

GUJARAT PUBLIC SERVICE COMMISSION

GPSC

LATEST
NOTICE

CURRENT AFFAIRS

કરંટ
અફેર્સનું
360°
ANALYSIS

કાયદાકીય તથા ન્યાયિક મુદ્દાઓ
અર્થતંત્ર, કૃષિ તથા વિકાસલક્ષી યોજનાઓ
પર્યાવરણીય વિજ્ઞાન તથા ભૂગોળ સંબંધિત મુદ્દાઓ
સામાજિક મુદ્દાઓ

વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, અવકાશ તથા સંરક્ષણ સંબંધિત મુદ્દાઓ

મહત્વના સૂચકાંકો અને
અહેવાલોની સૂચિ

પાછલા વર્ષના પ્રશ્નોને અનુરૂપ
તૈયાર થયેલું મટિરિયલ્સ

પરીક્ષાલક્ષી CRISP
& SHORT નોટ્સ

સંસ્કૃતિ ઈતિહાસ સંબંધિત મુદ્દાઓ
આંતરરાષ્ટ્રીય સમાચારો, ભારતના આંતર-રાષ્ટ્રીય
સંબંધો અને ભારતની વિદેશ નીતિ

ગુજરાતનું કરંટ અફેર્સ

અન્ય રાજ્યોના મુદ્દાઓ

ICE®

INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

INDEX

1. કાયદાકીય તથા ન્યાયિક મુદ્દાઓ..... 1

- દેશના ગૌરવ તથા જમ્મુ કાશ્મીરના વિકાસ માટે કેન્દ્ર સરકારનો અભૂતપૂર્વ ઐતિહાસિક સાહસી નિર્ણય..... 1
- 'The Protection of Human Rights (Amendment) Bill, 2019' રાજ્યસભામાં પસાર..... 6
- 'The Right to Information (Amendment) Bill, 2019' લોકસભામાં પસાર..... 6
- આતંકવાદ વિરોધી 'Unlawful Activities (Prevention) Amendment Bill, 2019' લોકસભામાં પસાર..... 6
- ઐતિહાસિક ત્રિપલ તલાક બિલ લોકસભા બાદ રાજ્યસભામાં પણ પસાર..... 7
- National Investigation Agency (Amendment) Bill, 2019 લોકસભા અને રાજ્યસભામાં પસાર..... 7
- યૌન અપરાધથી બાળકોના સંરક્ષણ માટે 'Protection of Children From Sexual Offences(Amendment)Bill 2019' રાજ્યસભામાં પસાર..... 8
- NSSO તથા CSOનું એકીકરણ..... 8
- સરકાર દ્વારા નવા 'જલ શક્તિ મંત્રાલય'ની રચના..... 8
- સીબીઆઈ (CBI)ને સંમતિની જરૂર શા માટે ?..... 8
- શાંતાકુમાર સમિતિ..... 8
- રાષ્ટ્રીય પક્ષ..... 9
- વિદેશી ટ્રીબ્યુનલ..... 10
- નેશનલ એન્ટી-પ્રોફીટીઅરીંગ ઓથોરીટી (NAA)..... 10
- કેન્દ્રીય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (શિક્ષકોની કેડરમાં અનામત) અધિનિયમ, 2019..... 11
- Unlawful Activities (Prevention) Act [UAPA] ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) અધિનિયમ..... 11
- રેલવેના ખાનગીકરણ માટેની સમિતિ..... 11
- રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગ અધિનિયમ..... 11
- NIMH (National Institute of Miner's Health)નું NIOH (National Institute of Occupational Health) સાથે એકીકરણ..... 12
- કંપની (સુધારા) બિલ, 2019..... 12
- Accessible Election પહેલ..... 13
- અનિયમિત જમા યોજનાઓ પર પ્રતિબંધ બિલ 2019 (Banning of Unregulated Deposit Schemes Bill 2019)..... 13
- ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, 2019..... 13
- વેતન સંહિતા બિલ, 2019 (Code on Wages Bil, 2019)..... 13
- અટલ કોમ્યુનિટી ઇનોવેશન સેન્ટર પ્રોગ્રામ (Atal Community Innovation Centre (ACIC) Program)..... 14
- મોટર વાહન (સુધારા) અધિનિયમ, 2019..... 14

- Prevention of Money Laundering Act (PMLA)માં સુધારણા..... 14
- ઈ-કોર્ટ..... 14
- New Delhi International Arbitration Centre(NDIAC)... 14

2. અર્થતંત્ર, કૃષિ તથા વિકાસલક્ષી યોજનાઓ..15

- One Nation One Card..... 15
- ભારતમાં જળ સંરક્ષણ માટે 'જળ શક્તિ' અભિયાન લોન્ચ.... 15
- પ્રધાનમંત્રી કિસાન પેન્શન યોજના..... 15
- Coffee e-Market Place..... 16
- પ્રધાનમંત્રી શ્રમયોગી માન-ધન (PM-SYM) યોજના..... 16
- ઉત્તરપ્રદેશના ગોરખપુરથી 'PM-KISAN' યોજનાનો પ્રારંભ... 17
- પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજના (PMGSY)ના ત્રીજા તબક્કાને મંજૂરી..... 17
- સેન્ડ બોક્સ (Sand Box)..... 17
- Economic Survey 2018-19..... 18
- નાણાકીય વર્ષ 2019-20ની RBI Monetary Policyની ત્રીજી સમીક્ષા બેંકમાં લેવાયેલા કેટલાક અગત્યના નિર્ણયો..... 20
- RBI રૂ. 20 ની નવી નોટ પ્રસિદ્ધ કરશે..... 21
- ભારતના ઇતિહાસમાં સૌપ્રથમ વખત રૂ.20નો સિક્કો ચલણમાં મૂકવામાં આવશે..... 21
- નાણાકીય વર્ષ 2019-20નું ભારત સરકારનું સામાન્ય અંદાજપત્ર..... 21
- ભારતીય સેનાએ સિંધુ નદી પર સૌથી લાંબો સસ્પેન્શન બ્રીજ બનાવ્યો..... 28
- ભારતીય રેલવે દ્વારા ભારતની સૌથી લાંબી 'Electrified tunnel'નું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું..... 29
- ભારતની સૌથી મોટી પેટ્રોલિયમ ભૂગર્ભ સંગ્રહ સુવિધા વિશાખાપટ્ટનમ સ્ટ્રેટેજિક પેટ્રોલિયમ રિઝર્વનું લોકાર્પણ..... 29
- વંદે ભારત એક્સપ્રેસ ટ્રેનનું લોકાર્પણ..... 29
- ભારતમાં ક્રિપ્ટો કરન્સી પર પ્રતિબંધ મૂકવા ભલામણ..... 29
- 'ભારતીય કૃષિમાં સુધારણા' માટે ઉચ્ચ અધિકાર સમિતિની રચના..... 29
- SBI દ્વારા ભારતની પ્રથમ 'ગ્રીન કાર લોન' લોન્ચ..... 29
- BEE દ્વારા રાષ્ટ્રીય રણનીતિ દસ્તાવેજ UNNATEE (ઉન્નતી) તૈયાર કરવામાં આવ્યો..... 30
- RBI દ્વારા 'ટાર્ક ફોર્સ'ની રચના..... 30
- RBI ની હર્ષવર્ધન સમિતિ..... 30
- EQUIP પ્રોજેક્ટ..... 30
- પ્રાપ્તી પોર્ટલ..... 30
- માસિક પેન્શન યોજના વેપારીઓ માટે..... 30
- નંદન નિલેકની કમિટી..... 31

• ફૂગાવો.....	31	• સબકા વિશ્વાસ.....	38
• ઇકોનોમિક સેન્સસ - આર્થિક વસતી ગણતરી.....	31	• CSRનું ઉલ્લંઘન.....	38
• CII દ્વારા 'ફીસ્કલ પર્ફોમન્સ ઇન્ડેક્સ'ની શરૂઆત.....	31	• પ્રોજેક્ટ SURE.....	38
• PM-KISAN યોજનામાં સુધારો.....	32	• એડવાર્ડઝરી બોર્ડ ફોર બેંકિંગ ફોડ (ABBF).....	38
• 2024 સુધીમાં દરેક માટે શુદ્ધ પીવાનું પાણી.....	32	• જનઔષધિ સુગમ.....	38
• કચરામાંથી ઊર્જા (Waste to Energy).....	32	• મેઘદૂત એપ્લિકેશન.....	38
• વર્લ્ડ ફૂડ ઇન્ડિયા 2019.....	32	• કોસી-મેચી નદી-બેડાણ પરિયોજના.....	39
• ફરિયાદ વ્યવસ્થાપન પ્રણાલી (Complaint Management System).....	33	• સમગ્ર શિક્ષા - જલ સુરક્ષા.....	39
• યમુના વોટર ટેક્ની પ્રોજેક્ટ.....	33	• "Uber for Tractors" ખેડૂતોની મદદ માટેની નવી મોબાઇલ એપ્લિકેશન.....	39
• સેન્ટર ફોર ઇનલેન્ડ એન્ડ કોસ્ટલ મેરીટાઇમ ટેકનોલોજી (CICMT).....	33	• દરિયાઈ રોપ-વે.....	39
• ઇન્ડિયા ઇન્ટરનેશનલ કો-ઓપરેટીવ્સ ટ્રેડ ફેર.....	33	• વપરાયેલ ખાદ્ય તેલ (Used Cooking Oil).....	39
• કિસાન ક્રેડિટ કાર્ડ (KCC).....	33	• City Knowledge and Innovation Clusters.....	40
• નોર્થ-ઈસ્ટ વેન્યુર ફંડ (NEVF - North - East Venture Fund).....	33	• સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ 2020.....	40
• રીઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા 'વર્કિંગ ગ્રુપ'.....	33	• લેબર ફોર્સ સર્વે.....	40
• ખેડૂતોમાં આવક-અસમાનતાઓ.....	33	• આવકવેરા દિવસ.....	40
• નેશનલ યુથ કોર્પ્સ.....	33	• ભારતના ચાર રાજ્યોમાં 'One Nation One Ration Card' યોજના પાઇલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે લોન્ચ.....	41
• ઉત્કર્ષ 2022.....	34	• Base Erosion And Profit Shifting (BEPS).....	41
• નેશનલ ડેરી પ્લાન - 1.....	34	• ASIAN TEA ALLIANCE.....	41
• મહિલા કિસાન સશક્તિકરણ પરિયોજના.....	34	• RBI એ કરંસી ચેસ્ટ માટે નવા દિશા નિર્દેશ બહાર પાડ્યા નવા દિશા નિર્દેશ.....	41
• ઇન્ટિગ્રેટેડ મેનેજમેન્ટ ઓફ પબ્લિક ડીસ્ટ્રીબ્યુશન સિસ્ટમ.....	34	• Ways and Means Advances(WMA)ની સીમા 75000 કરોડ નક્કી કરી.....	42
• સૌભાગ્ય યોજના.....	34	• Advance Pricing Agreement (APA).....	42
• સિલ્ક સમગ્ર.....	34	• National Investment & Infrastructure Fund (NIIF).....	42
• રેસીડેન્શિયલ એસેટ પ્રાઇસ મોનીટરીંગ સર્વે.....	35	• ફેમ ઇન્ડિયા યોજનાના બીજા ચરણને મંત્રીમંડળની મંજૂરી.....	42
• મધ્યાહન ભોજન યોજના.....	35	• NBFC માટે લોકપાલ યોજના.....	42
• સતત પહેલ.....	35	• રોકાણ સલાહકાર માટે SEBI એ SRO પ્રસ્તાવ લાવ્યા.....	43
• CCTNS પ્રોજેક્ટ.....	35	• BCIM પરિયોજના.....	43
• પ્રધાનમંત્રી ઊર્જા ગંગા પ્રોજેક્ટ.....	35	• V.G. કન્નન સમિતિ.....	43
• પ્રધાનમંત્રી રોજગાર પ્રોત્સાહન યોજના (PMRRY).....	35	• વિદેશી બંડાર ધરાવતા દેશોમાં ભારત 8મા નંબરે.....	43
• ATMનું લેબલીંગ.....	36	• RBI દ્વારા Non-Performing Assetsના સમાધાન માટે નવા માપદંડ બહાર પડ્યા.....	43
• અટલ બીમિત વ્યક્તિ કલ્યાણ યોજના.....	36	• સોવરેન સ્વર્ણ બોન્ડ યોજના.....	43
• પરામર્શ યોજના.....	36	• ગો ટ્રાઇબલ અભિયાન.....	43
• અર્બન હાટ્સ (Urban Haats).....	36	• નમ્મા કોલ્હાપુરી ચપ્પલને GI tag.....	44
• ઈજા સારવાર કેન્દ્રો (Trauma Care Centres).....	36	• રાષ્ટ્રીય ગોકુલ મિશન.....	44
• પાક અવશેષોનું મૂળ સ્થળે નિયમન.....	36	• એગ્રીકલ્ચર માર્કેટિંગ એન્ડ ફાર્મર ફેન્ડલી રિફોર્મ્સ રિપોર્ટ-2019 ..	44
• પ્રધાનમંત્રી આર્થિક સલાહકાર પરિષદ.....	36	• યુ.કે. સિન્હા સમિતિ.....	44
• નેશનલ ડેટા ક્વોલિટી ફોર્મ (NDQF).....	37	• BDC (BeeKeeping Development Committee) (મધમાખી પાલન વિકાસ સમિતિ).....	44
• સહમતિ.....	37	• કૃષિ ક્ષેત્રમાં સુધાર માટે સમિતિ.....	45
• બીજ સંગ્રહ સુવિધા (Seed Storage Facility).....	37	• PMKSY અંતર્ગત રોજગારી.....	45
• Iconic Tourist Sites - પ્રતિષ્ઠિત પ્રવાસન સ્થળો.....	37	• WPIમાં સુધારા વધારા માટે ટાસ્ક ફોર્સનું ગઠન.....	45
• ફિલપકાર્ટ સમર્થ.....	37		
• ટાઇમ રિલીઝ સ્ટડી (Time Release Study).....	38		
• ખનીજ નિદેશ ઇન્ડિયા લિમિટેડ (Khanij Bidesh India Ltd. - KABIL).....	38		

• વિશ્વ વ્યાપાર સંગઠનની મંત્રીસ્તરીય બેઠક.....	45
• ફિન્ટેક કંપનીનું નિયમન.....	45
• મસાલા બોન્ડ.....	45

• વન જૈવ-વિવિધતા.....	54
• ગંગા ખોજ (Ganga Quest).....	54

3. પર્યાવરણીય વિજ્ઞાન તથા ભૂગોળ સંબંધિત મુદ્દાઓ..... 46

• 'Blue Flag' Certification મેળવવા માટે ભારતના 12 બીચની પસંદગી.....	46
• ચક્રવાત 'વાયુ'.....	46
• ચક્રવાત 'ફની'.....	47
• ગોવામાં નવી પ્રજાતિની માખીની શોધ.....	47
• બિન્ની :- ભારતના એકમાત્ર ઓરંગટુનનું મૃત્યુ.....	47
• રેલ પક્ષી.....	47
• કપ્પાફાયકસ અલવેરેઝી (Kappaphycus Alvarezii).....	47
• ગોવામાંથી એક નવી પ્રજાતિની માખીની શોધ.....	48
• ઔસુડું તળાવ.....	48
• વન્ય શોધખોળો 2018 અને પ્રાણી શોધખોળો 2018.....	48
• અસોલા વન્યજીવ અભ્યારણ્ય.....	48
• નદી જોડાણ યોજના.....	49
• બી.એસ. VI માપદંડો (BS-VI Norms).....	49
• CO ₂ ઉત્સર્જન.....	49
• માલકીલેટ્ટા ઈશાની (Micryletta Aishani).....	50
• આર્કટિકમાં કેલ્પનો પ્રસાર.....	50
• ઈટલીના સિસિલી ટાપુ પરનો એતના જ્વાળામુખી ફાટયો (Mt. Etna Volcano).....	50
• માઉન્ટ સીનાબંગ (Sinabung).....	50
• નવા કાયબાની શોધ.....	50
• નેશનલ સેન્ટર ફોર પોલાર એન્ડ ઓશ્યન રિસર્ચ (NCPOR).....	50
• HCNG (Hydrogen-Enriched Compressed Natural Gas).....	51
• મહાનંદા નદીમાં ગંગા ડોલ્ફીન.....	51
• ઈમ્યુનોકોન્ટ્રાસેપ્ટીવ્સ (Immunocontraceptives).....	51
• હાથી પુનર્વસન કેન્દ્ર.....	51
• વધતું જતું દરિયાનું સ્તર.....	52
• રેસુસ વાંદરાઓ (Rhesus Macaque / Monkey).....	52
• હંગુલ.....	52
• ડીપ-સી માઈનીંગ ના કારણે જોખમમાં મુકાયેલી પ્રજાતિ.....	52
• વૃક્ષની નવી પ્રજાતિની શોધ.....	52
• ચમુના નદીના કાંઠે ભારે ધાતુનું પ્રદૂષણ.....	52
• 'ટ્રાન્સ-ફેટ ફી' લોગો.....	53
• પ્રોજેક્ટ એલીફન્ટ (Project Elephant).....	53
• બે નવા પ્રકારની માછલીની શોધ.....	53
• સુંદરવનની જાળવણી.....	53
• ગેરકાયદેસર વાઘનો વેપાર.....	54
• વાઘ સંરક્ષણનું આર્થિક મૂલ્ય.....	54

4. સામાજિક મુદ્દાઓ.....55

• જનજાતિ ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવા 'ગો ટ્રાઈબલ અભિયાન' લોન્ચ.....	55
• ભારતમાંથી મેલેરિયાના ઉન્મૂલન માટે 'MERA India' અભિયાન લોન્ચ.....	55
• રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે 'વીર પરિવાર' એપ લોન્ચ કરી....	55
• પલ્લ પોલિયો કાર્યક્રમ 2019.....	55
• WHO દ્વારા બર્ન-આઉટ (Burn-out)ને 'તબીબી સ્થિતિ' જાહેર કરવામાં આવી.....	55
• મલેરિયા મુક્ત દેશો.....	55
• એફ.એમ.ડી. અને બ્રુસેલોસીસ.....	56
• નીપાહ વાયરસ.....	56
• એન્થ્રાક્ષ રસી (Anthrax Vaccine).....	57
• અક્ષય પાત્ર NGO.....	57
• ધ વર્લ્ડ પોપ્યુલેશન પોસ્પેક્ટ્સ (વિશ્વ વસતીની સંભાવનાઓ) ...	57
• એપીલેપ્સી (Epilepsy).....	57
• જળ સંકટ ઘરાવતા વૈશ્વિક શહેરોમાં ભારતના ચાર શહેરો....	57
• લ્યુકોડર્મા (Leukoderma).....	58
• ખોવાયેલા જાળકો માટેના પોર્ટલ.....	58
• સ્માર્ટ પોલિસ.....	58
• પ્રોગ્રામ ટુવર્ડ્સ એલિમિનેશન ઓફ ટ્યુબરક્યુલોસીસ (Program Towards Elimination of Tuberculosis).....	58
• 'ડે ઝીરો' પરિસ્થિતિ.....	58
• ભારતમાં આપઘાતો.....	58
• દિવ્યાંગતા અને શિક્ષણનો અધિકાર.....	59
• નેશનલ મિશન ઈન એજ્યુકેશન થ્રુ ઈન્ફોર્મેશન એન્ડ કમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી (NMEICT).....	59
• રોડ અકસ્માતમાં મૃત્યુ.....	59
• ઓરી (Measles).....	59
• લક્ષ્ય યોજના.....	60
• ઈન્ટરનેટ સાથી પ્રોગ્રામ.....	60
• વન સ્ટોપ સેન્ટર યોજના.....	60
• કોલીસ્ટીન એન્ટિબાયોટિક (Colistin Antibiotic).....	60
• કાલા અઝર.....	60
• ભારતમાં ઘટતો જતો પ્રજનન દર.....	60
• CARE 4U App.....	61
• તમાકુ વિશે અહેવાલ.....	61
• માતૃત્વ મૃત્યુ દર (MMR-Maternal Mortality Rate) ઘટાડવા માટેનો નવો ઉપાય.....	62
• સન-સાધન (San-Sadhan).....	62
• લેપ્રોસી.....	62

• અબરખ (Mica)નું ખનન અને શિક્ષણ.....	62
• શગુન.....	63
• વસતી ગણતરી 2021.....	63
• Canine Distemper Virus (CDV).....	63
• જન્મ સમયે જાતિ-પ્રમાણ.....	63
• રાષ્ટ્રીય શૈક્ષણિક નીતિ / નેશનલ એજ્યુકેશન પોલિસી.....	63
• વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન.....	65

5. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, અવકાશ તથા સંરક્ષણ સંબંધિત મુદ્દાઓ..... 66

• યંગ સાયન્ટિસ્ટ પ્રોગ્રામ - YUVIKA 2019 લોન્ચ.....	66
• ભારત ઈઝરાયેલ પાસેથી 'સ્પાર્ફ મિસાઇલ' ખરીદશે.....	66
• ભારત રશિયા પાસેથી 'સ્ટ્રમ અટાકા' નામની એન્ટી-ટેન્ક મિસાઇલ ખરીદશે.....	66
• વિદેશ મંત્રાલય દ્વારા હિન્દ-પ્રશાંત વિભાગની સ્થાપના.....	66
• સ્પેસ વોર માટે સજ્જ થવા ભારતમાં Defence Space Research Agency (DSRA)ની સ્થાપનાને મંજૂરી.....	66
• 100 સ્પાર્ફસ બોમ્બ ખરીદવા માટે ભારતે ઈઝરાયેલ સાથે કરાર કર્યા.....	66
• સુશ્રી ભાવના કાંત ભારતના પ્રથમ મહિલા ઓપરેશનલ ફાઇટર પાઇલટ બન્યા.....	66
• ભારતીય વાયુસેનાને મળ્યું પ્રથમ અપાર્ચે હેલિકોપ્ટર.....	67
• ભારતીય નૌસેનાના યુદ્ધ જહાજ INS રણજીતને સેવામુક્ત કરવામાં આવ્યું.....	67
• INS રણજીત.....	67
• સ્કોર્પિયન ક્લાસની ચોથી સબમરીન INS વેલા લોન્ચ.....	67
• ભારતના સ્વદેશી બનાવટના મિસાઇલ વિદ્વંશક જહાજ INS IMPHALનું જલાવતરણ.....	68
• ભારતની સ્વદેશી બનાવટની પ્રથમ તોપ 'ધનુષ' સેનામાં સામેલ ..	68
• ભારતને 24 MH-60R Seahawk Helicopter વેચવા અમેરિકાની મંજૂરી.....	68
• RS - III સબમરીન અંગે ભારત અને રશિયા વચ્ચે કરાર.....	69
• ભારતના પ્રથમ રાષ્ટ્રીય યુદ્ધ સ્મારક (National War Memorial) નું લોકાર્પણ.....	69
• Balakot Airstrike 2019.....	69
• ભારતમાં રૂ. 40,000 કરોડના ખર્ચે 6 સબમરીનના નિર્માણની સંરક્ષણ મંત્રાલયની મંજૂરી.....	69
• ભારતનું સંપૂર્ણ સ્વદેશી મિશન ચંદ્રયાન-2 સફળતાપૂર્વક લોન્ચ ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર ઉતરનાર ભારત વિશ્વનો પ્રથમ દેશ બનશે.....	70
• સ્વદેશી એન્ટી ટેન્ક ગાઇડેડ મિસાઇલ 'નાગ'ના એક દિવસમાં ત્રણ સફળ પરીક્ષણ.....	71
• સુખોઇ વિમાન દ્વારા ગાઇડેડ બોમ્બનું સફળ પરીક્ષણ.....	71

• ઈસરો દ્વારા આગામી 10 વર્ષમાં શુક સહિત સાત મિશન લોન્ચ કરવામાં આવશે.....	71
• ઈસરોએ RISAT-2B નામનો ઉપગ્રહ સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કર્યો....	72
• ભારતીય વાયુસેના દ્વારા બ્રહ્મોસ મિસાઇલનું સફળ પરીક્ષણ....	72
• DRDO દ્વારા 'અભ્યાસ' ડ્રોનનું સફળ પરીક્ષણ.....	72
• MRSAM ફાયરિંગ અભ્યાસ.....	73
• ભારત દ્વારા સ્વદેશી મિસાઇલ 'નિર્ભય'નું સફળ પરીક્ષણ.....	73
• ભારતીય નેવી દ્વારા Virtual Reality Centre (VRC)નો પ્રારંભ ..	73
• ઈસરોએ EMISAT સહિત 29 ઉપગ્રહો પ્રથમ વખત ત્રણ જુદી જુદી બ્રમણકક્ષામાં તરતા મૂક્યા.....	73
• સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટર ખાતે પ્રેક્ષક ગેલેરીનો પ્રારંભ.....	74
• અંતરિક્ષા ક્ષેત્રે ભારતની વિશિષ્ટ સિદ્ધિ : એન્ટિ સેટેલાઇટ મિસાઇલ સિસ્ટમ વિકસાવનારો ભારત વિશ્વનો ચોથો દેશ બન્યો.....	74
• મિશન શક્તિ.....	74
• ડીઝલ એન્જિનમાંથી પરિવર્તિત કરાયેલા વિશ્વના પ્રથમ ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનનું લોકાર્પણ.....	75
• ભારતનો સંદેશાવ્યવહાર ઉપગ્રહ GSAT-31 સફળતાપૂર્વક લોન્ચ ..	75
• ભારતની સ્વદેશી બનાવટની એન્ટી-રેડિયેશન મિસાઇલ NGARMનું સફળ પરીક્ષણ.....	75
• ભારત અને સિંગાપોર વચ્ચે નૌસેના અભ્યાસ SIMBEX-19નું આયોજન.....	75
• સંયુક્ત સૈન્ય અભ્યાસ 'વરુણ 19.1'.....	75
• સંયુક્ત સૈન્ય અભ્યાસ બોલ્ડ કુરુક્ષેત્ર 2019.....	76
• ત્રીજો સમુદ્રી અભ્યાસ AUSINDEX-19.....	76
• સૈન્ય અભ્યાસ 'મિત્ર શક્તિ-6'.....	76
• સમ્પ્રીતિ સૈન્ય અભ્યાસ 2019.....	76
• યુદ્ધ અભ્યાસ અલ નાગાહ 2019.....	76
• સૈન્ય અભ્યાસ કોબરા ગોલ્ડ 2019.....	76
• નાસાના Apollo 11 મિશનના 50 વર્ષ પૂર્ણ.....	76
• નાસા 2024માં અવકાશયાત્રીઓ સહિત ARTEMIS મિશન ચંદ્ર પર લોન્ચ કરશે.....	77
• કિલોગ્રામનું વજન હવે પ્લેન્ક કોન્ટ્રોલ પદ્ધતિથી નક્કી થશે... 77	
• વિશ્વના સૌથી શક્તિશાળી રોકેટ Falcon Heavyની પ્રથમ સફળ વ્યાવસાયિક ઉડાન.....	77
• ખગોળ વિજ્ઞાનની ઐતિહાસિક ઘટના : બ્લેક હોલની તસવીર લેવામાં સૌપ્રથમ વખત મળી સફળતા.....	77
• મૈત્રી દ્વિજ.....	78
• વાયુસેના અને ઈસરો વચ્ચે MoU.....	78
• DRDO દ્વારા આકાશ મિસાઇલનું પરીક્ષણ.....	78
• કારગીલ યુદ્ધના જવાનોને શ્રદ્ધાંજલિ.....	79
• SpaceX દ્વારા 60 ઉપગ્રહોનું પ્રદોષણ.....	79
• ઈસરોની નવી વ્યવસાયિક શાખા : 'New Space India Limited' ..	79

• ભારતીય વાયુ સેનાના પ્રથમ મહિલા પાયલોટ.....	79
• ચીન દ્વારા CFC-11નો વપરાશ.....	79
• સ્કવેર કિલોમીટર અરે (SKA).....	79
• મંગળ ગ્રહ ઉપર બરફના સ્તરોની શોધ.....	80
• 'ધ ફોરબિડન પ્લાનેટ'.....	80
• ઓપરેશન સનરાઈઝ.....	80
• ReCAAP.....	80
• ઇલેક્ટ્રોનિક નિકોટિન ડિલિવરી સિસ્ટમ્સ અથવા ઇ-સિગારેટ્સ.....	81
• હાઈપરસોનીક ટેક્નોલોજી ડેમોન્સ્ટ્રેટર વ્હીકલ (Hypersonic Technology Demonstrator Vehicle - HSTDV).....	81
• જમ્પીંગ જીન (Jumping Genes).....	81
• ભારતનું પોતાનું સ્પેસ સ્ટેશન/અંતરિક્ષ મથક.....	81
• ભારતીય નૌસેના દ્વારા ચાંચિયાગીરી વિરુદ્ધ ચોકી (Anti - Piracy Patrol).....	82
• ખર્ગા પ્રહાર.....	82
• થર્ટી મીટર ટેલિસ્કોપ (TMT).....	82
• વરુણાસ્ત્ર (Varunastra).....	82
• લીબ્રા (ક્રિપ્ટોકરન્સી).....	82
• આરોગ્ય પયા.....	82
• લુનાર ઇવેક્યુએશન સિસ્ટમ.....	82
• ટ્રેગન ફ્લાય મિશન.....	83
• INS વિરાટ.....	83
• ગરુડ VI.....	83
• પ્રોજેક્ટ માનવ.....	83
• શ્રી-નેત્ર.....	83
• નવી મિસાઈલ ટેસ્ટિંગ ફેસિલીટી.....	83
• 'મિશન રક્ષા જ્ઞાન શક્તિ'.....	83
• એજન્ટ સ્મીથ માલવેર (Malware).....	84
• વિજળી વગર ડિસેલીનેશન.....	84
• રશિયાનું નવું ટેલિસ્કોપ.....	84
• વન-ગ્રામ કેપ્ચ્યુલ.....	84
• Ploonets.....	84
• રામાનુજન મશીન.....	84
• સાગર મૈત્રી-2.....	84
• નાગ મિસાઈલ.....	85
• બાબા કવચ.....	85
• જતન (JATAN) સોફ્ટવેર.....	85
• શણના તારમાંથી સેલ્યુલોઝની શીટ.....	85
• ARIENIS મિશન.....	86
• Security Pedia.....	86
• એકીકૃત યુદ્ધ સમૂહ (Integrated Battle Groups).....	86
• માઈક્રોડોટ્સ (Microdots).....	86
• ઓટોમેટેડ મલ્ટી-મોડલ બાયોમેટ્રિક આઈડેન્ટિફિકેશન સિસ્ટમ (Automated Multimodal Biometric Identification System - AMBIS).....	86

• LCU L-56 જહાજ.....	86
• ઇસરોનું ટેકનીકલ સંપર્ક એકમ (ISRO Technical Liaison Unit - ITLU).....	87
• પાર્કર સોલાર પ્રોબ.....	87
• SKYBOT F-850.....	87
• નાસાનું જેમ્સ વેબ-ટેલિસ્કોપ.....	87
• 'મિત્રા કેટર'.....	87
• ઇન્ડિયા સિક્યુરિટી સમીટ.....	87
• હાયપરલૂપ.....	87
• QRSAM.....	87
• સ્પેસ સિસ્ટ્યુએશનલ અવેરનેસ કંટ્રોલ સેન્ટર (Space Situational Awareness Control Center).....	87
• બાયોમેટ્રિક ટોકન સિસ્ટમ (Biometric Token System - BTS).....	88
• ટાર્ડિગ્રેડ (Tardigrade).....	88
• AN - 32.....	88

6. સંસ્કૃતિ ઇતિહાસ સંબંધિત મુદ્દાઓ.....89

• જલિયાંવાલા બાગ હત્યાકાંડની 100મી વર્ષગાંઠ.....	89
• શ્રી કાશી વિશ્વનાથ કોરિડોરનો શિલાન્યાસ.....	89
• ભારતની 38મી વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ તરીકે જયપુરનો સમાવેશ....	89
• દિવસ મહિમા : 18 એપ્રિલ, World Heritage Day (વિશ્વ વિરાસત દિવસ).....	89
• ગુરુ પદ્મસંભવા.....	89
• જન્મતિથી :- વીર સાવરકર.....	90
• મધ્યપ્રદેશનું ઓરછા શહેર અને યુનેસ્કો.....	90
• નેશનલ મેરિટાઈમ હેરીટેજ મ્યુઝિયમ.....	90
• પાષાણ કલા (RockArt)ના વિનાશ વિશે નિલગીરીના આદિવાસીઓમાં ચિંતા.....	90
• ઓટ્ટમ થુલલ (Ottam Thullal).....	90
• ચૌખંડી સ્તૂપ.....	91
• કાશ્મીરનો ખીર ભવાની મેળો.....	91
• જૌહર અવશેષ.....	91
• મહારાજા રણજિત સિંઘની પ્રતિમા.....	91
• સ્વદેશ દર્શન યોજના.....	91
• ચમલીયાલ મેળો.....	91
• મોહન રનાડે.....	92
• માકડેશ્વર મંદિર.....	92
• નોન-એલાઈન મુવમેન્ટ (NAM).....	92
• મુથુલક્ષ્મી રેડ્ડી.....	92
• શવાલા (શિવાલય) તેજ સિંઘ મંદિર.....	92
• 'આરબ કી સરાઈ બાવલી'.....	92
• બહેરિનનું કિષ્ના (શ્રીનાથજી) મંદિર.....	93
• આદર્શ સ્મારક યોજના.....	93
• ઓડિશાનું 3600 વર્ષ પૂનું સ્થળ.....	93

• સ્થાનિક લોકો.....	93
• વિરાસત-એ-ખાલસા સંગ્રહાલય.....	93
• મહર્ષિ બાદરાયણ સન્માન 2019.....	93
• આદિ મહોત્સવ.....	94
• Protection and Preservation of Endangered Languages	94
• યુનેસ્કોના વિશ્વ ઘરોહર સ્થળોની યાદી.....	95

7. મહત્વના દિવસો, સૂચકાંકો તથા અહેવાલો...102

• 11th DefExpo India - 2020 લખનૌ ખાતે યોજાશે.....	102
• 50th International Film Festival of India (IFFI) 2019..	102
• ભારત રત્ન 2019.....	102
• પદ્મ પુરસ્કાર-2019.....	103
• વ્યાસ સન્માન 2018.....	104
• Tagore Award 2014 -15-16.....	104
• સુશ્રી દૂતી ચંદ વર્લ્ડ યુનિવર્સિટી ગેમ્સમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર ભારતના પ્રથમ ખેલાડી બન્યા.....	105
• ‘ગોલ્ડન ગર્લ’ હિમા દાસે 20 દિવસમાં 5 ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા... 105	
• વર્ષ 2020નો અંડર-17 વિમેન્સ ક્રિકેટ વર્લ્ડકપ ભારતમાં યોજાશે	
• ઈન્ટરનેશનલ ફ્લીટ રિવ્યુ 2019.....	105
• જાપાનના ઓસાકા ખાતે 14મી G20 Summit 2019 યોજાઈ.....	106
• સંયુક્ત રાષ્ટ્ર Global Road Safety Week 2019.....	106
• Global Status Report on Road Safety.....	106
• Langkawi International Maritime and Aerospace Exhibition (LIMA) 2019.....	107
• ઓર્ગેનાઈઝેશન ઓફ ઈસ્લામિક કો-ઓપરેશન (OIC)ના સંમેલનમાં ભારત ગેસ્ટ ઓફ ઓનર.....	107
• વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને માલદીવનું સર્વોચ્ચ નાગરિક સન્માન ‘નિશાન ઈમ્મુદીન’ એનાયત.....	107
• ભારતીય મહિલા લેખિકા સુશ્રી એની ઝેદીને નાઈન ડોટ્સ પ્રાઈઝ 2019 એનાયત.....	107
• મેન બૂકર પ્રાઈઝ 2019.....	108
• ઈસરોના પૂર્વ અધ્યક્ષ શ્રી એ.એસ. કિરણ કુમારને ફ્રાન્સનો સર્વોચ્ચ નાગરિક પુરસ્કાર એનાયત.....	108
• સુશ્રી કારેન ઉહલેનબેક ગણિતનો એનેલ પુરસ્કાર જીતનાર પ્રથમ મહિલા બન્યા.....	108
• વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને સીઓલ શાંતિ પુરસ્કાર એનાયત	
• ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ 2019માં ઈંગ્લેન્ડનો ઐતિહાસિક વિજય.....	108
• સુલતાન અઝલાન શાહ કપ 2019.....	109
• વિમ્બલ્ડન ચેમ્પિયનશિપ 2019.....	109
• ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ.....	110
• ISSF Junior Shooting World Cup 2019માં ભારત પ્રથમ..	110
• 21મી કોમનવેલ્થ ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ 2019માં ભારતે તમામ 7 ઈવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા.....	110

• FIH Women’s Series Finals 2019માં ભારત વિજેતા.....	110
• મહિલા ક્રિકેટ વર્લ્ડકપ 2019માં નેધરલેન્ડ્સને પરાજય આપી અમેરિકા ચેમ્પિયન.....	110
• FIFA Women's World Cup.....	110
• ISSF Shooting World Cup 2019.....	111
• એશિયન રેસલિંગ (કુસ્તી) ચેમ્પિયનશિપ 2019.....	111
• એશિયન એથલેટિક્સ ચેમ્પિયનશિપ 2019.....	111
• Wisden Cricketer’s Almanack 2019.....	111
• NGTએ જાહેર કરેલી દેશની સૌથી વધુ પ્રદૂષણ ફેલાવતી 100 GIDCમાં ગુજરાતની 9ને સ્થાન.....	111
• The Global Innovation Index (GII) 2019.....	112
• Agricultural Marketing and Farmer Friendly Reforms Index 2019.....	112
• સ્વિઝર્લેન્ડમાં નાણા જમા કરાવનાર દેશોની યાદીમાં ભારત 74મા ક્રમે.....	112
• Qs World University Rankings 2020.....	112
• Health Index 2019.....	112
• SRB Report.....	113
• World Happiness Report 2019.....	114
• International IP Index 2019.....	114
• World Press Freedom Index, 2019.....	114
• ARIIA Rankings 2019.....	114
• વિદેશમાંથી સ્વદેશ નાણાં મોકલવામાં ભારતીયો મોખરે.....	114
• NIRF India Rankings 2019.....	115
• સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2019.....	115
• દિવસ મહિમા : 27 જૂન, MSME DAY.....	115
• દિવસ મહિમા : 29 જૂન, Statistics Day (આંકડાશાસ્ત્ર દિવસ).....	115
• 21 જૂન, વિશ્વ યોગ દિવસ (International Day of Yoga)... 116	
• રાષ્ટ્રીય યોગ ઓલિમ્પિયાડ 2019.....	116
• દિવસ મહિમા : 20 જૂન, વિશ્વ શરણાર્થી દિવસ (World Refugee Day).....	116
• દિવસ મહિમા : 14 જૂન, વિશ્વ રક્તદાન દિવસ (અથવા તો વિશ્વ સ્વૈચ્છિક રક્તદાન દિવસ).....	116
• દિવસ મહિમા : 5 જૂન, વિશ્વ પર્યાવરણ દિન (World Environment Day-WED).....	117
• એનવાયરમેન્ટલ પરફોર્મન્સ ઈન્ડેક્સ-2018.....	118
• દિવસ મહિમા : 22 મે, આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ (International Day for Biological Diversity).....	118
• દિવસ મહિમા : 22 એપ્રિલ, વિશ્વ પૃથ્વી દિવસ (World Earth Day).....	118
• દિવસ મહિમા : 7 એપ્રિલ, વિશ્વ આરોગ્ય (સ્વાસ્થ્ય) દિવસ	118
• આરોગ્ય નીતિ 2017 અંતર્ગત ભારત સરકારના મહત્વના લક્ષ્યાંકો.....	119
• દિવસ મહિમા : 8 માર્ચ, આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ.....	119

• દિવસ મહિમા : 28 ફેબ્રુઆરી, રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિન (National Science Day).....	119	• ગ્લોબલ ટ્રાન્સ ફેટ એલિમિનેશન રિપોર્ટ.....	126
• દિવસ મહિમા : 21 ફેબ્રુઆરી, આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ	119	• નિ:શુલ્ક કાયદાકીય સહાય.....	126
• વૈશ્વિક માર્ગ સલામતી સપ્તાહ (Global Road Safety Week)	119	• બિન-ચેપી રોગો.....	127
• ઈન્ડો - પેસિફિક ચિફ્ ઓફ ડિફેન્સ કોન્ફરન્સ (2019 Indo pacific chiefs of Defence conference).....	120	• ગરમીનો તણાવ અને શ્રમ ઉત્પાદકતા.....	127
• આંતરરાષ્ટ્રીય એવરેસ્ટ દિવસ :- 29 મે.....	120	• હેનલે પાસપોર્ટ સૂચકાંક (Henley Passport Index).....	127
• 'ઈન્ટરનેશનલ ડે ઓફ યુનાઈટેડ નેશન્સ પીસ-કીપર્સ'.....	120	• નાલ્કોને રાષ્ટ્રપતિ પુરસ્કાર.....	127
• વૈશ્વિક સ્પર્ધાત્મક સૂચકાંક 2019 (World Competitiveness Index).....	120	• A Prime Minister to Remember - Memories of a Military Chief.....	127
• 'હવા આને દે' ગીત.....	120	• International Day Against Drug Abuse and Illicit Trafficking.....	127
• 'ડો. લી-જોંગ-વુક મેમોરીયલ પ્રાઈઝ' ફોર પબ્લિક હેલ્થ.....	120	• International Day of Seafarer.....	128
• દિવસ : 25 મે, વિશ્વ થાઈરોઈડ દિવસ.....	120	• BPRDનો રીપોર્ટ.....	128
• શાંઘાઈ સહયોગ સંગઠન 'માસ મીડીયા' બેઠક.....	121	• ગ્લોબલ સ્ટડી ઓન હોમીસાઈડ 2019.....	128
• જાતિ વૈવિધ્યતા ઉપર ILO નો રીપોર્ટ.....	121	• કૌશલ યુવા સંવાદ.....	128
• Man Booker International Prize.....	121	• ઈન્ટરનેશનલ કોન્ફરન્સ ફોર એન્જિનિયરિંગ સર્વિસીઝ.....	128
• વૈશ્વિક સાહસિક સંમેલન (World Entrepreneurship Summit).....	121	• વીમેન સ્ટાર્ટઅપ સમીટ 2019.....	128
• કિમ્બરલે પ્રોગ્રેસ.....	121	• આવક અસમાનતા પરનો વૈશ્વિક રિપોર્ટ.....	128
• પરમાણુ શસ્ત્રો વિશે અહેવાલ.....	121	• ગ્લોબલ મલ્ટીડાયમેન્શનલ પોપર્ટી ઈન્ડેક્સ (વૈશ્વિક બહુપરિમાણીય ગરીબી સૂચકાંક).....	129
• વર્લ્ડ બેંક : ગ્લોબલ ઈકોનોમિક પ્રોસ્પેક્ટ્સ.....	122	• AIFF એવોર્ડ્સ.....	129
• કન્ઝ્યુમર કોન્ફીડન્સ સર્વે.....	122	• પ્રોપર્ટી સર્વે.....	129
• વિશ્વ રોકાણ રિપોર્ટ (World Investment Report).....	122	• શાર્ક અવેરનેસ ડે.....	129
• રીન્યુએબલ પાવર જનરેશન કોસ્ટ ઈન 2018.....	122	• વર્લ્ડ યુથ સ્કીલ ડે (વિશ્વ યુવા કૌશલ્ય દિવસ).....	129
• સ્વચ્છ ભારત મિશન અને ભૂગર્ભજળ પ્રદુષણ.....	122	• બ્રોડબેન્ડ રેડીનેસ ઈન્ડેક્સ ફોર સ્ટેટ્સ.....	130
• વાયુ પ્રદુષણ અને અપેક્ષિત જીવન (Air Pollution and Life Expectancy).....	122	• રિપોર્ટ : 'ધ સ્ટેટ ઓફ ફુડ સિક્યુરિટી એન્ડ ન્યુટ્રીશન ઈન ધ વર્લ્ડ 2019'.....	130
• માનવ શરીરમાં પ્લાસ્ટીક.....	123	• ઈન્ટરનેશનલ ડે અગેઈનસ્ટ ડ્રગ એબ્યુઝ એન્ડ ઈલીસીટ ટ્રાફીકીંગ.....	130
• વર્લ્ડ ડે ટુ કોમ્બેટ ડેઝર્ટીફિકેશન એન્ડ ડ્રાઈટ: મરુસ્થલીકરણ અને દુષ્કાળ સામે લડવા માટેનો વૈશ્વિક દિવસ.....	123	• અતુલ્ય ભારત અભિયાન (Incredible India Campaign)...	130
• જાતિ સૂચકાંક (Gender Index).....	123	• વર્લ્ડ ઈકોનોમિક આઉટલુક (WEO-World Economic Outlook).....	130
• વૈશ્વિક વિકલાંગતા સંમેલન (Global Disability Summit)..	124	• Electric Mobility : challenges and opportunities.....	130
• યાઈલ્ડહૂડ ઈન્ડેક્સ.....	124	• ડિજિટલ વેપાર.....	131
• વિશ્વ ખાદ્ય સુરક્ષા દિવસ (World Food Safety Day).....	124	• ડિજિટલ અર્થતંત્ર.....	131
• ઈકવેટર પ્રાઈઝ - 2019.....	125	• અર્થ ઓવરશૂટ ડે (Earth Overshoot Day).....	131
• ટ્રાફિક ઈન્ડેક્સ 2018.....	125	• ઈ-શાસન પરનું રાષ્ટ્રીય સંમેલન (National conference on e-governance).....	131
• ટ્રાફીકીંગ ઈન પર્સન્સ રિપોર્ટ (Trafficking in Persons).....	125	• World Skills આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા 2019.....	131
• મદ્યમાની - પાલન વિકાસ સમિતિ.....	125	• જળ પ્રદૂષણ.....	131
• નેશનલ ફુડ એન્ડ ન્યુટ્રીશન સિક્યુરિટી એનાલિસીસ રિપોર્ટ.....	126	• વર્લ્ડ યુથ કોન્ફરન્સ ફોર કાઈલ્ડનેસ.....	132
• પ્રોગ્રેસ ઓફ ધ વર્લ્ડ્સ વીમેન, 2019-2020.....	126	• CWMI 2.0.....	132
• રોબોર્ટ અને ઉત્પાદન ક્ષેત્ર.....	126	• IMF નો અહેવાલ.....	132
• નવીનતા આધારીત યુનિવર્સિટીઓના ક્રમાંકો.....	126	• કમ્યુનિટી રેડિયો સંમેલન.....	132
• જસ્ટ જોબ સૂચકાંક (Just Job Index).....	126	• નેશનલ અર્બન લાઈવલીહૂડ મિશન (NULM).....	132
		• અંગીકાર.....	132
		• Child Well-being Index (બાળ સુખાકારી સૂચકાંક).....	132

• પાણીનો તણાવ.....	133
• અવકાશ વિજ્ઞાન, ટેક્નોલોજી અને સંશોધન ક્ષેત્રે વિક્રમ સારાભાઈ પત્રકારત્વ પુરસ્કાર.....	133
• આબોહવા પરિવર્તન અને જમીન.....	133
• વિશ્વ જૈવ - ઈંધણ દિવસ (World Biofuel Day).....	133
• આંતરરાષ્ટ્રીય યુવા દિવસ.....	133
• ગ્લોબલ પીસ ઈન્ડેક્સ.....	133
• World Investment Report 2019.....	134
• કારગિલ વિજય દિવસ.....	134
• આંતરરાષ્ટ્રીય વાઘ દિવસ.....	135
• વિવિધ સૂચકાંકો તથા અહેવાલો.....	136
• ભારતની વિવિધ સૈન્ય ક્વાયતો.....	150
• ભારતની વિવિધ નૌ સેના ક્વાયતો.....	152
• ભારતની વિવિધ વાયુ સેનાની ક્વાયતો.....	154

• ASEAN + 3.....	159
• ન્યુઝીલેન્ડનું સુખાકારી (Wellbeing) બજેટ.....	159
• યુ. એન. હેનીટેટ.....	159
• ન્યુ સ્ટાર્ટ.....	160
• ભારતીય છોકરીનું UAEમાં સન્માન.....	160
• યુ.એન. વિમેન (U.N. Women).....	160
• AWaRe National Advanced Surface to Air Missile System - NASAMAS-II.....	160
• આંતર રાષ્ટ્રીય નાગરિક ઉડ્ડયન સંસ્થા (International Civil Aviation Organization).....	160
• E - 2020.....	160
• જોઈન્ટ કમ્પ્રેહેન્સીવ પ્લાન ઓફ એક્શન (JCPOA).....	161
• સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સુરક્ષા સમિતિ/પરિષદ(United Nations Security Council).....	161
• વિવિધ વૈશ્વિક પ્રજાતિઓ.....	161
• અમદાવાદ-કોને.....	161
• યુરોપીયન હીટવેવ.....	161
• યુ.કે. ઈન્ડિયા એવોર્ડ્સ.....	161
• ઈન્ટરનેશનલ ઓલમ્પિક કમિટી (IOC).....	161
• ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન એક્સપોર્ટ ઓર્ગેનાઈઝેશન.....	161
• એશિયન સ્પુકર ચેમ્પિયનશીપ.....	162
• ભૂટાનનો જળ વિદ્યુત પ્લાન્ટ.....	162
• ઈસ્ટર્ન ઈકોનોમીક ફોરમ.....	162
• હાયાબુસા-2.....	162
• રાખીને (રખાઈન) સ્ટેટ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ.....	162
• Gafsa Tax.....	162
• ભૂટાન અને બાંગ્લાદેશને આંતરીક જળમાર્ગ દ્વારા જોડવામાં આવ્યા.....	162
• અંશુલા કાંત.....	162
• શિમલા સમજૂતી, 1972.....	163
• વિયેના કન્વેન્શન.....	163
• ચીનનું પ્રથમ વ્યાપારી રોકેટ.....	163
• International Charter 'Space and Major Disasters.....	163
• આંતરરાષ્ટ્રીય સમાધાન કરાર અંગે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંમેલન / સંધિ.....	164
• BASIC દેશની બેઠક.....	164
• બવાર - 373 (Bavar-373).....	164
• ઓટો-ટ્રિગર મિકેનિઝમ.....	164
• Akademik Lomonosov.....	164
• અતિશ ડાબોલકર.....	164
• હોપ પ્રોબ(Hope Probe).....	165
• ઈંગ્લિશ ચેનલ (English Channel).....	165
• કાજિન સારા તણાવ.....	165
• શાંઘાઈ કો-ઓપરેશન ઓર્ગેનાઈઝેશનની સમિતિ.....	165
• Financial Action Task Force.....	165
• FATF બ્લેક લિસ્ટ.....	166

8. આંતરરાષ્ટ્રીય સમાચારો, ભારતના આંતર-રાષ્ટ્રીય સંબંધો અને ભારતની વિદેશ નીતિ.....155

• Generalized System of Preferences(GSP)માંથી ભારતને બહાર કરવાની અમેરિકાની જાહેરાત.....	155
• કરતારપુરમાં રોજ 5000 શ્રદ્ધાળુને દર્શનની મંજૂરી.....	155
• શ્રીલંકામાં 'ઈસ્ટ કન્ટેનર ટર્મિનલ'ના નિર્માણ.....	155
• માટે ભારત, જાપાન અને શ્રીલંકા વચ્ચે કરાર.....	155
• પ્રથમ Africa-India Field Training Exercise - 2019 (AFINDEX-19).....	155
• ભારતને મુખ્ય બિન નાટો સહયોગી દેશ તરીકેનો દરજ્જો આપવા અમેરિકાની સેનેટમાં બિલ પસાર.....	156
• અમેરિકામાં ગ્રીન કાર્ડ પરની દેશ આધારિત 7 ટકા મર્યાદા રદ કરતો ખરડો પસાર.....	156
• શારદા પીઠ કોરિડોર ખોલવા માટે પાકિસ્તાન સહમત.....	157
• યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા મસૂદ અઝહર વૈશ્વિક આતંકવાદી જાહેર.....	157
• રશિયાએ વિશ્વની સૌથી લાંબી સબમરિન લોન્ચ કરી.....	157
• વિશ્વમાં મેલેરિયાની પ્રથમ રસી મલાવીમાં લોન્ચ.....	158
• ચીને પાણી અને જમીન પર ચાલનારું વિશ્વનું પહેલું ફાઈટર ડ્રોન બનાવ્યું.....	158
• અમેરિકામાં વિશ્વના સૌથી મોટા વિમાને પ્રથમ સફળ ઉડાન ભરી.....	158
• નેપાળ અને શ્રીલંકાના પ્રથમ ઉપગ્રહ સફળતાપૂર્વક લોન્ચ....	158
• સમગ્ર દેશમાં 5G સેવા લોન્ચ કરનાર દક્ષિણ કોરિયા વિશ્વનો પહેલો દેશ બન્યો.....	158
• મોઝાંબિકમાં ચક્રવાતી તોફાન 'ઈદાઈ'થી ભારે નુકશાન.....	159
• UNEAના ચોથા સત્રમાં ભારતે પ્રથમ વખત પર્યાવરણ સંબંધિત બે પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યા.....	159
• મુરે ગેલ-મન.....	159
• લેફ્ટનન્ટ જનરલ શૈલેષ ટિનાઈકર.....	159

9. ગુજરાતનું કરન્ટ અફેર્સ.....167

- મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણી દ્વારા સુરત ખાતેથી “ફેમિલી ફાર્મર અભિયાન”નો પ્રારંભ..... 167
- સમગ્ર દેશમાં સૌપ્રથમ વખત અમદાવાદમાં Joint Enforcement Team (JET)નો નવતર પ્રયોગ..... 167
- ‘SASGUJ PROJECT’નો પાલનપુરથી શુભારંભ..... 167
- Citizen First Mobile App..... 167
- સુજલામ સુફલામ જાન અભિયાન-2019નો તરણેતર ખાતેથી પ્રારંભ..... 167
- ગુજરાતમાં ઈ-સિગારેટ પર પ્રતિબંધ..... 167
- ગુજરાતમાં 100 ટકા રસીકરણ માટે એકેડમી ઓફ પીડિયાટ્રિક્સ ગુજરાત સાથે સમજૂતી કરાર..... 168
- ‘CNG સહભાગી યોજના’ અંતર્ગત ગુજરાતમાં 300 નવા CNG પંપ શરૂ કરાશે..... 168
- ગુજરાતમાં ઓવર સ્પીડથી ચાલતા વાહનો પર બ્રેક લગાવવા ટ્રાફિક પોલીસને સ્પીડ ગનથી સજ્જ કરાશે..... 168
- ગુજરાતમાં બુદ્ધિસ્ટ સર્કિટ..... 169
- 24 કલાક ઓપન માર્કેટવાળું ગુજરાત પ્રથમ રાજ્ય બન્યું..... 169
- ટ્રાન્સજેન્ડર સમુદાયના કલ્યાણ માટે ગુજરાતમાં ‘ટ્રાન્સજેન્ડર કલ્યાણ બોર્ડ’ની રચના..... 169
- ગુજરાતમાં ‘મા’ અને ‘મા-વાત્સલ્ય’ કાર્ડ ઘરકોને આયુષ્યમાન યોજનાનો લાભ મળશે..... 170
- ભગવાનશ્રી જગન્નાથની 142મી રથયાત્રા..... 170
- ગુજરાતમાં રાજ્યકક્ષાનો 70મો વન મહોત્સવ અમદાવાદના ઓટવમાં યોજાશે..... 170
- Festival of Innovation and Entrepreneurship (FINE) 2019..... 170
- ભારતમાં સૌપ્રથમ ગુજરાતમાં 8મી વાર્ષિક ઈન્ટરપા કોન્ફરન્સ 2019નું આયોજન..... 170
- રાષ્ટ્રીય આદિવાસી કલા મહોત્સવ - 2019..... 171
- પંડિત ઓમકારનાથ શાસ્ત્રીય સંગીત એવોર્ડ 2014-15થી 2017-18.. 171
- સાહિત્ય અકાદમી બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર 2019..... 171
- સાહિત્ય અકાદમી યુવા પુરસ્કાર 2019..... 172
- ઈ-ગવર્નન્સ ક્ષેત્રે ગુજરાતની વધુ એક સિદ્ધિ : CCMS ક્ષેત્રે ગુજરાતને CSIનો પ્રતિષ્ઠિત એવોર્ડ ‘ઘ એવોર્ડ ઓફ એક્સેલન્સ’ એનાયત..... 173
- ગુજરાત અશાંત ધારા સુધારા વિધેયક 2019..... 173
- અમદાવાદ મેટ્રો સેવાના પ્રથમ ચરણનું ઉદ્ઘાટન..... 173
- ગુજરાત મેટ્રો રેલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ..... 173
- ગુજરાતનો પ્રથમ ડિસેલીનેશન પ્લાન્ટ..... 173
- ગુજરાતના પ્રથમ ઈથેનોલ પ્લાન્ટનું લોકાર્પણ..... 173
- ભારતના પ્રથમ અને વિશ્વના ત્રીજા ડાયાનાસોર મ્યુફિયમ અને ફોસીલ પાર્કનું રૈયોલીમાં લોકાર્પણ..... 174
- સિંહોના સંવર્ધન સંરક્ષણ માટેના ‘ગીર હાઈટેક મોનિટરિંગ સેન્ટર’નું સાસણગીરમાં લોકાર્પણ..... 174
- વડોદરા કોર્ટમાં ગુજરાતના સર્વપ્રથમ ‘સંવેદનશીલ સાક્ષી જુબાની કેન્દ્ર’નો પ્રારંભ..... 174

- રાષ્ટ્રીય નમક સત્યાગ્રહ સ્મારક (National Salt Satyagraha Memorial)નું લોકાર્પણ..... 175
- ગુજરાત સરકારનું ફેરફાર કરેલ અંદાજપત્ર 2019-20..... 175
- ગુજરાતનો 59મો સ્થાપના દિવસ..... 185
- ગુજરાતના આર્થિક સર્વેક્ષણ 2018-19ની મુખ્ય બાબતો..... 185
- વાયુ પ્રદુષણનો સામનો કરવા ગુજરાત દ્વારા શરૂ કરાયો ભારતનો સૌપ્રથમ વેપાર કાર્યક્રમ..... 185
- ચાંદીપુરા વાયરસ..... 186

10. અન્ય રાજ્યના મુદ્દાઓ..... 187

- કેરળના પ્રસિદ્ધ ત્રિશુર પુરમ ઉત્સવનો પ્રારંભ..... 187
- બિહારમાં ‘ચમકી’ નામના મગજના તાવને કારણે 140થી વધુ બાળકોના મોત..... 187
- ઉત્તરપ્રદેશમાં બનશે વિશ્વનો સૌથી લાંબો એક્સપ્રેસવે..... 187
- રાજસ્થાન દ્વારા ઈ-સીગારેટ ઉપર પ્રતિબંધ..... 187
- કેરલ દ્વારા પૂર સેસ (Flood Cess)..... 187
- કાલેશ્વરમ યોજના..... 188
- અબૂજ મારિઆ (Abujh Maria)..... 188
- ઈમ્ફાલ શાંતિ સંગ્રહાલય (Imphal Peace Museum)..... 188
- ‘જલ હી જીવન હે’ યોજના..... 188
- ફર્સ્ટ રેઝિલિયન્ટ કેરલા પ્રોગ્રામ (First Resilient Kerala Program)..... 188
- મરાઠા અનામત..... 188
- લોકતંત્ર સેનાની..... 189
- ખર્ચી પૂજા..... 189
- મેઘાલયની રાજ્ય જાન નીતિ..... 189
- દિબાંગ મલ્ટી-પર્પઝ પ્રોજેક્ટ (MPP)..... 189
- રાતાપાની વન્યજીવ અભયારણ્ય..... 189
- ઓડિશા દ્વારા ઘરિયાલ સંરક્ષણ..... 189
- સારસ કેન..... 190
- આંધ્રપ્રદેશ દ્વારા સ્થાનિકોને રોજગારીમાં અનામત..... 190
- ઓડિશાના રસાગોલાને GI ટેગ..... 190
- મારી શાળા, મારું ખેતર..... 190
- ‘દીદી કો બોલો’ અભિયાન..... 190
- પબ્લિસિટી રથ..... 190
- સુપર 50..... 190
- કાશ્મીર સુપર 50..... 191
- તમિલનાડુને 2 GI ટેગ મળ્યા..... 191
- રાજસ્થાન દ્વારા મોબ લિંચિંગ અને ઓનર કિલિંગ પરના બિલ... 191
- મુખ્યમંત્રી કૃષિ આશીર્વાદ યોજના (MMKAY)..... 191
- પલાની પંચમિર્થમ..... 191
- વોર્ડ અને ગ્રામ્ય સ્વયંસેવક પ્રણાલી..... 191
- કોન્ડાપલ્લી રમકડાં (Kondapalli Toys)..... 191

11. ONE LINER CURRENT AFFAIRS..... 192

દેશના ગૌરવ તથા જમ્મુ કાશ્મીરના વિકાસ માટે કેન્દ્ર સરકારનો અભૂતપૂર્વ ઐતિહાસિક સાહસી નિર્ણય

- => જમ્મુ કાશ્મીરને દેશનો સૌથી વધુ વિકસિત પ્રદેશ બનાવવા તેનો વિશેષ રાજ્ય'નો દરજ્જો જ નહિ, 'રાજ્ય' તરીકેનો દરજ્જો પણ છિનવાયો
- > 5 ઓગસ્ટ, 2019ના રોજ ભારતના ગૃહ મંત્રી શ્રી અમિત શાહે ભારતની રાજ્યસભામાં કરેલી જાહેરાત અનુસાર એ અંગેની તમામ ઔપચારિકતાઓ પૂરી થયા બાદ –
- (1) જમ્મુ-કાશ્મીર 'વિશેષ રાજ્ય' કે 'રાજ્ય' પણ રહેશે નહિ.
 - (2) જમ્મુ-કાશ્મીરની જગ્યાએ બે નવા કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ અસ્તિત્વમાં આવશે.
 - (3) આ બે નવા કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં
 - (i) જમ્મુ કાશ્મીર અને
 - (ii) લદાખનો સમાવેશ થાય છે.
 - (4) આ બંને કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાંથી જમ્મુ કાશ્મીરને પોતાની વિધાનસભા હશે. જ્યારે લદાખને વિધાનસભા આપવામાં આવી નથી.
- => સરકારના આ નિર્ણય બાદ ભારતના 29 રાજ્યોની સંખ્યા ઘટીને 28 થઈ જશે.
- > અને 7 કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોની સંખ્યા વધીને 9 થઈ જશે.
- > આથી, ભારતમાં હવે 29 રાજ્ય અને 7 કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોની જગ્યાએ 28 રાજ્ય અને 9 કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ હશે.
- > આ ઉપરાંત ભારતના કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાંથી વિધાનસભા વધીને હવે ત્રણ થઈ જશે.
- > અત્યાર સુધી ભારતમાં ફક્ત બે જ કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશો દિલ્હી અને પુડુચેરીમાં જ વિધાનસભા હતી. હવે તેમાં જમ્મુ-કાશ્મીરનો પણ ઉમેરો થયો છે.
- => કઈ બંધારણીય પ્રક્રિયાને આધારે સરકારના આ નવા નિર્ણયનો અમલ થશે ?
- સરકારના ઉપરોક્ત નિર્ણયના અમલ માટે સરકારે નીચેની ત્રણ બાબતોનો આધાર લીધો છે :
- (1) રાષ્ટ્રપતિના આદેશથી 1954ના Constitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 1954 આદેશને રદ કરીને અનુચ્છેદ 367માં પેટા (4) જોડવામાં આવ્યો છે.
 - (2) રાષ્ટ્રપતિના જાહેરનામાથી અનુચ્છેદ 370 હટાવવામાં આવી છે.
 - (3) 'જમ્મુ અને કાશ્મીર પુનર્ગઠન બિલ 2019' સંસદમાં પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
- (1) અનુચ્છેદ 367માં પેટા (4) ઉમેરવા માટેનો આદેશ અને તેનું મહત્ત્વ**
- > 5 ઓગસ્ટ, 2019ના રોજ ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370(1) દ્વારા આપવામાં આવેલી શક્તિઓનો ઉપયોગ કરીને રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ 'The Constitution (Application to Jammu And Kashmir) Order, 2019' નામથી એક આદેશ જાહેર કર્યો હતો.
- > આ આદેશ દ્વારા –
1. 'The Consitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 1954' રદ કરવામાં આવ્યો છે.
 2. ભારતીય બંધારણમાં સમય સમય પર કરવામાં આવતી બંધારણની

તમામ જોગવાઈઓ જમ્મુ કાશ્મીરને લાગુ થશે અને આ જોગવાઈઓ જે અપવાદો અને ફેરફારોને આધારે થશે તે અનુચ્છેદ 367ના પેટા (4) માં જોડવામાં આવી છે.

- => The Consitution Order, 1954 શું છે ?
- > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370(1)(d) અનુસાર જમ્મુ-કાશ્મીર સરકાર (મંત્રી પરિષદ)ની સહમતિથી ભારતના રાષ્ટ્રપતિ પોતાના આદેશ દ્વારા ભારતીય બંધારણની જોગવાઈઓ જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ કરી શકે છે.
- > આ અંતર્ગત ભારતમાં સૌપ્રથમ 1950માં રાષ્ટ્રપતિએ 'The Consitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 1950' અથવા તો 'બંધારણ (જમ્મુ કાશ્મીરને લાગુ) આદેશ, 1950' જાહેર કર્યો હતો.
- > ઈ.સ. 1950માં જાહેર થયેલા આ આદેશ અંતર્ગત કેન્દ્ર સરકારને ત્રણ વિષયો :
- (1) સંરક્ષણ,
 - (2) વિદેશ બાબતો અને
 - (3) સંચાર બાબતે જમ્મુ કાશ્મીર માટે કાયદો ઘડવાની છૂટ મળી હતી.
- > 1950 બાદ રાષ્ટ્રપતિએ 1954માં ફરીથી આદેશ જાહેર કર્યો હતો.
- > જમ્મુ કાશ્મીરમાં વર્તમાન સમયે લાગુ થતી ભારતીય બંધારણની તમામ જોગવાઈઓ રાષ્ટ્રપતિના 1954ના આદેશ પ્રમાણે જ લાગુ થતી હતી.
- > 1954ના રાષ્ટ્રપતિના આદેશની જમ્મુ કાશ્મીરને વિશેષાધિકારો આપતી કેટલીક જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે છે :
- (1) ભારતીય બંધારણનો ભાગ-3 કે જે મૂળભૂત અધિકારો સાથે સંબંધિત છે તે જમ્મુ કાશ્મીરમાં અમુક અપવાદો સાથે લાગુ પડે છે. જે મુજબ જમ્મુ કાશ્મીરના નાગરિકોને સંપત્તિનો મૂળભૂત અધિકાર મળે છે. જ્યારે ભારતના નાગરિકો માટે 44મા બંધારણીય સુધારા 1978થી સંપત્તિના અધિકારને મૂળભૂત અધિકાર તરીકે રદ કરવામાં આવ્યો છે.
 - (2) ભારતીય બંધારણનો ભાગ-4 'રાજ્યનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો' અને ભાગ-4 (ક) 'મૂળભૂત ફરજો' જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યને લાગુ પડશે નહિ.
 - (3) ભારતીય બંધારણનો ભાગ-6 'રાજ્ય સરકાર' ભારતના તમામ રાજ્યોમાં લાગુ પડશે પણ તે જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ પડશે નહિ.
 - (4) ભારતમાં જે વિષયોનો સમાવેશ કેન્દ્ર યાદી, રાજ્ય યાદી કે સમવર્તીયાદીમાં થયો ન હોય તેવા તમામ અવશિષ્ટ યાદીના વિષયો પર કાયદો બનાવવાની સત્તા સંસદને છે. પરંતુ જમ્મુ કાશ્મીરમાં આ સત્તા જમ્મુ કાશ્મીર વિધાનમંડળને આપવામાં આવી હતી.
 - (5) ભારતીય બંધારણના ભાગ-16 અંતર્ગત રાજ્ય વિધાનસભામાં અનુસૂચિત જાતિ (SC) અને અનુસૂચિત જનજાતિ (ST)ને આપવામાં આવતી અનામતની જોગવાઈ જમ્મુ કાશ્મીરને લાગુ પડશે નહિ.
 - (6) ભારતીય બંધારણનો ભાગ-18 કે જે કટોકટીની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છે, તેની અસર જમ્મુ-કાશ્મીર રાજ્યમાં નીચે મુજબ લાગુ થશે :
 - (i) અનુચ્છેદ 352 મુજબ રાષ્ટ્રીય કટોકટી જો યુદ્ધ અને બાહ્ય આક્રમણોને લીધે ભારતમાં ઘોષિત થઈ હોય તો જમ્મુ-કાશ્મીરને લાગુ પડશે. પરંતુ જો રાષ્ટ્રીય કટોકટી આંતરિક અશાંતિને લીધે જાહેર થાય તો તે રાજ્યમાં ફક્ત રાજ્ય-સરકારની (મંત્રીપરિષદની) ભલામણને આધારે જ લાગુ થશે.
 - (ii) ભારતના અન્ય રાજ્યોમાં અનુચ્છેદ 356 મુજબ રાષ્ટ્રપતિ શાસન

લાગુ પડે છે. જ્યારે જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યમાં જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણની કલમ-92 મુજબ પહેલા 6 મહિના રાજ્યપાલ શાસન લાગુ થશે અને ત્યારબાદ રાષ્ટ્રપતિ શાસન લાગુ થશે.

(iii) અનુચ્છેદ 360 અંતર્ગતની 'નાણાકીય કટોકટી' જમ્મુ કાશ્મીરને લાગુ પડશે નહિ.

(7) ભારતીય બંધારણનો ભાગ-20 અનુચ્છેદ 368 'બંધારણીય સુધારા' સાથે સંકળાયેલો છે. આ ભાગ દ્વારા ભારતના બંધારણમાં થયેલ સુધારાઓ જમ્મુ કાશ્મીરમાં ત્યાં સુધી લાગુ નહિ પડે કે જ્યાં સુધી રાષ્ટ્રપતિ આદેશ દ્વારા તેને જાહેર ન કરે.

> પરંતુ બંધારણીય સુધારાને જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ કરતો આવો આદેશ રાષ્ટ્રપતિ જમ્મુ કાશ્મીર સરકારની (મંત્રીપરિષદની) સહમતિથી જ જાહેર કરી શકે છે.

(8) રાષ્ટ્રપતિના આદેશ 1954 મુજબ ભારતીય બંધારણની નીચે આપેલી 4 અનુસૂચિઓ જમ્મુ-કાશ્મીરને લાગુ પડતી નથી.

(i) પાંચમી અનુસૂચિ :- અનુસૂચિત વિસ્તારોના નિયંત્રણ અને વહીવટ સંબંધિત

(ii) છઠ્ઠી અનુસૂચિ :- અમુક ઉત્તર-પૂર્વ રાજ્યના આદિવાસી વિસ્તારના વહીવટ સંબંધિત

(iii) અગિયારમી અનુસૂચિ :- પંચાયતો સંબંધિત

(iv) બારમી અનુસૂચિ :- નગરપાલિકા સંબંધિત

=> The Consitution Order, 1954 રદ થવાનું મહત્ત્વ

> વર્ષ 2019ના રાષ્ટ્રપતિના આદેશથી 'બંધારણ (જમ્મુ કાશ્મીરને લાગુ) આદેશ, 1954' રદ થવાથી ઉપરોક્ત તમામ જોગવાઈઓ કે જે ભારતના અન્ય રાજ્યોના નાગરિકોને મળતી જોગવાઈઓથી ભિન્ન છે, તે આપો આપ જ હવે રદ થઈ ગઈ છે.

> આથી, હવે આ વિશેષ જોગવાઈઓ જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ થશે નહિ.

=> અનુચ્છેદ 367ના પેટા (4)માં કઈ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે ?

> રાષ્ટ્રપતિના વર્ષ 2019ના આદેશમાં ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 367માં પેટા (4) ઉમેરવામાં આવી છે. જેમાં કેટલાક શબ્દોમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે -

> અનુચ્છેદ 367(4)(b) અનુસાર 'રાજ્યની વિધાન સભાની (મંત્રી પરિષદ)ની સલાહ પર રાષ્ટ્રપતિ' શબ્દની જગ્યાએ 'જમ્મુ અને કાશ્મીરના રાજ્યપાલની ભલામણથી રાષ્ટ્રપતિ' શબ્દ ઉમેરવામાં આવ્યો છે.

> અનુચ્છેદ 367(4)(d) અનુસાર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 370માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવેલ 'રાજ્યની બંધારણ સભા' શબ્દ હવે 'રાજ્યની વિધાનસભા' તરીકે ઓળખાશે.

=> અનુચ્છેદ 367ના પેટા (4)ની જોગવાઈનું મહત્ત્વ

> ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 367માં પેટા (4) ઉમેરીને તેમાં કરવામાં આવેલા ફેરફારોને કારણે જમ્મુ કાશ્મીરની વિધાનસભા કે મંત્રી પરિષદની સત્તા રાજ્યપાલને આપવામાં આવી છે.

> આ ઉપરાંત 'રાજ્યની બંધારણ સભા'ને સ્થાને 'રાજ્યની વિધાનસભા' શબ્દ કરવામાં આવ્યો છે. જે અનુચ્છેદ 370ની જોગવાઈઓ રદ કરવા માટે ખૂબ જ મહત્ત્વનો છે.

> આ અગાઉ અનુચ્છેદ 375ની જોગવાઈ રદ કરવા માટે 'રાજ્યની બંધારણ સભા'ની મંજૂરી જરૂરી હતી. હવે તે કાર્ય 'રાજ્યની વિધાનસભા'ની (તથા રાજ્યમાં રાષ્ટ્રપતિશાસન દરમિયાન સંસદની)

મંજૂરીથી પણ કરી શકાશે. અને આ જોગવાઈને આધારે જ અનુચ્છેદ 370 રદ કરવામાં આવી છે.

=> બંધારણની કઈ જોગવાઈને આધારે રાષ્ટ્રપતિએ વર્ષ 2019નો આદેશ જાહેર કર્યો છે ?

> ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370(1) અથવા તો અનુચ્છેદ 370(1) (d) અંતર્ગત મળેલી સત્તાને આધારે રાષ્ટ્રપતિએ ઉપરોક્ત આદેશ જાહેર કર્યો છે.

> અનુચ્છેદ 370 (1) (d) અનુસાર જમ્મુ કાશ્મીર સરકાર (મંત્રી પરિષદ)ની સહમતિથી ભારતના રાષ્ટ્રપતિ પોતાના આદેશ દ્વારા ભારતીય બંધારણની જોગવાઈઓ જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ કરી શકે છે.

> જમ્મુ કાશ્મીરમાં જ્યારે રાષ્ટ્રપતિ શાસન અસ્તિત્વમાં હોય ત્યારે રાજ્યપાલની સહમતિથી રાષ્ટ્રપતિ આ આદેશ લાગુ કરી શકે છે.

(2) અનુચ્છેદ 370 હટાવવા માટેનું રાષ્ટ્રપતિનું જાહેરનામું

> 6 ઓગસ્ટ 2019ના રોજ ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370 (1) તથા અનુચ્છેદ 370 (3) દ્વારા આપવામાં આવેલી શક્તિઓનો ઉપયોગ કરીને સંસદની ભલામણ દ્વારા રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ 6 ઓગસ્ટ 2018થી અનુચ્છેદ 370ની તમામ જોગવાઈઓ રદ કરી દીધી છે.

> અનુચ્છેદ 370 હવે આ રીતે વંચાશે - ભારતીય બંધારણ, જમ્મુ કાશ્મીરનું બંધારણ કે અન્ય કોઈ પણ એક્ટ કે નિયમમાં બીજા કયાંય પણ જમ્મુ કાશ્મીરને લગતી ગમે તે જોગવાઈ હોય તેમ છતાં અને કોઈપણ જાતના અપવાદ વિના ભારતના બંધારણની તમામ જોગવાઈઓ જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યને લાગુ પડશે.

=> રાષ્ટ્રપતિના જાહેરનામાને સંસદનું સમર્થન

> કેન્દ્ર સરકારના ગૃહ મંત્રી શ્રી અમિત શાહે રજૂ કરેલા અનુચ્છેદ 370ની નાબૂદી અંગેના ઉપરોક્ત પ્રસ્તાવના સમર્થનમાં લોકસભામાં 351 અને વિરુદ્ધમાં 72 મત પડ્યા હતા. આ પ્રસ્તાવ રાજ્યસભામાં પણ પસાર થઈ ગયો હતો. અને આમ, સંસદના સમર્થન બાદ ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370ની અગાઉની તમામ જોગવાઈ ઓ રદ થઈ ગઈ છે.

> ટૂંકમાં, હવે ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370ની નવી જોગવાઈ અનુસાર કોઈપણ જાતના અપવાદ વિના ભારતીય બંધારણની તમામ જોગવાઈઓ જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યને લાગુ થશે.

=> અનુચ્છેદ 370 હટાવવાનું મહત્ત્વ

> અનુચ્છેદ 370 રદ થવાથી આ અનુચ્છેદ અંતર્ગત જમ્મુ કાશ્મીરને મળેલા તમામ વિશેષાધિકારો આપો આપ જ રદ થઈ ગયા છે.

> આ ઉપરાંત વિવાદાસ્પદ અનુચ્છેદ 35-Aની જોગવાઈઓ પણ રદ થઈ ગઈ છે.

=> અનુચ્છેદ 35-A શું છે ?

> ભારતીય બંધારણની કલમ 35-A દ્વારા જમ્મુ કાશ્મીર વિધાનસભાને જમ્મુ કાશ્મીરના 'કાયમી રહેવાસી (Permanent Residents)' કોને ગણવા તે નક્કી કરવાનો અને આવા 'કાયમી રહેવાસીઓને' ખાસ અધિકારો અને વિશેષાધિકારો આપવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી.

> આ કલમ અંતર્ગત મળેલી સત્તા અનુસાર જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણમાં જમ્મુ કાશ્મીરના 'કાયમી રહેવાસીની વ્યાખ્યા સુનિશ્ચિત કરવામાં આવી છે. એ અનુસાર 14 મે 1954ના રોજ જે લોકો જમ્મુ કાશ્મીરના નાગરિક

- હોય અથવા સળંગ દસ વર્ષથી જમ્મુ કાશ્મીરમાં રહેતા હોય અને ત્યાં કાયદેસર રીતે સ્થાવર સંપત્તિ ધરાવતા હોય એવા લોકો જ જમ્મુ કાશ્મીરના 'કાયમી રહેવાસી' ગણાશે.
- => જમ્મુ કાશ્મીરના કાયમી રહેવાસીને મળતા વિશેષાધિકારો
- > જમ્મુ કાશ્મીરના આવા 'કાયમી રહેવાસી'ઓને જમ્મુ કાશ્મીરમાં કેટલાક વિશેષાધિકારો આપવામાં આવ્યા છે, જેમ કે,
 - (1) ફક્ત જમ્મુ કાશ્મીરના 'કાયમી રહેવાસી'ને જ જમ્મુ કાશ્મીરમાં સંપત્તિ ધરાવવાનો હક છે.
 - (2) ફક્ત જમ્મુ કાશ્મીરમાં 'કાયમી રહેવાસી'ને જ જમ્મુ કાશ્મીરમાં નોકરી મેળવવાનો અધિકાર છે.
 - (3) જમ્મુ કાશ્મીરમાં સ્કોલરશિપ કે અન્ય સરકારી સહાય ફક્ત ત્યાં ના 'કાયમી રહેવાસી'ઓને જ મળે છે.
 - > વર્તમાન સમયે જમ્મુ કાશ્મીરમાં એવા ઘણા બધા લોકો જમ્મુ કાશ્મીરમાં છે કે જેઓ વર્ષોથી ત્યાં વસવાટ કરે છે અને તેમની પાસે ભારતીય નાગરિકતા છે. પરંતુ જમ્મુ કાશ્મીરના 'કાયમી રહેવાસી'નો દરજ્જો મળ્યો નથી. જેમ કે, આઝાદી બાદ ભાગલા સમયે પાકિસ્તાનથી આવેલા નિરાશ્રિતો, પંજાબથી આવેલા સફાઈ કામદારો અને કાશ્મીરી સૈન્ય માટે લડેલા ગુરખાઓને કાશ્મીરના 'કાયમી રહેવાસી' તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા નથી.

- > વળી જમ્મુ કાશ્મીરની મહિલા જો બિનકાશ્મીરી સાથે લગ્ન કરે તો તે મહિલાનો સંપત્તિનો અધિકાર ખત્મ થઈ જાય છે અને તેના બાળકોને પણ એ અધિકાર મળતો નથી.
- => કલમ 35-A અંગેની બંધારણીય જોગવાઈ
- > 14 મે 1954ના રોજ તત્કાલીન રાષ્ટ્રપતિ શ્રી ડો. રાજેન્દ્રપ્રસાદ દ્વારા એક આદેશ - The Constitution (Application of Jammu Kashmir) Order, 1954 બહાર પાડીને ભારતીય બંધારણમાં કલમ 35-A ઉમેરવામાં આવી હતી.
 - > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370 (1) (d) અંતર્ગત મળેલા વિશેષાધિકારોને આધારે જ રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ ઉપરોક્ત કલમ 35-A ભારતીય બંધારણમાં વિવાદાસ્પદ રીતે સંસદની મંજૂરી વિના જ ઉમેરી હતી.
 - > આથી, અનુચ્છેદ 370ની તમામ જોગવાઈઓ રદ થતા અનુચ્છેદ 370 (1)(d)ને આધારે રચાયેલી અનુચ્છેદ 35-A પણ હવે આપો આપ જ રદ થઈ ગઈ છે.
- => અનુચ્છેદ 370 તથા 35-A રદ થવાથી શું અસર થશે ?
- > ભારતના બંધારણમાંથી અનુચ્છેદ 370 તથા અનુચ્છેદ 35-A રદ થવાથી આ મુજબના ફેરફારો અથવા તો પરિવર્તન થશે.

અનુચ્છેદ 370ના વિશેષાધિકારો સમાપ્ત થવાની અસરો

અનુચ્છેદ 370ના વિશેષાધિકારો અંતર્ગતની સ્થિતિ	અનુચ્છેદ 370ના વિશેષાધિકારો સમાપ્ત થયા બાદની સ્થિતિ
1. અનુચ્છેદ 35A અંતર્ગત જમ્મુ કાશ્મીરના કાયમી નાગરિકોને વિશેષાધિકારો મળતા હતા.	1. અનુચ્છેદ 35A રદ થશે. હવેથી જમ્મુ કાશ્મીરના કાયમી નાગરિકોને વિશેષાધિકારો મળશે નહિ.
2. જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ રાજ્યને પોતાનો રાષ્ટ્ર ધ્વજ હતો.	2. હવે જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યનો પોતાનો ધ્વજ નહિ રહે ફક્ત ભારતનો રાષ્ટ્ર ધ્વજ જ માન્ય રહેશે.
3. અન્ય રાજ્યોના નાગરિકો જમ્મુ કાશ્મીરમાં મિલકત ખરીદી શકતા ન હતા, તેઓને ફક્ત જમીન કે મિલકત લીઝ પર મળતી હતી.	3. અન્ય રાજ્યના નાગરિકો પણ જમ્મુ કાશ્મીરમાં મિલકત ખરીદી શકશે.
4. જમ્મુ કાશ્મીરના કાયમી નાગરિકોને બેવડી નાગરિકતા મળતી હતી.	4. અનુચ્છેદ 370ના વિશેષાધિકારો સમાપ્ત થયા બાદ હવે જમ્મુ કાશ્મીરના નાગરિકો અન્ય નાગરિકોની જેમ ફક્ત ભારતના નાગરિક ગણાશે.
5. જમ્મુ કાશ્મીરમાં SC અને STને અનામત મળતું ન હતું.	5. જમ્મુ કાશ્મીરમાં SC અને STને અનામત મળશે.
6. અનુચ્છેદ 356 જમ્મુ કાશ્મીરમાં અપવાદો સાથે લાગુ પડતી. (ઉદા. પહેલા 6 મહિના રાજ્યપાલ શાસન અને પછી રાષ્ટ્રપતિ શાસન)	6. અનુચ્છેદ 356 જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યમાં અપવાદો વિના લાગુ પડશે (ઉદા. સીધું રાષ્ટ્રપતિ શાસન)
7. ભારતનું બંધારણ જમ્મુ કાશ્મીરમાં અમુક અપવાદોથી લાગુ થતું હતું.	7. હવેથી ભારતનું સંપૂર્ણ બંધારણ કોઈ પણ જાતના અપવાદો વિના જ જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ થશે.
8. જમ્મુ કાશ્મીરમાં માહિતીનો અધિકાર (RTI) લાગુ પડતો ન હતો.	8. જમ્મુ કાશ્મીરમાં માહિતીનો અધિકાર (RTI) લાગુ થશે.
9. રાજ્યની વિધાનસભાનો કાર્યકાળ 6 વર્ષનો હતો.	9. રાજ્યની વિધાનસભાનો કાર્યકાળ 5 વર્ષનો થશે.
10. મૂળભૂત અધિકારો અપવાદોથી લાગુ થતા અને જમ્મુ કાશ્મીરના નાગરિકોને સંપત્તિનો અધિકાર મૂળભૂત અધિકાર હતો.	10. મૂળભૂત અધિકારો અન્ય નાગરિકોની જેમ જ મળશે. ભારતના બંધારણમાં સંપત્તિનો અધિકાર મૂળભૂત નથી. જે હવે જમ્મુ-કાશ્મીરમાં પણ લાગુ થશે.
11. અન્ય રાજ્યના નિવાસીને જમ્મુ કાશ્મીરમાં જાહેર ક્ષેત્રમાં રોજગારી મળતી ન હતી.	11. અન્ય રાજ્યના નિવાસીને જમ્મુ કાશ્મીરમાં જાહેર ક્ષેત્રમાં રોજગારી મળશે.
12. જમ્મુ કાશ્મીરમાં અનુચ્છેદ 360 (નાણાકીય કટોકટી) લાગુ પડતી ન હતી.	12. જમ્મુ કાશ્મીરમાં અનુચ્છેદ 360 (નાણાકીય કટોકટી) લાગુ પડશે.
13. જમ્મુ-કાશ્મીરમાં પહેલા રાજ્યપાલ કાર્ય કરતા.	13. હવેથી રાજ્યપાલની બદલે ઉપરાજ્યપાલ રહેશે.

- => **ભારતીય બંધારણની કઈ બેગવર્થઓને આધારે રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ અનુચ્છેદ 370 રદ કરી છે**
- > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370 (1) તથા અનુચ્છેદ 370 (3) ને આધારે મળેલા વિશેષાધિકારોને આધારે સંસદની ભલામણથી રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ જાહેરનામા (Declaration) પ્રસિદ્ધ કરીને અનુચ્છેદ 370ની તમામ જોગવાઈઓ નાબૂદ કરી છે.
 - > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370 (1) અનુસાર રાષ્ટ્રપતિ જમ્મુ કાશ્મીર સરકારની (મંત્રી પરિષદની) સહમતિથી ભારતીય બંધારણની કોઈ જોગવાઈ જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ કરી શકે છે.
 - > જમ્મુ કાશ્મીરમાં હાલ રાષ્ટ્રપતિ શાસન હોવાથી રાજ્યપાલની સહમતિથી રાષ્ટ્રપતિ ભારતીય બંધારણની કોઈ જોગવાઈ જમ્મુ કાશ્મીરમાં લાગુ કરી શકે છે.
 - > આ ઉપરાંત ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 370 (3) અનુસાર ભારતના રાષ્ટ્રપતિ જાહેરનામા દ્વારા આદેશ આપીને અનુચ્છેદ 370 રદ કરી શકે છે.
 - > જોકે, રાષ્ટ્રપતિ આવો આદેશ 'જમ્મુ કાશ્મીરની બંધારણ સભા'ની ભલામણથી જ આપી શકે છે.
 - > પરંતુ, તાજેતરમાં 5 ઓગસ્ટ, 2019ના રોજ રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલા આદેશ અનુસાર ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 367(4)(d) અનુસાર 'જમ્મુ કાશ્મીરની બંધારણ સભા'નો અર્થ હવે 'જમ્મુ કાશ્મીરની વિધાનસભા' થશે.
 - > પરિણામે, હાલ જમ્મુ કાશ્મીરમાં રાષ્ટ્રપતિ શાસન હોવાથી 'જમ્મુ કાશ્મીર વિધાનસભા'ની જગ્યાએ સંસદની ભલામણથી અનુચ્છેદ 370 (3) અંતર્ગત મળેલી સત્તાને આધારે રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ અનુચ્છેદ 370 રદ કરી છે.
 - > રાષ્ટ્રપતિ શાસન દરમિયાન સંસદની ભલામણ વિધાનસભાની ભલામણ ગણી શકાય છે કેમ કે ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 356(1) (b) મુજબ રાષ્ટ્રપતિ શાસન દરમિયાન રાજ્ય વિધાનમંડળનો વહીવટ સંસદ કરી શકે છે.

(3) જમ્મુ અને કાશ્મીર પુનર્ગઠન બિલ, 2019

- > જમ્મુ કાશ્મીરના પુનર્ગઠન માટે ભારતના ગૃહ મંત્રી શ્રી અમિત શાહે 5 અને 6 ઓગસ્ટ 2019ના રોજ અનુક્રમે ભારતની રાજ્યસભા અને લોકસભામાં 'જમ્મુ અને કાશ્મીર પુનર્ગઠન બિલ, 2019' (Jammu and Kashmir Reorganisation Bill, 2019) રજૂ કર્યું હતું.
- > આ બિલના સમર્થનમાં રાજ્યસભામાં 125 અને વિરુદ્ધમાં 61 મતો પડ્યા હતા.
- > જ્યારે લોકસભામાં આ બિલ 370 વિરુદ્ધ 70 મતોથી પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
- > રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી બાદ આ બિલ કાયદાનું સ્વરૂપ ધારણ કરશે.

=> **જમ્મુ અને કાશ્મીર પુનર્ગઠન બિલ, 2019ની મહત્વની બેગવર્થઓ ભારતની સંસદમાં પસાર થયેલા જમ્મુ અને કાશ્મીર પુનર્ગઠન બિલ, 2019ની મહત્વની જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે છે :**

- (1) જમ્મુ કાશ્મીરનું વિભાજન બે કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં થશે.
 - (i) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીર અને
 - (ii) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ લદાખ
- (2) આ બંનેમાંથી કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીરમાં વિધાનસભા હશે. જેનો કાર્યકાળ 5 વર્ષનો હશે.

- (3) જમ્મુ કાશ્મીર વિધાનસભામાં 107 બેઠકો હશે. જે વધારીને 114 સુધી કરી શકાશે.
- (4) જ્યારે લદાખ માટે અલગ વિધાનસભાની જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી.
- (5) લેહ અને કારગિલ જિલ્લાનો સમાવેશ કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ લદાખમાં થશે.
- (6) જ્યારે જમ્મુ કાશ્મીરના અન્ય જિલ્લાઓ કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ અંતર્ગત રહેશે.
- (7) જમ્મુ કાશ્મીર લોકસભાની વર્તમાન 6 બેઠકોમાંથી કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીર માટે 5 અને લદાખ માટે 1 બેઠક ફાળવવામાં આવી છે.
- (8) હાલ જમ્મુ કાશ્મીરમાં વિધાનસભા અને વિધાન પરિષદ એમ બંને અમલમાં છે. જોકે આ ખરડાના અમલ બાદ જમ્મુ કાશ્મીરમાં માત્ર વિધાનસભા જ અસ્તિત્વમાં રહેશે.
- (9) જમ્મુ કાશ્મીરમાં અગાઉ 'રાજ્યપાલ' દ્વારા કેન્દ્ર સરકારનો વહીવટ ચલાવવામાં આવતો હતો. જ્યારે હવે કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીરમાં 'રાજ્યપાલ'ની જગ્યાએ 'ઉપરાજ્યપાલ'ની નિમણૂક કરવામાં આવશે.
- (10) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીરની વિધાનસભાના સત્રને બોલાવવાનો, સમાપ્ત કરવાનો અને તેને વિસર્જન કરવાનો અધિકાર ઉપરાજ્યપાલ પાસે રહેશે.
- (11) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીરમાં વિધાનસભા હોવાથી ત્યાં મુખ્યમંત્રી અને મંત્રી પરિષદ પણ રહેશે.
- (12) મુખ્યમંત્રીશ્રી નિમણૂક ઉપરાજ્યપાલ કરશે જ્યારે અન્ય મંત્રીઓની નિમણૂક ઉપરાજ્યપાલ મુખ્યમંત્રીની સલાહથી કરશે.
- (13) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ લદાખનો વહીવટ કરવા માટે પણ રાષ્ટ્રપતિ અનુચ્છેદ 239 મુજબ ઉપરાજ્યપાલની નિમણૂક કરશે, પરંતુ ત્યાં વિધાનસભા હશે નહિ.
- (14) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીરની વિધાનસભા અને કેન્દ્ર સરકારના કાયદાઓમાં વિરોધાભાસની સ્થિતિમાં સંસદના કાયદાઓ માન્ય રહેશે.
- (15) જમ્મુ કાશ્મીરની હાલની હાઈકોર્ટ હવે કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીર અને કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ લદાખ એમ બંનેની સંયુક્ત હાઈકોર્ટ ગણાશે.
- (16) વિધાનસભા સાથેના કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીર બન્યા બાદ હવેથી તે ફક્ત રાજ્યયાદી અને સમવર્તીયાદીના વિષયો પર જ કાયદો બનાવી શકશે.
- (17) આ ઉપરાંત 'જાહેર આદેશ' અને 'પોલીસ' જેવા રાજ્યયાદીના વિષયો પણ કેન્દ્ર સરકાર પાસે જ રહેશે, જમ્મુ કાશ્મીર સરકાર પાસે નહિ.

નોંધ :

- (1) જમ્મુ કાશ્મીરના રાજ્યપાલ શ્રી સત્યપાલ મલિક હવે કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમ્મુ કાશ્મીરના પ્રથમ ઉપરાજ્યપાલ હશે.
- (2) જમ્મુ કાશ્મીર વિધાનસભામાં આ અગાઉ 111 બેઠકો હતી. જેમાંથી 24 બેઠકો POK (પાકિસ્તાન ઓક્યુપાઈડ કાશ્મીર) માટે ફાળવવામાં આવી હતી. કેમ કે POKએ ભારતનો જ અભિન્ન ભાગ છે.

=> **રાજ્યનું પુનર્ગઠન કરવાની સંસદની સત્તા**

- > ભારતીય બંધારણનો અનુચ્છેદ 2 મુજબ સંસદ ભારત સંઘમાં નવું રાજ્ય દાખલ કરી શકે અથવા સ્થાપી શકે છે.
- > ભારતના બંધારણની અનુચ્છેદ 3 સંસદને સત્તા આપે છે કે સંસદ ભારત સંઘના રાજ્યોમાં નીચે મુજબ ફેરફાર કરી શકે છે :
 - (1) કોઈ રાજ્યમાંથી પ્રદેશ અલગ પાડીને અથવા બે કે વધારે રાજ્યો કે રાજ્યોના ભાગને જોડી શકે છે.
 - (2) કોઈ રાજ્યના ભાગને અન્ય રાજ્યના ભાગ સાથે જોડી નવું રાજ્ય બનાવી શકે છે.

- (3) કોઈ રાજ્યનો વિસ્તાર ઘટાડી શકે છે.
 (4) કોઈ રાજ્યનો વિસ્તાર વધારી શકે છે.
 (5) કોઈ રાજ્યની સીમાઓ બદલી શકે છે.
 (6) કોઈ રાજ્યનું નામ બદલી શકે છે.
- > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 3માં 'રાજ્ય' શબ્દના અર્થમાં 'કેન્દ્ર-શાસિત પ્રદેશ'નો પણ સમાવેશ થાય છે.
 - > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 3 સંબંધિત ખરડાઓ સંસદમાં રજૂ કરતા પહેલા રાષ્ટ્રપતિની ભલામણ જરૂરી છે.
 - > રાષ્ટ્રપતિએ આવા ખરડાની ભલામણ કરતા પહેલા રાજ્યની વિધાનસભાને નિશ્ચિત સમયમર્યાદામાં અભિપ્રાય આપવા માટે મોકલવાનો રહેશે.
 - > રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય માનવો સંસદ માટે ફરજિયાત નથી.
 - > ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 4 અનુસાર સંસદ દ્વારા અનુચ્છેદ 2 અને 3 અંતર્ગત થતો સુધારો એ બંધારણીય સુધારો નથી.
- નોંધ : બંધારણ (જમ્મુ-કાશ્મીરને) લાગુ, 1954ના આદેશ મુજબ જમ્મુ-કાશ્મીર રાજ્યના નામ અને સીમામાં જમ્મુ-કાશ્મીર રાજ્યની વિધાનમંડળની સહમતિ વિના થઈ શકે નહિ. પરંતુ હાલમાં જમ્મુ-કાશ્મીરમાં રાષ્ટ્રપતિ શાસન લાગુ છે અને રાજ્યનું વિધાનમંડળ કાર્યરત નથી. આથી રાષ્ટ્રપતિ વતી રાજ્યમાં વહીવટ કરતા 'રાજ્યપાલ'ની સહમતિએ રાજ્ય વિધાનમંડળની સમાન જ ગણાશે. આ બાબતને આધારે જમ્મુ-કાશ્મીર રાજ્યના પુનર્ગઠનનો ખરડો સંસદમાં સરકાર દ્વારા રજૂ થયો હતો.

- => જમ્મુ-કશ્મીર અને અનુચ્છેદ 370ની ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ જમ્મુ-કશ્મીરનું ભારતમાં જોડાણ (વિલય) અને તેનો ઇતિહાસ
- > ભારતમાં આઝાદી બાદ અંદાજે કુલ 562 દેશી રજવાડાઓ હતા.
 - > ભારતની આઝાદી બાદ દેશી રજવાડાઓ પાસે ત્રણ વિકલ્પ હતા :
 (1) કાંતો તેઓ ભારતમાં જોડાઈ શકે.
 (2) અથવા તેઓ પાકિસ્તાનમાં જોડાય.
 (3) કે પછી તેઓ સ્વતંત્ર રહે.
 - > આ દેશી રજવાડાઓને ભારતમાં જોડાવા માટે જૂન, 1947માં 'રિયાસતી (એટલે કે રજવાડા) મંત્રાલય'ની કમાન શ્રી સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલને સોંપવામાં આવી હતી.
 - > શ્રી સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે કુનેહપૂર્વક દેશી રજવાડાઓના વિલિનિકરણની પ્રક્રિયા હાથ ધરી અને 15 ઓગસ્ટ, 1947 સુધીમાં બધા દેશી રજવાડાઓને ભારતમાં જોડાવાની અપીલ આપી.
 - > ઉપરોક્ત અપીલના પરિણામે ત્રણ દેશી રજવાડાઓ સિવાય બાકીના બધા જ દેશી રજવાડાઓ ભારતીય સંઘમાં જોડાવા તૈયાર થઈ ગયા.
 - > બાકી રહેલા ત્રણ દેશી રજવાડાઓમાં જૂનાગઢ, હૈદરાબાદ અને જમ્મુ કાશ્મીરનો સમાવેશ થાય છે.
 - > જેમાંથી જૂનાગઢને લોકમત દ્વારા અને હૈદરાબાદને "ઓપરેશન પોલો" નામની સૈન્ય કાર્યવાહી દ્વારા ભારતમાં જોડવામાં આવ્યા.
 - > જ્યારે જમ્મુ કાશ્મીરનું ભારતમાં જોડાણ (અથવા તો વિલય) નીચેની પ્રક્રિયાને આધારે થયું હતું.

=> જમ્મુ-કશ્મીરનું ભારતમાં જોડાણ (વિલય)

- > જમ્મુ કાશ્મીરના રાજા હરિસિંહે ન તો પાકિસ્તાન સાથે જોડાવાની સહમતિ દર્શાવી ન તો ભારત સાથે જોડાવાની સહમતિ દર્શાવી પરંતુ તેમણે કાશ્મીરને સ્વતંત્ર રાખવાનો વિકલ્પ પસંદ કર્યો.
- > આથી મહંમદ અલી ઝીણાએ જમ્મુ કાશ્મીરને પાકિસ્તાન સાથે જોડાવા માટે દબાણ કર્યું હતું.

- > ત્યારબાદ 22 ઓક્ટોબર, 1947ના રોજ પાકિસ્તાનથી 'કબીલા' નામની લૂંટારુ ટોળકીએ શ્રીનગર કબ્જે કરી કાશ્મીરને પાકિસ્તાન સાથે જોડવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો.
- > આથી 25 ઓક્ટોબર, 1947ના રોજ રાજા હરિસિંહે પાકિસ્તાનની લૂંટારુ ટોળકીઓના આક્રમણથી રક્ષણ મેળવવા ભારતીય સૈન્યની મદદ માટે અપીલ કરી હતી.
- > પરંતુ શ્રી સરદાર પટેલે એવી શરત મૂકી હતી કે, જમ્મુ કાશ્મીર ભારતમાં ન જોડાય ત્યાં સુધી ભારત સૈન્ય મદદ મોકલશે નહીં.
- > આથી, રાજા હરિસિંહ અને જમ્મુ કાશ્મીરની 'નેશનલ કોન્ફરન્સ' પાર્ટીના નેતા શેખ અબ્દુલ્લાએ જમ્મુ કાશ્મીરના અલગ બંધારણના આધારે ભારત સાથે જોડાવાની સહમતિ દર્શાવી હતી.
- > 26 ઓક્ટોબર, 1947ના રોજ રાજા હરિસિંહે વિલય પત્ર (Instrument of Accession) પર હસ્તાક્ષર કર્યા.
- > એ સમયે વિલય પત્ર પર સહી કરી કોઈ પણ દેશી રજવાડું ભારતીય સંઘમાં જોડાઈ શકતું હતું.
- > વિલય - પત્ર અનુસાર જમ્મુ-કશ્મીરે ત્રણ વિષયો (1) સંરક્ષણ (2) વિદેશ બાબતો અને (3) સંચારને ભારતની કેન્દ્ર સરકારને સોંપ્યા જ્યારે બાકી વિષયો બાબતે સત્તા જમ્મુ-કશ્મીર રાજ્યે પોતાની પાસે રાખી હતી.
- > તે સમયે ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી જવાહરલાલ નહેરૂ દ્વારા જમ્મુ કાશ્મીરના લોકોને એવું આશ્વાસન આપવામાં આવ્યું હતું કે જમ્મુ-કશ્મીરના લોકો પોતાની બંધારણ સભાનું નિર્માણ કરશે અને જમ્મુ કાશ્મીર માટે વિશેષ જોગવાઈ કરવામાં આવશે.
- > ત્યારબાદ ભારતે કાશ્મીરમાં ભારતીય સેના મોકલી શ્રીનગર કબ્જે કર્યું. કાશ્મીરના 2/3 ભાગ પર ભારતે કબજો કર્યો અને 1/3 ભાગ પર પાકિસ્તાનનો કબજો રહ્યો.
- > પાકિસ્તાનના કબજામાં રહેલા કશ્મીરના આ ભાગને પાકિસ્તાન ઓક્યુપાઈડ કશ્મીર (PoK) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > ભારત-પાકિસ્તાનના આ સંઘર્ષના મુદ્દાને શ્રી જવાહરલાલ નહેરૂ દ્વારા સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંઘમાં લઈ જવામાં આવ્યો અને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંઘ દ્વારા યુદ્ધવિરામ (Cease Fire) જાહેર કરવામાં આવ્યું.
- > યુદ્ધવિરામ બાદ પાકિસ્તાનના કબજા પરના કાશ્મીરના મુદ્દાનો સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 1951માં નિર્ણય આવ્યો.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંઘના આ નિર્ણય અનુસાર ભારત દ્વારા કાશ્મીરમાં જનમતસંગ્રહ (Plebiscite) કરાવવાનો હતો. જનમત સંગ્રહ એટલે લોકો નક્કી કરે કે તેઓ ભારતમાં જોડાવવા માગે છે કે પાકિસ્તાનમાં.
- > એ જનમત સંગ્રહ કરાવવા પહેલા બે શરતોને પૂરી કરવાની આવશ્યકતા હતી.
 (i) પાકિસ્તાન અધિકૃત કાશ્મીરથી પાકિસ્તાનની સેનાને પાછા બોલાવવામાં આવે.
 (ii) આ જનમત સંગ્રહ શ્રીનગરના પ્રશાસન અંતર્ગત કરાવવામાં આવે.
- > જોકે પાકિસ્તાને પાકિસ્તાન અધિકૃત કશ્મીર(PoK)થી પોતાની સેના પાછી બોલાવી આ શર્ત પૂર્ણ કરી નહિ જેથી ભારત દ્વારા પણ જનમત સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો નહિ.
- > શ્રી જવાહરલાલ નહેરૂ દ્વારા આપવામાં આવેલા આશ્વાસન મુજબ ભારતીય બંધારણમાં જમ્મુ-કશ્મીર રાજ્યને અનુચ્છેદ 370 અંતર્ગત વિશેષ દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો.

=> જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણની મહત્વની જોગવાઈઓ

- > જમ્મુ કાશ્મીરનું બંધારણ જમ્મુ કાશ્મીરને ભારતનું અભિન્ન અંગ જાહેર કરે છે.

- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ જમ્મુ કાશ્મીરને પોતાના રાજ્ય નીતિના માર્ગદર્શક સિધ્ધાંતો છે.
- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ જમ્મુ કાશ્મીરમાં વિધાનસભા અને વિધાન પરિષદ હશે.
- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ જમ્મુ કાશ્મીરમાં પોતાની હાઈકોર્ટ છે.
- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણની કલમ-92 મુજબ જો જમ્મુ કાશ્મીરમાં રાષ્ટ્રપતિ શાસન લાગે તો સૌપ્રથમ 6 મહિના માટે રાજ્યપાલ શાસન રહેશે અને ત્યારબાદ રાષ્ટ્રપતિ શાસન લાગુ થશે.
- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ જમ્મુ કાશ્મીરની સત્તાવાર ભાષા 'ઉર્દુ' રહેશે.
- > પહેલાજમ્મુ-કશ્મીરમાંવડાપ્રધાનપદહતુંઅનેવડાપ્રધાન'વઝીર-એ-આઝમ' તરીકે ઓળખાતા હતા. જ્યારે રાજ્યપાલ 'સદર-એ-રિયાસત' તરીકે ઓળખાતા હતા.
- > પરંતુ ત્યારબાદ વડાપ્રધાનની જગ્યાએ 'મુખ્યમંત્રી' અને 'સદર-એ-રિયાસત' ની જગ્યાએ 'રાજ્યપાલ' નામો મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.
- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યની વિધાનસભાનો કાર્યકાળ 6 વર્ષનો રહેશે.
- > જમ્મુ કાશ્મીરના બંધારણ મુજબ જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યનો નાગરિક ભારતનો નાગરિક છે અને સાથે સાથે તે જમ્મુ કાશ્મીરનો પણ નાગરિક છે. (આમ તે બેવડી નાગરિકતા ધરાવે છે.)
- > જમ્મુ કાશ્મીરની બંધારણ સભાએ 7 જૂન, 1952ના રોજ પોતાના રાજ્યનો અલગ ધ્વજ સ્વીકાર્યો હતો.

'The Protection of Human Rights (Amendment) Bill, 2019'

રાજ્યસભામાં પસાર

- > તાજેતરમાં 22 જુલાઈ 2019ના રોજ 'માનવ અધિકાર સંરક્ષણ (સંશોધન) બિલ, 2019' ભારતની રાજ્યસભામાં પસાર થઈ ગયું છે.
- > આ અગાઉ આ બિલ ભારતની લોકસભામાં પણ પસાર થઈ ચૂક્યું છે.

=> આ બિલની મહત્વની જોગવાઈ

1. હુમન રાઈટ્સ કમિશનના અધ્યક્ષ તરીકે ભારતની સુપ્રીમ કોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ ઉપરાંત સુપ્રીમ કોર્ટના અન્ય ન્યાયાધીશની પણ નિમણૂક કરી શકાશે.
2. આયોગના સભ્યોની સંખ્યા બેથી વધારીને ત્રણ કરી શકાશે, જેમાં એક મહિલા હશે.
3. આયોગના સભ્ય તરીકે નેશનલ બેકવર્ડ ક્લાસ કમિશનના અધ્યક્ષ, નેશનલ ચાઈલ્ડ રાઈટ્સ પ્રોટેક્શન કમિશનના અધ્યક્ષ તથા દિવ્યાંગ ગજનો સંબંધી મુખ્ય કમિશનરનો સમાવેશ કરી શકાશે.
4. આયોગ અને રાજ્ય આયોગોના અધ્યક્ષો તથા સભ્યોની મુદત પાંચ વર્ષથી ઘટાડી ત્રણ વર્ષ કરવી તથા જરૂર પડ્યે તેમની ફરીથી નિમણૂક કરી શકાય તેવી જોગવાઈ કરવી.
5. કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ દિલ્હી સિવાયના અન્ય કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો માનવ અધિકાર સંબંધી બાબતો રાજ્ય આયોગને સોંપી શકશે.

'The Right to Information (Amendment) Bill, 2019'

લોકસભામાં પસાર

- > તાજેતરમાં 22 જુલાઈ, 2019ના રોજ 'માહિતીનો અધિકાર(સુધારા) બિલ, 2019' લોકસભામાં પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ બિલ દ્વારા 'માહિતીનો અધિકાર અધિનિયમ, 2005'માં સુધારો કરવામાં આવશે.
- > લોકસભામાં પસાર થયેલા સુધારા બિલમાં મુખ્ય માહિતી કમિશનરો અને માહિતી કમિશનરોના કાર્યકાળથી લઈને તેમના પગાર અને સેવા-શરતો નક્કી કરવાનો નિર્ણય કેન્દ્ર સરકાર હસ્તક રાખવાનો પ્રસ્તાવ છે.
- > આ અગાઉના વર્ષ 2005ના મૂળ ચત્ય Actમાં માહિતી કમિશનરો અંગે નિયમ લાગુ કરવાનો અધિકાર ન તો કેન્દ્ર, ન રાજ્ય કે પછી સમવર્તી સૂચિના દાયરામાં પણ આવતો ન હતો.
- > આથી, રાજ્ય માહિતી આયોગ અંગે કાયદો બનાવવાની સત્તા આપો આપ જ કેન્દ્ર સરકારના વિશેષ અધિકાર અંતર્ગત આવી જતી હતી.
- > પરિણામે કેન્દ્રીય મંત્રી ડો. જીતેન્દ્ર સિંહે કેન્દ્ર સરકાર નવી જોગવાઈ નો દુરુપયોગ નહિ કરે તેનું આશ્વાસન આપ્યું હતું.

આતંકવાદ વિરોધી 'Unlawful Activities (Prevention) Amendment Bill, 2019' લોકસભામાં પસાર

- > 23 જુલાઈ, 2018ના રોજ આતંકવાદ વિરોધી ગણાતુ 'ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) સુધારા બિલ, 2019' (UAPA Bill, 2019) લોકસભામાં પસાર થઈ ગયું છે.
- > ભારતના ગૃહમંત્રી શ્રી અમિત શાહ દ્વારા આ બિલ લોકસભામાં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

=> આ બિલ દ્વારા કયા એક્ટમાં સુધારો કરવામાં આવશે ?

- > આ બિલ દ્વારા 'ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) અધિનિયમ, 1967'માં સુધારો કરવામાં આવશે.

=> બિલની મહત્વની જોગવાઈ

1. આ ખરડામાં આતંકી કૃત્યને અંજામ આપનાર કે તેમાં સામેલ સંગઠનો કે વ્યક્તિઓ ઉપરાંત આતંકવાદની તૈયારી કરનાર સંગઠનો કે વ્યક્તિઓ, આતંકવાદને પ્રોત્સાહન આપનાર સંગઠનો કે વ્યક્તિઓ અથવા તો આતંકવાદ સાથે કોઈપણ રીતે સંડોવાયેલા હોય તેવા સંગઠનો કે વ્યક્તિઓને 'આતંકી સંગઠન' કે 'આતંકવાદી' જાહેર કરવાની જોગવાઈ છે.
2. આતંકી કેસોની તપાસના ભાગરૂપે હવે NIA (National Investigation Agency) જરૂર પડ્યે જે તે વ્યક્તિ કે સંગઠનની સંપત્તિ પણ જપ્ત કરી શકશે. આ માટે તેમણે હવે DGP (Director General of Police)ની મંજૂરી લેવાની જરૂર રહેશે નહિ. પરંતુ NIAના ડાયરેક્ટર જનરલની મંજૂરી જરૂરી છે.
3. ભારતમાં હાલના એક્ટ અનુસાર DSP કે ACP અથવા તો તેમનાથી ઉપરનો રેન્ક ધરાવતા અધિકારીઓ દ્વારા આવા કેસોની તપાસની જોગવાઈ હતી. હવે નવા બિલમાં આવા કેસોની તપાસ માટે NIAના ઈન્સ્પેક્ટર કે તેનાથી ઉપરના રેન્કના અધિકારીઓને વધુ સશક્ત બનાવવામાં આવ્યા છે. ટૂંકમાં આ નવો ખરડો આતંકવાદ સામે લડવા માટે દયબને વિશેષ સત્તા આપે છે.

=> NIA

- > National Investigation Agency (NIA) એ ભારતની આતંકવાદનો સામનો કરવા માટેની સેન્ટ્રલ એજન્સી છે.
 - > વર્ષ 2008માં ભારતમાં મુંબઈમાં થયેલા 26/11ના આતંકી હુમલા બાદ આ એજન્સીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
 - > આ અંતર્ગત 31 ડિસેમ્બર, 2008ના રોજ ભારતીય સંસદ દ્વારા 'નેશનલ ઇન્વેસ્ટિગેશન એક્ટ, 2008' પસાર કરીને 2009માં આ એજન્સીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
 - > તે ભારતના કોઈપણ રાજ્યમાં રાજ્યો દ્વારા વિશેષ મંજૂરી સિવાય આતંકવાદ સંબંધિત ગુનાઓની તપાસ કરી શકે છે. તેનું વડું મથક ભારતમાં નવી દિલ્હી ખાતે આવેલું છે.
 - > આ ઉપરાંત હેદરાબાદ, ગુવાહાટી, કોચિ, લખનૌ, મુંબઈ, કોલકાતા, રાયપુર અને જમ્મુમાં પણ તેની બ્રાન્ચો આવેલી છે.
 - > ભારત સરકારના ગૃહ મંત્રાલય અંતર્ગત આ એજન્સી કાર્ય કરે છે.
- નોંધ : NIAના વર્તમાન (25 જુલાઈ, 2019ની સ્થિતિએ) ડિરેક્ટર જનરલ શ્રી Y.C. મોદી છે.

ઐતિહાસિક ત્રિપલ તલાક બિલ લોકસભા બાદ રાજ્યસભામાં પણ પસાર

- > ભારતમાં મુસ્લિમ મહિલાઓ માટે ખૂબ જ અગત્યનું ત્રિપલ તલાક અંગેનું બિલ 30 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતની રાજ્યસભામાં પસાર થઈ ગયું છે.
- > આ અગાઉ 25 જુલાઈ, 2019ના રોજ આ બિલ ભારતની લોકસભામાં પણ પસાર થઈ ગયું હતું.
- > લોકસભા અને રાજ્યસભા એમ બંનેમાં આ બિલ કેન્દ્ર સરકારના કાયદા મંત્રી શ્રી રવિશંકર પ્રસાદે રજૂ કર્યું હતું.
- > હવે રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી બાદ આ બિલ કાયદાનું સ્વરૂપ ધારણ કરશે.

=> આ બિલ કેટલા મતોથી પસાર થયું છે ?

- > રાજ્યસભામાં આ બિલની તરફેણમાં 99 અને તેની વિરુદ્ધમાં 84 મત પડ્યા હતા.
- > જ્યારે લોકસભામાં આ બિલ 303 વિરુદ્ધ 82 મતોથી પસાર થયું હતું.

=> આ બિલનું નામ શું છે ?

- > ત્રિપલ તલાક અંગે રાજ્યસભા અને લોકસભામાં પસાર થયેલા આ બિલનું નામ 'The Muslim Women (Protection of Rights on Marriage) Bill, 2019' અથવા તો 'મુસ્લિમ મહિલા (લગ્ન અધિકાર સંરક્ષણ) બિલ, 2019' છે.
- > આ બિલ પસાર થયા બાદ પીડિત મહિલાઓને હવે પોતાના તથા સગીર બાળકો માટે ભરણપોષણ મળી રહેશે.

=> ત્રિપલ તલાક અંગેના બિલની મુખ્ય જોગવાઈઓ

- > ત્રિપલ તલાક અંગે લોકસભામાં પસાર થયેલા બિલની મુખ્ય જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે છે :
- 1. ભારતમાં કોઈપણ સ્વરૂપે એટલે કે મૌખિક, લેખિત કે ઈ-મેઈલ, SMS કે વોટ્સએપ જેવા ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપે કે અન્ય કોઈપણ રીતે બિન કાયદાકીય કે કોર્ટ કાર્યવાહીને અનુસર્યા વગર અપાતા ત્રિપલ તલાક ગેરકાયદે ગણાશે.
- 2. ત્રિપલ તલાકની મદદથી કોઈ મુસ્લિમ પતિ પોતાની પત્નીને છૂટાછેડા આપે તો તે માન્ય ગણાશે નહિ.

3. પત્નીની ફરિયાદ બાદ જો પતિ દોષિત ઠરે તો તેને મહત્તમ ત્રણ વર્ષની કેદ તેમજ દંડ થશે.
4. આ પ્રકારના કેસોમાં મહિલા પોતે અથવા તેની લોહીની સગાઈમાં આવતા પરિવારજનો ફરિયાદ કરશે ત્યારે જ કેસ દાખલ થઈ શકશે. પડોશી કે કોઈ અજાણી વ્યક્તિ કેસ દાખલ કરાવી શકશે નહીં.
5. આ કેસમાં જો મહિલા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ સમાધાનનો પ્રસ્તાવ મૂકે અને પતિ-પત્ની સમાધાન માટે સંમત થાય તો જ આ પ્રકારના કેસમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મુકાયેલી ઉચિત શરતો પર સમાધાન થઈ શકશે.
6. આ ગુનો બિનજામીનપાત્ર ગણાશે. જોકે મેજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તો પતિને જામીન આપી શકશે.
7. આ કેસમાં મેજિસ્ટ્રેટ પત્નીનો પક્ષ સાંભળ્યા પછી જ વ્યાજબી આધારો પર પતિને જામીન પર મુક્ત કરી શકશે. મેજિસ્ટ્રેટ પાસેથી ત્યારે જ જામીન મળી શકશે જ્યારે પતિ પત્નીને ભરણપોષણ આપવા તૈયાર થાય.
8. પીડિત મહિલા સાથે બાળક હશે તો તેના ભરણપોષણનો ખર્ચ પણ પતિએ આપવાનો રહેશે. પત્ની અને બાળકોના ભરણપોષણની શરતો મેજિસ્ટ્રેટ નક્કી કરશે જેનું પતિએ પાલન કરવાનું રહેશે.
9. ભરણપોષણ એવી સ્થિતિમાં પણ મળશે જ્યારે કોઈ પતિ પોતાની પત્નીને તલાક આપ્યા વગર જ ઘરમાંથી કાઢી મૂકે.
10. તલાકના કિસ્સામાં નાના બાળકોની કસ્ટડી માતાને આપવાની રહેશે.

=> ત્રિપલ તલાક પર સુપ્રીમનો પ્રતિબંધ

- > આ અગાઉ ભારતમાં 22 ઓગસ્ટ, 2017ના રોજ સુપ્રીમ કોર્ટે મુસ્લિમ સમાજમાં ચાલી આવતી ત્રિપલ તલાક અથવા તો તલાક-એ-બિદતની પ્રથાને ગેરકાયદેસર અને ગેરબંધારણીય ગણાવીને તેના પર પ્રતિબંધ મૂકી દીધો હતો.
 - > સુપ્રીમ કોર્ટના તત્કાલીન ચીફ જસ્ટિસ શ્રી જસ્ટિસ ખેહરના વડપણ હેઠળની પાંચ જજની બેન્ચે ત્રણ વિરુદ્ધ બેથી આ ચુકાદો આપ્યો હતો.
- નોંધ : ઈન્દોરના શાહબાનો પહેલા મુસ્લિમ મહિલા હતા કે જેમણે ત્રિપલ તલાકને સૌપ્રથમ વખત અદાલતમાં પડકાર્યો હતો.

=> વિશ્વમાં સ્થિતિ

- > પાકિસ્તાન અને મલેશિયા સહિત વિશ્વના લગભગ 20 જેટલા મુસ્લિમ દેશોમાં ત્રિપલ તલાક પર પ્રતિબંધ છે.
- > વિશ્વમાં સૌપ્રથમ ઈજિપ્તે 1929માં ત્રિપલ તલાક પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો.
- > પાકિસ્તાનમાં આ પ્રથા પર 1961થી પ્રતિબંધ છે.

National Investigation Agency (Amendment) Bill, 2019 લોકસભા અને રાજ્યસભામાં પસાર

- > 15 જુલાઈ, 2019ના રોજ National Investigation Agency (Amendment) Bill, 2019 278 વિરુદ્ધ 6 મતથી ભારતની લોકસભામાં પસાર થઈ ગયું છે.
- > ભારતના રાજ્ય કક્ષાના ગૃહમંત્રી શ્રી જી. કિશન રેડ્ડીએ લોકસભામાં આ બિલ રજૂ કર્યું હતું. આ બિલ દ્વારા NIA Act, 2008માં સુધારો કરવામાં આવશે.
- > લોકસભામાં પસાર થયા બાદ 17 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતની રાજ્યસભામાં પણ આ બિલ પસાર થઈ ગયું છે. હવે રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી બાદ આ બિલ અમલમાં આવશે.
- > ભારતની સંસદમાં પસાર થયેલા 'નેશનલ ઇન્વેસ્ટિગેશન એજન્સી

(અમેન્ડમેન્ટ) બિલ, 2019'ની મુખ્ય જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે છે :

1. NIAની તપાસના વ્યાપમાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે. આથી હવે NIA માનવ તસ્કરી, બનાવટી ચલણ, પ્રતિબંધિત હથિયારો, સાયબર કાઈમ, આતંકવાદ અને દેશ વિરોધી ગતિવિધિઓ જેવા કેસોની પણ તપાસ કરી શકશે.
2. NIA હવે વિદેશોમાં પણ ગંભીર ગુનાઓના કેસોની નોંધણી અને તેની તપાસ કરી શકશે.
3. દેશ-વિદેશમાં ગુનાઓની તપાસ માટે NIAના અધિકારીઓને હવે પોલીસ અધિકારીઓ જેવી સત્તાઓ અને વિશેષાધિકાર મળશે.
4. હવેથી NIA સાથે સંકળાયેલા કેસોની ટ્રાયલ માટે સરકાર સેશન્સ કોર્ટને જ સ્પેશિયલ કોર્ટનો દરજ્જો આપી શકશે.

યૌન અપરાધથી બાળકોના સંરક્ષણ માટે 'Protection of Children From Sexual Offences(Amendment)Bill 2019' રાજ્યસભામાં પસાર

- > તાજેતરમાં યૌન અપરાધથી બાળકોનું રક્ષણ કરવા માટે મહત્વનું 'યૌન અપરાધથી બાળકોનું રક્ષણ (સુધારા) બિલ, 2019' ભારતની રાજ્યસભામાં પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ નવા બિલ દ્વારા પોક્સો એક્ટ, 2012માં સુધારો કરવામાં આવશે.

=> નવા બિલની મહત્વની જોગવાઈ

1. પેનેટ્રેટિવ જાતીય હુમલાના કિસ્સામાં 10 વર્ષની આજીવન કેદ સુધીની સજાની જોગવાઈ.
 2. જો કોઈ વ્યક્તિ 16 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર પેનેટ્રેટિવ જાતીય હુમલો કરે તો 20 વર્ષથી આજીવન કેદ સુધીની સજાની જોગવાઈ.
 3. બાળકો સંબંધિત પોર્ન સામગ્રી રાખવાના કિસ્સામાં ત્રણથી પાંચ વર્ષની સજા તથા દંડની જોગવાઈ.
 4. આ ઉપરાંત બાળકોને સમય પહેલાં વયસ્ક બનાવવા માટે હોર્મોન અથવા કોઈ અન્ય રાસાયણિક ખવડાવવા માટે પણ કડક સજા કરવામાં આવશે.
- નોંધ :આ અગાઉ કેન્દ્રીય કેબિનેટ દ્વારા ભારતમાં 12 વર્ષથી ઓછી ઉંમરની બાળકીઓ સાથે દુષ્કર્મ અને હત્યા જેવા ગંભીર ગુનામાં મોતની સજાની જોગવાઈ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

=> POCSO Act, 2012 શું છે ?

- > બાળકોને જાતીય શોષણથી રક્ષણ આપવા માટે ભારતમાં આ એક્ટ ઘડવામાં આવ્યો હતો.
- > POCSO Act, 2012નું પૂરું નામ 'Protection of Children from Sexual Offences Act, 2012' છે.

NSSO તથા CSOનું એકીકરણ

- > સરકારે NSSO તથા CSOનું એકીકરણ મિનિસ્ટ્રી ઓફ સ્ટેટીસ્ટીક્સ એન્ડ પ્રોગ્રામ ઈમ્પ્લિમેન્ટેશન (MoSPI) હેઠળ કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.
- > NSSOનું પૂરું નામ નેશનલ સેમ્પલ સર્વે ઓફિસ છે તથા CSOનું પૂરું નામ સેન્ટ્રલ સ્ટેટીસ્ટીક્સ ઓફિસ છે. NSSO તથા CSOના એકીકરણથી બનતી નવી સંસ્થાનું નામ National Statistical Offices (NSO) રહેશે.

=> NSOની સંરચના :

- > NSOના અધ્યક્ષ એ MoSPIના સચિવ રહેશે અને અલગ અલગ વિભાગોના 'ડાયરેક્ટર જનરલ' એ સચિવને માહિતીનું આદાનપ્રદાન કરશે. NSO અંતર્ગત 3 ડાયરેક્ટર જનરલ રહેશે.

=> NSSO અને CSO સંસ્થાઓ શું કાર્યો કરતી હતી ?

- > NSSO : NSSO એ ભારતમાં સમયાંતરે સામાજિક-આર્થિક સર્વેક્ષણ કરતી સૌથી મોટી સંસ્થા હતી. આ ઉપરાંત NSSO એ ભારતમાં બેરોજગારીના આંકડાઓ પણ પ્રકાશિત કરવાનું કાર્ય કરતી હતી.
- > CSO : CSOનું મુખ્ય કાર્ય એ ભારતના કુલ ઘરેલું ઉત્પાદનો (GDP)ના આંકડાઓ પ્રકાશિત કરવાનું હતું. આ ઉપરાંત CSO એ ગ્રાહક ભાવ સૂચ્યાંક (Consumer Price Index) જેવા આંકડાઓ પ્રકાશિત કરવાનું કાર્ય કરતી હતી.

સરકાર દ્વારા નવા 'જળ શક્તિ મંત્રાલય'ની રચના

- > કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા 'જળ સંસાધન નદી વિકાસ અને ગંગા આરક્ષણ મંત્રાલય' અને 'ટ્રિકીંગ વોટર સેનિટેશન મંત્રાલય'ને ભેગા કરી એક નવું 'જળશક્તિ' મંત્રાલય બનાવવાનો નિર્ણય લેવાયો છે. આ મંત્રાલય ગજેન્દ્ર સીંઘ શેખાવત દ્વારા સંચાલિત હશે. જ્યારે આ મંત્રાલયના રાજ્ય કક્ષાના પ્રથમ મંત્રીશ્રીનું નામ રતનલાલ કટારિયા છે.

સીબીઆઈ (CBI)ને સંમતિની જરૂર શા માટે ?

- > CBIનું સંચાલન 'દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલિસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ' (DSPE ACT) દ્વારા થાય છે અને રાજ્ય સંમતિ જે-તે રાજ્યમાં તપાસ માટે અનિવાર્ય છે.
- > આ અંતર્ગત બે પ્રકારની સંમતિ જોવા મળે છે.
 1. કેસ આધારિત સંમતિ અને
 2. સામાન્ય સંમતિ
- > સામાન્ય રીતે દરેક રાજ્ય દ્વારા CBIને 'સામાન્ય સંમતિ' આપવામાં આવે છે. આથી કેન્દ્રીય સંસ્થા અને કેન્દ્રના અધિકારીઓની વિરુદ્ધના ભ્રષ્ટાચારના આરોપો તપાસવામાં સરળતા રહે અને કોઈ અડચણો થાય નહીં.
- > પરંતુ જો આ સામાન્ય સંમતિ ના આપવામાં આવે તો કેસ આધારિત સંમતિ લેવી પડે છે.
- > 11 ઓક્ટોબર, 2018ના દિલ્હીના મુખ્ય ન્યાયાલય મુજબ જે કોઈ રાજ્યમાં સામાન્ય સંમતિ ના હોય તો તે રાજ્યમાં તપાસ માટે તે રાજ્યની મંજૂરી લેવાની જરૂર રહેતી નથી. આ નિર્ણય છત્તીસગઢમાં આવેલા એક ભ્રષ્ટાચારના કેસ વખતે અપાયો હતો. આ દરમિયાન ન્યાયતંત્રએ જણાવ્યું હતું કે કોઈપણ પ્રકારની મંજૂરી/સંમતિ છત્તીસગઢ રાજ્ય તરફથી લેવાની જરૂરી નથી. કેમ કે આ કેસ દિલ્હીમાં દાખલ કરાયેલો હતો. (છત્તીસગઢ પણ કેસ આધારિત સંમતિ આપે છે.)
- > આથી, CBI દિલ્હીમાં કેસ દાખલ કરી સંપૂર્ણ દેશમાં તપાસ કાર્ય કરી શકે છે.

શાંતાકુમાર સમિતિ

- > ગ્રાહક બાબતો, ખાદ્ય અને જાહેર વિતરણ મંત્રાલયના કેન્દ્રીય મંત્રી શ્રી રામવિલાસ પાસવાન દ્વારા ભારતીય ખાદ્ય નિગમની (Food Porporation of India (FCI) નવી રૂપરેખા રજૂ કરવામાં આવી હતી. આ શાંતા કુમાર સમિતિની ભલામણો મુજબ FCIની કામગીરી કરવા માટે પ્રાધાન્ય આપવાની બાબતનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.

- => શાંતા કુમાર સમિતિની ભલામણો
- > FCIના પુનઃગઠનના વિચાર હેતુથી 2014માં એક છ સભ્યવાળી સમિતિ શ્રી શાંતાકુમારની અધ્યક્ષતામાં બનાવવામાં આવી હતી. જેની મુખ્ય ભલામણો નીચે મુજબ છે.
1. FCIએ અનાજ, ઘઉં અને ચોખાના બધા જ ખરીદીના કાર્યો એવા રાજ્યોને આપી દેવા જોઈએ જેમણે આ વિષયમાં પર્યાપ્ત અનુભવ પ્રાપ્ત હોય અને ખરીદી માટે જરૂરી પાયાના માળખાઓ પણ તૈયાર હોય. (સારા પ્રદર્શનવાળા રાજ્યોમાં હરિયાણા, પંજાબ, આંધ્રપ્રદેશ, છત્તીસગઢ, મધ્યપ્રદેશ અને ઓરિસ્સા છે.) જે રાજ્યોમાં ખરીદી (Procurement) માટેની અવસ્થાઓ ખરાબ હોય તેમના માટે જ FCI દ્વારા પોતે જ કાર્યો કરવા જોઈએ.
 2. ઉપરાંત FCI પૂર્વના રાજ્યોની મદદ માટે આગળ આવવું જોઈએ જ્યાં ખેડૂતો ટેકાના ભાવ કરતાં ઓછી કિંમતે વેચાણ કરે છે (કે કરવું પડે છે).
 3. FCI એ પોતાના ભંડાર સંચાલનના કાર્યને જુદા જુદા સરકારી અને ખાનગી સંસ્થાઓને 'આઉટ સોર્સ' કરાવવા જોઈએ.
 4. FCI એ પહેલેથી છેલ્લે સુધીની દરેક વ્યવસ્થાને 'કમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ' કરવી જોઈએ.
 5. ખાદ્ય સુરક્ષાના અધિનિયમ અંતર્ગતના 67% લાભાર્થીઓમાંથી 40% કરવા જોઈએ.
 6. ટેકાના ભાવ ઉપર રાજ્યો દ્વારા ખેડૂતોને અપાતા બોનસને બંધ કરવું જોઈએ. ઉપરાંત ખેડૂતોને ટેકાના ભાવ માટે અને ખાદ્યસુરક્ષાના લાભાર્થીઓને સબસીડી માટે સીધી નાણાકીય સહાય (DBI - Direct Benefit Transfer)ની પ્રણાલી શરૂ કરવી જોઈએ.
 7. ઉપરાંત FCI એ મિલો પાસેથી અમુક ટકાવારીમાં ચોખાની ખરીદારી કરે છે અને ત્યારબાદ મિલોને વધેલા જથ્થાને બજારમાં વેચવાની પરવાનગી મળે છે. આ પ્રથાને 'લેવી રાઈસ' (Levy Rice) કહે છે જેને બંધ કરવી જોઈએ.
 8. ખાતર ક્ષેત્રને અંકુશમાંથી મુક્ત કરવું જોઈએ અને હેક્ટર દીઠ ખેડૂતોને રૂ. 7000ની રોકડ ખાતર સબસીડી આપવી જોઈએ.

9. 'નેગોશિએબલ વેરહાઉસ રિસિપ્ટ (NWR) અંતર્ગત ખેડૂતો તેનું ઉત્પાદન વેરહાઉસ (ગોડાઉન)માં સાચવતા તેમને આ રસીદ મળે છે. આ રસીદ જો બેંકમાં આપવામાં આવે તો તેની 80% રકમ એડવાન્સ ખેડૂતોને મળવા પાત્ર થાય તેવી સુવિધા દરેક વેરહાઉસમાં હોવી જોઈએ.
10. બફર સ્ટોકમાં સ્પષ્ટ અને પારદર્શક તરલતાની નીતિ (Clean and Transparent Liquidation Policy for Buffer Stock) દ્વારા વધારાના જથ્થાને FCI ખૂલ્લા બજારમાં અથવા નિકાસ તરીકે વહેંચી શકે તેવી છૂટછાટ આપવી જોઈએ.

=> FCI વિશે

- > સ્થાપના : 14 જાન્યુઆરી, 1965
 - > ખાદ્ય નિગમ અધિનિયમ, 1964ની અંતર્ગત તેની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.
 - > તેના મુખ્ય 4 ઉદ્દેશ્યો નીચે મુજબ છે :
1. ગરીબ ખેડૂતોના હિતોના રક્ષણ માટે અસરકારક ભાવ સહાયની કામગીરી.
 2. જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા (PDS) માટે સમગ્ર દેશમાં અનાજનું વિતરણ.
 3. રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષાને સુનિશ્ચિત બકરવા માટે ખાદ્ય પદાર્થોના 'ઓપરેશનલ અને બફર' જથ્થાનું સંતોષકારક સ્તર જાળવી રાખવું.
 4. ગ્રાહકને વિશ્વસનીય કિંમતે અનાજ પ્રદાન કરવા માટે બજાર ભાવોને નિયંત્રિત કરવા.
- > પોતાના કાર્ય માટે FCIને 5 ઝોનમાં વહેંચવામાં આવ્યું છે. (ઉત્તર, ઉત્તર-પૂર્વ, પૂર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષિણ)

રાષ્ટ્રીય પક્ષ

- > ભારતીય ચૂંટણી પંચે 'નેશનલ પીપલ્સ પાર્ટી' (NPP)ને રાષ્ટ્રીય પક્ષ તરીકે જાહેર કરી દીધું છે. આ દ્વારા NPP એ ઉત્તર-પૂર્વીય વિસ્તારનો પ્રથમ પક્ષ છે, જેને આ દરજ્જો મળ્યો છે. NPPની રચના 2013માં થઈ હતી.
- > આથી હલમાં કુલ રાષ્ટ્રીય પક્ષોની સંખ્યા 8 થઈ છે. જેની માહિતી નીચે મુજબ છે.

ક્રમ	પક્ષનું નામ	ટૂંકાક્ષરો	સ્થાપના વર્ષ	સ્થાપકો	પક્ષના વડા
1.	ઓલ ઈન્ડિયા ટ્રિનામૂલ કોંગ્રેસ	AITC	1998	મમતા બેનર્જી	મમતા બેનર્જી
2.	બહુજન સમાજ પાર્ટી	BSP	1984	કાશીરામ	માયાવતી
3.	ભારતીય જનતા પાર્ટી	BJP	1980	શ્યામા પ્રસાદ મુખર્જી (ભારતીય જન સંઘ) અટલ બિહારી વાજપેયી એલ. કે. અડવાણી	અમિત શાહ (રાષ્ટ્રીય અધ્યક્ષ) જે.પી. નડા (કાર્યકારી અધ્યક્ષ)
4.	કોમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી ઓફ ઈન્ડિયા	CPI	1925	અંબાની મુખર્જી, ચારુ મજુમદાર, એવલીન ટ્રેટ, એમ.એન. રોય, એમ.પી.ટી. આચાર્ય, મોહમ્મદ અલિ, મોહમ્મદ સફિક સિદ્દીકી, રફીક અહેમદ, રોસા ફિટીગોફ, સુલતાન અહેમદ	ડી. રાજા (21 જુલાઈ, 2019 મુજબ)
5.	કોમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી ઓફ ઈન્ડિયા (માર્ક્સીસ્ટ)	PICM	1964	ઈ.એમ. એસ. નમ્બૂદ્રીરીપદ, જ્યોતિ બસુ	સિતારામ યેચુરી
6.	ઈન્ડિયન નેશનલ કોંગ્રેસ	INC	1885	એ.ઓ. હુમ, દાદાભાઈ નવરોજી, દિનશા વાચ્છા, વ્યોમેશ ચંદ્ર બેનરજી	સોનિયા ગાંધી (23 ઓગસ્ટ, 2019 મુજબ)
7.	નેશનાલિસ્ટ કોંગ્રેસ પાર્ટી	NCP	1999	પી.એ. સંગમા, શરદ પવાર, તારીક અનવર	શરદ પવાર
8.	નેશનાલિસ્ટ પીપલ્સ પાર્ટી	NPP	2013	પી.એ. સંગમા	કોનરાડ સંગમા

> NPP એ આ ચાર રાજ્યોમાં 'રાજ્ય પક્ષ'નો દરજ્જો ધરાવે છે જેમાં અરુણાચલ પ્રદેશ, મણિપુર, મેઘાલય અને નાગાલેન્ડનો સમાવેશ થાય છે.

=> રાજકીય પક્ષોની નોંધણી

> રાજકીય પક્ષોની નોંધણી 'લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, 1951' (Representation of the Peoples Act, 1951)ની કલમ 29Aની જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત છે.

- > રાષ્ટ્રીય પક્ષના દરજ્જા માટેની જરૂરી શરતો/લાયકાતો
1. કોઈ પક્ષ ઓછામાં ઓછા ત્રણ અલગ-અલગ રાજ્યોમાંથી લોકસભાની 2% સીટ (બેઠક)માં વિજેતા થાય અથવા;
 2. લોકસભા અથવા વિધાનસભાની સામાન્ય ચૂંટણીઓમાં પક્ષ કોઈપણ ચાર કે તેથી વધુ રાજ્યોમાં 6% મત મેળવે અને વધુમાં તે ચાર લોકસભા બેઠકો જીતે અથવા ;
 3. પક્ષને ચાર રાજ્યોમાં રાજ્ય પક્ષનો દરજ્જો મળેલ હોય.

=> રાજ્ય પક્ષ તરીકેની ઓળખ માટેની જરૂરી શરતો/લાયકાતો :-

1. વિધાનસભામાં કુલ બેઠકોની ઓછામાં ઓછી ત્રણ ટકા અથવા ઓછામાં ઓછી ત્રણ બેઠકો જીતે અથવા;
2. પક્ષ લોકસભામાં દરેક 25માંથી ઓછામાં ઓછી એક બેઠક જીતવી જોઈએ (અથવા તે રાજ્યને ફાળવેલ કોઈ ભાગ મુજબ) અથવા;
3. કોઈ પક્ષ લોકસભાની અથવા રાજ્ય વિધાનસભાની સામાન્ય ચૂંટણીઓ દરમિયાન થયેલા કુલ માન્ય મતોમાંથી ઓછામાં ઓછા 6% મતો સુરક્ષિત કરેલા હોવા જોઈએ અને વધુમાં તે ચૂંટણીમાં ઓછામાં ઓછી એક લોકસભા અને બે વિધાનસભા બેઠકો જીતેલી હોવી જોઈએ અથવા;
4. જે તે રાજ્યમાં થયેલા મતદાનના કુલ માન્ય મતોમાંથી 8% અથવા વધુ મતો અને વધારામાં કોઈપણ રાજ્યમાં એક બેઠક મેળવેલ હોય.

=> રાષ્ટ્રીય/રાજ્ય પક્ષના દરજ્જાના લાભો :-

- > જો કોઈ પક્ષને રાજ્ય પક્ષ તરીકે ઓળખવામાં આવે, તો તે રાજ્યના ઉમેદવારો રાજકીય પ્રતિકની વિશિષ્ટ ફાળવણી માટે હકદાર છે.
- > જો કોઈ પક્ષને 'રાષ્ટ્રીય પક્ષ' તરીકે ઓળખવામાં આવે તો તે પક્ષના ઉમેદવારો રાજકીય પ્રતિકની વિશિષ્ટ ફાળવણી માટે હકદાર છે, જે ભારતભરમાં લાગુ પડશે.
- > 'રાજ્ય' અને 'રાષ્ટ્રીય' પક્ષોને ચૂંટણી માટે ઉમેદવારોના નામાંકન દાખલ કરવા માટે માત્ર એક પ્રસ્તાવકર્તાની જરૂર છે અને 'ઇલેક્ટોરલ રોલ્સ'ના પુનરાવર્તન સમયે મતદાર યાદીના બે સેટ માટે પણ હકદાર છે અને સામાન્ય ચૂંટણીઓ દરમિયાન તેમના ઉમેદવારોને ચૂંટણીના રોલની એક નકલ વિનામૂલ્યે મળે છે.
- > સામાન્ય ચૂંટણીઓ દરમિયાન રાષ્ટ્રીય અથવા રાજ્યપક્ષોને આકાશવાણી/દૂરદર્શન પર બ્રોડકાસ્ટ/પ્રસારણ સુવિધા પણ મળે છે.
- > રાજકીય પક્ષો/સામાન્ય ચૂંટણીઓ દરમિયાન 'સ્ટાર કેમ્પેઇનર' (Star Campaigners)ના નામાંકન માટે હકદાર હોય છે. માન્ય રાષ્ટ્રીય અથવા રાજ્ય પક્ષમાં વધુમાં વધુ 40 'સ્ટાર પ્રચારકો' હોઈ શકે છે જ્યારે નોંધાયેલ પરંતુ અમાન્ય (Registered Unrecognized) પક્ષ મહત્તમ 20 'સ્ટાર પ્રચારકો' નિયુક્ત કરી શકે છે.
- > 'સ્ટાર પ્રચારકો'ના પ્રવાસનોના ખર્ચની ગણતરી તેમના પક્ષના ઉમેદવારોના ચૂંટણી ખર્ચના ખાતાઓમાં થતી નથી.

=> નેશનલ પીપલ્સ પાર્ટી - NPP વિશે

- > તેની સ્થાપના પી.એ. સંગમા દ્વારા 2013માં કરવામાં આવી હતી. હાલમાં પાર્ટીના વડા 'કોનરાડ સંગમા' (Conrad Sangma) છે અને વડુ મથક ઈમ્ફાલ (મણિપુરમાં) છે.
- > હાલમાં જ આ પાર્ટીને અરુણાચલ પ્રદેશમાં પણ 'રાજ્ય પક્ષ'નો દરજ્જો મળેલ હતો. આ સાથે તેને ચોથા રાજ્યમાં 'રાજ્ય પક્ષ'નો દરજ્જો મળ્યો.
- > તેને ચાર રાજ્યોમાં 'રાજ્ય પક્ષ'નો દરજ્જો મળવાથી તે 'રાષ્ટ્રીય પક્ષ' બનાવની ત્રીજી શરતનું પાલન કરે છે. આથી તેને 'રાષ્ટ્રીય પક્ષ' તરીકે નો દરજ્જો મળ્યો છે.
- > NPPનું પ્રતીક-ચિહ્ન 'કિતાબ' છે. હવે તે રાષ્ટ્રીય પક્ષ તરીકે ઓળખાયું છે આથી અન્ય કોઈપણ પક્ષ કે વ્યક્તિને આ પ્રતીક મળવાપાત્ર નથી.

વિદેશી ટ્રીબ્યુનલ

- > ગૃહ મંત્રાલય (MHA) દ્વારા વિદેશી ટ્રીબ્યુનલ, 1964માં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે. જેના દ્વારા તમામ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને અધિકરણ/ટ્રીબ્યુનલ્સ (અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થાઓ)ની સ્થાપના કરવાની સત્તા આપી છે.
- > જેનું કાર્ય ભારતમાં ગેરકાયદેસર રીતે રહેતો કોઈ વ્યક્તિ વિદેશી છે કે કેમ તે નક્કી કરવાનો છે. અગાઉ ટ્રીબ્યુનલો સ્થાપવાની સત્તા માત્ર કેન્દ્ર પાસે જ હતી.
- > સુધારેલો હુકમ વિદેશીઓ (ટ્રીબ્યુનલો) હુકમ, 2019 (Foreigners (Tribunal) Order, 2019) વ્યક્તિઓને ટ્રીબ્યુનલનો સંપર્ક કરવાની સત્તા આપે છે. અગાઉ માત્ર રાજ્ય વહીવટી તંત્ર જ શંકાસ્પદ વ્યક્તિ સામે ટ્રીબ્યુનલમાં જઈ શકતું હતું.
- > આસામના અંતિમ 'નેશનલ રજિસ્ટર ઓફ સિટિઝન્સ' (NRC) ની સૂચિ જે 31મી જુલાઈ 2019 સુધીમાં બહાર પાડવાની છે તેની સાથે આ સુધારો સંકળાયેલ છે.
- > આ અંતર્ગત જો કોઈ વ્યક્તિ અંતિમ NRCમાં પોતાનું નામ ન મેળવે તો તે ટ્રીબ્યુનલમાં જઈ શકે છે.
- > સુધારેલા આદેશમાં જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને એવી વ્યક્તિઓના નામ ટ્રીબ્યુનલને સૂચવવાની સત્તા આપવામાં આવી છે કે જેઓએ નામ NCRમાં ન હોવા વિરુદ્ધ ટ્રીબ્યુનલમાં દાવો કર્યો ન હોય.

નેશનલ એન્ટી-પ્રોફીટીઅરીંગ ઓથોરિટી (NAA)

- > નેશનલ એન્ટી-પ્રોફીટીઅરીંગ ઓથોરિટીનો કાર્યકાળ 2 વર્ષ સુધી લંબાવવામાં આવ્યો છે. તેની સ્થાપના 'સેન્ટ્રલ ગુડ્સ સર્વીસીઝ ટેક્સ એક્ટ, 2017' અંતર્ગત કરવામાં આવી હતી. તેનું મુખ્ય કાર્ય એ સુનિશ્ચિત કરવાનું છે કે, GST હેઠળ ઘટારેલાં દરો મુજબ વસ્તુઓના ભાવમાં ફેરફાર થાય છે કે નહીં. અને આ ફાયદો અંતિમ લાભકર્તા સુધી પહોંચે તે સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. આ સાથે સાથે 'ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ'નો લાભ પણ લાભાર્થી સુધી પહોંચે છે કે નહીં, તેનું ધ્યાન રાખવાનું કાર્ય NAA કરે છે.

=> નેશનલ એન્ટી - પ્રોફીટીઅરીંગ ઓથોરિટીની સંરચના :

- > NAAનું નેતૃત્વ એ ભારત સરકારના સચિવ સ્તરના વરિષ્ઠ અધિકારી કરશે. આ ઉપરાંત NAA અંતર્ગત કેન્દ્ર/રાજ્યોના 4 તકનીકી સભ્યો હશે.

કેન્દ્રીય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (શિક્ષકોની કેડરમાં અનામત) અધિનિયમ, 2019.

- > સંસદ દ્વારા કેન્દ્રીય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (શિક્ષકોની કેડરમાં અનામત) અધિનિયમ, 2019 પસાર કરવામાં આવ્યું છે. આ અધિનિયમ અંતર્ગત કેન્દ્રીય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં શિક્ષકોના પદ માટે આપેલાં વર્ગોમાં (i) SC (ii) ST (iii) SEBC અને (iv) EWS. અંતર્ગત આવતાં લોકો માટે અનામતની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- > ઉપરોક્ત અનામતના હેતુ માટે કેન્દ્રીય શૈક્ષણિક સંસ્થાને એક એકમ તરીકે ગણવામાં આવશે. જે બાબત સૂચવે છે કે અનામતના વર્ગો માટે શિક્ષકોની જગ્યાની ફાળવણી સમાન વિભાગોમાં સમાન સ્તરના તમામ હોદ્દાના આધારે કરવામાં આવશે : અગાઉના અધિનિયમ મુજબ દરેક વિભાગને અનામતના હેતુ માટે વ્યક્તિગત એકમ ગણવામાં આવતો હતો.
- > આ અધિનિયમ અંતર્ગત 'કેન્દ્રીય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ' શબ્દનો ઉલ્લેખ છે, જે અંતર્ગત નીચે મુજબની સંસ્થાઓનો સમાવેશ થાય છે સંસદના કાયદા હેઠળ બનેલી યુનિવર્સિટીઓ, માન્ય યુનિવર્સિટીઓ (Deemed University), રાષ્ટ્રીય મહત્વની સંસ્થાઓ (Institutions of National Importance) અને કેન્દ્ર પાસેથી સહાય મેળવતી સંસ્થાઓ.
- > પરંતુ અમુક સંસ્થાઓને આ અધિનિયમમાંથી બાકાત રાખવામાં આવી છે. જેમ કે, ઈન્સ્ટિટ્યુશન ઓફ એક્સીલન્સ, સંશોધન સંસ્થાઓ અને ઈન્સ્ટિટ્યુશન ઓફ નેશનલ એન્ડ સ્ટ્રેટેજિક ઈમ્પોર્ટન્સ, દરેક લઘુમતિ સંસ્થાઓ.

Unlawful activities (Prevention) Act [UAPA] ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) અધિનિયમ

- > કેન્દ્ર દ્વારા 'શિખ ફોર જસ્ટીશ' નામના અલગતા વાદી જૂથ પર UAPA અંતર્ગત પ્રતિબંધ લગાડવામાં આવેલ છે. આ અલગતાવાદી જૂથની સ્થાપના વર્ષ 2007 માં થઈ હતી. તે યુ.એસ. માં કાર્યરત છે અને ત્યાંથી શીખો માટે એક અલગ માતૃભૂમિ-ખાલીસ્તાનની માંગણી કરી રહ્યાં છે. પંજાબમાંથી ખાલીસ્તાનને અલગ પાડવા યુ.એસ.માં તેઓ અભિયાન પણ ચલાવી રહ્યાં છે.

=> UAPA વિશે :-

- > આ અધિનિયમ 1967માં બનાવવામાં આવેલો છે તથા તેમાં વર્ષ 2008 અને વર્ષ 2012માં એમ બે સુધારાઓ આવેલાં છે. ભારતમાં ગેરકાયદે ચાલતી પ્રવૃત્તિઓના અસરકારક નિયંત્રણ માટેનો આ કાયદો છે. ખાસ કરીને ભારતની એકતા-અખંડિતતા-સાર્વભૌમત્વ વિરુદ્ધની પ્રવૃત્તિઓ ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવેલું છે. ભારતના કોઈ પ્રદેશને અલગ કરવાની ચળવળને આ કાયદા હેઠળ ગુનો માનવામાં આવેલો છે. આ કાયદામાં આવેલાં કઠિન નિયમો માટે તથા સરકાર દ્વારા તેના અયોગ્ય ઉપયોગ માટે, આ કાયદાની ઘણી ટીકા થયેલ છે.

રેલવેના ખાનગીકરણ માટેની સમિતિ

- > ભારતીય રેલવે માટે સંસાધનો એકત્રિત કરવા અને રેલવે બોર્ડનું પુનર્ગઠન કરવાની રીત સૂચવવા માટે શ્રી બિબેક દેબરોય સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. આ સમિતિએ રેલવેના રોલિંગ સ્ટોક જેવાં કે ડબ્બા અને કોચના ખાનગીકરણની તરફેણ કરી છે. આ સમિતિની અન્ય મુખ્ય ભલામણો નીચે મુજબની છે.

=> ભલામણો :-

1. મુસાફરોના ભાડાઓમાં વધારો કરવો જેથી વધુ સારી સુવિધાઓ આપી શકાય.
 2. રેલવેના માળખા માટેની એક અલગ કંપનીની સ્થાપના કરવી.
 3. કોઈ નવો સંચાલક જે ટ્રેનોને ચલાવવાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ મેળવવા ઈચ્છે છે, તેઓને ખુલ્લી તક આપવી.
 4. ઉપનગરોમાં ચાલતી સેવાઓને અલગ તારવવવી અને આ સેવાઓને રાજ્ય સરકાર સાથે સંયુક્ત સાહસ તરીકે ચલાવવી.
 5. માલગાડી તથા મુસાફર ટ્રેનોને ચલાવવા માટે ખાનગી એકમને પ્રવેશ આપવો.
 6. રોલિંગ સ્ટોક અને રેલવે ટ્રેકને અલગ કરવા.
- > રેલવે ખાનગીકરણના હકારાત્મક તથા નકારાત્મક પાસાઓ નીચે મુજબ છે:-

ક્રમ	હકારાત્મક	નકારાત્મક
1	માળખામાં સુધારો :- સુધારેલા માળખાથી મુસાફરોને સારી સુવિધા મળશે.	માત્ર નફાકારી ક્ષેત્રોમાં જ ખાનગી કંપની સેવા આપશે. આ દ્વારા દેશના દરેક ભાગો સુધી પહોંચવામાં મુશ્કેલી પડશે. સરકાર દ્વારા ચાલતી રેલવેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ દેશના દરેક ખૂણા સુધી રેલ-સેવા પહોંચાડવાનો છે. ખાનગીકરણથી અમુક વિસ્તારોમાં વિકાસ અટકી શકે છે.
2	સેવાની ગુણવત્તા અને ઉચ્ચા ભાડાઓ વચ્ચે સંતુલન :- ખાનગીકરણથી સ્પર્ધામાં વધારો થશે જેના દ્વારા ગુણવત્તામાં સુધારો થશે.	ભાડાઓ-નફો કરવાની માનસિકતા વાળી ખાનગી કંપનીઓ મુસાફરો પાસેથી મહત્તમ ભાડું વસુલવાનો પ્રયત્ન કરશે. આ દ્વારા સમાજની ઓછી આવકવાળો વર્ગ રેલ-સેવાઓથી વંચિત રહી જશે.
3	ઓછા અકસ્માતો :- ખાનગીકરણના સમર્થકોનું માનવું છે કે ખાનગી કંપની દ્વારા સારું મેઈન્ટેન્સ થતું હોવાથી રેલવેમાં થતાં અકસ્માતોમાં ઘટાડો થશે. આ દ્વારા લાંબાગાળાના નાણાકીય લાભો તથા મુસાફરની સલામતીમાં વધારો થશે.	જવાબદારી- ખાનગી કંપનીઓ પોતાની નિયમન પદ્ધતિના રહસ્યો જાહેર કરતાં હોતા નથી. આથી આવી પરિસ્થિતિઓમાં કઈ જવાબદારી કોની રહે છે તે નક્કી કરવું મુશ્કેલ બને છે.

રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગ અધિનિયમ

- > તાજેતરમાં જ સંસદ દ્વારા રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગ 2019 પસાર કરવામાં આવેલું છે.
- > આ અધિનિયમ દ્વારા એક રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગ (NMC)ની રચના કરવામાં આવશે. આ આયોગ તબીબી શિક્ષણના નિયમન માટેના મુખ્ય એકમ તરીકે કાર્ય કરશે.
- > આ ઉપરાંત NMC 'મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા'(MCI)ની સત્તાઓ અને કાર્યોનો પણ સમાવેશ કરશે. સાથે સાથે NMC એ ભારતના તબીબી શિક્ષણ અને તબીબી પ્રણાલિના નિયંત્રણ અને સુધારણા માટે કાર્ય કરશે.

- > આ અધિનિયમની મુખ્ય વિશેષતાઓ નીચે મુજબ છે :
- > આ બિલમાં કેન્દ્રીય સ્તરે રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગ (NMC)ની રચનાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. ઉપરાંત રાજ્યોમાં પણ ત્રણ વર્ષની અંદર રાજ્ય ચિકિત્સા આયોગની રચના કરવાનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ સાથે આ બિલ દ્વારા 'ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, 1956' ને રદ કરવામાં આવશે.
- > રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગના કાર્યો તથા સત્તાઓ આ મુજબના રહેશે.
- (1) પર્યાપ્ત અને ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા તબીબી વ્યાવસાયિકોની ઉપલબ્ધતા કરાવવી.
- (2) તબીબી વ્યાવસાયિકો દ્વારા નવીનતમ તબીબી સંશોધનોને અપનાવવા
- (3) તબીબી સંસ્થાઓનું સમયાંતરે મૂલ્યાંકન / આકારણી
- (4) અસરકારક ફરિયાદ નિવારણની વ્યવસ્થા
- (5) તબીબી સંસ્થાઓ અને તબીબી વ્યાવસાયિકોનું નિયમન
- (6) આરોગ્ય સંબંધિત માનવ સંસાધનો અને માળખાગત આવશ્યકતાઓનું મૂલ્યાંકન કરવું
- (7) રાજ્ય ચિકિત્સા આયોગ દ્વારા બનાવેલાં બિલની વિવિધ જોગવાઈઓનો અમલ
- (8) ખાનગી તબીબી સંસ્થાઓ અને માન્ય યુનિવર્સિટીઓમાં 50% સુધીની બેઠકોની ફી નિર્ધારણ માટે માર્ગદર્શિકાની તૈયારી વગેરે...
- > કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા એક સલાહકારી સંસ્થા 'મેડિકલ એડવાઈઝરી કાઉન્સિલ' બનાવવાની જોગવાઈ પણ આ બિલમાં કરવામાં આવી છે. આ કાઉન્સિલ રાજ્ય તથા કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોને પોતાના વિચારો તથા સમસ્યાઓ 'રાષ્ટ્રીય ચિકિત્સા આયોગ' સમક્ષ મુકવાનું એક મંચ પૂરું પાડે છે. ઉપરાંત આ કાઉન્સિલ આયોગને તબીબી શિક્ષણ, તાલીમ તથા સંશોધન જેવી બાબતોમાં સલાહ પણ આપશે. આ કાઉન્સિલ તબીબી શિક્ષણની પહોંચ સમાન રીતે સમાજના દરેક વર્ગોમાં ઉપલબ્ધ થાય તે માટેની સલાહ પણ આ આયોગને આપશે.
- > **પરીક્ષાઓ :-** બિલ હેઠળ નિયંત્રિત તમામ તબીબી સંસ્થાઓમાં અંડર-ગ્રેજ્યુએટ અને અનુસ્નાતક સુપર-સ્પેશિયાલિટી તબીબી શિક્ષણમાં પ્રવેશ માટે એક સમાન 'નેશનલ એલિજિબિલિટી કમ એન્ટ્રેન્સ ટેસ્ટ'(NEET) હશે. આ બિલ અંતર્ગત પ્રેક્ટિસ (વ્યવસાય) માટેનું લાઈસન્સ મેળવવા માટે તબીબી સંસ્થાઓમાંથી સ્નાતક થનારા વિદ્યાર્થીઓને 'નેશનલ એક્રિટ ટેસ્ટ'(NET) નામે ઓળખાતી સામાન્ય અંતિમ વર્ષની અંડર ગ્રેજ્યુએટ પરીક્ષા આપવાની જોગવાઈ પણ કરવામાં આવી છે.
- > આ ઉપરાંત બિલમાં સમાવિષ્ટ વિવિધ જોગવાઈઓમાં સમુદાયિક આરોગ્ય પ્રદાતા, સ્વાયત્ત બોર્ડ, સભ્યોની સંખ્યા, નિમણૂક વગેરેનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

NIMH (National Institute of Miner's Health)નું NIOH (National Institute of Occupational Health) સાથે એકીકરણ

- > કેબિનેટ દ્વારા NIMHનું વિસર્જન કરી તેનું NIOH, અમદાવાદ સાથે એકીકરણ કરવામાં આવેલું છે. ભારત સરકારના 'Expenditure Management Commission'ની ભલામણ દ્વારા આ એકીકરણ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવેલું છે.

=> NIMH વિશે :-

- > તેનું પૂરું નામ National Institute of Miner's Health છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1990માં, 'કર્ષાટક સોસાયટી રજિસ્ટ્રેશન એક્ટ, 1960' અંતર્ગત કરવામાં આવી હતી. તે મિનિસ્ટ્રી ઓફ માઈન્સ (Mines) અંતર્ગત આવતી સ્વાયત્ત સંસ્થા છે. તે કર્ષાટકના કોલાર ગોલ્ડ ફિલ્ડ (KGF) ખાતે આવેલી છે તથા તેની સેન્ટ્રલ લેબોરેટરી નાગપુર ખાતે આવેલી છે.

=> NIOH વિશે :-

- > તેનું પૂરું નામ National Institute of Occupational Health (રાષ્ટ્રીય વ્યાવસાયિક સ્વાસ્થ્ય સંગઠન) છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1966માં અમદાવાદમાં 'ઓક્યુપેશનલ હેલ્થ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ' તરીકે કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ વર્ષ 1970માં તેનું નામ NIOH કરવામાં આવ્યું હતું. તે સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલયના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળ આવે છે. તેના બે ક્ષેત્રીય કાર્યાલયો કોલકાતા અને બેંગાલુરુમાં આવેલાં છે.

=> કંપની (સુધારા) બિલ, 2019

- > લોકસભા તથા રાજ્યસભા દ્વારા કંપની (સુધારા) બિલ, 2019 પસાર કરવામાં આવ્યું છે. આ દ્વારા કંપની અધિનિયમ, 2013માં સુધારા થશે.

કંપની સુધારા (બિલ), 2019ની મુખ્ય જોગવાઈઓ

- > કંપની અધિનિયમ, 2013 અંતર્ગત કંપનીઓ શેર ફક્ત 'ડિમીટરિયલાઈઝડ' સ્વરૂપમાં જ બહાર પાડી શકતી. કંપની સુધારા (બિલ), 2019 દ્વારા આ જોગવાઈઓ નોંધાયેલી ન હોય તેવી કંપનીને પણ લાગુ પડશે.
- > CSR (Corporate Social Responsibilities) ભંડોળ અંતર્ગત વપરાયેલ ન હોય તેવા ભંડોળને અધિનિયમની 7મી અનુસૂચિમાં 6 મહિનાની અંદર તબદીલી કરવી પડશે.
- > આ બિલ દ્વારા હકચના નિયમોને કડક બનાવવામાં આવશે.
- > બિલ દ્વારા ઓડિટર વિરુદ્ધ સાબિત થયેલ ગેરવર્તણૂકના આધારે તેમને ઓડિટર તરીકે નિયુક્ત થવાથી પર રોક લગાવવામાં આવશે.
- > બિલ અનુસાર જો કોઈ કંપની કાયદા મુજબ વ્યવસાય કરતી નહી હોય તો કંપની રજિસ્ટાર તે કંપનીનું નામ કંપની રજિસ્ટારમાંથી હટાવવાની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકશે.

=> કોર્પોરેટ સોશિયલ રિસ્પોન્સિબિલિટી (CSR)

- > CSR એ એક એવો વિચાર છે જેના દ્વારા કંપનીઓ તેમની વ્યવસાયિક કામગીરી અને તેમના હોદ્દાદારો સાથેના વ્યવહારમાં સામાજિક અને પર્યાવરણીય ચિંતાઓને એકીકૃત કરે છે.
- > ભારત એવો પ્રથમ દેશ હતો જેણે કાયદા દ્વારા CSR હેઠળ ખર્ચ કરવો ફરજિયાત બનાવેલ છે. આ ખર્ચ કંપની અધિનિયમ 2013ની કલમ (Section) 135 હેઠળ આવે છે.
- > રૂ. 5 કરોડથી વધુ નફો કરતી કંપનીઓ, રૂ. 1000 કરોડનું ટર્નઓવર ધરાવતી કંપનીઓ કે રૂ. 500 કરોડથી વધારાની નેટવર્થ ધરાવનાર કંપનીઓ માટે CSR ખર્ચ કરવો જરૂરી છે.

- > આ ખર્ચ કંપનીઓના છેલ્લા 3 વર્ષના સરેરાશ વાર્ષિક ચોખ્ખા નફાના 2% જેટલો ઓછામાં ઓછો હોવો જોઈએ.
- > આ ઉપરાંત આવી દરેક કંપનીઓએ એક CSR સમિતિ કે બોર્ડનું નિમાર્ણ કરવું પણ જરૂરી છે.

Accessible Election પહેલ

- > વર્ષ 2019ની લોકસભાની ચૂંટણી દરમિયાન ચૂંટણી આયોગ દ્વારા 'Accessible Elections' નામની પહેલ શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ ચૂંટણી પ્રક્રિયામાં વધુ પ્રમાણમાં ભાગ લઈ શકે તે માટેની આ પહેલ હતી. આ માટે અંધ વ્યક્તિઓ માટે EVM પર બ્રેઈલ લિપી, ચૂંટણી કાર્ડ પર બ્રેઈલ લિપી વગેરે જેવી સુવિધાઓ આપવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત વ્હીલચેર, દિવ્યાંગ સારથી, દિવ્યાંગ ડોલી, ચિકિત્સા સુવિધાઓ, શૌચાલય વગેરે જેવી પાયાની સુવિધાઓ પણ ચૂંટણી દરમિયાન આપવામાં આવી હતી.

અનિયમિત જમા યોજનાઓ પર પ્રતિબંધ બિલ 2019 (Banning of Unregulated Deposit Schemes Bill 2019)

- > સંસદ દ્વારા 'અનિયમિત જમા યોજનાઓ પર પ્રતિબંધ બિલ'ને પસાર કરવામાં આવ્યું છે. આ બિલ દ્વારા ગેરકાયદેસર (અથવા અનિયમિત) જમા યોજનાઓ જેવી કે પોન્ગી યોજના, ચીટ ફંડ વગેરે પર નિયંત્રણ લાવી શકાશે.
- > આવી યોજનાઓના સંચાલકો કોઈ વખત ગ્રાહકોને છેતરીને નાસી જતા હોય છે. આથી નિદોષ પૈસા બચાવનારા લોકોને આ યોજનાથી લાભ થશે.
- > આ બિલ હેઠળ વિવિધ પ્રકારના દંડની પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- > આ બિલ અંતર્ગત જોગવાઈ પણ કરવામાં આવી છે કે જખત કરેલ નાણાં પર પ્રથમ અધિકાર જમાકર્તાઓનો રહેશે. બિલમાં એ પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે સંબંધીઓ પાસેથી ઉધાર લેવામાં આવેલા નાણાં તથા ભાગીદારી પેઢીમાં ભાગીદારો આપવામાં આવેલા ભંગોળને પોન્ગી યોજના અંતર્ગત જમા ગણવામાં આવશે નહિ.

ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, 2019

- > અધિનિયમની મુખ્ય જોગવાઈઓ :
- > ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, 2019 એ કેન્દ્રીય ગ્રાહક સંરક્ષણ ઓથોરિટીની (Central Consumer Protection Authority - CCPA) રચના કરવાનો પ્રસ્તાવ કરવામાં આવેલો છે. CCPA પાસે નીચે મુજબના અધિકારો રહેશે.
- (1) ગ્રાહકોના અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતી ફરિયાદોની તપાસ કરવી.
- (2) અસુરક્ષિત વસ્તુઓ અને સેવાઓ પાછી લેવી તથા તેના સમક્ષ યોગ્ય કાર્યવાહી કરવી.
- (3) ગ્રાહકોને છેતરતી જાહેરાતો પર રોક લગાવવી અને આવી જાહેરાતો બનાવનાર તથા પ્રસારિત કરનાર લોકોને દંડ કરવો.
- > વર્તમાનમાં ગ્રાહકો સંબંધી બાબતોમાં ન્યાય મેળવવા માટે ગ્રાહકો પાસે માત્ર ગ્રાહક આયોગ એક જ વિકલ્પ હતો જેને કારણે ન્યાયા મેળવવામાં વિલંબ થતો હતો. CCPAની રચનાથી ગ્રાહકોને ન્યાય ઝડપી રીતે મળશે.

- > આ અધિનિયમ દ્વારા ગ્રાહકોના આયોગના આર્થિક ક્ષેત્રાધિકારને વધારવામાં આવ્યો છે. જે નીચે મુજબ છે :
 - જિલ્લા આયોગ રૂ. 1 કરોડ સુધીની ફરિયાદો સાંભળી શકે.
 - રાજ્ય આયોગ રૂ. 1 કરોડ – 10 કરોડ સુધીની ફરિયાદો સાંભળી શકે.
 - રાષ્ટ્રીય આયોગ રૂ. 10 કરોડથી વધુની ફરિયાદો સાંભળી શકે.
- > આ અધિનિયમ અંતર્ગત ગ્રાહકોની ફરિયાદો સાંભળવા માટે 'વિડીયો કોન્ફરન્સ'ની સુવિધા કરવામાં આવી છે.
- > જો કોઈ ઉત્પાદન અથવા સેવામાં ખાત્રી જોવા મળે છે, તો ઉત્પાદક/વિકેતા અથવા સેવા આપનાર વળતર માટે જવાબદાર રહેશે.

વેતન સંહિતા બિલ, 2019 (Code on Wages Bill, 2019)

- > સંસદ દ્વારા વેતન સંહિતા, 2019 પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ બિલ દ્વારા નીચે મુજબના ચાર શ્રમ કાનૂનોનું એકીકરણ કરવામાં આવશે.
 - વેતનની ચુકવણી અધિનિયમ, 1936 (The Payment of Wages Act, 1936)
 - લઘુત્તમ વેતન અધિનિયમ, 1948 (The Minimum Wages Act, 1948)
 - બોનસ ચુકવણી અધિનિયમ, 1965 (The Payment of Bonus Act, 1965)
 - સમાન મહેનતાણુ અધિનિયમ, 1976 (The Equal Remuneration Act, 1976)
- > આ બિલ દરેક કામદારો માટે 'નિર્વાહનો અધિકાર' (Right to Sustenance) સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આ સાથે લઘુત્તમ વેતનના કાયદાકીય રક્ષણમાં વધારો થશે.
- > આ બિલની જોગવાઈઓ તમામ કર્મચારીઓને લાગુ પડશે.
- > આ બિલ કેન્દ્ર સરકારને કામદારોના જીવન ધોરણને ધ્યાનમાં લઈને Floor Wage એટલે કે આધાર વેતન નક્કી કરવાની સત્તા આપે છે. આ અંતર્ગત કેન્દ્ર સરકાર વિવિધ ભૌગોલિક વિસ્તારો માટે વિવિધ આધાર વેતન નક્કી કરી શકે છે.
- > આ બિલ મુજબ કેન્દ્ર કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલું લઘુત્તમ વેતન એ આધાર વેતન કરતાં વધુ હોવું જોઈએ.
- > સામાન્ય કાર્યકારી દિવસમાં કલાકોની સંખ્યા કેન્દ્ર કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે. જો કર્મચારીઓ સામાન્ય કામકાજના દિવસ કરતા વધારે કામ કરે તો તેઓ ઓવર ટાઈમના હક્કદાર બનશે. ઓવર ટાઈમ વેતનનો દર એ સામાન્ય વેતનનાં દર કરતાં ઓછામાં ઓછો બે ગણો હોવો જોઈએ.
- > આ બિલમાં અન્ય જોગવાઈઓ જેવી કે બોનસ, વેતનમાં જાતિ આધારિત તફાવત પર પ્રતિબંધ, સલાહકારી બોર્ડ, વેતનમાંથી કપાત, વ્યાખ્યાઓ, વેતન ચુકવણીનો સમય તથા પદ્ધતિઓ, દંડ, રજા, પોટ વગેરે જેવી જોગવાઈઓ પણ સામેલ છે.

રોજગારનો પ્રકાર (કાર્યકાળ આધારિત)	વેતન ચુકવણીની સમય મર્યાદા
દૈનિક	દૈનિક પાળીના અંતે
સાપ્તાહિક	સપ્તાહના અંતિમ કાર્યકારી દિવસે

પખવાડિક	પખવાડિયા પછીના બીજા દિવસના અંત પહેલા
માસિક	આગળના મહિનાના સાતમા દિવસના અંત પહેલા

અટલ કોમ્યુનિટી ઈનોવેશન સેન્ટર પ્રોગ્રામ (Atal Community Innovation Centre (ACIC) Program)

- > અટલ ઈનોવેશન મિશન એ નીતિ આયોગની પહેલ છે.
- > અટલ ઈનોવેશન મિશન (AIM) દ્વારા ACIC પ્રોગ્રામ શરૂ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ કાર્યક્રમનો ઉદ્દેશ દેશના અલ્પ વિકસિત વિસ્તારોમાં સામુદાયિક ઈનોવેશનને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.

=> કાર્યક્રમની મુખ્ય બાબતો :

- > આ કાર્યક્રમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય દેશના ઓછા વિકસિત વિસ્તારોમાં સામુદાયિક ઈનોવેશનને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.
- > આ કાર્યક્રમ વિવિધ સમુદાયોમાં ઉપલબ્ધ જ્ઞાન અને આધુનિક તકનિકી ઈકોસિસ્ટમ વચ્ચેના જોડાણ તરીકે કાર્ય કરશે.
- > અટલ કોમ્યુનિટી ઈનોવેશન સેન્ટર નવીનીકરણ પ્રક્રિયાઓ દ્વારા ફૂડ ઓઈલના ઉપયોગ અને તેના દ્વારા ખર્ચાયાલા નાણાંમાં ઘટાડો કરશે.
- > આ કાર્યક્રમ પંચાયતી રાજની તમામ સંસ્થાઓ સાથે જોડાશે જ્યાં રચનાત્મકતા સાથેના ઉત્પાદનો/સેવાઓ સુધારવામાં આવશે.

મોટર વાહન (સુધારા) અધિનિયમ, 2019

- > રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા મોટર વાહન(સુધારા) અધિનિયમ, 2019 ને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. જેના અંતર્ગત કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મોટરવાહન અકસ્માત ભંડોળની રચનાની જોગવાઈ કરવામાં આવેલી છે.
- > મોટર વાહન અકસ્માત ભંડોળ (ફંડ) :- ભારતમાં તમામ માર્ગ વપરાશકર્તાઓને ફરજિયાત વીમા કવચ પૂરું પાડવા માટે આ અધિનિયમ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મોટર વાહન અકસ્માત ભંડોળની રચના કરવાની ફરજ પાડે છે.
- > આ ભંડોળની ઉપયોગ નીચેના કાર્યો માટે કરવામાં આવશે.
 - માર્ગ અકસ્માતમાં ઈજા પામેલ વ્યક્તિની સારવાર માટે
 - હિટ એન્ડ રનના કિસ્સામાં મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના પ્રતિનિધિને વળતર આપવા માટે તથા ઈજાના કિસ્સામાં તે વ્યક્તિને વળતર આપવા માટે.
 - સરકાર દ્વારા સૂચન કરેલ અન્ય કઈ વ્યક્તિને વળતર આપવા માટે.
- > આ અધિનિયમમાં સારા મદદગાર વ્યક્તિને પણ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યાં છે. ઉપરાંત માર્ગ અકસ્માતમાં ઈજા પામનાર વ્યક્તિની મદદ દરમિયાન જો વ્યક્તિનું મૃત્યુ થાય તો આવા મદદગાર વ્યક્તિ પર આ કિસ્સામાં કોઈ ફોજદારી કે દિવાની કાર્યવાહી થશે નહીં.
- > જો વાહનમાં કોઈ ક્ષતિને કારણે પર્યાવરણ, ચાલક કે માર્ગ વપરાશકર્તાઓને નુકશાન થતું હોય તો કેન્દ્ર સરકાર આવા વાહનોને રિકોલ (પાછા ખેંચવા) કરી શકે છે.
- > આવા વાહનોના ઉત્પાદકે વપરાશકર્તાને વાહનની સંપૂર્ણ કિંમત આપવી પડશે અથવા તો તે વાહનને તે જ પ્રકારના કે તેનાથી વધુ વિશેષતાવાળા વાહનથી બદલી દેવું પડશે.

- > રાજ્ય સરકારો સાથે સલાહ-વિચારણા કરીને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા એક 'રાષ્ટ્રીય પરિવહન નીતિ' (National Transportation Policy) બનાવવાની જોગવાઈ આ અધિનિયમમાં કરવામાં આવી છે.
- > આ અધિનિયમમાં કેન્દ્ર સરકારના જાહેરનામા દ્વારા એક 'રાષ્ટ્રીય માર્ગ સલામત બોર્ડ' (National Road Safety Board) ની રચના કરવાની જોગવાઈ પણ આ અધિનિયમમાં કરવામાં આવી છે.

Prevention of Money Laundering Act (PMLA)માં સુધારણા

- > કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા એક સૂચના વડે PMLAમાં સુધારણા કરવામાં આવ્યાં છે. આ સુધારા દ્વારા એન્ફોર્સમેન્ટ ડિરેક્ટોરેટ (ED) સશક્ત બનશે.
 - > PMLAની અંતર્ગત આવતી સંસ્થાઓને હવે ગુનાઓની તપાસ માટે FIR કે કોઈ ચાર્જશીટની પૂર્વ-મંજૂરીની જરૂર રહેશે નહીં.
 - > PMLAની અંતર્ગત આવતા દરેક ગુનાઓ હવે ગંભીર ગુનાઓ તથા બિન-જામીન પાત્ર ગુનાઓ બનશે. આ સાથે, અમુક શરતો સાથે, ED હવે કોઈ પ્રકારના વોરંટની જરૂરિયાત વગર પણ આરોપીની ધરપકડ કરવા માટે સક્ષમ બનશે.
 - > ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા મોટા પ્રમાણમાં નાણાં કમાવવાની પ્રક્રિયાને મની લોન્ડરિંગ કહે છે.
- => એનફોર્સમેન્ટ ડિરેક્ટોરેટ (ED) વિશે :
- > EDની સ્થાપના વર્ષ 1956માં કરવામાં આવી હતી. તેનું મુખ્ય મથક દિલ્લી ખાતે આવેલું છે.
 - > ED વિદેશી વિનિમય વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, 1999ના અમલ માટે અને PMLA હેઠળની કેટલીક જોગવાઈઓના અમલ માટે જવાબદાર છે.
 - > ED એ નાણા મંત્રાલય હેઠળના મહેસૂલ વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળ કાર્યરત છે.

ઈ-કોર્ટ

- > પંજાબ અને હરિયાણાની હાઈકોર્ટ દ્વારા સૌપ્રથમ વર્ચ્યુઅલ કોર્ટ કે ઈ-કોર્ટની સ્થાપના ફરીદાબાદ ખાતે કરવામાં આવી છે.
- > બંને રાજ્યોના ટ્રાફિક ચલાણને લગતા કેસો સાથેનો વ્યવહાર આ ઈ-કોર્ટમાં કરવામાં આવશે.
- > સુપ્રીમ કોર્ટની ઈ-કમિટીના માર્ગદર્શન હેઠળ આ કાર્યક્રમ લોચ કરવામાં આવશે.
- > ઈન્ફોર્મેશન એન્ડ કમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી (ICT)ના ઉપયોગથી કેસોનો ઓનલાઈન નિકાલ કરવામાં આવશે જેથી, ફરિયાદીને કોર્ટમાં વાસ્તવિક રીતે હાજર રહેવાની જરૂર નહીં પડે.

New Delhi International Arbitration Centre

- > New Delhi International Arbitration Centre (NDIAC) Bill, 2019 સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. આ બિલ દ્વારા NDIAC નામની એક વૈદ્યાનિક સંસ્થા સ્થાપવામાં આવશે.
- > આ અગાઉ ન્યાયાધિન બી. એન. શ્રીક્રિષ્ના સમિતિ દ્વારા NDIAC સ્થપવાની ભલામણ 'શ્રીક્રિષ્ના રિપોર્ટ'માં કરવામાં આવી હતી.
- > NDIAC દ્વારા લવાઈ, મધ્યસ્થી અને સમાધાનની કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.

One Nation One Card

- > 4 માર્ચ, 2019ના રોજ વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ અમદાવાદ ખાતેથી National Common Mobility Cardનું અનાવરણ કર્યું છે.
 - > આ કાર્ડને One Nation One Card તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- => આ કાર્ડની વિશેષતા
- > ભારતમાં હાલમાં વપરાશમાં રહેલા દરેક બેંકના ડેબિટ અથવા ક્રેડિટ કાર્ડ જેવું જ આ એક 'Rupay Card' છે.
 - > આ કાર્ડમાં એક નવું ફિચર ઉમેરવામાં આવ્યું છે. જેનાથી આ કાર્ડનો ઉપયોગ ટિકિટ કાઉન્ટરના POS (POINT OF SALE) મશીન તેમજ મેટ્રો રેલ સ્માર્ટ કાર્ડ તરીકે પણ કરી શકાશે.
 - > આથી, આ નવા કાર્ડથી પૈસા પણ ઉપાડી શકાશે, શોપિંગ પણ કરી શકાશે, બસનું ભાડું પણ ચૂકવી શકાશે. એ સિવાય મેટ્રો સહિત તમામ ટ્રાન્સપોર્ટમાં મુસાફરી માટે પણ આ કાર્ડ ઉપયોગી થશે અને આ કાર્ડથી ટોલ ટેક્સ પણ ચૂકવી શકાશે.
 - > ઉપરોક્ત તમામ સેવાઓ ઉપરાંત આ અંગેની અન્ય સેવાઓમાં સમગ્ર ભારતમાં આ કાર્ડનો ઉપયોગ થઈ શકશે.
 - > બેંક દ્વારા હવે પછી ઈશ્યુ થનારા ડેબિટ-ક્રેડિટ કાર્ડમાં આ ફિચર હશે.

ભારતમાં જળ સંરક્ષણ માટે 'જળ શક્તિ' અભિયાન લોન્ચ

- > 1 જુલાઈ 2019ના રોજ કેન્દ્રીય પ્રથમ જળ શક્તિ મંત્રી શ્રી ગજેન્દ્ર સિંહ શેખાવત દ્વારા 'જળ શક્તિ' અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતમાં જળ સંરક્ષણ તથા જળ સુરક્ષાના ઉદ્દેશથી આ અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.

= > 'જળ શક્તિ' અભિયાનની વિશેષતા

- (1) ભારતમાં 1 જુલાઈ, 2019થી 15 સપ્ટેમ્બર 2019 સુધી લોક ભાગીદારીથી આ અભિયાન ચલાવવામાં આવશે.
- (2) કેટલાક રાજ્યોમાં 1 ઓક્ટોબર, 2019થી 30 નવેમ્બર 2019 સુધી આ અભિયાનના બીજા ચરણનું આયોજન કરવામાં આવશે.
- (3) આ અભિયાનમાં પાણીની અછતવાળા 256 જિલ્લાઓના 1,592 બ્લોક પર ફોકસ કરવામાં આવશે.
- (4) ભારત સરકાર તથા રાજ્ય સરકારોના વિવિધ મંત્રાલયોના સામુહિક પ્રયાસોથી આ અભિયાન ચલાવવામાં આવશે. જેમાં વિવિધ મંત્રાલયોના સમન્વયનું કાર્ય ભારત સરકારના 'પેયજળ (પીવાનું પાણી) અને સ્વચ્છતા વિભાગ' દ્વારા કરવામાં આવશે.
- (5) આ અભિયાનના વ્યાપક પ્રચાર પ્રસાર માટે સ્કૂલ-કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ, NGO, પંચાયતી રાજ સંસ્થાના સભ્યો, યુવા જૂથો, સંરક્ષણ કર્મચારીઓ, ભૂતપૂર્વ સૈનિકો તથા પેન્શનરોને આ અભિયાનમાં જોડવામાં આવશે.

- => નોંધ : ભારતમાં પાણીની સમસ્યાના નિરાકરણ માટે અને વરસાદી પાણીના વધુને વધુ સંગ્રહ માટે ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ તાજેતરમાં ભારતના 2.3 લાખથી વધુ સરપંચશ્રીઓને પત્ર લખ્યો હતો.

- => આ અભિયાન અંતર્ગત કયા ક્ષેત્રમાં કામ કરવામાં આવશે ?
- > જળ શક્તિ અભિયાન હેઠળ મુખ્યત્વે પાંચ ક્ષેત્રોમાં કામ કરવામાં આવશે :

- (1) પાણી સંરક્ષણ અને વરસાદી પાણીનો સંગ્રહ
- (2) પરંપરાગત અને અન્ય જળાશયોનું રિનોવેશન
- (3) રિયુઝ, બોરવેલ રિચાર્જ સ્ટ્રક્ચર્સ
- (4) વોટરશેડ ડેવલપમેન્ટ
- (5) સઘન વનીકરણ

= > નોંધ :

- (1) 'જળ શક્તિ' અભિયાનના પ્રચાર માટે તાજેતરમાં ફિલ્મ અભિનેતા શ્રી અમિતાભ બચ્ચન અને શ્રી આમિર ખાને પોતાનો શોર્ટ વીડિયો મેસેજ લોન્ચ કર્યો છે.
- (2) 'જળ શક્તિ' અભિયાનની થીમ અથવા તો સૂત્ર 'સંચય જલ, બેહતર કલ' છે.

પ્રધાનમંત્રી કિસાન પેન્શન યોજના

- > ભારતમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીની નવી સરકારની રચના બાદ ભારતમાં કિસાનો માટે નવી 'પ્રધાનમંત્રી કિસાન પેન્શન યોજના' શરૂ કરવાની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
- > ભારતમાં કિસાનો માટેની આ એક બૃહદ પેન્શન યોજના છે.

= > આ યોજનાનો ઉદ્દેશ શું છે ?

- > પ્રધાનમંત્રી કિસાન પેન્શન યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ભારતમાં કિસાનોને વૃદ્ધાવસ્થા દરમિયાન સામાજિક સુરક્ષા ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે.
- > આ યોજના અંતર્ગત ભારતમાં ઓછામાં ઓછા આશરે 5 કરોડ જેટલા ખેડૂતોને આ યોજનાનો લાભ અપાવવાની સરકારની યોજના છે.

= > આ યોજનાથી શું લાભ થશે ?

- > આ યોજનાથી લાભાર્થી ખેડૂતને 60 વર્ષની ઉંમરથી દર મહિને ઓછામાં ઓછું રૂ. 3000 પેન્શન આપવામાં આવશે.
- > આ યોજના માટે સરકારને દર વર્ષે આશરે રૂ. 10,775 કરોડ જેટલો ખર્ચ થવાની સંભાવના છે.

= > આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે કેટલી રકમ ચૂકવવી પડશે ?

- > 18 થી 40 વર્ષ સુધીની ઉંમર ધરાવતા ખેડૂતો આ યોજનાનો લાભ લઈ શકશે.
- > આ માટે ખેડૂતે દર મહિને કેટલીક નિશ્ચિત રકમ પોતાના પેન્શન ખાતામાં જમા કરાવવાની રહેશે.
- > લાભાર્થી દર મહિને જેટલી રકમ ચૂકવશે તેની સામે સરકાર પણ તેના પેન્શન ખાતામાં તેટલી રકમ જમા કરાવશે.
- > આ માટે ખેડૂતોએ તેમની ઉંમર પ્રમાણે તેમના પેન્શન ખાતામાં દર મહિને સંભવત નીચે પ્રમાણેની રકમ ચૂકવવી પડશે :
- > આ માટે લાભાર્થી ખેડૂતે તેમની કાર્યશીલ ઉંમર દરમિયાન દર મહિને 55 થી 200 રૂપિયા સુધીની રકમ જમા કરાવવી પડશે.
- > જો કોઈ ખેડૂત 18 વર્ષની ઉંમરથી જ આ યોજનામાં જોડાય તો તેમણે દર મહિને ફક્ત 55 રૂપિયા જ આપવાના રહેશે.

- > અને જો કોઈ ખેડૂત 29 વર્ષની ઉંમરથી આ યોજનામાં જોડાય તો તેમણે દર મહિને રૂ.100 અને 40 વર્ષની ઉંમરથી આ યોજનામાં જોડાય તો તેમણે દર મહિને રૂ. 200 ચૂકવવાના રહેશે.

=> નોંધ : આ યોજના માટે ફંડ મેનેજર LIC ઓફ ઈન્ડિયા રહેશે.

Coffee e-Market Place

- > ભારતના વાણિજ્ય સચિવ ડો. અનૂપ વધાવન દ્વારા નવી દિલ્હી ખાતેથી વીડિયો કોન્ફરન્સના માધ્યમથી બ્લોકચેઇન આધારિત 'કોફી ઈ-માર્કેટ પ્લેસ'નો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો છે.
- > ભારતમાં ખેડૂતોને તેમની નીપજના વ્યાજબી ભાવ મળી રહે તે માટે તેમને સીધા જ કોફીની બજારો સાથે જોડવા માટે આ પારદર્શક યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > આ યોજના ભારત ઉપરાંત કેન્યાના નૈરોબી ખાતે પણ સમાંતર રીતે શરૂ કરવામાં આવી છે.

=> નોંધ :

- (1) ભારત વિશ્વનો એકમાત્ર એવો દેશ છે કે જ્યાં કોફી છાંયડામાં ઉગાડવામાં આવે છે, તેને હાથથી તોડવામાં આવે છે અને પછી તડકામાં સૂકવવામાં આવે છે. જ્યારે બીજા દેશોમાં કોફીને સીધી જ સૂર્યના પ્રકાશમાં ઉગાડવામાં આવે છે.
- (2) ભારતમાં ઉગાડવામાં આવતી કોફીની વિશ્વની સૌથી ઉત્તમ કોફીમાં ગણતરી થાય છે.
- (3) ભારતમાં કોફીનું સૌથી વધુ ઉત્પાદન કર્ણાટકમાં થાય છે.
- (4) ભારતમાં કોફીના ઉત્પાદનમાં કર્ણાટક બાદ કેરળ બીજા અને તમિલનાડુ ત્રીજા ક્રમે છે.

પ્રધાનમંત્રી શ્રમયોગી માન-ધન (PM-SYM) યોજના

- > 5 માર્ચ, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ગુજરાતમાં અમદાવાદના વસ્ત્રાલ ખાતેથી પ્રધાનમંત્રી શ્રમ યોગી માન-ધન (PM-SYM) યોજનાનો દેશવ્યાપી શુભારંભ કરાવ્યો છે.
- > આ પ્રસંગે તેમણે લાભાર્થીઓને PM-SYM પેન્શન કાર્ડનું વિતરણ પણ કર્યું હતું.

=> PM-SYM યોજના શું છે ?

- > ભારતમાં અસંગઠિત ક્ષેત્રના શ્રમિકો અને કારીગરો માટેની આ એક બૃહદ પેન્શન યોજના છે.
- > વર્ષ 2019-20ના કેન્દ્ર સરકારના બજેટમાં આ યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

=> આ યોજનાનો ઉદ્દેશ શું છે ?

- > પ્રધાનમંત્રી શ્રમ યોગી માન-ધન યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ભારતમાં અસંગઠિત ક્ષેત્રના શ્રમિકો અને કારીગરોને વૃદ્ધાવસ્થા દરમિયાન સામાજિક સુરક્ષા ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે.
- > આ યોજના અંતર્ગત ભારતમાં અસંગઠિત ક્ષેત્રમાં કામ કરતા ઓછામાં ઓછા આશરે 10 કરોડ જેટલા શ્રમિકો અને કારીગરોને આ યોજનાનો લાભ અપાવવાની સરકારની યોજના છે.
- > આથી, આ યોજના વિશ્વની સૌથી મોટી પેન્શન યોજનાઓમાંની એક બની જશે.

=> આ યોજનાથી શું લાભ થશે ?

- > આ યોજનાથી લાભાર્થીને 60 વર્ષની ઉંમરથી દર મહિને ઓછામાં ઓછું રૂ. 3000 પેન્શન આપવામાં આવશે.
- > આ માટે લાભાર્થીએ તેમની કાર્યશીલ ઉંમર દરમિયાન દર મહિને 55 થી 200 રૂપિયા સુધીની રકમ જમા કરાવવી પડશે.
- > જો કોઈ વ્યક્તિ 18 વર્ષની ઉંમરથી જ આ યોજનામાં જોડાય તો તેને દર મહિને ફક્ત 55 રૂપિયા જ આપવાના રહેશે.
- > અને જો કોઈ વ્યક્તિ 29 વર્ષની ઉંમરથી આ યોજનામાં જોડાય તો તેને દર મહિને રૂ.100 અને 40 વર્ષની ઉંમરથી આ યોજનામાં જોડાય તો તેને દર મહિને રૂ. 200 ચૂકવવાના રહેશે.

આ યોજનામાં લાભાર્થીએ ચૂકવવાની રકમ

Entry Age	દર મહિને ચૂકવવાની રકમ (રૂપિયામાં)
18	55
20	61
25	80
29	100
30	105
35	150
40	200

=> નોંધ :

- (1) 18 થી 40 વર્ષ સુધીની કોઈપણ ઉંમરનો લાભાર્થી આ યોજનામાં જોડાઈ શકે છે.
- (2) લાભાર્થી દર મહિને જેટલી રકમ ચૂકવશે તેની સામે સરકાર પણ તેના પેન્શન ખાતામાં તેટલી રકમ જમા કરાવશે. એટલે કે લાભાર્થીના ફાળા જેટલો જ ફાળો ભારત સરકાર લાભાર્થીના પેન્શન ખાતામાં જમા કરાવશે.

=> આ યોજનાનો લાભ કોને મળશે ?

- > ભારતમાં અસંગઠિત ક્ષેત્રના શ્રમ યોગીઓ જેવા કે - રીક્ષાચાલકો, બાંધકામ શ્રમયોગીઓ, ફેરિયાઓ, આંગણવાડી - મધ્યાહન ભોજન - આશા શ્રમયોગીઓ, મનરેગાના લાભાર્થીઓ, શાકવાળાઓ, હાથલારી શ્રમયોગીઓ, હસ્તકલાના કારીગરો, ક્યારો વીણનાર, મોથી, દરજી, ખેત શ્રમયોગીઓ, સીમાંત ખેડૂતો - વગેરેને આ યોજનાનો લાભ મળશે.

=> આ યોજનાનો લાભ લેવા માટેની શરતો

- > પ્રધાનમંત્રી શ્રમયોગી માન-ધન યોજનાનો લાભ લેવા માટેની શરતો આ પ્રમાણે છે :

 - (1) ફક્ત અસંગઠિત ક્ષેત્રના શ્રમયોગીઓને જ આ યોજનાનો લાભ મળશે.
 - (2) લાભાર્થીની ઉંમર 40 વર્ષથી વધારે ન હોવી જોઈએ. 18થી 40 વર્ષ સુધીની ઉંમર ધરાવતા લાભાર્થીને જ આ યોજનાનો લાભ મળશે.
 - (3) લાભાર્થીની માસિક આવક રૂ. 15,000થી વધુ ન હોવી જોઈએ.
 - (4) લાભાર્થીને New Pension Scheme (NPS), Employees' state Insurance corporation (ESIC) Scheme, Employees' Provident Fund Organisation (EPFO) જેવી અન્ય પેન્શન યોજનાનો લાભ મળતો ન હોવો જોઈએ.
 - (5) લાભાર્થી Income tax payer ન હોવો જોઈએ.
 - (6) લાભાર્થી પાસે સેવિંગ અથવા તો જનધન અકાઉન્ટ અને આધાર કાર્ડ હોવું જરૂરી છે.

=> પરિવાર પેન્શન

- > જો પેન્શન પ્રાપ્તિ દરમિયાન લાભાર્થીનું મૃત્યુ થાય તો પરિવાર પેન્શન રૂપે લાભાર્થીને મળતા પેન્શનની 50% રકમ તેના જીવનસાથીને મળશે.
- > આ લાભ ફક્ત પતિ કે પત્નીને જ મળશે.
- > જો લાભાર્થીએ નિયમિત રીતે પોતાના હિસ્સાની રકમ ચૂકવી હોય અને 60 વર્ષ પહેલા જ તેનું મૃત્યુ થાય તો લાભાર્થીના જીવનસાથી આ યોજનામાં જોડાઈને આ યોજના આગળ ચાલુ રાખી શકે છે. અથવા તો નિયમો અનુસાર આ યોજનામાંથી બહાર નીકળી શકે છે.

=> આ યોજનામાંથી બહાર નીકળવા માટેના નિયમો

- > મૃત્યુ, અકસ્માત કે કોઈ અન્ય કારણોસર કોઈ લાભાર્થી આ યોજનામાંથી બહાર નીકળી જાય તો...
- (1) જો લાભાર્થી 10 વર્ષ પહેલા આ યોજનામાંથી બહાર નીકળી જાય તો તેને તેણે ચૂકવેલી રકમ બચત બેંકના વ્યાજ દર પ્રમાણે વ્યાજ સાથે પાછી આપવામાં આવશે.
- (2) જો લાભાર્થી 10 વર્ષ બાદ અને 60 વર્ષ પૂરા થાય એ પહેલા આ યોજનામાંથી બહાર નીકળે તો તેને તેણે ચૂકવેલી રકમ કોષ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ સંચિત વ્યાજ અથવા તો બચત બેંક વ્યાજ તે બેમાંથી જે વધુ હોય તે સાથે પાછી આપવામાં આવશે.

=> નોંધ :

- (1) જો કોઈ લાભાર્થી નિયમિત રીતે રકમ ચૂકવી શક્યો ન હોય તો નિયત દંડ સાથે બાકીની રકમ ચૂકવીને આ યોજના ફરીથી ચાલુ રાખી શકશે.
- (2) આ યોજના માટે ફંડ મેનેજર : L.I.C ઓફ ઈન્ડિયા છે.
- (3) આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે કોમન સર્વિસ સેન્ટર (CSC) (જન સેવા કેન્દ્ર) પર જ નોંધણી કરવામાં આવશે. નોંધણી માટે આધાર કાર્ડ, સેવિંગ-જનધન બેંક ખાતુ અને તેની પાસબુક તથા મોબાઈલ જરૂરી છે.
- (4) આ યોજનામાં લાભાર્થીએ પ્રથમ વખત નાણાં કેશથી ચૂકવવાના રહેશે ત્યારબાદ દર મહિને ફરજિયાત ઓટોડેબિટ દ્વારા બેંક ખાતામાંથી પૈસા ચૂકવવાના રહેશે.
- (5) ભારત સરકારના શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય દ્વારા 15 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ આ યોજના અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી. જેનો તાજેતરમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ અમદાવાદના વસ્ત્રાલ ખાતેથી વિધિવત શુભારંભ કર્યો છે.

ઉત્તરપ્રદેશના ગોરખપુરથી 'PM-KISAN' યોજનાનો પ્રારંભ

- > 24 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ઉત્તરપ્રદેશના ગોરખપુર ખાતેથી 'પ્રધાનમંત્રી કિસાન સન્માન નિધિ (PM-KISAN)' યોજનાનો શુભારંભ કર્યો છે.
- > આ સાથે જ ભારતમાં પહેલા ઈન્સ્ટોલમેન્ટ તરીકે આશરે 1 કરોડ ખેડૂતોના ખાતામાં રૂ. 2000 જમા કરવાની પ્રક્રિયાનો પ્રારંભ થઈ ગયો છે.
- > આ યોજના અંતર્ગત રાજ્યના કુલ ખેડૂત ખાતેદારોની સંખ્યા સામે 87 ટકા ખેડૂતોની નોંધણીના કારણે ગુજરાત સમગ્ર દેશમાં પ્રથમ છે.
- > PM-KISAN યોજના અંતર્ગત દર વર્ષે આશરે રૂ. 75,000 કરોડ અને આગામી વર્ષમાં આશરે રૂ. 7,50,000 કરોડ ખેડૂતોના બેંક ખાતામાં સીધા જ જમા કરવાની કેન્દ્ર સરકારની યોજના છે.

=> PM-KISAN યોજનાનો ગુજરાતમાં પ્રારંભ

- > 24 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીની પ્રેરક ઉપસ્થિતિમાં રાજકોટ ખાતેથી PM-KISAN યોજનાનો ગુજરાતમાં શુભારંભ થયો હતો.
- > આ અંતર્ગત રાજકોટ જિલ્લાના મોવિયા ગામના ખેડૂતના ખાતામાં સર્વ પ્રથમ રૂ. 2000નો હપ્તો ચૂકવાયો હતો.
- > આ યોજના અંતર્ગત ગુજરાતના આશરે 42.47 લાખ ખેડૂતોને સન્માન નિધિ પેટે રૂ. 2000નો પ્રથમ હપ્તો ચૂકવાશે.

=> આ યોજનાથી શું લાભ થશે ?

- > આ યોજના અંતર્ગત લાભાર્થી ખેડૂતને દર વર્ષે રૂ. 6000 આપવામાં આવશે.
- > આ સહાય રૂ. 2000ના ત્રણ સમાન હપ્તામાં (2000 × 3) લાભાર્થી ખેડૂતના સીધા બેંક ખાતામાં જ જમા થઈ જશે.

=> આ યોજના માટે નાણાકીય જોગવાઈ

- > આ યોજના અંતર્ગત તમામ નાણાકીય સહાય કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જ કરવામાં આવશે.
- > આ માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા વર્ષ 2018-19માં રૂ.20,000 કરોડ અને 2019-20માં રૂ.75,000 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- > નોંધ : PM-KISANનું પૂરું નામ 'Pradhan Mantri KISAN Samman Nidhi' છે.

પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજના (PMGSY)ના ત્રીજા તબક્કાને મંજૂરી

- > ભારતમાં આર્થિક બાબતોની કેબિનેટ સમિતિ દ્વારા તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજનાના ત્રીજા તબક્કાને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજનાના ત્રીજા તબક્કામાં આગામી પાંચ વર્ષ દરમિયાન રૂ. 80,250 કરોડનો ખર્ચ કરવામાં આવશે.
- > તેનો સમયગાળો 2019-20થી 2024-25 સુધીનો રહેશે.
- > આ યોજના અંતર્ગત કેન્દ્ર રાજ્ય વચ્ચે ખર્ચનો હિસ્સો 60 : 40 રહેશે.
- > જ્યારે ઉત્તરપૂર્વના રાજ્યો તથા ત્રણ હિમાલયી રાજ્યો (જમ્મુ કાશ્મીર, હિમાચલ પ્રદેશ અને ઉત્તરાખંડ) માટે આ પ્રમાણ 90:10 રહેશે.

=> નોંધ :

- (1) ભારતમાં આ યોજના 25 ડિસેમ્બર, 2000ના રોજ લોન્ચ કરવામાં આવી હતી.
- (2) આ યોજના અંતર્ગત એપ્રિલ 2019 સુધીમાં લગભગ 5,99,090 કિલોમીટર માર્ગનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
- (3) આ યોજનાના ત્રીજા તબક્કામાં ગ્રામીણ કૃષિ બજારો, ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓ અને હોસ્પિટલો સાથે જોડતા 1.25 લાખ કિમી રસ્તાઓને પહોળા કરવામાં આવશે તેમજ પ્રવર્તમાન ખરાબ રસ્તાઓને રીપેર કરવામાં આવશે.

સેન્ડ બોક્સ (Sand Box)

- > ભારતીય વિમા નિયામક અને વિકાસ ઓથોરિટી (IRDAI) દ્વારા ફિનટેક (Fintech) ઉદ્યોગમાં 'રેગ્યુલેટરી સેન્ડબોક્સ' (Regulatory Sandbox)નો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > ફિનટેક એટલે ફાઈનાન્શિયલ ટેકનોલોજી. ફિનટેકનો ઉપયોગ નવી તકનીકીના વર્ણન માટે થાય છે. આ તકનીકી નાણાકીય સેવાઓની પહોંચ અને ઉપયોગને સુધારવા અને સ્વચાલિત કરવા માગે છે.

- > રેયુલેટરી સેન્ડબોક્સ એ એક માળખાગત સુવિધા છે. જેના દ્વારા ફિન્ટેક સંચાલકો (કે ગ્રાહકો) જરૂરી મંજૂરી મળ્યાં પહેલાં પણ તેમની પ્રોડક્ટ કે ઉકેલોનું જીવંત પરીક્ષણ કરી શકે છે. આ દ્વારા પણ નવી કંપનીઓના સમય અને ખર્ચમાં બચાવ થશે.
- > આ અંતર્ગત નવા ઉકેલોનું બજારમાં પરિક્ષણ કરી તેના જોખમો કે ફાયદાઓના પૂરાવાઓ મળી શકે છે.

Economic Survey 2018-19

- > તાજેતરમાં 5 જુલાઈ 2019ના રોજ ભારત સરકારનું વર્ષ 2019-20નું સામાન્ય બજેટ રજૂ થયું તેના આગલા દિવસે એટલે કે, જુલાઈ 2019ના રોજ ભારતના નાણા અને કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રી શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને સંસદમાં આર્થિક સર્વેક્ષણ (Economic Survey) 2018-19 રજૂ કર્યું હતું.

=> આર્થિક સર્વેક્ષણ શું છે ?

- > આર્થિક સર્વેક્ષણ એ એક પ્રકારનો દસ્તાવેજ છે.
- > આર્થિક સર્વે ભારતના મુખ્ય આર્થિક સલાહકાર દ્વારા બનાવવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે કેન્દ્રીય નાણા મંત્રી લોકસભામાં જે દિવસે અંદાજપત્ર અથવા તો બજેટ રજૂ કરે તેના એક-બે કે ચાર દિવસ અગાઉ આ દસ્તાવેજ સંસદમાં રજૂ કરે છે. જેમાં ચાલુ નાણાકીય વર્ષની અર્થતંત્રની કામગીરીની સમીક્ષા રજૂ કરવામાં આવે છે.
- > આ ઉપરાંત તેમાં આગામી નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન અર્થતંત્રની કેવી તકો છે તેની આગાહી પણ કરવામાં આવે છે.
- > આર્થિક સર્વેક્ષણમાં રજૂ થયેલા વિશ્લેષણને આધારે બજેટમાં નાણાકીય ફાળવણી કેવી રીતે કરવી તેનો તથા આગામી વર્ષમાં સંસાધનો કેવી રીતે એકત્ર કરવા તેનો નિર્દેશ મળે છે.

=> આર્થિક સર્વેમાં શેના વિશે માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે ?

- > આર્થિક સર્વેક્ષણમાંથી નીચેના વિષયો વિશે માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે :
 - (1) રાજકોષીય નીતિ
 - (2) લેણદેણની તુલા
 - (3) વિદેશ વ્યાપાર
 - (4) ભાવો અને નાણાકીય સંચાલન
 - (5) ખેતી અને અન્ન સંચાલન
 - (6) સેવા તથા ઉદ્યોગ ક્ષેત્રની કામગીરી અને વિકાસ
 - (7) માનવ વિકાસ : શિક્ષણ, આરોગ્ય અને પર્યાવરણની સ્થિતિ
 - (8) ઊર્જા, માળખાગત સવલતો અને સંચાર વ્યવસ્થાનો વિકાસ
- > આર્થિક સર્વે 2018-19માં રજૂ થયેલી કેટલીક મુખ્ય બાબતો આ પ્રમાણે છે :

=> બેન્કિંગ સેક્ટર

- > ભારતમાં NPA (Non Performing Assets) રેશિયોમાં ઘટાડો તથા બેન્ક લોનમાં વૃદ્ધિને કારણે બેન્કિંગ સિસ્ટમના કાર્ય પ્રદર્શનમાં સુધારો થયો છે.
- > દેવાળું તથા દેવાળિયાપણા અંગે ગોઠવવામાં આવેલી વ્યવસ્થાને કારણે ફસાઈ ગયેલી લોનની વસૂલાત અને તેના સમાધાનમાં વૃદ્ધિ થઈ છે.
- > આથી, બેન્કિંગ સિસ્ટમની કામગીરીમાં સુધારો થયો છે.
- > ભારતમાં Insolvency and Bankruptcy Code (IBC), 2016 (નાદારી અને નાદારી સંહિતા, 2016) પસાર થયો હોવાથી લોન વ્યવસ્થા મજબૂત બની છે.
- > અને 1,73,000 કરોડથી વધુ રૂપિયાના દાવાઓનો નિકાલ થયો છે.

=> ખેતી-સિંચાઈ

- > ભારતની પ્રાથમિકતા હવે જમીનની ઉત્પાદકતાથી સિંચાઈના પાણીની ઉત્પાદકતા તરફ હોવી જોઈએ.
- > ખેડૂતોને આ માટે સંવેદનશીલ બનાવીને ભારતમાં પાણીના ઉપયોગમાં સુધારણા એ હવે રાષ્ટ્રીય પ્રાથમિકતા હોવી જોઈએ.
- > એશિયાઈ વોટર ડેવલપમેન્ટ આઉટલૂક 2016 અનુસાર ભારતમાં સિંચાઈ માટે લગભગ 89 ટકા ઉપયોગ ભૂજળનો થાય છે.
- > પરિણામે, ભારતમાં ભૂજળનું સ્તર સતત નીચે જઈ રહ્યું છે, જે ચિંતાનો વિષય છે.

=> સ્વચ્છ ભારત મિશન

- > સ્વચ્છ ભારત મિશન શરૂ થયા બાદ ભારતમાં અત્યાર સુધીમાં 9.5 કરોડથી વધુ શૌચાલયોનું નિર્માણ થયું છે.
- > ભારતના 5.5 લાખ ગામો ખુલ્લામાં શૌચથી મુક્ત જાહેર થયા છે.
- > સ્વચ્છ ભારત મિશનને કારણે ભારતના 93.1 ટકા પરિવારોને શૌચાલયની સુવિધા ઉપલબ્ધ થઈ છે.
- > ભારતના 30 રાજ્ય/કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં વ્યક્તિગત ઘરેલુ શૌચાલયનું કવરેજ 100 ટકા થયું છે.
- > ખુલ્લામાં હાજતથી મુક્તિને કારણે ભારતમાં ડાયરિયા (અતિસાર/ઝાડા/મરડો) અને મેલેરિયાના કારણે તથા મૃત્યુમાં ઘટાડો થયો છે.

=> સામાજિક ક્ષેત્ર અને ગરીબી

- > આર્થિક સર્વેમાં જણાવ્યા અનુસાર, ભારતમાં સામાજિક ક્ષેત્રો અને ગરીબીની સ્થિતિમાં સુધારણા માટે ડેટા તૈયાર કરવો જોઈએ.
- > અને સમાજના કલ્યાણ માટે તેને જાહેર કરવો જોઈએ.
- > 'લોકોનો ડેટા (લોકોની માહિતી), લોકો દ્વારા અને લોકો માટે' સરકારનો મંત્ર હોવો જોઈએ.

=> ભારતીય રેલવે

- > આર્થિક સર્વે 2018-19 અનુસાર ભારતીય રેલવેમાં વર્ષ 2018-19 દરમિયાન રેલવે દુર્ઘટના શૂન્ય થઈ ગઈ છે.
- > વર્ષ 2018-19 દરમિયાન રેલવેના માલ પરિવહનની આવકમાં 5.33 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > વર્ષ 2021 સુધીમાં 38,000 કિમી રેલલાઈનનું વીજકરણ કરવામાં આવશે. જેનાથી બ્રોડગેજનું 100 ટકા વિદ્યુતીકરણનું લક્ષ્ય પ્રાપ્ત થશે.

=> લઘુત્તમ વેતન પદ્ધતિ

- > ભારતના સમગ્ર વિકાસ માટે આર્થિક સર્વેમાં લઘુત્તમ વેતન પદ્ધતિનું એક નવું અસરકારક સ્વરૂપ તૈયાર કરવાનું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે.
- > તેમજ ભારત સરકારના શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય હેઠળ રાજ્ય સરકારો સુધી પહોંચ વધારવા માટે 'રાષ્ટ્રીય સ્તરનું એક ડેશબોર્ડ' સ્થાપવાનું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ ઉપરાંત કાયદેસર રીતે નક્કી કરેલું લઘુત્તમ વેતન ન ચૂકવવાની સ્થિતિમાં ફરિયાદ માટે એક ટોલ ફ્રી નંબર શરૂ કરવાની પણ ભલામણ કરવામાં આવી છે.

=> ઊર્જા-LPG

- > ઊર્જા સક્ષમતા કાર્યક્રમને કારણે ભારતમાં રૂ. 50,000 કરોડ રૂપિયાથી વધુ ખર્ચની બચત થઈ છે.
- > અને વર્ષ 2017-18માં આશરે 108.28 મિલિયન ટન કાર્બન ઉત્સર્જનમાં ઘટાડો થયો છે.

- > પ્રધાનમંત્રી ઉજ્જવલા યોજના અંતર્ગત ભારતના 7 કરોડથી વધુ ઘરોમાં LPGની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી છે.
- > ભારતના 21.44 કરોડ ઘરોમાં વીજળી પહોંચાડીને 100 ટકા વીજળીકરણનું લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યું છે.
- > હવે સરકારની પ્રાથમિકતા સ્વચ્છ ઊર્જા સ્ત્રોતોના સતત ઉપયોગને સુનિશ્ચિત કરવાની રહેશે.

=> વિશ્વ અર્થતંત્રમાં મંદી છતાં વિશ્વમાં ઝડપથી વધતા અર્થતંત્રમાં ભારતનું સ્થાન

- > તાજેતરમાં અમેરિકા-ચીન વચ્ચે ટ્રેડ વોર, ચીનની કઠોર વ્યૂહરચનાઓ, વિશ્વની મોટી અગ્રણી અર્થવ્યવસ્થાઓ દ્વારા મૌદ્રિક નીતિઓનું સામાન્યીકરણ અને નાણાકીય કઠોરતા જેવા પરિબળોને કારણે વૈશ્વિક અર્થતંત્ર તેમજ ઉભરતા બજારો અને વિકાસશીલ અર્થતંત્રમાં વર્ષ 2018માં મંદી આવી છે.
- > વૈશ્વિક ઉત્પાદનમાં વર્ષ 2017ની તુલનાએ વર્ષ 2018માં ઘટાડો થયો છે. વર્ષ 2017માં વૈશ્વિક ઉત્પાદનનો વૃદ્ધિ દર ઘટ્ટ 2 ટકા હતો. જે વર્ષ 2012માં ઘટીને 3.6 ટકા થઈ ગયો છે.
- > આ ઉપરાંત WTOના રિપોર્ટ અનુસાર વિશ્વ વ્યાપારનો વિકાસ વર્ષ 2017ના 4.6 ટકાની તુલનાએ વર્ષ 2018માં ઘટીને 3 ટકા થઈ ગયો છે.
- > આમ, સમગ્ર વિશ્વમાં મંદીનો માહોલ હોવા છતાં પણ નાણાકીય વર્ષ 2018-19માં ભારતે વિશ્વમાં સૌથી ઝડપથી વૃદ્ધિ પામતા મુખ્ય અર્થતંત્રોમાં તેનું સ્થાન જાળવી રાખ્યું છે.
- > વર્ષ 2017-18માં ભારતમાં 7.2 ટકા જેટલો ઉંચો GDP વૃદ્ધિ દર જોવા મળ્યો હતો. અને ત્યારબાદ વિપરિત સંજોગોમાં પણ વર્ષ 2018-19 દરમિયાન મામુલી ઘટાડા સાથે ભારતમાં ઇઈટ ટકા GDP વૃદ્ધિ દર જોવા મળ્યો છે.
- > વર્ષ 2018-19 દરમિયાન જોવા મળેલા આ ઘટાડાનું કારણ કૃષિ અને તેની સાથે સંકળાયેલા ક્ષેત્રો, વ્યાપાર, હોટલ, પરિવહન, સંચાર, પ્રસારણ સંબંધિત સેવાઓ અને સંરક્ષણ ક્ષેત્રોમાં નીચો વિકાસ દર હતું.
- > આ ઉપરાંત 2018-19 દરમિયાન GDP વૃદ્ધિ દરમાં ઘટાડાનું અન્ય કારણ સરકાર દ્વારા ખર્ચમાં ઘટાડો તથા સ્ટોકમાં ફેરફાર વગેરે પણ છે.
- > આમ છતાં, છેલ્લા પાંચ વર્ષ દરમિયાન (2014-15 બાદ) ભારતનો સરેરાશ વાસ્તવિક GDP વૃદ્ધિ દર 7.5 ટકા જેટલો ઉંચો રહ્યો છે.

=> પ્રત્યક્ષ વિદેશી રોકાણ

- > ભારતમાં વર્ષ 2018-19 દરમિયાન પ્રત્યક્ષ વિદેશી રોકાણ (Foreign Direct Investment-FDI)ની આવકમાં 14.2 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > ભારતમાં પ્રત્યક્ષ વિદેશી રોકાણ આકર્ષિત કરવાવાળા ટોચના ક્ષેત્રોમાં સેવા, ઓટોમોબાઈલ અને કેમિકલ મુખ્ય છે.
- > ભારતમાં વર્ષ 2015-16થી પ્રત્યક્ષ વિદેશી રોકાણની આવક ઉચ્ચ દરથી વધી છે.
- > આ વૃદ્ધિ ભારતીય અર્થતંત્રમાં વિદેશી રોકાણકારોના વિશ્વાસમાં સુધારો દર્શાવે છે.

=> મહિલા-સમાજ

- > છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં ભારતમાં સામાજિક સેવાઓ પર ખર્ચમાં GDPના 1 ટકાથી વધુનો વધારો થયો છે.
- > વર્ષ 2005-06માં ભારતમાં બેન્કિંગ સુવિધા પ્રાપ્ત મહિલાઓની સંખ્યા 15.5 ટકા હતી જે વર્ષ 2015-16માં વધીને 53 ટકા જેટલી થઈ ગઈ છે.

=> નવીનીકરણીય ઊર્જા

- > વિશ્વ સ્તરે ભારત પવન ઊર્જા ક્ષેત્રે ચોથા, સૌર ઊર્જા ક્ષેત્રે પાંચમા અને નવીનીકરણીય ઊર્જાની કુલ સ્થાપિત ક્ષમતાની દૃષ્ટિએ પાંચમા ક્રમે છે.
- > ભારતના કુલ વીજ ઉત્પાદનમાં નવીનીકરણીય ઊર્જાનો હિસ્સો વર્ષ 2014-15માં 6 ટકા હતો. જે વર્ષ 2018-19માં વધીને 10 ટકા થઈ ગયો છે.

=> વીજળીથી ચાલતા વાહનો

- > ભારતમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનોના વેચાણમાં વૃદ્ધિ થાય તે માટે આ સર્વેમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનોની કુલ લાઈફટાઈમ ઓનરશિપ કોસ્ટ ઘટાડવા માટે યોગ્ય નીતિગત પ્રયાસો કરવાનું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ ઉપરાંત ભારતમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનોનો બજાર હિસ્સો વધારવા માટે ઝડપી ચાર્જિંગ સુવિધાઓની આવશ્યકતા છે.

=> 2040માં ભારતની વસતીનું સ્વરૂપ

- > આવતા બે દાયકામાં ભારતમાં વસતી વૃદ્ધિ દરમાં ઝડપથી ઘટાડો થવાની સંભાવના છે. જેનાથી ભારતના મોટા ભાગના વિસ્તારોમાં લાભ થશે. જોકે, 2030 સુધીમાં ભારતના કેટલાક રાજ્યોમાં વૃદ્ધોની સંખ્યા વધારે હશે.
- > 2021-31 દરમિયાન ભારતમાં કામ કરવાની ઉંમર ધરાવતી વસતીમાં અંદાજે 9.7 મિલિયન પ્રતિ વર્ષ તથા 2031-41 દરમિયાન તેમાં 4.2 મિલિયન પ્રતિ વર્ષ વૃદ્ધિ થશે.
- > આવતા બે દાયકામાં ભારતમાં પ્રાથમિક સ્કૂલે જતા બાળકો (5 થી 14 વર્ષની ઉંમરના)ની સંખ્યામાં ઘટાડો થશે.
- > ભારતમાં 2021-41 દરમિયાન સ્કૂલે જતા બાળકોની સંખ્યામાં 18.4 ટકાનો ઘટાડો થશે.
- > આથી, રાજ્યોએ હવે નવી સ્કૂલોના નિર્માણની જગ્યાએ સ્કૂલોના એકીકરણ તથા વિલય પર ધ્યાન આપવું પડશે.
- > હાલના સમયમાં ભારતના તમામ મુખ્ય રાજ્યોમાં વસતી વૃદ્ધિ દરમાં ઘટાડો થયો છે. તેમ છતાં બિહાર, ઉત્તરપ્રદેશ, રાજસ્થાન અને હરિયાણામાં હજી પણ વસતી વૃદ્ધિ દર ઉંચા સ્તરે છે.
- > ભારતમાં હાલ કુલ ગર્ભધારણ દરમાં ઘટાડો થયો છે. વર્ષ 2021 સુધીમાં રાષ્ટ્રીય કુલ ગર્ભધારણ દર, પ્રતિસ્થાપન દરથી ઓછો રહેવાની સંભાવના છે.
- > ભારતની વસતીમાં 0-19 વર્ષની ઉંમર ધરાવતા યુવાનોની સંખ્યા 2011ના સર્વોચ્ચ સ્તર 41 ટકાથી ઘટીને 2041માં 25 ટકા થઈ જશે.
- > જ્યારે બીજી તરફ 60 વર્ષની ઉંમર ધરાવતા લોકોની સંખ્યા 2011ના 8.6 ટકાથી વધીને વર્ષ 2041 સુધીમાં 16 ટકા થઈ જશે.

=> ભારતીય અર્થતંત્ર

- > વર્ષ 2018-19 દરમિયાન ભારતીય અર્થતંત્રમાં 6.8 ટકાની વૃદ્ધિનો અંદાજ છે.
- > નાણાકીય વર્ષ 2020-21 સુધી રાજકોષીય ખાધ (Fiscal deficit) GDPના 3 ટકા સુધી લાવવાનો લક્ષ્યાંક છે.
- > અને વર્ષ 2024-25 સુધીમાં કેન્દ્ર સરકારનું ઋણ (દેવું) GDPના 40 ટકા સુધી લાવવાનું લક્ષ્ય છે.
- > જોકે, નાણાકીય વર્ષ 2018-19માં રાજકોષીય ખાધ GDPના 3.4 ટકા રહી છે. અને કેન્દ્ર સરકારના ઋણ અને GDPનો રેશિયો 44.5 ટકા (કામચલાઉ) હતો.
- > ખર્ચની ગુણવત્તા સુધારવી એ ભારતીય અર્થતંત્રની મુખ્ય પ્રાથમિકતા રહેશે.

- > આ ઉપરાંત પ્રત્યક્ષ કર (Direct Tax)ના આધારને વ્યાપક બનાવવો અને GSTને સ્થાયી બનાવવોએ અન્ય પ્રાથમિકતા રહેશે.
- > વર્ષ 2014-15થી 2018-19 દરમિયાન રાજ્યોને ફાળવવામાં આવતા કુલ નાણામાં સુધારેલા અંદાજ અનુસાર GDPના 1.2 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > રોકાણ અને વપરાશમાં વૃદ્ધિને કારણે નાણાકીય વર્ષ 2019-20માં ભારતના GDP વૃદ્ધિ દરમાં 7 ટકાના વધારાનો અંદાજ છે.
- > નાણાકીય વર્ષ 2000-01 દરમિયાન ભારતના સેવા ક્ષેત્રની નિકાસ 0.746 લાખ કરોડ હતી. જે વર્ષ 2018-19માં વધીને 14.389 લાખ કરોડ થઈ ગઈ છે.
- > જેને કારણે ભારતની કુલ નિકાસમાં સેવા ક્ષેત્રનો હિસ્સો 26.8 ટકાથી વધીને 38.4 ટકા જેટલો થઈ ગયો છે.
- > ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના તમામ ક્ષેત્રોમાંથી સેવા ક્ષેત્ર સૌથી વધુ ગતિશીલ રહ્યું છે. અને ભારતના આર્થિક વિકાસમાં સેવા ક્ષેત્રની મુખ્ય ભૂમિકા છે.
- > 1, જૂન 2019ના રોજ ભારતનું વિદેશી મુદ્રા ભંડાર 422.2 અબજ ડોલર થયું છે.
- > સેવા, ઓટોમોબાઈલ અને કેમિકલમાં વર્ષ 2015-16થી સીધા વિદેશી રોકાણના પ્રવાહમાં વધારો થયો છે.
- > MSME ક્ષેત્રે ફાળવવામાં આવેલી લોનને કારણે MSME ઉદ્યોગોનો વધારો થયો છે.
- > મેન્યુફેક્ચર (ઉત્પાદન) અને કન્સ્ટ્રક્શન (નિર્માણ-બાંધકામ) ક્ષેત્રના સારા પ્રદર્શનને કારણે વર્ષ 2018-19માં ભારતમાં ઔદ્યોગિક વિકાસમાં વધારો થયો છે.
- > વર્ષ 2018-19માં સેવા ક્ષેત્રની નિકાસ અને આયાતમાં ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. વર્ષ 2018-19માં સેવા ક્ષેત્રની નિકાસ અને આયાત ક્રમશઃ 5.5 ટકા અને 6.5 ટકા રહી છે. જે વર્ષ 2017-18 દરમિયાન ક્રમશઃ 18.8 અને 22.6 ટકા હતી.
- > વર્ષ 2018-19માં અમેરિકન ડોલર, યેન, યૂરો વગેરે જેવા મુખ્ય વિદેશી ચલણોની તુલનાએ ભારતીય ચલણ રૂપિયાનું 6.8થી 7.8 ટકા સુધી અવમૂલ્યન થયું છે. વર્ષ 2017-18 દરમિયાન ભારતીય રૂપિયાનું મૂલ્ય પ્રતિ ડોલર 65-68 રૂપિયા હતું. પરંતુ અવમૂલ્યનને કારણે વર્ષ 2018-19માં તે પ્રતિ ડોલર 70-74 રૂપિયા હતું.

=> વર્ષ 2024-25માં ભારતીય અર્થતંત્ર

- > આર્થિક સર્વેમાં વર્ષ 2024-25 સુધીમાં ભારતીય અર્થતંત્ર 5 ટ્રિલિયન અમેરિકન ડોલર સુધી લઈ જવાના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના લક્ષ્યાંકને અચિવ કરવા માટે આ સર્વેની વિષય વસ્તુ ‘એક ઉત્કૃષ્ટ તબક્કામાં પ્રવેશની અલગ શરૂઆત’ રાખવામાં આવી હતી.
- > જેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે વર્ષ 2024-25 સુધીમાં ભારતીય અર્થતંત્રને 5 ટ્રિલિયન અમેરિકી ડોલર સુધી લઈ જવા માટે ભારતે તેનો વાસ્તવિક GDP વૃદ્ધિ દર 8 ટકા સુધી જાળવી રાખવાની જરૂર છે. ભારતનો ઉત્કૃષ્ટ તબક્કો બચત, રોકાણ અને નિકાસનો હશે. જે જનસંખ્યા સંબંધી યોજનાને અનુકૂળ હશે.
- > આ ઉપરાંત વર્ષ 2032 સુધીમાં ભારતને 10 ટ્રિલિયન અમેરિકી ડોલરની અર્થવ્યવસ્થા બનાવવા માટે ભારતે મજબૂત માળખાગત સુવિધા વિકસાવવાની જરૂર છે. એવું આ સર્વેમાં કહેવામાં આવ્યું છે.
- > નોંધ : વર્ષ 2018-19નો આર્થિક સર્વે આસમાની રંગના કવર પેઈજમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો હતો. જે નીલા આકાશ જેવા સુશોભિત અને વિશાળ અર્થતંત્રના મોડલનું પ્રતીક છે.

નાણાકીય વર્ષ 2019-20ની RBI Monetary Policyની ત્રીજી સમીક્ષા બેઠકમાં લેવાયેલા કેટલાક અગત્યના નિર્ણયો

- > તાજેતરમાં ઓગસ્ટ 2019 દરમિયાન RBIના ગવર્નર શ્રી શક્તિકાંત દાસાની અધ્યક્ષતામાં મુંબઈ ખાતે RBI Monetary Policyની નાણાકીય વર્ષ 2019-20ની ત્રીજી દ્વિમાસિક સમીક્ષા બેઠકનું આયોજન થયું હતું.
- > આ બેઠકમાં લેવાયેલા કેટલાક મહત્વના નિર્ણયો તથા અન્ય વિશેષતા આ પ્રમાણે છે :
- (1) Repo Rate 0.35 ટકા ઘટાડીને 5.75 ટકાથી 5.40 ટકા કરવામાં આવ્યો છે.
- (2) Reverse Repo Rate પણ 0.35 ટકા ઘટાડીને 5.50 ટકાથી 5.15 ટકા કરવામાં આવ્યો છે.
- (3) નાણાકીય વર્ષ 2019-20માં ભારતના GDP વૃદ્ધિ દર અંગેનો અગાઉનો 7 ટકાનો અંદાજ ઘટાડીને હવે 6.9 ટકા કરવામાં આવ્યો છે.
- (4) NEFT દ્વારા થતાં ડિજિટલ ટ્રાન્ઝેક્શનને 24 કલાકમાં કોઈપણ સમયે કરી શકાશે, જે પહેલાં ફક્ત સવારે 8થી સાંજના 7 વાગ્યા સુધી થતા હતા.

> નવા રેટ (6 જૂન 2019ની સ્થિતિએ)

ક્રમ	ઈન્ડીકેટર્સ	રેટ હવે
1	રેપો રેટ	5.40 ટકા
2	રિવર્સ રેપો રેટ	5.15 ટકા
3	CRR	4.00 ટકા
4	SLR	18.75 ટકા
5	MSF Rate	5.65 ટકા
6	ફૂગાવો	3.21 ટકા

=> નોંધ :

- (1) રિઝર્વ બેંક જે દરે અન્ય બેંકોને ધિરાણ કરે છે તે દરને રેપો રેટ કહેવામાં આવે છે.
- (2) જ્યારે રિઝર્વ બેંક અન્ય બેંકો પાસેથી જે દરે ધિરાણ લે છે તે દરને રિવર્સ રેપો રેટ કહેવામાં આવે છે.
- (3) CRRનું પૂરું નામ Cash Reserve Ratio છે.

=> Monetary Policy વિશે :-

- > મોનેટરી પોલિસી એ એવી પ્રક્રિયા છે કે જેના દ્વારા દેશમાં ભાવની સ્થિરતા જાળવવા અને ઉચ્ચ આર્થિક વૃદ્ધિ હાંસલ કરવા માટે વ્યાજ દરના નિયંત્રણ દ્વારા અર્થતંત્રમાં નાણાંના પુરવઠાને નિયંત્રિત કરવામાં આવે છે.
- > ભારતમાં Monetary Policyની સમીક્ષા માટે ‘મોનેટરી પોલિસી કમિટી’ની રચના કરવામાં આવી છે.
- > મોનેટરી પોલિસી કમિટીમાં કુલ 6 સભ્યો છે.
- > મોનેટરી પોલિસી કમિટીના 6 સભ્યોમાં RBIના ત્રણ સભ્યો હોય છે. જ્યારે અન્ય ત્રણ સભ્યોની કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવે છે.
- > RBIના ગવર્નર આ કમિટીના અધ્યક્ષ હોય છે.

RBI રૂ. 20ની નવી નોટ પ્રસિદ્ધ કરશે

- > રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) દ્વારા ટૂંક સમયમાં રૂ. 20ની નવી નોટ પ્રસિદ્ધ કરવાની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
- > રૂ. 20ની આ નવી નોટ રૂ. 10, 50,100,200,500 અને 2000 બાદ નોટબંધી પછી ચલાણમાં આવનાર 7મી નવી નોટ હશે.

=> રૂ. 20ની નવી નોટની વિશેષતા

1. આ નવી નોટ મહાત્મા ગાંધીજીની સિરીઝની હશે. અને તેના પર RBI ગવર્નર શ્રી શક્તિકાંત દાસના સિગ્નેચર હશે.
2. આ નોટ લીલા-પીળા રંગની હશે.
3. આ નવી નોટની પાછળ ઈલોરાની ગુફાઓનું ચિત્ર અને સ્વચ્છ ભારતનો લોગો તથા સૂત્ર હશે.
4. આ નોટના આગળના ભાગમાં મહાત્મા ગાંધીજીનું ચિત્ર અને નોટનું મૂલ્ય હિન્દી અને અંગ્રેજીના અંકોમાં હશે. આ ઉપરાંત તેમાં અશોક સ્તંભનું ચિહ્ન પણ હશે. આ નોટની સાઈઝ 63 × 129 mm હશે.

ભારતના ઇતિહાસમાં સૌપ્રથમ વખત રૂ.20નો સિક્કો ચલણમાં મૂકવામાં આવશે

- > 7 માર્ચ, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ નવી દિલ્હી ખાતેથી પ્રજાચક્ષુ લોકો માટે સુવિધારૂપ થાય તેવા રૂપિયા 1, 2, 5, 10, અને રૂ. 20ના નવા સિક્કાનું અનાવરણ કર્યું છે.
- > આ અંતર્ગત ભારતમાં સૌપ્રથમ રૂ.20નો સિક્કો ચલણમાં આવશે.
- > આ તમામ સિક્કાઓમાં રૂ. 20ના સિક્કા સિવાય તમામ સિક્કા વર્તુળાકાર હશે.

=> રૂ.20ના નવા સિક્કાની વિશેષતા

- (1) આ સિક્કો 12 ખૂણાઓ વાળો હશે. તેનો બહારનો વ્યાસ 27 મી.મી. અને વજન 8.54 ગ્રામ રહેશે. આ સિક્કાની આઉટર રિંગમાં 65 ટકા તાંબુ, 15 ટકા ઝિંક અને 20 ટકા નિકલ રહેશે. જ્યારે સિક્કાની ઈનર રિંગમાં 75 ટકા તાંબુ, 20 ટકા ઝિંક અને 5 ટકા નિકલ રહેશે. આ સિક્કાની હેડસાઈડ પર અશોકસ્તંભ અને તેની નીચે સત્યમેવ જયતે લખાયેલું છે. સિક્કાના પરીઘની ડાબી બાજુએ હિન્દીમાં ભારત અને જમણી બાજુએ અંગ્રેજીમાં ઈન્ડિયા લખાયેલું રહેશે.
- (2) સિક્કાની ટેઈલ સાઈડ પર 20નો આંક કોતરાયેલો રહેશે. 20ના આંકની ઉપર રૂપિયાનું પ્રતીક રહેશે. સિક્કાની પરીઘની ડાબી બાજુએ દેશના મુખ્ય વ્યવસાય કૃષિનું પ્રતીક હશે. સિક્કો જારી કરાયાનું વર્ષ પરીઘની ડાબી બાજુએ મધ્યભાગમાં એમ્બોઝ કરેલું રહેશે.

નાણાકીય વર્ષ 2019-20નું ભારત સરકારનું સામાન્ય અંદાજપત્ર

- > વર્ષ 2019માં લોકસભાની ચૂંટણીના આયોજનને કારણે ચૂંટણી પૂર્વે ભારતમાં 1 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ કેન્દ્ર સરકારના તત્કાલીન નાણામંત્રી શ્રી પિયૂષ ગોયલે નાણાકીય વર્ષ 2019-20નું “Interim” એટલે કે ‘વચગાળા’નું બજેટ રજૂ કર્યું હતું.
- > ચૂંટણી બાદ હવે 5 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતના નાણા અને કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રી શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને નાણાકીય વર્ષ 2019-20નું ‘સામાન્ય અંદાજપત્ર’ રજૂ કર્યું છે.

- => શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને રજૂ કરેલા બજેટની વિશિષ્ટતા
- > શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને લોકસભામાં રજૂ કરેલું વર્ષ 2019-20નું બજેટ પૂર્ણકાલીન મહિલા નાણામંત્રી દ્વારા રજૂ થયેલું ભારતનું પ્રથમ બજેટ હતું.
- > આ અગાઉ સૌપ્રથમ 1970માં શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધીએ ભારતની લોકસભામાં બજેટ રજૂ કર્યું હતું.
- > જે ભારતમાં કોઈ મહિલા નાણામંત્રી દ્વારા રજૂ થયેલું પ્રથમ બજેટ હતું.
- > જોકે, એ સમયે શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધી ભારતના વડાપ્રધાન હતા. અને વડાપ્રધાન પદની સાથે સાથે નાણામંત્રી પદનો વધારાનો હવાલો સંભાળી રહ્યા હતા.

=> બેગની જગ્યાએ મખમલી લાલ કપડાનો ઉપયોગ

- > આ ઉપરાંત શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામન આ બજેટમાં ‘બ્રિફકેસ’ અથવા તો ‘બેગ’માં ડોક્યુમેન્ટ લાવવાની જગ્યાએ ‘ફોલ્ડર’માં અથવા તો ‘મખમલી લાલ કપડામાં કવર કરીને’ બજેટની સ્ક્રીપ્ટ લાવ્યા હતા.
- > ભારતના મુખ્ય આર્થિક સલાહકાર શ્રી કે. વી. સુબ્રમણ્યમ આ બાબતને ‘પશ્ચિમની માનસિકતાની ગુલામીમાંથી બહાર આવવાનું પ્રતીક’ ગણાવી હતી.
- > કેમ કે, ચામડાની બેગમાં બજેટના ડોક્યુમેન્ટ લાવવાની પરંપરા 1733માં બ્રિટનમાં શરૂ થઈ હતી. જે હજુ પણ ભારતમાં ચાલી આવતી હતી.

> કોણ શેમાં બજેટના ડોક્યુમેન્ટ લાવ્યા હતા ?

ક્રમ	વર્ષ	નામ	બજેટના ડોક્યુમેન્ટ માટે ઉપયોગ
1	1733	શ્રી રોબર્ટ વૉલપોલ (બ્રિટન)	ચામડાની બેગમાં
2	1860	શ્રી વિલિયમ ગ્લૅસ્ટોન (બ્રિટન)	લાલ સૂટકેશમાં
3	1947	શ્રી આર. કે. શણમુખમ શેટ્ટી (ભારત)	ચામડાની બેગમાં
4	1958	શ્રી જવાહરલાલ નહેરુ	કાળા રંગની બ્રિફકેશમાં
5	1991	શ્રી મનમોહન સિંહ	લાલ રંગની બ્રિફકેશમાં
6	1 ફેબ્રુઆરી, 2019	શ્રી પિયૂષ ગોયલ	લાલ રંગની બ્રિફકેશમાં
7	5 જુલાઈ, 2019	શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામન	‘ફોલ્ડર’ અથવા તો મખમલી લાલ કપડામાં

=> ‘બજેટ’ નહિ ‘બહિ ખાતા’

- > ‘Budget’ શબ્દનો ઉદ્ભવ લેટિન ભાષાના “Bulga” શબ્દ પરથી થયો છે.
- > જોકે 15મી સદીમાં ઈંગ્લેન્ડમાં પ્રયોજાયેલો “Budget” શબ્દ કેન્ય ભાષાના ‘Bougette’ શબ્દ પરથી આવ્યો હતો. જેનો અર્થ ‘ચામડાની બેગ’ થાય છે.
- > આમ, ‘બજેટ’ શબ્દ એ ભારતનો શબ્દ નથી.
- > આથી, તાજેતરમાં રજૂ થયેલા બજેટને ભારતના મુખ્ય આર્થિક સલાહકાર શ્રી કે. વી. સુબ્રમણ્યમ ‘બજેટ’ નહિ પણ ‘બહિ ખાતા’ એટલે કે ‘ખાતા વહી’ કે ‘ચોપડે એકાઉન્ટ’ ગણાવ્યું હતું.

=> બજેટમાં વિશિષ્ટ પંક્તિઓનો ઉલ્લેખ

- > 5 જુલાઈ, 2019ના રોજ શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને ભારતની લોકસભામાં બજેટ ભાષણમાં ચાણક્ય નીતિ, ઉર્દૂ શાયરી તથા મહિલાઓ માટે એક સૂત્રનો પણ પ્રયોગ કર્યો હતો. જે આ પ્રમાણે છે :
- (1) ચાણક્ય નીતિ : “કાર્ય પુરુષા કરેન લક્ષ્યમ સંપાદ્યતે” અર્થાત્ ‘દૃઢ ઈચ્છા શક્તિવાળા માનવીય કાર્યો અવશ્ય પૂરા થાય છે.’
- (2) શ્રી મંજૂર હાશમીની ઉર્દૂ શાયરી : “યકીન હો તો કોઈ રાસ્તા નીકલતા હૈ, હવા કી ઓટ ભી લેકર ચિરાગ જલતા હૈ”.
- (3) મહિલાઓ માટે ‘નારી તુ નારાયણી’ સૂત્રનો પ્રયોગ.
- (4) મહાન સંત શ્રી બશ્વેસરાના ‘કપાકા અને દસોહાના સિદ્ધાંતો’નો પણ બજેટમાં ઉલ્લેખ.

=> વિઝન 2030

- > શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને બજેટ ભાષણમાં ફેબ્રુઆરી 2019 દરમિયાન રજૂ થયેલા વચગાળાના બજેટમાં જાહેર કરવામાં આવેલા ‘વિઝન 2030’નો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. જે આ પ્રમાણે છે :
- > આ વિઝન અંતર્ગત 2030 સુધીમાં ગરીબી, કુપોષણ, ગંદકી અને નિરક્ષરતા રહિત ભારતનું નિર્માણ કરવામાં આવશે.
- > 2030નું ભારત આધુનિક, ટેકનોલોજી યુક્ત, ઉચ્ચ વિકાસ તથા સમાન અને પારદર્શક સમાજ ધરાવતું હશે.
- > આ માટે વિઝન 2030ના ભારતના 10 પરિમાણ (Dimensions) આ પ્રમાણે છે :
- (1) વર્ષ 2030 સુધીમાં ભારતને 10 ટ્રિલિયન ડોલરની અર્થવ્યવસ્થા બનાવવા તેમજ સરળ સુખદ જીવનશૈલી માટે ભૌતિક તેમજ સામાજિક માળખાનું નિર્માણ કરવામાં આવશે.
- (2) એક એવા ડિજિટલ ઈન્ડિયાનું નિર્માણ કરવામાં આવશે કે જ્યાં ભારતનો યુવાન ડિજિટલ ભારતના સર્જન માટે વ્યાપક સ્તરે સ્ટાર્ટ-અપ અને ઈકો-સિસ્ટમમાં લાખો રોજગારીનું સર્જન કરીને તેનું નેતૃત્વ કરશે.
- (3) ભારતને પ્રદૂષણ મુક્ત રાષ્ટ્ર બનાવવા માટે ઈલેક્ટ્રિકલ વાહનો અને નવીકરણ ઊર્જા પર વિશેષ ધ્યાન આપવામાં આવશે.
- (4) આધુનિક ડિજિટલ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને તેમજ ગ્રામીણ ઔદ્યોગિકરણનો વિસ્તાર કરીને મોટા પ્રમાણમાં રોજગારીનું સર્જન કરવામાં આવશે.
- (5) તમામ ભારતીયો માટે સુરક્ષિત પેયજળ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે તેમજ ભારતની તમામ નદીઓ સ્વચ્છ હશે અને સુક્ષ્મ સિંચાઈ દ્વારા ભારતમાં સિંચાઈના પાણીનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ કરવામાં આવશે.
- (6) ભારતમાં દરિયા કિનારાના તથા સમુદ્રી માર્ગોના માધ્યમથી દેશના વિકાસને સશક્ત બનાવવામાં આવશે. આ માટે સાગરમાલા કાર્યક્રમના પ્રયાસોમાં ઝડપ લાવવામાં આવશે.
- (7) સમગ્ર વિશ્વમાં આજે ભારત ઉપગ્રહો છોડવા માટેનું ‘લોન્ચ પેડ’ બની ગયું છે. 2022 સુધીમાં ‘ગગનયાન’ દ્વારા ભારતીય અવકાશયાત્રીઓને અવકાશમાં મોકલવામાં આવશે.
- (8) સૌથી વધુ જૈવિક રીતે ભારતમાં ખાદ્ય અન્નનું ઉત્પાદન કરવામાં આવશે અને ખાદ્યઅન્નની નિકાસમાં ભારતને આત્મનિર્ભર બનાવવામાં આવશે અને વિશ્વની ખાદ્ય અન્નની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે ખાદ્ય અન્નની નિકાસ કરવામાં આવશે.
- (9) 2030 સુધીમાં સ્વસ્થ ભારતના નિર્માણ માટે બહેતર સ્વાસ્થ્ય સંભાળ અને વ્યાપક આરોગ્યપ્રદ પ્રથાની સાથે સાથે આયુષ્માન ભારત અને મહિલાની ભાગીદારી તેના મહત્વના ઘટકો હશે.

- (10) ભારતને ન્યૂનતમ સરકાર અને મહત્તમ ગવર્ન-સવાળા રાષ્ટ્રમાં પરિવર્તિત કરવું કે જેમાં એક ચૂંટાયેલી સરકાર સાથે જવાબદારી પૂર્વક ચાલતા સહકર્મચારીઓ અને અમલદારો હોય.

=> ભારતની અર્થવ્યવસ્થા

- > વર્તમાન સમયે ભારત વિશ્વની છઠા નંબરની સૌથી મોટી અર્થવ્યવસ્થા છે.
- > જે પાંચ વર્ષ અગાઉ 11મા ક્રમે હતી.
- > જોકે, ખરીદ શક્તિની સમાનતાની દ્રષ્ટિએ વાસ્તવમાં ભારત પહેલેથી જ ચીન અને અમેરિકા બાદ વિશ્વની ત્રીજા નંબરની સૌથી મોટી અર્થવ્યવસ્થા છે.

=> 5 ટ્રિલિયન ડોલરની અર્થવ્યવસ્થા

- > ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાને 1 ટ્રિલિયન ડોલર સુધી પહોંચવા માટે 55 વર્ષથી વધુ સમય લાગ્યો હતો.
- > જ્યારે ફક્ત છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં જ તેમાં લગભગ 1 ટ્રિલિયન ડોલરનો વધારો થયો છે.
- > વર્ષ 2014માં ભારતની અર્થવ્યવસ્થા અંદાજે 1.85 ટ્રિલિયન ડોલર હતી.
- > હાલ વર્ષ 2019માં તે વધીને 2.7 ટ્રિલિયન ડોલર થઈ ગઈ છે.
- > અને નાણાકીય વર્ષ 2019-20ના અંત સુધીમાં તે વધીને 3 ટ્રિલિયન ડોલર સુધી પહોંચી જશે.
- > વર્ષ 2024 સુધીમાં તેને 5 ટ્રિલિયન ડોલર સુધી લઈ જવાનું ભારત સરકારનું લક્ષ્ય છે.
- > વિશ્વના મુખ્ય અર્થતંત્રોમાં ભારત હાલ વિશ્વમાં સૌથી વધુ ઝડપથી વિકાસ પામતું અર્થતંત્ર છે.

=> ભારતનો GDP વૃદ્ધિ દર

- > નાણાકીય વર્ષ 2014-15થી 2018-19 સુધીના છેલ્લા પાંચ વર્ષોમાંથી વર્ષ 2016-17માં ભારતનો GDP વૃદ્ધિ દર સૌથી વધુ 8.2 ટકા રહ્યો હતો.
- > જે નાણાકીય વર્ષ 2018-19માં ઘટીને 6.8 ટકા થઈ ગયો હતો.
- > જે છેલ્લા પાંચ વર્ષનો ભારતનો સૌથી ઓછો GDP વૃદ્ધિ દર છે.
- > વર્ષ 2019માં પ્રસિદ્ધ થયેલા ઈકોનોમિક સર્વે અનુસાર વર્ષ 2019-20માં ભારતનો GDP વૃદ્ધિ દર 7.00 ટકા રહેવાની સંભાવના છે.
- > જ્યારે ભારતના નીતિ આયોગના ઉપાધ્યક્ષ શ્રી રાજીવ કુમારે તાજેતરમાં નાણાકીય વર્ષ 2020-21થી ભારતનો GDP વૃદ્ધિ દર વધીને 8.00 ટકા થઈ જવાનો અને ત્યારબાદ તે અનેક વર્ષો સુધી જળવાઈ રહેવાનો આશાવાદ વ્યક્ત કર્યો હતો.

=> ભારતનો GDP વૃદ્ધિ દર

ક્રમ	વર્ષ	GDP વૃદ્ધિ દર ટકામાં
1	2014-15	7.4
2	2015-16	8.0
3	2016-17	8.2
2	2017-18	7.2
5	2018-19	6.8
6	2019-20	7.0 ઈકોનોમિક સર્વે 2019 અનુસાર સંભવિત
7	2020-21	8.0 નીતિ આયોગના ઉપાધ્યક્ષ અનુસાર સંભવિત

=> ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર

- > ભારતીય અર્થતંત્રના વિકાસ માટે સૌથી અગત્યના અંગ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વિશેની કેટલીક વિગતો આ પ્રમાણે છે :
- > ભારતમાં ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ક્ષેત્રે આગામી પાંચ વર્ષમાં રૂ. 100 લાખ કરોડનો ખર્ચ કરાશે.
- > અત્યાર સુધી બજેટમાં ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર માટે દર વર્ષે ખર્ચ કરવાની યોજના બનાવવામાં આવતી હતી. જ્યારે આ વર્ષે બજેટમાં ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર જેવા મહત્વના ક્ષેત્રમાં પાંચ વર્ષની યોજના બનાવવામાં આવી છે.

=> ઉડ્ડયન

- > ઉડ્ડયન ક્ષેત્રે ભારત વિશ્વનું ત્રીજું સૌથી મોટું સ્થાનિક અથવા તો ઘરેલું ઉડ્ડયન બજાર (Domestic Aviation Market) છે.
- > ભારતમાં હાલ ઓપરેશનલ એરપોર્ટની સંખ્યા 100થી વધુ છે.
- > બજેટ ભાષણમાં શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને જણાવ્યા અનુસાર ઉડ્ડયન ક્ષેત્રે ભારત હવે Aircraft Financing VGI leasing Activities જેવી ગતિવિધિઓમાં પ્રવેશ કરશે.
- > આવી પ્રવૃત્તિઓ માટે ભારતને એક Hub બનાવવા માટે સરકાર દ્વારા એક રોડમેપ તૈયાર કરવામાં આવશે.

=> મેટ્રો

- > ભારતમાં હાલ કાર્યરત મેટ્રો રેલ નેટવર્કની કુલ લંબાઈ 657 કિમી છે.
- > ભારતમાં વર્ષ 2018-19માં કુલ 300 કિમી લંબાઈની નવી મેટ્રો રેલ યોજનાઓને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > વર્ષ 2019 દરમિયાન લગભગ 210 કિમી લંબાઈની મેટ્રો લાઈનો પર મેટ્રો રેલ શરૂ થઈ ગઈ છે.

=> રેલવે

- > વર્ષ 2018થી 2030 સુધીમાં ભારતમાં રેલવેના મૂળભૂત માળખામાં સુધારો કરવા માટે રૂ. 50 લાખ કરોડના રોકાણની આવશ્યકતા છે.
- > આ માટે ભારતમાં દર વર્ષે રૂ. 1.5થી 1.6 લાખ કરોડ ખર્ચ કરવાની જરૂર રહેશે.
- > ભારતમાં રેલવેના ઝડપી વિકાસ અને માલવહનની સેવા માટે જાહેર ખાનગી ભાગીદારી (Public Private Partnership-PPP)નો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત ભારતમાં સૌપ્રથમ વખત પ્રાઈવેટ ટ્રેનોનું સંચાલન શરૂ કરવામાં આવશે. આ માટે સરકાર બે ટ્રેન IRCTC (Indian Railway Catering and Tourism Corporation)ને સંચાલન માટે આપશે.
- > વર્ષ 2018-19ના સુધારેલા બજેટ અંદાજ અનુસાર ભારતીય રેલવેનો Operating Ratio 96.2 ટકા હતો.
- > વર્ષ 2019-20ના બજેટ અંદાજ અનુસાર તે 95.0 ટકા રહેવાની સંભાવના છે.

=> રોડ

- > ભારતમાં બહેતર રોડ કનેક્ટીવિટી માટે 'ભારતમાલા' યોજનાના બીજા ચરણને અમલમાં મૂકવામાં આવશે.
- > ભારતમાં સ્ટેટ રોડ નેટવર્ક ડેવલપ કરવામાં આવશે.
- > ભારતમાં National Highway Gridના નિર્માણ માટે નેશનલ હાઈવે પ્રોગ્રામને રીસ્ટ્રક્ચર કરવામાં આવશે.

=> અંતર્દેશીય જળમાર્ગ (Inland Waterways)

- > ભારતમાં સડક અને રેલ માર્ગો થતા પરિવહનની ભીડ ઓછી કરવા માટે સરકાર કાર્ગો પરિવહન માટે નદીઓનો ઉપયોગ કરવાનું વિચારી રહી છે.
- > આ અંતર્ગત ભારતમાં ગંગા નદીની નૌવહન ક્ષમતામાં વધારો કરવા માટે નવેમ્બર, 2018માં વારાણસીમાં એક મલ્ટિ મોડલ ટર્મિનલ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ ઉપરાંત સાહિબગંજ અને હલ્દિયામાં આવા બે અન્ય ટર્મિનલ અને ફરક્કામાં એક Navigational Lockનું કાર્ય 2019-20માં પૂરું થઈ જવાની સંભાવના છે.
- > આગામી ચાર વર્ષમાં ગંગા નદીમાં કાર્ગોના પરિવહનની ક્ષમતામાં ચાર ગણો વધારો થવાની સંભાવના છે.

=> ઈલેક્ટ્રીક વાહનો

- > ભારતમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનોના ઉપયોગને પ્રોત્સાહન આપવા માટે FAME-II યોજના લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > ફેમ યોજનાના આ બીજા ચરણમાં 1 એપ્રિલ, 2019થી 31 માર્ચ 2022 સુધીના ત્રણ વર્ષ માટે સરકારે રૂ. 10,000 કરોડની જોગવાઈ કરી છે.
- > આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ભારતમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનોની ખરીદીને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને ઈલેક્ટ્રીક વાહનો માટે જરૂરી ચાર્જિંગ સુવિધા વિકસાવવાનો છે.
- > ફેમ યોજના અંતર્ગત ફક્ત અતિઆધુનિક બેટરી ધરાવતા અને નોંધાયેલા ઈ-વાહનોને જ પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે.
- > ઈલેક્ટ્રીક વાહનોના નિર્માણ માટે ભારતને વૈશ્વિક હબ બનાવવામાં આવશે.
- > આ માટે ઈલેક્ટ્રીક વાહનો પરનો GST 12 ટકાથી ઘટાડીને 5 ટકા કરવામાં આવ્યો છે.
- > ઈ-વાહનોના કેટલાક સ્પેર પાર્ટ પર કસ્ટમ ડ્યૂટીમાં છૂટ આપવામાં આવી છે.
- > આ ઉપરાંત ભારતમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનની ખરીદી પર લોનના વ્યાજ પર ટેકસમાં 1.5 લાખ રૂપિયાની માફી આપવા બજેટમાં જોગવાઈ છે.

=> વીજળી-ગેસ

- > ભારતના તમામ રાજ્યોને સસ્તા દરે વીજળીની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે ભારતમાં 'એક દેશ, એક ગ્રીડ' (One Nation, One Grid)નું વીજ કનેક્ટીવિટી મોડલ અપનાવવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત ભારતમાં ગેસ ગ્રીડ, જળ ગ્રીડ, આઈ-વે, અને ક્ષેત્રીય એર પોર્ટના વિકાસ માટે આ વર્ષે એક બ્લૂપ્રિન્ટ (Blueprint) લાવવાનો બજેટમાં પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો છે.

=> નાણાકીય વ્યવસ્થાપન

=> બજેટનું કુલ કદ (બજેટનો કુલ ખર્ચ)

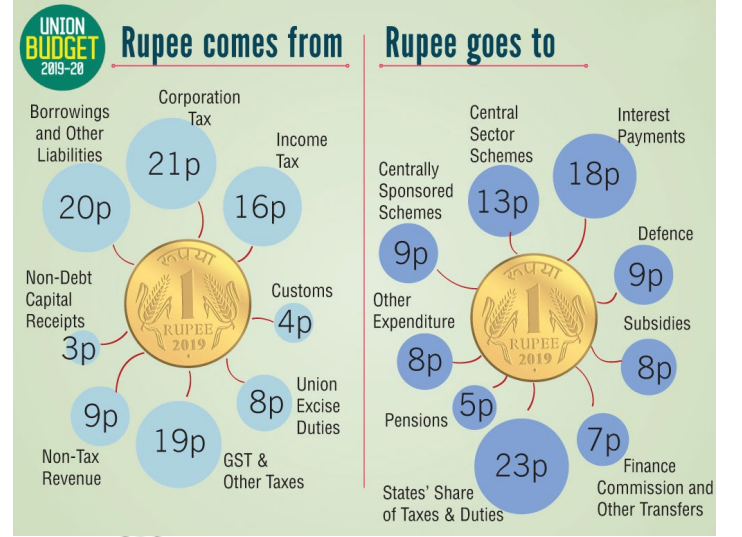
- > આ અગાઉ નાણાકીય વર્ષ 2018-19માં સુધારેલા અંદાજ અનુસાર બજેટનો કુલ ખર્ચ રૂ. 24,57,235 કરોડ હતો.
- > જ્યારે વર્ષ 2019-20ના બજેટના કુલ ખર્ચનો અંદાજ રૂ. 27,86,349 કરોડ છે. જે GDPGF 13.2 ટકા છે.
- > નાણાકીય વર્ષ 2018-19ની તુલનાએ આ ખર્ચ રૂ. 3,29,114 કરોડ વધારે છે.
- > આમ, વર્ષ 2018-19ની તુલનાએ વર્ષ 2019-20માં બજેટના કુલ ખર્ચમાં 13.4 ટકાનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે.

- => **રાજકોષીય ખાદ (Fiscal Deficit)**
- > ભારતમાં નાણાકીય વર્ષ 2009-10 દરમિયાન રાજકોષીય ખાદ GDPના 6.6 ટકા હતી.
- > જે ભારતમાં નાણાકીય વર્ષ 2003-04થી અત્યાર સુધીની સૌથી વધુ રાજકોષીય ખાદ હતી.
- > વર્ષ 2018-19માં ભારતમાં રાજકોષીય ખાદ ઘટીને 3.4 ટકા થઈ ગઈ છે.
- > અને વર્ષ 2019-20માં તે GDPના 3.3 ટકા રહેવાનો અંદાજ છે.
- > જે વર્ષ 2020-21માં ઘટાડીને 3 ટકા કરવાનું સરકારનું લક્ષ્ય છે.
- > ત્યારબાદ વર્ષ 2021-22માં પણ ભારતમાં રાજકોષીય ખાદ GDPના 3 ટકા રહેવાનો અંદાજ છે.

- => **મહેસૂલી ખાદ (Revenue Deficit)**
- > વર્ષ 2018-19માં ભારતમાં મહેસૂલી ખાદ GDPના 2.2 ટકા રહેવાનો અંદાજ હતો.
- > જ્યારે વર્ષ 2019-20માં તે વધીને 2.3 ટકા રહેવાનો અંદાજ છે.
- > અને વર્ષ 2020-21માં તે 1.9 ટકા તથા વર્ષ 2021-22માં તે ઘટાડીને GDPના 1.7 ટકા કરવાનું સરકારનું લક્ષ્ય છે.

- => **વિવિધ ક્ષેત્રોમાંથી સરકારની આવક**
- > ભારત સરકારના વર્ષ 2019-20ના બજેટમાં સરકારની કુલ આવકમાં સૌથી વધુ 21 ટકા હિસ્સો Corporate Taxનો છે.
- > ત્યારબાદ બીજા ક્રમે 20 ટકા હિસ્સો Borrowings and Other Liabilitiesનો છે.
- > અને ત્રીજા ક્રમે 19 ટકા હિસ્સો GSTનો છે.
- > જ્યારે ચોથા ક્રમે 16 ટકા હિસ્સો Income Taxનો છે.

- => **વિવિધ ક્ષેત્રોમાં સરકારનો ખર્ચ**
- > ભારત સરકારના વર્ષ 2019-20ના બજેટમાં સરકારના કુલ ખર્ચમાં સૌથી વધુ 23 ટકા હિસ્સો States 'Share of Taxes & Duties' (ટેક્સ અને ડ્યુટીમાં રાજ્ય સરકારના હિસ્સા)નો છે.
- > જ્યારે બીજા ક્રમે 18 ટકા હિસ્સો (Interest Payments) પેમેન્ટના વ્યાજનો છે.
- > ત્યારબાદ ત્રીજા ક્રમે 13 ટકા હિસ્સો Central Sector Schemes (કેન્દ્ર સરકારની યોજનાઓનો) છે.
- > આ ઉપરાંત ચોથા ક્રમે Centrally Sponsored Schemes અને Defence એમ બંનેનો 9-9 ટકા હિસ્સો આ બજેટમાં છે.

- => **ડિસઈન્વેસ્ટમેન્ટ**
- > નાણાકીય વર્ષ 2019-20 દરમિયાન ભારતમાં ડિસઈન્વેસ્ટમેન્ટ દ્વારા રૂ. 1,05,000 કરોડ એકત્ર કરવાની સરકારની યોજના છે.
- > આ અગાઉ વર્ષ 2018-19માં રૂ. 90,000 કરોડનું લક્ષ્યાંક રાખવામાં આવ્યું હતું.

- => **FDI**
- > વર્ષ 2018-19 દરમિયાન ભારતમાં પ્રત્યક્ષ વિદેશી રોકાણ (Foreign Direct Investment) 64.375 બિલિયન ડોલર રહ્યું છે.
- > જે ગત વર્ષની તુલનાએ 6 ટકા વધારે છે.
- > ભારતમાં વધુ FDI આકર્ષવા માટે બજેટમાં નીચેના પ્રસ્તાવ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે :
- (1) ભારતમાં ઉડ્ડયન (Aviation), Media (Animation, AVGC) અને વીમા (Insurance) ક્ષેત્રમાં ભયની મર્યાદા વધારવા વિચારણા કરવામાં આવશે.
- (2) ભારતમાં વીમા મધ્યસ્થીઓ (Insurance Intermediaries) માટે 100 ટકા FDIને મંજૂરી આપવામાં આવશે.
- (3) Single Brand Retailના ક્ષેત્રમાં FDI માટે સ્થાનિક સ્ત્રોતના માપદંડ સરળ કરાશે.
- > ભારતમાં સંસ્થાકીય વિદેશી રોકાણને આકર્ષવા માટે 'નેશનલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઈન્વેસ્ટમેન્ટ ફંડ' (NIIF)ના માધ્યમથી સરકાર ભારતમાં વાર્ષિક 'Global Investors Meet'નું આયોજન કરવાનું વિચારી રહી છે.
- > ભારતમાં અનિવાસી ભારતીયો (NRI) દ્વારા ભારતમાં રોકાણ વધારવા માટે બજેટમાં NRI-Portfolio Investment Scheme Route ને Foreign Portfolio Investment Routeમાં મર્જ કરવાનો બજેટમાં પ્રસ્તાવ છે.

- => **ન્યૂ સ્પેસ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (NSIL)**
- > ઉચ્ચ ટેકનોલોજી અને ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવાની ક્ષમતા તથા વૈશ્વિક ઓછી કિંમતે અવકાશ ઉત્પાદનોને કારણે ભારત હાલ સમગ્ર વિશ્વમાં એક મુખ્ય 'અવકાશ શક્તિ' તરીકે ઉભરી રહ્યું છે.
- > આથી, ભારતની આ ક્ષમતાનો વ્યાવસાયિક લાભ લેવા માટે 'ન્યૂ સ્પેસ ઈન્ડિયા લિમિટેડ' નામની એક સરકારી કંપનીની સ્થાપના કરવામાં આવશે.

Key Numbers				
	(in ₹ crore)			
	2017-18 (Actuals)	2018-19 (Budget Estimates)	2018-19 (Revised Estimates)	2019-20 (Budget Estimates)
Revenue Receipts	14,35,233	17,25,738	17,29,682	19,62,761
Capital Receipts	7,06,740	7,16,475	7,27,553	8,23,588
Total Receipts	21,41,973	24,42,213	24,57,235	27,86,349
Total Expenditure	21,41,973	24,42,213	24,57,235	27,86,349
Revenue Deficit	4,43,600	4,16,034	4,10,930	4,85,019
Effective Revenue Deficit	2,52,566	2,20,689	2,10,630	2,77,686
Fiscal Deficit	5,91,062	6,24,276	6,34,398	7,03,760
Primary Deficit	62,110	48,481	46,828	43,289

- > ઈસરો દ્વારા કરવામાં આવેલી શોધો અને ટેકનોલોજીકલ વિકાસનો આર્થિક લાભ લેવા માટે ભારતના અવકાશ વિભાગની એક નવી વાણિજ્યિક શાખા રૂપે આ કંપની કાર્ય કરશે.
- > આ કંપની લોન્ચ વ્હીકલનું ઉત્પાદન, ટેકનોલોજી ટ્રાન્સફર અને સ્પેસ પ્રોડક્ટના માર્કેટિંગ સહિત વિવિધ અવકાશ ઉત્પાદનોના વ્યવસાયનું નેતૃત્વ કરશે.

વિવિધ ક્ષેત્રોમાં બજેટમાં કરવામાં આવેલી મહત્વની જાહેરાતો

- => **શિક્ષણ તથા યુવાનો માટે**
 - > ભારતમાં વિશ્વ સ્તરીય શિક્ષણ સંસ્થાઓના નિર્માણ માટે બજેટમાં રૂ. 400 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
 - > સ્કૂલ તથા ઉચ્ચ શિક્ષણમાં સુધારા માટે નવી શિક્ષણ નીતિ લાવવામાં આવશે.
 - > મહત્વના ક્ષેત્રોમાં સંશોધન માટે National Research Foundation (NRF)ની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
 - > 'ખેલો ઈન્ડિયા' અંતર્ગત ભારતમાં ખેલાડીઓના વિકાસ માટે 'National Sports Education Board'ની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
 - > વિદેશી વિદ્યાર્થીઓને ભારતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે લાવવા 'Study in India' પ્રોગ્રામ લોન્ચ કરવામાં આવશે.
 - > ભારતમાં Higher Education Commission of India (HECI) ની સ્થાપના માટે મુસદ્દો ઘડવા પ્રસ્તાવ.
 - > સ્ટાર્ટ અપ્સ માટે દિલ્હી દૂરદર્શનની ચેનલો પર તેમના દ્વારા જ વિશેષ ટી.વી. કાર્યક્રમ શરૂ કરવાનો પ્રસ્તાવ.
- => **ગ્રામીણ ભારત**
 - > વર્ષ 2022 સુધીમાં ભારતના તમામ ગ્રામીણ પરિવારોને વીજળી અને LPG ગેસ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.
 - > આ ઉપરાંત 'પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના' અંતર્ગત વર્ષ 2022 સુધીમાં 'સૌને ઘરનું ઘર' ઉપલબ્ધ કરાવવાનું લક્ષ્ય.
- => **પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના - ગ્રામીણ**
 - > પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના - ગ્રામીણના બીજા ચરણમાં 2019-20 થી 2021-22 દરમિયાન ભારતમાં પાત્રતા ધરાવતા લાભાર્થીઓને વીજળી, ટોયલેટ અને LPG કનેક્શન સાથેના 1.95 કરોડ મકાનો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.
 - > આ યોજના અંતર્ગત છેલ્લા પાંચ વર્ષોમાં 1.54 કરોડ ગ્રામીણ ઘરોનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
 - > આ યોજના અંતર્ગત ઘરના નિર્માણ માટે વર્ષ 2015-16માં સરેરાશ 314 દિવસ જેટલો સમય લાગતો હતો. ટેકનોલોજીના ઉપયોગથી વર્ષ 2017-18માં તે ઘટીને 114 દિવસ થઈ ગયો છે.
- => **પ્રધાનમંત્રી મત્સ્ય સંપદા યોજના**
 - > પ્રધાનમંત્રી મત્સ્ય સંપદા યોજના (PMMSY) અંતર્ગત માછીમારોના વિકાસ માટે મત્સ્ય વિભાગ દ્વારા Fisheries Management Frameworkની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
- => **પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજના-III**
 - > પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજનાના ત્રીજા ચરણ(PMGSY III)માં

આગામી પાંચ વર્ષમાં રૂ. 80,250 કરોડના ખર્ચે ભારતમાં 1,25,000 કિમી લંબાઈના રોડનું નિર્માણ કરવામાં આવશે.

- => **નવી 'SFURTI' યોજનાની જાહેરાત**
 - > પરંપરાગત ગ્રામીણ ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે બજેટમાં નવી SFURTI (સ્ફૂર્તિ) યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
 - > SFURTI યોજનાનું પૂરું નામ 'Scheme of Fund for Upgradation and Regeneration of Traditional Industries' (પરંપરાગત ઉદ્યોગોના સુધારા અને પુનર્જીવન માટે ભંડોળની યોજના) છે.
 - > આ માટે વર્ષ 2019-20 દરમિયાન વાંસ, મધ અને ખાદીના ક્ષેત્રમાં વિશેષ ધ્યાન આપીને 100 નવા કલસ્ટર તૈયાર કરવામાં આવશે.
 - > જેનાથી 50,000 જેટલા ગ્રામીણ કારીગરોને રોજગારી મળશે.
- => **ASPIRE યોજના**
 - > Scheme for Promotion of Innovation, Rural Industry and Entrepreneurship (ASPIRE) નામની એકીકૃત યોજના અંતર્ગત વર્ષ 2019-20 દરમિયાન 80 Livelihood Business Incubators (LBIs) અને 20 Technology Business Incubators (TBIs)ની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
 - > કૃષિ-ગ્રામીણ ઉદ્યોગ ક્ષેત્રે 75,000 ઉદ્યોગ સાહસિકોને તાલીમ આપવામાં આવશે.
- => **Farmer Producer Organizations**
 - > ખેડૂતોની બહેતર આર્થિક સ્થિતિ સુનિશ્ચિત કરવા માટે 10,000 નવા Farmer Producer Organizations (FPO) (ખેડૂત ઉત્પાદન સંઘ) બનાવવામાં આવશે.
 - > **Zero Budget Farming**
 - > બજેટમાં ખેડૂતો માટે 'ઝીરો બજેટ ફાર્મિંગ' પર ભાર મૂકીને પરંપરાગત બુનિયાદી પદ્ધતિથી ખેતી કરવા માટે હિમાયત કરવામાં આવી છે.
 - > 'ઝીરો બજેટ ફાર્મિંગ' એ કુદરતી ખેતીનું ખર્ચા વગરનું એક સ્વરૂપ છે.
 - > તેમાં રાસાયણિક ખાતર જેવા બાહ્ય ખર્ચાળ પદાર્થો વિના જ ખેતી કરવામાં આવે છે.
 - > આ ઉપરાંત બજેટમાં હરિત ઊર્જા ઉત્પાદન દ્વારા ખેડૂતોને અન્નદાતામાં થી ઊર્જાદાતા બનાવવાની બજેટમાં વાત કરવામાં આવી છે.
- => **નોંધ :** નાણામંત્રી શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને બજેટ ભાષણમાં 'સરકારની તમામ યોજનાઓના કેન્દ્રમાં ગામડું, ગરીબો અને ખેડૂતો હોવાનું' જણાવ્યું હતું.
- => **ભારતમાં જળ સુરક્ષા**
 - > ભારતમાં નવા સ્થપાયેલા 'જળ શક્તિ મંત્રાલય' દ્વારા ભારતના જળ સંસાધનો અને પાણી પૂરવઠાના મેનેજમેન્ટની એકીકૃત અને સર્વગ્રાહી રીતે દેખરેખ રાખવામાં આવશે.
- => **જળ જીવન મિશન**
 - > ભારતમાં 'નલ સે જલ' તથા 'હર ઘર જલ'ના લક્ષ્યને પૂરું કરવા માટે 'જળ જીવન મિશન' લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
 - > આ મિશન અંતર્ગત વર્ષ 2024 સુધીમાં ભારતના તમામ ગ્રામીણ પરિવારોને પાઈપ તથા નળ દ્વારા તેમના ઘરે જ પાણી મળી રહે એવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.

- > આ લક્ષ્યની પૂર્તિ માટે કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારની યોજનાઓને એક સાથે જોડવામાં આવશે.
- > આ મિશન અંતર્ગત દેશના દરેક ગામોના દરેક પરિવારોને સતત પાણી મળી રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે 'જળ સંચય' જેવા કાર્યો પણ કરવામાં આવશે.
- > આ મિશન ભારત સરકારના પીવાનું પાણી અને સ્વચ્છતા વિભાગ અંતર્ગત સ્થાનિક સ્તરે જળની માંગ અને તેની આપૂર્તિ તથા તેના મેનેજમેન્ટ પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરશે.
- > નોંધ : આ અગાઉ લોન્ચ કરવામાં આવેલા જલ શક્તિ અભિયાન માટે ભારતના 256 જિલ્લાના 1592 બ્લોકને અલગ તારવવામાં આવ્યા છે. જ્યાં પાણીની અછત સૌથી વધુ છે.

=> સ્વચ્છ ભારત અભિયાન

- > 2 ઓક્ટોબર, 2014થી આ અભિયાન અંતર્ગત ભારતમાં 9.6 કરોડ ટોયલેટનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > 5.6 લાખથી વધુ ગામ ખુલ્લામાં કુદરતી હાજતથી મુક્ત થયા છે.
- > હવે દરેક ગામમાં કાયમી સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ શરૂ કરવા માટે 'સ્વચ્છ ભારત અભિયાન'નો વ્યાપ વધારવામાં આવશે.
- > ભારતના 95 ટકા શહેરો હાલ ODF (Open Defecation Free) એટલે કે ખુલ્લામાં શૌચથી મુક્ત થઈ ગયા છે.
- > 2 ઓક્ટોબર, 2019 સુધીમાં સમગ્ર દેશને ખુલ્લામાં શૌચથી મુક્ત કરવામાં આવશે.
- > 2 ઓક્ટોબર, 2019ના રોજ નવી દિલ્હીમાં ગાંધી દર્શન, રાજઘાટ ખાતે 'રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છતા કેન્દ્ર'નો પ્રારંભ કરવામાં આવશે.
- > ગાંધી મૂલ્યોના પ્રસાર માટે 'રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન સંગ્રહાલય પરિષદ' દ્વારા 'ગાંધી પીડિયા'નો વિકાસ કરવામાં આવશે.

=> પ્રધાનમંત્રી ગ્રામીણ ડિજિટલ સાક્ષરતા અભિયાન

- > ભારતમાં પ્રધાનમંત્રી ગ્રામીણ ડિજિટલ સાક્ષરતા અભિયાન અંતર્ગત બે કરોડથી વધુ ગ્રામજનોને ડિજિટલી સાક્ષર બનાવવામાં આવ્યા છે.
- > ભારત-નેટ યોજના અંતર્ગત દેશની તમામ ગ્રામ પંચાયતોમાં ઈન્ટરનેટ કનેક્ટીવિટી ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી રહી છે.

=> પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના-શહેરી

- > આ યોજના અંતર્ગત લગભગ 81 લાખ ઘરોના નિર્માણ માટે રૂ. 4.83 લાખ કરોડના રોકાણની મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > જેમાંથી 47 લાખ ઘરોના નિર્માણનું કાર્ય શરૂ થઈ ગયું છે.

=> સ્ટેન્ડ અપ ઈન્ડિયા યોજના

- > 'સ્ટેન્ડ અપ ઈન્ડિયા' યોજનાની મુદતમાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે. વર્ષ 2020 થી 2025 સુધી પણ આ યોજના અમલમાં રહેશે.
- > આ યોજના અંતર્ગત સ્ટાર્ટ અપ માટે બેંક માંગને આધારે વ્યાપાર માટે નાણાકીય સહાયતા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.

=> મહિલાઓ માટેની યોજના

- > ભારતના નાણામંત્રી શ્રીમતી નિર્મલા સીતારામને બજેટ ભાષણમાં મહિલાઓ માટે 'નારી તુ નારાયણી' સૂત્રનો પ્રયોગ કર્યો હતો.
- > સેલ્ફ હેલ્પ ગ્રુપ સાથે જોડાયેલી તમામ મહિલાઓને તેમના જન ધન ખાતામાંથી રૂ. 5000ના ઓવરડ્રાફ્ટની (એટલે કે ખાતામાં ઝીરો બેલેન્સ હોય તો પણ પૈસા ઉપાડવાની) સુવિધા મળશે.

- > સેલ્ફ હેલ્પ ગ્રુપ સાથે જોડાયેલી મહિલાઓમાંથી ગ્રુપ દીઠ એક મહિલાને મુદ્રા યોજના અંતર્ગત રૂ. 1 લાખ સુધીની લોન મળશે.
- > દેશના વિકાસ અને ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં મહિલાઓની ભાગીદારી વધે તે માટે એક સમિતિની રચના કરાશે.
- > મહિલા સેલ્ફ હેલ્પ ગ્રુપ માટે વ્યાજ સબસીડી કાર્યક્રમને હવે તમામ જિલ્લાઓમાં અમલમાં મૂકવામાં આવશે.

=> ભારતનો સોફ્ટ પાવર

- > ભારતનો પાસપોર્ટ ધરાવતા અનિવાસી ભારતીય (NRI)ને અગાઉ આધાર કાર્ડ માટે 180 દિવસ સુધી રાહ જોવી પડતી હતી.
- > હવે તેમના ભારત આગમન સમયે એરપોર્ટ પર જ તેમને પાસપોર્ટ મળી જાય એવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.
- > પરંપરાગત વ્યવસાય સાથે જોડાયેલા ભારતીય કારીગરોને વૈશ્વિક બજારો સાથે જોડવા માટે જરૂરી પેટન્ટ અને GI ટેગ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.
- > માર્ચ, 2018માં સરકારે આફ્રિકામાં 18 નવા દૂતાવાસ ખોલવાની મંજૂરી આપી હતી. જેમાંથી પાંચ ખોલવામાં આવ્યા છે અને અન્ય ચાર દૂતાવાસ 2019-20માં ખોલવામાં આવશે.
- > વિશ્વ સ્તરીય પ્રવાસન સ્થળોના મોડલ રૂપે ભારતના 17 પ્રવાસન સ્થળોને વિકસાવવામાં આવી રહ્યા છે.

=> બેન્ક અને નાણાકીય સેક્ટર

- > ભારત સરકાર દ્વારા લાવવામાં આવેલ Insolvency and Bankruptcy Code, 2016 તથા અન્ય પગલાઓને કારણે ભારતમાં છેલ્લા ચાર વર્ષમાં રૂ. ચાર લાખ કરોડની બેન્ક NPA (Non Performing Asset)ની રીકવરી કરવામાં આવી છે.
- > એક વર્ષમાં NPA 1 લાખ કરોડ રૂપિયા ઘટી છે.
- > ભારતમાં ઘરેલુ ઋણ વૃદ્ધિ દર વધીને 13.8 ટકા થઈ ગયો છે.
- > ભારતમાં જાહેર ક્ષેત્રની બેન્કોની લોન આપવાની ક્ષમતા વધારવા આ બેન્કો માટે બજેટમાં રૂ. 70,000 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

=> નોન બેન્કિંગ ફાઇનાન્સ કંપની-NBFC

- > બજેટમાં નોન બેન્કિંગ કંપનીઓ પર રિઝર્વ બેન્કના નિયામક અધિકારો વધારવા માટે પ્રસ્તાવ કરવામાં આવ્યો છે.
- > NBFCને પબ્લિક ઈસ્યુ દ્વારા નાણા મેળવવા માટે DRRનું સર્જન કરવાની આવશ્યકતા સમાપ્ત કરવામાં આવશે.
- > આવાસ સંબંધી તમામ ફાઇનાન્સ સેક્ટરના નિયમનનો અધિકાર NHB પાસેથી પાછો લઈને ફરીથી RBIને સોંપવાનો પ્રસ્તાવ.
- > 'Net Owned Funds'ની જરૂરિયાત રૂ. 5,000 કરોડથી ઘટાડીને રૂ. 1,000 કરોડ કરવાનો પ્રસ્તાવ.
- > ભારતમાં આંતરરાષ્ટ્રીય વીમા વ્યાપારની સુવિધા શરૂ કરવાનો પ્રસ્તાવ.
- > આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય સેવા સેન્ટરોમાં વિદેશી વીમાકર્તાઓની શાખા શરૂ કરવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.

=> અન્ય નાણાકીય બાબતો

- > સરકાર 'એર ઈન્ડિયા'માં રોકાણની રણનીતિ ફરીથી શરૂ કરશે. અને જાહેર ક્ષેત્રોને તથા સાથે સાથે જાહેર ક્ષેત્રોની રણનીતિક ભાગીદારી માટે CPSEને વધારે તક આપવામાં આવશે.
- > સરકાર PSU (Public Sector Undertakings)માં પોતાની 51 ટકા ભાગીદારી જાળવી રાખવી કે પછી તેમાં ઘટાડો કરવો એ અંગે વિચારણા કરી રહી છે.

- > સરકાર તમામ નોંધાયેલા જાહેર એકમોમાં જનતાની 25 ટકા ભાગીદારીના માપદંડના પાલનને સુનિશ્ચિત કરશે.
- > દ્રષ્ટિહીન લોકો પણ જેનો સરળતાથી ઉપયોગ કરી શકે એવા 1, 2, 5, 10 અને 20 રૂપિયાના નવા સિક્કા ટૂંક સમયમાં ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.
- > સામાજિક કલ્યાણ માટે કાર્ય કરતા સ્વૈચ્છિક અને સામાજિક સંગઠનો માટે સોશિયલ સ્ટોક એક્સચેન્જની રચના કરાશે.

=> ડિજિટલ પેમેન્ટ

- > ભારતમાં ડિજિટલ પેમેન્ટને વેગ આપવા માટે બેન્ક ખાતામાંથી એક વર્ષમાં એક કરોડથી વધુ રોકડ રકમ ઉપાડવા પર 2 ટકા TDS કાપવામાં આવશે.
- > વાર્ષિક 50 કરોડથી વધુ ટર્નઓવર ધરાવતા વેપારીઓ પોતાના ગ્રાહકોને કોઈપણ પ્રકારના વધારાના ચાર્જ વગર ડિજિટલ પેમેન્ટની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવી શકે તેવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.
- > આ માટે વેપારી કે ગ્રાહકો પાસેથી કોઈ વધારાનો MDR ટેક્સ લેવામાં આવશે નહિ.
- > બેન્ક ખાતા ધારકની પરવાનગી વિના અન્ય વ્યક્તિ તેના ખાતામાં રોકડ જમા કરાવી શકશે નહીં તેવી વ્યવસ્થા કરવા વિચારણા.

=> MSME

- > 'પ્રધાનમંત્રી કર્મયોગી માન ધન' યોજના અંતર્ગત વાર્ષિક 1.5 કરોડથી ઓછું ટર્નઓવર ધરાવતા લગભગ 3 કરોડ જેટલા નાના વેપારીઓ અને દુકાનદારોને પેન્શન લાભ મળશે.
- > આ યોજના અંતર્ગત તેમને 60 વર્ષની ઉંમરથી દર મહિને 3,000 રૂપિયા પેન્શન મળશે.
- > આ માટે ડોક્યુમેન્ટમાં ફક્ત આધારકાર્ડ અને બેંક ખાતું જ જરૂરી છે.
- > MSMEની વ્યાજ સબસીડી યોજના અંતર્ગત 2 ટકા વ્યાજ સબસીડી આપવા વર્ષ 2019-20 માટે બજેટમાં રૂ. 350 કરોડની જોગવાઈ.
- > MSME માટે Payment Platform બનાવવામાં આવશે. જેથી સરકારી પેમેન્ટ ચૂકવવામાં મોડુ ન થાય.
- > ભારતમાં વિકસાવવામાં આવેલી પરિવહન માટેની પ્રથમ સિસ્ટમ National Common Mobility Card (NCMC) માર્ચ 2019માં લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે. આ કાર્ડ બસમાં યાત્રા, ટોલ ટેક્સ ચૂકવવા, પાર્કિંગ ટેક્સ આપવા તથા રિટેલ શોપિંગ માટે ઉપયોગી થશે.

=> બજેટમાં ટેક્સમાં પરિવર્તન

- (1) ભારતમાં અત્યાર સુધી વાર્ષિક 250 કરોડ સુધીનું ટર્નઓવર ધરાવતી કંપનીઓ પર 25 ટકા અને તેનાથી વધુ ટર્નઓવર ધરાવતી કંપનીઓ પર 30 ટકા કોર્પોરેટ ટેક્સ લાદવામાં આવ્યો હતો.
 - > હવે ભારતમાં રૂ. 400 કરોડ સુધીનું ટર્નઓવર ધરાવતી કંપનીઓ પાસેથી 25 ટકા કોર્પોરેટ ટેક્સ વસૂલવામાં આવશે.
 - > સરકારના આ નિર્ણયથી દેશની 99.30 ટકા કંપનીઓ 25 ટકાની મર્યાદામાં આવી જશે.
- (2) આ બજેટમાં ઈન્કમ ટેક્સના સ્લેબમાં કોઈ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો નથી. વાર્ષિક રૂપિયા 5 લાખ સુધીની કરમુક્ત આવક યથાવત્ રાખવામાં આવી છે.
- (3) બજેટમાં ન્યૂઝ પ્રિન્ટ પર 10 ટકા કસ્ટમ ડ્યુટી લાદવાનો પ્રસ્તાવ છે.
- (4) હવે 2 થી 5 કરોડ રૂ. સુધીની વાર્ષિક આવક ધરાવતા ધનવાનોને 3 ટકા અને 5 કરોડથી વધુ આવક ધરાવતા ધનવાનોને 7 ટકા સરચાર્જ ચૂકવવો પડશે.

- (5) રૂ. 50 લાખથી વધુની પ્રોફેશનલ ફી પર હવે 5 ટકા TDS લાગશે. વ્યક્તિગત મકાનના કોન્ટ્રાક્ટ, વકીલ, એન્જનીયર વગેરેની ફી પર આ નિયમ લાગુ પડશે.
- (6) 'મેક ઈન ઈન્ડિયા'નો લક્ષ્યાંક પૂરો કરવા માટે કેટલીક વસ્તુઓ પરની બેઝિક કસ્ટમ ડ્યુટી વધારવામાં આવશે.
- (7) દેશના પબ્લિકર્સ અને પ્રિન્ટિંગ ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ઈમ્પોર્ટેડ પુસ્તકો પર 5 ટકા કસ્ટમ ડ્યુટી નાખવામાં આવશે.
- (8) સોનું તથા અન્ય કીમતી ધાતુઓ પરની કસ્ટમ ડ્યુટી 10 ટકાથી વધારીને 12.5 ટકા કરવામાં આવી છે.
- (9) Ujjwal Discom Assurance Yojana (UDAY) અંતર્ગત ઔદ્યોગિક રીતે અને અન્ય રીતે વીજળીનો વધુ વપરાશ કરતા ગ્રાહકો માટે કોસ સબસીડી સરચાર્જ તથા અન્ય બિનજરૂરી ટેક્સ હટાવવામાં આવશે.
- (10) પેટ્રોલ અને ડિઝલ પર પ્રતિ લિટર એક્સાઈઝ ડ્યુટીમાં રૂપિયા 1નો અને સેસમાં પણ રૂપિયા 1નો વધારો કરવામાં આવશે.

=> બજેટમાં કરવામાં આવેલા કેટલાક અગત્યના નિર્ણયો

- (1) મકાન ભાડે આપવાની પ્રવૃત્તિના શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ માટે સરકાર 'Model Tenancy Law' (મોડલ ભાડા કાનૂન)ને અંતિમ રૂપ આપીને રાજ્ય સરકારને સોંપશે.
- (2) ભારતમાં ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના વિકાસ માટે વર્ષ 2019-20માં 'Credit Guarantee Enhancement Corporation'ની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
- (3) Electronic Fund Raising Platformને SEBIના નિયમન હેઠળ લાવવામાં આવશે.
- (4) નોંધાયેલી કંપનીઓમાં ન્યૂનતમ Public Share Holding 25 ટકાથી વધારીને 35 ટકા કરવા અંગે SEBI વિચારણા કરશે.
- (5) કંપનીમાં FPI ઈન્વેસ્ટમેન્ટ માટેની લિમિટ 24 ટકાથી વધારીને ક્ષેત્રીય વિદેશી રોકાણ મર્યાદા સુધી વધારવા માટે પ્રસ્તાવ.
- (6) હવે પાનકાર્ડની જગ્યાએ આધારકાર્ડનો પણ ઉપયોગ કરી શકાશે. ભારતમાં અત્યાર સુધી IT રિટર્ન ભરવા માટે પાનકાર્ડ જરૂરી હતું. હવે પાનકાર્ડ ન હોય તો આધારકાર્ડ દ્વારા પણ યત રિટર્ન ભરી શકાશે. આ ઉપરાંત અન્ય જગ્યાએ પણ પાનકાર્ડની જગ્યાએ આધારકાર્ડનો ઉપયોગ કરી શકાશે.
- (7) હવે પહેલેથી જ ભરેલું ઈન્કમ ટેક્સ રિટર્ન ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે, જેથી તેમાં વધારે માહિતી ભરવી ન પડે.
- (8) 31 માર્ચ, 2020 સુધીમાં ખરીદવામાં આવેલા રૂ. 45 લાખની કિંમત સુધીના મકાનની લોનના વ્યાજમાં રૂ. 1.5 લાખની વધારાની કર રાહત મળશે. આથી, અગાઉની રૂ. 2 લાખની જગ્યાએ હવે રૂ. 3.5 લાખની કર રાહત મળશે.
- (9) ભારતમાં સોલાર સ્ટવ અને બેટરી ચાર્જરનો ઉપયોગ વધારવા માટે LED બલ્બ મિશન પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.
- (10) ભારતમાં રેલવે સ્ટેશનોને વધુ સુવિધાજનક બનાવવા માટે 'રેલવે સ્ટેશન આધુનિકીકરણ' કાર્યક્રમનો પ્રારંભ કરવામાં આવશે.
- (11) હવે નીચેના લોકોએ ફરજિયાત આવકવેરા રિટર્ન ભરવું પડશે :
 - (i) કરન્ટ બેન્ક ખાતામાં રૂ. 1 કરોડથી વધુ જમા કરાવનાર વ્યક્તિ.
 - (ii) રૂ. 1 લાખથી વધુ વીજ બીલની ચૂકવણી કરનાર વ્યક્તિ.
 - (iii) 1 વર્ષમાં વિદેશયાત્રામાં રૂ. 2 લાખથી વધુ ખર્ચ કરનાર વ્યક્તિ.
- (12) વાર્ષિક રૂ. 5 કરોડથી ઓછું ટર્નઓવર ધરાવતા એકમોને દર મહિનાને બદલે ત્રણ મહિનામાં એક વખત GST રિટર્ન ભરવું પડશે. આ ઉપરાંત ભારતમાં હવે સંપૂર્ણ ઓટોમેટિક GST રિફન્ડ મોડ્યુલનો અમલ કરવામાં આવશે.

- => **ભારતના બજેટ વિશે અન્ય અગત્યની માહિતી**
- > ભારત હાલ કઠોળના ઉત્પાદનમાં આત્મનિર્ભર થઈ ગયો છે. હવે તેલિબિયાના ઉત્પાદનમાં ભારતને આત્મનિર્ભર બનાવવાનું લક્ષ્ય છે.
 - > 'Paying Taxes'ની કેટેગરીમાં ભારતનો 'Ease of Doing Business Rank' વર્ષ 2017ના 172થી સુધરીને વર્ષ 2019માં 121 થઈ ગયો છે.
 - > છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં ભારતમાં પ્રત્યક્ષ ટેક્સની આવકમાં 78 ટકાનો વધારો થયો છે. વર્ષ 2013-14માં તે રૂ. 6.4 લાખ કરોડ હતી. જે વર્ષ 2018-19માં વધીને રૂ. 11.37 લાખ કરોડ થઈ ગઈ છે.
 - > ભારતમાં વર્ષ 2009થી 2014ની તુલનાએ 2014થી 2019 દરમિયાન ખાદ્ય સુરક્ષા પર દર વર્ષે સરેરાશ ડબલ ખર્ચ કરવામાં આવ્યો છે.
 - > વર્ષ 2014માં આપવામાં આવેલા પેટન્ટની તુલનાએ 2017-18માં ભારતમાં ત્રણ ગણાથી વધુ પેટન્ટ આપવામાં આવ્યા છે.
 - > વર્ષ 2018-19માં સુધારેલા અંદાજ અનુસાર ભારતનું સંરક્ષણ બજેટ રૂ. 2,85,423 કરોડ હતું. જે વર્ષ 2019-20માં આશરે 7 ટકા વધારીને રૂ. 3,05,296 કરોડ કરવામાં આવ્યું છે. ભારતનું સંરક્ષણ બજેટ સૌપ્રથમ વખત રૂ. 3 લાખ કરોડથી વધારે થઈ ગયું છે.
 - > વર્ષ 2019-20માં ભારત સરકારના ગૃહ મંત્રાલય માટે રૂ. 1,03,927 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. ભારત સરકારનું ગૃહ મંત્રાલયનું બજેટ સૌપ્રથમ વખત રૂ. 1 લાખ કરોડથી વધારે થઈ ગયું છે.

=> ભારતમાં બજેટનો ઇતિહાસ

- (1) ભારતમાં સૌપ્રથમ 18 ફેબ્રુઆરી 1860ના રોજ બ્રિટિશ સરકારના નાણાંમંત્રી શ્રી જેમ્સ વિલ્સને બજેટ રજૂ કર્યું હતું. તેથી જેમ્સ વિલ્સનેને ભારતીય બજેટ પદ્ધતિના પિતા કહેવામાં આવે છે.
- (2) આઝાદી બાદ ભારતનું પ્રથમ બજેટ નાણાં મંત્રી શ્રી આર. કે. શણ્મુખમ શેટ્ટીએ 26 નવેમ્બર, 1947ના રોજ રજૂ કર્યું હતું. જ્યારે પ્રજાસત્તાક ભારતનું પ્રથમ બજેટ શ્રી જોન મથાઈએ રજૂ કર્યું હતું.
- (3) ભારતમાં 1921માં વિલિયમ એકવર્થ સમિતિની ભલામણથી રેલવે બજેટને કેન્દ્રીય બજેટથી અલગ કરવામાં આવ્યું હતું. અને તે સૌપ્રથમ 1924માં રજૂ થયું હતું.
- (4) ત્યારબાદ 1924 થી 2016 સુધી રેલવે બજેટ કેન્દ્રીય બજેટથી અલગ રજૂ થતું હતું.
- (5) જોકે વર્ષ 2017થી રેલવે બજેટને કેન્દ્રીય બજેટ સાથે મર્જ કરવામાં આવ્યું છે. આથી વર્ષ 2016માં રજૂ થયેલું રેલવે બજેટ ભારતનું અંતિમ સ્વતંત્ર રેલવે બજેટ હતું.
- (6) વર્ષ 2016માં ભારતનું અંતિમ રેલવે બજેટ રજૂ કરનાર ભારતના રેલવે મંત્રી શ્રી સુરેશ પ્રભુ હતા.
- (7) ભારતમાં વર્ષ 2016 સુધી સામાન્ય બજેટ ફેબ્રુઆરી મહિનાના અંતિમ કામકાજના દિવસે રજૂ કરવામાં આવતું હતું. પરંતુ વર્ષ 2017થી બજેટ 1 ફેબ્રુઆરીના રોજ રજૂ કરવામાં આવે છે.
- (8) ફેબ્રુઆરી, 2019 સુધીમાં ભારતમાં સૌથી વધુ બજેટ રજૂ કરવાનો રેકોર્ડ શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈના નામે છે.
- (9) શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈએ સૌથી વધુ 10 વખત ત્યારબાદ શ્રી પી. ચિદમ્બરમે 9 વખત અને શ્રી પ્રણવ મુખર્જીએ 8 વખત બજેટ રજૂ કર્યું છે.
- (10) આ ઉપરાંત 29 ફેબ્રુઆરીને પોતાના જન્મદિવસે બજેટ રજૂ કરનાર શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈ ભારતના એકમાત્ર નાણાંમંત્રી છે.

- (11) ભારતનું બજેટ રજૂ કરનાર પ્રથમ મહિલા નાણાંમંત્રી શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધી છે.
 - (12) ભારતમાં 26 નવેમ્બર, 1947ના રોજ શ્રી આર. કે. શણ્મુખમ શેટ્ટીએ રજૂ કરેલું ભારતનું પ્રથમ બજેટ ફક્ત સાડા સાત મહિનાનું હતું. આથી, તેને ભારતનું પ્રથમ 'Interim Budget' માનવામાં આવે છે.
- > **ભારતમાં બજેટ અંગેની બંધારણીય જોગવાઈ**
- (1) બજેટ માત્ર લોકસભામાં જ રજૂ થાય છે અને રાજ્યસભામાં માત્ર સહમતી માટે મોકલાય છે.
 - (2) રાજ્યસભા બજેટમાં કોઈ સુધારો કે તેનો અસ્વીકાર કરી શકશે નહિ, પરંતુ ફક્ત સલાહ આપી શકે છે અને 14 દિવસમાં રાજ્યસભાએ બજેટને પરત મોકલવાનું રહેશે.
 - (3) લોકસભા રાજ્યસભાની ભલામણોનો સ્વીકાર કે અસ્વીકાર કરી શકે છે.
 - (4) ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ-112માં બજેટને લગતી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
 - (5) ભારતીય બંધારણમાં બજેટ (અંદાજપત્ર) શબ્દનો પ્રયોગ થયો નથી. બંધારણના અનુચ્છેદ-112માં વાર્ષિક નાણાંકીય પત્રક/વાર્ષિક નાણાકીય આવક-જાવકના વિવરણની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
 - (6) રાષ્ટ્રપતિ દરેક નાણાંકીય વર્ષમાં કેન્દ્રીય નાણાં મંત્રી દ્વારા સંસદમાં બજેટ રજૂ કરાવે છે.
 - (7) ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 116માં લેખાનુદાન (Vote on Account)ની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

=> ભારતમાં બજેટ પસાર કરવાની પ્રક્રિયા

- (1) ભારતમાં નાણાં મંત્રાલય દ્વારા બજેટ તૈયાર કરવામાં આવે છે.
- (2) આ બજેટ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ વતી ભારતના નાણાંમંત્રી દ્વારા લોકસભામાં રજૂ કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ તેને સહમતી માટે રાજ્યસભામાં મોકલવામાં આવે છે.
- (3) બજેટ રજૂ થયા બાદ બંને ગૃહમાં ત્રણથી ચાર દિવસ બજેટ પર સામાન્ય ચર્ચા થાય છે.
- (4) બજેટ પર સામાન્ય ચર્ચા પૂરી થયા પછી સંસદને ત્રણ કે ચાર અઠવાડિયા સુધી સ્થગિત કરવામાં આવે છે. આ સમયગાળા દરમિયાન સંસદની સ્થાયી સમિતિઓ અનુદાનની માંગણીઓની ચકાસણી કરીને તેના પર રિપોર્ટ તૈયાર કરે છે. આ રિપોર્ટ બંને ગૃહોમાં વિચાર માટે મોકલાય છે.
- (5) વિભાગીય સ્થાયી સમિતિઓની ચકાસણી બાદ લોકસભામાં અનુદાનની માંગણીઓ પર મતદાન થાય છે.
- (6) ત્યારબાદ બંધારણના અનુચ્છેદ-114 મુજબ સંચિત ભંડોળમાંથી નાણાં મેળવવા માટે વિનિયોગ ખરડો સંસદમાં રજૂ કરવામાં આવે છે.
- (7) વિનિયોગ ખરડો રજૂ થયા બાદ નાણાંકીય ખરડો પસાર કરવામાં આવે છે. (નાણાંકીય ખરડો બજેટના દરેક પક્ષને કાયદાકીય માન્યતા પ્રાપ્ત કરાવે છે અને બજેટને પ્રભાવી સ્વરૂપ આપે છે.)
- (8) ત્યારબાદ બજેટને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી માટે મોકલવામાં આવે છે. રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી બાદ બજેટ અમલમાં આવે છે.

ભારતીય સેનાએ સિંધુ નદી પર સૌથી લાંબો

સરપેન્શન બ્રીજ બનાવ્યો

- > ભારતીય સેનાએ તાજેતરમાં જમ્મુ-કાશ્મીરના લેહ (લદાખ)ના યોગલામસર નામના ગામમાં સિંધુ નદી પરના સૌથી લાંબા સરપેન્શન બ્રિજ (ઝૂલતા પુલ)નું ઉદ્દઘાટન કર્યું છે.

- > ભારતીય સેના દ્વારા ફક્ત 40 દિવસમાં જ આ બ્રિજ બનાવવામાં આવ્યો છે.
- > 260 ફૂટ લંબાઈના આ બ્રિજને 'મૈત્રી બ્રિજ' નામ આપવામાં આવ્યું છે.
- > આ પુલથી લેહ-લદાખ ક્ષેત્રના યોગલામસર, સ્તોક અને યુયોત જેવા ગામોના લોકોને લાભ થશે.

ભારતીય રેલવે દ્વારા ભારતની સૌથી લાંબી 'Electrified tunnel'નું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું

- > દક્ષિણ કેન્દ્રીય રેલવે દ્વારા તાજેતરમાં ભારતની સૌથી લાંબી 'Electrified tunnel' (વિદ્યુતિકૃત સુરંગ)નું નિર્માણ કાર્ય પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું છે.

=> ટનલની વિશેષતા :-

- > આ ટનલની લંબાઈ 6.6 કિલોમીટર છે.
- > આંધ્રપ્રદેશના નેલ્લોર જિલ્લાના ચેલ્લોપલ્લી અને રાપુરુ નામના રેલવે સ્ટેશનો વચ્ચે આ ટનલ આવેલી છે.
- > રૂ. 460 કરોડના ખર્ચે તૈયાર થયેલી આ સુરંગ 113 કિલોમીટર લાંબી ઓબુલાવરીપલ્લી-વેકટચલમ - કૃષ્ણાપટનમ પોર્ટ રેલવે લાઈનનો એક ભાગ છે.
- > આ સુરંગનું નિર્માણ 'ન્યુ ઓસ્ટ્રેલિયન ટનલિંગ મેથડ'થી કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ સુરંગના નિર્માણથી ઓબુલાવરીપલ્લી અને કૃષ્ણાપટનમ પોર્ટ વચ્ચેની મુસાફરીમાં 5 કલાકનો ઘટાડો થશે.
- > ભારતીય રેલવેના સાઉથ સેન્ટ્રલ રેલવે ઝોનમાં આવેલી આ ટનલથી સાઉથ કોસ્ટ અને વેસ્ટ કોસ્ટ વચ્ચે સીધી રેલ કનેક્ટિવિટી ઉપલબ્ધ થશે.

ભારતની સૌથી મોટી પેટ્રોલિયમ ભૂગર્ભ સંગ્રહ સુવિધા વિશાખાપટ્ટનમ સ્ટ્રેટેજિક પેટ્રોલિયમ રિઝર્વનું લોકાર્પણ

- > 10 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આંધ્ર પ્રદેશના ગૂંટૂર ખાતેથી ભારતની સૌથી મોટી પેટ્રોલિયમ ભૂગર્ભ સંગ્રહ સુવિધા વિશાખાપટ્ટનમ સ્ટ્રેટેજિક પેટ્રોલિયમ રિઝર્વનું લોકાર્પણ કર્યું છે.
- > રૂ. 1125 કરોડના ખર્ચે નિર્માણ પામેલ વિશાખાપટ્ટનમ સ્ટ્રેટેજિક પેટ્રોલિયમ રિઝર્વની સંગ્રહ ક્ષમતા 1.33 MMT છે.
- > ભારતમાં ઉર્જા સુરક્ષામાં વૃદ્ધિ કરવાના ઉદ્દેશથી ISPRL (Indian Strategic Petroleum Reserve Limited) દ્વારા તેનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.

વંદે ભારત એક્સપ્રેસ ટ્રેનનું લોકાર્પણ

- > 15 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ નવી દિલ્હી ખાતેથી 'વંદે ભારત એક્સપ્રેસ ટ્રેન'નું લોકાર્પણ કર્યું છે.
- > મધ્યમ તેજ ગતિવાળી આ ટ્રેન વાયા કાનપુર અને પ્રયાગરાજ થઈને નવી દિલ્હી અને વારાણસી વચ્ચે દોડશે.
- > આ ટ્રેનથી નવી દિલ્હી અને વારાણસી વચ્ચેની મુસાફરી ફક્ત 8 કલાકમાં જ પૂરી થઈ જશે.

=> 'વંદે ભારત એક્સપ્રેસ'ની વિશેષતા

- (1) અગાઉ ટ્રેન-18 તરીકે ઓળખાતી ભારતમાં નિર્માણ પામેલી આ સૌથી ઝડપી ટ્રેન છે.

- (2) ભારતમાં નિર્માણ પામેલી આ પ્રથમ એન્જિન રહિત ટ્રેન છે.
- (3) મેક ઈન ઈન્ડિયા પ્રોજેક્ટ હેઠળ ચેન્નાઈ Integral Coash Factory (ICF)માં માત્ર 18 મહિનામાં તેનું નિર્માણ થયું છે.
- (4) 'વંદે ભારત એક્સપ્રેસ' એ ભારતની સેમી-હાઈ સ્પીડ ઈન્ટરસિટી ઈલેક્ટ્રીક મલ્ટિપલ યુનિટ ટ્રેન છે.
- (5) એન્જિન રહિત આ ટ્રેનને ચલાવવા માટે 16 કોચની આ ટ્રેનમાં દરેક કોચની નીચે મોટર લગાડવામાં આવી છે.
- (6) ટ્રેનના બંને છેડે ડ્રાઈવર કેબિન છે તથા ટ્રેનમાં માત્ર સિટિંગ વ્યવસ્થા જ છે અને બુરશીઓ ટ્રેન જે દિશામાં જતી હોય એ દિશામાં વાળી શકાય એવી છે. આથી ટ્રેન બંને દિશામાં ચાલી શકે છે.
- (7) આ ટ્રેનમાં LED લાઈટિંગ, કોચની મોટી બારીઓ, ઓટોમેટિક દરવાજા તથા દિવ્યાંગો માટે ટોઈલેટની પણ વ્યવસ્થા છે.

=> નોંધ :

- (1) તાજેતરમાં ટ્રાયલ રનમાં આ ટ્રેનને દિલ્હી-આગ્રા વચ્ચે 180 કિમી પ્રતિ કલાકની ગતિથી દોડાવવામાં આવી હતી. જોકે, દિલ્હી-વારાણસી વચ્ચે આ ટ્રેનને 160 કિમીની સ્પીડથી દોડાવવામાં આવશે.
- (2) આ ટ્રેન સોમવાર અને ગુરુવાર સિવાય બાકીના બધા જ દિવસે ચાલશે.

ભારતમાં ક્રિપ્ટો કરન્સી પર પ્રતિબંધ મૂકવા ભલામણ

- > ભારતમાં ક્રિપ્ટો કરન્સી અંગે અભ્યાસ કરીને યોગ્ય કાર્યવાહી માટે ભલામણ કરવા કેન્દ્ર સરકારે 2 નવેમ્બર, 2017ના રોજ ભારતના નાણાં સચિવની અધ્યક્ષતામાં એક આંતર-મંત્રાલય સમિતિની રચના કરી હતી.
- > આ સમિતિના સભ્યોમાં ભારત સરકારના ઈલેક્ટ્રોનિક્સ અને ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી મંત્રાલયના સચિવ, SEBIના ચેરમેન તથા RBIના નાયબ ગવર્નરનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ સમિતિ દ્વારા તાજેતરમાં ભારતમાં તમામ ક્રિપ્ટો કરન્સી પર પ્રતિબંધ મૂકવા સરકારને ભલામણ કરવામાં આવી છે.
- > આ ઉપરાંત આ પ્રતિબંધનો ભંગ કરનારને દસ વર્ષ સુધીની સજા તથા 25 કરોડ સુધીના દંડની પણ ભલામણ કરી છે.
- > આ ઉપરાંત સરકાર ઈચ્છે તો ભારતમાં સરકાર માન્ય ડિજિટલ કરન્સી અમલમાં મૂકી શકે છે એવી પણ ભલામણ કરી છે.

'ભારતીય કૃષિમાં સુધારણા' માટે ઉચ્ચ અધિકાર સમિતિની રચના

- > ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ 'ભારતીય કૃષિમાં સુધારણા' માટે ભલામણ કરવા મુખ્યમંત્રીઓની એક ઉચ્ચ અધિકાર સમિતિની રચના કરી છે.
- > કુલ 9 સભ્યોની આ સમિતિમાં મહારાષ્ટ્રના મુખ્યમંત્રી શ્રી દેવેન્દ્ર ફડણવીસ આ સમિતિના સંયોજક રહેશે.
- > આ સમિતિના સભ્યોમાં ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ સમિતિ કૃષિ ક્ષેત્રમાં સુધારા તથા ખેડૂતોની આવક વધારવા માટેના ઉપાયોની ભલામણ કરશે.
- > આ સમિતિ બે મહિનામાં પોતાનો રિપોર્ટ રજૂ કરશે.

SBI દ્વારા ભારતની પ્રથમ 'ગ્રીન કાર લોન' લોન્ચ

- > સ્ટેટ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયા (SBI) દ્વારા તાજેતરમાં ભારતની પ્રથમ 'ગ્રીન કાર લોન' લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > ભારતમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનોની ખરીદીને પ્રોત્સાહન મળે તે માટે SBI દ્વારા આ 'ગ્રીન કાર લોન' યોજના લોન્ચ કરવામાં આવી છે.

- > આ યોજના અંતર્ગત ઈલેક્ટ્રીક વાહન ખરીદવા માટે ઓછા વ્યાજ દરે લોન આપવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત લોન લેનાર ગ્રાહકોને લોન ચૂકવવા માટે વધુ સમય આપવામાં આવશે.
- > આ યોજના અંતર્ગત પ્રતિ 1 લાખ રૂપિયાની લોન પર 96 મહિના માટે ભોય રૂ. 1,468 હશે.

=> નોંધ :

- (1) EMIનું પૂરું નામ 'Equated Monthly Installments' છે.
- (2) ભારત સરકારે વર્ષ 2030 સુધીમાં કુલ વાહનોમાં 30 ટકા ઈલેક્ટ્રીક વાહનો સામેલ કરવાનું લક્ષ્ય રાખ્યું છે.

BEE દ્વારા રાષ્ટ્રીય રણનીતિ દસ્તાવેજ UNNATEE (ઉન્નતી) તૈયાર કરવામાં આવ્યો

- > તાજેતરમાં Bureau of Energy Efficiency (BEE) દ્વારા ભારતમાં ઊર્જા કાર્યક્ષમતામાં વધારો કરવા માટે એક રાષ્ટ્રીય રણનીતિ દસ્તાવેજ UNNATEE તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

=> UNNATEE દસ્તાવેજ શું છે ?

- > UNNATEEનું પૂરું નામ 'UNlocking NATIONAL Energy Efficiency Potential' છે.
- > આ દસ્તાવેજ ઊર્જા કાર્યક્ષમતામાં વૃદ્ધિ દ્વારા ભારતના પર્યાવરણ અને ક્લાયમેટ ચેન્જ માટેના લક્ષ્યાંકોને હાંસલ કરવા માટેનો એક વ્યાપક રોડમેપ પૂરો પાડે છે.
- > આ દસ્તાવેજમાં રાજ્ય સ્તર સુધીના ઊર્જા લક્ષ્યાંકોનું સ્પષ્ટ વર્ણન કરવામાં આવ્યું, જે આ પ્રકારનો પ્રથમ પ્રયાસ છે.
- > ભારતમાં પર્યાવરણ સુરક્ષાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે તેમજ ભારતમાં ઊર્જાની માંગના દબાણને ઓછું કરવા માટે આ દસ્તાવેજ ખૂબ જ મહત્વનો છે.
- > ભારત સરકારના વિવિધ વિભાગો, વિવિધ સંગઠનો અને અનેક અધિકારીઓ સાથે વ્યાપક ચર્ચા બાદ આ દસ્તાવેજ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

=> Bureau of Energy Efficiency (BEE) વિશે :-

- > BEE એ ભારત સરકારના વીજ મંત્રાલય હેઠળની એક વૈદ્યાનિક સંસ્થા છે.
- > ઊર્જા સંરક્ષણ અધિનિયમ, 2001ની જોગવાઈઓ અનુસાર ભારત સરકાર દ્વારા 1 માર્ચ 2002ના રોજ તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > ભારતીય અર્થતંત્રમાં ઊર્જાની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે આ સંસ્થા દ્વારા નીતિઓ અને રણનીતિઓ તૈયાર કરવામાં આવે છે.

RBI દ્વારા 'ટાસ્ક ફોર્સ'ની રચના

- > રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા એ કોર્પોરેટ લોનમાં 'સેકન્ડરી માર્કેટ ડેવલપમેન્ટ' પર એક ટાસ્ક ફોર્સની રચના કરી છે.
- > આ ટાસ્ક ફોર્સમાં 6 સભ્યો છે અને તેની અધ્યક્ષતા ટી.એન. મનોહરન દ્વારા કરવામાં આવશે. તેઓ કેનેરા બેંકના અધ્યક્ષ છે.
- > આ ટાસ્ક ફોર્સ ઓગસ્ટ 2019 સુધીમાં પોતાનો રીપોર્ટ RBIને સોંપવાનો રહેશે.

RBI ની હર્ષવર્ધન સમિતિ

- > શ્રી હર્ષવર્ધનની અધ્યક્ષતામાં RBI દ્વારા એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે, જેનું કાર્ય હાલ ગીરવે મુકેલી જામીનગીરીઓ (Mortgage Securitisation)ની વ્યવસ્થા તપાસવાનું અને આ પ્રકારની બજારને વધુ વિકસાવવાના ઉપાયો જણાવવાનું છે.
- > આ સમિતિમાં 6 સભ્યો છે. ઓગસ્ટ 2019 સુધીમાં તેમણે RBI ને રીપોર્ટ જમા કરાવવાનો રહેશે.

EQUIP પ્રોજેક્ટ

- > માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય EQUIP પ્રોજેક્ટને જાહેર કરવાની યોજના બનાવવામાં આવી છે. આ રૂ. 1.5 લાખ કરોડનો એક મહત્વકાંક્ષી પ્રોજેક્ટ છે, જેની અંતર્ગત ઉચ્ચ શિક્ષણની ગુણવત્તા અને ઉપલબ્ધતાને આવનારા પાંચ વર્ષોમાં સુધારવામાં આવશે.
- > EQUIPનું પૂરું નામ Education Quality Upgradation and Inclusion Programme છે.
- > જુદા જુદા તજજ્ઞોની 10 સમિતિઓ દ્વારા આ પ્રોજેક્ટની રચના કરવામાં આવી છે. EQUIPનું લક્ષ્ય એ છે કે, સરકારની નીતિઓ અને તેના અમલીકરણની વચ્ચે રહેલા તફાવતને દૂર કરવામાં આવે.
- > ઉપરાંત આવનારા પાંચ વર્ષોમાં ઉચ્ચ શિક્ષણના માળખામાં પરિવર્તન લાવવું. આ પ્રોજેક્ટના મુખ્ય હેતુઓ આ મુજબ છે :
 - (1) વંચિત વર્ગોની ઉચ્ચ શિક્ષણ માટેની ઉપલબ્ધતા વધારવી,
 - (2) કુલ નોંધણી દરમાં સુધારો કરવો,
 - (3) શિખવાની તથા ભણાવવાની પ્રક્રિયાઓમાં સુધારો કરવો,
 - (4) શૈક્ષણિક માળખાનો વિકાસ કરવો,
 - (5) ટેકનોલોજી તથા ઓનલાઈન શિખવાના સાધનોનો ઉપયોગ કરવો
 - (6) સંશોધન અને નવીનતાની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવો અને
 - (7) માન્યતા પ્રણાલી, શાસનના માળખાં અને ધીરાણ ઉપર કાર્યો કરવાં વગેરે.

પ્રાપ્તિ પોર્ટલ

- > વિદ્યુત મંત્રાલય દ્વારા PRAAPTI પોર્ટલ તથા એપ્લિકેશન શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- > PRAAPTI નું પૂરું નામ Payment Ratification and Analysis in Power Procurement for Bringing Transparency in Invoicing of Generators છે.
- > વિજળીની ચૂકવણીઓમાં પારદર્શિતા લાવવા માટે આ પોર્ટલની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. આ એપ્લિકેશન અને વેબ પોર્ટલ વિવિધ ઈલેક્ટ્રીક પાવર ઉત્પાદકો પાસેથી વિજળી ખરીદ કરાર માટે ઈન્વોઈસ (ચલણો) અને ચૂકવણી વિષયક માહિતીઓ મેળવે છે.

માસિક પેન્શન યોજના વેપારીઓ માટે :-

- > વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીની અધ્યક્ષતામાં કેન્દ્રીય કેબિનેટ દ્વારા નાના છૂટક વેપારીઓ અને દુકાનદારો માટે માસિક રૂ. 3000ની પેન્શન યોજના મંજૂર કરવામાં આવી છે. આ યોજનાની અન્ય વિશેષતાઓ નીચે મુજબ છે.
- > આ યોજના હેઠળ બધા દુકાનદારો, છૂટક વેપારીઓ અને સ્વ રોજગારી ધરાવતા વ્યક્તિઓને લઘુત્તમ માસિક પેન્શન રૂ. 3000/- 60 વર્ષની ઉંમરે ખાતરીપૂર્વક આપવામાં આવશે.
- > લાભાર્થીઓ :- આ યોજનાથી 3 કરોડથી વધુ નાના દુકાનદારો અને વેપારીઓને લાભ થશે.

- > જરૂરી યોગ્યતા :- બધા નાના દુકાનદારો, સ્વરોજગારી ધરાવતા લોકો અને છૂટક વેપારીઓ કે જેની ઉંમર 18-40 વર્ષની હોય અને જેમનું જીએસટી ટર્નઓવર રૂ. 1.5 કરોડથી ઓછું હોય તેવા લોકો આ યોજના માટે નોંધણી કરી શકે છે.
- > નોંધણી માટેની પ્રક્રિયા :- આ યોજના સ્વ ઘોષણા (સેલ્ફ ડીક્લેરેશન) પર આધારિત છે. આ યોજનાનો લાભ મેળવવા માટે આધાર કાર્ડ અને બેંક એકાઉન્ટ સિવાય અન્ય કોઈ પણ દસ્તાવેજોની જરૂર રહેતી નથી. દેશમાં આવેલા 3,25,000થી વધુ 'કોમન સર્વિસ સેન્ટર' (સેવા કેન્દ્રો) દ્વારા ઈચ્છિત લોકો આ યોજનામાં નોંધણી કરી શકે છે.
- > સરકાર પોતાના તરફથી લાભાર્થીના ખાતામાં લાભાર્થી જેટલું સમાન યોગદાન કરશે.

=> કોમન સર્વિસ સેન્ટર (CSC) વિશે

- > આ કાર્યક્રમ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ અને આઈ.ટી. મંત્રાલયની એક પહેલ છે. આ કેન્દ્રો ભારતના વિવિધ ગામડાઓમાં ઈલેક્ટ્રોનિક સેવાઓ પ્રદાન કરવા માટેના એક્સેસ પોઈન્ટ છે. જેના દ્વારા ડિજિટલ અને આર્થિક સમાવિષ્ટતા (Inclusivity) લાવી શકાશે.
- > આ કેન્દ્રો દ્વારા ભારતના 'ડિજિટલ ઈન્ડિયા' પ્રોગ્રામમાં નીચે મુજબ મદદ કરી શકાશે :
 - (1) દરેક નાગરિકને 'ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર' પૂરું પાડવું.
 - (2) જરૂર પડ્યે મળતી સરકારી સેવાઓ
 - (3) નાગરિકોનું 'ડિજિટલ સશક્તિકરણ'

નંદન નિલેકની કમિટી :-

- > RBI એ ડિજિટલ પેમેન્ટ માટે નંદન નિલેકનીની અધ્યક્ષતામાં એક કમિટીની રચના કરી હતી, જેની ભલામણો જાહેર થઈ છે. જેના દ્વારા ડિજિટલ પેમેન્ટની પ્રવૃત્તિને વેગ મળશે.
- > કમિટીનું મુખ્ય કામ 'ડિજિટલ પેમેન્ટ'ની હાલની સ્થિતિ જોવાનું તથા ખૂટતા પગલાંઓ ભરી શકાય તેવા માપદંડો સૂચવવા અને આર્થિક સમાવેશ (Financial Inclusion)ની હાલની સ્થિતિ તપાસવાનું હતું.

કૂગાવો

- > હાલમાં શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય (Ministry of Labour & Employment) દ્વારા ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક : ઔદ્યોગિક શ્રમ (CPI : IW) જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.
- => ભારતમાં કૂગાવાનું માપન
 - (1) WPI - જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક
 - > ભારતમાં જથ્થાબંધ કૂગાવાના માપન માટે વપરાતો સૂચકાંક Wholesale Price Index (WPI) છે.
 - > વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય હેઠળ આવેલા 'Office of Economic Adviser' દ્વારા તેને પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે.
 - > જથ્થાબંધ વેચાણના પ્રથમ બિંદુએ થતા દરેક વિનિમય જે ઘરેલું બજારમાં થતા હોય તેનો સમાવેશ આ સૂચકાંકની ગણતરીમાં કરવામાં આવે છે.
 - > સમગ્ર ભારતમાં WPI માટે પાયાનું વર્ષ 2004-05માંથી વર્ષ 2011-12 કરવામાં આવ્યું હતું.
 - (2) CPI - ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક
 - > તે છૂટક ખરીદદારના દ્રશ્યથી ભાવમાં થતા ફેરફારની નોંધ લે છે.

- > તે નિયત કરેલા માલ અને સેવાઓના છૂટક ભાવોના સ્તરમાં સમય સાથે ફેરફારોને માપે છે; જેના પર નિર્ધારિત જૂથના ગ્રાહકો તેમની આવકનો ખર્ચ કરે છે.

=> CPI ના ચાર પ્રકાર છે :

1. ઔદ્યોગિક કારીગરો માટેનો CPI (IW)
 2. ખેતમજૂરો માટેનો CPI (AL)
 3. ગ્રામીણ શ્રમિકો માટેનો CPI (RL)
 4. શહેરી-ગ્રામીણ સંયુક્ત CPI
- > આ પૈકી પ્રથમ ત્રણની ગણતરી શ્રમ મંત્રાલયના Labour Bureau દ્વારા છે. જ્યારે શહેરી - ગ્રામીણ સંયુક્ત CPI ની ગણતરી CSO(Central Statistics Office) દ્વારા કરવામાં આવે છે.
 - > CPI માટે પાયાનું વર્ષ 2012 છે.
 - > WPI દ્વારા સેવાઓના ભાવમાં થતા ફેરફારો નોંધવામાં આવતા નથી, જ્યારે CPIમાં નોંધાય છે.
 - > વર્ષ 2014 થી RBI દ્વારા CPIને ભારતમાં કૂગાવાનો મુખ્ય માપદંડ તરીકે સ્વિકારવામાં આવ્યો છે.

ઈકોનોમિક સેન્સસ - આર્થિક વસતી ગણતરી :-

- > 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ સ્ટેટિસ્ટિક્સ એન્ડ પ્રોગ્રામ ઈમ્પ્રોવમેન્ટ્સ'(MoSPI) દ્વારા ઈકોનોમીક સેન્સસની કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી. 2019માં થનારી આ ગણતરી તેની 7મી આવૃત્તિ છે.
- > ઈકોનોમિક સેન્સસ દ્વારા દેશની ભૌગોલિક સીમાની અંદર આવેલી બધી આર્થિક સ્થાપનાઓની સંપૂર્ણ ગણતરી કરવામાં આવે છે.

CII દ્વારા 'ફીસ્કલ પર્ફોમન્સ ઈન્ડેક્સ'ની શરૂઆત :-

- > 'કોન્ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન ઈન્ડસ્ટ્રી'(CII) દ્વારા રાજ્ય અને કેન્દ્રના બજેટ મૂલ્યાંકન હેતુસર આ ઈન્ડેક્સની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- > આ ઈન્ડેક્સ આવક ખર્ચ, મૂડી ખર્ચ, આવક, વિત્તીય સમજદારી (Fiscal Prudence) અને જાહેર દેવાના સ્તરનું ગુણાત્મક મૂલ્યાંકન કરે છે.
- > અભ્યાસ મુજબ ઊંચી આવકવાળા રાજ્યો જેમ કે ગુજરાત, હરિયાણા અને મહારાષ્ટ્ર કે જેમાં રાજકોષીય સ્થિતિ સારી હોવાના અનુમાન હતું. (GDPના પ્રમાણમાં ઓછા રાજકોષીય ખાદની સ્થિતિના લીધે) પરંતુ તેઓનું પ્રદર્શન 'ફીસ્કલ પર્ફોમન્સ ઈન્ડેક્સ'માં સારું રહ્યું નથી. જેનું મુખ્ય કારણ ખરાબ આવક અને ખર્ચની ગુણવત્તા છે.
- > અન્ય રાજ્યો જેવા કે મધ્યપ્રદેશ, આંધ્રપ્રદેશ, ઉત્તરપ્રદેશ અને બિહારનું પ્રદર્શન આ ઈન્ડેક્સમાં તેમની આવક અને મૂડી ખર્ચમાં સારા દેખાવને કારણે સારું રહ્યું છે.
- > માળખાકીય સુવિધાઓ, શિક્ષણ, આરોગ્ય અને અન્ય સામાજિક ક્ષેત્રો પરનો ખર્ચ આર્થિક વૃદ્ધિ માટે લાભદાયી માનવામાં આવ્યો છે.

=> CII (Confederation of Indian Industry) વિશે

- > તે એક બિન સરકારી, બિન નફાકીય, ઉદ્યોગોની આગેવાની હેઠળ તથા ઉદ્યોગો દ્વારા જ સંચાલિત સંસ્થા છે જે ભારતના વિકાસમાં મહત્વનો ફાળો આપી રહી છે.
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1895માં ભારતના મુખ્ય વ્યાપારી સંઘ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > CIIની 2018-19ની થીમ 'ઈન્ડિયા રાઈઝ : રિસ્પોન્સીબલ, ઈન્કલૂઝીવ, સસ્ટેનેબલ, આન્ટ્રેપ્રેન્યોરીયલ' છે. (India RISE : Responsible, Inclusive, Sustainable, Entrepreneurial)

PM-KISAN યોજનામાં સુધારો

- > તાજેતરમાં ભારતમાં શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીની નવી સરકારની રચના બાદ મળેલી કેન્દ્રીય કેબિનેટની પ્રથમ બેઠકમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ દેશના ખેડૂતો માટે અગત્યનો નિર્ણય કર્યો હતો.
- > ભારતમાં PM-KISAN યોજના અંતર્ગત અત્યાર સુધી 2 લેક્ટર (અથવા તો 5 એકર) કે તેથી ઓછી જમીન ધરાવતા નાના અને સીમાંત ખેડૂતોને આ યોજનાનો લાભ મળતો હતો.
- > હવે આ નવા નિર્ણય મુજબ ભારતમાં દેશના તમામ ખેડૂતોને PM-KISAN યોજનાનો લાભ મળશે.
- > આ માટે 2 લેક્ટર જમીનની મર્યાદા હટાવી લેવામાં આવી છે.

=> PM-KISAN યોજના

- > 24 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ઉત્તરપ્રદેશના ગોરખપુર ખાતેથી 'પ્રધાનમંત્રી કિસાન સન્માન નિધિ (PM-KISAN)' યોજનાનો શુભારંભ કર્યો હતો.
- > PM-KISAN યોજના અંતર્ગત દર વર્ષે આશરે રૂ.75,000 કરોડ અને આગામી દસ વર્ષમાં આશરે રૂ.7,50,000 કરોડ ખેડૂતોના બેંક ખાતામાં સીધા જ જમા કરવાની કેન્દ્ર સરકારની યોજના હતી.

=> PM-KISAN યોજનાનો ગુજરાતમાં પ્રારંભ

- > 24 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીની પ્રેરક ઉપસ્થિતિમાં રાજકોટ ખાતેથી ગુજરાતમાં આ યોજનાનો પ્રારંભ થયો હતો.
- > આ અંતર્ગત રાજકોટ જિલ્લાના મોવિયા ગામના ખેડૂતના ખાતામાં સર્વ પ્રથમ રૂ.2000નો હપ્તો ચૂકવાયો હતો.

=> PM-KISAN યોજનાનો ઉદ્દેશ

- > ભારતના નાના અને સીમાંત ખેડૂતોને દર વર્ષે કેટલીક નિશ્ચિત રકમ ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે આ યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે.

=> આ યોજનાથી શું લાભ થશે ?

- > આ યોજના અંતર્ગત લાભાર્થી ખેડૂતને દર વર્ષે રૂ.6000 આપવામાં આવશે.
- > આ સહાય રૂ.2000ના ત્રણ સમાન હપ્તામાં (2000 2 3) લાભાર્થી ખેડૂતના સીધા બેંક ખાતામાં જ જમા થઈ જશે.

=> આ યોજના માટે નાણાકીય જોગવાઈ

- > આ યોજના અંતર્ગત તમામ નાણાકીય સહાય કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જ કરવામાં આવશે.
- > આ માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા વર્ષ 2018-19માં રૂ.20,000 કરોડ અને 2019-20માં રૂ.75,000 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી.

=> નોંધ : PM-KISANનું પૂરું નામ 'Pradhan Mantri KISan Samman Nidhi' છે.**=> રાજ્યોની મળતી આવતી યોજનાઓ**

- (1) મધ્યપ્રદેશ :- ભાવાંતર ભુગતાન યોજના – એમ.એસ.પી. અને બજાર ભાવનો તફાવત ખેડૂતોને રાજ્ય દ્વારા અપાશે.
- (2) તેલંગાણા :- રાપથુ બંધુ સ્કીમ – સીઝન દીઠ પ્રતિ એકર રૂ. 4000 રાજ્યના દરેક ખેડૂતોને આપવામાં આવશે. આવી યોજના ઝારખંડ અને ઓરિસ્સામાં પણ છે.

- (3) ડિસેમ્બર, 2018માં ઓરિસ્સા એ કાલીયા સ્કીમ લોન્ચ કરેલી. (કૃષક આસીસટન્સ ફોર લાઈવલીહૂડ એન્ડ ઈન્કમ ઓગમેન્ટેશન) આ યોજના થોડી અટપટી છે, પરંતુ તે આશરે રૂ. 5000 વર્ષમાં બે વાર આપશે.

2024 સુધીમાં દરેક માટે શુદ્ધ પીવાનું પાણી :-

- > વડાપ્રધાને તાજેતરમાં કહ્યું છે કે, સરકાર આગામી પાંચ વર્ષમાં (મતલબ 2024 સુધીમાં) દરેક પરિવારને પાઈપ વડે પાણી પૂરું પાડશે.
- > હાલમાં પાઈપ દ્વારા પહોંચતા પાણીનું પ્રમાણ માત્ર 18% જ છે. જેને વધારીને 2024 સુધીમાં 100% કરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો છે.
- > ઉત્તરપ્રદેશ, બિહાર, છત્તીસગઢ, ઝારખંડ, ઓરિસ્સા અને પશ્ચિમ બંગાળ જેવા રાજ્યોમાં પાઈપ દ્વારા પીવાના ચોખ્ખા પાણીનું પ્રમાણ માત્ર 5% કે તેથી પણ ઓછું છે. માત્ર સિક્કિમમાં આ પ્રમાણ 90% છે.
- > આ યોજનાનું નામ 'નલ સે જલ' રખાયું છે.

કચરામાંથી ઊર્જા (Waste to Energy):-

- > કચરામાંથી ઊર્જા ઉત્પન્ન કરી ઊર્જા 'દિલ્હી મેટ્રો' એ ભારતનો સૌપ્રથમ પ્રોજેક્ટ બન્યો છે.
- > દિલ્હી મેટ્રો રેલ કોર્પોરેશન (DMRC)નું આ પગલું તેના પર્યાવરણ મૈત્રીક નેટવર્ક સ્થાપવાના પ્રયત્નો સાથે સંલગ્ન છે.
- > ગાઝીપુર (ઉત્તરપ્રદેશ)ના 12 MW ક્ષમતા ધરાવતા 'કચરામાંથી ઊર્જા' ઉત્પન્ન કરતા પ્લાન્ટમાંથી DMRCને 2 MW ઊર્જા જૂન, 2019ના શરૂઆતથી મળવાની શરૂ થયેલ છે.

=> દિલ્હી મેટ્રો અને પર્યાવરણ :-

- > દિલ્હી મેટ્રો જે 24 ડિસેમ્બર, 2002થી કાર્યરત થઈ તે વિશ્વની પ્રથમ રેલ સંલગ્ન સંસ્થા છે જેણે કાર્બન કેડિટસ મેળવ્યા.
- > પુનઃ ઉપયોગ : રોહિણીમાં DMRC દ્વારા એક C & D કચરાને રિસાયકલ કરવાનો એક એકમ સ્થપાયો છે. પ્રતિદિન 150 ટન કચરાના પ્રોસેસિંગની ક્ષમતા ધરાવે છે. (C & D - Construction and Demolition Waste)

=> સૌર ઊર્જા :

- > DMRC 28 MW જેટલી સૌર ઊર્જા તેના વિવિધ રુફટોપ સૌર એકમોમાંથી ઉત્પન્ન કરે છે. ઉપરાંત તે મધ્યપ્રદેશના રેવા એકમાંથી પણ સૌર ઊર્જા મેળવે છે.
- > ઉપરાંત તેમના બાંધકામ કાર્યો દરમિયાન એક વૃક્ષ કાપવા બદલ અન્ય 10 વૃક્ષ વાવે છે.
- > આ મેટ્રો સેવા દ્વારા 4 લાખ વાહનો રસ્તા ઉપરથી ઓછા થયા છે, જે પર્યાવરણ માટે લાભદાયી છે.

વર્લ્ડ ફૂડ ઈન્ડિયા 2019 :-

- > વર્લ્ડ ફૂડ ઈન્ડિયા એ એક દ્વિવર્ષીય કાર્યક્રમ છે. જેની અંતર્ગત વૈશ્વિક સ્તરે ખાદ્ય પ્રોસેસિંગને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે.
- > 2017માં તેની પ્રથમ આવૃત્તિ આયોજિત કરવામાં આવી હતી. જેને ખૂબ સફળતા મળી હતી.
- > આ કાર્યક્રમ દ્વારા વૈશ્વિક ખાદ્ય ક્ષેત્રમાં એક 'બ્રાન્ડ ઈન્ડિયા' રચવામાં આવી હતી. જેમાં ભારતને 'વિશ્વ ખોરાક ફેક્ટરી' (World Food Factory) તરીકે ઓળખવામાં આવેલ છે.

ફરિયાદ વ્યવસ્થાપન પ્રણાલી (Complaint Management System)

- > રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા ગ્રાહકોની ફરિયાદના નિવારણ માટે તેની વેબસાઈટ પર 'ફરિયાદ વ્યવસ્થાપન પ્રણાલી'ની શરૂઆત કરવામાં આવી.
- > RBIના મત મુજબ, આ પ્રણાલી દ્વારા પારદર્શકતામાં વધારો થશે. આ પ્રણાલીની મદદથી ગ્રાહકો કોઈપણ નિયંત્રિત એકમો જેવા કે વાણિજ્ય બેંક, શહેરી સરકારી બેંક કે NBFC વિરુદ્ધ ઓનલાઈન ફરિયાદ દાખલ કરી શકે છે.
- > CMS દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદ લોકપાલના યોગ્ય કાર્યાલય કે RBIના પ્રાદેશિક કાર્યાલયને મોકલવામાં આવશે.
- > CMSનો ઉપયોગ ડેસ્કટોપ અને મોબાઈલ એમ બંને દ્વારા થઈ શકે છે. ફરિયાદોનું Tracking પણ આ પ્રણાલીમાં થઈ શકે છે. જરૂર જણાય તો લોકપાલના નિર્ણય વિરુદ્ધ અપીલ પણ કરી શકાય છે.

યમુના વોટર ટેકી પ્રોજેક્ટ :-

- > આ એક સંકલિત વિકાસ પ્રોજેક્ટ છે. જેમાં ઘણી કામગીરીઓ જેવી કે ટર્મીનલ ડેવલપમેન્ટ અને વાહનોની કામગીરી સમાવિષ્ટ છે. આ પ્રોજેક્ટમાં કુલ 16kmનો વિસ્તાર આવરી લેવાયો છે. ઉપરાંત યમુના નદીના કાંઠે આવેલા આ પાંચ સ્થળોને પણ આવરી લેવાયા છે જેમાં ફતેહપૂર જિલ્લો, ટ્રોનીકા સિટી, જગતપુર, સોનીયા વિહાર અને વઝીરાબાદનો સમાવેશ થાય છે.

સેન્ટર ફોર ઇનલેન્ડ એન્ડ કોસ્ટલ મેરીટાઈમ ટેકનોલોજી (CICMT)

- > IIT ખડકપુરમાં CICMTની સ્થાપના કરવા માટે IIT ખડકપુર અને મિનિસ્ટ્રી ઓફ શિપીંગ વચ્ચે એક MoU થયો છે. સાગરમાલા અંતર્ગત CICMTની સ્થાપના કરવામાં આવશે તથા તે એક 'સ્ટેટ ઓફ ધ આર્ટ સેન્ટર' હશે.
- > CICMT દ્વારા નીચેના કાર્યો ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવશે :
 - (1) આંતરિક જળમાર્ગ તથા દરિયાઈ જળમાર્ગો માટેના વહાણોની ડિઝાઈન,
 - (2) વહાણ બનાવવાની ટેકનોલોજી અને સ્ટ્રક્ચરલ ડિઝાઈન,
 - (3) કાયોજેનીક કાર્ગો હેન્ડલીંગ,
 - (4) પરિવહન પ્રણાલિઓ અને લોજિસ્ટિક્સ,
 - (5) જળમાંથી પુનઃ પ્રાપ્ય ઊર્જા,
 - (6) આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલીજન્સ (AI) અને ઓટોમેશન વગેરે.

ઈન્ડિયા ઇન્ટરનેશનલ કો-ઓપરેટીવ્સ ટ્રેડ ફેર :-

- > સૌપ્રથમ ઈન્ડિયા ઇન્ટરનેશનલ કો-ઓપરેટીવ્સ ટ્રેડ ફેર (ICTF)નું આયોજન નવી દિલ્હીના પ્રગતિ મેદાનમાં કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ વ્યાપાર મેળો નેશનલ કો-ઓપરેટીવ્સ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન (NCDC) દ્વારા આયોજિત થયો છે. જેને નેટવર્ક ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ એગ્રીકલ્ચર કો-ઓપરેટીવ્સ (NEDAC), મંત્રીઓ રાજ્ય સરકારો અને વિવિધ સહકારી સંસ્થાઓ દ્વારા સહાય આપવામાં આવશે.
- > આ મેળા અંતર્ગત વિવિધ ખેડૂતો, કારીગરો અને સહકારી સંસ્થાઓના અન્ય સભ્યોને સીધા જ વૈશ્વિક મંચ ઉપર લાવવામાં આવશે.

=> NEDAC વિશે :-

- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1991માં સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની FAOની અશિયા-પેસિફિકની ક્ષેત્રિય ઓફિસ, ઇન્ટરનેશનલ કો-ઓપરેટીવ એલાયન્સ (ICA) અને આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠન (ILO) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

- > તે 3 મિલિયન કૃષિ સહકારી સંસ્થાઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. તે ગ્રામીણ ખોરાક અને રોજગાર સુરક્ષા માટે સહકારી સંસ્થાઓને પ્રોત્સાહન આપવા માટે જે-તે દેશને પ્રેરે છે.

કિસાન કેડિટ કાર્ડ (KCC)

- > પશુપાલન અને ડેરી વિભાગના મંત્રી દ્વારા કિસાન કેડિટ કાર્ડ (KCC)ની સુવિધા મત્સ્યપાલન અને પશુપાલન કરતાં ખેડૂતો સુધી વિસ્તૃત કરવામાં આવી છે. જેથી તેઓના કાર્યકારી ખર્ચમાં રાહત મળશે.
- > કિસાન કેડિટ કાર્ડની યોજના વર્ષ 1998થી શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ અંતર્ગત લોન લેવા સમયે વ્યાજમાં 2% માફી Interest Subvention Scheme અંતર્ગત મળે છે.
- > ઉપરાંત નિયમિત ભરપાઈ કરતા ખેડૂતોને વધુ 1% વ્યાજમાં રાહત મળી શકે છે. અર્થાત્ વ્યાજમાં કુલ 3% ની રાહત મળી શકે છે.

નોર્થ-ઈસ્ટ વેન્યર ફંડ (NEVF - North - East Venture Fund)

- > આ ફંડની સ્થાપના 'નોર્થ ઈસ્ટર્ન ડેવલપમેન્ટ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ' (NEDFI) દ્વારા ઉત્તર પૂર્વી ક્ષેત્ર વિકાસ મંત્રાલય સાથેના જોડાણથી કરવામાં આવી છે.
- > ઉત્તર પૂર્વ વિસ્તારને સમર્પિત હોય તેવું આ પ્રથમ વેન્યર કેપિટલ ફંડ છે. ઉત્તર પૂર્વ વિસ્તારમાં ઉદ્યોગ સાહસીકોનો વિકાસ કરવો એ આ ફંડનો મુખ્ય હેતુ છે.

રીઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા 'વર્કીંગ ગ્રુપ'

- > રીઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા એક 'વર્કીંગ ગ્રુપ' સ્થાપવામાં આવ્યું છે, જેનું કાર્ય 'કોર ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની' ઓ માટેના નિયમનકારી અને ટેબરેખ માળખાઓની સમીક્ષા કરવાનું છે.
- > છ સભ્યો વાળું આ વર્કીંગ ગ્રુપ શ્રી તપન રોયની આગેવાનીમાં રચવામાં આવ્યું છે. કોર ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપનીઓ એટલે એવી નોન-બેંકીંગ ફાયનાન્સીયલ કંપનીઓ કે જેની સંપત્તિનું કદ (Asset size) રૂ. 100 કરોડ કે તેથી વધુ હોય.

ખેડૂતોમાં આવક-અસમાનતાઓ :-

- > નાબાર્ડ (NABARD) દ્વારા થયેલા એક સર્વે મુજબ, ભારતમાં રાજ્યો વચ્ચે ખેડૂતોની આવકોમાં ઘણી મોટી અસમાનતા જોવા મળે છે.
- > સર્વે મુજબ પંજાબમાં ખેડૂતોની સૌથી વધુ આવક રૂ. 16,020 જોવા મળે છે. જ્યારે આંધ્રપ્રદેશમાં ખેડૂતોની સૌથી ઓછી આવક રૂ. 5842 જોવા મળે છે.
- > ઉપરાંત 85% ખેડૂતો કુલ આવકના માત્ર 9% હિસ્સો મેળવે છે જ્યારે 15% ખેડૂતો કુલ આવકનો 91% હિસ્સો મેળવે છે.
- > ભારતમાં કુલ 85% ખેતરો 2 હેક્ટરથી કે તેથી ઓછા કદના છે. ખેડૂતોની આવક બમણી કરવા માટે સ્થપાયેલી અશોક દલવાઈ કમિટી દ્વારા પણ જમીન વિહોણા અને નાની જમીન વાળા ખેડૂતોની સમસ્યા એ મોટી સમસ્યા છે તેમ કહેવાયું છે.

નેશનલ યુથ કોર્પ્સ :-

- > યુવા કાર્યક્રમ અને ખેલ મંત્રાલય દ્વારા 'National Youth Corps' યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે. આ યોજનાનો અમલ 'નહેરુ યુવા કેન્દ્ર સંગઠન' દ્વારા કરવામાં આવશે.

- > 'રાષ્ટ્રીય યુવા સશક્તિકરણ કાર્યક્રમ' નામની મુખ્ય યોજના અંતર્ગત આ યોજના શરૂ કરવામાં આવેલી છે. ઉપરાંત 'નેશનલ યુથ કોર્પસ' એ બે ચાલુ યોજનાઓના એકીકરણ દ્વારા બનાવવામાં આવેલી છે.
- > આ બે યોજનાઓ 'National Service Volunteer' અને 'Rastriya Sadbhawana Yojana' છે. 18-29 વર્ષના યુવાન પુરુષો તથા મહીલાઓ મહત્તમ 2 વર્ષ સુધી સ્વયંસેવક તરીકે સેવા આપી શકે છે.
- > આ બદલ તેમને રૂ. 5000નું માન-વેતન (Honorarium) પ્રતિ માસ મળવા પાત્ર છે. આ યોજનાનો સંપૂર્ણ ખર્ચ ભારત સરકાર દ્વારા આપવામાં આવશે.

ઉત્કર્ષ 2022 :-

- > RBI દ્વારા થતા નિયમન અને દેખરેખ તથા અન્ય કાર્યો સુધારવા માટે ત્રણ વર્ષનો એક રોડમેપ તૈયાર કરેલો છે. આ રોડમેપનું નામ ઉત્કર્ષ 2022 રાખવામાં આવેલું છે.

નેશનલ ડેરી પ્લાન - 1

- > વર્લ્ડ બેંક દ્વારા મદદ મળેલ 'નેશનલ ડેરી પ્લાન-1'નું અમલીકરણ પશુપાલન અને ડેરી વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવશે. આ પ્લાન અંતર્ગત 18 રાજ્યોમાં સહાય અને સુધારા કરવાનો મુખ્ય હેતુ છે. આ એક Central Sector Scheme છે.
- > ભારતમાં વર્ષ 2016-17માં દૂધ ઉત્પાદન 165.40 MMT (મિલિયન મેટ્રિક ટન) હતું. જે 6.62 ટકાના દરે વધીને વર્ષ 2017-18માં 176.35 MMT થયું છે.
- > વિશ્વમાં દૂધ ઉત્પાદનમાં ભારતનો ક્રમાંક પ્રથમ આવે છે. (જુલાઈ-2019ની માહિતી મુજબ) ભારતમાં દૂધની માથાદીઠ ઉપલબ્ધતા 2017-18માં 375 ગ્રામ પ્રતિદિન છે. જે વર્ષ 2023-24 માં વધીને 592 ગ્રામ પ્રતિદિન થાય તેવી અપેક્ષા છે.

મહિલા કિસાન સશક્તિકરણ પરિયોજના

- > ગ્રામીણ વિકાસ વિભાગ દ્વારા માત્ર સ્ત્રી - ખેડૂતો માટે 'મહિલા કિસાન સશક્તિકરણ પરિયોજના' શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > આ અંતર્ગત નાણા 60:40(કેન્દ્ર-રાજ્ય) પ્રમાણમાં ફાળવવામાં આવશે. પૂર્વોત્તર રાજ્યો માટે આ પ્રમાણ 90:10 નું છે. આ દીનદયાલ અંત્યોદય યોજનાના એક પેટા-ભાગ તરીકે શરૂ કરવામાં આવેલી પરિયોજના છે.
- > આ યોજનાનું મુખ્ય ધ્યાન બિંદુ એગ્રો-ઈકોલોજીકલ ટકાઉ પદ્ધતિઓ છે.

ઈન્ટિગ્રેટેડ મેનેજમેન્ટ સોફ્ટ પબ્લિક ડિસ્ટ્રીબ્યુશન સિસ્ટમ

- > ગ્રાહક સંબંધ, ખાદ્ય અને સાર્વજનિક વિતરણ મંત્રાલય દ્વારા એક નવી Central Sector યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે. આ યોજનાનું નામ 'સાર્વજનિક વિતરણ પ્રણાલીનું એકીકૃત નિયમન' (IMPDS - Integrated Management of Public Distribution System) છે.
- > તેનો અમલ વર્ષ 2018-19 અને વર્ષ 2019-20 દરમિયાન કરવામાં આવશે.
- > હાલમાં IMPDS એ આંધ્ર પ્રદેશ, ગુજરાત, હરિયાણા, ઝારખંડ, કર્ણાટક, કેરળ, મહારાષ્ટ્ર, રાજસ્થાન, તેલંગાણા અને ત્રિપુરામાં કાર્યરત છે. આ યોજના હેઠળ લાભાર્થીઓ કોઈ પણ જિલ્લામાંથી રાશન (કે જે-તે લાભ) મેળવી શકે છે. 'વન નેશન, વન રેશન કાર્ડ'ના લક્ષ્ય તરફનું આ એક પગલું છે.

- > આ અંતર્ગત રાષ્ટ્રીયકૃત માહિતી સંગ્રહ કરી નક્કી કે બમણા લાભાર્થીઓને દૂર કરાશે અને ખાદ્ય વિતરણમાં વધુ પારદર્શકતા અને અસરકારકતા લાવી શકાશે.
- > સ્થાનાંતરીત મજૂર વર્ગની ખાદ્ય સુરક્ષા માટે અને બીજા રાજ્યોમાં જઈ સારી રોજગારીની તકો મેળવનારાઓ માટે આ યોજના ખૂબ જ ઉપયોગી છે.

સૌભાગ્ય યોજના :-

- > વર્ષ 2017માં સૌભાગ્ય યોજના (પ્રધાનમંત્રી સહજ બિજલી હર ઘર યોજના) શરૂ કરવામાં આવી હતી, જે મુજબ ડિસેમ્બર 2018 સુધીમાં દરેક ઘર સુધી વિજળી પહોંચાડવાનું લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું.
- > ત્યારબાદ આ લક્ષ્યની અંતિમ તારીખ 31 માર્ચ, 2019 કરવામાં આવી હતી. જે મુજબ 'ઈચ્છા' ધરાવતા ઘરો સુધી વિજળી પહોંચાડવામાં આવશે, તેવું લક્ષ્ય રખાયું હતું.
- > આ યોજના 31 માર્ચ, 2019 એ સમાપ્ત થઈ છે પરંતુ તેનું લક્ષ્ય સિદ્ધ થયું નથી. આ વર્ષના અંદાજપત્રમાં આ યોજના હેઠળ કોઈ નાણા-ફાળવણી કરવામાં આવી નથી.
- > આથી, હવેની વીજ-જોડાણ રજૂઆતોને 'ઈન્ટિગ્રેટેડ પાવર ડેલિવરમેન્ટ સ્કીમ' (IPDS) તથા 'દીન દયાલ ઉપાધ્યાય ગ્રામ જ્યોતિ યોજના' (DDUGJY) અંતર્ગત નાણા - ફાળવણી થશે.

ભારતમાં વીજ ક્ષેત્ર :-

- > વીજ ઉત્પાદનમાં ભારત વિશ્વમાં ચીન અને યુ.એસ.એ. પછી ત્રીજા ક્રમાંકે આવે છે. પેરીસ સંધિ (2015) મુજબ, ભારતે વર્ષ 2030 સુધીમાં કુલ સ્થપાયેલા વીજ ઉત્પાદન પૈકી 40% પુનઃપ્રાપ્ય સ્ત્રોતોમાંથી પ્રાપ્ત કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.
- > ઉપરાંત વર્ષ 2022 સુધીમાં ભારત 175 GWની ક્ષમતા પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા સ્ત્રોતોમાંથી મેળવશે તેવો લક્ષ્યાંક રાખવામાં આવ્યો છે. જેમાં 100 GW સૌર ઊર્જામાંથી, 60 GW પવન ઊર્જામાંથી, 10 GW જૈવ-ઊર્જામાંથી અને 5 GW નાના જળ-ઊર્જા એકમોમાંથી મેળવવામાં આવશે.
- > ઓક્ટોબર, 2018 મુજબ આ લક્ષ્યાંકની પરિસ્થિતિ નીચે મુજબ છે.

પુનઃ પ્રાપ્ત ઊર્જા ક્ષમતા (સ્થપાયેલ)

ક્રમ	ઊર્જા સ્ત્રોત	લક્ષ્ય(2022)	હાલ(ઓક્ટોબર, 2018)
1	સૌર ઊર્જા	100 GW	24.33 GW
2	પવન ઊર્જા	60 GW	34.98 GW
3	જૈવ ઊર્જા	10 GW	9.54 GW
4	જળ ઊર્જા	5 GW	4.5 GW
	કુલ	175 GW	73.35 GW

- > સ્થપાયેલ પુનઃ પ્રાપ્ય ઊર્જા સ્ત્રોતોની ક્ષમતામાં ભારત વિશ્વમાં 5મા ક્રમે આવે છે. જેમાં 5 ચોથો ક્રમ પવન ઊર્જામાં તથા 5 પાંચમો ક્રમ સૌર ઊર્જામાં આવે છે. ભારતમાં વીજ ક્ષેત્રમાં 100% FDIને મંજૂરી મળેલી છે.

સિલ્ક સમગ્ર :-

- > ભારત સરકાર દ્વારા ત્રણ વર્ષ માટે, વર્ષ 2017થી વર્ષ 2020 માટે સિલ્ક સમગ્ર યોજના માટે રૂ. 2161.68 કરોડની ફાળવણી કરવામાં આવી છે. આ એક Central Sector યોજના છે. 'કેન્દ્રીય રેશમ બોર્ડ' દ્વારા આ યોજનાનું અમલીકરણ થાય છે.

=> ભારતમાં રેશમનું ઉત્પાદન :-

- > જુદાં-જુદાં રેશમ-ક્રીડાઓમાંથી મુખ્યત્વે પાંચ પ્રકારના (વ્યવહારીક રીતે ઉપયોગી હોય તેવા) રેશમો મળે છે. જે મલબેરી, ઓક તસર, ટ્રોપીકલ તસર, મુગા અને એરી છે. મલબેરી સિવાયના રેશમો જંગલી રેશમો છે, આથી અન્યથાર રેશમના પ્રકારોને 'વન્ય રેશમ' પણ કહે છે.
- > ભારતમાં આ દરેક પ્રકારના રેશમનું વ્યવહારીક રીતે ઉત્પાદન થઈ રહ્યું છે. ભારતમાં દક્ષિણમાં રેશમ ઉત્પાદનના મુખ્ય કેન્દ્રો કાંચીપુરમ્, ધર્માવરમ્, અરની વગેરે છે.
- > ભારત રેશમ ઉત્પાદનમાં વિશ્વમાં બીજા ક્રમાંકે છે. (પ્રથમ ક્રમ ચીનનો છે.) ભારતમાં બનાવવામાં આવતા કાચાં મલબેરી રેશમ પૈકી 97% ઉત્પાદન ભારતના પાંચ રાજ્યોમાં થાય છે. આ રાજ્યો કર્ણાટક, આંધ્રપ્રદેશ, તમિલનાડુ, પશ્ચિમ બંગાળ અને જમ્મુ-કશ્મીર છે.

=> કેન્દ્રીય રેશમ બોર્ડ :-

- > સંસદના અધિયમ હેઠળ વર્ષ 1948માં બનાવવામાં આવેલી આ એક વૈધાનીક સંસ્થા છે. તે વસ્ત્ર મંત્રાલયની અંતર્ગત કાર્ય કરે છે. તેનું વડું મથક બેંગલોરમાં આવેલું છે.

રેસીડેન્શિયલ એસેટ પ્રાઈસ મોનીટરીંગ સર્વે

- > રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા 'રેસીડેન્શિયલ એસેટ પ્રાઈસ મોનીટરીંગ સર્વે' (RAPMS) દર ત્રણ માસે જાહેર કરવામાં આવે છે.
- > જુલાઈમાં જાહેર થયેલાં સર્વે મુજબ, 'હાઉસીંગ અફોર્ડેબીલીટી' વધુ ખરાબ થઈ છે. આ સર્વે મુજબ 'હાઉસીંગ પ્રાઈસ ટુ ઈનકમ' (ઘરોની કિંમતના પ્રમાણમાં આવક)નો દર 56.1 માંથી વધીને 61.5% થયો છે. (વર્ષ 2015થી 2019 દરમિયાન)

મધ્યાહન ભોજન યોજના

- > છેલ્લા 3 વર્ષોમાં મધ્યાહન ભોજન યોજના અંતર્ગત આપવામાં આવતા ભોજનની ગુણવત્તા વિશે ઘણી ફરિયાદો આવેલી છે. આથી આ યોજના સતત સમાચારમાં રહેલી છે. આ યોજનાની પાયાની બાબતો નીચે મુજબ છે.
- > મધ્યાહન ભોજન યોજના સ્કૂલ શિક્ષા અને સાક્ષરતા વિભાગ, માનવ સંસાધન અને વિકાસ મંત્રાલય અંતર્ગત આવે છે.
- > આ યોજનાની શરૂઆત 1995માં 'સેન્ટ્રલી સ્પોન્સર્ડ સ્કીમ' તરીકે કરવામાં આવી હતી.
- > આ યોજના મુજબ, 6થી 14 વર્ષના બાળકો કે જે ધોરણ 1થી 8માં અભ્યાસ કરતાં હોય, શાળામાં દાખલ થયા હોય અને નિયમિત હાજરી આપતા હોય તેઓને ગરમ બનાવેલું તાજું ભોજન આપવામાં આવશે.
- > આ અંતર્ગત ધોરણ 1થી 5ના બાળકોને આ ભોજનમાંથી 450 કેલરી અને 12 ગ્રામ પ્રોટીન જેટલું પોષણ મળવું જોઈએ. તથા ધોરણ 6થી 8ના બાળકો માટે આ પ્રમાણ 700 કેલરી અને 20 ગ્રામ પ્રોટીનનું રાખવું.
- > આ ભોજન વિનામૂલ્યે તથા દરરોજ મળશે. સિવાય કે શાળાઓની રજાઓના દિવસોમાં.
- > આ યોજનામાં દરેક સરકારી શાળાઓ સરકારી, સરકારી સહાય મેળવતી શાળાઓ અને મદ્રેસાઓનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- > 'સ્ટેટ સ્ટીઅરીંગ કમ મોનિટરીંગ કમિટી' (SSNC) દ્વારા આ યોજનાની દેખરેખ, અમલીકરણ તથા ભોજનની ગુણવત્તા અને પોષક તત્વોના તપાસની જવાબદારી રાખવાની રહેશે.

સતત પહેલ

- > આ યોજનાનું પૂરું નામ 'Sustainable Alternative towards Affordable Transportation'(SATAT) છે.
- > આ પહેલ એ 'કમ્પ્રેસડ બાયો ગેસ'ના વપરાશને પ્રોત્સાહન આપવા માટેની છે. આ પરિવહન ઈંધણ એ સારો પર્યાવરણીય વિકલ્પ છે. સતત પહેલ દ્વારા ખેડૂતો અને પર્યાવરણને લાભ થશે.
- > ઉપરાંત સ્વાયત ઉદ્યોગ સાહસીકોને રોજગારી ઊભી કરવાની તક એ નાના બાયોગેસ એકમોની સ્થાપના દ્વારા આપવામાં આવશે. આ યોજનાની શરૂઆત ઓક્ટોબર, 2018માં થઈ હતી. આ યોજના 'પેટ્રોલિયમ અને પ્રાકૃતિક ગેસ મંત્રાલય'ની છે.

CCTNS પ્રોજેક્ટ

- > હાલમાં જાહેર થયેલી એક માહિતી મુજબ, CCTNSનો લક્ષ્યાંક 14306 પોલીસ સ્ટેશનોને આ પ્રોજેક્ટમાં સમાવવાનો હતો. હાલ આ પ્રોજેક્ટમાં 14874 પોલીસ સ્ટેશનો સમાવવામાં આવેલાં છે, જેમાં હજુ બિહારના પોલીસ સ્ટેશનોની ગણતરી કરવામાં આવેલી નથી.

=> આ પ્રોજેક્ટ વિશે :-

- > CCTNSનું પૂરું નામ કાઈમ એન્ડ ક્રિમીનલ ટ્રેકીંગ નેટવર્ક એન્ડ સિસ્ટમ છે. આ યોજનાની શરૂઆત જૂન, 2009માં કરવામાં આવી હતી.
- > આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ દેશના વિવિધ પોલીસ સ્ટેશનોને જોડવાનો તથા એકીકૃત માળખું બનાવવાનો છે. જેથી તેઓની કાર્યક્ષમતામાં વધારો કરી શકાય. આ માટે ઈ-ગવર્નન્સ, ઈ-ફોર્મેશન ટેકનોલોજી તથા ટ્રેકીંગ સિસ્ટમનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

પ્રધાનમંત્રી ઊર્જા ગંગા પ્રોજેક્ટ :-

- > આ એક ગેસ પાઈપલાઈન પ્રોજેક્ટ છે જેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વારાણસીના રહેવાસીઓને પાઈપ દ્વારા રાંધણ ગેસ પહોંચાડવાનો છે. ત્યારબાદ આ યોજનાને બિહાર, ઝારખંડ, પશ્ચિમ બંગાળ અને ઓડિશા સુધી પણ વિસ્તૃત કરવામાં આવશે.
- > Gas Authority of India Limited (GAIL) દ્વારા આશરે 11,000 કિમી.ની લાંબી પાઈપલાઈન બનાવવામાં આવેલી છે. આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત આ પાઈપલાઈનને વધુ 2540 કિમી. લંબાવવામાં આવશે.

પ્રધાનમંત્રી રોજગાર પ્રોત્સાહન યોજના (PMRRY) :-

- > તાજેતરમાં જાહેર થયેલાં એક આંકડા મુજબ, તારીખ 01-04-2016થી 31-03-2019 સુધીમાં આ યોજના દ્વારા લાભ મેળવનારાઓની સંખ્યા 1.18 કરોડ થઈ છે. આ યોજના વર્ષ 2016-17ના બજેટમાં જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય દ્વારા આ યોજનાનું અમલીકરણ કરવામાં આવે છે. આ યોજના મુજબ નવા રોજગારના સર્જન માટે રોજગાર દાતાઓને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે.
- > આ યોજનામાં ભારત સરકાર નવા રોજગારના સર્જન માટે રોજગારદાતાના 8.33% EPS યોગદાનની ચુકવણી કરશે. આ યોજનામાં રૂ. 15,000 પ્રતિમાસ સુધી પગાર ધરાવતા લોકો માટેની છે. આ યોજનાનો મુખ્ય હેતુ રોજગારનું સર્જન કરવાનો છે.

ATMનું લેબલીંગ

- => **વાઈટ-લેબલ ATM :-** બેંક સિવાયની એકમોની માલિકીનું તથા તેના દ્વારા સંચાલિત ATMને વાઈટ લેબલ ATM કહે છે. રૂ. 100 કરોડથી વધુની નેટ-વર્થ (Networth) ધરાવતી તથા કંપની એક્ટ, 1956ની અંતર્ગત નોંધાયેલ બેંક સિવાયની કંપનીઓને વાઈટ-લેબલ ATM સ્થાપવાની છૂટ આપવામાં આવી છે.
- > તાતા ગ્રુપ દ્વારા સૌપ્રથમ 'Indicash' નામનું વાઈટ લેબલ ATM સ્થાપવામાં આવ્યું હતું. વાઈટ-લેબલ ATMમાં કોઈપણ બેંકનો લોગો હોતો નથી. ATMની પહોંચ દેશભરમાં વધારવા માટે વાઈટ-લેબલ ATM સ્થાપવામાં આવ્યાં છે.
- > હાલમાં RBI એ કરેલા નિર્ણય મુજબ, વાઈટ લેબલ ATM હવે RBI કે કરન્સી ચેસ્ટ પાસેથી નાણાં મેળવી શકશે. બેંકોના સામાન્ય ATMનો વપરાશ વધે તે માટે સામાન્ય બેંકો વાઈટ-લેબલ ATMને નિયમિત નાણાં ફાળવણી કરતી ન હતી.
- => **બ્રાઉન-લેબલ ATM :-** આ એવા ATM હોય છે જે ખર્ચ વહેંચણીના સિદ્ધાંત પર સ્થાપવામાં આવેલાં હોય. સામાન્ય બેંકો કોઈ અન્ય કંપનીને ATM ના સંચાલનનું કાર્ય સોંપે છે. આવા ATMમાં જે - તે સમર્થક બેંકોનો લોગો હોય છે. RBI આવી પ્રક્રિયામાં સમાવિષ્ટ હોતી નથી. આ માત્ર જે-તે સમર્થક બેંક અને અન્ય કંપની (થર્ડ પાર્ટી) વચ્ચેનો કરાર હોય છે.

અટલ બીમિત વ્યક્તિ કલ્યાણ યોજના

- > બદલાતી જતી રોજગારીની સ્થિતિના કારણે જે વ્યક્તિએ પોતાની નોકરી ગુમાવી હોય તેઓને નાણાકીય રીતે મદદ કરવાની આ યોજના છે.
- > કર્મચારી રાજ્ય વીમા અધિનિયમ, 1948 હેઠળ સતત બે વર્ષ સુધી વીમિત (વીમો ધરાવનાર) વ્યક્તિ આ યોજનાનો લાભ લઈ શકશે.
- > 17 જુલાઈ, 2019 એ કર્મચારી રાજ્ય વીમા નિગમ દ્વારા આ યોજનાને મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આ યોજનામાં લાભાર્થી બનવાની અન્ય ઘણી શરતો છે. આ યોજનામાં લાભાર્થીઓને મહત્તમ 90 દિવસની જ નાણાકીય સહાય (બેરોજગારી માટે) મળી શકે છે.

પરામર્શ યોજના

- > માનવ સંસાધન અને વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા વિશ્વ વિદ્યાલય અનુદાન આયોગ (UGC) ની 'પરામર્શ' યોજનાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- => **હેતુ :-** ઉચ્ચ શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે 'National Accreditation and Assessment Council' (NAAC) દ્વારા માન્યતા મેળવવા ઈચ્છિત સંસ્થાઓને માર્ગદર્શન આપવાનો આ યોજનાનો મુખ્ય હેતુ છે.
- => **અમલીકરણ:-** આ યોજનાનું અમલીકરણ 'Hub & Spoke' મોડેલ દ્વારા કરવામાં આવશે. જે અંતર્ગત માર્ગદર્શન આપનાર કેન્દ્રીય સંસ્થાને 'હબ' કહેવાશે. આ 'હબ' સંસ્થાઓની જવાબદારી રહેશે કે તે તેમની વિવિધ શાખાઓ (એટલે કે Spoke) દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવવા ઈચ્છનારા સંસ્થાઓને મદદ કરે.
- => **લક્ષ્ય :-** આ યોજનામાં 1000 ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓને ખાસ કરીને ગુણવત્તા ક્ષેત્ર પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરીને માર્ગદર્શન આપવાનું લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું છે.

- => **National Accreditation and Assessment Council વિશે :-**
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1994માં UGCની અંતર્ગત એક સ્વાયત સંસ્થા તરીકે કરવામાં આવી હતી. હાલમાં તેનું વડું મથક બેંગલુરુમાં આવેલું છે. ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં ગુણવત્તાની ખાતરી કરવાનો NAAC નો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

વિશ્વવિદ્યાલય અનુદાન આયોગ (UGC)

- > UGCની શરૂઆત વર્ષ 1953માં થઈ હતી. સંસદના અધિનિયમ દ્વારા વર્ષ 1956માં તેને એક વૈદ્યાનિક સંસ્થાનું સ્વરૂપ આપવામાં આવેલું છે. તેનું મથક નવી દિલ્હીમાં આવેલું છે.

અર્બન હાટ્સ (Urban Haats)

- > વસ્ત્ર મંત્રાલય દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી આ એક પહેલ છે. આ પહેલ અંતર્ગત 'માળખાગત અને તકનીકી સહાય' આપવાની યોજના છે.
- > જેમાં મોટા શહેરોમાં સ્થાયી વેપાર માળખું સ્થાપી હસ્તકલા કારીગરો તથા હેન્ડલુમ કારીગરોને માર્કેટીંગ માટેની એક સુવિધા પૂરી પાડવામાં આવશે.
- > આ યોજનાનું અમલીકરણ રાજ્ય હસ્ત કલા/હેન્ડલુમ વિકાસ નિગમ/પર્યટન વિકાસ નિગમ/શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓ દ્વારા કરવામાં આવશે. અર્બન હાટના એકમ દીઠ નાણાકીય સીમા રૂ. 300 લાખ સુધીની છે.

ઈજા સારવાર કેન્દ્રો (Trauma Care Centres)

- > ભારત સરકારે રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ પર ઈજા સારવાર કેન્દ્રો સ્થાપવાની પહેલ શરૂ કરી છે. આ પહેલ 'કેપેસિટી બિલ્ડીંગ ફોર ડેવલપીંગ ટ્રોમા કેર ફેસિલિટીસ ઓન નેશનલ હાઈવે' યોજના હેઠળ શરૂ કરવામાં આવેલી છે.
- > આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ભારતભરમાં આવા કેન્દ્રોના નિર્માણ દ્વારા માર્ગ અકસ્માત દરમિયાન રોકી શકાય તેવાં મૃત્યુનું પ્રમાણ ઘટાડવાનું છે. આ પહેલમાં રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ દરેક 100 કિમી. એ એક ઈજા સારવાર કેન્દ્ર સ્થાપવાની યોજના છે.

પાક અવશેષોનું મૂળ સ્થળે નિયમન

- > પાક અવશેષોના મૂળ સ્થળે (IN-SITU) નિયમન માટે એક કેન્દ્ર ક્ષેત્રની યોજના વર્ષ 2018-19થી 2019-20 માટે શરૂ કરવામાં આવેલી છે.
- > આ યોજનાનું પૂરું નામ, Promotion of Agricultural Mechanization for In-Situ management of crop residue in the states of Punjab, Hariyana, Uttar Pradesh and National Capital territory of Delhi છે. પાક અવશેષોના નિયમન માટે જરૂરી મશીનો માટે સબસિડી આપીને વાયુ પ્રદૂષણને ઘટાડવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ આ યોજનાનો છે. આ યોજના કૃષિ મંત્રાલય અંતર્ગત આવે છે.

પ્રધાનમંત્રી આર્થિક સલાહકાર પરિષદ

- > પ્રધાનમંત્રીની આર્થિક સલાહકાર પરિષદ (EAC-PM) દ્વારા 'રિસર્ચ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ (R & D) એક્સપેન્ડીચર ઈકોસિસ્ટમ' નામનો રિપોર્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. આ રિપોર્ટ ગ્લોબલ ઈનોવેશન ઈન્ડેક્સ (GII-2019)ના કાર્યક્રમ દરમિયાન જ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. આ રિપોર્ટના ત્રણ મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો નીચે મુજબ છે :

- (1) R & D ડેટાની ગણતરી દરમિયાન ઘટતા ડેટાનું સમાધાન કરવું. જેથી R & Dની સાચી માહિતી થકી વિશ્વમાં ભારતનો સાચો ક્રમ આ બાબતમાં જાણી શકાય.
- (2) વિવિધ ક્ષેત્રોમાં R & Dમાં થતા ખર્ચનો અભ્યાસ કરવો તથા તે વિશેની સમસ્યાનો ઉકેલ કરવો.
- (3) વર્ષ 2022 સુધીમાં R & D પર GDPના 2% ખર્ચ કરવાના લક્ષ્યને સિદ્ધ કરવા માટેનો રસ્તો તૈયાર કરવો.

=> EAC-PM વિશે :-

- > તે એક ગંર-બંધારણીય, બિન-વૈધાનિક તથા સ્વતંત્ર પરિષદ છે. તેની રચના ભારત સરકાર અને ખાસ કરીને પ્રધાનમંત્રીને આર્થિક તથા સંલગ્ન બાબતો પર સલાહ-સૂચન કરવા માટે થઈ છે. જુલાઈ, 2019 મુજબ EAC-PCના ચેરમેન ડો. બિબેક દેબરોય છે.

નેશનલ ડેટા ક્વોલિટી ફોરમ (NDQF)

- > ભારતી તબીબી-વિજ્ઞાન સંશોધન પરિષદ (ICMR)ની નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેડીકલ સ્ટેટિસ્ટીક્સ (NIMS) દ્વારા 'પોપ્યુલેશન કાઉન્સિલની સાથે ભાગીદારીમાં NDQF લોન્ચ કરવામાં આવેલ છે. 'પોપ્યુલેશન કાઉન્સિલ' એ એક આંતરરાષ્ટ્રીય બિન-નફાકારક NGO છે.

=> NDQF વિશે :-

- > તે એક રાષ્ટ્રીય એકીકૃત પ્લેટફોર્મ છે. જેનું લક્ષ્ય આરોગ્ય અને વસતી વિષયક માહિતીની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવાનું છે.

=> NIMS વિશે :-

- > NIMS એ ICNRની એક કાયમી સંસ્થા છે જે નવી દિલ્હીમાં આવેલી છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1977માં થઈ હતી. તે રિસર્ચ મેથોડોલોજી, પ્રોગ્રામ ઇવેલ્યુએશન, મેથેમેટીકલ મોડેલીંગ ડેટા એનાલિસીસ વગેરે જેવા મુદ્દા પર તકનીકી કુશળતા પ્રદાન કરે છે. દેશમાં તબીબી અને આરોગ્યના આંકડા (સ્ટેટિસ્ટીક્સ) સંગ્રહને સંકલન અને પ્રમાણિત કરવા માટેની તે ભારતની એક માત્ર સંસ્થા છે.

સહમતિ :-

- > સહમતિ એ એક નવું પ્લેટફોર્મ છે, જેને ભારતના આધાર આકિટેકટ 'નંદન નિલેકની' દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. આ પ્લેટફોર્મ દ્વારા બેંક ખાતાની પ્રક્રિયાઓને 'પેપરલેસ' બનાવવામાં આવશે.
- > સહમતિ એ એકત્રિત થયેલ ખાતાઓના સંગ્રહની પ્રણાલી (Collective of Account Aggregator - AA) છે તેને એક બિન-સરકારી ખાનગી કંપની તરીકે સ્થાપવામાં આવશે.
- > AA (એકાઉન્ટ એગ્રેગેટર) એ એક એવી પ્રક્રિયા છે જેના દ્વારા કોઈ વ્યક્તિના અથવા તેના ઘરના ખાતાઓ એક જગ્યાએ એકત્રિત થાય છે.
- > AAનું આર્કિટેકચર એ DEPA ફેમવર્ક પર આધાર રાખે છે. DEPAનું પૂરું નામ Data Empowerment and Protection Architecture છે.
- > AAની મુખ્ય જવાબદારીઓ વ્યક્તિગત ગ્રાહકોની સ્પષ્ટ સહમતિ (સંમતિ)ના આધારે સેવાઓ પ્રદાન કરવાની છે.
- > AA એ એવું ફેમવર્ક છે જે વપરાશકર્તાની સહમતિથી વિવિધ એકમોમાંથી ડેટાની સરળ વહેંચણી અને વપરાશ માટે ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ પ્રદાન કરે છે.

- > આ ફેમવર્કમાં મુખ્યત્વે ગ્રાહકના ડેટાના વિનિમયનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ ડેટા-સંગ્રહનો સમાવેશ થતો નથી. આથી ડેટા લીક કે દુરુપયોગ થતો અટકાવી શકાય છે.
- > ભવિષ્યમાં 'સહમતિ'ને ટેલિકોમ અને આરોગ્ય ક્ષેત્રમાં પણ લાવવામાં આવશે.

બીજ સંગ્રહ સુવિધા (Seed Storage Facility)

- > ભારતે પોતની બીજ સંગ્રહ સુવિધા લદાખના ચાંગ લા (Chang La) ખાતે સ્થાપી છે.
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 2010માં DIHAR અને NBPGR દ્વારા કરવામાં આવી હતી. આ સ્થાપના DRDOની દેખરેખ અંતર્ગત કરવામાં આવેલી છે.
- > DIHARનું પૂરું નામ Defence Institute of High Altitude Research છે. NBPGRનું પૂરું નામ National Bureau of Plant Genetic Resource છે.
- > વિશ્વની સૌથી મોટી બીજ સંગ્રહ સુવિધા 'Svalbard Seed Vault' જે નોર્વેમાં આવેલી છે.
- > હાલમાં ભારતની બીજ સંગ્રહ સુવિધામાં 1597 કૃષિ મતોની નોંધણી કરવામાં આવી હતી.

Iconic Tourist Sites - પ્રતિષ્ઠિત પ્રવાસન સ્થળો

- > સરકાર દ્વારા 17 સ્થળોએ 'પ્રતિષ્ઠિત પ્રવાસન સ્થળો' તરીકે વિકસાવવામાં આવશે. આ વિશ્વ સ્તરના પ્રવાસન સ્થળો હશે જે અન્ય પ્રવાસન સ્થળો માટે આદર્શ બનશે.
 - > પ્રવાસન મંત્રાલય (Tourism Ministry) દ્વારા આ પહેલનું અમલીકરણ કરવામાં આવશે. મંત્રાલય દ્વારા રાજ્ય સરકાર અને ASIની મદદ લેવામાં આવશે.
 - > આ 17 સ્થળો નીચે મુજબ છે.
1. તાજ મહેલ — ઉત્તરપ્રદેશ
 2. ફતેરપુર સિકરી — ઉત્તરપ્રદેશ
 3. અજંતા — મહારાષ્ટ્ર
 4. ઈલોરા — મહારાષ્ટ્ર
 5. હુમાયુનો મકબરો, — દિલ્હી
 6. લાલ કિલ્લો — દિલ્હી
 7. કુતુબ મિનાર — દિલ્હી
 8. કેપ્લવા — ગોવા
 9. આમરે કિલ્લો — રાજસ્થાન
 10. સોમનાથ — ગુજરાત
 11. ધોળાવીરા — ગુજરાત
 12. ખજૂરાહો — મધ્ય પ્રદેશ
 13. હમ્પી — કર્ણાટક
 14. મહાબલીપુરમ્ — તમિલનાડુ
 15. કાઝીરંગા — આસામ
 16. કુમાયકોમ — કેરળ
 17. મહાબોધી મંદિર — બિહાર

ફિલપકાર્ટ સમર્થ

- > ભારતીય ઈ-કોમર્સ કંપની ફિલપકાર્ટ દ્વારા 'ફિલપકાર્ટ સમર્થ' નામની પહેલ શરૂ કરવામાં આવી છે.

- > આ પહેલ દ્વારા વણકરો, કારીગરો તથા હસ્તકાલ કરનારાઓને ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મ પર લાવવામાં આવશે. ફિલપકાર્ટ દ્વારા આ લોકોની કૃતિઓ/વસ્તુઓને ઓનલાઈન વેચાણ માટે મદદ કરવામાં આવશે.
- > આ દ્વારા ગ્રામ્ય ભારતમાં ઉદ્યમશીલતામાં વધારો થશે અને ગ્રામીણ વિસ્તારમાં ઈ-ટરનેટ સુવિધાઓમાં પણ વધારો થશે.

ટાઈમ રિલીઝ સ્ટડી (Time Release Study)

- > નાણા મંત્રાલયના મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા 1થી 7 ઓગસ્ટ દરમિયાન ભારતની પ્રથમ રાષ્ટ્રીય ટાઈમ રિલીઝ સ્ટડી' (TRS) કરવામાં આવશે. ત્યારબાદ દર વર્ષે આ પ્રકારનો અભ્યાસ કરવાની યોજના પણ છે.
- > TRS એ એક એવા પ્રકારનું આંતરરાષ્ટ્રીય માન્યતા પ્રાપ્ત સાધન (ટૂલ) છે જેનો ઉપયોગ આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર પ્રવાહની કાર્યક્ષમતા અને અસરકારકતાને માપવા માટે થાય છે.
- > આ પહેલ દ્વારા કોઈ કાર્ગોને છૂટું કર્યા બાદ તે અંતિમ સ્થાન સુધી પહોંચે તે સુધીમાં તે માલ માટેની વિવિધ મંજૂરીઓ, ક્રિયાબદ્ધ અડચણો વગેરેને નીતિબદ્ધ રીતે માપણી કરવામાં આવશે.
- > આ દ્વારા વિવિધ અડચણોને દૂર કરી વેપારમાં વૃદ્ધિ થશે અને જવાબદાર શાસનને વેગ મળશે.
- > TRSની હિમાયત વિશ્વ સીમા-શૂલક સંગઠન (World Customs Organisation) દ્વારા પણ કરવામાં આવી છે.
- > આ સાથે ભારતના નિકાશલક્ષી ઉદ્યોગો તથા MSME ને લાભ મળશે અને ભારતની ગુણવત્તા આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરની બનશે.

ખાનીજ બિદેશ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (Khanij Bidesh India Ltd. - KABIL)

- > ત્રણ કેન્દ્રીય જાહેર ક્ષેત્રના સાહસો (CPSE)ની ભાગીદારી દ્વારા એક સંયુક્ત સાહસ (Joint Venture) KABIL (ખાનીજ બિદેશ ઈન્ડિયા લિમિટેડ)ની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
- > આ ત્રણ CPSE નીચે મુજબના છે :
(i) નેશનલ એલ્યુમિનિયમ કંપન લિમિટેડ (NALCO)
(ii) હિન્દુસ્તાન કોપર લિમિટેડ (HCL)
(iii) મિનરલ એક્સપ્લોરેશન કંપની લિમિટેડ (MECL)
- > ભારતીય સ્થાનિક બજારમાં જટિલ અને વ્યૂહાત્મક ખનિજોનો સતત પુરવઠો સુનિશ્ચિત કરવો એ 'KABIL' નો હેતુ છે.
- > આ સાથે-સાથે આવી ધાતુઓને આયાત અવેજીકરણ પણ 'KABIL' દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

સબકા વિશ્વાસ

- > **સબકા વિશ્વાસ :-**
કરદાતાઓમાં લાંબા સમયના વિવાદોના ઉકેલ માટે 'સબકા વિશ્વાસ' યોજના 1 ડિસેમ્બર, 2019 સુધી સક્રિય રહેશે.
- > આ યોજનામાં સેવા તથા કેન્દ્રીય ઉત્પાદન કર સંબંધિત વિવાદોનું સમાધાન કરવામાં આવશે.
- > આ યોજનાના બે ભાગ છે.
(i) વિવાદ સમાધાન
(ii) સામાન્ય માફી
- > સામાન્ય માફી હેઠળ કરદાતાઓને બાકી વેરો ભરવાની તક અપાશે અને કાયદા હેઠળની અન્ય કોઈપણ અસરથી તેમને મુક્ત કરવામાં આવશે.

- > આ યોજનાનો ઉદ્દેશ મોટી સંખ્યામાં કરદાતાઓને બાકી વેરામાંથી રાહત આપવાનો અને ખાસ કરીને નાના કરદાતાઓની મોટી સંખ્યામાં બાકી રહેતા કેસોનો ઉકેલ લાવવાનો છે.

CSRનું ઉલ્લંઘન

- > નાણામંત્રીએ જાહેરાત કરી છે કે CSR (Corporate Social Responsibility)ના ઉલ્લંઘનને ગુનાહિત અપરાધ માનવામાં આવશે નહીં અને તેના બદલે તેને નાગરિક જવાબદારી (Civil Liability) માનવામાં આવશે.
- > આ અગાઉ CSRના ઉલ્લંઘન માટે 3 વર્ષની સજા કરવામાં આવતી હતી.

પ્રોજેક્ટ SURE

- > ભારતના કાપડ ઉદ્યોગ દ્વારા ફેશન ઉદ્યોગને ટકાઉ માર્ગે લઈ જવા માટે Sustainable Resolution (SURE) નામનો પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવામાં આવેલો છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ દ્વારા કાર્બનના ઉત્સર્જનમાં ઘટાડો કરવામાં આવશે અને સંસાધનોની કાર્યક્ષમતામાં વધારો કરવામાં આવશે તથા કચરાના નિકાલનું નિયમન થશે અને હકારાત્મક સામાજિક અસરને પ્રોત્સાહન મળશે જેથી લાંબા-ગાળાની ટકાઉક્ષમતા તથા શુદ્ધ પર્યાવરણની પ્રાપ્તિ થશે.

એડવાઈઝરી બોર્ડ ફોર બેંકિંગ ફોડ (ABBF) :-

- > કેન્દ્રીય સર્તકતા આયોગ(CVC) દ્વારા રૂ. 50 કરોડથી વધુની બેંકિંગ છેતરપિંડીની તપાસ કરવા માટે એક ABBFની રચના કરવામાં આવી છે.
- > તેના ચેરમેન તરીકે પૂર્વ વિજિલન્સ કમિશનર શ્રી ટી. એમ. ભસીનની નિમણૂક કરવામાં આવી છે.
- > ચેરમેન ઉપરાંત તેમાં 3 અન્ય સભ્યો પણ હશે. તેઓનો કાર્યકાળ 2 વર્ષનો રહેશે.

જનઔષધિ સુગમ

- > કેન્દ્રીય રસાયણ અને ખાતર મંત્રાલય દ્વારા નવી મોબાઈલ એપ્લિકેશન 'જનઔષધિ સુગમ' લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ એપ્લિકેશનના ઉપયોગો નીચે મુજબ છે :
(i) નજીકના જનઔષધિ કેન્દ્રનું લોકેશન ગોતવા (ગુગલ મેપમાં)
(ii) જનઔષધિ જેનેરિક દવાઓ શોધવા.
(iii) જેનેરિક તથા બ્રાન્ડેડ દવાઓની સરખામણી કરવા (જેમાં કિંમત, બચત, બનાવટ વગેરેની સરખામણી થઈ શકશે)

મેઘદૂત એપ્લિકેશન

- > ખેડૂતોને મદદ કરવા માટેની તે એક નવી મોબાઈલ એપ્લિકેશન છે.
- > પૃથ્વી વિજ્ઞાન તથા કૃષિ મંત્રાલય દ્વારા આ એપ્લિકેશન લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ એપ્લિકેશન દ્વારા ખેડૂતોને કૃષિ તથા પશુધન માટે સ્થાનિક ભાષામાં હવામાન આધારિત કૃષિ સલાહ પ્રદાન કરવામાં આવશે.
- > શરૂઆતમાં આ એપ્લિકેશન દેશના 150 જિલ્લાઓમાં કાર્યરત થશે ત્યારબાદ એક વર્ષમાં સંપૂર્ણ દેશમાં તેની સેવાઓનું વિસ્તૃતિકરણ કરવામાં આવશે.

- > આ એપ્લીકેશન તાપમાન, વરસાદ, ભેજ અને પવનની ગતિ તથા દિશાને લગતી આગાહી કરશે. મંગળવારે અને શુક્રવારે એમ અઠવાડિયામાં બે વખત માહિતીને અપડેટ કરવામાં આવશે.
- > ખેડૂતોને સમજવામાં સરળતા રહે એ હેતુથી ઈમેજ તથા નકશાના સ્વરૂપમાં માહિતી આપવામાં આવશે.
- > આ એપ્લીકેશન વોટ્સએપ તથા ફેસબુક સાથે પણ જોડવામાં આવશે જેથી ખેડૂતો તેમના સાથીદારો સુધી આ માહિતી પહોંચાડી શકે. ભવિષ્યમાં યુ-ટ્યુબ સાથે પણ સંકલન સાધવામાં આવશે.
- > આ એપ્લીકેશન ભારત મૌસમ વિભાગ(IMD), ભારતીય ઉષ્ણકટિબંધીય મૌસમ વિજ્ઞાન સંસ્થા (IITM) તથા ભારતીય કૃષિ સંશોધન પરિષદ (ICAR)ના તજજ્ઞો દ્વારા બનાવામાં આવેલી છે.

કોસી-મેચી નદી-જોડાણ પરિયોજના

- > બિહાર રાજ્યની કોસી-મેચી નદી-જોડાણ પરિયોજના માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા રૂ.4,900 કરોડની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. (નોંધ :- આ યોજનામાં નેપાળ પણ સમાવિષ્ટ છે.)
- > આ એવી બીજી જ નદી-જોડાણ પરિયોજના છે જેને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હોય. આ અગાઉ કેન-બેતવા (મધ્યપ્રદેશ) નદી-જોડાણ પરિયોજનાને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > કોસી નદીના વધારાના પાણીનું હનુમાન નગર બેરેજ મારફતે મેચી નદીમાં સ્થળાંતર કરવામાં આવશે.
- > મેચી નદી એ મહાનંદા નદીની ઉપનદી છે અને સામાન્ય રીતે સિંચાઈ માટે નદીમાં પૂરતું પાણી હોતું નથી.
- > કોસી નદી પણ તેના માર્ગ વારંવાર બદલે છે અને દર વર્ષે તેમાં પૂરની સ્થિતિ જોવા મળે છે. આથી, આ યોજનાથી બંને તરફના લાભો થવાની શક્યતા છે.
- > ઉત્તર બિહારના કિશનગંજ, અરારિયા, પુર્નિયા અને કટિહાર જિલ્લાની 2.14 લાખ હેક્ટર જમીન માટે સિંચાઈની સગવડ આ યોજના દ્વારા શક્ય બનશે. આ સીમાંચલ વિસ્તારમાં આ દ્વારા હરિત ક્રાંતિ થશે તેવી પણ આશા છે.
- > આ યોજનામાં કોઈ પણ લોકોનું સ્થળાંતર કે વન-જમીનની કપાત કરવી પડે તેમ નથી. ઉપરાંત યોજનાના 10 કિમીની આસપાસના વિસ્તારમાં કોઈપણ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન, અભ્યારણ્ય કે પર્યાવરણ સંવેદનશીલ વિસ્તાર આવેલો નથી.

=> કોસી નદી :-

- > કોસી એ એક આંતરરાષ્ટ્રીય નદી છે. તેનો ઉદ્ભવ તિબેટમાં થાય છે. ત્યાંથી તે નેપાળમાં થઈ ભારતમાં પ્રવેશે છે અને ઉત્તર બિહારના મેદાનોમાં વહી, ગંગા નદીને મળે છે.
- > આ નદી આશરે 720 કિમી લાંબી છે. કોસી નદીને "બિહારનું દુઃખ" કહેવામાં આવે છે.

=> મેચી નદી :-

- > તે ભારત તથા નેપાળમાંથી વહેતી નદી છે. તેનો ઉદ્ભવ નેપાળમાં મહાભારત શ્રેણીમાંથી થાય છે.
- > આ નદી નેપાળમાંથી વહી ભારત અને નેપાળ વચ્ચે સરહદ બનાવે છે. ત્યારબાદ તે બિહારમાંથી પસાર થઈ મહાનંદા નદીને કિશનગંજ જિલ્લા પાસે મળે છે.

સમગ્ર શિક્ષા - જલ સુરક્ષા

- > માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલયના 'શાળા શિક્ષણ અને સાક્ષરતા વિભાગ' દ્વારા 'સમગ્ર શિક્ષા-જલ સુરક્ષા' અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > દેશની દરેક શાળાના વિદ્યાર્થીએ જળ સંરક્ષણ માટેની જાગૃકતા કેળવવા માટેનું આ અભિયાન છે.
- > આ અભિયાનના પાંચ મુખ્ય ઉદ્દેશો નીચે મુજબના છે.
 - (i) જળ સંરક્ષણ વિશે વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપવું.
 - (ii) પાણીની અછતની અસરો વિશે વિદ્યાર્થીઓમાં સંવેદના કેળવવી.
 - (iii) વિદ્યાર્થીઓને પાણીના પ્રાકૃતિક સ્ત્રોતોના રક્ષણ કરવાનું શિક્ષણ આપી તેમને સક્ષમ બનાવવા.
 - (iv) પ્રતિ દિવસ ઓછામાં ઓછું લિટર પાણી બચાવવા માટે વિદ્યાર્થીઓની મદદ કરવી.
 - (v) શાળા તથા ઘરેલું સ્તરે વિદ્યાર્થીઓને પાણીના ન્યાયી ઉપયોગ તથા પાણીના ઓછામાં ઓછા બગાડ માટે પ્રોત્સાહીત કરવા.

"Uber for Tractors" ખેડૂતોની મદદ માટેની નવી મોબાઇલ એપ્લિકેશન

- > સરકાર દ્વારા એક નવી એપ્લિકેશન, "Uber for Tractors" લોન્ચ કરવામાં આવશે.
- > આ એપ્લિકેશન દ્વારા ખેડૂતોને મોંઘા કૃષિ ઉપકરણો ભાડે લેવામાં મદદ મળશે.
- > આ એપ્લિકેશન વ્યક્તિને CHC સાથે જોડવામાં આવશે. CHCનું પૂરું નામ Customer Hiring Centre છે.
- > એપ્લિકેશનમાં ઉપકરણો હાજર હોય તેવા CHCને બતાવવામાં આવશે કે જેઓ 20 કે 50 કિમીના ક્ષેત્રમાં હોય. આ સાથે ઉપકરણોનું ભાડું પણ દર્શાવવામાં આવશે.
- > હાલ દેશમાં 38,000 કરતાં વધુ CHC કાર્યરત છે જે દર વર્ષે 2.5 લાખ કરતાં વધુ ઉપકરણોને ભાડે આપે છે.

દરિયાઈ રોપ-વે

- > ભારતના પ્રથમ અને સૌથી લાંબા રોપ-વે પ્રોજેક્ટ દ્વારા મુંબઈને એલીફન્ટાની ગુફાઓ સાથે જોડવામાં આવશે. આ વર્ષના અંત સુધીમાં આ રોપ-વે કાર્યરત થઈ જશે.
- > આ એક 8 કિમી લાંબો રોપ-વે પ્રોજેક્ટ છે જેમાં મુંબઈના પૂર્વ કિનારે આવેલા સેવરીને રાયગઢ જિલ્લાના એલીફન્ટા દ્વીપ સાથે જોડવામાં આવશે.
- > આ ગુફાઓમાં વાર્ષિક રીતે 7 લાખ મુલાકાતીઓ આવે છે. હાલ, મુંબઈ થી અહીં પહોંચવા માટે એક કલાક જેટલો સમય લાગે છે. જ્યારે રોપ-વે દ્વારા માત્ર 14 મિનિટનો સમય લાગશે. જેથી પ્રવાસન ઉદ્યોગને વેગ મળશે.
- > આ એક રૂ.700 કરોડનો PPP પ્રોજેક્ટ છે જેને મુંબઈ પોર્ટ ટ્રસ્ટ દ્વારા અમલમાં લાવવામાં આવશે.

વપરાયેલ ખાદ્ય તેલ (Used Cooking Oil)

- > ભારત સરકાર દ્વારા RUCO (Repurpose Used Cooking Oil) સ્ટીકરની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.

- > આ યોજના અંતર્ગત વપરાયેલા ખાદ્યતેલનું રૂપાંતર બાયોડીઝલ અંતર્ગત કરવામાં આવશે.
- > રસ ધરાવતાં રેસ્ટોરન્ટ તથા હોટલો વપરાયેલાં ખાદ્યતેલની ઉપલબ્ધતા દર્શાવવા તથા સપ્લાય કરવા માટે આ સ્ટીકર ચોટાડી શકે છે.
- > FSSAI દ્વારા RUCO પહેલની શરૂઆત કરવામાં આવી છે, જે અંતર્ગત વપરાયેલાં ખાદ્ય તેલનું રૂપાંતર કરવામાં આવશે.

City Knowledge and Innovation Clusters

- > કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા 6 શહેરોને 'સિટી નોલેજ એન્ડ ઈનોવેશન કલસ્ટર'ના રૂપમાં વિકસિત કરવામાં આવશે. આ છ શહેરોના નામ નીચે મુજબ છે.
 - (i) ભુવનેશ્વર
 - (ii) ચંદીગઢ
 - (iii) જોધપુર
 - (iv) પૂણે
 - (v) અમદાવાદ
 - (vi) હૈદરાબાદ
- > આ યોજનાનું નેતૃત્વ મુખ્ય વૈજ્ઞાનિક સલાહકાર (Principal Scientific Advisor - PSA) દ્વારા કરવામાં આવશે.
- > યોજનાનો હેતુ :- દેશમાં સ્થિત વિવિધ સંસ્થાઓ અને શહેરો (કે રાજ્ય)માં સ્થિત વિવિધ ઉદ્યોગો હેઠળના સંશોધન અને જ્ઞાન માટેના સંપર્કોની સ્થાપના કરવી.
- > શહેરોમાં સંશોધનની સ્થાપનાથી આંતરરાષ્ટ્રીય યોજનાઓ તથા સહાય મેળવવા માટે તે સક્ષમ બની શકશે.

સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ 2020

- > તાજેતરમાં, આવાસન અને શહેરી કાર્ય મંત્રાલય દ્વારા 'સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ 2020'ની શરૂઆત કરવામાં આવી છે, જેની થીમ 'સ્વચ્છતા આપણો હક' (Cleanliness is Our Right) છે.
- > આ સાથે-સાથે મંત્રાલય દ્વારા 'સ્વચ્છ નગર એપ' અને 'Water+' પ્રોટોકોલ પણ લોન્ચ કરવામાં આવ્યા છે.
- > 'સ્વચ્છ નગર એપ'માં લોકો ઘન કચરો, કન્સ્ટ્રક્શન એન્ડ ડિમોલિશન કચરો અને ભીનો કચરો જે-તે જગ્યાએથી દૂર કરવાની વિનંતી સ્થાનિક નાગરિક સંસ્થાને કરી શકશે. તે માટે ફીને ચૂકવણી કરવી પડે છે.
- > લોકો કચરા ઉપાડનાર વાહનનું ટ્રેકીંગ પણ કરી શકશે, જેના દ્વારા મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન જવાબદાર બનશે.
- > 'સ્વચ્છ નગર એપ' એ પહેલેથી જ આગ્રા, પલવાલ અને પોર્ટ બ્લેરમાં કાર્યત હતી અને હવે તેને સંપૂર્ણ દેશમાં વિસ્તૃત કરવામાં આવશે.
- > 'Water+' પ્રોટોકોલ એ શહેરોને ગંદુ પાણી પ્રોસેસીંગ કર્યા વગર પ્રકૃતિમાં ન છોડવામાં આવે તેવું માર્ગદર્શન તથા લક્ષ્ય રાખે છે.
- > જે શહેર ગંદા પાણીનું 100% ટ્રીટમેન્ટ કરે તથા ટ્રીટ થયેલા ગંદા પાણીના 10% પાણીનો પુનઃ ઉપયોગ કરે તેને 'Water+' ટેગ આપવામાં આવશે.
- > આ સાથે મંત્રાલય દ્વારા MSBM એપ પણ શરૂ કરવામાં આવી છે. જેના દ્વારા શૌચાલયના બાંધકામની દેખરેખ તથા તેનું નિયમન કરવામાં આવશે.

લેબર ફોર્સ સર્વે

- > તાજેતરમાં ભારત સરકારના સ્ટેટિસ્ટિક્સ એન્ડ પ્રોગ્રામ ઈમ્પ્લિમેન્ટેશન મંત્રાલય દ્વારા Periodic Labour Force Survey (PLFS) પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2017-18માં ભારતમાં બેરોજગારીનો દર 6.1 ટકા હતો.
- > જે ભારતમાં છેલ્લા 45-46 વર્ષમાં સૌથી વધુ છે.
- > આ અગાઉ ભારતમાં 1972-73માં બેરોજગારીનો દર 6.1 ટકા હતો.

- > આ રિપોર્ટ અનુસાર ભારતમાં ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં બેરોજગારી દર 5.3 ટકા છે.
- > જ્યારે શહેરી વિસ્તારોમાં તે 7.8 ટકા છે.
- > વધુ ભણેલા અને યુવાન વ્યક્તિઓ (15-29 વર્ષ)ના લોકોમાં બેરોજગારીનો દર વધુ જોવા મળે છે.
- > શહેરી વિસ્તારમાં બેરોજગારીનો દર ગ્રામીણ વિસ્તાર કરતા વધુ રહ્યો છે. (ગ્રામીણ ક્ષેત્રમાં દર - 5.3%, શહેરી ક્ષેત્રમાં દર - 7.8%)
- > શહેરોમાં પુરુષોની સરખામણીમાં સ્ત્રીઓની બેરોજગારી વધુ જોવા મળે છે.
- > ગ્રામીણ બિન સાક્ષર મહિલાઓમાં બેરોજગારીનું પ્રમાણ ઘટ્યું છે.
- > સામાજિક સમુદાયોમાં સૌથી વધુ બેરોજગારીનો દર 'જનરલ' કે 'અન્ય વિભાગ'માં સૌથી વધુ છે - 6.7%. જેના બાદ અનુસૂચિત જાતિ (6.3%), અન્ય પછાત જાતિઓ - OBCs (6%) અને અનુસૂચિત જનજાતિ (4.3%) છે.
- > ધાર્મિક સમુદાયોમાં ખ્રિસ્તીઓનો બેરોજગારી દર ગ્રામીણ તેમજ શહેરી વિસ્તાર બંનેમાં સૌથી વધુ રહ્યો છે. જે 7.4%, મુસ્લિમોમાં તે 6.5% છે, શીખોમાં 6.3% અને હિન્દુઓમાં 5.2% છે. (ગ્રામીણ દરો)
- > શહેરી વિસ્તારો માટે ખ્રિસ્તીઓમાં 11%, શીખોમાં 9.1%, મુસ્લિમોમાં 8.5% અને હિન્દુઓમાં 7.6% રહ્યો છે.
- > અમિતાભ કુંડુની અધ્યક્ષતામાં 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ સ્ટેટીસ્ટીક એન્ડ પ્રોગ્રામ ઈમ્પ્લિમેન્ટેશન' દ્વારા PLFS તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. માહિતીનું સંકલન NSSO (National Sample Survey Office) દ્વારા જુલાઈ 2017થી જૂન 2018 દરમિયાન કરવામાં આવ્યું હતું.

મહત્વની માહિતીઓ

- > ભારતનો શ્રમ બળ - 487 મિલિયન
- > રોજગાર ધરાવનાર - 458 મિલિયન
- > બેરોજગાર - 29 મિલિયન
- > બેરોજગારીનો દર - 6.1%
- > લેબર ફોર્સ પાર્ટીસિપેશન રેટ (2012) - 39.5%
- > લેબર ફોર્સ પાર્ટીસિપેશન રેટ (2018) - 36.5%
- > LFPR - Labour Force Participation Rate
- > WPR - Worker Population Ratio
- > UR - Unemployment Rate
- > LFPR - કુલ વસ્તીનું શ્રમબળની સંખ્યા સાથેનું પ્રમાણ (કામ કરતાં કે શોધી રહ્યા હોય તેવા)
- > WPR - કુલ વસ્તીનું રોજગાર યુક્ત શ્રમબળની સંખ્યા સાથેનું પ્રમાણ
- > UR - કુલ શ્રમબળ અને શ્રમબળમાં રહેલા બેરોજગાર વ્યક્તિઓનું પ્રમાણ

આવકવેરા દિવસ

- > આવકવેરા દિવસ
- > ભારતમાં દર વર્ષે 24 જુલાઈના રોજ 'આવકવેરા દિવસ' (Income Tax Day)ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > આ અંતર્ગત 24 જુલાઈ, 2019ના રોજ ગુજરાત ઈન્કમ ટેક્સ દ્વારા અમદાવાદ ખાતે 159મા 'આવકવેરા દિવસ'ની ઉજવણી માટે એક સમારોહનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- > જેમાં ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણી ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

- > આ પ્રસંગે તેમણે ગુજરાતમાં સતત બે વર્ષથી સૌથી વધુ આવકવેરો ભરનાર વ્યક્તિગત કરદાતા શ્રી રાવજીભાઈ પટેલનું સન્માન કર્યું હતું.
- > એ સમયે પહેલા આવકવેરાનું કલેક્શન આશરે રૂ.30 લાખ હતું. જે આજે વધીને રૂ. 11.30 લાખ કરોડ જેટલું થઈ ગયું છે. હાલ દેશમાં આશરે 36.5 લાખ લોકો આવકવેરો ભરે છે.

=> આ દિવસ વિશે :-

- > 24 જુલાઈ, 2019 એ કેન્દ્રીય પ્રત્યક્ષ કર બોર્ડ (CBDT) દ્વારા 159મો 'આવક વેરા દિવસ' ઊજવવામાં આવ્યો છે. ભારતમાં 24 જુલાઈ, 1860 માં સૌપ્રથમ સર જેમ્સ વિલ્સન દ્વારા આવક વેરો લગાડવામાં આવ્યો હતો. વર્ષ 1857ના બળવા દરમિયાન અંગ્રેજોને થયેલા નુકશાનની ભરપાઈ કરવા માટે આ પગલું લેવામાં આવ્યું હતું.

=> નોંધ :

- (1) આવકવેરો ભરવામાં ગુજરાત સમગ્ર દેશમાં પાંચમા ક્રમે છે.
- (2) જ્યારે આવકવેરાની ફરિયાદોના નિવારણમાં ગુજરાત સમગ્ર દેશમાં પ્રથમ ક્રમે છે.
- (3) આ દિવસ દરમિયાન CBDT દ્વારા 'કરદાતા ઈ-સહયોગ અભિયાન' પણ શરૂ કરવામાં આવેલ છે.

ભારતના ચાર રાજ્યોમાં 'One Nation One Ration Card' યોજના પાઈલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે લોન્ચ

- > ભારતમાં રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે તાજેતરમાં ભારતના ચાર રાજ્યોમાં 'એક દેશ એક રેશન કાર્ડ યોજના' પાઈલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ ચાર રાજ્યોમાં -
 - (1) ગુજરાત
 - (2) મહારાષ્ટ્ર
 - (3) આંધ્રપ્રદેશ અને
 - (4) તેલંગાણાનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ ચાર રાજ્યોમાં પાઈલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે આ યોજના 1 ઓગસ્ટ, 2019થી લાગુ કરવામાં આવી છે.

=> વન નેશન, વન રેશન કાર્ડ યોજનાની વિશેષતા

- > 30 જૂન, 2020 સુધીમાં સમગ્ર દેશમાં આ યોજના લાગુ કરવાની સરકારની યોજના છે.
- > આ માટે રેશન કાર્ડ એ આધાર નંબર સાથે લિંક થયેલા હોવા જરૂરી છે.
- > સમગ્ર દેશમાં આ યોજના લાગુ થયા બાદ લાભાર્થી વ્યક્તિ દેશના કોઈ પણ ભાગમાં કોઈ પણ સસ્તા અનાજ વિતરણની દુકાનેથી અનાજ મેળવી શકશે.
- > હાલ ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, આંધ્રપ્રદેશ અને તેલંગાણાના નાગરિકો તેમના રાજ્યમાં કોઈપણ સસ્તા અનાજ વિતરણની દુકાનેથી અનાજ મેળવી શકશે.
- > આ ઉપરાંત ગુજરાતના નાગરિકો મહારાષ્ટ્રમાં કોઈપણ સ્થળેથી અને મહારાષ્ટ્રના રેશનકાર્ડ ધરાવતા નાગરિકો ગુજરાતમાં કોઈપણ સ્થળેથી અનાજ મેળવી શકશે.
- > એ જ રીતે આંધ્રપ્રદેશ અને તેલંગાણાના નાગરિકો પણ એકબીજાના રાજ્યમાંથી સસ્તું અનાજ ખરીદી શકશે.
- > આ યોજના દ્વારા વિવિધ રાજ્યોમાં એકથી વધુ રેશન કાર્ડ ધરાવતા અને બમણો લાભ મેળવતાં લોકોના રેશનકાર્ડનું ડુપ્લીકેશન પણ દૂર થઈ શકશે.

- > 'સસ્તા અનાજની દુકાન' ના દુકાનદારો દ્વારા થતો ભ્રષ્ટાચાર પણ આ દ્વારા કાબૂમાં લાવી શકાશે.
- > જે વ્યક્તિ 'રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા અધિનિયમ, 2013' મુજબ લાભાર્થી હશે તેને જ ઉપરોક્ત યોજનાનો લાભ મળશે.
- > આ યોજના અંતર્ગત સ્થળાંતરીત થયેલ વ્યક્તિને કુલ મળતા અનાજના ફક્ત 50% ક્વોટા અન્ય સ્થળની રાશન દુકાન પરથી મળશે.
- > આ યોજના Consumer Affairs, Food & Public Distribution Ministry અંતર્ગત આવે છે.

Base Erosion And Profit Shifting (BEPS) :-

- > તાજેતરમાં કેબિનેટ દ્વારા કરચોરીને રોકવા Organisation for Economic Co-operation and Development(OECD)ની બહુપક્ષીય સંમેલનને(કરાર) મંજૂરી આપી હતી.
- => સંમેલન વિશે
 - > BEPS ને રોકવા માટે સંબંધિત બાબતોને લાગુ કરવા બહુપક્ષીય સંમેલન પર 2017માં પેરિસ ખાતે હસતા ક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા અને 1 જુલાઈ, 2018થી લાગુ કરવામાં આવી હતી.
 - > આ સંમેલન BEPSને રોકવા OECDની યોજનાનું એક પરિણામ છે.
- => BEPS શું છે ?
 - > BEPS એ કર ટાળવાની (Tax Avoidance) એવી યોજના છે જેના માધ્યમથી નફાને ઓછા કર કે શૂન્ય કરવાળા સ્થળો પર કૃત્રિમ રૂપથી સ્થાનાંતરિત કરવા કરના નિયમો અને ખામીઓનો લાભ લેવામાં આવે છે. જેના પરિણામે ન્યૂનતમ કે શૂન્ય કોર્પોરેટ કરને ચૂકવવામાં આવે છે.
 - > આવી બાબતને ટાળવા OECD દ્વારા BEPS યોજના બનાવવામાં આવી હતી.

ASIAN TEA ALLIANCE

- > 19 April, 2019 ચીનના ગુડ્ઝોઉમાં પાંચ (5) યા ઉત્પાદક અને ઉપભોક્તા કરતાં દેશો એ ASIAN TEA ALLIANCE લોન્ચ કર્યું છે.
- > આ સંઘમાં ભારત, ચીન, ઈન્ડોનેશિયા, શ્રીલંકા અને જાપાનનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ સંઘનો ઉદ્દેશ્ય ચાનો વ્યાપાર, સાંસ્કૃતિક આદાન પ્રદાન, ટેક્નોલોજીનું આદાન પ્રદાન તથા ચાનું સંવર્ધન કરવાનો છે.

RBI એ કરંસી ચેસ્ટ માટે નવા દિશા નિર્દેશ

બહાર પાડ્યા નવા દિશા નિર્દેશ :

- > કરંસી ચેસ્ટનું ક્ષેત્રફળ 1500 વર્ગફુટ હોવું જોઈએ તથા પહાડી અથવા દુર્ગમ વિસ્તાર માટે આ ક્ષેત્રફળ 600 વર્ગફુટ હોવું જોઈએ.
- > નવી ચેસ્ટમા 6.6 લાખ નોટોની આવક-જાવકની ક્ષમતા હોવી જોઈએ. જ્યારે પહાડી અથવા દુર્ગમ વિસ્તારમાં આ ક્ષમતા 2.1 લાખ નોટોની રાખવામાં આવી છે.
- > કરંસી ચેસ્ટમાં 1000 કરોડ CBL(ચેસ્ટ બેલેન્સ લિમિટ) હોવી જોઈએ. જેમાં સ્થાનીય આવશ્યકતાને જોતા RBI બદલાવ કરી શકે છે.
- => કરંસી ચેસ્ટ શું છે ?
 - > કરંસી ચેસ્ટની સ્થાપના બેંક નોટ અને સિક્કાના વિતરણ કરવા માટે RBIએ કરી હતી.
 - > કરંસી ચેસ્ટ દ્વારા RBI અન્ય બેંકોની શાખાને અધિકૃત કરે છે.

- > આવી શાખામાં RBI બેંક નોટ આપે છે અને અહિંથી અન્ય બેંકોને નોટોનું વિતરણ કરવામાં આવે છે.
- > RBI પાસે 3975 કરંસી ચેસ્ટ માટે જ્યારે 3654 સિક્કાઓ માટેની કરંસી ચેસ્ટ છે.

Ways and Means Advances(WMA) ની સીમા 75000 કરોડ નક્કી કરી

- > 2 April 2019 ના રોજ RBI એ સરકાર સાથે પરામર્શ કરી નાણાકીય વર્ષ 2019-20 માટે WMA ની સીમા 75000 કરોડ રૂપિયા નિર્ધારિત કરી.
- > WMA RBI Act 1934 મુજબ અસ્થાયી ઋણ છે.
- > WMA યોજના 1 April 1997 માં શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > આ યોજના દ્વારા કેન્દ્ર સરકારની કુલ ખર્ચની વચ્ચેના અસ્થાયી અંતરને પૂર્ણ કરવા ડિઝાઈન કરવામાં આવી છે.
- > કેન્દ્ર સરકારને પૈસાની જરૂર છે તો તે RBI પાસેથી રોકડ લઈ શકે છે.
- > કેન્દ્ર સરકાર એ 90 દિવસમાં આ પૈસા પાછા આપવાના હોય છે.
- > આ પૈસા ઉપર રેપોરેટ જેટલું વ્યાજ લાગે છે.
- > WMA ની સીમા કેન્દ્ર સરકાર એન RBI સાથે મળીને નક્કી કરે છે.

Advance Pricing Agreement (APA) :-

- > Central Board of Direct Taxes એ 18 APA ઉપર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
- > APA એ કરદાતા અને કર લેનાર સંસ્થા (CBDT) વચ્ચેનો એક કરાર છે. જેમાં કરદાતા ભવિષ્યમાં થવાવાળી આંતરરાષ્ટ્રીય લેવડ-દેવડ માટે મુલ્યનું નિર્ધારણ, ટ્રાન્સફર, પ્રાઈસિંગ પદ્ધતિથી કરે છે. આનાથી કરદાતાને લેવડ-દેવડમાં નિશ્ચિતતા પ્રદાન થાય છે.
- > APA ના ત્રણ પ્રકાર હોય છે.
 - (1) એક પક્ષીય APA
 - (2) દ્વિપક્ષીય APA
 - (3) બહુપક્ષીય APA

National Investment & Infrastructure Fund (NIIF)

- > NIIF સાથે યુરોપીય કંપની રેડિસ એ બે અબજ ડોલરનું એક પ્લેટફોર્મ બનાવવાનું નક્કી કર્યું છે.
- > આ પ્લેટફોર્મ દ્વારા રાજમાર્ગ પરિયોજનામાં રોકાણ કરવામાં આવશે.
- > રાજમાર્ગ પરિયોજના દ્વારા સંપૂર્ણ ભારતમાં રસ્તાઓ બનાવવામાં આવશે.

=> NIIF વિશે

- > કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા 2015માં ગ્રીન ફિલ્ડ, બ્રાઉન ફિલ્ડ અને સ્થગિત પડેલી પરિયોજનામાં નિવેશ કરવા માટે 40,000 કરોડનું NIIF બનાવ્યું હતું.
- > આ ફંડમાં 49% ભારત સરકાર દ્વારા જ્યારે 51% થર્ડ પાર્ટી રોકાણકારો દ્વારા રોકવામાં આવશે.
- > NIIF એ SEBI (Securities and Exchange Board of India) સાથે AIF ના રૂપમાં રજીસ્ટર્ડ છે. (AIF-Alternative Investment Fund)
- > NIIF ની અંદર ત્રણ અલગ-અલગ રોકાણ કોષ છે
 - (1) માસ્ટર ફંડ :- આ ફંડ દ્વારા આંતરમાળખાકીય ક્ષેત્રો જેવા કે માર્ગ, એરપોર્ટ, પોર્ટ, વગેરે ક્ષેત્રોમાં રોકાણ કરવામાં આવે છે.

- (2) Fund of Fund :- આ ફંડ એવા અન્ય ફંડમાં પણ રોકાણ કરે છે કે જે ફંડ આંતરમાળખા સાથે જોડાયેલ હોય.
 - (3) આ ફંડ SEBI માં વૈકલ્પિક નિવેશ ફંડના રૂપમાં નોંધાયેલ હોય છે.
- > નોંધ :- આ ફંડમાં ઘરેલુ અને આંતરરાષ્ટ્રીય બંને જગ્યાએથી રોકાણને આકર્ષિત કરવામાં આવે છે.

ફેમ ઈન્ડિયા યોજનાના બીજા ચરણને મંત્રીમંડળની મંજૂરી

- > ઈલેક્ટ્રોનિક વાહનોનું નિર્માણ અને તેનો ઝડપી ઉપયોગ થાય તેના માટે FAME INDIA-2(FSTER ADOPTION & ELECTRIC VEHICLE) યોજનાને મંજૂર કરવામાં આવી છે.
- > નીતિ આયોગ અને રોકી માઉન્ટન ઈન્સ્ટિટ્યુટ એ સંયુક્ત રૂપે FAME-2 યોજનાનું વિશ્લેષણ કર્યું છે જેમાં ખનિજ તેલ ઉર્જા અને કાર્બન ઉત્સર્જનના સંદર્ભમાં થતા ફાયદાનું વર્ણન કર્યું છે.
- > આવા વાહનો ખરીદનારને પ્રોત્સાહન રાશિ આપવામાં આવશે તથા ચાર્જિંગ માટે પર્યાપ્ત માળખું વિકસીત કરવામાં આવશે.
- => FAME યોજના
 - > વર્ષ 2015 માં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઈલેક્ટ્રીક અને હાઈબ્રિડ વાહનના નિર્માણને પ્રોત્સાહન આપવા National Mobility Mission (NEMM) અંતર્ગત FAME-1 યોજના લાવવામાં આવેલી છે.
 - > FAME-2 યોજના FAME-1 નું જ વિસ્તૃત સવરૂપ છે.
 - > FAME યોજના 4 ક્ષેત્રો ઉપર ધ્યાન આપે છે.
 - (1) ઔદ્યોગિકી વિકાસ
 - (2) માંગનું નિર્માણ
 - (3) પાયલોટ પ્રોજેક્ટ
 - (4) ચાર્જિંગ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર
- => FAME - 2
 - > આ યોજના અંતર્ગત 2 વોટ વાળા 10 લાખ, 3 વોટ વાળા 5 લાખ, 4 વોટ વાળા 55,000 વાહન અને 7000 બસોને પ્રોત્સાહન રાશિ આપવામાં આવશે.
 - > 10 લાખ થી વધુ વસતી ધરાવતા શહેરો, સ્માર્ટ શહેર, ગામડામાં 3km ના અંતરાલમાં 2700 ચાર્જિંગ સ્ટેશન લગાવવામાં આવશે.
 - > બે મોટા શહેરોને જોડતા રાજમાર્ગ ઉપર ચાર્જિંગ સ્ટેશન બનાવવામાં આવશે.

NBFC માટે લોકપાલ યોજના

- > RBI એ લોકપાલ યોજનાનો વિસ્તાર નોન-ડિપોઝિટ ટેકિંગ NBFC સુધી વધાર્યો છે. અગાઉ આ યોજના ડિપોઝિટ ટેકિંગ NBFC માં જ લાગુ હતી.
- => NBFC લોકપાલ વિશે :-
 - > RBI ના એવા અધિકારી જે થીફ જનરલ મેનેજર કે જનરલ મેનેજર પદ પર હોય, તે NBFC લોકપાલના રૂપમાં નિયુક્ત થઈ શકે છે.
 - > તેનો કાર્યકાળ 3 વર્ષનો હોય છે. પરંતુ આ કાર્યકાળમાં ઘટાડો થઈ શકે છે અને તેની પુનઃનિયુક્તિ પણ થઈ શકે છે.
 - > NBFC લોકપાલ ગ્રાહકોની ફરીયાદ સાંભળશે અને તેનું સમાધાન પણ આપશે.
 - > આ એક અર્ધ-ન્યાયિક, સ્વાયત્ત અને સ્વતંત્ર સંસ્થા છે.

- > લોકપાલ પ્રત્યેક વર્ષ 30 April ના રોજ RBIના ગવર્નરને એક વાર્ષિક રિપોર્ટ મોકલશે. આ રિપોર્ટમાં અગાઉના વર્ષની સામાન્ય સમીક્ષા કરવામાં આવેલી હશે.

રોકાણ સલાહકાર માટે SEBI એ SRO પ્રસ્તાવ લાવ્યા

- > 1 એપ્રિલ, 2019 ના રોજ SEBI (Securities and Exchange Board of India) દ્વારા રોકાણ સલાહકારના વધતીજતી સંખ્યા અને રોકાણ કરવાની સલાહની ગુણવત્તા સંબંધિત બાબતોની તપાસના સમાધાન માટે SRO(Self-Regulatory Organization)નો પ્રસ્તાવ લાવવામાં આવ્યો હતો.

=> કાર્ય

- > SRO ફરિયાદનું સમાધાન અને વિવાદને સમાપ્ત કરવાનું કાર્ય કરશે.
- > જો જરૂરી લાગે તો અનુશાસનાત્મક કાર્યવાહી પણ કરશે.
- > SRO ની અંતર્ગત એક ગવર્નીંગ બોર્ડનો પ્રસ્તાવ મુકવામાં આવ્યો છે. જેમાં 50% પ્રતિનિધિ સાર્વજનિક હિતના હશે. જ્યારે 25% પ્રતિનિધિ શેર ધારક અને 25% પ્રતિનિધિ ચુંટાયેલ હશે.
- > SRO દરરોજના કાર્યોની દેખરેખ માટે એક મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારીની નિયુક્તિ કરી શકે છે.

BCIM પરિયોજના

- > એ ચાર દેશોના ટૂંકાક્ષરોથી બનેલો શબ્દ છે. આ ચાર દેશો બાંગ્લાદેશ, ચીન, ઈન્ડિયા અને મ્યાનમાર છે.
- > BCIM ઈકોનોમિક કોરિડોર ભારત, બાંગ્લાદેશ, ચીન, મ્યાનમારની વચ્ચે રેલ્વે અને રસ્તા દ્વારા સંપર્ક માટેની એક પરિયોજના છે.

દેશ	ભારત	બાંગ્લાદેશ	મ્યાનમાર	ચીન
શહેર	કોલકત્તા	ઢાંકા ચટગાંવ	મંડાલે	કુનામગ

- > ઉપરોક્ત બધા શહેરને આ પરિયોજના જોડવાનો પ્રસ્તાવ કરવામાં આવ્યો છે.
- > 28 એપ્રિલ, 2019 ના રોજ બેલ્ટ એન્ડ રોડ ફોરમના બીજા સમ્મેલનમાં BCIM પરિયોજનાને બંધ કરવામાં આવી હતી.
- > બેલ્ટ એન્ડ રોડ પરિયોજના અંતર્ગત છ મુખ્ય પરિયોજનાની એક પરિયોજના BCIM પણ હતી.

V.G. કન્નન સમિતિ

- > RBI એ ATM ચાર્જની સમીક્ષા માટે V.G. કન્નનની અધ્યક્ષતામાં એક સમિતિનું ગઠન કર્યું છે.
- > વર્તમાન ભારતમાં લગભગ 2 લાખ ATM કાર્યરત છે.

વિદેશી ભંડાર ધરાવતા દેશોમાં ભારત 8મા નંબરે

- > 21 જૂન સુધીમાં ભારતનું વિદેશી ભંડાર 4.215 અરબ ડોલરની વૃદ્ધિ સાથે 426.42 અરબ ડોલર પહોંચી ગયું છે.
- > આ યાદીમાં પ્રથમ સ્થાને ચીન છે.

RBI દ્વારા Non-Performing Assetsની સમાધાન માટે નવા માપદંડ બહાર પડ્યા.

- > 12 ફેબ્રુઆરી 2018 ના રોજ RBI ના પરિપત્ર મુજબ 1 દિવસની ચુક કરનાર વ્યક્તિના ખાતાને NPA જાહેર કરી શકાય અને સમાધાનની કાર્યવાહી બેંક શરૂ કરી શકાય છે.

- > સુપ્રીમ કોર્ટે આ નિર્ણયને RBIના અધિકાર ક્ષેત્રની બહારનો નિર્ણય બતાવતા નકાર્યો છે.
- > આથી, RBI દ્વારા નવા નિયમો લાવવામાં આવ્યા છે. જે નીચે મુજબ છે.
- (1) બેંક કે નાણાકીય સંસ્થાને નાણા વસુલવામાં જો સમસ્યા લાગે તો તે SMA(Special Mention Account) ના રૂપમાં વર્ગીકૃત કરી શકે છે.
- (2) નવા નિયમો મુજબ ઋણદાતાઓને 1 દિવસના નિયમથી રાહત આપવામાં આવી છે.
- (3) જો કોઈ બેંક, સંસ્થા, સુક્ષ્મ બેંક, NBFC કોઈ કર્જદારને લોન આપે છે અને તે ચુકવણીમાં ભુલ કરે છે. (હપ્તો સમયસર ન ભરવો) તો દરેક ઋણદાતા 30 દિવસની અંદર તેની સમીક્ષા કરશે.
- > ઋણદાતા ઈબસોલ્વેન્સી અને રિકવરી માટે કાયદાકીય પગલા પણ લઈ શકે છે.
- > જે સમાધાન યોજના બને છે તેને લાગુ કરવા બધા ઋણદાતા એક કરાર કરશે જેને ICA કહેવાય છે. (Inter Creditor Agreement)
- > નવા નિયમ મુજબ કુલ ઋણના 75% અને નાણા આપનારોની સંખ્યાના 60% સમાધાન પ્રક્રિયા ઉપર સહમત બનશે તો આ સમાધાન પ્રક્રિયા બધા ઋણ દાતા ઉપર લાગુ થશે.
- > ઉદારકર્તાઓ એ 180 દિવસમાં 1000 કરોડના NPAનું સમાધાન કરવાનું રહેશે.

સોવરેન સ્વર્ણ બોન્ડ યોજના :-

- > RBI એ ભારત સરકારના પરામર્શથી સોવરેન સ્વર્ણ બોન્ડ જાહેર કર્યા છે.
- > આ બોન્ડ વાણિજ્ય બેંકો, ભારતીય સ્ટોક હોલ્ડિંગ નિગમ લિમિટેડ, પોસ્ટ ઓફિસ(સિલેક્ટેડ), તથા માન્યતા પ્રાપ્ત શેર બજાર જેવા કે બોમ્બે સ્ટોક એક્સચેન્જ લિમિટેડ અને રાષ્ટ્રીય સ્ટોક એક્સચેન્જ લિમિટેડ દ્વારા કરવામાં આવશે.

=> બહાર કોણે પાડયા ?

- > RBI એ ભારત સરકાર વતી.

=> કોણ ખરીદી શકે ?

- > વ્યક્તિ, હિંદુ પરિવાર, વિશ્વવિદ્યાલય, ધાર્મિક સંસ્થા, સંસ્થા, નિવાસી ભારતીય.

=> સમય

- > બોન્ડ 8 વર્ષ માટે હશે. પરંતુ 5 વર્ષ પછી તેમાંથી હટવાને વિકલ્પ પણ છે.

=> ઓછામાં ઓછું અને વધુમાં વધુ કેટલું સોનું ખરીદી શકાય ?

- > ઓછામાં ઓછું 1 ગ્રામ
- > વધુમાં વધુ કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા 4 કિલો અને સંસ્થા દ્વારા 20 કિલો.

=> ચુકવણીના વિકલ્પ

- > રોકડ, ચેક, ડિજિટલ બેંકિંગ અથવા ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ

=> કર લાગશે ?

- > આ બોન્ડમાં મળતા વ્યાજ ઉપર કર લાગે છે.

ગો ટ્રાઈબલ અભિયાન

- > 28 જુન 2019ના રોજ જનજાતીય રાજ્ય મંત્રીએ નવી દિલ્હીમાં ટ્રાઈબ્સ ઈન્ડિયા અંતર્ગત ગો ટ્રાઈબલ અભિયાન લોન્ચ કર્યું હતું.
- > આ અભિયાન દ્વારા જનજાતીય સમુહના ઉત્પાદકોના ઉપયોગમાં વધારો કરવો તે મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય છે.
- > ટ્રાઈબ્સ ઈન્ડિયા અંતર્ગત જનજાતીય સમુહના ઉત્પાદકોની નિકાસ કરવાનું લક્ષ્ય છે.

હાલમાં નમ્મા કોલ્હાપુરી ચપ્પલને GI tag મળ્યો

- > ઉપરોક્ત GI tag મહારાષ્ટ્ર અને કર્ણાટકને સંયુક્ત રૂપે આપવામાં આવ્યો છે.
- > આ ચપ્પલને હાથથી તૈયાર કરવામાં આવે છે. અને તેમા વનસ્પતી રંજકનો ઉપયોગ થાય છે.

=> GI tag વિશે

- > GI tag એ વિશેષ વસ્તુઓને આપવામાં આવતુ નામ કે ચિહ્ન છે. જે વસ્તુના ચોક્કસ ભૌગોલિક સ્થાન અને તે વસ્તુની ગુણવત્તા નક્કી કરે છે.
- > આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે GI tag એ Trade Related Intellectual Property Rights(TRIPS) પરના WTO કરાર દ્વારા સંચાલિત થાય છે. જ્યારે ભારતમાં વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયના 'Department for Promotion of Industry and Internal Trade(DPIT)' દ્વારા GI tag આપવામાં આવે છે.
- > ભારતમાં GI tag ની નોંધણી એ Geographical Indication of Goods(Registration and Protection) Act. 1999 અંતર્ગત કરવામાં આવે છે.
- > ભારતમાં સૌ પ્રથમ GI tag એ દાર્જલિંગ ચાને વર્ષ 2004-05 માં આપવામાં આવ્યો હતો.

=> ગુજરાતની વસ્તુઓને આપવામાં આવેલ GI tag**ગુજરાતમાં GI ટેગ મેળવનાર વસ્તુઓની યાદી**

GI ટેગ	વસ્તુ
સંખેડા ફનિચર અને તેનો લોગો	હસ્તકળા
ખંભાતના અકીક અને તેનો લોગો	હસ્તકળા
કચ્છી એમ્બ્રોડરી અને તેનો લોગો	હસ્તકળા
પેઠાપુર વુડન પ્રિન્ટિંગ બ્લોકસ	હસ્તકળા
સુરતી જરી કામ	હસ્તકળા
તંગાલિયા શાલ, સુરેન્દ્રનગર	હસ્તકળા
ગીરની કેસર કેરી	કૃષિ
ભાલિયા ઘઉં	કૃષિ
કચ્છી શાલ	હસ્તકળા
પાટણના પટોળા	હસ્તકળા
જામનગરી બાંધણી	હસ્તકળા

રાષ્ટ્રીય ગોકુલ મિશન

- > 21 જુન 2019 કેન્દ્ર સરકાર એ ICDC(Integrated Cattle Development Center) અંતર્ગત ગોકુલ ગામની સ્થાપના માટે ધનરાશી આપી હતી.
 - > અત્યાર સુધી 4 ગોકુલ ગામ બની ચુક્યા છે. જે વારાણસી, મથુરા પાટિયાલા અને ફોરા છે.
 - => રાષ્ટ્રીય ગોકુલ મિશન વિશે
 - > કેન્દ્ર સરકાર દુધ ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપવા તથા દેશી ગાયો અને ભેંસોની પ્રજાતિમાં સુધારો, રક્ષણ અને વિકાસ માટે રાજ્ય સરકારને December 2014 થી સહાયતા આપી રહી છે.
 - > આ મિશન અંતર્ગત ચલાવવામાં આવે છે.
- NPBBDD (National Programme for Bovine Breeding and Dairy Development)

=> મિશનનો ઉદ્દેશ્ય

- (1) સ્વદેશી પ્રજાતીનું રક્ષણ અને વિકાસ
 - (2) આનુવંશિક રૂપે નસલ સુધાર કાર્યક્રમ
 - (3) દુધ ઉત્પાદનમાં વૃદ્ધિ લાવવી
 - (4) ગિર, સાહીવાલ, રાઠી, દેઓની, પારપારકર, લાલ સિંધી, જેવી પ્રજાતીના નસલનો ઉપયોગ કરી નસલ માં સુધાર કરવો.
 - (5) બ્રિડિંગ માટે રોગ મુક્ત, ઉચ્ચ ગુણવત્તા વાળા સાંઠ (BULL)નું વિતરણ કરવું.
- > આ યોજના જે તે રાજ્યના પશુધન વિકાસ બોર્ડ દ્વારા લાગુ કરાશે.

=> ગોકુલ ગામ વિશે

- > રાષ્ટ્રીય ગોકુલ મિશન અંતર્ગત ICDC અંતર્ગત ગોકુલ ગામ બનાવવામાં આવશે. જેના ઉદ્દેશો નીચે મુજબ રહેશે.
- > સ્વદેશી પશુપાલન અને સંરક્ષણ વૈજ્ઞાનિક રૂપથી કરવું.
- > સ્વદેશી જાતિના ઉચ્ચ આનુવંશિક ગુણવત્તાવાળા બળદનાં પ્રચાર કરો.
- > આધુનિક ફાર્મ મેનેજમેન્ટ અને સામાન્ય સંસાધન સંચાલનને પ્રોત્સાહન આપવું.
- > પ્રાણીના કચરાનો આર્થિક રીતે ઉપયોગ કરવો. દા.ત. ગાયનું છાણ, ગાયનું પેશાબ વગેરે....

એગ્રીકલ્ચર માર્કેટિંગ એન્ડ ફાર્મર ફેન્ડલી સિફોર્સ રિપોર્ટ-2019

- > નીતિ આયોગ દ્વારા ઉપરોક્ત રિપોર્ટને તાજેતરમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ રિપોર્ટ અંતર્ગત ખેતીવાડી ઉત્પાદન બજાર સમિતિ હેઠળની 7 જોગવાઈઓની જેમાં મહારાષ્ટ્ર પ્રથમ ક્રમે તથા ગુજરાત બીજા ક્રમે રહ્યું હતું.

યુ.કે. સિન્હા સમિતિ

- > RBI દ્વારા MSME માટે બનાવાયેલ યુ. કે. સિન્હા સમિતિ એ ભલામણ કરી કે મુદ્રા યોજના અંતર્ગત આપવામાં આવતી લોનની રકમ જે 10 લાખ છે તેમાં વધારો કરી 20 લાખ કરવામાં આવે.
- > આ સમિતિમાં 8 સદસ્ય હતા. યુ. કે. સિન્હા SEBI ના પૂર્ણ અધ્યક્ષ હતા.
- > સમિતિએ કહ્યું કે 5000 Cr. નું એક તનાવગ્રસ્ત સંપતિ કોષ બનાવવામાં આવે.
- > આ કોષમાંથી બંધ પડેલા MSME ને પણ રાશિ આપવામાં આવે.
- > MSME મંત્રાલય એક ન નફા ન નુકશાન ના આધારે એક SPV (Special Purpose Vehicle) ની સ્થાપના કરે.
- > પ્રધાનમંત્રીની અધ્યક્ષતામાં રાષ્ટ્રીય પરિષદ સ્થાપવાનું કહ્યું છે અને આવી પરિષદ બધા રાજ્યમાં પણ બનાવવામાં આવે.
- > SIDBI એક એવું પ્લેટફોર્મ બનાવે જેના દ્વારા બધાં લોકો MSMEમાં રોકાણ કરી શકે.

BDC (BeeKeeping Development Committee)**(મધમાખી પાલન વિકાસ સમિતિ)**

- > હાલમાં પ્રધાનમંત્રીના આર્થિક સલાહકાર પરિષદ અંતર્ગત ગઠિત મધમાખી પાલન વિકાસ સમિતિ એ પોતાનો રિપોર્ટ આપ્યો.
- > આ સમિતિ અધ્યક્ષ પ્રો. દેબરોય હતા.
- > આ સમિતિનો ઉદ્દેશ્ય મધમાખી પાલનને પ્રોત્સાહન આપવું, તેના માટે નવી રીત શોધવી વગેરે જેવા કાર્યો ઉપર રિપોર્ટ બનાવવાનો હતો.

=> ભલામણ :-

- (1) મધમાખી પાલનને કૃષિ ઉત્પાદનના રૂપમાં જોવામાં આવે.
- (2) જમીન ન હોય તેવા મધમાખી પાલકને ખેડૂતનો દરજ્જો આપો.
- (3) મધમાખીને પસંદ હોય તેવા વૃક્ષ કે છોડને ચોક્કસ જગ્યાએ વાવવામાં આવે અને આની દેખરેખ મહિલા સ્વયં સહાયતા ગ્રુપને આપવામાં આવે.
- (4) રાજ્ય સરકાર આવા લોકો માટે પ્રશિક્ષણ, તાલીમ અને વિકાસની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવે.
- (5) મધ જે ઉત્પાદ તરીકે મળે છે તેની સાચવણી અને સંગ્રહણ માટે આધારભૂત સંરચનાનો વિકાસ કરવો.
- (6) રાષ્ટ્રીય મધમાખી બોર્ડને સંસ્થાગતરૂપ આપી તેનું નામ શહદ અને પરાગમન બોર્ડ કરવું.

કૃષિ ક્ષેત્રમાં સુધાર માટે સમિતિ

- > નીતિ આયોગ મહારાષ્ટ્રના મુખ્યમંત્રી દેવેન્દ્ર ફડનવીસની અધ્યક્ષતામાં એક ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિનું ગઠન કરવામાં આવ્યું છે.
- > સમિતિના સદસ્ય :-
કર્ણાટક – CM – એચ.ડી. કુમાર સ્વામી
હરિયાણા – CM – મનોહરલાલ ખટ્ટર
અરુણાચલ પ્રદેશ – CM – પેમા ખાંડૂ
ગુજરાત – CM – વિજય રૂપાણી
ઉત્તર પ્રદેશ – CM – યોગી આદિત્યાનાથ
સાથોસાથ કેન્દ્રીય મંત્રી નરેન્દ્રસિંહ તોમરનો સમાવેશ થાય છે.
- > કાર્ય :-
(1) ખાનગી રોકાણકારોને આકર્ષિત કરવા.
(2) માર્કેટીંગમાં સુધાર કરવો.
(3) આવકમાં વૃદ્ધિ કરવાના વિકલ્પો.
(4) Essential Commodities Act 1955 ની જોગવાઈઓની સમીક્ષા કરવી. સાથો-સાથ તેમાં પરિવર્તનનું પણ સૂચન કરવું.
(5) ખેત ઉત્પાદકોની નિકાસને કેમ પ્રોત્સાહન આપવું.
(6) ઉચ્ચ ગુણવત્તાના બીજ સુધી ખેડૂતોની પહોંચને સુનિશ્ચિત કેમ કરવી.

PMKSY અંતર્ગત રોજગારી

- > પ્રધાનમંત્રી કિશાન સંપદા યોજના અંતર્ગત 2020 સુધીમાં 5 લાખથી વધુ પ્રત્યક્ષ અને અપ્રત્યક્ષ રોજગાર ઉત્પન્ન કરવાની પરિકલ્પના કરવામાં આવી છે.
- => મુખ્યચિંતુ :-
> ભારતમાં ઉત્પાદિત તથા નિર્મિત બધી વસ્તુઓને ઈ-કોમર્સ પ્લેટફોર્મ દ્વારા વેચવામાં 100% FDI (અટોમેટીક રૂટથી) છૂટ.
> ખાદ્ય ચીજવસ્તુઓને પ્રોસેસીંગ કરતી પરિયોજનાને સસ્તા વ્યાજ દરે ઋણ આપવા NABARD સાથે મળી 2000 Cr. નું એક ફંડ બનાવવામાં આવશે.
> આવી એકમોમાં 100% આવકવેરાથી છૂટ આપવામાં આવી છે.
> Ministry of Food Processing Industries આ યોજના લાગુ કરે છે. આ યોજના 2016 થી 2020 સુધી લાગુ થશે.

WPIમાં સુધારા વધારા માટે ટાસ્ક ફોર્સનું ગઠન

- > વર્તમાનમાં WPI માટે આધાર વર્ષ 2011-12 છે જે વર્ષ 2017માં અપનાવવામાં આવ્યું હતું.

- > WPIના આધાર વર્ષ 2011-12ને બદલવા વાણિજ્ય મંત્રાલય દ્વારા એક ટાસ્ક ફોર્સનું ગઠન કરવામાં આવ્યું છે.

=> ટાસ્ક ફોર્સનું કાર્ય:-

- (1) Wholesale Price Index (WPI) અને Producer Price Index (PPI) માટે આધાર વર્ષનું નિર્ધારણ કરવું.
- (2) WPI ના કોમોડિટી બાસ્કેટની સમીક્ષા કરવી. અમુક નવી વસ્તુ ઊમેરવી અથવા ઘટાડો કરવો.
- (3) Price Collection System માં સુધારો કરવો.
- (4) WPI અને PPI ની ગણતરી કરવી. નવી પદ્ધતિ લાવવી.

વિશ્વ વ્યાપાર સંગઠનની મંત્રીસ્તરીય બેઠક

- > WTO ની આ બેઠક ભારતનું આયોજન ભારતમાં કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ બેઠકમાં સમસ્યા નિવારણ સંસ્થાના લીધે જે ગતિરોધ હતો અને અમીર દેશો દ્વારા વિકાશશીલ દેશોને અમુક વિશેષ વેપાર લાભ આપવા જેવી બાબતો ઉપર વિશેષ ચર્ચા કરવામાં આવી.
- => બેઠકનું પરિણામ :-
> WTOમાં સુધાર સંબંધિત બાબતો ઉપર સહમતિ બનાવવામાં આવી.
> WTO ને મજબૂત બનાવવું અને બધાએ સાથે મળી કામ કરવું.
> WTO સમ્મેલનને વધુ પારદર્શી બનાવાશે.
- => WTO વિશે :-
> 1995માં મારકેશ સંધિ અંતર્ગત સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
> વડુમથક :- જિનેવા
> WTOના સદસ્ય દેશની સંખ્યા 164 છે. (અફઘાનીસ્તાન 164મો સદસ્ય બન્યો હતો.)
> WTO ની મંત્રીસ્તરીય બેઠકનું પ્રત્યેક બે વર્ષે આયોજન કરવામાં આવે છે.

ફિન્ટેક કંપનીનું નિયમન

- > RBI ઈ-વોલેટ અને પેમેન્ટ ગેટવે સેવાઓ સાથે જોડાયેલ ફિન્ટેક કંપનીઓનું નિયમન કરવાની યોજના બનાવી રહ્યું છે.
- > અત્યાર સુધી આવી કંપનીઓને SEBI, RBI, વિમા કંપનીઓ વગેરે નિયમન કરતા હતા જેથી વિરોધાભાસની સ્થિતિ ઉત્પન્ન થાતી હતી.

મસાલા બોન્ડ

- > Kerala Infrastructure Industries Fund Board દ્વારા લંડન સ્ટોક એક્સચેન્જમાં રૂ. 2,150 કરોડના મસાલા બોન્ડ બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા.
- > બોન્ડ દ્વારા એકત્રીત થનારા નાણાનો ઉપયોગ કેરાલામાં પૂર પ્રભાવીત વિસ્તારના વિકાસ માટે કરવામાં આવશે.
- > આવા બોન્ડ ભારત સિવાય અન્ય દેશમાં બહાર પાડવામાં આવે છે.
- > આવા બોન્ડનું મૂલ્ય નિર્ધારણ રૂપિયામાં થાય છે.
- > વર્ષ 2014માં વિશ્વ બેંક દ્વારા સૌપ્રથમ આવા બોન્ડ બહાર પાડવામાં આવ્યાં હતા.

'Blue Flag' Certification મેળવવા માટે ભારતના 12 બીચની પસંદગી

- > કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા તાજેતરમાં 'Blue Flag' Certification મેળવવા માટે ભારતના 12 બીચની પસંદગી કરવામાં આવી છે. આ 12 બીચોનું લિસ્ટ આ પ્રમાણે છે :

ક્રમ	બીચ	રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ
1.	શિવરાજપુર	ગુજરાત
2.	ભોગવે	મહારાષ્ટ્ર
3.	ઘોઘલા	દિવ
4.	મિરામાર	ગોવા
5.	કપ્પડ	કેરલ
6.	કાસરકોડ	કર્ણાટક
7.	પદ્મબિદરી	કર્ણાટક
8.	ઈડન	પુડુચેરી
9.	મહાબલીપુરમ્	તમિલનાડુ
10.	ઋષિકોંડા	આંધ્રપ્રદેશ
11.	ગોલ્ડન	ઓડિશા
12.	રાધાનગર	આંદમાન નિકોબાર

=> 'BlueFlag' Certification શું છે ?

- > Foundation for Environmental Education (FEE) નામની નોન ગવર્નમેન્ટલ ઈન્ટરનેશનલ ઓર્ગેનાઈઝેશન દ્વારા પર્યાવરણ અને સ્વચ્છતા સંબંધી ઉચ્ચ માપદંડ ધરાવતા બીચોને આ સર્ટિફિકેશન આપવામાં આવે છે.
- > આ માટે પાણીની ગુણવત્તા, પર્યાવરણીય શિક્ષણ અને માહિતી, પર્યાવરણીય સંચાલન, સલામતી અને સેવાઓ વગેરે જેવા લગભગ 33 જેટલા માપદંડોને ધ્યાને લેવામાં આવે છે.
- > સૌપ્રથમ 1985માં ફ્રાન્સમાં અને ત્યારબાદ 1987માં યુરોપમાં આ પ્રોગ્રામનો પ્રારંભ થયો હતો.
- > 19 જુલાઈ, 2019 સુધીમાં વિશ્વના 45 દેશોના 4560 Beaches, Marinas અને Sustainable Boating Tourism Operatorsને આ સર્ટિફિકેશન આપવામાં આવ્યું છે.
- > જેમાં સૌથી વધુ સ્પેનના 566 બીચ, 98 મરિન્સ અને 2 બોટ્સ સહિત કુલ 666 સાઈટને આ સર્ટિફિકેશન મળ્યું છે.

ચક્રવાત 'વાયુ'

- > 'વાયુ'એ ઉત્તર હિંદ મહાસાગરનું વર્ષ 2019નું ત્રીજું અને 'ફની' બાદ અત્યાર સુધીનું વર્ષ 2019નું બીજું સૌથી તેજ ઉષ્ણકટિબંધિય ચક્રવાત હતું.
- > જોકે, વર્ષ 2019માં અરબી સમુદ્રમાં ઉદભવેલું તે પ્રથમ ચક્રવાત હતું.

- > ઉત્તરીય માલદીવ નજીક આ ચક્રવાતનો ઉદભવ થયો હતો.
- > અને સૌપ્રથમ 9 જૂન, 2019ના રોજ ઉત્તરીય માલદીવ નજીક India Meteorological Department (IMD) દ્વારા તેની નોંધ કરવામાં આવી હતી.
- > અને 10 જૂન, 2019ના રોજ તેને 'વાયુ' નામ આપવામાં આવ્યું હતું.
- > 13 જૂન, 2019ના રોજ આ ચક્રવાતમાં પવનની ઝડપ 185 કિમી પ્રતિ કલાક સુધી થઈ ગઈ હતી. અને Saffir-Simpson hurricane wind Scale (SSHWS) મુજબ તે મોટા હરિકેનની ઓછામાં ઓછી કેટેગરી 3 સુધી તે પહોંચી ગયું હતું.
- > આ 'વાયુ' ચક્રવાતને કારણે ગુજરાતમાં આશરે 2.75 લાખ લોકોનું સ્થળાંતર કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ ચક્રવાતનું 'વાયુ' નામ ભારત દ્વારા આપવામાં આવ્યું હતું. સંસ્કૃત અને હિન્દી ભાષામાં પ્રચલિત 'વાયુ' શબ્દનો અર્થ 'પવન' થાય છે.

=> ચક્રવાતનું નામકરણ કઈ રીતે થાય છે ?

- > ચક્રવાતની ભવિષ્યવાણી, ચેતવણી અને પૂર્વાનુમાનમાં વિવિધ સરકારી એજન્સી અને સામાન્ય લોકો વચ્ચે કોમ્યુનિકેશનમાં સરળતા રહે એ માટે ચક્રવાતનું નામકરણ કરવામાં આવે છે.
- > ઉષ્ણકટિબંધિય અને ઉપોષ્ણકટિબંધિય ચક્રવાતોને આ માટે વિવિધ ચેતવણી કેન્દ્રો દ્વારા નામ આપવામાં આવે છે.
- > આ નામ આપવા માટે અગાઉથી જ એક લિસ્ટ બનાવવામાં આવ્યું હોય છે અને આ લિસ્ટ પ્રમાણે જે તે ચક્રવાતને ક્રમશઃ નામ આપવામાં આવે છે.

=> ઉત્તર હિંદ મહાસાગરમાં ચક્રવાતના નામ

- > 450 પૂ. થી 1000 પૂ. વચ્ચેના ઉત્તર હિંદ મહાસાગરના ઉષ્ણકટિબંધિય ચક્રવાતના નામ ભારત મૌસમ વિભાગ/India Meteorological Department (IMD/RMSC, નવી દિલ્હી) દ્વારા આપવામાં આવે છે.
- > આ માટે બાંગ્લાદેશ, ભારત, માલદીવ, મ્યાનમાર, ઓમાન, પાકિસ્તાન, શ્રીલંકા અને થાઈલેન્ડ એમ કુલ 8 દેશો દ્વારા સૂચિત 64 નામોનું એક લિસ્ટ બનાવવામાં આવ્યું છે.
- > આ લિસ્ટમાંથી ઉત્તરહિંદ મહાસાગરમાં ઉદભવતા ચક્રવાતને ક્રમશઃ નામ આપવામાં આવે છે.
- > તાજેતરમાં ઉદભવેલ ચક્રવાત 'વાયુ'નું નામ ભારત દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું.
- > 'વાયુ' બાદ હવે ઉદભવ થનાર ચક્રવાતને માલદીવ દ્વારા સૂચિત 'હિક્કા' નામ આપવામાં આવશે.

નોંધ :ભારતમાં નવી દિલ્હી ખાતે હેડક્વાર્ટર ધરાવતો ભારત મૌસમ વિભાગ (Indian Meteorological Department-IMD)એ ભારતમાં હવામાનનું અવલોકન, હવામાનની આગાહી તથા ભૂકંપ વિજ્ઞાન માટે જવાબદાર મુખ્ય એજન્સી છે.

List of Northern Indian Ocean tropical cyclone names

Contributing nation

List	Bangladesh	India	Maldives	Myanmar	Oman	Pakistan	Sri Lanka	Thailand
1	Onil	Agni	Hibaru	Pyarr	Baaz	Fanoos	Mala	Mukda
2	Ogni	Akash	Gonu	Yemyin	Sidr	Nargis	Rashmi	Khai-Muk
3	Nisha	Bijli	Aila	Phyan	Ward	Laila	Bandu	Phet
4	Giri	Jal	Keila	Thane	Murjan	Nilam	Viyaru	Phailin
5	Helen	Lehar	Madi	Nanauk	Hudhud	Nilofar	Ashobaa	Komen
6	Chapala	Megh	Roanu	Kyant	Nada	Vardah	Maarutha	Mora
7	Ockhi	Sagar	Mekunu	Daye	Luban	Titli	Gaja	Phethai
8	Fani	Vayu	Hikaa	Kyarr	Maha	Bulbul	Pawan	Amphan

ચક્રવાત 'ફની'

- > 'ફની'એ ઉત્તર હિંદ મહાસાગરનું વર્ષ 2019નું અત્યાર સુધીનું સૌથી તેજ ઉષ્ણકટિબંધિય ચક્રવાત હતું.
- > 26 એપ્રિલ, 2019ના રોજ સુમાત્રા પાસે હિંદ મહાસાગરમાં તેનો ઉદભવ થયો હતો.
- > આ ચક્રવાતથી ભારતમાં સૌથી વધુ નુકશાન ઓડિશામાં થયું હતું. ઓડિશામાં 1999માં ત્રાટકેલા 'સુપર સાયકલોન' બાદ 'ફની' ઓડિશાનું સૌથી ખતરનાક ચક્રવાત હતું.
- > આ ચક્રવાતને કારણે ફૂંકાયેલા તોફાની પવન અને ભારે વરસાદને કારણે ઓડિશામાં કરોડોની સંપત્તિનું નુકશાન થયું હતું અને આશરે 14 લોકોનાં મોત થયા હતા.
- > જોકે, ફનીથી તબાહી રોકવા માટે સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલા યોગ્ય આયોજન અને તકેદારીનાં આકરા પગલાંને કારણે જાન-માલનું મોટું નુકશાન ટાળી શકાયું હતું. સરકારના આ ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટની યુએન દ્વારા પણ પ્રશંસા કરવામાં આવી હતી.
- > ઓડિશા બાદ ભારતમાં પશ્ચિમ બંગાળમાં પણ આ ચક્રવાતને કારણે ભારે વરસાદ થયો હતો. પરંતુ ત્યાં ઓછું નુકશાન થયું હતું.
- > અંતે નબળું પડેલું આ ચક્રવાત બાંગ્લાદેશ પર ત્રાટક્યું હતું. જ્યાં આ ચક્રવાતને કારણે આશરે 14 લોકોના મોત થયા હતા.
- > ફની, ફણી, ફેની કે ફાની તરીકે ઓળખાતા આ ચક્રવાતનું નામ બાંગ્લાદેશ દ્વારા આપવામાં આવ્યું હતું. જેનો અર્થ 'સાપ' અથવા તો 'ફેણ' થાય છે.

નોંધ :

- (1) આફતગ્રસ્ત ઓડિશાની મુલાકાત દરમિયાન વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ઓડિશાને વધારાની રૂ. 1000 કરોડની સહાય કરવાની જાહેરાત કરી હતી.
- (2) 1999માં ઓડિશામાં ત્રાટકેલા 'સુપર સાયકલોન' નામના ચક્રવાતને કારણે આશરે 10,000 લોકોના મોત થયા હતા.

ગોવામાં નવી પ્રજાતિની માખીની શોધ

- > હાલમાં એક માખીની શોધ ગોવામાંથી કરવામાં આવેલ છે.
- > આ માખીને 'કુદકૃમિયા રંગનેકરી' નામ આપવામાં આવ્યું છે. આ નામ ગોવાના એક શોધકર્તા 'પરાગ રંગનેકર'ના નામ પરથી રાખવામાં આવેલ છે.
- > દક્ષિણ ગોવા જિલ્લામાં આવેલા કોટીઆગો જેવ આરક્ષણ ક્ષેત્રમાંથી આ શોધ થયેલ છે, જે પશ્ચિમ ઘાટનો એક ભાગ છે. પરાગ રંગનેકર એ 'ગોવા બર્ડ કન્ઝર્વેશન નેટવર્ક' ના સ્થાપક તથા પ્રમુખ છે.

બિન્ની :- ભારતના એકમાત્ર ઓરંગટુનનું મૃત્યુ

- > ભુવનેશ્વર, ઓરીસ્સાનાં નંદનકાનન પ્રાણીસંગ્રહાલયમાં તે એક પ્રકારનું ઓરંગટુન (એક પ્રકારનો વાંદરો) છે.
- > તે 'ગ્રેટ એપ' (Great Apes)ની પ્રવર્તમાન પ્રજાતિ છે. બિન્ની નામની આ સ્ત્રી ઓરંગટુનને અહીં 2003માં સજીવગાંધી પ્રાણીસંગ્રહાલયમાંથી લાવવામાં આવેલી હતી.
- => ઓરંગટુન વિશે :-
- > આ શબ્દનો સાદો અર્થ 'જંગલના લોકો/માણસો' એવો થાય છે.
- > ગ્રેટ એપની ત્રણ પ્રવર્તમાન પ્રજાતિઓમાંની આ એક છે.
- > તેઓ ઈન્ડોનેશિયા અને મલેશિયાના સ્થાનિકો છે અને હાલ બોર્નીઓ અને સુમાત્રાના વરસાદી જંગલોમાં જોવા મળે છે.
- > તેઓ બુદ્ધિશાળી 'પ્રાઈમેટ' પણ છે.
- > તેનું આયુષ્ય આશરે 45 વર્ષનું છે.
- > તેમની શીખવાની ક્ષમતા વિશે સંશોધકો દ્વારા ઘણો ખરો અભ્યાસ કરવામાં આવેલ છે.
- > તેઓ વિવિધ ઉપકરણોનો ઉપયોગ પણ કરી શકે છે અને ઝાડની શાખાઓ, પાંદડાઓ વગેરે દ્વારા પોતાના રહેવા – સુવની વ્યવસ્થા કરે છે.

રેલ પક્ષી

- > સફેદ ગળાવાળું રેલ પક્ષી એક વખત લુપ્ત થઈ ગયેલું છે, પરંતુ નવા સંશોધનો મુજબ જાણવા મળ્યું છે કે આ પક્ષી ફરી એકવાર મૃતમાંથી ઉભરી આવ્યું છે.
- > આ દુર્લભ પ્રક્રિયાને 'પુનરાવર્તનશીલ ઉત્ક્રાંતિ' (Iterative Evolution) કહેવામાં આવે છે.
- > સમાન અથવા સમાંતર માળખું ધરાવતા સજીવની પુનરાવર્તિત ઉત્ક્રાંતિ કે જે એકજ પૂર્વજમાંથી પરંતુ વિવિધ સમયે થઈ હોય તેને 'પુનરાવર્તિત ઉત્ક્રાંતિ' કહે છે.
- > હિંદ મહાસાગર વિસ્તારમાં જોવા મળતું સફેદ ગળાવાળું આ રેલ પક્ષી એકમાત્ર ઊંડી ન શકે તેવું પક્ષી છે.
- > તે મરઘાંના કદ જેવડા હોય છે અને માડાગાસ્કરના સ્થાનિક છે.

કપ્પાફાયકસ અલવેરેઝી (Kappaphycus Alvarezii)

- > કપ્પાફાયકસ અલવેરેઝી એ એક આક્રમક સમુદ્રી નીંદણ (ઘાસ) છે, જેના દ્વારા કોરલ રીફ ને નુકસાન થાય છે અને કોઈ વાર નાશ પણ પામે છે.

- > હાલના સમયમાં આ આક્રમક ઘાસનું પ્રમાણ મુન્નારની ખાડીની પાસે આવેલા, વલ્લાઈ ટાપુમાં વધી રહ્યું છે. આ કારણે, 'મરીન નેશનલ પાર્ક'માં આવેલા કોરલની વસાહતોને નુકસાન થવાની શક્યતા છે.

⇒ ક્વપ્પાફાયકસ અલવેરેઝી વિશે

- > આ પ્રકારની લાલ આલગી (શેવાળ) છે.
- > તે 2 મીટર લાંબી તથા લીલા અને પીળા રંગમાં વિકસી શકે છે.
- > તેનો વિકાસ એટલો ઝડપી છે કે માત્ર 15 દિવસની અંદર તેનો બાયોમાસ ડબલ થઈ શકે છે.

⇒ મરીન નેશનલ પાર્ક વિશે

- > મુન્નારની ખાડીમાં આવેલું આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન એક આરક્ષિત ક્ષેત્ર છે. જેમાં 21 નાના ટાપુઓ અને કોરલ સમુદાયો આવેલા છે.
- > તેની સ્થાપના 1982માં 'વાઈલ્ડ લાઈફ (પ્રોટેક્શન) એક્ટ, 1972' (વન્યજીવ સંરક્ષણ અધિનિયમ) અંતર્ગત થયેલ છે.
- > આ મુન્નાર જૈવ આરક્ષિત ક્ષેત્રમાં સમાવિષ્ટ એક ભાગ છે.

ગોવામાંથી એક નવી પ્રજાતિની માખીની શોધ

- > વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા હાલમાં જ ગોવામાંથી એક નવી પ્રજાતિની માખીની શોધ કરવામાં આવી છે. આ માખી કુડક્રમીયા જાતિ (Genus Kudakrumia)ની છે. આ જાતિને પશ્ચિમ ઘાટના જંગલોમાંથી એકત્રિત કરવામાં આવી હતી.

- > નામકરણ :- આ માખીનું નામ 'કુડક્રમીયા રંનેકરી' રખાયું છે જે 'પરાગ રંગકર' નામના ગોવા સ્થિત સંશોધનકર્તા પરથી રાખવામાં આવ્યું છે.

- > શોધ :- આ માખીને કોટિગાઓ જૈવ આરક્ષિત ક્ષેત્રમાંથી એકત્ર કરાયેલ છે. આ આરક્ષિત ક્ષેત્ર પશ્ચિમ ઘાટમાં દક્ષિણ ગોઆ જિલ્લામાં આવેલું છે.

⇒ કોટિગાઓ (Cotigao) જૈવ આરક્ષિત ક્ષેત્ર વિશે

- > તે દક્ષિણ ગોઆ જિલ્લામાં આવેલ છે. તેની સ્થાપના 1968માં થઈ હતી.
- > આ ક્ષેત્ર લાંબા અને ગાઢ જંગલો માટે જાણીતું છે. અહીં મોઈસ્ટ ડેસીડીયસ(આદ્ર ખરાઈ), જંગલો સેમી-એવરગ્રીન(અર્ધ લીલાં જંગલો) અને એવરગ્રીન (નિત્ય લીલાં) જંગલો જોવા મળે છે.

ઔસુડું તળાવ

- > સંવેદન શીલતા (Vulnerability) તપાસવા માટે કરવામાં આવેલા અભ્યાસ પરથી જાણવા મળ્યું છે કે, પુડુચેરીમાં સ્થિત આ ઔસુડું તળાવમાં તથા આસપાસના જળ વિસ્તારમાં પ્લાસ્ટીક પ્રદૂષણનું પ્રમાણ વધી રહ્યું છે.

⇒ ઔસુડું તળાવ

- > ઓસ્ટર કે ઔસુડું તળાવ એ માનવનીર્મિત તળાવ છે; જે પુડુચેરીથી 10 kmના અંતરે છે. (નોંધ :- આ તળાવનો થોડો ભાગ તમિલનાડુમાં પણ છે.)
- > IUCN દ્વારા ઓળખાયેલ તે અશિયાનું મહત્વનું વેટલેન્ડ છે.
- > તળાવમાં પાણી, વેટલેન્ડ અને કાદવોની સંરચના (Mud Flats) વાળી જટીલ રચના છે.

- > પુડુચેરીમાં તે એકલું સૌથી મોટું મીઠા પાણી સંગ્રહનું ક્ષેત્ર છે.
- > આ તળાવની વનસ્પતિઓ સ્થાનિક પક્ષીઓનું આશ્રયસ્થાન છે.

વન્ય શોધખોળો 2018 અને પ્રાણી શોધખોળો 2018

- > વર્ષ 2018માં ભારતમાંથી 596 નવી વનસ્પતિઓ અને પ્રાણી જાતિઓની શોધ થઈ હતી.
- > બોટનિકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા (BSI) અને ઝૂલોજિકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા (ZSI) દ્વારા 'પ્લાન્ટ ડિસ્કવરીઝ 2018' અને 'એનિમલ ડિસ્કવરીઝ 2018'માં આ શોધની વિગતો જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > આશરે 31% વનસ્પતિ જાતિઓની શોધ હિમાલયમાંથી થઈ હતી.
- > પ્રાણીઓની નવી શોધો માટે પશ્ચિમ ઘાટ એક જૈવ-વિવિધતા 'હોટસ્પોટ' રહ્યું હતું, જેમાંથી આશરે 50% જેટલી પ્રાણીજાતિઓ મળી આવી હતી.
- > કેરળમાં સૌથી વધુ પ્રજાતિઓ મળી આવી હતી. (59 જાતિઓ) પશ્ચિમ બંગાળ કે જેમાં હિમાલયની અને કિનારાની એમ બંને ઈકોસિસ્ટમ મળી આવે છે, તેમાંથી 38 અને તમિલનાડુમાંથી 26 જાતિઓ શોધાય હતી.
- > આ નવી શોધ બાદ ભારતમાં પ્રાણી પ્રજાતિઓની અદ્યતન સૂચિ 1,01,681 થઈ ગઈ છે. જે વિશ્વની બધી પ્રજાતિઓના આશરે 6.49% છે.
- > દેશમાં વનસ્પતિ જાતિઓની સંખ્યા વધીને 49,441 થઈ છે જે વિશ્વની તમામ વનસ્પતિઓના 5% જેટલી છે.

⇒ બોટનિકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા - BSI (ભારતીય વનસ્પતિ સર્વેક્ષણ)

- > તેની સ્થાપના 13 ફેબ્રુઆરી, 1890માં થઈ હતી.
- > પર્યાવરણ મંત્રાલય અંતર્ગત તે કાર્ય કરે છે. તેનું મુખ્ય કાર્યાલય કલકત્તામાં આવેલું છે.
- > તેના પ્રકાશનો (1) વનસ્પતિ શોધ (વાર્ષિક) (2) નેલામ્બો (Nelumbo) (છ માસિક) (નેલામ્બો એ એક પ્રકારનું ભારતીય કમળ છે.)
- > ઉદ્દેશ :- વનસ્પતિ સંસાધનો, વનસ્પતિ અને લુપ્તપ્રાય પ્રજાતિઓનું સર્વેક્ષણ, સંશોધન અને સંરક્ષણ.

⇒ ઝૂલોજિકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા - ZSI (ભારતીય પ્રાણી સર્વેક્ષણ)

- > તેની સ્થાપના 1 જુલાઈ, 1916માં થઈ હતી.
- > પર્યાવરણ મંત્રાલય અંતર્ગત તે કાર્ય કરે છે.
- > તેનું મુખ્ય કાર્યાલય કોલકત્તામાં છે.

અસોલા વન્યજીવ અભ્યારણ્ય

- > ગુરુગ્રામ અને ફરીદાબાદમાં આવેલા અસોલા વન્યજીવ અભ્યારણ્યની આસપાસના 1 kmના વિસ્તારને પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા 'ઈકો-સેન્સિટીવ ઝોન' જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > આથી વાણિજ્યિક કે ખાણકામ (Mining) ઉદ્યોગોની સ્થાપના અને મોટા હાઈડ્રો-ઈલેક્ટ્રીક પ્રોજેક્ટસની સ્થાપના જેવી પ્રવૃત્તિઓ પ્રતિબંધિત થશે.

⇒ ઈકો સેન્સિટીવ ઝોન અંતર્ગત

- > મંજૂર પ્રવૃત્તિઓ
- > વરસાદી પાણીનું સંગ્રહણ (જળ સંચય)
- > જૈવ કૃષિ
- > કુટીર ઉદ્યોગો
- > કૃષિ વનીકરણ

નિયંત્રિત પ્રવૃત્તિઓ

- > હોટલ અને રીસોર્ટ
- > બાંધકામ (માત્ર નાના અલ્પકાલીન બાંધકામો જે ઈકો-ટુરીઝમ સંલગ્ન હોય)
- > નાના સ્તરના અપ્રદુષણકારી ઉદ્યોગો
- > વૃક્ષો કાપવા
- > જાહેર માળખું

પ્રતિબંધિત પ્રવૃત્તિઓ

- > વાણિજ્ય ખાણકામ
- > પથ્થરોનું ખોદકામ
- > મોટા તથા પ્રદુષણકારી ઉદ્યોગો
- > લાકડું ઘેરવાની મિલ તથા ઈટોની ભટ્ટી (Saw Mills and Brick Kilns)

=> અસોલા - ભાટી અભ્યારણ્ય વિશે

- > સ્થાપના : 1986
- > તે દિલ્હી-હરિયાણાની સરહદના વિસ્તારમાં આવેલું છે અને 32.71 km² જેટલા વિસ્તારમાં ફેલાયેલું છે.
- > આ વિસ્તાર જેવ-વિવિધતા સંદર્ભે વધુ મહત્ત્વ છે કેમ કે, તે સિંધુ અને ગંગાના મેદાનોના ભેગા થતા વિસ્તારમાં જોવા મળે છે. ઉપરાંત તે ઉત્તરી અરાવલ્લીના 'ચિત્તા' કોરીડોરનો પણ ભાગ છે. આ કોરીડોર રાજસ્થાનના સરિસ્કા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનથી શરૂ થઈ અને દિલ્હી રીજ (Ridge) એ ખતમ થાય છે.
- > આ સંરક્ષિત વિસ્તાર દિલ્હી રીજના ટેકરાઓની હારમાળાના વધેલા છેલ્લા અવશેષોમાંથી એક છે. એક સમયે દિલ્હી રીજ વનાર્યાદિત પ્રદેશ હતો. પરંતુ, વિકાસના કારણે તેના ઘણા હિસ્સાઓ નાશ પામ્યા છે.

નદી જોડાણ યોજના

- > રાષ્ટ્રીય હરિત પંચ એ (National Green Tribunal) પર્યાવરણીય મંજૂરીના અભાવને કારણે ગોદાવરી-પેન્ના નદીને જોડવાની યોજનાઓને રોકી છે.
- > NGT એ જણાવ્યું છે કે આ યોજનાઓ પર્યાવરણ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1986ની અંતર્ગત આવે છે. આવી યોજનાઓને પાણી (પ્રદુષણ નિવારણ અને નિયંત્રણ) અધિનિયમ, 1974 અને વાયુ (પ્રદુષણ નિવારણ અને નિયંત્રણ) અધિનિયમ, 1981 હેઠળ પણ પર્યાવરણીય મંજૂરી અને સંમતિની આવશ્યકતા છે.
- > ગોદાવરી-પેન્ના આંતરજોડાણ યોજના :- આ ગોદાવરી-કિષ્ના આંતરજોડાણ યોજનાનો એક ભાગ છે અને પાંચ તબક્કામાં પૂર્ણ થશે.

=> પેન્ના નદી

- > તેને પેન્નાર/પેન્નેર/પેન્નેર પણ કહેવાય છે.
- > તેનો ઉદ્ભવ કર્ણાટકના ચિકબલ્લપુરના નંદી ટેકરીઓમાંથી થાય છે અને કર્ણાટક તથા આંધ્રપ્રદેશ રાજ્યમાંથી પસાર થઈને બંગાળની ખાડીમાં અંત પામે છે.
- > આ નદીનું ક્ષેત્ર પૂર્વીય ઘાટના વર્ષાછાયાના પ્રદેશમાં આવેલું છે.
- > તેની ઉપનદીઓ ઉત્તર તરફથી જયમંગલી, કુંદેરુ અને સગીલેરુ છે તથા દક્ષિણ તરફથી ચિત્રાવતી, પાપાગિન અને ચેચ્ચેરુ છે.

=> ગોદાવરી નદી

- > તે ભારતમાં ગંગા પછીની સૌથી લાંબી નદી છે. તેને દક્ષિણ ગંગા પણ કહે છે. તેની લંબાઈ 1465 km છે. તેનો સ્ત્રોત પશ્ચિમ ઘાટમાં મહારાષ્ટ્રના નાસિકની નજીક છે.
- > તે 5 રાજ્યોમાંથી પસાર થાય છે : મહારાષ્ટ્ર, છત્તીસગઢ, તેલંગણા, આંધ્રપ્રદેશ અને ઓરીસ્સા.

=> મુખ્ય ઉપનદીઓ :

- > ડાબા કાંઠાની : પૂર્ણા, પ્રાનહીતા, ઈન્દ્રાવતી અને સબરી
- > જમણા કાંઠાની : પ્રવરા, ડરના, મંજિરા, કિન્નેરસની
- > આ નદીનું ધાર્મિક મહત્ત્વ વધુ છે અને આ નદીને 'વૃદ્ધ ગંગા' પણ કહે છે.

બી.એસ. VI માપદંડો (BS-VI Norms)

- > ઈ-ટરનેશનલ સેન્ટર ફોર ઓટોમેટીવ ટેકનોલોજી (ICAI - International Centre for Automotive Technology) એ દ્વિચક્રીય વાહનોના સમૂહ (Two Wheeler Segment) માટે ભારત સ્ટેજ-VI (BS-VI) ધોરણો માટે ભારતનો પ્રથમ 'ટાઈપ એપ્રુવલ સર્ટિફિકેટ' (TAC) રજૂ કર્યા છે.
- > ભારત સ્ટેજના ધોરણો ઓટોમેટિવ ઉત્સર્જન (Automotive Emission) ધોરણો છે. ભારતમાં વાહનો વેચવા માટે ઓટોમેટિવ ઉત્પાદકોએ તેમનું પાલન કરવાનું હોય છે.
- > 1 એપ્રિલ, 2020 થી ભારતમાં માત્ર એવા જ વાહનોનું વેચાણ અને નોંધણી (Register) કરવામાં આવશે, જે આ ધોરણોને અનુસરતા હોય. આ ધોરણો કડક છે અને વૈશ્વિક ધોરણોની સમાન છે.

=> ICAI વિશે

- > તે ભારત અને વિદેશમાં ઉત્પાદન થયેલા વાહનો અને તેમના ઘટકોના પરીક્ષણ અને પ્રમાણપત્ર સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ એન્ડ હાઈવેસ' દ્વારા અધિકૃત સંસ્થા/એજન્સી છે.

=> BS-IV અને BS-VI વચ્ચેનો તફાવત

- > હાલના BS-IV અને નવા BS-VI ધોરણો વચ્ચેનો મોટો તફાવત એ સલ્ફરની હાજરીનો છે.
- > નવા ઈધણો દ્વારા ઉત્સર્જિત સલ્ફરના પ્રમાણમાં 80% ઘટાડો કરવામાં આવશે. હાલ જે 50 ppm છે તે 10 ppm થશે. (ppm = parts per million)
- > વિશ્લેષકોના જણાવ્યા પ્રમાણે, ડીઝલ તથા પેટ્રોલ ગાડીમાંથી નાઈટ્રોજન ઓક્સાઈડ્સ (NOx)ના ઉત્સર્જનમાં કમશ: 70% અને 25% ઘટાડો થવાની અપેક્ષા છે.

CO₂ ઉત્સર્જન

- > યુ.કે.માં સ્થિત એક સંસ્થાના 'ધ બી.પી.સ્ટેટેસ્ટિકલ રિવ્યુ ઓફ વર્લ્ડ એનર્જી' મુજબ વૈશ્વિક કાર્બન ડાયોક્સાઈડના ઉત્સર્જનમાં 2%નો વધારો વર્ષ 2018માં નોંધાયો છે.
- > અહેવાલ મુજબ 2010-11 બાદ આ સૌથી ઊંચો દર છે.

માલકીલેટ્ટા ઈશાની (Micryletta Aishani)

- > હાલમાં જ દિલ્લી વિશ્વ વિદ્યાલય અને ભારતીય વન્યજીવ સંસ્થા (Wildlife Institute of India)ના વૈજ્ઞાનિકો એ ઈન્ડોનેશિયા અને અમેરિકાના સંશોધનકર્તાઓ સાથે મળીને પૂર્વોત્તર ભારત (ખાસ કરીને આસામ)માંથી 'ધાન્ય/ડાંગર દેડકા' (Paddy Frog)ની એક નવી પ્રજાતિની શોધ કરી હતી.
- > શોધાયેલી આ નવી પ્રજાતિનું નામ 'માઈકીલેટ્ટા ઈશાની' રખાયું છે. ઈશાનીનો સંસ્કૃત ભાષામાં અર્થ પૂર્વોત્તર થાય છે.
- > માઈકીલેટ્ટા ઈશાનીને માઈક્રોહાઇલીડ વંશ (Mycohyloid Genus)ની અંતર્ગત માઈકીલેટ્ટા પ્રજાતિમાં રાખવામાં આવેલ છે.
- > આ વંશમાં એવા દેડકાઓનો સમાવેશ થાય છે, જેઓનું મોઢું સાંકડું હોય છે, તેઓને ડાંગર દેડકાઓ (Paddy Frog) પણ કહે છે.
- > આ વંશની પ્રથમ પ્રજાતિની ખોજ ઈન્ડોનેશિયાના સુમાત્રા ટાપુમાં થી કરવામાં આવી હતી. તેઓ મૂળ રીતે પૂર્વોત્તર ભારતમાં જ મળી આવે છે.
- > આસામ ઉપરાંત તેઓ ત્રિપુરા અને મણિપુરમાંથી પણ મળી આવે છે.
- > હાલમાં આ સમૂહમાં, જ ઓળખાયેલ પ્રજાતિઓ હતી, નવી શોધાયેલી આ પ્રજાતિ બાદ કુલ સંખ્યા 5 થઈ છે.
- > મોટા ભાગની માઈકીલેટ્ટા પ્રજાતિઓ માનવ વસવાટની આસપાસથી મળી આવે છે.
- > પીઠ ઉપર લાલ-ભૂરો રંગ, ઘાટ્ટી રેખાઓ, પાછળના હિસ્સામાં ધબ્બાઓ, મુખનો સાંકળો આકાર અને પગમાં જાળીઓની અછત આ પ્રજાતિને અન્ય પ્રજાતિઓથી અલગ તારવે છે.

આર્કટિકમાં કેલ્પનો પ્રસાર

- > આબોહવા પરિવર્તનના કારણે દરિયાઈ વસાહતો જેવી કે કેલ્પ જંગલોમાં ફેરફાર થઈ રહ્યો છે. સમુદ્ર સપાટી નીચેના આ જંગલોમાં થઈ રહેલો ફેલાવો આબોહવા પરિવર્તનને આભારી છે.
- => કેલ્પ શું છે ? (Kelps)
- > કેલ્પ મોટી ભૂરી દરિયાઈ નિંદણ છે. (Algae Seaweeds) તેની લગભગ 30 વિવિધ જાતિ છે.
 - > કેલ્પએ ગંભીર પરિસ્થિતિઓમાં અનુકૂળ રહી શકે છે. આ ઠંડા પાણીની જાતોમાં ખાસ વ્યૂહરચના હોય છે જેથી તે થીજતા જતા તાપમાન અને અંધકારના લાંબા સમય સુધી ટકી રહે છે. ઉપરાંત તે સમુદ્રી બરફ (કે બરફાચ્છાદિત સમુદ્ર) હેઠળ પણ વૃદ્ધિ પામે છે.
 - > ઠંડા અને પોષણ સમૃદ્ધ પાણી ધરાવતા વિસ્તારોમાં તેઓ પૃથ્વી પરની કોઈપણ કુદરતી ઈકોસિસ્ટમ કરતા ઉચ્ચતમ દરનું પ્રાથમિક ઉત્પાદન પ્રાપ્ત કરી શકે છે.
 - > વર્ષ 2007 માં ઉષ્ણકટિબંધીય પાણીઓમાં પણ કેલ્પ શોધાયા હતા.
 - > વિશ્વના 25% દરિયાઈ કાંઠાઓમાં તે પ્રસરેલા છે.
 - > કેલ્પ ઘણા દેશોમાં પોટેશિયમ, આયર્ન, કેલ્શિયમ, ફાઈબર અને આયોડિનથી ભરપૂર ઉત્કૃષ્ટ ખોરાકનો સ્ત્રોત છે.

ઈટલીના સિસિલી ટાપુ પરનો એતના જ્વાળામુખી ફાટ્યો (Mt. Etna Volcano)

- > યુરોપનો સૌથી ઊંચો જ્વાળામુખી 'એતના' જે દક્ષિણ ઈટલીમાં સ્થિત છે તે જૂન, 2019માં પ્રચંડ વિસ્ફોટ સાથે ફાટ્યો હતો. આ દરમિયાન ધુમાડો, આગ અને લાવા વેગ સાથે હવામાં ઊછળતો જોવા મળ્યો હતો.
 - > વર્ષ 2019માં આ જ્વાળામુખી પ્રથમ વાર ફાટ્યો છે. છેલ્લે તે વર્ષ 2018 ના ડિસેમ્બરમાં ફાટ્યો હતો.
- => એતના જ્વાળામુખી વિશે
- > તેની ઊંચાઈ 3326 km છે તથા આલ્પસની દક્ષિણમાં તે ઈટલીની સૌથી ઊંચી ટોચ છે. તે યુરોપનો (કાકેસસ વિસ્તારને બાદ કરતા) સૌથી ઊંચો સક્રિય જ્વાળામુખી છે.
 - > તે ઈટલીના ત્રણ સક્રિય જ્વાળામુખી પૈકી સૌથી ઊંચો છે. અન્ય બે જ્વાળામુખીઓ (1) વેસુવીઅસ (Vesuvius), નેપ્લેસની પાસે અને (2) સ્ટ્રોમબોલી (Stromboli) છે.
 - > તે એક સક્રિય સ્ટ્રેટો જ્વાળામુખી છે. તે સિસિલાના પૂર્વીના કિનારા પર સ્થિત છે.
 - > જૂન 2013માં તેને યુનેસ્કોની 'વર્લ્ડ હેરીટેજ સાઈટ'માં સામેલ કરવામાં આવ્યો હતો.

માઉન્ટ સીનાબંગ (Sinabung)

- > પશ્ચિમી ઈન્ડોનેશિયાના સુમાત્રા ટાપુ પર આવેલો જ્વાળામુખી 'માઉન્ટ સીનાબંગ' હાલમાં (6 જૂન 2019)એ ઉત્સર્જિત (Erupt) થયો હતો.
- > વર્ષ 1912માં આ જ્વાળામુખીમાં અમુક પ્રક્રિયાઓ દેખાય આવી હતી. ત્યારબાદ તે વર્ષ 2010માં ઉત્સર્જિત થયો અને ત્યારથી અત્યાર સુધીમાં તે 2013 થી સતત રીતે સમયાંતરે ઉત્સર્જિત થાય છે. વર્ષ 2010માં થયેલ ઉત્સર્જન 400 વર્ષ બાદ થયું હતું કેમ કે 1912માં સંપૂર્ણ ઉત્સર્જન થયું ન હતું.
- > ઈન્ડોનેશિયામાં આશરે 400 જ્વાળામુખીઓ આવેલા છે. જેમાંથી 127 સક્રિય છે. જે વિશ્વના ત્રીજા ભાગના સક્રિય જ્વાળામુખીઓ છે.

નવા કાયબાની શોધ

- > અરુણાચલ પ્રદેશમાંથી એક નવા પ્રકારના કાયબાની શોધ થઈ છે. જેનું નામ 'Manouria Impressa' રાખવામાં આવ્યું છે.
- > તેને CITIESની Appendix IIમાં મૂકવામાં આવેલ છે.
- > Manouria વંશનો અન્ય કાયબો Asian Giant Tortoise/Asian forest Tortoise છે.
- > એશિયાના મુખ્ય ભૂમિભાગ પરનો સૌથી મોટો કાયબો છે.
- > ભારતમાં તે માત્ર ઉત્તર-પૂર્વ વિસ્તારમાંથી જ મળે છે.

નેશનલ સેન્ટર ફોર પોલાર એન્ડ ઓશ્યન રિસર્ચ (NCPOR)

- > NCPOR દ્વારા છ હિમાલય ગ્લેસિયર ઉપર ધ્યાન રાખવામાં આવી રહ્યું હતું.
- > તેના અભ્યાસ મુજબ આ છ ગ્લેસિયરો દર વર્ષે 13થી 33 મિલીમીટર જેટલાં પાણી ફરી રહ્યાં છે. આ છ ગ્લેસિયરના નામ આ મુજબ છે. (1) સુતરી ઢાકા (2) બતાલ (Batal) (3) બારા શિંગરી (4) સમુદ્ર ટાપુ (5) ગેપંગ ગઠ (Gepang Gath) અને (6) કુનઝુમ.

- > NCPOR દ્વારા પશ્ચિમ હિમાલયમાં વર્ષ 2013થી અભ્યાસો ચાલી રહ્યાં છે. (પશ્ચિમ હિમાલયના, હિમાચલ પ્રદેશમાં લાહુલ-સ્પિતિના ચંદ્રા બેસીનમાં આ અભ્યાસો ચાલુ છે).
- > NCPOR એ પોતાનું એક હાઈ એલ્ટીટ્યુટ રિસર્ચ કેન્દ્ર હિમાલયમાં સુતરી ઢાકામાં 4000 મીટરની ઊંચાઈએ સ્થાપેલું છે, જેનું નામ 'હિમાંશ' છે.

=> NCPOR વિશે :-

- > તેની સ્થાપના પૃથ્વી વિજ્ઞાન મંત્રાલય અંતર્ગત એક સ્વાયત સંશોધન અને વિકાસ સંસ્થા તરીકે 25 મે, 1998 માં થઈ હતી.
- > તે ગોવામાં સ્થિત છે. એન્ટાર્કટીકામાં આવેલા ભારતના બે સંશોધન કેન્દ્રો 'મૈત્રી' અને 'ભારતી'ની સંચાલન અને જાળવણી કરવાની જવાબદારી પણ NCPORની છે.
- > આ સાથે આર્કટીકમાં સ્થપાયેલ કેન્દ્ર 'હિમાદ્રી'ની જવાબદારી પણ NCPORની છે. આ ઉપરાંત મંત્રાલયનું સંશોધન જહાજ 'ORV સાગર કન્યા'નું નિયંત્રણ પણ NCPOR કરે છે.

HCNG (Hydrogen-Enriched Compressed Natural Gas)

- > દિલ્હી એ ભારતનું પ્રથમ શહેર બનશે કે જેમાં જાહેર પરિવહન માટે HCNG બસોને નવેમ્બર 2020 થી શરૂ કરવામાં આવશે.
- > આ બસો CNG બસોમાંથી રૂપાંતરીત કરવામાં આવેલી છે.
- > હાઈડ્રોજનને ઈંધણ તરીકે વાપરવાનું કારણ એ વિશ્વમાં તથા દેશમાં વધતું જતું વાયુ પ્રદૂષણ છે.

=> HCNG વિશે :-

- > CNG ગેસમાં હાઈડ્રોજનને ભેળવતા નવા બનતા મિશ્રિત ગેસને HCNG કહે છે.
- > આ વાયુમાં હાઈડ્રોજન અને મિથેન એમ બંને ઈંધણના ફાયદાઓ સમાવીષ્ટ છે.
- > કાર્બન મુક્ત હોવાથી ભવિષ્યના ઊર્જા અર્થતંત્ર માટે હાઈડ્રોજન એ મહત્વનો વાયુ છે. ઓછી પ્રજ્વલન ઊર્જા (Low Ignition Energy), વધુ પ્રતિક્રિયાશીલતા, વધુ ઝડપી વિસર્જન અને વધુ સળગવાનો વેગ જેવા ગુણધર્મોના લીધે હાઈડ્રોજન એ સારો મિશ્રણ વાયુ છે. તેના દ્વારા ઈંધણની કાર્યક્ષમતામાં વધારો થાય છે.
- > કાર્બન ઊત્સર્જન ઘટે છે પરંતુ NOXનું ઉત્સર્જન વધે છે.

મહાનંદા નદીમાં ગંગા ડોલ્ફીન

- > પ્રથમવાર મહાનંદા નદીમાં ગંગા ડોલ્ફીનો દેખાય આવી છે. તે બિહારના કિશનગંજ જિલ્લા વિસ્તારમાં દેખાઈ આવી હતી. ડોલ્ફીન દેખાવી એ નદીની સ્વસ્થ ઈકોસિસ્ટમ દર્શાવે છે.

=> મહાનંદા નદી :-

- > તે ગંગા નદીની એક ઉપનદી છે. તે હિમાલય વિસ્તારમાં દાર્જિલીંગ પાસેથી ઉદ્ભવે છે. તે બિહાર અને પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાંથી પસાર થઈ દક્ષિણમાં બાંગ્લાદેશમાં ગોડાગરીનામના સ્થળે ગંગા નદીને મળે છે.

=> ગંગા ડોલ્ફીન :-

- > ગંગા ડોલ્ફીન ગંગા, મેઘના અને બ્રહ્મપુત્રા નદીતંત્રોમાં ભારત, નેપાળ અને બાંગ્લાદેશમાંથી મળી આવે છે. સ્થાનિક રીતે આ ડોલ્ફીનને 'સુસુ' કહે છે, આ નામ જ્યારે ડોલ્ફીન શ્વાસ લે છે ત્યારે આવતા અવાજ પરથી રખાયું છે.
- > ગંગા ડોલ્ફીન એ ભારતનું રાષ્ટ્રીય જળચર પ્રાણી છે. ગંગા ડોલ્ફીન સામાન્ય રીતે અંધ હોય છે અને પ્રકાશની દિશાને શોધી શકે છે. તે અલ્ટ્રાસોનીક અવાજ ઉત્પન્ન કરે છે અને તેના દ્વારા પોતાના શિકાર સુધી પહોંચે છે.
- > ડોલ્ફીનો સામે મુખ્ય આ ખતરાઓ છે : ઘટતું જતું પાણીનું પ્રમાણ, આબોહવા પરિવર્તન, વધતું જતું પ્રદૂષણ, શિકાર વગેરે.

=> સંરક્ષણ સ્તરો

- > IUCN દરજ્જો : ભયંકર
- > CITES : સૂચિ I
- > વન્યજીવ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1972 : અનુસૂચિ I

=> વિકમશીલા ગંગા ડોલ્ફીન અભ્યારણ :-

- > તે બિહારના ભાગલપુર જિલ્લામાં આવેલું છે. તે ગંગા નદીનો 50 કિમી લાંબો ભાગ છે. જે સુલતાનગંજથી કહલગાંવ સુધીનો છે. ગંગા ડોલ્ફીનો માટે વર્ષ 1991માં તેને સંરક્ષિત વિસ્તાર જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

ઈમ્યુનોકોન્ટ્રાસેપ્ટીવ્સ (Immunoreceptives)

- > પર્યાવારણ મંત્રાલય દ્વારા જંગલી પશુ-પ્રાણીઓના વસતી નિયંત્રણ માટે એક પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવામાં આવેલો છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત 'ઈમ્યુનોકોન્ટ્રાસેપ્ટીવ્સ માપદંડો' લેવામાં આવશે.
- > આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત મુખ્ય 4 પ્રજાતિઓનો સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે : હાથી, જંગલી સુંવર (Wild Boar), વાંદરાઓ અને નીલગાય.
- > આ પ્રોજેક્ટની શરૂઆત ઉત્તરાખંડથી થશે અને ત્યારબાદ સંપૂર્ણ દેશમાં તેનો અમલ કરવામાં આવશે.
- > ઈમ્યુનોકોન્ટ્રાસેપ્ટીવ્સના પ્રોટોકોલ (નિયમો) વાઈલ્ડલાઈફ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઈન્ડિયા (WII) અને નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઈમ્યુનોલોજી (NII) દ્વારા બનાવવામાં આવશે.

=> ઈમ્યુનોકોન્ટ્રાસેપ્ટીવ્સ :-

- > આ એક જન્મ નિયંત્રણની પદ્ધતિ છે. જેમાં ગર્ભવિકાસને અટકાવવા માટે શરીરની રોગપ્રતિકારક શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- > આ એક માણસાઈ પૂર્વકનો અને બિન-ઘાતક ઉપચાર છે જેના દ્વારા વિવિધ સમસ્યોનો સામનો કરી શકાય છે.

હાથી પુનર્વસન કેન્દ્ર

- > ભારતનું પ્રથમ હાથી પુનર્વસન કેન્દ્ર (Rehabilitation Centre) કેરળ ના કોટ્ટરમાં સ્થાપવામાં આવશે.
- > શ્રીલંકા એ સ્થાપેલા 'પીનાવાલા હાથી અનાથાશ્રમ' મુજબ આ કેન્દ્ર સ્થાપવામાં આવશે. કોટ્ટરના આ કેન્દ્રમાં ત્યજવામાં આવેલા, અનાથ થયેલાં, ઈજાગ્રસ્ત થયેલાં તથા વૃદ્ધ હાથીઓનું પુનર્વસન કરી તેમને સંરક્ષણ આપવામાં આવશે.

- > આ દ્વારા વન્યજીવન સંશોધકો અને વેટરનરી વિદ્યાર્થીઓને પણ લાભ થશે. ઉપરાંત આ કેન્દ્રમાં એક હાથી મ્યુઝીયમ, મહાવત તાલીમ કેન્દ્ર, હોસ્પિટલ તથા સ્મશાન સ્થળની સુવિધા પશુઓ માટે સ્થપાશે.
- > આ અગાઉ ભારતે પ્રથમ 'વોટર કલીનીક' ઉત્તર પ્રદેશના મથુરામાં સ્થાપ્યું છે. જેમાં સાંધાનો દુઃખાવો (જોઇન્ટ પેઇન) અને પગની ઈજાઓ થયેલાં હાથીઓની સારવાર કરવામાં આવશે.
- > આ હોસ્પિટલનું નામ 'Wildlife SOS' હોસ્પિટલ રખાયું છે.

વધતું જતું દરિયાનું સ્તર

- > પૃથ્વી વિજ્ઞાન મંત્રાલયની એક માહિતી મુજબ, ભારતના ચાર બંદરોમાં દરિયાઈ જળ-સ્તર વૈશ્વિક સરેરાશ કરતાં વધુ પ્રમાણમાં વધી રહ્યું છે.
- > આ ચાર બંદરો ડાયમન્ડ હાર્બર, કંડલા, હલ્દીયા અને પોર્ટ બ્લેર છે. છેલ્લા 40-50 વર્ષોમાં ભારતના તટો પર દરિયાઈ સ્તર 1.3mm પ્રતિ વર્ષ વધી રહ્યું છે. જ્યારે ડાયમન્ડ હાર્બર પર જળ-સ્તર 5.16mm પ્રતિવર્ષ વધી રહ્યું છે.
- > પશ્ચિમ બંગાળમાં જળ-સ્તર વધુ ઝડપથી વધી રહ્યું છે.
- > આ માટેનું મુખ્ય કારણ સુંદરવનનો મુખત્રીકોણ પ્રદેશ છે કેમ કે, આ પ્રદેશમાં કાંપવાળી જમીન એકત્ર થઈ રહી છે.

રેસુસ વાંદરાઓ (Rhesus Macaque / Monkey)

- > કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા હિમાચલ પ્રદેશમાં રેસુસ વાંદરાઓને 'વર્મીન' (Vermin) જાહેર કરવામાં આવ્યાં છે.
- > આ અંતર્ગત સ્થાનિક સત્તાધીશો બિન-જંગલી વિસ્તારમાં વાંદરાઓનો શિકાર કરી તેમની વસતીનું નિયંત્રણ કરી શકશે.
- > આ પ્રજાતિના વસતી વધારાને કારણે આર્થિક નુકશાન (ખાસ કરીને પાકનો નાશ) થતું હોવાથી રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ પ્રજાતિને 'વર્મીન' જાહેર કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.
- > વન્યજીવ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1972 અંતર્ગત રેસુસ વાંદરાઓ અનુસૂચિ II માં આવે છે.
- > આ અનુસૂચિમાં કોઈ પ્રજાતિને 'વર્મીન' જાહેર કરી તેનો શિકાર કરી શકાય છે. પરંતુ આવી જાહેરાત નિયમ સમય મર્યાદા પૂરતી અને માનવ-જીવન તથા માનવ-સંપત્તિને નુકશાન થવાના બનાવોમાં જ થઈ શકે છે.
- > રેસુસ વાંદરાઓ અફઘાનીસ્તાન, પાકિસ્તાન, ભારત, દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયા અને ચીનમાં કુદરતી રીતે જોવા મળે છે.
- > IUCNની 'ઓછામાં ઓછી ચિંતા' (Least Concern) કેટેગરીમાં તેનો સમાવેશ થાય છે.

હંગુલ

- > કાશ્મીરમાં કરવામાં આવેલી વસતી દેખરેખની પ્રક્રિયા મુજબ હંગુલની વસતીમાં ઘટાડો નોંધાયો છે.
- > હંગુલને કાશ્મીરી સ્ટેગ પણ કહે છે.
- > વસતી દેખરેખની આ પ્રક્રિયા જમ્મુ-કાશ્મીરના વન્યજીવ સંરક્ષણ વિભાગ દ્વારા ભારતીય વન્યજીવ સંસ્થા (WII)ની સાથે મળીને કરવામાં આવેલી છે.

- > શ્રીનગરની પાસે આવેલા દયીગામ વન્યજીવ અભયારણ્યમાં જ ખાસ કરીને હંગુલ જોવા મળે છે, પરંતુ જૂજ પ્રમાણમાં તેઓ ઓવેરા-આરુ (Overa Aru) વન્યજીવ અભયારણ્યમાં પણ જોવા મળે છે.
- > કાશ્મીરી સ્ટેગ એ જમ્મુ અને કાશ્મીરનું રાજ્ય પ્રાણી છે. ભારતમાં 'લાલ હરણ' પ્રજાતિમાંથી જીવિત હોય એવી એક માત્ર પ્રજાતિ 'હંગુલ' છે.

દયીગામ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન

- > દયીગામને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનનો દરજ્જો વર્ષ 1981માં મળેલ છે. દયીગામનો અર્થ 'દશ ગામ' એવો થાય છે.
- > તે શ્રીનગરથી 22 kmના અંતરે આવેલું છે. અહીં મુખ્ય પ્રાણી તરીકે હંગુલ જોવા મળે છે. તે ઉપરાંત ચીતો, રીંછ, શિયાળ, વિવિધ જંગલી બિલાડીઓ પણ જોવા મળે છે.
- > આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન 500 km² ના વિસ્તારમાં ફેલાયેલું છે.

ડીપ-સી માર્શનીંગ ના કારણે જોખમમાં મુકાયેલી પ્રજાતિ

- > ડીપ-સી માર્શનીંગ (Deep sea mining)ના કારણે જોખમી પ્રજાતિ (Threatened)ની વર્ગમાં સમાવિષ્ટ થનાર સૌપ્રથમ પ્રજાતિ Chrysomallon Squamiferum બનેલ છે.
- > તે એક પ્રકારની ગોકળગાય છે જેને ભીંગળાવાળા પગ કે તેના જેવી રચના હોય છે. આથી તેને Scaly-foot snail પણ કહે છે.
- > હિંદ મહાસાગરમાં માત્ર ત્રણ જગ્યાએથી જ તે મળી આવે છે.
- > 18 જુલાઈ, 2019 એ તેને IUCN ના જોખમી વર્ગની પ્રજાતિ (Endangered Species) માં સમાવવામાં આવેલ છે.

વૃક્ષની નવી પ્રજાતિની શોધ

- > આસામના પશ્ચિમ કારબી અંગલોગમાં આવેલાં દોંગકા સારપો (Dongka Sarpo) વિસ્તારમાંથી સંશોધકોને એક નવા 'ટ્રેગન ટ્રી' (ટ્રેગન વૃક્ષ)ની પ્રજાતિ મળી આવેલી છે જેનું નામ Dracaena Cambodiana છે.
- > ભારતમાંથી ટ્રેગન ટ્રી મળેલ હોય તેવો આ પ્રથમ બનાવ છે.
- > આ વૃક્ષનું ભૌગોલિક વિસ્તરણ મર્યાદિત વિસ્તારમાં જ જોવા મળે છે.
- > Dracaena Cambodiana એ એક ઔષધી છોડ અને શોભાત્મક વૃક્ષ પણ છે.
- > આ વૃક્ષમાંથી 'ટ્રેગન બ્લડ' (ટ્રેગનનું લોહી) મળે છે જેનું ચીનમાં પારંપરીક મહત્ત્વ છે.

યમુના નદીના કાંઠે ભારે ઘાતુનું પ્રદૂષણ

- > નેશનલ એન્વાયર્નમેન્ટલ એન્જિનિયરિંગ રિસર્ચના ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (NEERI)ના અભ્યાસ અનુસાર યમુના નદીના પૂરના મેદાનોમાં (Flood Plain) ઊગાડવામાં આવતા શાકભાજીમાં સીસા (Lead)ની વધુ માત્રા જોવા મળી છે. આ પ્રકારના શાકભાજીના લાંબાગાળાના વપરાશથી વિવિધ પ્રકારના રોગો થઈ શકે છે.
- > પૂર્વ દિલ્હીના આસપાસના વિસ્તારોમાંથી સૌથી વધુ પ્રમાણમાં સીસાનું દૂષણ જોવા મળેલ છે.

- > કોબી સિવાયના દરેક શાકભાજીમાં સીસાનું પ્રમાણ નિયત ધોરણ કરતાં વધુ જોવા મળેલ છે. સૌથી વધુ પ્રમાણ પાલકમાં (14.1 mg/kg) જોવા મળ્યું છે.
- > FSSAI દ્વારા શાકભાજીમાં સીસાની માત્રા 2.5 mg/kg નક્કી કરવામાં આવી છે. યમુનાના પૂરક્ષેત્રમાં મળતાં શાકભાજીમાં સીસા તથા અન્ય ભારતે ધાતુનું પ્રમાણ 2.8 mg/kg થી 13.8 mg/kg જેટલું જોવા મળે મળ્યું છે.
- > આ વર્ષ 2015માં NGT દ્વારા યમુનાના પૂર ક્ષેત્રમાં ઊગાડવામાં આવતાં ખાદ્ય પાકો તથા ઘાસચારા પર પ્રતિબંધ પણ ભારે ધાતુના પ્રદૂષણને કારણે લગાડવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ આ પ્રતિબંધની ખાસ અસર જોવા મળી નથી.
- > વિવિધ ઉદ્યોગો જેવાં કે ઓટોમોબાઈલ, બેટરી, રંગ ઉદ્યોગ, પોલિથીન વગેરેમાંથી સીસું છૂટું પડતું હોય છે.

⇒ આરોગ્ય પર અસરો :-

- > ભારે ધાતુઓમાં રહેલ ઝેરની અસરના કારણે વ્યક્તિમાં શક્તિના પ્રમાણમાં ઘટાડો થાય છે. મગજની કાર્યશીલતાને નુકશાન પહોંચે છે તથા ફેફસાં, કિડની અને યકૃતને પણ અસર થાય છે.
- > તેઓ લોહીની સંરચનાને નુકશાન પહોંચાડી શકે છે.
- > આવી ધાતુઓ સાથેના લાંબા ગાળાના સંપર્કથી કેન્સર પણ થઈ શકે છે.
- > સીસાની ઝેરી અસર બાળકોને માનસિક મંદતા તરફ દોરી શકે છે.

⇒ NEERI વિશે :-

- > તે ભારત સરકારની એક સંશોધન સંસ્થા છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1958માં નાગપુરમાં કરવામાં આવી હતી. NEERI એ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી મંત્રાલય હેઠળ આવે છે.
- > તેની પાંચ ક્ષેત્રીય લેબોરેટરી આ મુજબ છે: ચેન્નઈ, દિલ્હી, હૈદરાબાદ, કોલકાતા અને મુંબઈ.
- > વર્ષ 1958થી 1974 સુધી તેનું નામ CPHERI (Central Public Health Engineering Research Institute) હતું.

‘ટ્રાન્સ-ફેટ ફી’ લોગો

- > FSSAIના જણાવ્યા મુજબ, જ એકમો અથવા તેના ઉત્પાદકો ચરબી કે તેલ વાપરતાં હોય અને તેમના ઉત્પાદકોમાં વધારાની ચરબી (ટ્રાન્સ-ફેટ)નું પ્રમાણ પ્રતિ 100 gm. એ 0.2 g.m કે તેથી ઓછું હોય તો તેઓ તેમના એકમો કે ખાદ્ય ઉત્પાદનોમાં ‘ટ્રાન્સ ફેટ ફી’ (વધારાની ચરબીથી મુક્ત) લોગો વાપરી શકે છે.
- > ભારતમાં હાલ ટ્રાન્સ ફેટની મર્યાદા ચરબી તથા તેલમાં 5% એ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે.
- > આ મર્યાદાને વર્ષ 2021માં 3% અને વર્ષ 2022માં 2% એ પહોંચાડવાનો FSSAIનો ઉદ્દેશ છે.
- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO)ના દ્વારા વર્ષ 2023 સુધીમાં ખોરાકમાં ઔદ્યોગિક રીતે ઉત્પાદિત ટ્રાન્સ ફેટનું પ્રમાણ સંપૂર્ણ રીતે દૂર કરવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે.

પ્રોજેક્ટ એલીફન્ટ (Project Elephant)

- > વર્ષ 2017માં થયેલ હાથીની વસતી ગણતરીમાં કેરળ રાજ્યમાં વસતા હાથીઓની સંખ્યામાં અંડર કાઉન્ટિંગ (Under Counting) થયું હોવાનું જણાયું છે.
- > કેરળમાં માત્ર 3054 હાથીઓની સંખ્યા વર્ષ 2017માં જણાય હતી. પરંતુ હાલમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ એક મુજબ માહિતી કેરળમાં હાથીઓની સાચી સંખ્યા 5706 જેટલી છે.

વર્ષ 2017માં હાથીની વસતી ગણતરી	
રાજ્ય	સંખ્યા
કર્ણાટક	6049
આસામ	5719
કેરળ	5706
તમિલનાડુ	2761
ઓડિશા	1976

- > પ્રોજેક્ટ એલીફન્ટ અંતર્ગત દર 5 વર્ષે હાથીઓની વસતી ગણતરી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2017માં થયેલ ગણતરી મુજબ, હાથીઓની સૌથી વધુ સંખ્યા ધરાવતા પાંચ રાજ્યો કોષ્ટકમાં આપવામાં આવ્યાં છે.
- > પ્રોજેક્ટ એલીફન્ટ એ એક કેન્દ્રીય સમર્પિત યોજના (Centrally Sponsored Scheme) છે. તે ફેબ્રુઆરી 1992માં હાથીઓના સંરક્ષણ તથા તેમના વસવાટોના સંરક્ષણ માટે શરૂ કરવામાં આવેલી હતી.
- > આ યોજના થકી માનવ-પશુ સંઘર્ષને પણ અટકાવવાના પ્રયત્નો કરવામાં આવી રહ્યાં છે.
- > પર્યાવરણ, જંગલ અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલય (MoEFCC) દ્વારા આ યોજનાને નાણાકીય તથા ટેકનીકલ સહાય આપવામાં આવે છે.

બે નવા પ્રકારની માછલીની શોધ

- > મિઝોરમની કાલાધન નદીમાંથી ‘Glyptothorax Gopil’ નામની નવી પ્રજાતિની કેટ ફિશ મળી આવેલી છે તે પીઠના ભાગે ઘાટા ભૂરા રંગની તથા પેટના ભાગે આછા પીળા રંગની છે.
- > હિમાચલ પ્રદેશની સિમ્બાલબારા નદીમાંથી ‘Garra Simbalbaraensis’ નામની નવી માછલી મળી આવી છે. તે પીળા થી ભૂરા રંગની છે અને પેટ તરફ રંગ આછો થતો જોવા મળે છે.
- > આ બન્ને માછલીની લંબાઈ 7 cm. થી ઓછી છે. બન્ને માછલીઓની શોધ ભારતના પ્રાણી સર્વેક્ષણ (ZSI) દ્વારા કરવામાં આવી છે.

સુંદરવનની જાળવણી

- > ડિસ્કવરી ઈન્ડિયા તથા WWF-INDIA (World Wild Fund for Nature) એ પશ્ચિમ બંગાળ તથા સ્થાનિક સમુદાય સાથે ભાગીદારી કરીને સુંદરવન કે જે વાઘનું એકમાત્ર મેન્ગ્રુવ (Mangrove) રહેઠાણ છે, તેની જાળવણી કરવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું છે.
- > તેઓ સુંદરવનમાં ‘ક્લાઈમેટ-સ્માર્ટ વિલેજ’નું નિર્માણ કરવા માંગે છે.

- > આ કાર્ય એ પ્રોજેક્ટ Cat (Conserving ares for Tigers)નો એક ભાગ છે. પ્રોજેક્ટ કેટમાં ચાર દેશોની અંદર વાઘના સ્વસ્થ રહેઠાણ માટે 6 મિલિયન સુરક્ષિત કારાયેલ જમીનનું સંરક્ષણ કરવાનું લક્ષ્ય છે. આ ઉપરાંત T×2 પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત વર્ષ 2022 સુધીમાં વાઘની સંખ્યા બમણી કરવાનું લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું છે.
- > Discovery Communication તથા WWF દ્વારા પ્રોજેક્ટ કેટ ચલાવવામાં આવી રહ્યો છે.

ગેરકાયદેસર વાઘનો વેપાર

- > TRAFFIC નામની NGO દ્વારા WWF તથા IUCNની સહભાગીતામાં વાઘના વેપાર વિશે એક અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ અહેવાલનું નામ : 'Skin and Bones Unresolved : an Analysis of Tiger Seizures from 2000 - 2018' છે.
- > TRAFFIC એ વન્ય પશુઓના વેપારમાં દેખરેખ કરતી પ્રથમ બિન-સરકારી સંસ્થા છે.
- > વિશ્વમાં વાઘ તથા વાઘના અંગોના વેપારમાં જપ્ત કરવામાં આવેલા હોય તેવા બનાવોમાં ભારત પ્રથમ સ્થાને છે. વાઘની જપ્તીમાં પણ ભારત 625 બનાવો સાથે પ્રથમ ક્રમે છે.

દેશ	ક્રમાંક	જપ્તીની ઘટનાઓ
ભારત	1	463 (40.5%)
ચીન	2	126 (11.0%)
ઈન્ડોનેશિયા	3	119 (10.5%)

વાઘ સંરક્ષણનું આર્થિક મૂલ્ય

- > રાષ્ટ્રીય વાઘ સંરક્ષણ ઓથોરિટી (NTCA) દ્વારા વાઘ સંરક્ષણના આર્થિક મૂલ્ય પરનો એક અભ્યાસ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. આ અભ્યાસનું નામ 'Economic Valuation of Tiger Feserves in India : A Value+ Approach' છે.
- > આ અભ્યાસ ભારતીય વન નિયામન સંસ્થા (IIFM), ભોપાલ પર CESM દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે. CESMનું પૂરું નામ Centre for Ecological Services Management છે.
- > આ અભ્યાસમાં દેશના 10 વાઘ સંરક્ષણ કેન્દ્રોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું છે. આ સંરક્ષણ કેન્દ્રો દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવતી ઈકો-સિસ્ટમ સેવાઓના આધારે તેનું નાણાકીય મૂલ્યાંકન અપેક્ષિત રીતે કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ અભ્યાસનો હેતુ એ છે કે, સંરક્ષણ કેન્દ્રોના નાણાકીય મૂલ્યોને પ્રકાશિત કરી તેનું સંરક્ષણ વધારી શકાય.
- > 'Value +' માં Valueનો અર્થ જે-તે સેવાઓ કે જેનું નાણાકીય મૂલ્ય આપણે વિવિધ પદ્ધતિઓ દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ તે છે. (જેમ કે, વન પેદાશો) અને '+' નો અર્થ એ જે સેવાઓ છે જેનું નાણાકીય મૂલ્ય આપણે અમુક પદ્ધતિઓના અભાવે મેળવી શકતા નથી.
- > IIFM એ પર્યાવરણ મંત્રાલયની અંતર્ગત આવતી એક સ્વાયત્ત સંસ્થા

છે. જેની સ્થાપના વર્ષ 1982 માં કરવામાં આવી હતી.

વન જૈવ-વિવિધતા

- > વર્લ્ડ વાઈડ ફંડ ફોર નેચર (WWF) એ સૌપ્રથમ વખત વન જૈવ-વિવિધતાનું વૈશ્વિક મૂલ્યાંકન બહાર પાડ્યું છે.
- > અત્યાર સુધી વન જૈવ-વિવિધતાનું મૂલ્યાંકન ક્યારેય કરવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ વન વિસ્તારનો ઉપયોગ હંમેશા પ્રોકસી સૂચક તરીકે થતો હતો.
- > આ નવું મૂલ્યાંકન એ 'Forest Specialist Index' પર આધારિત છે. આ એવો સૂચકાંક છે જે ફક્ત જંગલોમાં રહેતા વન્યપ્રાણીઓને ટ્રેક કરે છે.
- > આ નવા અભ્યાસ મુજબ, વર્ષ 1970થી વન્યપ્રાણીની વસતીમાં 53% ઘટાડો થયો છે.
- > વન્ય પ્રાણીના વસતીમાં થયેલો આ ઘટાડો મુખ્યત્વે આ કારણોને આભારી છે. (1) વન નાબૂદી (2) રહેઠાણમાં ઘટાડો (3) રહેઠાણમાં પરિવર્તન તથા અધોગતિ (4) શોષણ (5) આબોહવા પરિવર્તન

ગંગા ખોજ (Ganga Quest)

- > નેશનલ મિશન ફોર ક્લીન ગંગા (NMCG) દ્વારા, વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ નિમિત્તે, એક દિવસીય સંમેલન યોજવામાં આવ્યું હતું. જેમાં ગંગા નદી અને તેની સહાયક નદીઓને બચાવવાના ઉપાયોની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.
- > ઉપરાંત એક દ્વિભાષીય ક્વીઝનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેથી 'નમામી ગંગે' પ્રોગ્રામમાં લોકોની ભાગીદારી વધારી શકાય.
- > આ ગંગા નદી ઉપર યોજનારી રાષ્ટ્રીય સ્તરની સૌપ્રથમ ઓનલાઈન ક્વીઝ છે.
- > આ ક્વીઝની શરૂઆત 22 એપ્રિલ 2019 (પૃથ્વી દિવસ – World Earth Day) અને તેનો અંત 22, મે 2019 (જૈવ વિવિધતા દિવસ – World Biodiversity Day)
- > આ ક્વીઝનું આયોજન NMCG, વાઈલ્ડલાઈફ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઈન્ડિયા (WII), ટ્રી કેલ ફાઉન્ડેશન, GIZ and VA Tech WABAG દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.

જનજાતિ ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવા 'ગો ટ્રાઇબલ અભિયાન' લોન્ચ

- > તાજેતરમાં કેન્દ્ર સરકારના રાજ્યકક્ષાના જનજાતિ મંત્રી શ્રીમતી રેણુકા સિંહ દ્વારા નવી દિલ્હી ખાતેથી 'ગો ટ્રાઇબલ અભિયાન' (Go Tribal Campaign) લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ કેમ્પેઇનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ જનજાતિ હસ્તકલા તથા કુદરતી ઉત્પાદનોના વેચાણને પ્રોત્સાહન આપીને જનજાતિ સમુદાયને આર્થિક રીતે સમૃદ્ધ બનાવવાનો છે.
- > આ માટે TRIFED દ્વારા Amazon સાથે કરાર કરવામાં આવ્યા છે.
- > આ કરાર અંતર્ગત 'ટ્રાઇબ્સ ઈન્ડિયા' બ્રાન્ડના જનજાતિ હસ્તકલા તથા કુદરતી ઉત્પાદનો એમેઝોનના માધ્યમથી અમેરિકા સહિત વિશ્વના લગભગ 190 દેશોમાં ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.
- > આથી, વિશ્વભરમાં આ ઉત્પાદનોની નિકાસ સરળતાથી થઈ શકશે.

⇒ TRIFED :-

- > TRIFEDનું પૂરું નામ Tribal Cooperative Marketing Development Federation of India Limited છે.
- > ટ્રાઇફેડ એ ભારત સરકારના જનજાતિ કાર્ય મંત્રાલય હેઠળ કાર્ય કરતી એક સંસ્થા છે.
- > આ સંસ્થા દ્વારા 'ટ્રાઇબ્સ ઈન્ડિયા' બ્રાન્ડ નેઈમથી જનજાતિ કલા અને હસ્તકલા સહિત જનજાતિ ઉત્પાદનોનું વેચાણ અને તેના વિકાસનું કાર્ય કરવામાં આવે છે.

⇒ ગો ટ્રાઇબલ અભિયાન અંતર્ગત થયેલા કરાર :-

- (1) 'ટ્રાઇબ્સ ઈન્ડિયા' બ્રાન્ડના ઉત્પાદનો Amazon.com પર સમગ્ર વિશ્વમાં વેચવા માટે TRIFED (અથવા ટ્રાઇબ્સ ઈન્ડિયા) અને Amazon વચ્ચે કરાર.
- (2) જનજાતિ રેશમ ઉત્પાદનોના વિકાસ માટે 'ટ્રાઇબ્સ ઈન્ડિયા' અને કેન્દ્રીય રેશમ બોર્ડ વચ્ચે કરાર.
- (3) મહાત્મા ગાંધીજીની 150મી જયંતી સમારોહ અંતર્ગત ટ્રાઇફેડ દ્વારા ખાદીના કુર્તા અને જેકેટ લોન્ચ કરવામાં આવ્યા છે. આ માટે 'આઈ એમ' ખાદી ફાઉન્ડેશન સાથે TRIFED અથવા ટ્રાઇબ્સ ઈન્ડિયાના કરાર.

ભારતમાંથી મેલેરિયાના ઉન્મૂલન માટે 'MERA India' અભિયાન લોન્ચ

- > વર્ષ 2030 સુધીમાં ભારતમાંથી મેલેરિયાના ઉન્મૂલન માટે તાજેતરમાં ભારતમાં 'MERA India' અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > MERA India અભિયાનનું પૂરું નામ 'Malaria Elimination Research Alliance India' છે.
- > 25 એપ્રિલ, 2019ને 'વિશ્વ મેલેરિયા દિવસ'ના રોજ ભારતમાં 'Indian Council of Medical Research (ICMR)' દ્વારા આ અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > વર્ષ 2000ની તુલનાએ વર્ષ 2018માં ભારતમાં મેલેરિયાના કેસોમાં 80 ટકાનો ઘટાડો થયો છે.
- > વર્ષ 2000માં ભારતમાં મેલેરિયાના 2.03 મિલિયન કેસો નોંધાયા હતા. જે વર્ષ 2018માં ઘટીને 0.39 મિલિયન થઈ ગયા છે.

- > આ ઉપરાંત ભારતમાં મેલેરિયાને કારણે થતા મૃત્યુમાં પણ વર્ષ 2000ની તુલનાએ વર્ષ 2018માં 90 ટકાનો ઘટાડો થયો છે.
- > હવે વર્ષ 2030 સુધીમાં ભારતમાંથી મેલેરિયાના ઉન્મૂલન માટે આ અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.

રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે 'વીર પરિવાર' એપ લોન્ચ કરી

- > ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે તાજેતરમાં 'વીર પરિવાર' નામથી એક એપ લોન્ચ કરી છે.
- > ભારતમાં દેશ માટે શહીદ થનાર CRPFના જવાનોના પરિવારો માટે આ એપ વિકસાવવામાં આવી છે.
- > આ એપ દ્વારા CRPFના જવાનોના પરિવારને CRPFના શહીદ જવાનને મળતા પેન્શન લાભ તથા સરકારની અન્ય લાભ યોજનાઓ વિશે માહિતી મળશે.
- > આ એપ પ્લે સ્ટોર પર ઉપલબ્ધ નથી, પરંતુ તેને અધિકારીઓ દ્વારા જવાનોના પરિવારના ફોનમાં ઈન્સ્ટોલ કરવામાં આવશે.

પલ્સ પોલિયો કાર્યક્રમ 2019

- > ભારતમાં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા તાજેતરમાં પલ્સ પોલિયો કાર્યક્રમ 2019ને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
 - > આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત ભારતમાં 5 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકોને પોલિયો ડ્રોપ્સ પીવડાવવામાં આવે છે.
 - > આ કાર્યક્રમનું આયોજન ભારતમાં દર વર્ષે થાય છે.
- ⇒ નોંધ :
- (1) ભારતને વર્ષ 2014માં પોલિયો મુક્ત દેશ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.
 - (2) પલ્સ પોલિયો કાર્યક્રમ 2019નો મુખ્ય ઉદ્દેશ ભારતને પોલિયો મુક્ત દેશ તરીકે જાળવી રાખવાનો છે.

WHO દ્વારા બર્ન-આઉટ (Burn-out)ને 'તબીબી સ્થિતિ' જાહેર કરવામાં આવી :-

- > વિશ્વ સ્વાસ્થ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organization) દ્વારા પ્રથમ વખત તેમનાં 'ઈન્ટરનેશનલ ક્લાસિફિકેશન ઓફ ડિસીઝ (ICD-International Classification of Diseases)' અંતર્ગત 'બર્ન આઉટ'નું વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું. 'કાર્ય કરવાના સ્થળે તણાવની એવી સ્થિતિ કે જેનું સંચાલન શક્ય ન હોય તેને બર્ન આઉટ કહે છે.'
- > આ સ્થિતિના મુખ્ય 3 પરિણામો નીચે મુજબ છે.

 1. ઉર્જા ઓછી થતી જવી કે થાકની લાગણીઓ
 2. નોકરીથી માનસિક અંતર વધવું અથવા નોકરી પ્રત્યે વ્યભિચાર કે નકારાત્મકતાની લાગણી
 3. વ્યાવસાયિક અસરકારકતામાં ઘટાડો

- > તાજેતરમાં આવેલ ICD એ ICD-11 છે તેમ કહેવાય છે અને તેનો ડ્રાફ્ટ 2018માં તૈયાર થયો હતો જ્યારે તે મંજૂર 25 મે, 2019માં થયો હતો. ઉપરાંત તે જાન્યુઆરી 2022થી અસરમાં આવશે.

મલેરિયા મુક્ત દેશો

- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organization) દ્વારા 'અલ્જેરિયા' અને 'આર્જેન્ટીના'ને મલેરિયા-મુક્ત જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

- > આ દેશોમાં મલેરિયા ફેલાવાના કોઈ સ્થાનિક કેસો (Indigenous cases) જોવા મળેલા નથી, આથી તેમને આ દરજ્જો આપવામાં આવેલ છે.
- > અલ્જેરિયા એ આફ્રિકાનો બીજો જ એવો દેશ છે જેને મલેરિયા-મુક્ત પ્રમાણિત કરવામાં આવેલ હોય, આ પહેલાં 1973માં મોરેશિયશને મલેરિયા મુક્ત જાહેર કરવામાં આવેલો હતો.
- > દક્ષિણ અમેરિકામાં પણ આર્જેન્ટિના એ બીજો મલેરિયા-મુક્ત દેશ છે. આ પહેલા જૂન 2018માં પેરાગ્વે (Paraguay)ને મલેરિયા-મુક્ત જાહેર કરાયો હતો.
- > વિશ્વ આરોગ્ય સંમેલન (WHA-World Health Assembly)ના 72મા સંમેલન દરમિયાન આ બંને દેશોને પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવશે.
- > ઉલ્લેખનીય છે કે, મલેરિયા પરોપજીવીની પ્રથમ શોધ અલ્જેરિયામાંથી જ થઈ હતી. જે શોધ ફ્રાંસના લુઈ આલફોન્સે લેવરન દ્વારા 1880 માં કરવામાં આવી હતી.

=> WHO અને મલેરિયા :-

- > વર્ષ 2017માં મલેરિયાના આશરે 219 મિલિયન કેસો 87 દેશોમાંથી નોંધાયા હતા. ઉપરાંત તેમાંથી 4 લાખ લોકો મૃત્યુ પામ્યા હતા.
- > આ અંતર્ગત 60%થી વધુ મોતો 5 વર્ષ કે તેથી ઓછી ઉંમરના બાળકોમાં નોંધાયેલા હતા, જેનો આંકડો 2,66,00 વૈશ્વિક મૃત્યુ છે.
- > આફ્રિકા વિસ્તારમાંથી 2017 માં કુલ મલેરિયા કેસોના 92% કેસો અને કુલ 93% મૃત્યુ નોંધાયા હતા.
- > વિશ્વમાં આફ્રિકાના માત્ર 4 દેશોમાં કુલ કેસોના 50% થી વધુ કેસો જોવા મળે છે. આ દેશો Box માં આપેલાં છે.
નાઈજેરિયા – 25% કોંગો (DRC) – 11%
મોઝેમ્બીક – 5% યુગાન્ડા – 4%
- > મલેરિયા-મુક્ત પ્રમાણપત્ર માટેની લાયકાત : કોઈ દેશની અંદર સ્થાનિક મલેરિયા ફેલાવાનો એક પણ કેસ સતત 3 વર્ષ સુધી જોવા મળેલ ના હોવો જોઈએ. આજ સુધી 36 દેશોને WHO દ્વારા મલેરિયા મુક્ત જાહેર કરવામાં આવેલા છે.

=> મલેરિયા વિશે

- તે મચ્છરો દ્વારા ફેલાતો ચેપી રોગ છે. માદા એનાફીલેસ (Anopheles) મચ્છરના કરડવાથી આ રોગ ફેલાય છે. મલેરિયા માટેની વિશ્વની પ્રથમ રસી Mosquirix (RTS,S) છે.

એફ.એમ.ડી. અને બ્રુસેલોસીસ

- > એફ.એમ.ડી. (ફૂટ એન્ડ માઉથ ડિસીઝ) અને બ્રુસેલોસીસના નિયંત્રણ માટે કેબિનેટ દ્વારા એક નવી યોજના મંજૂર કરવામાં આવી છે. આ યોજનાથી પશુપાલન કરતાં ખેડૂતો અને પ્રાણીઓના આરોગ્યમાં સુધારો કરવા માટે આ યોજના ઉપયોગી નીવડશે.

=> આ યોજનાની મુખ્ય વિશેષતાઓ નીચે મુજબ છે :

- > મુખ્ય ઉદ્દેશ :- આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ આગામી પાંચ વર્ષમાં આ રોગોના નિયંત્રણનો અને ત્યારબાદના વર્ષોમાં તેને નાબૂદ કરવાનો છે.
- > કુલ રૂ. 13,343 કરોડના ખર્ચની જોગવાઈ કેબિનેટ દ્વારા કરવામાં આવી છે અને સંપૂર્ણ ખર્ચ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવશે.
- > એફ.એમ.ડી. :- કુલ 30 કરોડ ગાયો-ભેંસો, 20 કરોડ ઘેટા-બકરાં અને 1 કરોડ ભૂંડનું રસીકરણ છ મહિનાના સમયાંતરે કરવામાં આવશે.
- > બ્રુસેલોસીસ નિયંત્રણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત 3.6 કરોડ માદા વાછરડાઓનું સંપૂર્ણ (100%) રસીકરણ આવરી લેવામાં આવશે.

=> ફૂટ એન્ડ માઉથ ડિસીઝ વિશે

- > એફ.એમ.ડી. એ એક ગંભીર, અત્યંત ચેપી વાયરલ રોગ છે જેની આર્થિક અસર નોંધપાત્ર છે.
- > આ રોગ પશુઓ, ભૂંડ, ઘેટાં, બકરાં અને અન્ય પશુઓમાં જોવા મળે છે.
- > એફ.એમ.ડી. વાયરસ એ Picornaviridae પરિવારની છે અને વર્લ્ડ ઓર્ગેનાઈઝેશન ફોર એનિમલ હેલ્થ મુજબ તે રીસ્ક ગ્રુપ-4માં સમાવિષ્ટ છે.
- > એફ.એમ.ડી. એ સામાન્ય રીતે ચેપી પ્રાણીમાંથી અન્ય પ્રાણીઓમાં શારીરિક સંપર્કના કારણે ફેલાય છે.
- > આ વાયરસ કાચા અથવા અયોગ્ય રીતે રાંધેલા ચેપગ્રસ્ત માંસ, દૂધિત વાહનો કે અન્ય સુવિધાઓ અને અન્ય પ્રાણીજન્ય પેદાશો દ્વારા પણ ફેલાય શકે છે.
- > દુર્લભ કિસ્સાઓમાં મનુષ્યોમાં પણ આ રોગ ફેલાય શકે છે.

=> બ્રુસેલોસીસ

- > આ એક બેક્ટેરિયાથી ફેલાનાર રોગ છે, જે વિવિધ બ્રુસેલા પ્રજાતિઓથી જન્મે છે. આ રોગ મુખ્યત્વે ગાય, બળદ, ભૂંડ, ઘેટાં, બકરાં અને કૂતરાઓમાં ચેપ દ્વારા ફેલાય શકે છે.
- > મનુષ્યમાં આ રોગ વિવિધ રીતે ફેલાય શકે છે, જેમ કે ચેપી પ્રાણી સાથેના સીધા સંપર્કથી, પશુ-જન્ય ચેપી પેદાશો ખાવા-પીવાથી કે વાયુમાં રહેલા ચેપી તત્ત્વો શ્વાસમાં જવાથી.
- > મોટાભાગના કેસો ચેપગ્રસ્ત ઘેટાં-બકરાંમાંથી મેળવેલા અનપેશ્ચ્યોરાઈઝ્ડ (Unpasteurized) દૂધ કે ચીઝના સેવન કરવાથી થાય છે.
- > આ રોગનો વ્યક્તિગત ફેલાવો ખૂબ દુર્લભ છે.
- > આ રોગના લક્ષણો ફૂલ જેવા છે જેમ કે, તાવ આવવો, નબળાઈ, વજન ઘટવો વગેરે છે.
- > કૃષિ મંત્રાલય દ્વારા 'એફ.એમ.ડી. મુક્ત ભારત' નામની પહેલ શરૂ કરવામાં આવેલ હતી. જે રાષ્ટ્રીય કૃષિ વિકાસ યોજના અંતર્ગત હતી.
- > વર્ષ 2011-11 મુજબ પશુપાલન ક્ષેત્ર કુલ GDP(Gross Domestic Product)નો 4% ફાળો આપે છે અને કૃષિ GDPનો 26% ફાળો 2010-11 મુજબ આપે છે.

નીપાહ વાયરસ

- > ખતરનાક નીપાહ વાયરસ કેરળમાં ફરી જોવા મળેલ છે.
- => નીપાહ વાયરસ શું છે ?
- > વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન મુજબ નીપાહ એ એક નવો ઊભરતો જૂનોસીસ છે. જૂનોસીસ એટલે પ્રાણીઓમાંથી મનુષ્યોમાં પ્રસરતો એક રોગ.
- > આ રોગનું કુદરતી વાહક ફૂટબેટ છે જેને ભારતમાં ફ્લાઈંગ ફોક્ષ (ચામાચીડિયું) પણ કહે છે.
- > 2004માં માણસોમાં આ રોગ ચામાચીડિયા દ્વારા દૂષિત થયેલા ખજૂર ખાવાથી થયો હતો.
- > ભૂંડ પણ આ રોગનું વચગાળાનું વાહક હોય શકે છે.
- > રોગના લક્ષણો :- આ રોગના લક્ષણો ઈન્ફ્લુએન્ઝાને મળતા આવે છે. તાવ, સ્નાયુમાં દુઃખાવો અને શ્વાસ્થોશ્વાસની તકલીફ અને મગજમાં બળતરા થવાની પણ શક્યતા છે. કોઈ વાર મોડેથી 'એન્સેફાલાઈટીસ' (Encephalitis)ના લક્ષણો પણ જોવા મળે છે. કોઈ વાર આ લક્ષણો અસ્પષ્ટ હોય છે કે કોઈ લક્ષણ પણ જોવા મળતા નથી, છતાં પણ નીપાહ રોગ હોય શકે છે.

=> ઈલાજ :-

- > હાલ પૂરતી આ રોગ માટેની કોઈ રસી માણસ કે પશુઓ માટે ઉપલબ્ધ નથી. ચેપીત વ્યક્તિની નિરંતર સઘન કાળજી રાખવામાં આવે છે.
- > WHO(World Health Organization) મુજબ 'રીબાવેરીન' (Ribavarin) દ્વારા આ રોગના અમુક લક્ષણો જેમ કે ઉબકા આવવા, ઊલટી અને આંચકીઓને ઓછી કરી શકાય છે.
- > ભારતમાં પ્રથમ ફેલાવો 2001માં સિલીગુરીમાં નોંધાયો હતો. ત્યારબાદ 2007માં પશ્ચિમ બંગાળના નાડીઆ ગામમાં ફેલાવો નોંધાયો હતો.

એન્થ્રાક્ષ રસી (Anthrax Vaccine) :-

- > હાલમાં જ ભારતીય વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા 'એન્થ્રાક્ષ' બિમારી માટે એક નવી રસી વિકસાવવામાં આવી છે. તે પહેલાની રસી કરતા વધુ અસરકારક છે.
- > આ રસી માત્ર એન્થ્રાક્ષના ઝેર વિરુદ્ધ પ્રતિરોધક ક્ષમતા ઉત્પન્ન નથી કરતું પરંતુ તેમના બિજાણું (Spores) સામે પણ આપણી રક્ષા કરે છે.

=> એન્થ્રાક્ષ રોગ વિશે

- > એન્થ્રાક્ષ એ Bacillus Anthracis નામના જીવાણુ દ્વારા થતો રોગ છે. આ જીવાણુ જમીનમાં રહે છે.
- > તે મનુષ્યો કરતા ઘેટા-બકરા, ગૌચરો જેવા પ્રાણીઓને વધુ અસર કરે છે.
- > ચેપગ્રસ્ત પ્રાણીઓ સાથેના સંપર્કથી કે તેમના ઊન-માંસ-ચામડાં સાથેના સંપર્કથી પણ લોકોમાં આ રોગ પ્રસરી શકે છે.
- > સામાન્ય રીતે આ રોગ સીધા સંપર્કથી નહીં પરંતુ બીજાણુ દ્વારા ફેલાય છે. આ બીજકરણ કપડા અથવા જૂતામાં રહીને પરિવહન કરી શકે છે.
- > લક્ષણો :- કાળો ઘાવ (Black Spore), માથાનો દુઃખાવો, તાવ, શ્વાસ લેવાની મુશ્કેલીઓ, લોહીની ઉલટી, ઝાડા વગેરે.
- > શોધકર્તાઓ :- DRDL અને JNUના સંશોધનકર્તાઓ દ્વારા આ નવી રસીની શોધ કરાયેલ છે.
- > DRDLનું પૂરું નામ Defence Research and Development Laboratory છે. (જે DRDOની અંતર્ગત આવે છે.)
- > JNUનું પૂરું નામ Jawaharlal Nehru University છે.

અક્ષય પાત્ર NGO :-

- > બેંગ્લોર સ્થિત બિન-સરકારી સંસ્થા (NGO-Non-Governmental Organisation) અક્ષય પાત્ર વિશ્વની એક સૌથી મોટી શાળા-ભોજન યોજના ચલાવી રહ્યું છે. આ સંસ્થાને બી.બી.સી. વર્લ્ડ સર્વિસ ગ્લોબલ ચેમ્પિયન એવોર્ડ મળેલ છે. (BBC-World Service Global Champion Award)
- > આ સંસ્થાની સ્થાપના મધુ પંડિત દ્વારા વર્ષ 2000માં કરવામાં આવી હતી. ત્યારથી તે સમગ્ર ભારતમાં મધ્યાહન ભોજનના કાર્યક્રમો ચલાવી રહી છે.
- > તેમનું સૂત્ર 'અનલિમિટેડ ફુડ ફોર એજ્યુકેશન' (ભણતર માટે અસંખ્ય ખોરાક) છે.

ઘ વર્લ્ડ પોપ્યુલેશન પ્રોસ્પેક્ટ્સ (વિશ્વ વસતીની સંભાવનાઓ):-

- > યુ.એન. ડીપાર્ટમેન્ટ ઓફ ઈકોનોમીક એન્ડ સોશિયલ અફેર્સ દ્વારા 'ઘ વર્લ્ડ પોપ્યુલેશન પ્રોસ્પેક્ટ્સ' રિપોર્ટ પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે.
- => ભારત વિષયક તારણો :-
- > વર્ષ 2019ના આ રિપોર્ટના તારણો મુજબ વર્ષ 2027 સુધીમાં ભારતની વસતી એ ચીનની વસતી કરતા વધુ થઈ જશે તેવી ધારણા છે.

- > ભારતની વસતીમાં વર્ષ 2050 સુધીમાં 273 બિલિયન લોકો ઉમેરાશે અને સદીના અંત સુધી ભારત પાસે સૌથી વધુ વસતી ધરાવતા દેશનું સ્થાન યથાવત રહેશે.
- > સદીના અંત સુધીમાં સૌથી વધુ વસતી ધરાવતા દેશો આ મુજબ રહેશે.

1.	ભારત	1.5 બિલિયન
2.	ચીન	1.1 બિલિયન
3.	નાઈજેરીયા	733 બિલિયન
4.	યુ.એસ.	434 બિલિયન
5.	પાકિસ્તાન	403 બિલિયન

=> વૈશ્વિક તારણો

- > વર્ષ 2050 સુધીમાં વિશ્વની વસતીમાં 2 બિલિયનનો વધારો થશે, જે 2019માં 7.7 બિલિયનમાંથી 9.7 બિલિયન વર્ષ 2050 સુધીમાં થશે.
- > હાલથી વર્ષ 2050 સુધીમાં આશરે 55 દેશોની વસતીમાં ઓછામાં ઓછો 1%નો ઘટાડો થશે.
- > આ 55 દેશોમાંથી એક દેશ ચીન છે જેની વસતી વર્ષ 2050 સુધીમાં 31.4 બિલિયન ઘટશે અને 2.2 % નો ઘટાડો નોંધાશે.
- > એકંદરે વિશ્વની વસતી વૃદ્ધિ થઈ રહી છે. વર્ષ 2019માં 65 કે તેથી વધુ વર્ષની ઉંમરના લોકોની સંખ્યા 11 એ 1 હતી જે વર્ષ 2050 માં 6 એ 1 થશે.
- > સદીના અંત સુધીમાં પુરુષોની સંખ્યા વધુ રહેશે પરંતુ સ્ત્રી - પુરુષોની વસતી વચ્ચેનો તફાવત સાંકડો થશે.

એપીલેપ્સી (Epilepsy) :-

- > WHO(World Health Organization) દ્વારા એપીલેપ્સી ઉપર એક અહેવાલ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. જેનું નામ 'એપીલેપ્સી અ પબ્લીક હેલ્થ ઇમ્પેરેટીવ' છે.
- > WHO ઉપરાંત નીચેની સંસ્થાઓએ પણ આ અહેવાલના નિર્માણમાં સહયોગ આપ્યો છે.
 - (1) ઈન્ટરનેશનલ લીગ અગેઈનસ્ટ એપીલેપ્સી
 - (2) ઈન્ટરનેશનલ બ્યૂરો ફોર એપીલેપ્સી

=> એપીલેપ્સી વિશે :-

- > તે એક કેન્દ્રીકૃત જ્ઞાનતંતુ પ્રણાલી (ન્યુરોલોજીકલ)ની અવ્યવસ્થા છે જેમાં મગજની પ્રવૃત્તિ અસામાન્ય બની જાય છે. તેમાં અસામાન્ય વર્તનના સમયગાળાઓ, સંવેદનાઓ અને ક્યારેક જાગૃતતા ગુમાવવા જેવાં અવરોધો જોવા મળે છે.

જળ સંકટ ધરાવતા વૈશ્વિક શહેરોમાં ભારતના ચાર શહેરો :-

- > વિશ્વના 400 શહેરોમાં પાણીની તંગી અને અપેક્ષિત દુષ્કાળ અંગેનો અભ્યાસ WWF (World Wildlife Fund) દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.
- > ઊંચ-સ્તરીય પાણીની તંગી ધરાવતાં વૈશ્વિક શહેરોમાં પ્રથમ-20 ક્રમાં કની સૂચિમાં ભારતના ચાર શહેરો (Megacities)નો સમાવેશ થાય છે.
- > આ ચાર શહેરો ચેન્નઈ (1), કોલકાતા (2), મુંબઈ (11) અને દિલ્હી (15) છે.
- > વિશેષજ્ઞોના મત મુજબ ચેન્નઈની હાલની આ સ્થિતિ ગત વર્ષના કેપ ટાઉન (દક્ષિણ આફ્રીકા)ની જળ-સંકટ સ્થિતિ કરતાં પણ વધુ ખરાબ છે.

લ્યુકોડર્મા (Leukoderma) :-

- > સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંસ્થા (DRDO-Defence Research and Development Organisation) દ્વારા લ્યુકોડર્માના ઈલાજ માટે એક નવી હર્બલ (ઔષધીય/વનસ્પતીજન્ય) દવા 'લ્યુકોસ્કીન' (Lukoskin) તૈયાર કરવામાં આવેલ છે.

=> લ્યુકોડર્મા વિશે :-

- > આ એક ચામડીનો રોગ છે. જેને Vitiligo પણ કહેવામાં આવે છે. તાજેતરમાં જ 25 જૂને 'World Vitiligo Day' ઊજવવામાં આવ્યો હતો.
- > લોકોમાં આ રોગની જાગૃતતા વધારવા માટે આ દિવસ ઊજવવામાં આવ્યો હતો.
- > વર્ષ 2019ના આ દિવસની થીમ : 'The Quality of Life of a Vitiligo Patient' રાખવામાં આવી હતી.
- > આ રોગમાં શરીર પર સફેદ ડાઘાં પડે છે. મુખ્યત્વે મેલાનીન (ચામડીનું એક રંગદ્રવ્ય)ની અછતના લીધે આ રોગ થાય છે.
- > આ રોગ બિનચેપી છે. અને તેનાથી જીવનું કોઈ જોખમ પણ નથી.
- > સામાન્ય રીતે જનીનની પરિસ્થિતિઓ કે ચિંતા-તણાવની પરિસ્થિતિઓના લીધે આ રોગ થઈ શકે છે.
- > દર્દીઓમાં આંખમા બળતરા, સાંભળવામાં તકલીફો આવે, સનબર્ન (Sun Burn) પણ જાવા મળે છે.
- > 20-29 વર્ષની ઉંમરે આ રોગ સામાન્ય રીતે જાવા મળે છે. પરંતુ આ રોગ કોઈપણ ઉંમરે થઈ શકે છે.
- > વિશ્વમાં આશરે 1-2% લોકોમાં જ આ રોગ જોવા મળે છે. જ્યારે ભારતમાં તેનું પ્રમાણ 4-5% છે. રાજસ્થાન અને ગુજરાતના અમુક કિસ્સાઓમાં આ રોગનું પ્રમાણ 5-8% જેટલું વધુ જોવા મળે છે.
- > ઓછી આવડત વાળા લોકો આ રોગને Leprosy સાથે સરખાવે છે. જે તદ્દન ખોટું છે. Leprosy એ ચેપી રોગ છે.

ખોવાયેલા બાળકો માટેના પોર્ટલ :-

- > સ્ત્રી અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા ખોવાયેલા અને શોધાયેલા બાળકોની જાણકારી માટે બે વેબ પોર્ટલ શરૂ કરવામાં આવ્યા છે, જેના નામ "Track Child" અને "Khoya-paya" છે.
- > "Track Child" પોર્ટલના અમલીકરણમાં અન્ય સહભાગીઓ આ મુજબ છે : ગૃહ મંત્રાલય, રેલ મંત્રાલય, રાજ્ય સરકારો, કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશો, ચાઈલ્ડ વેલફેર કમિટી, જુવેલીન જસ્ટિસ બોર્ડ અને નેશનલ લીગલ સર્વિસ ઓથોરિટી.

સ્માર્ટ પોલિસ :-

- > રાજસ્થાનના બિકાનેરમાં આવેલું કાલુ પોલિસ સ્ટેશન ગુનાઓ રોકવામાં, તપાસ અને કેસોનો નિકાલ, ગુનાઓની ઓળખ, સામુદાયીક પોલિસીંગ અને કાયદા-વ્યવસ્થાપનની જાળવણી માટે પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે.

=> SMART પોલિસ

- > તેની શરૂઆત વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્ર મોદી દ્વારા વર્ષ 2014માં DGP (Director Generals of Police) તથા IGP (Inspector Generals of Police) ની 49મી વાર્ષિક પરિષદ દરમિયાન કરવામાં આવી હતી. SMARTનો પૂરો અર્થ આ મુજબ છે.

S	Sensitive and Strict
M	Modern with Mobility
A	Alert and Accountable
R	Reliable and Responsive
T	Trained and Techno-savvy

પ્રોગ્રામ ટુવર્ડ્સ એલિમિનેશન ઓફ ટ્યુબરક્યુલોસીસ (Program Towards Elimination of Tuberculosis)

- > ભારત સરકાર અને વિશ્વ બેંક વચ્ચે 400 મિલિયનનો એક લોન કરાર TB દૂર કરવાના હેતુથી સહી કરવામાં આવેલ છે.

=> આ પ્રોગ્રામ વિશે :-

- > આ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત TB(Tuberculosis) ના નિયંત્રણ માટેનો વિસ્તાર અને ગુણવત્તા વધારવાનું લક્ષ્ય છે : જેમાં મુખ્ય 9 રાજ્યોને આવરવામાં આવ્યાં છે : ઉત્તર પ્રદેશ, બિહાર, મહારાષ્ટ્ર, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, કર્ણાટક, પશ્ચિમ બંગાળ, આસામ અને તમિલનાડુ.
- > વર્ષ 2025 સુધીમાં ભારતે TB (Tuberculosis) ને જડમૂક્ત કરવાનું લક્ષ્ય 'National Strategic Plan to End TB (Tuberculosis)' અંતર્ગત રાખ્યું છે.

=> TB (Tuberculosis) વિશે :-

- > આ રોગ Mycobacterium tuberculosis નામના બેક્ટેરીયા દ્વારા ફેલાય શકે છે.
- > TBનો ઈલાજ શક્ય છે. તેની સારવાર 6 મહિનાની અંદર શક્ય છે. MDR - TB અને XDR - TB દરમિયાન દવાઓ અસરહીન બને છે. (MDR એટલે Multidrug - resistant અને XDR એટલે Extensively drug resistant).
- > વર્ષ 2018ના વર્લ્ડ TB રિપોર્ટ મુજબ માત્ર 3 દેશોમાં વિશ્વના MDR-TB કેસો છે. આ દેશો ભારત (24%), ચીન (13%) અને રશિયા (10%) છે.

'ડે ઝીરો' પરિસ્થિતિ :-

- > 'ડે ઝીરો' એટલે એવી પરિસ્થિતિ કે જેમાં નળોમાં પાણી ઉપલબ્ધ ના હોય (પાણી શૂન્ય સ્તરે પહોંચ્યું હોય) અને માત્ર આવશ્યક કામો માટે જ પાણીને મર્યાદિત રાખવામાં આવ્યું હોય.
- > ભારતમાં હિમાચલ પ્રદેશમાં શિમલા અને કર્ણાટકના ઉડુપી અને મેંગાલુરુ શહેરોમાં ટૂંક સમયમાં આ 'ડે ઝીરો' પરિસ્થિતિ આવી જશે.
- > ગત વર્ષે દક્ષિણ આફ્રિકાના કેપ ટાઉનમાં આવી પરિસ્થિતિઓ સર્જાય હતી.

ભારતમાં આપઘાતો :-

- > રાષ્ટ્રીય અપરાધ રેકોર્ડ બ્યૂરો (NCRB)ના વર્ષ 2015ના એક રિપોર્ટ 'Accidental Deaths and Suicides in India' મુજબ દેશમાં તે વર્ષે 1,33,623 આપઘાતો થયાં હતાં. (2015નો રિપોર્ટ એ નવીનતમ છે. ત્યારબાદના રિપોર્ટ હજુ NCRB દ્વારા જાહેર થયાં નથી). આ રિપોર્ટ મુજબ, મહારાષ્ટ્રમાં સૌથી વધુ આપઘાતો 16,970 જોવા મળ્યા હતાં. ઉત્તર પ્રદેશની વસતી સૌથી વધુ હોવા છતાં આપઘાતોમાં તેનું સ્થાન 11મું (3902 આપઘાતો) રહ્યું છે. વિવિધ રાજ્યોની માહિતીઓ આ મુજબ છે.

STATES WITH HIGHEST SUICIDE COUNTS, 2015

Maharashtra	16,970
Tamil Nadu	15,777
West Bengal	14,602
Karnataka	10,786
MP	10,293
Telangana	10,140
Kerala	7,692
Gujarat	7,246
Chhattisgarh	7,118
Andhra	6,226

OTHER LARGE STATES

UP	3,902	Bihar	516	Rajasthan	3,457
----	-------	-------	-----	-----------	-------

Source for all data: 'Accidental Deaths and Suicides in India' (NCRB) via Home Ministry

દિવ્યાંગતા અને શિક્ષણનો અધિકાર :-

- > યુનેસ્કો (UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) અને 'તાતા ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ સોશિયલ સાયન્સ' દ્વારા 'સ્ટેટ ઓફ એજ્યુકેશન રિપોર્ટ ફોર ઈન્ડિયા 2019 : યીલ્ડન વિથ ડિસએબિલિટીસ નામનો એક રિપોર્ટ જાહેર કરેલો છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ પાંચ વર્ષના દિવ્યાંગ બાળકોના 75% બાળકો અને દિવ્યાંગતા ધરાવતા 5થી 19 વર્ષના બાળકોના 25%થી વધુ બાળકો કોઈ શાળા કે ભણતરની સંસ્થામાં હાજરી આપી રહ્યાં નથી.
- > ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG-Sustainable Development Goals)ની ચોથા લક્ષ્ય મુજબ સમાવીષ્ટ, ન્યાયસંગત અને ગુણવત્તા વાળું શિક્ષણ દરેકને મળવું જોઈએ.

=> રિપોર્ટના મુખ્ય તારણો :-

- > ભારતમાં 5-19 વર્ષની વયે આશરે 78 લાખ બાળકો દિવ્યાંગ છે. જેમાં થી માત્ર 61% જ કોઈ શાળાકીય સંસ્થામાં હાજરી આપી રહ્યાં છે.
- > ઉપરાંત 12% 'ડ્રોપ આઉટ' છે અને 27% બાળકોએ કદી શાળાની મુલાકાત લીધી નથી.
- > કુલ 8 મિલિયન દિવ્યાંગ બાળકોમાંથી 45% સાક્ષરતા મેળવી શકતા નથી.
- > વિશ્વમાં આશરે 15% લોકો દિવ્યાંગ છે.
- > સામાન્ય રીતે એકથી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતા અને માનસીગ રોગ ધરાવતા બાળકોમાં શાળાએ ન જવાનું પ્રમાણ વધુ જોવા મળેલ છે. (આશરે 50% થી વધુ)
- > ભારતના શિક્ષણના અધિકાર (RTE-Right to Education) મુજબ શાળાએ જવાની જોગવાઈ છે પરંતુ દિવ્યાંગ બાળકોના શિક્ષણ માટે પૂરતાં સ્ત્રોતો ફાળવવામાં આવ્યા નથી.
- > દિવ્યાંગો માટેના ભૌતિક માળખાનો અભાવ, સહાયકારી તકનીકો, માહિતી અને સંચાર તકનીકો અને વિવિધ સહાયકારી ઉપકરણો વગેરેના અભાવના કારણે 'ડ્રોપ આઉટ' બાળકોનું પ્રમાણ વધે છે.

=> મુખ્ય ભલામણ :-

- > શિક્ષણના અધિકાર(RTE)નો દિવ્યાંગ અધિકાર કાનૂન, 2016 સાથે સમન્વય સાધવો જોઈએ. માળખાકીય, નાણાકીય અને વર્તણૂકમાં બદલાવ લાવી દરેક બાળકને તેનો શિક્ષણનો અધિકાર અપાવવો જોઈએ.

નેશનલ મિશન ઈન એજ્યુકેશન થ્રુ ઈન્ફોર્મેશન એન્ડ

કમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી (NMEICT) :-

- > માનવ સંશોધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા NMEICT (National Mission in Education Through Information and Communication Technology) યોજનાનું સંચાલન થઈ રહ્યું છે. દેશમાં ICTના ઉપયોગ

દ્વારા શ્રેષ્ઠ શિક્ષણ સામગ્રીને વિનામૂલ્યે આપવા માટે આ યોજના કાર્ય કરે છે. આ યોજના અંતર્ગત મુખ્ય પહેલો નીચે મુજબ છે :

1. SWAYAM :- તેનું પૂરું નામ 'Study Webs of Active Learning for Young Aspiring Minds' છે. ઓનલાઈન અભ્યાસો માટે તે એક એકીકૃત મંચ છે. જેમાં ધોરણ 9થી 12 તથા અનુસ્નાતક સ્તર સુધીના અભ્યાસો ઉપલબ્ધ છે. આ સામગ્રી વિદ્યાર્થી, શિક્ષકો અને અન્ય વ્યક્તિઓ દ્વારા જીવનભરની સમજણ માટે ઉપયોગી છે.
2. સ્વચમ પ્રબા :- સમગ્ર દેશમાં 32 'હાઈ ક્વોલીટી એજ્યુકેશનલ ચેનલ' ડાયરેક્ટ ટુ હોમ (DTH) દ્વારા 24 × 7 કલાક સુધી આપવા માટેની પહેલ છે.
3. નેશનલ ડિજિટલ લાઈબ્રેરી ઓફ ઈન્ડિયા (NDL) :- તે એક 'વર્ચ્યુઅલ રીપોઝિટરી' છે. જેમાં ભણવાના વિવિધ સ્ત્રોતો એકત્રિત કરવામાં આવશે. હાલમાં, NDL દ્વારા 3 કરોડ કરતાં વધુ ડિજિટલ સંસાધનો ઉપલબ્ધ છે.
4. સ્પોકન ટ્યુટોરીયલ :- તે વિદ્યાર્થીઓની રોજગાર ક્ષમતા વધારવા માટે, ઓપન સોર્સ સોફ્ટવેર પર, 10 મિનિટ લાંબી ઓડિયો-વિડિયો ટ્યુટોરીયલ છે. સ્વયં શિખવા માટે તે બનાવવામાં આવેલ છે અને 22 ભાષાઓમાં તેનો અવાજ 'ડબ' (ભાષાંતર) કરવામાં આવે છે.
5. FOSSEE :- તેનું પૂરું નામ Free and Open Source Software for Education છે. શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં 'ઓપન સોર્સ સોફ્ટવેર'ના ઉપયોગને પ્રોત્સાહન આપવા માટેની આ પહેલ છે.

રોડ અકસ્માતમાં મૃત્યુ :-

- > સંસદમાં સડક પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલય દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી મુજબ, ભારતમાં વર્ષ 2015થી 2017 દરમિયાન પ્રતિવર્ષ આશરે 1.46 લાખથી 1.5 લાખ લોકોનું મૃત્યુ રોડ અકસ્માતોમાં થયેલું છે.
- > આ મુજબ દરરોજ આશરે 400 લોકો મૃત્યુ પામે છે.
- > આ માહિતી મુજબ ત્રણેય વર્ષોમાં અકસ્માતથી થતાં મૃત્યુમાં ઉત્તર પ્રદેશ પ્રથમ ક્રમે છે તથા તમિલનાડુ બીજા ક્રમે છે.
- > ઉપરાંત 2016 અને 2017 માં આ બે રાજ્યોના અકસ્માત-મૃત્યુઓ કુલ અકસ્માત-મૃત્યુના 25% જેટલાં છે.
- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા WHO (World Health Organization) દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ રિપોર્ટ, 'Global Status Report on Road Safety 2018' મુજબ રોડ અકસ્માત દ્વારા થતા મૃત્યુઓ એ સમગ્ર વિશ્વમાં મૃત્યુનું આઠમું સૌથી મોટું કારણ છે. જે HIV/AIDS (Human immunodeficiency virus infection/Acquired immune deficiency syndrome),TB અને ડાયેરીયા કરતા આગળના ક્રમાંકે આવે છે.

ઓરી (Measles) :-

- > હાલમાં વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organization) દ્વારા શ્રીલંકાને ઓરી મુક્ત જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયામાંથી શ્રીલંકા પાંચમો દેશ છે જેને ઓરી મુક્ત જાહેર કરવામાં આવેલો હોય, અન્ય ચાર ઓરી મુક્ત દેશો ભૂટાન, માલદીવ્સ, ઉત્તર કોરીઆ અને તિમોર-લેસ્તે છે.
- > ઓરી મુક્ત ઓળખ માટે જે તે દેશમાં ત્રણ વર્ષ સુધી ઓરીના કોઈપણ નવા કેસ દાખલ થયેલા હોવા જોઈએ નહીં.

=> ઓરી વિશે :-

- > ઓરી એ એક અત્યંત ચેપી વાયરલ રોગ છે. સલામત અને અસરકારક રસીની ઉપલબ્ધતા હોવા છતાં, વિશ્વભરમાં નાના બાળકોના મૃત્યુનું તે એક અગત્યનું કારણ છે.

=> ફેલાવો :-

- > ચેપગ્રસ્ત વ્યક્તિના નાક, મોઢાં કે ગળાના પ્રવાહી (છીંક, ઉધરસ, વહેતું નાક વગેરે) દ્વારા આ રોગ ફેલાય છે.
- > નબળું પોષણ ધરાવતા બાળકોમાં ગંભીર રીતે ઓરી થવાની સંભાવના વધુ છે. ખાસ કરીને વિટામિન A ની અછત હોય તેવાં અને HIV/AIDS અથવા અન્ય રોગો દ્વારા રોગપ્રતિકારક શક્તિ નબળી પડી ગઈ હોય તેવા બાળકોમાં ઓરી જોવા મળે છે.

લક્ષ્ય યોજના :-

- > તેનું પૂરું નામ Labour room Quality Improvement Initiative (LaQshya) છે.
- > સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા આ યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > પ્રસૂતિ ગૃહ/ખંડ (Labour Room)માં આપવામાં આવતી ગુણવત્તામાં સુધારો કરવો અને જન્મજાત મૃત્યુદર તથા નવા જન્મેલા બાળકોમાં રોગોનું પ્રમાણ ઘટાડવું એ આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. મેડીકલ કોલેજ-હોસ્પિટલ, જીલ્લા હોસ્પિટલ અને ફર્સ્ટ રેફરલ યુનિટ (FRU-First Referral Unit) અને કોમ્યુનીટી હેલ્થ સેન્ટર (CHCs-Community Health Centers) દ્વારા આ યોજનાનું અમલીકરણ કરવામાં આવશે.

ઈન્ટરનેટ સાથી પ્રોગ્રામ :-

- > ગુગલ ઈન્ડિયા અને તાતા ટ્રસ્ટની આ એક સંયુક્ત પહેલ છે.
- > આ પ્રોગ્રામનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં સ્ત્રીઓની ડિજિટલ સાક્ષરતામાં વધારો કરવાનો છે.
- > આ પ્રોગ્રામમાં 'સાથી'ઓને તાલીમ આપવામાં આવશે અને આ સાથીઓ તેમના ગામમાં અન્ય સ્ત્રીઓને ઈન્ટરનેટના વપરાશ વિશે સમજણ આપશે.
- > હાલમાં આ પ્રોગ્રામ 18 રાજ્યો તથા 2.6 લાખ ગામોને આવરે છે.
- > હવે, આ પ્રોગ્રામને પંજાબ તથા ઓડિશામાં પણ વિસ્તૃત કરવામાં આવશે.
- > સ્ત્રી-પુરુષોમાં ડિજિટલ સાક્ષરતામાં રહેલો તફાવત આ પ્રોગ્રામ દ્વારા દૂર થશે. આ પ્રોગ્રામ થકી ઘણી સ્ત્રીઓએ પોતાનો લઘુ-વેપાર શરૂ કર્યો છે. તથા વિવિધ સામાજિક મુદ્દાઓમાં જાગૃકતા આવી છે.

વન સ્ટોપ સેન્ટર યોજના :-

- > હિંસાથી અસરગ્રસ્ત મહિલાઓની સહાય માટે 'સ્ત્રી અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય' દ્વારા 'વન સ્ટોપ સેન્ટર' યોજના ચલાવવામાં આવી રહી છે. આ યોજના વર્ષ 2015 થી કાર્યરત છે.
- > આ એક કેન્દ્ર સમર્પિત યોજના (Centrally Sponsored Scheme) છે, જે 'સખી' નામે પણ ઓળખાય છે.
- > આ એક મુખ્ય યોજના 'નેશનલ મિશન ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વીમેન'ની અંતર્ગત આવતી પેટા-યોજના છે.
- > જાહેર તથા ખાનગી સ્થળોએ હિંસાથી પીડિત મહિલાઓને એકીકૃત રીતે મદદ કરવા માટે 'વન સ્ટોપ સેન્ટર' દેશભરમાં સ્થપાઈ રહ્યાં છે.
- > આ યોજનામાં નાણાની ફાળવણી 'નિર્ભયા ફંડ' હેઠળ કરવામાં આવે છે. તથા કેન્દ્ર દ્વારા રાજ્ય સરકારોને 100% નાણાકીય સહાય કરવામાં આવે છે.

કોલીસ્ટીન એન્ટિબાયોટિક (Colistin Antibiotic) :-

- > સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા કોલીસ્ટીનના ઉત્પાદન, વેંચાણ અને વિતરણ ઉપર પ્રતિબંધ કરતો ઓર્ડર જાહેર કરવામાં આવેલો છે.
- > આ પ્રતિબંધ 'ડ્રગ એન્ડ કોસ્મેટીક્સ એક્ટ, 1940' અંતર્ગત લગાવવામાં આવેલો છે.
- > આ પ્રતિબંધ માટેની ભલામણ દવા તકનીકી સલાહકાર બોર્ડ (DTAB-Drug Technical Advisory Board) દ્વારા આપવામાં આવેલ છે.

=> કોલીસ્ટીન વિશે :-

- > કોલીસ્ટીન એ પશુ ચિકિત્સામાં રોગ નિવારણ માટેની એન્ટિ બાયોટિક દવા છે.
- > આ દવાનો દુરુપયોગ મરઘાં પાલનમાં થઈ રહ્યો છે. આ દવા દ્વારા મરઘાઓનો ઝડપથી વિકાસ કરવામાં આવતો હતો.
- > આ દવા એ એક કિંમતી દવા છે, કેમ કે છેલ્લા ઉપાય તરીકે પશુઓની સારવારમાં તે ઉપયોગી છે. પરંતુ હાલમાં આ દવા બિનઅસરકારક બની રહી છે.
- > આ પ્રતિબંધ દ્વારા આ બિનઅસરકારકતા ઘટશે તેવી અપેક્ષા છે. ઉપરાંત પશુપાલકોમાં આ દવાના ઉપયોગ વિશે જાગૃકતા ફેલાવવાની પણ જરૂર છે.
- > ભારતમાં કોલીસ્ટીનનો મોટો જથ્થો (95%) ચીનમાંથી આયાત કરવામાં આવે છે. આથી તેના પર પ્રતિબંધ કરવો આસાન બને છે.
- > ચીનમાં પણ આ દવા વિશેના વિવિધ પ્રતિબંધો અમલમાં છે.

કાલા અઝર

- > એક અભ્યાસ મુજબ કાલા અઝરના દર્દીઓની સારવાર બાદ પણ આ રોગ અન્ય લોકોમાં પ્રસરી શકે છે.
- > કાલા અઝરને Visceral Leishmaniasis (VL), કાળો-તાવ કે ડુ મ-ડુમ તાવ પણ કહે છે.
- > આ રોગ પરોપજીવીઓ દ્વારા થાય છે, અને વિશ્વમાં પરોપજીવીઓ દ્વારા થતાં મૃત્યુમાં આ રોગ બીજા સ્થાને છે.
- > આ રોગ ભારતના ઉપખંડનો સ્થાનિક (Endemic) છે. આ રોગ બાં ગ્લાદેશ, ભૂટાન, ભારત અને નેપાળના 119 જિલ્લાઓમાં જોવા મળે છે.
- > જ્યારે પ્રતિ વર્ષ 10,000 લોકોએ એક કે તેથી ઓછા કેસ કાલા અઝરનો હોય ત્યારે આ રોગ દૂર થયો છે કે નાબૂદ થયેલો છે તેમ કહેવાય છે.
- > આ રોગમાં જોવા મળતા લક્ષણોમાં તાવ, વજનનો ઘટાડો, થકાન, રક્તક્ષીણ અને યકૃતના સોજાનો સમાવેશ થાય છે.

ભારતમાં ઘટતો જતો પ્રજનન દર :-

- > ભારતનો કુલ પ્રજનન દર (Total Fertility Rate - TFR) ઘટી રહ્યો છે. હાલમાં સ્ત્રી દીઠ TFR 2.2 થયો છે.
- > આ દર રિપ્લેશમેન્ટ રેટ, કે જે 2.1 હોય છે, તેની નજીક જઈ રહ્યો છે.
- > સરકારના 'સેમ્પલ રજીસ્ટ્રેશન સિસ્ટમ'ની આ માહિતી છે. આ માહિતી મુજબ, 22 રાજ્યોમાં વર્ષ 2017માં TFR નું પ્રમાણ 2.2 રહ્યું છે.
- > વર્ષ 2013થી વર્ષ 2016ના સમયગાળા દરમિયાન TFR 2.3 એ સ્થિર થયો હતો.
- > TFR એ કોઈ સ્ત્રીના પ્રજનન સમયગાળા (15 થી 49 વર્ષ) દરમિયાન અપેક્ષિત બાળકોની સરેરાશ સંખ્યા સૂચવે છે.

- > રિપ્લેસમેન્ટ રેટ એટલે એટલા બાળકો કે જે માતા-પિતાની બદલી કરી શકે (વસતીના સંદર્ભમાં) આ પ્રમાણ 2ને બદલે 2:1 રાખવામાં આવ્યું છે. કેમ કે અણબન્યા બનાવો, અસમાન જાતિ પ્રમાણ, બાળમૃત્યુ દર વગેરે જેવી ઘટનાઓ આ રિપ્લેસમેન્ટ રેટમાં અસર કરતાં હોય છે.
- > જો TFR એ 2.1ની નીચે જાય તો તે વસતીમાં ઘટાડો થશે તેવું સૂચવે છે.

⇒ આ માહિતીના અન્ય મહત્વના મુદ્દાઓ :-

- > ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં વર્ષ 1971માં TFR 5.4 હતો, જે હવે 2.4 થયો છે.
- > શહેરી વિસ્તારોમાં આ જ સમયગાળા દરમિયાન TFR 4.1 માંથી 1.7 થયેલો છે.
- > આથી બંને વિસ્તારોમાં TFRનું મૂલ્ય અડધાંથી પણ ઓછું થયેલું છે.
- > ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં TFR 1.6થી 3.3ના ગાળામાં છે, જે પૈકી તમિલનાડુ અને દિલ્હીમાં 1.6 અને બિહારમાં 3.3 જોવા મળે છે.
- > 10 રાજ્યોમાં ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં TFRનું પ્રમાણ 2 કરતાં પણ ઓછું છે.
- > શહેરી વિસ્તારોમાં TFRનો ગાળો 1.1 થી 2.4 છે, જે પૈકી 1.1 એ હિમાચલ પ્રદેશમાં અને 2.4 ઉત્તર પ્રદેશ અને બિહારમાં જોવા મળે છે.
- > વિવિધ વયના જૂથોમાં વર્ષ 25 થી 29 નું જૂથ સૌથી વધુ પ્રજનનકારી (ફળદ્રુપ) છે. પરંતુ બંગાળ, છત્તીસગઢ, આંધ્રપ્રદેશ અને મહારાષ્ટ્રમાં આ જૂથ વર્ષ 20 થી 24 નું છે. જ્યારે જમ્મુ અને કાશ્મીરમાં આ જૂથ 30 વર્ષની ઉપરનાં સ્તરે જાય છે.
- > સ્ત્રી શિક્ષણ એ ઘટતા TFRના પ્રમાણ સાથે સંકળાયેલ છે.
- > જે જગ્યાએ છોકરીઓએ શાળા-અભ્યાસ પૂરો કર્યો હોય અને કોલેજમાં દાખલ થઈ હોય ત્યારે TFRનું પ્રમાણ 2 કરતાં ઓછું જોવા મળ્યું છે.
- > બિહારમાં TFRનું પ્રમાણ સૌથી વધુ 3.2 છે અને અહીં જ સૌથી વધુ નિરક્ષર મહિલાઓ (26.8%) છે.
- > કેરળમાં મહિલા સાક્ષરતા 99.3% છે, અને અહીં TFRના ઓછા દરો જોવા મળે છે.
- > આ ઉપરાંત શહેરીકરણના વધારાથી પણ TFRમાં ઘટાડો થશે.

⇒ TFR ઘટવાના મુખ્ય કારણો :

1. ઉચ્ચ શિક્ષણ
2. મોડાં લગ્ન
3. આર્થિક રીતે મુક્ત સ્ત્રીઓ
4. ગતિશીલતામાં વધારો
5. એકંદરે સમૃદ્ધિ

- > આ સાથે જ ભારત 37 વર્ષના ડેમોગ્રાફિક ડિવિડન્ડ (વસતી વિષયક લાભાંશ)માં પ્રવેશ્યું છે જેના લીધે ઉચ્ચ ઉત્પાદકતા અને અર્થતંત્રનો ઝડપી વિકાસ થશે.
- > આ ઉપરાંત ભારતમાં કાર્યકારી વર્ગની વસતી (15 થી 64 વર્ષના લોકો)નું પ્રમાણ બિનકાર્યકારી વર્ગની વસતી (14 કે તેથી ઓછી ઉંમરનાં બાળકો અને 65 કે તેથી વધુ ઉંમરના વૃદ્ધો)ના પ્રમાણથી વધારે થયું છે.
- > આ ડેમોગ્રાફિક ડિવિડન્ડ વર્ષ 2055 સુધી રહેશે.

CARE 4U App :-

- > વૃદ્ધ લોકો માટે IIT-ખડકપુરની એક ટીમ દ્વારા CARE4U નામની એપ્લિકેશન બનાવવામાં આવી છે.
- > આ એક એન્ડ્રોઇડ આધારિત એપ્લિકેશન છે, જેમાં વૃદ્ધ વ્યક્તિની સારસંભાળ રાખનારને તે વૃદ્ધ વ્યક્તિ સાથે 'કનેક્ટ' કરવામાં આવે છે.

- > આ એપ્લિકેશનમાં ઘણી બધી સગવડો છે જેમકે તબીબી માહિતીઓ, એલર્જની માહિતી, SOS (આપાતકાલીન) બટન, લોકેશન ટ્રેકીંગ વગેરે.
- > જ્યારે પણ વૃદ્ધ વ્યક્તિ પડી જાય છે ત્યારે તેની જાણ સારસંભાળ રાખનારને આપોઆપો મળી જાય છે. આ કાર્ય એપ્લિકેશનમાં રહેલા 'Network based fall detection algorithm' દ્વારા શક્ય બને છે.
- > જ્યારે વૃદ્ધ વ્યક્તિ એપ્લિકેશનનો ઉપયોગ કરે છે ત્યારે તેની લાગણીઓ કે મુડ (Mood) પણ આ એપ્લિકેશન દ્વારા જાણી શકાય છે. આ કાર્ય Mood Index દ્વારા શક્ય બને છે.
- > જે-તે સમયે દવા લેવા માટે 'મેડિસિન રિમાઇન્ડર'ની સુવિધા પણ આ એપ્લિકેશનમાં આપવામાં આવી છે.

તમાકુ વિશે અહેવાલ :-

- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organization) દ્વારા જુલાઈ, 2019માં 'Global Tobacco Epidemic' (વૈશ્વિક તમાકુ રોગચાળો) વિશે એક અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. વર્ષ 2019માં પ્રસિદ્ધ થયેલો આ અહેવાલ આ પ્રકારના અહેવાલની સાતમી આવૃત્તિ છે.
- > આ અહેવાલમાં તમાકુના રોગચાળાની પરિસ્થિતિ જાણવામાં આવે છે તથા તેની સામે લડવા માટેના પગલાઓની પણ માહિતી આ અહેવાલમાં આપવામાં આવે છે. વર્ષ 2019ના આ અહેવાલનું પૂરું નામ 'Offering help to quit Tobacco use' છે.
- > આ અહેવાલ બ્રાઝિલમાં જાહેર થયો હતો.
- > આ અહેવાલ મુજબ ભારત તમાકુના ઉપભોગમાં વિશ્વમાં બીજા ક્રમે આવે છે. ભારતમાં કુલ 276 મિલિયન તમાકુ વપરાશકર્તાઓ (બંધાણી) છે. જેમાંથી બિન ધુમ્ર (ધુમાડા વગરના, દા.ત. ચાવવાવાળી તમાકુની પેદાશો) તમાકુના 200 મિલિયન વપરાશકર્તાઓ છે. (ચીન તમાકુના વપરાશમાં પ્રથમ ક્રમે આવે છે)
- > આ અહેવાલ મુજબ વર્ષ 2017ના 'Global Adult Tobacco Survey'ની માહિતી પ્રમાણે ભારતમાં 38.5% પુખ્ત વયના ધુમ્રપાનના બંધાણીઓ તથા 33.2% બિનધુમ્ર તમાકુના બંધાણીઓએ તમાકુ છોડવાના પ્રયત્નો કરેલાં છે.
- > આ અહેવાલમાં ભારતના 'mCessation Programme' વિશેનો વિશિષ્ટ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

⇒ mCessation Programme :-

- > રાષ્ટ્રીય તમાકુ નિયંત્રણ કાર્યક્રમ (NTCP-National Tobacco Control Programme) અને સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા WHO અને ITU ની 'Be He@lthy, be Mobile' પહેલના સહકારથી આ કાર્યક્રમ ચલાવવામાં આવે છે. ITUનું પૂરું નામ International Telecommunication Union છે.
- > આ પહેલમાં તમાકુના વપરાશ છોડાવવા માટે મોબાઈલ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- > ભારત દ્વારા 'ડિજિટલ ઈન્ડિયા' મિશન અંતર્ગત વર્ષ 2016માં mCessation Programme ટેક્સ મેસેજના ઉપયોગથી શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- > આ પ્રોગ્રામમાં તમાકુ છોડવાની માંગ કરતી વ્યક્તિ અને પ્રોગ્રામ નિષ્ણાઓને દ્વિ-માર્ગ સંદેશના (Two way Communication) ઉપયોગથી જોડવામાં આવે છે. નિષ્ણાતો જે-તે વ્યક્તિને તમાકુ છોડવા માટે સહાય પૂરી પાડે છે.

- > આ પ્રોગ્રામમાં તમાકુ છોડવા માંગતી વ્યક્તિ એક નિશ્ચિત રાષ્ટ્રીય નંબર પર માત્ર મિસ્ડ કોલ થકી નોંધણી કરી શકે છે.
- > હાલ સુધી 2.1 મિલિયન જેટલાં વપરાશકર્તાઓએ પોતાની રીતે આ પ્રોગ્રામમાં નોંધણી કરી છે.
- > સ્વાસ્થ્ય મંત્રાલયના અભ્યાસ મુજબ બંને પ્રકારના તમાકુના બંધાણીઓમાં તમાકુ છોડવાનો દર નોંધણીનાં 6 મહીના બાદ 7% રહ્યો છે.
- > હાલમાં સરકાર દ્વારા આ પ્રોગ્રામનું Version-2 શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં 12 ભાષાઓમાં 'Interactive Voice Response' મળી શકે છે.
- > WHOના અહેવાલ મુજબ ગ્રાફિક (Graphic)ની ચેતવણી દ્વારા મળતી ઉચ્ચ દરની સફળતામાં ભારતનું સ્થાન આવે છે. ઉપરાંત ગ્રાફિકની ચેતવણીને કારણે વિશ્વભરમાં તમાકુનો વપરાશ જુવાનોમાં ખૂબ અસરકારક રીતે ઘટ્યો છે.

માતૃત્વ મૃત્યુ દર (MMR-Maternal Mortality Rate) ઘટાડવા માટેનો નવો ઉપાય :-

- > PPH (Post Partum Haemorrhage) દ્વારા સતત અને વધુ પડતો રક્તસ્ત્રાવ થાય છે. વધુ પડતું લોહી વહી જવાની લોહીનું દબાણ ઓછું થાય છે, અને જેના દ્વારા દર્દીનું મૃત્યુ થઈ શકે છે.
- > સામાન્ય રીતે બાળકના જન્મના 4 થી 24 કલાક દરમિયાન માતાને PPH થતું હોય છે.
- > વર્ષ 2018માં ગુજરાતમાં અમદાવાદ જિલ્લાના જિલ્લા વિકાસ અધિકારી (DDO) શ્રી અરુણ મહેશ બાબુ દ્વારા એક સ્થાનિક પહેલ 'સહારા' શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > આ પહેલ અંતર્ગત NASG નો સમાવેશ થાય છે. NASGનું પૂરું નામ Non- Pneumatic Anti-shock Garment (NASG) છે.
- > આ NASG દ્વારા PPH દ્વારા થતો રક્તસ્ત્રાવ અટકાવી શકાય છે અને માતાઓની જિંદગી બચાવી શકાય છે.
- > NASG દ્વારા શરીરના નીચેના ભાગમાં પેટ નજીક દબાણ આપવામાં આવે છે. જેથી આ વિસ્તારમાં જમા થયેલ લોહી શરીરનાં અન્ય ભાગ સુધી પહોંચી શકે છે. આ દ્વારા દર્દીની હાલત સ્થિર થઈ શકે છે, અને ડોક્ટરોને સારવાર માટે પૂરતો સમય મળી રહે છે.
- > અમદાવાદ જિલ્લામાં જાન્યુઆરી, 2018 થી નવેમ્બર, 2018 દરમિયાન PPH ના કારણે 8 મૃત્યુઓ થયાં હતાં, પરંતુ આ પહેલ બાદ PPH ના કારણે શૂન્ય મૃત્યુઓ થયાં છે.
- > એક માહિતી મુજબ રાજ્ય (ગુજરાત)માં 30% માતૃત્વ મૃત્યુઓ PPHના કારણે થાય છે. ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં થતાં બનાવોને અટકાવવા મુશ્કેલ પડતા હતા, કેમ કે શહેરની હોસ્પિટલ સુધી આવવા માટે સમય લાગતો હોય છે.
- > અમદાવાદમાં 40 પ્રાથમિક સારવાર કેન્દ્રોમાં દરેક પાસે એક NASG છે. દરેક NASGને 140 વખત વાપરી શકાય છે.
- > રાજ્ય સરકારે જનની શિશુ સુરક્ષા કાર્યક્રમ (ISSK) અંતર્ગત પ્રત્યેક NASG પૈકી રૂ. 14,500 નો ખર્ચ કર્યો છે.
- > સેમ્પલ રજિસ્ટ્રેશન સિસ્ટમ 2016-17ના તારણો મુજબ ગુજરાતમાં IMRનો દર 30 હતો. (પ્રત્યેક 1000 એ) તથા MMRનો દર 91 હતો. (પ્રત્યેક 1 લાખ એ). આ દર રાષ્ટ્રીય સરેરાશ કરતા ઓછો છે, પરંતુ કોઈ સમૃદ્ધ રાજ્ય માટે ખૂબ વધારે છે.
- > જનની શિશુ સુરક્ષા કાર્યક્રમની શરૂઆત વર્ષ 2001થી કરવામાં આવી હતી.

સન-સાધન (San-Sadhan)

- > સ્વચ્છ ભારત મિશન અંતર્ગત સરકાર દ્વારા સન-સાધન નામની હેકેથોન શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > શૌચાલયને દિવ્યાંગજન માટે વધુ સ્માર્ટ, સૂલભ અને વપરાશ માટે સરળ બનાવવા માટેની આ પહેલ છે.
- > આ પહેલનું આયોજન આપેલા વિભાગો/મંત્રાલયો દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે.
 - (i) જલ શક્તિ મંત્રાલય
 - (ii) દિવ્યાંગજન સશક્તિકરણ વિભાગ
 - (iii) અટલ ઈનોવેશન મિશન, નીતિ આયોગ
 - (iv) બિલ એન્ડ મેલિન્ડા ગેટ્સ ફાઉન્ડેશન
 - (v) 91 Spring board
- > આ સિવાય સરકાર ગ્રામિણ તથા શહેરી વિસ્તારોમાં વ્યક્તિગત તથા સમુદાયિક વપરાશ માટેના શૌચાલયના વ્યાજબી ઉકેલો પણ શોધી રહી છે.

લેપ્રોસી :-

- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organization)ની નવીનતમ ડેટા મુજબ વિશ્વના લેપ્રોસીના કુલ દર્દી પૈકી 66% દર્દીઓ ભારતમાં છે.
- > સત્તાવાર રીતે ભારતે વર્ષ 2005માં લેપ્રોસી 'દૂર' થયો છે તેમ જાહેર કર્યું હતું. આ સાથે રાષ્ટ્રીય સ્તરે પ્રતિ 10,000 લોકોએ લેપ્રોસીના ફેલાવાનો દર 0.72 હતો.
- > WHO ની વ્યાખ્યા મુજબ, કોઈ રોગ 'દૂર' કરવાનો અર્થ તેનું પ્રમાણ પ્રતિ 10,000 એ 1 થી ઓછું કરવાનું છે. આથી 'Elimination' એટલે કે 'દૂર' થવાનો અર્થ એ સંપૂર્ણ નાબૂદી સૂચવતો નથી.
- > ભારતમાં વર્ષ 2016-17માં લેપ્રોસીના 1,35,485 કેસ (ઓછામાં ઓછા) જાહેર થયાં હતા.
- > માર્ચ, 2017 મુજબ, 11 રાજ્યો તથા કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોના 53 જિલ્લાઓમાં લેપ્રોસીની અસર પ્રતિ 10,000 એ 2 કરતાં વધુ જોવા મળેલ છે.
- > આ રાજ્યો બિહાર, ઓડિશા, છત્તીસગઢ, ગુજરાત, ઝારખંડ, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, પશ્ચિમ બંગાળ, દાદરા અને નગર હવેલી, લક્ષદ્વીપ અને દિલ્હી છે.
- > દર વર્ષે 26 ઓગસ્ટને 'મહિલા સમાનતા દિવસ' તરીકે ઊજવવામાં આવે છે.

અબરખ (Mica)નું ખનન અને શિદાણ :-

- > હાલમાં રાષ્ટ્રીય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગ (NCPCR) દ્વારા બિહાર તથા ઝારખંડમાં એક સર્વે કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ સર્વેનું નામ 'Education and Well-being of Children in Mica mining areas of Jharkhand and Bihar' છે.
- > આ સર્વે મુજબ આશરે 6થી 14 વર્ષના 5000 બાળકોને અબરખની ખાણોમાં સામાન્ય શ્રમિક તરીકે કાર્ય કરવા માટે શાળાઓ છોડી છે.
- > આ સર્વે ઝારખંડના કોડરમા અને ગિરિહ જિલ્લામાં તથા બિહારના નાવાડા જિલ્લામાં મે, 2018 થી કરવામાં આવ્યો હતો.
- > બાળકોએ પરિવારની આવકોમાં વધારો કરવા માટે અબરખના ભંગારના વેપારને શાળા કરતા પ્રધાન્ય આપેલું છે.
- > પરિવારો પણ શાળાએ જવાનો કોઈ ચોખ્ખો લાભ જોઈ શકતા નથી અને બાળકોને આવા કાર્યમાં બગાડે છે.
- > ઉપરાંત સર્વે કરાયેલાં જિલ્લાઓમાં કૂપોષણનું પણ પ્રમાણ જોવા મળેલું છે.

શગુન :-

- > શગુન એ શાળા અભ્યાસ માટેનું એક એકીકૃત ઓનલાઈન જંકશન છે. આ પ્રકારનું વિશ્વનું આ સૌથી મોટું પ્લેટફોર્મ છે.
- > કેન્દ્રીય માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રી દ્વારા 'શગુન'ની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- > શાળાઓને લગતી માહિતીની ઉપલબ્ધતામાં વધારો કરવા માટેનું આ એક પ્લેટફોર્મ છે. જેમાં વિવિધ વેબસાઈટ તથા પોર્ટલો એક જ સ્થળે મળી રહેશે.
- > શગુન એ બે શબ્દો 'શાળા' અને 'ગુણત્વ'માંથી બનાવવામાં આવેલ શબ્દ છે.
- > આ પોર્ટલ દ્વારા લોક ભાગીદારીમાં વધારો થશે જેથી પારદર્શકતા અને જવાબદારીમાં પણ વધારો થશે.

વસતી ગણતરી 2021

- > ભારતમાં આવનારી વસતી ગણતરી વર્ષ 2021માં થશે, જેમાં સંદર્ભ તારીખ 1 માર્ચ, 2021 રાખવામાં આવશે. (આ તારીખ જમ્મુ કાશ્મીર, હિમાચલ પ્રદેશ તથા ઉત્તરાખંડ માટે લાગુ પડશે નહીં)
- > અનુસૂચિ 8માં સામેલ 22 ભાષાઓમાંથી 18 ભાષાઓ તથા અંગ્રેજી ભાષામાં 2021ની વસતી ગણતરી કરવામાં આવશે.
- > 2011ની વસતી ગણતરીમાં અનુસૂચિમાં 18 ભાષાઓ હતી, જે પૈકી 16 ભાષાઓનો ઉપયોગ વસતી ગણતરી દરમિયાન કરવામાં આવ્યો હતો.
- > 'અન્ય' જાતિના વિકલ્પના સ્થાને 'ત્રીજી જાતિ' (Third Gender) વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે. વર્ષ 2011 માં 'અન્ય' વિકલ્પમાં આશરે 5 લાખ લોકો હતાં.
- > પ્રથમ વખત એન્ડ્રોઈડ મોબાઈલ એપ્લિકેશનની મદદથી માહિતીનું એકત્રીકરણ કરવામાં આવશે.
- > આ દરમિયાન પ્રક્રિયાને સરળ તથા સુવ્યવસ્થિત બનાવવા માટે એક 'કોડ ડિરેક્ટરી' જાહેર કરવામાં આવશે.
- > વસતી ગણતરીની માહિતી વર્ષ 2024-25 સુધીમાં મળી રહેશે. ડિજિટલ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ થતો હોવાથી આ પ્રક્રિયા ઝડપી બની છે. વર્ષ 2011ની વસતી ગણતરીની માહિતીઓ હજુ પણ પ્રકાશિત થઈ રહી છે.

Canine Distemper Virus (CDV)

- > હાલમાં જ Threatened Taxaમાં જાહેર થયેલા એક અભ્યાસ મુજબ, રાજસ્થાનના રણથંભોર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનની આસપાસમાં રહેતાં કૂતરાઓના પરીક્ષણ પરથી જાણવામાં આવ્યું છે કે, પરીક્ષણ થયેલાં કૂતરાઓમાંથી 86% કૂતરાઓના લોહીમાં CDVની એન્ટિબોડી જોવા મળેલી હતી.
- > આ અભ્યાસનો અર્થ એ થાય છે કે, આ કૂતરાઓમાં હાલ કે ભૂતકાળમાં આ રોગથી અસરગ્રસ્ત થયેલા હોવા જોઈએ.
- > આથી, આ ઉદ્યાનમાં રહેતાં વાઘ તથા ચિત્તામાં CDV થવાનું જોખમ વધી જાય છે.
- > ગત વર્ષે ગીરના જંગલમાંથી 10 સિંહોના મૃત્યુ CDVના કારણે થયેલા હતાં.
- > રાષ્ટ્રીય વાઘ સંરક્ષણ ઓથોરિટી (NTCA) દ્વારા જંગલી પ્રાણીઓમાં CDVનો ફેલાવો અટકાવવા માટેની માર્ગદર્શિકા જાહેર કરવામાં આવી છે.

=> CDV વિશે :-

- > તે એક વાયરલ (વાયરસ દ્વારા થતો) રોગ છે. આ રોગ જઠરતંત્ર, શ્વસનતંત્ર તથા સેન્ટ્રલ નર્વસ સિસ્ટમ (ચેતાતંત્ર)ને અસર કરી શકે છે.

- > આ એક ચેપી રોગ છે જે અસરગ્રસ્ત પશુ કે પદાર્થ સાથેના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ સંપર્ક દ્વારા ફેલાય શકે છે.
- > વધુ પડતો તાવ, આંખોમાં રતાશ, આંખ-નાકમાંથી પ્રવાહી વહેવું, નબળાઈ, ડાયેરિયા, અરુચિ, સતત ઉઘરસ કે ઊલ્ટી. રોગના આગળના સ્તરમાં પેરાલિસીસ, આંચકી અને હિસ્ટીરિયા થઈ શકે છે.
- > CDVનો કોઈ જાણીતો ઈલાજ અસ્તિત્વમાં નથી.

જન્મ સમયે જાતિ-પ્રમાણ

- > રાષ્ટ્રીય પરિવાર સ્વાસ્થ્ય સર્વેક્ષણ (NFHS-National Family Health Survey) 2015-16 મુજબ, ભારતમાં જન્મ સમયના જાતિ પ્રમાણમાં સુધારો થયો છે. આ પ્રમાણ 914માંથી 919 થયું છે.
- > પ્રતિ 1000 પુરુષના જન્મના પ્રમાણમાં મહિલાઓના થતાં જન્મને જન્મ સમયનું જાતિ પ્રમાણ (SRB-Sex Ratio at Birth) કહે છે.
- > આ અંતર્ગત સૌથી વધુ સુધારો પંજાબ રાજ્યમાં 126 પોઈન્ટનો નોંધાયેલો હતો. આમ છતાં, પંજાબનો SRB માત્ર 860 થયો છે. પંજાબની આ સફળતા બેટી બચાવો બેટી પઢાવો કાર્યક્રમને આભારી છે.
- > પૂર્વોત્તરના રાજ્યોમાં માતૃસત્તાક (Matriarchal) સમુદાયો હોવા છતાં અહીં સૌથી વધુ SRBમાં ઘટાડો જોવા મળ્યો હતો. સિક્કિમમાં SRB 175 પોઈન્ટ ઘટીને 809 એ પહોંચ્યો હતો. આ પ્રમાણ ભારતનું સૌથી ઓછું જાતિ પ્રમાણ છે.

HIGHEST IMPROVEMENT

State	NFHS-3 (2005-06)	NFHS 4 (2015-16)	Change
Punjab	734	860	+126
Kerala	925	1,047	+122
Meghalaya	907	1,009	+102
Haryana	762	836	+74
Tamil Nadu	897	954	+58
Maharashtra	867	924	+57

SHARPEST DECLINE

State	NFHS-3 (2005-16)	NFHS 4 (2015-16)	Change
Sikkim	984	809	-175
Jharkhand	1,091	919	-172
Arunachal	1,071	920	-151
Assam	1,033	929	-104
Mizoram	1,025	946	-79
Manipur	1,014	962	-51

Source: Ministry of Health & Family Welfare

- > ઈમેજમાં સૌથી વધુ તથા સૌથી ઓછો SRB ધરાવતા રાજ્યો તથા સૌથી વધુ વધારો અને ઘટાડો થયેલા રાજ્યોની યાદી દર્શાવવામાં આવી છે.

રાષ્ટ્રીય શૈક્ષણિક નીતિ / નેશનલ એજ્યુકેશન પોલિસી

- > ડો. કે. કસ્તુરીરંગનના અધ્યક્ષ પદ વાળી કમિટી દ્વારા ડ્રાફ્ટ નેશનલ એજ્યુકેશન પોલિસી, 2019 બનાવવામાં આવેલ છે.
- > માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા આ પોલિસીને જાહેરમાં મૂકવામાં આવી છે, જેથી જનતાનો અભિપ્રાય જાણી શકાય.
- > આ નીતિ (પોલિસી)નો હેતુ વિદ્યાર્થીઓને આવશ્યક સ્કીલ (આવડત) અને જ્ઞાન સાથે સજ્જ કરીને ભારતને 'નોલેજ સુપરપાવર' બનાવવાનું છે.
- > તેનો અન્ય ઉદ્દેશ વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી ક્ષેત્ર, શૈક્ષણિક ક્ષેત્ર અને ઉદ્યોગોમાં માનવસંસાધનની અછતને દૂર કરવાનો છે.
- > આ ડ્રાફ્ટ પોલિસી મુખ્ય પાંચ પાયા સ્તંભ ઉપર બનાવવામાં આવેલી છે : એક્સેસ, ઈક્વિટી, ક્વોલિટી (ગુણવત્તા), અફોર્ડેબિલિટી અને એકાઉન્ટેબિલિટી.

Access
Equity
Quality
Affordability and
Accountability

- ⇒ આ નીતિની મુખ્ય ભલામણો નીચે મુજબ છે :
- > કમિટીએ માનવ સંશોધન વિકાસ મંત્રાલય (MHRD)નું નામ બદલીને શિક્ષા (શિક્ષણ મંત્રાલય) (Ministry of Education) રાખવાનો પ્રસ્તાવ કર્યો છે.
 - > રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન (શિક્ષણનો અધિકાર)નું વિસ્તરણ : RTE જે હાલ ધોરણ 1 થી 8 સુધી બલાગુ પડે છે. તે હવે સંપૂર્ણ સ્કૂલ સિસ્ટમમાં લાગુ પડશે. (પ્રી-સ્કૂલ થી ધો. 12 સુધી)
 - > શિક્ષણનો અધિકાર (2009) એ ભારતીય બંધારણની કલમ 21-A અંતર્ગત મૂળભૂત અધિકાર છે.
 - > આ યોજના હેઠળ 3 થી 18 વર્ષના બાળકોને નીચે મુજબના 5 + 3 + 3 + 4 વાળા માળખામાં વહેંચશે.
 - > 5 :- પ્રથમ પાંચ વર્ષ - 3 થી 8 વર્ષના બાળકો માટે.
પ્રથમ 3 વર્ષ પ્રી-સ્કૂલના અને 2 વર્ષમાં ધો. 1 અને ધો. 2
 - > 3 :- ત્રણ વર્ષ - 8 થી 11 વર્ષના બાળકો માટે.
પ્રારંભિક ચરણ (ફાઉન્ડેશનલ સ્ટેજ) ધો. 3 થી 5
 - > 3 :- ત્રણ વર્ષ - 11 થી 14 વર્ષના બાળકો માટે.
મધ્યમ ચરણ (મોડલ સ્ટેજ) ધો. 6 થી 8
 - > 4 :- ચાર વર્ષ - 14 થી 18 વર્ષના બાળકો માટે.
માધ્યમિક ચરણ (સેકન્ડરી સ્ટેજ) ધો. 9 થી 12
 - > અભ્યાસ ક્રમમાં કોઈ ભેદભાવ વગર તમામ વિષયો જેવા કે કલા, સંગીત, હસ્તકલા, રમતો, યોગ, સામુદાયિકી સેવા (કોમ્યુનિટી સર્વિસ) વગેરે પણ સામેલ હશે.
 - > શિક્ષક તરીકેની લાયકાત માટે હવે 4 વર્ષનો ઈન્ટીગ્રેટેડ સ્ટેજ સ્પેસીફિક બી.એડ. (B.Ed.) પ્રોગ્રામ/કોર્સ ફરજિયાત (ન્યુનતમ લાયકાત) રહેશે. આથી શિક્ષકો અને શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો કરી શકાય.
 - > ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓનું પુનર્ગઠન ત્રણ પ્રકારની ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં કરવામાં આવશે.
પ્રકાર - 1 :- વર્લ્ડ ક્લાસ રિસર્ચ અને ઉચ્ચ ગુણવત્તા યુક્ત શિક્ષણ
પ્રકાર - 2 :- વિવિધ શાખાઓ વચ્ચે ઉચ્ચ ગુણવત્તા યુક્ત શિક્ષણ સાથે રિસર્ચમાં યોગદાન
પ્રકાર - 3 :- અંડરગ્રેજ્યુએટ શિક્ષણ ઉપર કેન્દ્રીત ધ્યાન અને તેમાં ઉચ્ચ ગુણવત્તા યુક્ત શિક્ષણ
 - > આ બે મિશન દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવશે.
1. મિશન નાલંદા અને
2. મિશન તક્ષશિલા
 - > કેન્દ્ર અને રાજ્ય વચ્ચે વિવિધ ક્ષેત્રોમાં સંકલન વધારવા એક નવા 'રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ આયોગ'ની રચના કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો છે.
 - > રાજ્ય શિક્ષા આયોગ (સ્ટેટ એજ્યુકેશન કમિશન) દરેક રાજ્યમાં બનાવવાની શક્યતાનો પ્રસ્તાવ.
 - > ઉચ્ચ શિક્ષણમાં મજબૂત સંશોધન (સ્ટ્રોંગ રિસર્ચ)ની ટેવ પાડવા અને સંશોધન ક્ષમતા (રિસર્ચ કેપેસિટી) વધારવા માટે એક નવી અને સર્વોચ્ચ 'નેશનલ રિસર્ચ ફાઉન્ડેશન'ની રચના કરવાનો પ્રસ્તાવ.

- > ઉચ્ચ શિક્ષણમાં રેગ્યુલેશન માટે : નેશનલ હાયર એજ્યુકેશન રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી (NHERA-National Higher Education Authority) (રાષ્ટ્રીય ઉચ્ચ શિક્ષા નિયામક)ની સ્થાપના : આ સંસ્થા UGC-University Grant Commission, AICTE(All India Council for Technical Education) જેવી અન્ય તમામ સંસ્થાઓને સમાવિષ્ટ કરી લેશે.
- > ખાનગી અને જાહેર સંસ્થાઓ સાથે સમાન ધોરણે વર્તન કરવું અને શિક્ષણને 'બિન નફાકારી' (Not for Profit) પ્રવૃત્તિ બનાવી રાખવી.
- > ભારતીય અને શાસ્ત્રીય (Classical) ભાષાઓના પ્રમોશન માટે ત્રણ નવી રાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ (National Institute) પીલી પર્શિયન/ફારસી (Persian) અને પ્રાકૃત ભાષાઓ માટે તથા એક 'ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટ્રાન્સલેશન એન્ડ ઈન્ટરપ્રિટેશન' (IITI-Indian Institute of Translation and Interpretation) સ્થાપવાની ભલામણ કરવામાં આવી છે. (ભારતીય અનુવાદ અને વ્યાખ્યા સંસ્થા)
- ⇒ ત્રિભાષાકીય નીતિ (Three Language Formula)
- > દક્ષિણના રાજ્યોને સતત ભય સતાવતો રહે છે કે કેન્દ્ર સરકાર દક્ષિણના રાજ્યો ઉપર ત્રિભાષાકીય નીતિના આધારે તેમના પર હિન્દી ભાષા થોપવાનો પ્રયાસ કરે છે. આવું પૂર્વે પણ જોવા મળેલ છે.
- > નવી ડ્રાફ્ટ પોલિસીમાં પણ એક પેરેગ્રાફમાં 'શ્રી લૅંગ્વેજ ફોર્મ્યુલા'નો ઉલ્લેખ થતા ફરીથી તણાવની સ્થિતિ સર્જાઈ હતી. પરંતુ અંતિમ ડ્રાફ્ટમાં આ પેરેગ્રાફમાં ધો. 1 થી 'શ્રી લૅંગ્વેજ ફોર્મ્યુલા' શબ્દ યથાવત રાખી હિન્દી ભાષાનો ઉલ્લેખ દૂર કરેલ છે.
- ⇒ શું છે 'શ્રી લૅંગ્વેજ ફોર્મ્યુલા' ?
- > આ નીતિ અનુસાર હિન્દી ભાષાકીય વિસ્તારો (સામાન્ય રીતે ઉત્તર ભારત)માં ભણતા બાળકોને હિન્દી તથા અંગ્રેજી ઉપરાંત એક ભારતના અન્ય વિસ્તારની ભાષા શીખવી જરૂરી હતી.
- > જ્યારે દક્ષિણના કે અન્ય વિસ્તારના બાળકોને તેમની માતૃભાષા ઉપરાંત હિન્દી અને અંગ્રેજી શીખવા ફરજિયાત હતા.
- > આ નીતિનો વિરોધ ઘણા રાજ્યોમાં જોવા મળેલ હતો પરંતુ સૌથી મજબૂત વિરોધી તમિલનાડુમાં જોવા મળ્યા હતા.
- ⇒ ભારતમાં રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ
- > ભારતમાં પ્રથમ રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (National Policy on Education-NPE) 1968માં વડાપ્રધાન શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધીની સરકાર દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > ત્યારબાદ વડાપ્રધાન શ્રી રાજીવ ગાંધીની સરકાર દ્વારા 1986માં ભારતમાં બીજી રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > ભારતમાં હાલ 1986માં જાહેર કરવામાં આવેલી આ બીજી રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ અમલમાં છે.
- > જોકે, તેમાં 1992માં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો.
- ⇒ ભારતનું બંધારણ અને ભાષાઓ
- > આર્ટિકલ 343(1) મુજબ સંઘની અધિકારી/ઓફિશયલ ભાષા દેવનાગરી લિપિમાં હિન્દી રહેશે. સંઘના સત્તાવાર હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા આંકડાઓનું રૂપ ભારતીય આંકડાઓનું આંતરરાષ્ટ્રીય સ્વરૂપ રહેશે.
- > આર્ટિકલ 343 (2) મુજબ હિન્દી ભાષા અધિકારીક ભાષા છે. એ તથ્યથી અલગ રીતે બંધારણના નિર્માણના 15 વર્ષ સુધી હિન્દીની સાથે અંગ્રેજી પણ સંઘના હેતુઓ માટે અધિકારીક ભાષા રહેશે. પરંતુ હવે, અંગ્રેજી ભાષા પણ યથાવત્ સ્વરૂપે અધિકારીક ભાષા છે.

- > બંધારણના ભાગ-17માં અધિકારીક ભાષા (Official Language) અધિકારીક ભાષા વિશેની માહિતી આપવામાં આવેલ છે.
- > શિક્ષણ એ સમવર્તી (કોનકરન્ટ) યાદીનો વિષય છે.
- > ત્રિભાષાકીય નીતિની શરૂઆત શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધીની સરકારના સમયમાં 1968માં થઈ હતી અને 'રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ'માં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી હતી.
- > આ નીતિનો ઉદ્દેશ વિદ્યાર્થી એક કરતા વધુ ભાષાઓ (માતૃભાષા સિવાય) શીખે એ હતો.

=> ડ્રાફ્ટ પોલિસીની અન્ય ટીકાઓ

- > વિશ્વના વિકસિત દેશોમાં ફરજિયાત શિક્ષણ 6 કે 7 વર્ષની ઉંમરે શરૂ થાય છે. જ્યારે ભારતમાં આ વિશે હજુ પણ સર્વસંમતિ સ્થપાય નથી.
- > પ્રી-સ્કૂલ કે પાયાના શિક્ષણ દરમિયાન સાક્ષર જ્ઞાન અને આંકડાકીય જ્ઞાન મેળવવું કે નહીં એ હજુ ચર્ચાનો મુદ્દો છે.
- > ડ્રાફ્ટ પોલિસીમાં રાજ્ય કેવી રીતે જાહેર શાળાઓનું સંચાલન કરશે તેનો ઉલ્લેખ નથી.
- > બંધારણીય સુધારો (કોન્સ્ટીટ્યુશનલ અમેન્ડમેન્ટ) એ બંધારણમાં સુધારો કરવા આવશ્યક છે. આથી ફરજિયાત અને મફત શિક્ષણ (રાઈટ ટુ એજ્યુકેશનની અંતર્ગત) એ બંધારણના આર્ટીકલ-21 અંતર્ગત હોવાથી બંધારણીય સુધારો જરૂરી છે.
- > 18 વર્ષ સુધી રાઈટ ટુ એજ્યુકેશનને વિસ્તરીત કરવું એ નાણાકીય રીતે યોગ્ય નથી (ખર્ચાળ છે) અને વિશ્વના કોઈ દેશોની નીતિ સાથે સમાનતા ધરાવતી નથી કે બંધબેસતી નથી.
- > શિક્ષકોના શિક્ષણ માટેની ક્ષમતા પણ દેશમાં અપૂરતી છે. તથા આ નીતિમાં માત્ર B.Ed. ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરતા M.Ed.ને ઓછું ધ્યાન અપાયેલ છે.

=> ક્રિષ્નાસ્વામી કસ્તૂરીરંગન વિશે :-

- > તેઓ 1994થી 2003 દરમિયાન ISROમાં અંતરીક્ષ વૈજ્ઞાનિક હતા.
- > તે હાલ રાજસ્થાન સેન્ટ્રલ યુનિવર્સિટીના ચાન્સેલર છે. તે INUNા ભૂતપૂર્વ ચાન્સેલર હતા.
- > તે રાજ્યસભાના 2003થી 2009 દરમિયાન સભ્ય હતા અને આયોજન પંચના પણ સભ્ય હતા.
- > તેઓને ભારત સરકારના ત્રણ પુરસ્કાર પ્રાપ્ત થયેલ છે. [પદ્મ શ્રી (1982), પદ્મ ભૂષણ (1992) અને પદ્મ વિભૂષણ (2000)]
- > રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ ઉપરાંત 1964ના કોઠારી કમિશન સૂચન કરેલું હતું કે ઉત્તરના વિદ્યાર્થીઓએ એક દક્ષિણની ભાષા શીખવી અને દક્ષિણના વિદ્યાર્થીઓએ એક ઉત્તરની ભાષા (હિન્દી સહિત) શીખવી.
- > નોંધ :- શ્રી કે. કસ્તૂરીરંગનનું પૂરું નામ શ્રી કૃષ્ણાસ્વામી કસ્તૂરીરંગન છે.

વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન

- > સમગ્ર વિશ્વમાં બાળમજૂરીના વિરોધમાં જાગૃતિ લાવવા માટે દર વર્ષે 12 જૂનના રોજ 'વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન' ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > આંતરરાષ્ટ્રીય મજૂર સંગઠન (ILO-International Labour Organization) દ્વારા 12 જૂનને 'વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન' તરીકે ઉજવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત સૌપ્રથમ 12 જૂન, 2002થી આ દિવસની ઉજવણીનો પ્રારંભ થયો હતો.

- > વર્ષ 2018ની 'વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન'ની થીમ 'Generation safe & Healthy' હતી.

- > જ્યારે વર્ષ 2019ની 'વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન'ની થીમ 'Children Shouldn't Work in Fields, but on dreams !' છે.

=> નોંધ :

- (1) ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ 24 અંતર્ગત બાળમજૂરી પર પ્રતિબંધની જોગવાઈ છે.
- (2) ભારતમાં 14 વર્ષથી નીચેના બાળકોને કોઈપણ પ્રકારના કામે રાખવા પર અને 14 વર્ષથી મોટા અને 18 વર્ષથી નાના તરુણોને જોખમી વ્યવસાય કે પ્રક્રિયામાં કામે રાખવા પર પ્રતિબંધ છે.
- (3) જેમાં કામે રાખનાર માલિકની તત્કાલ ધરપકડ કરી ગુન્હા બદલ રૂ. 20,000 થી રૂ.50,000 સુધીનો દંડ અથવા 6 માસથી 2 વર્ષ સુધીની જેલ અથવા બંને સજા થઈ શકે છે.

=> વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધી દિનની ગુજરાતમાં ઉજવણી

- > 12 જૂન 2019ના રોજ ગુજરાતમાં ગુજરાત સરકારના શ્રમ અને રોજગાર વિભાગની શ્રમ આયુક્તની કચેરી દ્વારા ગાંધીનગરના મહાત્મા મંદિર ખાતે 'વિશ્વ બાળ મજૂરી વિરોધ દિન-2019'ની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- > ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો 8.7 (SDG - Sustainable Development Goals) મુજબ, 2025 સુધીમાં દરેક પ્રકારની બાળ મજૂરીને અંત કરવાની પ્રતિબદ્ધતા વૈશ્વિક સમુદાય દ્વારા લેવામાં આવેલ છે.

=> ILOના બાળ મજૂરી પરના સંમેલનો

- > ILOના કુલ 8 સંમેલનો પૈકી ભારતે 6ને મંજૂર કર્યા છે.

 1. ધ ફોર્સેડ લેબર કન્વેન્શન, 1930 (No. 29) The Forced Labour Convention
 2. એબોલિશન ઓફ ફોર્સેડ લેબર કન્વેન્શન, 1957 (No. 105) Abolition of Forced Labour Convention
 3. ઈક્વલ રેમ્યુનેશન કન્વેન્શન, 1951 (No. 100) Equal Remuneration Convention
 4. ડિસ્ક્રિમીનેશન (એમ્પ્લોયમેન્ટ એન્ડ ઓક્યુપેશન) કન્વેન્શન, 1958 (No. 111) Discrimination (Employment and Occupation) Convention
 5. મિનિમમ એજ કન્વેન્શન, 1973 (No. 138) Minimum Age Convention
 6. વર્સ્ટ ફોર્મ્સ ઓફ ચાઈલ્ડ લેબર કન્વેન્શન, 1999 (No. 182) Worst Forms of Child Labour Convention

- > ભારત દ્વારા હજુ સુધી ન મંજૂર થયેલા બે સંમેલનો નીચે મુજબ છે :

 7. ફ્રીડમ ઓફ એસોસિયેશન એન્ડ પ્રોટેક્શન ઓફ ધ રાઈટ ટુ ઓર્ગનાઈઝ કન્વેન્શન, 1948 (No. 87) Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention.
 8. રાઈટ ટુ ઓર્ગનાઈઝ એન્ડ કલેક્ટીવ બાર્ગેઈનીંગ કન્વેન્શન, 1949 (No. 98) Right to Organise and Collective Bargaining Convention.

- આ દિવસ નિમિત્તે કેલાશ સત્યાર્થીની બાળકોની સંસ્થા (Children's Foundation) દ્વારા દિલ્હીમાં 'બાળ પંચાયત'નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

યંગ સાયન્ટિસ્ટ પ્રોગ્રામ - YUVIKA 2019 લોન્ચ

- > 13 મે 2019ના રોજ ઈસરોના ચેરમેન ડો. કે. સિવને કર્ણાટકના બેંગલુરુ ખાતેથી યંગ સાયન્ટિસ્ટ પ્રોગ્રામનો પ્રારંભ કર્યો છે.
- > આ પ્રોગ્રામને ટૂંકમાં 'YUVIKA 2019' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > YUVIKAનું પૂરું નામ YUva VIgyani KAryakram છે.
- > આ પ્રોગ્રામનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વિદ્યાર્થીઓને અવકાશ ટેક્નોલોજીનું પાયાનું જ્ઞાન ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે.
- > આ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત દેશના તમામ રાજ્યો અને કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં થી પસંદ કરવામાં આવેલા આશરે 100થી 110 જેટલા વિદ્યાર્થીઓને ઈસરોના વિવિધ સેન્ટરોમાં લઈ જઈને બે સપ્તાહ સુધી તાલીમ આપવામાં આવશે.

ભારત ઈઝરાયેલ પાસેથી 'સ્પાઈક મિસાઈલ' ખરીદશે

- > ભારતીય સેના દ્વારા તાજેતરમાં ઈઝરાયેલ સાથે 'સ્પાઈક મિસાઈલ' ખરીદવા માટે સોદો કરવામાં આવ્યો છે.
- => સ્પાઈક મિસાઈલની વિશેષતા :-
- (1) સ્પાઈક એ ઈઝરાયેલની ચોથી પેઢીની એન્ટી ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ છે.
 - (2) ઈઝરાયેલની 'રાફેલ એડવાન્સ્ડ ડિકેન્સ સિસ્ટમ્સ' નામની કંપની દ્વારા તેનું નિર્માણ કરવામાં આવે છે.
 - (3) આ મિસાઈલ સચોટ નિશાન માટે પ્રસિદ્ધ છે, તે બંકરોને પણ નષ્ટ કરી શકે છે.
 - (4) તેની રેન્જ 4 કિલોમીટર સુધીની છે.
 - (5) પર્વતીય તેમજ મેદાની એમ બંને પ્રદેશોમાં આ મિસાઈલનો ઉપયોગ થઈ શકે છે.
 - (6) આ મિસાઈલને વિવિધ પ્લેટફોર્મ જેમ કે, હેલિકોપ્ટર, જહાજ, વ્હીકલ તથા ગ્રાઉન્ડ લોન્ચર પરથી લોન્ચ કરી શકાય છે.

ભારત રશિયા પાસેથી 'સ્પ્રમ અટાકા' નામની એન્ટી-ટેન્ક મિસાઈલ ખરીદશે

- > રશિયા પાસેથી 'સ્પ્રમ અટાકા' (9M120 Ataka અથવા AT-9 Spiral-2) નામની એન્ટી ટેન્ક મિસાઈલ ખરીદવા માટે ભારતીય વાયુ દળે રશિયા સાથે એક સોદો કર્યો છે.
- > આશરે રૂ. 200 કરોડના ખર્ચે મળનારી આ એન્ટી ટેન્ક મિસાઈલને MI-35 હેલિકોપ્ટરમાં લગાવવામાં આવશે.

વિદેશ મંત્રાલય દ્વારા હિન્દ-પ્રશાંત વિભાગની સ્થાપના

- > ભારતના વિદેશ મંત્રાલયના વિદેશ કાર્યાલયમાં હિન્દ-પ્રશાંત (INDO-PACIFIC) નામના એક નવા વિભાગની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.
- > આ વિભાગની સ્થાપનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વર્ષ 2018માં શાંઝી-લા ડાયલોગમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ રજૂ કરેલી હિન્દ-પ્રશાંત નીતિને આગળ વધારવાનો છે.
- > આ નવા વિભાગના નિર્માણથી હિન્દ-પ્રશાંત અંગેની નીતિના નિર્માણમાં લાભ થશે.

- => નોંધ : હિન્દ-પ્રશાંત ક્ષેત્રમાં ભારતના વ્યૂહાત્મક મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને વર્ષ 2018માં અમેરિકાએ પણ તેની સૈન્ય કમાન્ડ 'પ્રશાંત-કમાન્ડ' (Pacific-Command)નું નામ બદલીને 'હિન્દ-પ્રશાંત કમાન્ડ' (Indo-Pacific Command) કર્યું હતું.

સ્પેસ વોર માટે સજ્જ થવા ભારતમાં Defence Space Research Agency (DSRA)ની સ્થાપનાને મંજૂરી

- > વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીની અધ્યક્ષતામાં તાજેતરમાં મળેલી The Cabinet Committee on Security (CCS)ની બેઠકમાં Defence Space Research Agency (DSRA)ની સ્થાપનાને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > ભારતમાં સ્પેસમાં યુદ્ધની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને આર્મ્ડ ફોર્સિસની તાકાત વધારવા માટે આ એજન્સીની રચના કરવામાં આવશે.
- > આ એજન્સી સ્પેસ વોર માટે જરૂરી વેપન સિસ્ટમ અને ટેક્નોલોજી ડેવલપ કરશે.
- > આ એજન્સીમાં વૈજ્ઞાનિકોની એક ટીમ હશે જે ભારતીય આર્મી, નેવી અને એરફોર્સ સાથે મળીને સ્પેસ વોર માટે જરૂરી યુદ્ધ ટેક્નોલોજી ડેવલપ કરશે.
- > ભારતને સ્પેસ યુદ્ધ લડવા સક્ષમ બનાવવા માટે બેંગલુરુ ખાતે સ્થપાઈ રહેલી એક અન્ય સંસ્થા Defence Space Agency (DSA)ને આ DSRA દ્વારા સહાયતા કરવામાં આવશે.
- > DSRA દ્વારા ભારતની Defence Space Agency (DSA)ને રીસર્ચ અને ડેવલપમેન્ટ (R&D) સપોર્ટ પૂરો પાડવામાં આવશે.

100 સ્પાઈસ બોમ્બ ખરીદવા માટે ભારતે ઈઝરાયેલ સાથે કરાર કર્યા

- > તાજેતરમાં લગભગ 100 જેટલા સ્પાઈસ બોમ્બ ખરીદવા માટે ભારતીય વાયુસેનાએ ઈઝરાયેલ સાથે રૂ. 300 કરોડના કરાર કર્યા છે.
- > થોડા સમય અગાઉ 26 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ પાકિસ્તાનના બાલાકોટમાં થયેલા હવાઈ હુમલામાં ભારતીય વાયુસેના દ્વારા આ બોમ્બનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આથી, આ બોમ્બને 'બાલાકોટ બોમ્બ' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > ભારત દ્વારા તાજેતરમાં સ્પાઈસ બોમ્બના એડવાન્સ્ડ વર્ઝન SPICE - 2000 Bombનો ઓર્ડર આપવામાં આવ્યો છે.
- > SPICE Bombમાં SPICEનો અર્થ Smart, Precise Impact, Cost Effective થાય છે.
- > આ બોમ્બની રેન્જ 60 કિમી. સુધીની છે.

સુશ્રી ભાવના કાંત ભારતના પ્રથમ મહિલા ઓપરેશનલ ફાઈટર પાઈલટ બન્યા

- > સુશ્રી અવની ચતુર્વેદી, સુશ્રી મોહના સિંઘ અને સુશ્રી ભાવના કાંત ભારતીય વાયુસેનાના પ્રથમ મહિલા ફાઈટર પાઈલટ (એટલે કે લડાકુ અથવા તો યુદ્ધ વિમાનના પાઈલોટ) છે.
- > ભારતીય વાયુસેના દ્વારા આ ત્રણ મહિલા અધિકારીઓને ફાઈટર પાઈલટ તરીકે તાલીમ આપવામાં આવી રહી હતી.
- > જેમાંથી સુશ્રી ભાવના કાંતે પોતાની ટ્રેઈનિંગ પૂરી કરી લીધી છે અને હવે તેઓ મિશન પર જવા માટે તૈયાર છે.

- > ફ્લાઈટ લેફ્ટનન્ટ ભાવના કાંતે MiG - 21 Bison નામના ફાઈટર પ્લેનની તેમની ટ્રેઈનિંગની અંતિમ ઉડાન સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરી હતી.
 - > આથી, હવે તેઓ દિવસના સમયે ભારતીય એરફોર્સના ફાઈટર પ્લેનના મિશનમાં ભાગ લઈ શકશે.
 - > આ સાથે જ સુશ્રી ભાવના કાંતે ભારતના પ્રથમ મહિલા ઓપરેશનલ ફાઈટર પાઈલટ બની ગયા છે.
- => નોંધ : સુશ્રી ભાવના કાંતેનો જન્મ 1 ડિસેમ્બર, 1992ના રોજ બિહારના બેગુસરાઈ જિલ્લાના બરૌનીમાં થયો હતો.

ભારતીય વાયુસેનાને મળ્યું પ્રથમ અપાયે હેલિકોપ્ટર

- > સપ્ટેમ્બર 2015માં ભારતે અમેરિકા પાસેથી 22 અપાયે હેલિકોપ્ટર ખરીદવા માટે એક સોદા પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.
- > આ ડીલ અંતર્ગત 11 મે, 2019ના રોજ કુલ 22માંથી પ્રથમ અપાયે હેલિકોપ્ટર અમેરિકાએ ભારતને સોંપી દીધું છે.
- > અમેરિકાના એરિઝોના રાજ્યના મેસા નામના શહેરમાં આવેલા બોઈંગ કંપનીના પોડકશન યુનિટમાં ભારતને આ પ્રથમ હેલિકોપ્ટર સોંપવામાં આવ્યું હતું.
- > આ હેલિકોપ્ટરથી ભારતની વાયુસેનાની તાકાતમાં વધારો થશે.

અપાયે હેલિકોપ્ટરની વિશેષતા :-

1. આ હેલિકોપ્ટરનું નામ 'AH-64E apache Guardian Helicopter' છે.
 2. અમેરિકાની બોઈંગ (Boeing) નામની કંપની દ્વારા તેનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
 3. અપાયે વિશ્વનું સૌથી ઘાતક ફાઈટર અથવા તો એટેક હેલિકોપ્ટર છે. તે એડવાન્સ મલ્ટિ રોલ ફાઈટર હેલિકોપ્ટર છે.
 4. આ હેલિકોપ્ટર દુશ્મન દેશની ઘેરાબંધીને ભેદીને સચોટ હુમલો કરવા માટે સક્ષમ છે. તેને રડારમાં પકડવું મુશ્કેલ છે.
 5. આ હેલિકોપ્ટર યુદ્ધગ્રસ્ત વિસ્તારની તસ્વીર લેવામાં પણ સક્ષમ છે.
 6. બે એન્જિનવાળા આ હેલિકોપ્ટરમાં બે પાયલટ બેસી શકે છે.
 7. આ હેલિકોપ્ટરનું વજન 5165 કિલોગ્રામ છે અને તે આશરે 295થી 365 કિમી. પ્રતિ કલાકની ઝડપથી ઉડી શકે છે.
 8. પહાડી વિસ્તારોમાં ઓપરેશન માટે તેમજ રાત્રીના સમયે ઉડાન ભરવા માટે પણ આ હેલિકોપ્ટર સક્ષમ છે.
 9. આ હેલિકોપ્ટરની બંને બાજુ 30 mmની બે ગન પણ લાગેલી હોય છે. આ ઉપરાંત તેમાં ત્રીજા વિસ્ફોટકો ભરેલી હેલિકોપ્ટર અને સ્ટ્રીંગર મિસાઈલો પણ લગાવાયેલી છે.
- > અમેરિકાએ આતંકી ઓસામા બિન લાદેનને ખતમ કરવા માટે આ હેલિકોપ્ટરનો ઉપયોગ કર્યો હતો.
 - > અમેરિકાએ ભારત અગાઉ ગ્રીસ, ઈન્ડોનેશિયા, જાપાન, ઈઝરાયેલ, કુવૈત, નેધરલેન્ડ, કતાર, સાઉદી અરેબિયા, સિંગાપોર વગેરે દેશોને આ હેલિકોપ્ટર વેચ્યા છે.

ભારતીય નૌસેનાના યુદ્ધ જહાજ INS રણજીતને સેવામુક્ત કરવામાં આવ્યું

- > 6 મે, 2019ના રોજ ભારતીય નેવીના યુદ્ધ જહાજ INS રણજીતને 36 વર્ષના કાર્યકાળ બાદ સેવામુક્ત (Decommissioned) કરવામાં આવ્યું છે.

- > આ માટેનો સમારોહ વિશાખાપટ્ટનમ નેવલ ડોકયાર્ડમાં યોજાયો હતો.
- > INS રણજીતનું 15 સપ્ટેમ્બર, 1983ના રોજ કેપ્ટન વિષ્ણુ ભાગવત દ્વારા જલાવતરણ કરવામાં આવ્યું હતું.

INS રણજીત

- > INS રણજીત એ રાજપૂત ક્લાસનું મિસાઈલ ડિસ્ટ્રોયર યુદ્ધ જહાજ છે.
- > રાજપૂત ક્લાસના પાંચ યુદ્ધ જહાજોમાંથી સેવાનિવૃત્ત થયેલું INS રણજીત પ્રથમ જહાજ છે.
- > તેનું નિર્માણ સોવિયેટ સંઘના યુકેઈનના નિકોલેયેવ નામના શહેરમાં 61 Kommunara shipbuilding Plantમાં થયું હતું.
- > નિર્માણ સમયે તેનું રશિયન નામ 'Lovkiy' હતું. ત્યારબાદ તેનું ભારતીય નામ 'રણજીત' રાખવામાં આવ્યું હતું.
- > INS રણજીતનું ધ્યેય વાક્ય 'સદા રણે જયતે' અથવા તો 'યુદ્ધ મેં સદૈવ વિજયી' હતું.

સ્કોર્પિયન ક્લાસની ચોથી સબમરીન INS વેલા લોન્ચ

- > 6 મે, 2019ના રોજ ભારતમાં મુંબઈ ખાતેથી INS વેલા નામની એક સબમરીન લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ સબમરીનનું નિર્માણ મુંબઈની 'મઝગાંવ ડોક શિપબિલ્ડર્સ લિમિટેડ (MDL)' દ્વારા મેક ઈન ઈન્ડિયા પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત થયું છે.
- > INS વેલા એ સ્કોર્પિયન ક્લાસ (અથવા તો વર્ગ કે શ્રેણી)ની ચોથી સબમરીન છે.
- > સ્કોર્પિયન ક્લાસમાં કુલ 6 સબમરીનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ 6 સબમરીનના નિર્માણ માટે ભારત અને ફ્રાન્સ વચ્ચે કરાર થયા હતા.
- > આ કરાર મુજબ આ 6 સબમરીનનું નિર્માણ ભારતમાં મઝગાંવ ડોક શિપબિલ્ડર્સ લિમિટેડમાં થશે અને આ માટેની નિર્માણ ટેકનોલોજી ફ્રાન્સની 'નેવલ ગ્રૂપ' નામની કંપની દ્વારા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.

સ્કોર્પિયન ક્લાસ/વર્ગ/શ્રેણીની સબમરીન

ક્રમ	નામ	લોન્ચ	કમિશન (નોંધનામાં શામેલ)
1	INS Kalvari	6 એપ્રિલ, 2015	14 ડિસેમ્બર, 2017
2	INS Khanderi	12 જાન્યુઆરી, 2017	—
3	INS Karanj	31 જાન્યુઆરી, 2018	—
4	INS Vela	6 મે, 2019	—
5	INS Vagir	—	—
6	INS Vagsheer	—	—

- > સ્કોર્પિયન ક્લાસની તમામ સબમરીન કોઈપણ આધુનિક સબમરીન દ્વારા કરવામાં આવતા તમામ કાર્યો કરવા માટે સક્ષમ છે.
- > જેમાં એન્ટી સરફેશ તથા એન્ટી સબમરીન યુદ્ધ ક્ષમતાનો પણ સમાવેશ થાય છે.

=> નોંધ :

- (1) સ્કોર્પિયન ક્લાસની સબમરીનને અગાઉ 'કલવરી ક્લાસ'ની સબમરીન તરીકે પણ ઓળખવામાં આવતી હતી.
- (2) મઝગાંવ ડોક શિપબિલ્ડર્સ લિમિટેડ અથવા તો મઝગાંવ ડોક લિમિટેડ (MDL) એ ભારતની જાહેર ક્ષેત્રની મુખ્ય જહાજ નિર્માણ કંપની છે, જે ભારતીય નૌસેનાની જરૂરિયાત પૂરી કરે છે.
- (3) આ કંપની મહારાષ્ટ્રમાં મુંબઈના મઝગાંવ ખાતે આવેલી છે.

ભારતના સ્વદેશી બનાવટના મિસાઈલ વિદ્યાંશક જહાજ INS IMPHALનું જલાવતરણ

- > 20 એપ્રિલ 2019ના રોજ ભારતીય નેવી દ્વારા ભારતમાં નિર્મિત ગાઈડેડ મિસાઈલ ડિસ્ટ્રોયર જહાજ INS ઈમ્ફાલનું જલાવતરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતમાં મુંબઈ ખાતે આવેલા મઝગાંવ ડોકયાર્ડ ખાતેથી આ જહાજનું જલાવતરણ કરવામાં આવ્યું છે.

=> **INS IMPHALની વિશેષતા :-**

- > INS ઈમ્ફાલ એ મેક ઈન ઈન્ડિયા અંતર્ગત નિર્માણ પામેલું સ્વદેશી બનાવટનું યુદ્ધ જહાજ છે.
- > ભારતીય નેવીના ડિરેક્ટોરેટ ઓફ નેવલ ડિઝાઈન દ્વારા તેની ડિઝાઈન તૈયાર કરવામાં આવી છે.
- > દુશ્મન દેશોની ગાઈડેડ મિસાઈલનો નાશ કરવા માટે તથા તેનાથી બચવા માટે પણ આ જહાજ સક્ષમ છે. તેની સ્પીડ 30 નોટિકલ માઈલ છે.
- > આ જહાજ પોતાની સાથે બે મલ્ટિફંક્શનલ હેલિકોપ્ટર લઈ જવા માટે પણ સક્ષમ છે.
- > તે અત્યાધુનિક હથિયારો અને સેન્સરથી સજ્જ છે. તેમાં વર્ટિકલી લોન્ચ મિસાઈલ સિસ્ટમ હોવાથી તે દૂર સુધીના કિનારા, સમુદ્ર અને હવામાં પણ લક્ષ્ય સાધી શકે છે.
- > ભારતીય સમુદ્ર તટના રક્ષણ તેમજ છૂપાઈને દૂશ્મનો પર પ્રહાર કરવા માટે આ જહાજ ખૂબ જ ઉપયોગી છે.
- > આ જહાજનું નિર્માણ પ્રોજેક્ટ 15B અંતર્ગત કરવામાં આવ્યું છે. 2021થી 2023 સુધીમાં તેને નેવીમાં સામેલ કરવામાં આવે તેવી સંભાવના છે.

=> **પ્રોજેક્ટ 15B**

- > INS ઈમ્ફાલ એ પ્રોજેક્ટ 15B અંતર્ગત નિર્માણ પામેલું ભારતનું ત્રીજું જહાજ છે.
- > આ અગાઉ પ્રોજેક્ટ 15B અંતર્ગત 20 એપ્રિલ, 2015ના રોજ INS વિશાખાપટ્ટનમ નામનું પ્રથમ જહાજ લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ત્યારબાદ 17 સપ્ટેમ્બર, 2016ના રોજ INS મોર્મુગાઓ નામનું બીજું જહાજ આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત લોન્ચ થયું હતું.
- > પ્રોજેક્ટ 15B અંતર્ગત ભારતમાં મુંબઈ ખાતે આવેલ મઝગાંવ ડોક લિમિટેડ દ્વારા કુલ , જહાજોનું નિર્માણ કરવાનું આયોજન છે.
- > આ અંતર્ગ નિર્માણ પામનાર ચોથા જહાજનું નામ INS પોરબંદર છે.
- > પ્રોજેક્ટ 15Bને 'વિશાખાપટ્ટનમ ક્લાસ' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

પ્રોજેક્ટ 15B (અથવા તો વિશાખાપટ્ટનમ ક્લાસ) અંતર્ગત જહાજો

ક્રમ	નામ	લોન્ચ
1	INS વિશાખાપટ્ટનમ	20 એપ્રિલ, 2015
2	INS મોર્મુગાઓ	17 સપ્ટેમ્બર, 2016
3	INS ઈમ્ફાલ	20 એપ્રિલ, 2019
4	INS પોરબંદર	—

=> **નોંધ :**

- (1) પ્રોજેક્ટ 15B અંતર્ગતના તમામ યુદ્ધ જહાજો ગાઈડેડ મિસાઈલોનો નાશ કરવા માટે સક્ષમ છે અને આધુનિક હથિયારોથી સજ્જ છે.

- (2) ભારતમાં નિર્માણ પામતા વિનાશક હથિયારો તથા યુદ્ધ જહાજોને પરંપરાગત રીતે કોઈ રાજ્યની રાજધાની અથવા તો શહેરનું નામ આપવામાં આવે છે.
- (3) INS ઈમ્ફાલમાં INSનું પૂરું નામ 'Indian Navy Ship' છે.

ભારતની સ્વદેશી બનાવટની પ્રથમ તોપ 'ધનુષ' સેનામાં સામેલ

- > ભારતની સ્વદેશી બનાવટની લાંબી રેન્જની પ્રથમ તોપ 'ધનુષ'ને સત્તાવાર રીતે ભારતીય સેનામાં સામેલ કરવામાં આવી છે.
- > સૈન્ય દ્વારા 114 ધનુષ આર્ટિલરી ગનનો ઓર્ડર આપવામાં આવ્યો હતો.
- > તેમાંથી પ્રથમ જથ્થાની 6 ગન તૈયાર થઈ જતા તેને મધ્યપ્રદેશના જબલપુરમાં આવેલી 'Gun Carriage Factory'માં યોજાયેલા એક કાર્યક્રમમાં ભારતીય સેનાને સોંપવામાં આવી છે.

=> **ધનુષ તોપની વિશેષતા :-**

- (1) ધનુષએ ભારતમાં નિર્માણ પામેલી સ્વદેશી બનાવટની લાંબા અંતરની પ્રથમ તોપ છે.
- (2) સ્વીડનની 'બોફોર્સ' તોપની ડિઝાઈન પરથી આ તોપની ડિઝાઈન બનાવવામાં આવી છે.
- (3) ધનુષએ ભારતની સૌપ્રથમ સ્વદેશી 155 X 45 કેલિબર આર્ટિલરી ગન છે.
- (4) તેની મારક ક્ષમતા 38 કિમી સુધીની છે.
- (5) તે રાતના સમયે પણ લક્ષ્ય પર નિશાન સાધી શકે છે.
- (6) હાડ ગાળતી ઠંડી અને આગ ઝરતા ઉનાળામાં પણ એટલે કે કોઈપણ ઋતુમાં આ તોપ એક સરખી ક્ષમતાથી કામ આપે છે.
- (7) ભારતમાં DRDO ઉપરાંત અન્ય કંપનીઓના સહયોગથી ભારતની સ્વદેશી બનાવટની આ સંપૂર્ણ રીતે ઓટોમેટિક આર્ટિલરી ગન વિકાસાવવામાં આવી છે.

ભારતને 24 MH-60R Seahawk Helicopter વેચવા અમેરિકાની મંજૂરી

- > અમેરિકાએ ભારતને MH-60R (R એટલે Romeo) Seahawk Helicopter વેચવા માટે મંજૂરી આપી દીધી છે.
- > આ અંતર્ગત અમેરિકા ભારતને 2.6 અબજ ડોલરમાં (એટલે કે આશરે રૂ. 17,825 કરોડમાં) કુલ 24 સીહોક હેલિકોપ્ટર આપશે.

=> **MH-60R સીહોક હેલિકોપ્ટરની વિશેષતા :-**

- > MH-60R સીહોક હેલિકોપ્ટરએ અમેરિકાના Multimission Naval Helicopter (બહુઉદ્દેશીય નૌસેના હેલિકોપ્ટર) છે.
- > આ હેલિકોપ્ટર વિશ્વના સૌથી આધુનિક દરિયાઈ હેલિકોપ્ટર છે.
- > અમેરિકાની ડિફેન્સ કંપની Lockheed Martin (લોકહીડ માર્ટિન) દ્વારા આ હેલિકોપ્ટરનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.

=> **આ હેલિકોપ્ટરથી ભારતને શું લાભ થશે ?**

- > આ સમુદ્રી હેલિકોપ્ટરથી ભારતીય નૌસેનાની દરિયાઈ યુદ્ધ શક્તિમાં વધારો થશે.
- > આ હેલિકોપ્ટર ભારતીય સુરક્ષા દળોને જમીન પરના તેમજ સબમરીન વિરોધી મિશનોને સફળતાથી અંજામ આપવામાં સક્ષમ બનાવશે.
- > આ હેલિકોપ્ટર સમુદ્રમાં સબમરીન કે જહાજને તોડી પાડવા સક્ષમ છે. યુદ્ધ ઉપરાંત રેસ્ક્યૂ ઓપરેશન, માલની હેરફેર, સમુદ્ર પર ચાંપતી નજર રાખવા પેટ્રોલિંગ માટે, દુશ્મનની ઘુસણખોરી રોકવા તથા તેમના વાહનોને તોડી પાડવા માટે પણ આ હેલિકોપ્ટર ઉપયોગી થશે.

- > ભારતમાં આ હેલિકોપ્ટર ઓપરેશનની સી કિંગ હેલિકોપ્ટરનું સ્થાન લેશે.
- > પાકિસ્તાન અને ચીનની સમુદ્રી સરહદે આ હેલિકોપ્ટરની મદદથી ભારતની સંરક્ષણ ક્ષમતામાં વધારો થશે.
- > આ ઉપરાંત આ સંરક્ષણ સોદાથી અમેરિકા સાથેના ભારતના વ્યૂહાત્મક સંબંધો પણ વધુ મજબૂત થશે.

RS - III સબમરીન અંગે ભારત અને રશિયા વચ્ચે કરાર

- > તાજેતરમાં ભારત અને રશિયા વચ્ચે ચક્ર યયય સબમરીન અંગે એક કરાર પર હસ્તાક્ષર થયા છે.
- > આ કરાર અંતર્ગત રશિયા ભારતને 3 અબજ ડોલરના ખર્ચે RS-III નામની સબમરીન 10 વર્ષ માટે લીઝ પર આપશે.
- > ચક્ર III એ રશિયાની અકુલા વર્ગની સબમરીન છે.
- > રશિયા વર્ષ 2025 સુધીમાં દસ વર્ષ માટે આ સબમરીન ભારતને સોંપશે.
- > નોંધ : આ અગાઉ ભારતે 1988માં 3 વર્ષ માટે અને ત્યારબાદ 2012માં 10 વર્ષ માટે INS ચક્ર નામની સબમરીન રશિયા પાસેથી બે વખત લીઝ પર લીધી હતી.

ભારતના પ્રથમ રાષ્ટ્રીય યુદ્ધ સ્મારક (National War Memorial)નું લોકાર્પણ

- > 25 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ નવી દિલ્હી ખાતેથી ભારતના પ્રથમ 'રાષ્ટ્રીય યુદ્ધ સ્મારક' (National War Memorial)નું લોકાર્પણ કરાવ્યું છે.
- > આઝાદી બાદ ભારત માટે શહીદી વહોરનાર વીર સૈનિકોના સન્માનમાં આ સ્મારક બનાવવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતના 1947-48, 1961 (ગોવા), 1962 (ચીન), 1965, 1971 (પાકિસ્તાન), 1987 (સિયાચીન), 1987-88 (શ્રીલંકા), 1999 (કારગીલ) અને 'ઓપરેશન રક્ષક' જેવા સૈન્ય અભિયાનોમાં શહીદ થયેલા ભારતીય જવાનોના નામ આ સ્મારકની દીવાલો પર લખાયેલા છે.
- > આ મેમોરિયલની 16 દીવાલો ઉપર 25,942 શહીદોના નામ લખવામાં આવ્યા છે, તેમાં તેમના રેન્ક અને રેજિમેન્ટનો પણ ઉલ્લેખ કરાયો છે.

આર્કિટેક્ચર અને ડિઝાઇન

- > આ નેશનલ વોર મેમોરિયલના નિર્માણ માટે એક વૈશ્વિક ડિઝાઇન સ્પર્ધાનું આયોજન થયું હતું.
- > અને એપ્રિલ, 2017માં આ સ્પર્ધાના પરિણામની જાહેરાત થઈ હતી.
- > જેમાં આ સ્પર્ધામાં વિજેતા ચેન્નાઈની WeBe Design Labને આ મેમોરિયલની ડિઝાઇનનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું.
- > આ મેમોરિયલની ડિઝાઇનમાં WeBe Design Labના ચીફ આર્કિટેક્ટ શ્રી યોગેશ ચંદ્રહસનની મહત્ત્વની ભૂમિકા છે.

અમર જ્યોત

- > આ નેશનલ વોર મેમોરિયલમાં પાંચ કેન્દ્રિત વર્તુળ આવેલા છે.
- > જેમાં મધ્યમાં અમર જવાનોના પ્રતીક સ્વરૂપે 'અમર જ્યોત' આવેલી છે. વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આ 'અમર જ્યોત' પ્રજ્વલિત કરીને આ મેમોરિયલનું લોકાર્પણ કર્યું હતું. આ મેમોરિયલમાં આ 'અમર જ્યોત'ની ફરતે ચાર ચક્રો આવેલા છે. આ ચાર ચક્રોના નામ અમર ચક્ર, વીરતા ચક્ર, ત્યાગ ચક્ર અને રક્ષક ચક્ર છે.

પરમ યોદ્ધા સ્થળ

- > આ મેમોરિયલમાં આવેલા 'પરમ યોદ્ધ સ્થળે' ભારતના સર્વોચ્ચ સૈન્ય સન્માન 'પરમવીર ચક્ર' વિજેતા 21 સૈનિકોની અર્ધપ્રતિમા પણ મૂકવામાં આવી છે.
- > જેમાં પરમવીર ચક્ર વિજેતા ત્રણ જીવિત વ્યક્તિઓ સૂબેદાર બાનાસિંહ, સૂબેદાર મેજર યોગેન્દ્ર સિંહ યાદવ અને સૂબેદાર સંજય કુમારનો સમાવેશ થાય છે.

Balakot Airstrike 2019

- > 26 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતીય એરફોર્સના 12 મિરાજ 2000 ફાઈટર વિમાનોએ LoC કોસ કરીને પાકિસ્તાનના બાલાકોટ, મુઝફ્ફરાબાદ અને ચાકોટીમાં આવેલા જૈશ-એ-મોહમ્મદના આતંકી કેમ્પો પર 1000 કિલોના બોમ્બ વરસાવ્યા હતા.
- > જેમાં વિવિધ મીડિયા અહેવાલ અનુસાર 250 થી 350 જેટલા આતંકવાદીઓ માર્યા ગયા હોવાનો અંદાજ છે. ભારતમાં 14 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ થયેલા પુલવામા એટેકના તેરમા દિવસે જ આ એરસ્ટ્રાઈક કરી હતી. જેમાં 1971ના ભારત-પાકિસ્તાન યુદ્ધ બાદ ભારતીય એર ફોર્સે પ્રથમ વખત LoC કોસ કરી હતી.

શ્રી અભિનંદન વર્ધમાન

- > શ્રી અભિનંદન વર્ધમાન ઈન્ડિયન એર ફોર્સમાં વિંગ-કમાન્ડર છે.
- > તેમનો જન્મ તમિલનાડુમાં થયો હતો. નેશનલ ડિફેન્સ એકેડમીમાંથી તેઓ ગ્રેજ્યુએટ થયા છે. તેઓ 2004માં ઈન્ડિયન એરફોર્સમાં ફાઈટર પાયલટ તરીકે જોડાયા હતા. MiG-21 અગાઉ તેઓ Su-30 MKIના પાયલટ હતા.

ભારતમાં રૂ. 40,000 કરોડના ખર્ચે 6 સબમરીનના નિર્માણની સંરક્ષણ મંત્રાલયની મંજૂરી

- > તાજેતરમાં ભારતના સંરક્ષણ મંત્રી સુશ્રી નિર્મલા સીતારામનની અધ્યક્ષતામાં મળેલી DAC (Defense Acquisition Council)ની બેઠકમાં રૂ. 40,000 કરોડના ખર્ચે 6 સબમરીનના નિર્માણની સંરક્ષણ મંત્રાલય દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > આ સબમરીનના નિર્માણની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે 'મેક ઈન ઈન્ડિયા' પ્રોજેક્ટ અંતર્ગતના 'સ્ટ્રેટેજિક પાર્ટનરશિપ મોડલ' હેઠળ આ સબમરીનનું નિર્માણ ભારતમાં જ થશે.
- > 'સ્ટ્રેટેજિક પાર્ટનરશિપ મોડલ' અંતર્ગતના આ બીજા પ્રોજેક્ટમાં આ સબમરીનનું નિર્માણ વિદેશી સંરક્ષણ ઉત્પાદકો સાથે મળીને ભારતની ખાનગી કંપની દ્વારા ભારતમાં જ થશે.

પ્રોજેક્ટ 75

- > આ 6 સબમરીનના નિર્માણને 'પ્રોજેક્ટ 75' નામ આપવામાં આવ્યું છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત નિર્માણ પામનારી સબમરીનમાં Air Independent Propulsion (AIP) સિસ્ટમ હશે. જેનાથી સબમરીન 14 દિવસ સુધી પાણીમાં રહી શકશે. આ પ્રોજેક્ટ પૂરો થવામાં આશરે દસેક વર્ષનો સમય લાગશે.
- > આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત ભારતીય સંરક્ષણ નિર્માતા કંપની વિદેશની મૂળ સબમરીન નિર્માતા કંપની સાથે કામ કરશે.

- => Milan 2T Anti-Tank Guided Missile
- > 6 સબમરીન ઉપરાંત સંરક્ષણ મંત્રાલય દ્વારા 5000 એન્ટી ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ (ATGM) મિલાન 2Tની ખરીદીની પણ મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
 - > 1999ના કારગીલ યુદ્ધમાં પાકિસ્તાની સૈનિકોના બંકરો નષ્ટ કરવા માટે ભારતે આ મિસાઈલનો પ્રયોગ કર્યો હતો.

=> નોંધ :

- (1) 'Strategic Partnership Model' હેઠળ ભારત સરકારે સૌપ્રથમ ઓગસ્ટ 2018માં રૂ. 21,000 કરોડના ખર્ચે 111 Multipurpose helicopterના નિર્માણની મંજૂરી આપી હતી.
- (2) ભારતમાં ભારતીય લશ્કરને સૈન્ય ઉપકરણો ઝડપથી મળી રહે તે માટે વર્ષ 2001માં DAC (Defense Acquisition Council)ની રચના કરવામાં આવી હતી.
- (3) ભારતના સંરક્ષણ મંત્રી DACનું નેતૃત્વ કરે છે.

ભારતનું સંપૂર્ણ સ્વદેશી મિશન ચંદ્રયાન-2 સફળતાપૂર્વક લોન્ચ : ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર ઉતરનાર ભારત વિશ્વનો પ્રથમ દેશ બનશે

- > 22 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતની અવકાશ સંસ્થા ઈસરો દ્વારા ભારતનું બીજું ચંદ્ર અભિયાન ચંદ્રયાન-2 સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતના આ બીજા ચંદ્ર મિશન ચંદ્રયાન-2ની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે આ મિશન ભારત દ્વારા સંપૂર્ણ સ્વદેશી બનાવટથી લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ માટે બીજા કોઈપણ દેશનો સહયોગ લેવામાં આવ્યો નથી.

=> ભારતની સિદ્ધિ

- > સંભવતઃ 7 સપ્ટેમ્બર, 2019ના રોજ જ્યારે આ અવકાશયાનનું લેન્ડર ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર સફળતાપૂર્વક લેન્ડ કરશે ત્યારે ભારત ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર ઉતરનારો વિશ્વનો પ્રથમ દેશ બની જશે.
- > અને આ ઉપરાંત ભારત ચંદ્રની ધરતી પર પહોંચનારો અમેરિકા, રશિયા અને ચીન બાદ વિશ્વનો ચોથો દેશ બની જશે.

=> ચંદ્રયાન-2 ક્યાંથી લોન્ચ થયું હતું ?

- > ભારતમાં આંધ્રપ્રદેશના શ્રી હરિકોટા ખાતે આવેલા સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટરના બીજા નંબરના લોન્ચ પેડ પરથી આ અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.

=> ચંદ્રયાન-2 કયા રોકેટની મદદથી લોન્ચ થયું હતું ?

- > GSLV MK III-M1 નામના ભારતના સૌથી કઠાવર અને આધુનિક રોકેટ દ્વારા ચંદ્રયાન-2 લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > GSLV MK III એ ત્રણ ચરણનું ઈસરો દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલું રોકેટ છે.
- > આ ત્રણ ચરણના રોકેટમાં પહેલા ચરણમાં બે નક્કર ઈંધણવાળા ચેમ્બર છે.
- > બીજા ચરણમાં આ રોકેટમાં તરલ ઈંધણવાળું પ્રણોદક છે.
- > અને ત્રીજા ચરણમાં કાયોજેનિક એન્જિન લગાવેલું છે.
- > આ રોકેટ 4 ટન અથવા તે 4000 કિલોગ્રામ વજન સુધીના ઉપગ્રહોને ઉચ્ચ કક્ષામાં તરતા મૂકી શકે છે.

- > જ્યારે આ રોકેટ દ્વારા 10 ટન અથવા તે 10,000 કિલોગ્રામ સુધીના ઉપગ્રહોને નીચલી કક્ષામાં સ્થાપિત કરી શકાય છે.
- > આ રોકેટ દ્વારા 3850 થી વધુ કિલોગ્રામ વજનના ચંદ્રયાન-2ને 6000 કિમીની એક કક્ષા સુધી સફળતાપૂર્વક પહોંચાડવામાં આવ્યું છે.
- > નોંધ : GSLVનું પૂરું નામ 'Geosynchronous Satellite Launch Vehicle' છે.

=> ચંદ્રયાન-2ના ત્રણ ભાગ

- > ચંદ્રયાન-2 નામનું અવકાશયાન ત્રણ વિશિષ્ટ ભાગોમાં વહેંચાયેલું છે.
- > આ યાનના ત્રણ વિશિષ્ટ ભાગોમાં – (1) Orbiter (2) Lander (વિક્રમ) અને (3) Rover (પ્રજ્ઞાન) નો સમાવેશ થાય છે.
- > આ યાનના ત્રણ ભાગોમાંથી ઓર્બિટર ચંદ્રની સપાટીથી 100 કિમી દૂર 1 કે 2 વર્ષ સુધી ચંદ્રના ચક્કર લગાવશે અને ચંદ્ર વિશેની માહિતી મોકલતું રહેશે.
- > જ્યારે વિક્રમ નામનું લેન્ડર ઓર્બિટરથી અલગ થઈને સંભવતઃ 7 સપ્ટેમ્બર, 2019ના રોજ ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર મેનજિનસ-સી અને સીમ્પેલિયસ-એન કેટરો વચ્ચે સોફ્ટ લેન્ડિંગ કરશે.
- > ત્યારબાદ વિક્રમ નામના લેન્ડરમાંથી પ્રજ્ઞાન નામનું રોવર અલગ થશે.
- > અને પ્રજ્ઞાન નામનું આ રોવર ચંદ્રની સપાટી પર ઓળટી મદદથી ચાલશે અને માટી તથા ખડકોના નમૂના એકત્ર કરે.
- > આ રોવર 500 મીટર સુધીની સફર કરી શકે છે. આ માટે રોવરમાં ગોઠવવામાં આવેલી સૌર પેનલથી તેને વીજળી મળશે.
- > આ રોવર તથા લેન્ડરનું મિશન આયુષ્ય 1 ચંદ્ર દિવસ (એટલે કે પૃથ્વી પરના 14 દિવસ) જેટલું છે.
- > જ્યારે ઓર્બિટરનું મિશન આયુષ્ય 1 કે 2 વર્ષ સુધીનું છે.

=> નોંધ :

- (1) ઓર્બિટર, લેન્ડર અને રોવર એ ત્રણેય ભારતમાં સંપૂર્ણ સ્વદેશી બનાવટથી વિકસાવવામાં આવ્યા છે.
- (2) લેન્ડર અને રોવર મોકલવાનો ભારત માટે આ પ્રથમ પ્રયોગ છે. આ અગાઉ ભારતે ક્યારેય આ પ્રકારનું મિશન યોજ્યું નથી.
- (3) ચંદ્રયાન-2ને ચંદ્ર સુધી પહોંચાડવા માટે આ યાનની અનેક વખત કક્ષા અથવા તે દિશા બદલવી પડશે. આ ક્રિયા 'મેનુવરિંગ' તરીકે ઓળખાય છે.

=> ચંદ્રયાન-2નું સંદાજિત વજન

- (1) ઓર્બિટર : 2379 kg
- (2) લેન્ડર : 1471 kg
- (3) રોવર : 27 kg
- (4) ચંદ્રયાન-2નું કુલ વજન : 3850 kgથી વધુ

=> ચંદ્રયાન-2માં પેલોડ

- > ચંદ્રયાન-2માં ભારતના કુલ 13 Payload એટલે કે 13 અંતરિક્ષ ઉપકરણ મોકલવામાં આવ્યા છે.
- > જે ચંદ્રના ઉદભવ અને વિકાસ અંગે વિસ્તૃત માહિતી આપશે.
- > ભારતના 13 પેલોડમાંથી ઓર્બિટર પર આઠ, લેન્ડર પર ત્રણ અને રોવર પર બે પેલોડ હશે.
- > ભારતના આ 13 પેલોડ ઉપરાંત અમેરિકાની અવકાશ સંસ્થા નાસાનું પણ એક ઉપકરણ હશે.
- > નાસા આ ઉપકરણની મદદથી ધરતી અને ચંદ્ર વચ્ચેનું અંતર માપવાનું કાર્ય કરશે.

=> ચંદ્રયાન-2નો ઉદ્દેશ

- > ચંદ્રયાન-2 લોન્ચ કરવા પાછળના ભારતના મુખ્ય ઉદ્દેશ આ પ્રમાણે છે:
- 1. ખૂબ જ મહત્વની ટેકનોલોજી વિકસાવવી અને તેનું પ્રદર્શન કરવું.
- 2. જેમાં ચંદ્ર અભિયાન ક્ષમતા, ચંદ્ર પર સોફ્ટ લેન્ડિંગ અને ચંદ્રની સપાટી પર ચાલવાનો સમાવેશ થાય છે.
- 3. ચંદ્ર વિશે મહત્વની વૈજ્ઞાનિક માહિતી એકઠી કરવી. જેમાં ચંદ્રની ભૌગોલિક સ્થિતિ, ખનીજ, ચંદ્રની સપાટીની રાસાયણિક સંરચના, ચંદ્રનો ઉદ્ભવ અને વિકાસ વગેરે બાબતોનો સમાવેશ થાય છે.

=> ચંદ્રયાન-1

- > ચંદ્રયાન-1 એ ભારત દ્વારા ચંદ્ર પર લોન્ચ કરવામાં આવેલું ભારતનું પ્રથમ ચંદ્રયાન હતું.
- > 22 ઓક્ટોબર 2008ના રોજ તેનું પ્રક્ષેપણ કરવામાં આવ્યું હતું અને 28 ઓગસ્ટ 2009 સુધી તેને ઓપરેટ કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ તેનો સંપર્ક કપાઈ ગયો હતો.
- > ભારતમાં આંધ્રપ્રદેશના શ્રીહરિકોટા ખાતે આવેલા સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટરના બીજા નંબરના લોન્ચ પેડ પરથી PSLV-XL C11 નામના રોકેટ દ્વારા ચંદ્રયાન-1 લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.

=> ISRO

- > ISROનું પૂરું નામ 'ઈન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગનાઈઝેશન (ભારતીય અવકાશ સંશોધન કેન્દ્ર)' છે.
- > ઈસરોની સ્થાપના 15 ઓગસ્ટ, 1969ના રોજ થઈ હતી.
- > જોકે INCOSPAR (ઈન્ડિયન નેશનલ કમિટી ફોર સ્પેસ રિસર્ચ) રૂપે તેની સ્થાપના 1962માં થઈ હતી.
- > ઈસરોનું વડું મથક કર્ણાટકના બેંગલુરુ ખાતે આવેલું છે.
- > ઈસરોનું આદર્શ વાક્ય 'માનવ જાતિની સેવામાં અવકાશ ટેકનોલોજી' છે.
- > ઈસરોની વેબસાઈટનું નામ www.isro.gov.in છે.

સ્વદેશી એન્ટી ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ 'નાગ'ના એક દિવસમાં ત્રણ સફળ પરીક્ષણ

- > 7 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતમાં DRDO દ્વારા ભારતની સ્વદેશી બનાવટની મિસાઈલ નાગના એક જ દિવસમાં ત્રણ સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યા છે.
- > ભારતમાં રાજસ્થાનના પોખરણમાં દિવસે અને રાત્રે એમ બંને સમયે આ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યા હતા.

=> નાગ મિસાઈલની વિશેષતા

1. નાગ એ ભારતની સ્વદેશી બનાવટની થર્ડ જનરેશન 'ફાયર એન્ડ ફર્ગેટ' એન્ટી ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ છે.
2. અચૂક નિશાન સાધતી આ મિસાઈલ દુશ્મનની ટેન્કનો પીછો કરીને પણ તેને ધ્વસ્ત કરી શકે છે.
3. આ મિસાઈલ કોઈપણ ઋતુ કે વાતાવરણમાં તેમજ મેદાની કે પહાડી એમ કોઈપણ વિસ્તારોમાં સમાન રીતે કામ આપે છે.
4. પ્રતિ સેકન્ડ 235 મીટરની ઝડપ ધરાવતી આ મિસાઈલ 8 કિલો વિસ્ફોટક સામગ્રીનું વહન કરી શકે છે.
5. જમીન પરથી લોન્ચ થતી આ મિસાઈલની રેન્જ 500 મીટરથી 4 કિલોમીટર સુધીની છે. જ્યારે હવામાંથી લોન્ચ થતી આ મિસાઈલની રેન્જ 7 થી 10 કિલોમીટર સુધીની છે. તેની એવરેજ રેન્જ 3થી 7 કિલોમીટર સુધીની છે.

6. માત્ર 42 કિલોગ્રામ જેટલું ઓછું વજન ધરાવતી આ મિસાઈલ મૂવ થવામાં પણ ઘણી સરળ છે.

7. આ મિસાઈલનું આયુષ્ય 10 વર્ષ સુધીનું છે. તે સતત 10 વર્ષ સુધી કામ આપી શકે છે.

=> નાગ મિસાઈલનું નિર્માણ

- > ભારતમાં Integrated Guided Missile Development Program અંતર્ગત DRDO (Defence Research and Development) દ્વારા આ મિસાઈલ વિકસાવવામાં આવી છે.
- > આ મિસાઈલનું મેન્યુફેક્ચરિંગ 'ભારત ડાયનેમિક્સ લિમિટેડ (BDL)' નામની કંપનીમાં થાય છે.

=> નોંધ :

- (1) હેલિકોપ્ટરમાંથી લોન્ચ થતી એન્ટી ટેન્ક ગાઈડેડ નાગ મિસાઈલ 'HELINA' તરીકે ઓળખાય છે.
- (2) HELINA એ નાગ મિસાઈલનું હેલિકોપ્ટર વર્ઝન છે.
- (3) વર્ષ 2018માં Defence Acquisition Council (DAC) દ્વારા રૂ. 524 કરોડના ખર્ચે નાગ મિસાઈલ સિસ્ટમ (NAMIS) ખરીદવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- (4) નાગ મિસાઈલ સિસ્ટમ (NAMIS)માં નાગ મિસાઈલ અને નાગ મિસાઈલ કેરિયર (NAMICA)નો સમાવેશ થાય છે.

સુખોઈ વિમાન દ્વારા ગાઈડેડ બોમ્બનું સફળ પરીક્ષણ

- > 24 મે, 2019ના રોજ DRDO દ્વારા રાજસ્થાનના પોખરણમાં 500 કિલોગ્રામ વજનના ગાઈડેડ બોમ્બનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતના સુખોઈ (Sukhoi Su-30 MKI) નામના ફાઈટર વિમાનમાંથી આ ગાઈડેડ બોમ્બનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > સ્વદેશી બનાવટના 500 કિલોગ્રામ વજનની શ્રેણીના આ બોમ્બે ખૂબ જ ચોકસાઈથી 30 કિમી. દૂરના પોતાના લક્ષ્યને વીંધ્યું હતું.
- > આ ગાઈડેડ બોમ્બથી ભારતીય વાયુસેનાની મારક ક્ષમતામાં વધારો થશે.
- > આ મિસાઈલ યુદ્ધ વિમાન, ફૂઝ મિસાઈલ તથા બેલેસ્ટિક મિસાઈલને તોડી પાડવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.
- > ભારત ડાયનેમિક્સ લિમિટેડ (BDL) દ્વારા તેનું નિર્માણ કરવામાં આવે છે.

=> નોંધ :

- (1) DRDO દ્વારા ઈન્ટીગ્રેટેડ ગાઈડેડ મિસાઈલ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત આ મિસાઈલ વિકસાવવામાં આવી છે.
- (2) ભારતમાં ઈન્ટીગ્રેટેડ ગાઈડેડ મિસાઈલ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામનો પ્રારંભ 1984થી થયો હતો.

ઈસરો દ્વારા આગામી 10 વર્ષમાં શુક્ર સહિત સાત મિશન લોન્ચ કરવામાં આવશે

- > ઈસરોના અધ્યક્ષ શ્રી કે. સિવને તાજેતરમાં આપેલી માહિતી અનુસાર ભારત આગામી દસ વર્ષમાં સાત વૈજ્ઞાનિક મિશન લોન્ચ કરશે.
- > જેમાં 2023માં શુક્ર ગ્રહ પર પણ એક મિશન લોન્ચ કરવામાં આવશે.
- > આગામી દસ વર્ષમાં ઈસરો દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવનાર કેટલાક મહત્વના મિશન આ પ્રમાણે છે :

- (1) 2020માં બ્રહ્માંડીય વિકિરણના અભ્યાસ માટે એક્સપોસેટ (Xposat) મિશન
- (2) 2021માં સૂર્યના અભ્યાસ માટે આદિત્ય L1 મિશન
- (3) 2022માં મંગળના અભ્યાસ માટે મંગળયાન-2
- (4) 2023માં શુક્રના અભ્યાસ માટે શુક્ર મિશન
- (5) 2024માં ચંદ્રના અભ્યાસ માટે ચંદ્રયાન-3
- (6) 2028માં સૌરમંડળની બહાર એક શોધ માટેનું મિશન

=> નોંધ :

- (1) આકાર, સંરચના અને ઘનત્વની સમાનતાને કારણે શુક્ર ગ્રહને પૃથ્વીની જુડવા બહેન માનવામાં આવે છે.
- (2) ઈસરો દ્વારા લોન્ચ થનાર મિશન શુક્રમાં શુક્રની સપાટી, ઉપ સપાટી, એટમોસ્ફેરિક કેમિસ્ટ્રી તથા સૌર પવનોનો અભ્યાસ કરવામાં આવશે.

ઈસરોએ RISAT-2B નામનો ઉપગ્રહ સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કર્યો

- > 22 મે, 2019ના રોજ ભારતે RISAT-2B નામનો અર્થ ઓબ્ઝર્વેશન સેટેલાઈટ સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કર્યો છે.
- > ભારતમાં આંધ્રપ્રદેશના શ્રી હરિકોટા ખાતે આવેલા સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટરના પહેલા નંબરના લોન્ચ પેડ પરથી આ ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > PSLV-C46 નામના રોકેટની મદદથી RISAT-2B નામનો આ ઉપગ્રહ લોન્ચ થયો છે.

=> RISAT-2Bની વિશેષતા

- > RISAT-2Bએ રડાર ઈમેજિંગ પૃથ્વી નિરીક્ષણ ઉપગ્રહ છે.
- > તે જાસૂસી માટે પણ ઉપયોગી છે.
- > આ ઉપગ્રહની મદદથી રાત્રે કે દિવસે તથા કોઈપણ ઋતુમાં અને વરસાદ કે વાદળો વચ્ચે પણ પૃથ્વીનું હાઈ રિઝોલ્યુશન ચિત્ર લઈ શકાય છે.
- > આ ઉપગ્રહ કૃષિ, વનસંવર્ધન અને આપત્તિ વ્યવસ્થાપન માટે પણ ઉપયોગી થશે.
- > આ જાસૂસી ઉપગ્રહ ભારતની સુરક્ષા માટે અત્યંત ઉપયોગી છે. આ ઉપગ્રહની મદદથી ભારતના સરહદી વિસ્તારો તથા પાકિસ્તાનમાં આતંકી કેમ્પો પર નજર રાખી શકાશે.
- > આ ઉપગ્રહમાં 3.6 મીટર રેડિયલ રિબ એન્ટિના ટેકનિકનો ઉપયોગ થયો છે.

=> RISAT શ્રેણીના ઉપગ્રહ

- > ભારતે આ અગાઉ 20 એપ્રિલ, 2009ના રોજ RISAT-2 નામનો ઉપગ્રહ લોન્ચ કર્યો હતો.
- > ત્યારબાદ ઈસરો દ્વારા 26 એપ્રિલ, 2012ના રોજ RISAT-1 નામનો ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > RISAT-2ને લોન્ચ કરવા માટે PSLV-CA તથા RISAT-1 લોન્ચ કરવા માટે PSLV-XL નામના રોકેટનો ઉપયોગ થયો હતો.
- > નોંધ : PSLVનું પૂરું નામ Polar Satellite Launch Vehicle છે.

ભારતીય વાયુસેના દ્વારા બ્રહ્મોસ મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ

- > 22 મે, 2019ના રોજ ભારતીય વાયુસેના દ્વારા બ્રહ્મોસ મિસાઈલનું Sukhoi SU-30 MKI વિમાનમાંથી સફળતાપૂર્વક પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > હવામાંથી પ્રક્ષેપિત થતી આ મિસાઈલનું વજન 2.5 ટન છે.

- > હવામાંથી જમીન પર પ્રહાર કરતી આ બ્રહ્મોસ મિસાઈલ એ એક સુપરસોનિક કૂઝ મિસાઈલ છે.
- > અને તેની મારક ક્ષમતા 300 કિલોમીટર સુધીની છે.
- > આ અગાઉ 22 નવેમ્બર, 2017ના રોજ ભારતીય વાયુસેના દ્વારા સુખોઈ-30 MKI વિમાન પરથી બ્રહ્મોસ મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું. તેની ઝડપ 2.8 મેક (એટલે કે અવાજની ગતિથી 2.8 ગણી વધારે) હતી.
- > જેમાં સુખોઈ-30 MKI વિમાનમાંથી છોડાયેલી બ્રહ્મોસ મિસાઈલે બંગાળના અખાતમાં સ્થિત પોતાના લક્ષ્ય પર સચોટ નિશાન તાક્યું હતું.
- > એ સમયે ભારત વિશ્વનો એવો પહેલો દેશ બની ગયો હતો કે જેની પાસે જમીન, પાણી અને હવામાંથી એમ કોઈપણ સ્થળેથી છોડી શકાતી સુપરસોનિક કૂઝ મિસાઈલ હોય.
- > 22 નવેમ્બર, 2017 બાદ આ મિસાઈલનું આ બીજું પરીક્ષણ છે.
- > નોંધ : બ્રહ્મોસ મિસાઈલ નવેમ્બર, 2006થી ભારતીય સેનામાં શામેલ કરવામાં આવી છે. તેમાં નવા ફેરફારો કરીને તેની ક્ષમતામાં વધારો કરવામાં આવી રહ્યો છે.

=> બ્રહ્મોસ મિસાઈલનું નિર્માણ

- > બ્રહ્મોસ મિસાઈલ એ રશિયાના NPO Mashinostroyeniya અને ભારતના DRDO વચ્ચેનું સંયુક્ત સાહસ છે.
- > બ્રહ્મોસ મિસાઈલના નિર્માણ માટે 'બ્રહ્મોસ એરોસ્પેસ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ' નામની કંપનીની રચના કરવામાં આવી છે.
- > ભારતની બ્રહ્મપુત્રા અને રશિયાની મોસ્કવા નદીના નામ પરથી આ મિસાઈલનું નામ બ્રહ્મોસ રાખવામાં આવ્યું છે.
- > રશિયાની P-800 ઓનિક્સ કુઝ મિસાઈલ તથા એ પ્રકારની અન્ય મિસાઈલ પરથી બ્રહ્મોસ મિસાઈલની રચના કરવામાં આવી છે.

=> બ્રહ્મોસ મિસાઈલની વિશેષતા

- > બ્રહ્મોસ મીડિયમ રેન્જની સુપર સોનિક કુઝ મિસાઈલ છે.
- > બ્રહ્મોસ જળ, જમીન અને હવામાંથી એટલે કે સબમરીન, જહાજ, એરક્રાફ્ટ અને જમીન પરથી લોન્ચ થઈ શકે છે.
- > બ્રહ્મોસ વિશ્વની સૌથી ઝડપી સુપર સોનિક કુઝ મિસાઈલ છે. તેમાં રેમજેટ એન્જિનનો ઉપયોગ થાય છે.
- > તે ઓપરેશન દરમિયાન વિશ્વની સૌથી ઝડપી એન્ટી-શિપ કુઝ મિસાઈલ છે.
- > તે 2.8 થી 3.0 મેકની ઝડપથી ગતિ કરે છે. તેની આ સ્પીડ વધારીને 5.0 મેક સુધી અપગ્રેડ કરવામાં આવી રહી છે.

DRDO દ્વારા 'અભ્યાસ' ડ્રોનનું સફળ પરીક્ષણ

- > DRDO દ્વારા તાજેતરમાં 'અભ્યાસ' નામના એક ડ્રોનનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતમાં ઓડિશાના ચાંદીપુર ખાતે આવેલી ઈન્ટીગ્રેટેડ ટેસ્ટ રેન્જમાં થી આ ડ્રોનનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > 'અભ્યાસ' એ High-Speed Expendable Aerial Target (HEAT) drone છે.
- > DRDOના 'લક્ષ્ય' નામના ડ્રોન પરથી આ ડ્રોનની ડિઝાઇન તૈયાર કરવામાં આવી છે.
- > ભારતમાં વિવિધ મિસાઈલના ટેસ્ટ માટે આ ડ્રોન ઉપયોગી થશે.
- > ભારતમાં સૌપ્રથમ 2012માં આ ડ્રોન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.

=> DRDO

- > DRDOનું પૂરું નામ 'Defence Research and Development Organisation' (સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંસ્થા) છે.
- > તેની સ્થાપના 1958ના રોજ થઈ હતી.
- > તેનું વડુંમથક નવી દિલ્હી ખાતે આવેલું છે.
- > તેનો મોટો (ધ્યેય વાક્ય) 'બલસ્ય મૂલં વિજ્ઞાનમ્' છે.
- > DRDOએ ભારતમાં સંરક્ષણ સંબંધિત સંશોધન માટેની એક અગ્રણી સંસ્થા છે.
- > તે ભારતના સંરક્ષણ મંત્રાલયના એક અભિન્ન અંગ તરીકે કાર્ય કરે છે.
- > નોંધ : DRDOના વર્તમાન (17 મે, 2019ની સ્થિતિએ) અધ્યક્ષ શ્રી જી. સતીશ રેડ્ડી છે.

MRSAM ફાયરિંગ અભ્યાસ

- > ભારતીય નૌસેના દ્વારા 17 મે, 2019ના રોજ Medium Range Surface to Air Missile (MRSAM)ના ફાયરિંગનો સફળ અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ અભ્યાસની સાથે જ ભારતે Anti Air Warfare ક્ષમતામાં મહત્વની સિદ્ધિ હાંસલ કરી છે.
- > ભારતીય નૌસેનાના INS કોચી અને INS ચેન્નાઈ નામના જહાજ દ્વારા ભારતના પશ્ચિમ સમુદ્ર કિનારે આ અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > જમીનથી હવામાં પ્રહાર કરતી આ મિસાઈલોને કોલકાતા વર્ગના યુદ્ધ જહાજો તેમજ ભારતીય નૌસેનાના ભવિષ્યના તમામ યુદ્ધ જહાજોમાં ગોઠવવામાં આવશે.
- > ઈઝરાયેલ એરોસ્પેસ ઈન્ડસ્ટ્રીઝના સહયોગથી DRDL હૈદરાબાદ અને DRDO દ્વારા સંયુક્ત રીતે આ મિસાઈલની ટેકનોલોજી વિકસાવવામાં આવી છે.
- > અને ભારત ડાયનેમિક્સ લિમિટેડ દ્વારા આ મિસાઈલનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.

ભારત દ્વારા સ્વદેશી મિસાઈલ 'નિર્ભય'નું સફળ પરીક્ષણ

- > 15 એપ્રિલ, 2019ના રોજ ભારતે સ્વદેશી સબસોનિક કૂઝ મિસાઈલ 'નિર્ભય'નું સફળ પરીક્ષણ કર્યું છે.
- > આ 'નિર્ભય'નું છટું પરીક્ષણ હતું. ભારતમાં ઓડિશાના ચાંદીપુર પાસે આવેલા મિસાઈલ પરીક્ષણ સ્થળ પરથી આ મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.

=> નિર્ભય મિસાઈલની વિશેષતા

- > 'નિર્ભય'એ ભારતની સ્વદેશી બનાવટની સબસોનિક કૂઝ મિસાઈલ છે.
- > તેની પ્રહાર ક્ષમતા 1000 કિમી સુધીની છે. DRDO દ્વારા તેનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. આ મિસાઈલ બધા વાતાવરણમાં કામ આપવા સક્ષમ છે.
- > આ મિસાઈલ 100 મીટર સુધીની ખૂબ જ નીચી ઉંચાઈએ ઉડાન ભરવા સક્ષમ છે. આથી તે દુશ્મનના રડારથી છુપાઈને આતંકી અડાઓને સરળતાથી નિશાન બનાવી શકે છે. આ મિસાઈલ 300 કિલો સુધીના પરમાણુ શસ્ત્રોનું વહન કરી શકે છે. આ મિસાઈલને વિવિધ પ્લેટફોર્મ પરથી લોન્ચ કરી શકાય છે.

ભારતીય નેવી દ્વારા Virtual Reality Centre (VRC)નો પ્રારંભ

- > ભારતીય નેવી દ્વારા તાજેતરમાં અતિઆધુનિક Virtual Reality Centre (VRC)નો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો છે.

- > ભારતીય નેવી ચીફ એડમિરલ સુનિલ લાંબાએ નવી દિલ્હી ખાતે આ 'વર્ચ્યુઅલ રીયાલિટી સેન્ટર'નું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું.

- > ભારતમાં નવી દિલ્હી ખાતે આવેલા Directorate of Naval Designમાં આ સેન્ટરની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

=> VRCનો ઉદ્દેશ

- > ભારતમાં નૌસેના દ્વારા નિર્માણ કરવામાં આવતા સ્વદેશી યુદ્ધજહાજની નિર્માણ ક્ષમતામાં વધારો કરવા માટે આ Virtual Reality Centre (VRC)ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ સેન્ટરની સ્થાપનાથી ભારત સરકારના મેક ઈન ઈન્ડિયા પ્રોગ્રામ અંતર્ગત યુદ્ધ જહાજના નિર્માણમાં આત્મનિર્ભરતા પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ થશે.

ઈસરોએ EMISAT સહિત 29 ઉપગ્રહો પ્રથમ વખત

ત્રણ જુદી જુદી ભ્રમણકક્ષામાં તરતા મૂક્યા

- > 1 એપ્રિલ, 2019ના રોજ ઈસરોએ ભારતના ઈલેક્ટ્રોનિક ઈન્ટેલિજન્સ સેટેલાઈટ EMISAT (એમિસેટ) સહિત કુલ 29 ઉપગ્રહો જુદી-જુદી ત્રણ ભ્રમણકક્ષામાં તરતા મૂકીને ઈતિહાસ રચ્યો છે.
- > ભારતમાં આંધ્રપ્રદેશના શ્રી હરિકોટા ખાતે આવેલા સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટરના બીજા નંબરના લોન્ચ પેડ પરથી PSLV C-45 નામના રોકેટ દ્વારા આ ઉપગ્રહો લોન્ચ કરવામાં આવ્યા હતા.
- > એક જ રોકેટ દ્વારા ત્રણ કક્ષામાં ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવાની સિદ્ધિ સામાન્ય રીતે ઉપગ્રહોના લોન્ચિંગ વખતે એક વખતના લોન્ચિંગમાં એક જ કક્ષામાં ઉપગ્રહો ગોઠવવામાં આવે છે.
- > જ્યારે ઈસરોએ તાજેતરમાં PSLV C-45 રોકેટની મદદથી એક જ લોન્ચિંગમાં 748 કિમી, 504 કિમી અને 485 કિમીની જુદી જુદી ત્રણ કક્ષામાં વિવિધ ઉપગ્રહો સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કર્યા હતા. ઈસરો દ્વારા સૌપ્રથમ વખત હાથ ધરાયેલા આ પ્રયોગમાં ઈસરોને સફળતા મળી હતી.
- > ઈસરો દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવેલા કુલ 29 ઉપગ્રહોમાં નીચેના દેશોના ઉપગ્રહોનો સમાવેશ થાય છે :

વિવિધ દેશોના 29 ઉપગ્રહો

દેશ	ઉપગ્રહોની સંખ્યા
ભારત	1 (EMISAT)
અમેરિકા	24
લિથુઆનીઆ	2
સ્પેન	1
સ્વિત્ઝર્લેન્ડ	1
કુલ	29

=> EMISAT ઉપગ્રહની વિશેષતા

- > ઈસરો દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવેલા EMISAT (એમિસેટ) ઉપગ્રહને ભારતના સંરક્ષણ માટે ખૂબ જ અગત્યનો ઉપગ્રહ માનવામાં આવે છે.
- > EMISATનું પૂરું નામ 'ElectroMagnetic Intelligence SATellite' છે.
- > EMISAT એ ભારતનો અતિ મહત્વનો સૈન્ય ઉપગ્રહ છે.
- > આ જાસૂસી ઉપગ્રહ વિશેની માહિતી સરકાર દ્વારા ગુપ્ત રાખવામાં આવી છે.

- > આમ છતાં, નિષ્ણાંતો આ ઉપગ્રહને 'અંતરીક્ષમાં ભારતની આંખ અને કાન' કહે છે.
- > આ ઉપગ્રહની મદદથી દુશ્મન દેશોની સંચાર પ્રણાલીઓ, રડાર અને અન્ય ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણોથી નીકળતા સિગ્નલને પકડી શકાશે.
- > આથી ઇલેક્ટ્રોનિક નિરીક્ષણ માટેના આ ઉપગ્રહની મદદથી દુશ્મનોના રડાર પર નજર રાખીને તેનું લોકેશન જાણી શકાશે.
- > DRDOની હેદરાબાદ લેબ દ્વારા 'પ્રોજેક્ટ કૌટિલ્ય' હેઠળ આ ઉપગ્રહને તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.
- > ઈસરોના મિની ઉપગ્રહ-2ને આધારે ઈસરો તથા DRDO દ્વારા સંયુક્ત રીતે આ ઉપગ્રહ વિકસાવવામાં આવ્યો છે.
- > આ ઉપગ્રહનો ઉદ્દેશ ElectroMagnetic (વિદ્યુત ચુંબકિય) સ્પેક્ટ્રમને માપવાનો છે.
- > 436 કિલોગ્રામ વજનના આ ઉપગ્રહને આશરે 748 કિમીની ઊંચાઈએ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે.

સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટર ખાતે પ્રેક્ષક ગેલેરીનો પ્રારંભ

- > આંધ્રપ્રદેશના શ્રી હરિકોટા ખાતેના સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટરમાં 5,000 લોકોની ક્ષમતા ધરાવતી પ્રેક્ષક ગેલેરીનો પણ પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ પ્રેક્ષક ગેલેરીમાં ફીમાં બેસીને લોકોએ ઈસરોનું આ મિશન લાઈવ નિહાળ્યું હતું.
- > ઈસરોનું આ પહેલું એવું મિશન હતું કે જેને પ્રેક્ષક ગેલેરીમાં બેસીને લોકોએ લાઈવ નિહાળ્યું હતું.
- > આ પ્રેક્ષક ગેલેરીમાંથી સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટરના બંને લોન્ચ પેડને જોઈ શકાય છે.

સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટર

- > સતીષ ધવન સ્પેસ સેન્ટર (જૂનું નામ, શ્રી હરિકોટા રેન્જ)એ ભારતનું રોકેટ લોન્ચ સેન્ટર છે.
- > અહીં આવેલા બે લોન્ચ પેડો પરથી ભારત તથા વિશ્વના વિવિધ દેશોના ઉપગ્રહો લોન્ચ કરવામાં આવે છે.
- > ISRO દ્વારા તેનું સંચાલન થાય છે.
- > આંધ્રપ્રદેશના શ્રી હરિકોટા ખાતે આ સ્પેસ સેન્ટર આવેલું છે.
- > અગાઉ શ્રી હરિકોટા રેન્જ તરીકે ઓળખાતા આ સ્પેસ સેન્ટરને વર્ષ 2002થી ઈસરોના પૂર્વ ચેરમેન શ્રી સતીષ ધવનનું નામ આપવામાં આવ્યું છે.

ડો. અબ્દુલ કલામ આઈલેન્ડ

- > ડો. અબ્દુલ કલામ આઈલેન્ડ (જૂનું નામ, વ્હીલર આઈલેન્ડ) એ બંગાળ ની ખાડીમાં ઓડિશાના દરિયા કિનારે આવેલો એક ટાપુ છે.
- > ઓડિશામાં બાલાસોર (અથવા તો બાલેશ્વર) જિલ્લાના ચાંદીપુર પાસે આ આઈલેન્ડ આવેલો છે.
- > અહીં Integrated Test Range Missile Testing Facility ઉપલબ્ધ છે.
- > ભારતના મિસાઈલ પરીક્ષણો અહીંથી થાય છે.
- > DRDO દ્વારા તેનું સંચાલન કરવામાં આવે છે.
- > અગાઉ 'Wheeler Island' તરીકે ઓળખાતા આ દ્વીપને, સપ્ટેમ્બર, 2015થી 'Dr. Abdul Kalam Island' નામ આપવામાં આવ્યું છે.

અંતરિક્ષા ક્ષેત્રે ભારતની વિશિષ્ટ સિદ્ધિ : એન્ટિ સેટેલાઈટ મિસાઈલ સિસ્ટમ વિકસાવનારો ભારત વિશ્વનો ચોથો દેશ બન્યો

- > 27 માર્ચ, 2019ના રોજ ભારતે Anti-Satellite (A-SAT) Missileનું સફળ પરીક્ષણ કર્યું હતું.
- > આ સાથે જ એન્ટિ સેટેલાઈટ મિસાઈલ સિસ્ટમ વિકસાવનાર ભારત રશિયા, અમેરિકા અને ચીન બાદ વિશ્વનો ચોથો દેશ બની ગયો છે.
- > ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ રાષ્ટ્રજોગ સંબોધનમાં આ માહિતી આપી હતી.

મિશન શક્તિ

- > DRDO દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા આ પરીક્ષણ માટેના અભિયાનને 'મિશન શક્તિ' નામ આપવામાં આવ્યું હતું.
- > આ અંતર્ગત 27 માર્ચ, 2019ના રોજ ભારતમાં ઓડિશાના દરિયા કિનારે આવેલા ડો. અબ્દુલ કલામ આઈલેન્ડ (જૂનું નામ : વ્હીલર આઈલેન્ડ) પરથી લોન્ચ કરવામાં આવેલી એન્ટિ-સેટેલાઈટ (A-SAT) મિસાઈલથી પૃથ્વીની નીચલી ભ્રમણકક્ષા (Low Earth Orbit-LEO)માં આશરે 277થી 300 કિમીની ઊંચાઈએ પરિક્રમા કરી રહેલા ભારતના લાઈવ ઉપગ્રહને સફળતાપૂર્વક તોડી પાડવામાં આવ્યો હતો.
- > DRDOની A-SAT મિસાઈલ દ્વારા તોડી પડાયેલો ઉપગ્રહ 'માઈક્રોસેટ-R' હોવાનું કહેવાય છે. ISRO દ્વારા આ ઉપગ્રહને 24 જાન્યુઆરી, 2019ના રોજ PSLV-C44 નામના રોકેટ દ્વારા પૃથ્વીથી 277 કિમીની ઊંચાઈએ લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.

⇒ A-SAT શું છે ?

- > A-SA એટલે કે Anti-Satellite મિસાઈલ એ એવી મિસાઈલ સિસ્ટમ છે કે જેની મદદથી અંતરિક્ષમાં પરિક્રમા કરી રહેલા સેટેલાઈટ (ઉપગ્રહ)ને તોડી શકાય છે.
- > ભારત દ્વારા તાજેતરમાં DRDO દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલ બેલિસ્ટિક મિસાઈલ ડિકેન્સ (BMD) ઈન્ટરસેપ્ટર મિસાઈલ દ્વારા આ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > બે સોલિડ રોકેટ બૂસ્ટરથી સજ્જ આ ઈન્ટરસેપ્ટર મિસાઈલ ત્રણ સ્ટેજની મિસાઈલ હતી. આ મિસાઈલ DRDO દ્વારા સંપૂર્ણ સ્વદેશી ટેકનિકથી ભારતમાં જ બનાવવામાં આવી હતી.

⇒ ભારતની વિશિષ્ટ સિદ્ધિ

- > આ એન્ટિ સેટેલાઈટ મિસાઈલના સફળ પરીક્ષણથી આવી સિદ્ધિ મેળવનાર રશિયા, અમેરિકા અને ચીન બાદ ભારત વિશ્વનો ચોથો દેશ બની ગયો છે.
- > આ સિદ્ધિ મેળવવા માટે અમેરિકા, રશિયા અને ચીને એકથી વધારે પરીક્ષણો કરવા પડ્યા હતા. જ્યારે ભારતે પ્રથમ પરીક્ષણમાં જ આ સિદ્ધિ મેળવી છે.
- > ભારત અગાઉ ચીને 2007માં આ સિદ્ધિ હાંસલ કરી હતી.

⇒ આ મિશનથી ભારતને શું લાભ થશે ?

- (1) આ સિદ્ધિ હાંસલ કરીને ભારત કૂટનીતિક દ્રષ્ટિએ અંતરિક્ષમાં મહાશક્તિ બની ગયો છે.
- (2) આ પરીક્ષણ બાદ હવે કોઈપણ શંકાસ્પદ સેટેલાઈટ ભારતીય સરહદમાં પ્રવેશી નહીં શકે. તેનાથી દુશ્મન દેશો માટે ભારતની જાસૂસી કરવી મુશ્કેલ થશે.

- (3) યુદ્ધની સ્થિતિમાં જરૂર પડયે આ ટેકનોલોજીની મદદથી દુશ્મન દેશના કોઈપણ સેટેલાઈટને તોડી શકાય છે. આમ થવાથી દુશ્મન દેશની મિસાઈલ મૂવમેન્ટ, એરક્રાફ્ટ મૂવમેન્ટ, પરમાણુ મિસાઈલ મૂવમેન્ટ કે પછી યુદ્ધ જહાજની મૂવમેન્ટ જેવી મોટા ભાગની ગતિવિધિઓ અટકી જશે.

ડીઝલ એન્જિનમાંથી પરિવર્તિત કરાયેલા વિશ્વના પ્રથમ ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનનું લોકાર્પણ

- > 19 ફેબ્રુઆરી 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ડીઝલ એન્જિનમાંથી પરિવર્તિત કરીને બનાવવામાં આવેલા વિશ્વના પ્રથમ ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનનું લોકાર્પણ કર્યું છે. ભારતમાં ઉત્તરપ્રદેશના વારાણસી ખાતે આવેલા ડીઝલ રેલવે એન્જિન કારખાનામાં આ લોકાર્પણ થયું હતું.

નવા ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનની વિશેષતા

- > 'મેક ઇન ઇન્ડિયા પ્રોજેક્ટ' અંતર્ગત ડીઝલ એન્જિનમાંથી વિશ્વમાં સૌપ્રથમ વખત ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવેલું આ ઉચ્ચ હોર્સ પાવરનું દિવન રેલવે એન્જિન છે.
- > માત્ર 69 દિવસમાં જ તેને ડીઝલ એન્જિનમાંથી ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ પરિવર્તનથી રેલવે એન્જિનની શક્તિમાં 92 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > આ એન્જિન ખૂબ જ વજન ધરાવતી માલગાડીને પણ સરળતાથી ખેંચી શકે છે.
- > આ પરિવર્તનથી ભારતમાં એન્જિનના ખર્ચમાં દર વર્ષે આશરે 1.9 કરોડ રૂપિયા પ્રતિ એન્જિન બચત થશે.
- > આ એન્જિન સંપૂર્ણ રીતે પર્યાવરણને અનુકૂળ હોવાથી પ્રદૂષણમાં ઘટાડો થશે.

ભારતનો સંદેશાવ્યવહાર ઉપગ્રહ GSAT-31 સફળતાપૂર્વક લોન્ચ

- > 6 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ઈસરો દ્વારા નિર્મિત ભારતનો સંદેશાવ્યવહાર (Communication) ઉપગ્રહ GSAT-31 સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કરવામાં આવ્યો છે.
- > ફ્રેન્ચ ગુયાનાના કોઉરુ ખાતે આવેલા લોન્ચ પેડ પરથી યુરોપિયન સ્પેસ એજન્સીના એરિયન-5 (Ariane-5) નામના રોકેટ દ્વારા આ ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવામાં આવ્યો છે.
- > 2,536 કિલોગ્રામ વજન ધરાવતા GSAT-31નો સમયગાળો 15 વર્ષનો છે.
- > ભારત દ્વારા વર્ષ 2007માં લોન્ચ થયેલા ઉપગ્રહ INSAT-4હયનો 12 વર્ષનો કાર્યકાળ તાજેતરમાં પૂરો થતો હોવાથી તેની જગ્યાએ ભારતે GSAT-31 લોન્ચ કર્યો છે.
- > GSAT-31 ભારતમાં ATM મશીનની કનેક્ટિવિટી તથા મતજ સેવાઓ વગેરે માટે ઉપયોગી થશે. GSAT-31એ ઈસરોનો 40મો કોમ્યુનિકેશન સેટેલાઈટ છે.

ભારતની સ્વદેશી બનાવટની એન્ટી-રેડિયેશન મિસાઈલ NGARMનું સફળ પરીક્ષણ

- > તાજેતરમાં ભારતે સ્વદેશી બનાવટની તથા નવી જનરેશનની એન્ટી-રેડિયેશન મિસાઈલ NGARMનું સફળ પરીક્ષણ કર્યું છે.

NGARM મિસાઈલની વિશેષતા :-

- (1) DRDO દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલી હવામાંથી જમીન લક્ષ્યાંક પર (Air - to - Surface) પ્રહાર કરવાની ક્ષમતા ધરાવતી આ પ્રથમ મિસાઈલ છે.
- (2) આ મિસાઈલને સુષોઈ-30 MKI લડાકુ વિમાનમાંથી લોન્ચ કરી શકાય છે. આ મિસાઈલનું નિર્માણ શત્રુના રડાર તેમજ ટ્રેકિંગ અને સંચાર સુવિધાઓનો નાશ કરવા માટે કરવામાં આવ્યું છે. નવી જનરેશનની આ એન્ટી-રેડિયેશન મિસાઈલની પ્રહાર ક્ષમતા 100 કિમી. સુધીની છે.
- (3) ભારતે રશિયાની સહાયથી આ મિસાઈલનું નિર્માણ કર્યું છે.

NGARM મિસાઈલનું પરીક્ષણ

- > ભારતમાં ઓડિશાના બાલાસોર જિલ્લાના ચાંદિપુર ખાતે આવેલી ઈન્ટીગ્રેટેડ ટેસ્ટ રેન્જ (ITR)ખાતેથી આ મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ મિસાઈલે બંગાળના અખાતમાં આવેલા લક્ષ્યાંકને સચોટ રીતે વીંધી નાખ્યું હતું.
- > નોંધ: DRDOનું પૂરું નામ 'Defence Research and Development Organization' છે.

ભારત અને સિંગાપોર વચ્ચે નૌસેના અભ્યાસ SIMBEX-19નું આયોજન

- > તાજેતરમાં 16થી 22 મે, 2019 દરમિયાન ભારત અને સિંગાપોરની નૌસેના વચ્ચે SIMBEX-19 નામના નૌસેના અભ્યાસનું આયોજન થયું હતું.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસના પ્રથમ ચરણનું આયોજન 16થી 18 મે 2019 દરમિયાન સિંગાપોરમાં થયું હતું.
- > જ્યારે 19થી 22 મે, 2019 દરમિયાન આ યુદ્ધ અભ્યાસના બીજા સમુદ્રી ચરણનું આયોજન દક્ષિણ અને પૂર્વ ચીન સમુદ્રમાં કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસમાં ભારતના INS કોલકાતા તથા INS શક્તિ નામના જહાજોએ ભાગ લીધો હતો.
- > જ્યારે આ યુદ્ધ અભ્યાસમાં સિંગાપોરનું નેતૃત્વ RSN Steadfast અને RSN Valiant નામના જહાજોએ કર્યું હતું.

નોંધ :

- (1) SIMBEXનું પૂરું નામ 'Singapore India Maritime Bilateral Exercise' છે.
- (2) ભારત અને સિંગાપોર વચ્ચે 1993થી આ નૌસેના અભ્યાસનો પ્રારંભ થયો છે.
- (3) ભારત અને સિંગાપોરની નૌસેના વચ્ચે તાજેતરમાં 26મા SIMBEX અભ્યાસનું આયોજન થયું હતું.

સંયુક્ત સૈન્ય અભ્યાસ 'વરુણ 19.1'

- > તાજેતરમાં ભારતમાં ગોવાના દરિયા કિનારે ભારત અને ફ્રાન્સની નૌસેના વચ્ચે સંયુક્ત સૈન્ય અભ્યાસ 'વરુણ 19.1'નું આયોજન થયું છે.
- > બે ભાગમાં યોજનાર આ યુદ્ધ અભ્યાસમાં 'વરુણ 19.1' નામનો પ્રથમ તબક્કાનો સૈન્ય અભ્યાસ 1થી 10 મે, 2019 દરમિયાન ગોવાના દરિયા કિનારે યોજાશે. જ્યારે મે 2019ના અંતમાં 'વરુણ 19.2' નામનો બીજા તબક્કાનો સૈન્ય અભ્યાસ 'જિબુટી' ખાતે યોજાશે.
- > ભારત અને ફ્રાન્સની નૌસેના વચ્ચે આ દ્વિપક્ષીય યુદ્ધ અભ્યાસનો પ્રારંભ 1983થી થયો હતો.

- > આ સૈન્ય અભ્યાસ વર્ષ 2001થી 'વરુણ' નામથી ઓળખાય છે.
- > તાજેતરમાં યોજાઈ રહેલા સૈન્ય અભ્યાસમાં ભારતના મિગ-29K યુદ્ધ વિમાન તથા INS વિક્રમાદિત્ય નામના યુદ્ધ જહાજ ભાગ લીધો હતો.

સંયુક્ત સૈન્ય અભ્યાસ બોલ્ડ કુરુક્ષેત્ર 2019

- > તાજેતરમાં 8થી 11 એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન ભારત અને સિંગાપોર વચ્ચે સંયુક્ત સૈન્ય અભ્યાસ 'બોલ્ડ કુરુક્ષેત્ર 2019'નું આયોજન થયું હતું.
- > ભારત અને સિંગાપોર વચ્ચે યોજાયેલો આ 12મો 'બોલ્ડ કુરુક્ષેત્ર' સૈન્ય અભ્યાસ હતો.
- > ભારતમાં ઉત્તરપ્રદેશના જાંસીના બબીના કેન્ટોનમેન્ટમાં આ સૈન્ય અભ્યાસનું આયોજન થયું હતું.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસનો મુખ્ય ઉદ્દેશ બંને દેશો વચ્ચે સૈન્ય ટેકનોલોજી, દરિયાઈ સુરક્ષા અને આતંકવાદ વિરુદ્ધની લડાઈને મજબૂત બનાવવાનો હતો.

ત્રીજો સમુદ્રી અભ્યાસ AUSINDEX-19

- > તાજેતરમાં 2થી 14 એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન ભારતની નૌસેના અને ઓસ્ટ્રેલિયાની રોયલ ઓસ્ટ્રેલિયન નેવી વચ્ચે ભારતમાં વિશાખાપટ્ટનમ ખાતે એક સમુદ્રી અભ્યાસનું આયોજન થયું છે.
- > આ સમુદ્રી અભ્યાસને AUSINDEX-19 નામ આપવામાં આવ્યું છે.
- > ભારત અને ઓસ્ટ્રેલિયાની નૌસેના વચ્ચે યોજાઈ રહેલો આ ત્રીજો દ્વિવાર્ષિક AUSINDEX સમુદ્રી અભ્યાસ છે.
- > આ સમુદ્રી અભ્યાસનો પ્રારંભ 2015થી થયો હતો. વર્ષ 2015માં વિશાખાપટ્ટનમમાં જ તેનું આયોજન થયું હતું.
- > ત્યારબાદ વર્ષ 2017માં ઓસ્ટ્રેલિયાના ફ્રીમેન્ટલમાં આ યુદ્ધ અભ્યાસનું આયોજન થયું હતું.
- > આ કવાયતનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ભારત અને ઓસ્ટ્રેલિયાની નૌસેના વચ્ચે પરસ્પર સહયોગ વધારવાનો છે.
- > નોંધ : AUSINDEX-19નું પૂરું નામ AUSTRALIA INDIA EXercise-2019 છે.

સૈન્ય અભ્યાસ 'મિત્ર શક્તિ-6'

- > તાજેતરમાં 26 માર્ચથી 8 એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન ભારત અને શ્રીલંકાની સેના વચ્ચે 14 દિવસીય સંયુક્ત યુદ્ધ અભ્યાસનું આયોજન થયું છે.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસને 'મિત્ર શક્તિ' નામ આપવામાં આવ્યું છે.
- > ભારત અને શ્રીલંકા વચ્ચે યોજાયેલો આ છઠ્ઠો 'મિત્ર શક્તિ' યુદ્ધ અભ્યાસ છે.
- > શ્રીલંકામાં બદૂલાના દિયાતલાવા પરેડ ગ્રાઉન્ડ ખાતે આ યુદ્ધ અભ્યાસનું આયોજન થયું છે.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસમાં ભારત તરફથી બિહાર રેજિમેન્ટની ટુકડીએ ભાગ લીધો છે.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વિદ્રોહી ગતિવિધિઓ તથા શહેરી-ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં આતંકવાદી કાર્યવાહી સામે લડવા માટે સેનાને તાલીમ આપીને સજ્જ કરવાનો છે.

સમ્પ્રીતિ સૈન્ય અભ્યાસ 2019

- > તાજેતરમાં 2થી 15 માર્ચ, 2019 દરમિયાન ભારત અને બાંગ્લાદેશ વચ્ચે 'સમ્પ્રીતિ સૈન્ય અભ્યાસ'નું આયોજન થયું હતું.

- > ભારત અને બાંગ્લાદેશ વચ્ચે યોજાયેલો આ આઠમો 'સમ્પ્રીતિ સૈન્ય અભ્યાસ' હતો.
- > બાંગ્લાદેશના તંગેલ ખાતે તેનું આયોજન થયું હતું.
- > ભારત અને બાંગ્લાદેશ વચ્ચે દ્વિપક્ષીય સંરક્ષણ સહયોગની દ્રષ્ટિએ આ યુદ્ધ અભ્યાસ ખૂબ જ મહત્વનો છે.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસનો મુખ્ય ઉદ્દેશ આતંકવાદનો સામનો કરવો, બંને દેશો વચ્ચે સહયોગમાં વૃદ્ધિ કરવી તથા બંને દેશોની સેના વચ્ચે આપસી તાલમેલમાં વધારો કરવાનો છે.
- > આ યુદ્ધ અભ્યાસનો પ્રારંભ 2009થી થયો હતો.

યુદ્ધ અભ્યાસ અલ નાગાહ 2019

- > 12થી 15 માર્ચ 2019 દરમિયાન ભારત અને ઓમાન વચ્ચે ઓમાનની જબલ અલ અખદર પહાડિયોમાં સંયુક્ત યુદ્ધ અભ્યાસ અલ નાગાહ 2019નું આયોજન થયું છે.
- > ભારત અને ઓમાન વચ્ચે આ ત્રીજો સંયુક્ત અભ્યાસ છે.
- > આ અગાઉ 2015 અને 2017માં આ યુદ્ધ અભ્યાસનું આયોજન થયું હતું.
- > ભારત અને ઓમાન વચ્ચે યોજાઈ રહેલા આ ત્રીજા સંયુક્ત અભ્યાસ અલ નાગાહ 2019માં બંને દેશની સેનાઓ દ્વારા અર્ધ શહેરી અને પર્વતીય વિસ્તારોમાં આતંકવાદ વિરોધી કાર્યવાહીમાં પરસ્પર સહયોગ વધારવા પર ભાર મૂકવામાં આવશે તથા અન્ય યુદ્ધ કૌશલ્યોમાં કુશળતા અને અનુભવોનું આદાન પ્રદાન કરવામાં આવશે.
- > નોંધ : આ યુદ્ધ અભ્યાસમાં ભારતીય સેનાનું પ્રતિનિધિત્વ ગઢવાલ રાઈફલની 10મી બટાલિયનના અધિકારીઓ તથા સૈનિકો દ્વારા કરવામાં આવશે.

સૈન્ય અભ્યાસ કોબરા ગોલ્ડ 2019

- > 12 થી 23 ફેબ્રુઆરી, 2019 દરમિયાન અમેરિકા અને થાઈલેન્ડના ઘટમા વાર્ષિક સૈન્ય અભ્યાસ કોબરા ગોલ્ડ 2019નું થાઈલેન્ડમાં આયોજન થયું છે.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસને પ્રશાંત ક્ષેત્રનો સૌથી મોટો બહુરાષ્ટ્રીય યુદ્ધ અભ્યાસ માનવામાં આવે છે.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસમાં ભારત સહિત 29 દેશોના લગભગ 10,000 સૈનિકો ભાગ લઈ રહ્યા છે.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસનો મુખ્ય ઉદ્દેશ સશસ્ત્ર દળો વચ્ચે સંકલનને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.
- > દર વર્ષે થાઈલેન્ડમાં યોજાતા આ સૈન્ય અભ્યાસમાં અમેરિકાના સૌથી વધુ સૈનિકો ભાગ લે છે.
- => નોંધ :
- (1) આ યુદ્ધ અભ્યાસમાં ચીને સૌપ્રથમ 2015માં ભાગ લીધો હતો. જ્યારે ભારતે 2016થી તેમાં ભાગ લેવાનો પ્રારંભ કર્યો છે.
- (2) વિશ્વના સૌથી મોટા બહુરાષ્ટ્રીય સૈન્ય અભ્યાસોમાં કોબરા ગોલ્ડનો સમાવેશ થાય છે.

નાસાના Apollo 11 મિશનના 50 વર્ષ પૂર્ણ

- > અમેરિકાની પ્રસિદ્ધ અવકાશ સંસ્થા નાસા દ્વારા 16 જુલાઈ, 1969ના રોજ Apollo 11 નામનું એક મિશન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ મિશન અંતર્ગત 20 જુલાઈ, 1969ના રોજ શ્રી નીલ આર્મસ્ટ્રોંગ અને શ્રી બજ એલ્ડ્રીન ચંદ્રની ધરતી પર લેન્ડિંગ કરનાર પ્રથમ માનવી બની ગયા હતા.

- > ત્યારબાદ 21 જુલાઈ, 1969ના રોજ શ્રી નીલ આર્મસ્ટ્રોંગ ચંદ્રની ધરતી પર પગ મૂકનાર પ્રથમ અને શ્રી બજ એલ્ડ્રીન બીજા માનવી બન્યા હતા.
- > આ અભિયાનમાં તેમની સાથે શ્રી મિચેલ કોલિન્સ પણ હતા. જોકે તેમણે ચંદ્રની ધરતી પર પગ મૂક્યો ન હતો.
- > આ અભિયાનને તાજેતરમાં 16 થી 21 જુલાઈ 2019 દરમિયાન 50 વર્ષ પૂરા થયા છે.
- > અમેરિકાના ફ્લોરિડામાં આવેલા કેનેડી સ્પેસ સેન્ટર ખાતેથી Saturn V નામના રોકેટ દ્વારા આ અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.

નાસા 2024માં અવકાશયાત્રીઓ સહિત ARTEMIS મિશન ચંદ્ર પર લોન્ચ કરશે

- > અમેરિકન અવકાશ સંસ્થા નાસા દ્વારા તાજેતરમાં કરવામાં આવેલી જાહેરાત અનુસાર અમેરિકા વર્ષ 2024માં ચંદ્ર પર ARTEMIS (આર્ટેમિસ) નામનું મિશન લોન્ચ કરશે.
- > આ મિશન અંતર્ગત અમેરિકા 2024માં અવકાશયાત્રીઓને ચંદ્ર પર મોકલશે. આ અવકાશયાત્રીઓમાં મહિલાઓનો સમાવેશ પણ કરવામાં આવશે.

=> ARTEMIS મિશન

- > નાસાના ARTEMIS મિશનનું પૂરું નામ "Acceleration, Reconnection, Turbulence and Electrodynamics of the Moon's Interaction with the Sun" છે.
- > આર્ટેમિસ (ARTEMIS) મિશન અંતર્ગત નાસા દ્વારા કુલ 8 મિશન લોન્ચ કરવાની યોજના બનાવવામાં આવી છે.
- > જેમાં નાસા દ્વારા 2020માં ચંદ્ર પર આર્ટેમિસ-1 લોન્ચ કરવામાં આવશે. તેમાં અવકાશયાત્રી નહિ હોય.
- > ત્યારબાદ 2022માં આર્ટેમિસ-2 લોન્ચ કરવામાં આવશે. જે કૂ (અવકાશયાનના કર્મચારી) સાથે ચંદ્રની પરિક્રમા કરશે.
- > વર્ષ 2024માં આર્ટેમિસ-3 લોન્ચ કરવામાં આવશે. આ મિશન દ્વારા અવકાશયાત્રીઓને ચંદ્ર પર લઈ જવામાં આવશે.
- > નાસા દ્વારા આ ત્રણેય મિશન સૌથી મોટા રોકેટ સ્પેસ લોન્ચ સિસ્ટમ (SLS) દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવશે.

=> નોંધ :

- (1) સમગ્ર વિશ્વમાં સૌપ્રથમ વખત ચંદ્ર પર સમાનવ ઉતરાણ કરનાર અભિયાનનું નામ અપોલો 11 છે.
- (2) 'અપોલો 11' બાદ અમેરિકા દ્વારા 2024માં ચંદ્ર પર લોન્ચ કરવામાં આવનાર સમાનવ મિશનનું નામ 'આર્ટેમિસ' છે.
- (3) પૌરાણિક ગ્રીક કથાઓ અનુસાર 'આર્ટેમિસ' 'અપોલો'ની જુડવા બહેન હતી.

=> NASA

- > નાસા એ વિશ્વની અગ્રણી અવકાશ સંસ્થા છે. તે અમેરિકી સરકારની સ્વતંત્ર અવકાશ એજન્સી છે.
- > NASAનું પૂરું નામ 'National Aeronautics And Space Administration' છે.
- > 29 જુલાઈ, 1958ના રોજ તેની સ્થાપના થઈ હતી. તેનું વડું મથક અમેરિકાના વોશિંગ્ટન ડી.સી. ખાતે આવેલું છે.
- > નાસાનું ધ્યેય વાક્ય 'For the Benefit of All' છે.

કિલોગ્રામનું વજન હવે પ્લેન્ક કોન્સ્ટન્ટ પદ્ધતિથી નક્કી થશે

- > સમગ્ર વિશ્વમાં છેલ્લા 130 વર્ષથી કિલોગ્રામના માપ માટે 'સિલિન્ડર પદ્ધતિ'નો અમલ થતો હતો.
- > આ પદ્ધતિને સ્થાને 20 મે, 2019થી નવી 'પ્લેન્ક કોન્સ્ટન્ટ પદ્ધતિ' અપનાવવામાં આવી છે.
- > ફ્રાન્સના પેરિસ ખાતે મળેલી વૈજ્ઞાનિકોની એક બેઠકમાં આ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.
- > આ પ્લેન્ક કોન્સ્ટન્ટ પદ્ધતિ એ એક ગાણિતિક સૂત્ર છે.

=> નોંધ :

- (1) વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા હાલ કિલોગ્રામના માપ માટેની પદ્ધતિમાં જ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે. કિલોગ્રામના વજનમાં કોઈપણ જાતનો ફેરફાર કરાયો નથી. આથી, આ ફેરફારથી બજારમાં તેની કોઈ જ અસર નહિ થાય.
- (2) સમગ્ર વિશ્વમાં 20 મે 'વિશ્વ માપ વિજ્ઞાન દિવસ' તરીકે ઉજવાય છે.
- (3) 20 મે, 2019થી કિલોગ્રામ ઉપરાંત કેલ્વિન, મોલ અને એમ્પિયરની પરિભાષા પણ બદલવામાં આવી છે.
- (4) 16 નવેમ્બર, 2018ના રોજ યોજાયેલા માપતોલ અંગેના 26મા સામાન્ય સંમેલનમાં પરિભાષા બદલવાનો આ નિર્ણય લેવાયો હતો.
- (5) 20 મે, 1875ના રોજ વિશ્વના 17 દેશોએ તોલ-માપના આંતરરાષ્ટ્રીય યુનિટ નક્કી કરવા માટે 'મીટર કન્વેન્શન' પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

વિશ્વના સૌથી શક્તિશાળી રોકેટ Falcon Heavyની પ્રથમ સફળ વ્યાવસાયિક ઉડાન

- > તાજેતરમાં વિશ્વના સૌથી શક્તિશાળી રોકેટ Falcon Heavy દ્વારા સાઉદી અરેબિયાની એક કંપનીના Arabsat-6A નામના ઉપગ્રહને સફળતાપૂર્વક તેની ભ્રમણકક્ષામાં મૂકવામાં આવ્યો છે.
- > જે અમેરિકાની SpaceX નામની કંપનીના 'Falcon Heavy' નામના રોકેટ દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવેલો પ્રથમ વ્યાવસાયિક ઉપગ્રહ હતો.
- > અમેરિકાના ફ્લોરિડાના કેપ કેનેવેરલ ખાતે આવેલા કેનેડી સ્પેસ સેન્ટર ખાતેથી આ ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.

=> Falcon Heavy

- > Falcon Heavy એ અમેરિકાની SpaceX નામની કંપની દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલું રીયુઝેબલ રોકેટ અથવા તો રીયુઝેબલ હેવી-લિફ્ટ લોન્ચ વ્હીકલ છે.
- > વર્તમાન સમયે ઉપયોગમાં લેવાતા તમામ રોકેટોમાં સૌથી વધુ વજન અથવા તો સૌથી ભારે પેલોડ અવકાશમાં લઈ જવાની ક્ષમતા આ રોકેટમાં છે.
- > આથી Falcon Heavyને વર્તમાન સમયનું વિશ્વનું સૌથી શક્તિશાળી રોકેટ માનવામાં આવે છે.
- > આ રોકેટની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે ઉપગ્રહનો લોન્ચિંગ ખર્ચ ઘટાડવા માટે આ રોકેટ દ્વારા રોકેટના મહત્ત્વના પાર્ટ્સને ફરીથી ઉપયોગમાં લઈ શકાય એવી ટેકનોલોજી વિકસાવવામાં આવી રહી છે.

ખગોળ વિજ્ઞાનની ઐતિહાસિક ઘટના : બ્લેક હોલની તસવીર લેવામાં સૌપ્રથમ વખત મળી સફળતા

- > તાજેતરમાં 'એસ્ટ્રોફિઝિકલ' નામના જર્નલમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા એક રિપોર્ટ અનુસાર ખગોળ વૈજ્ઞાનિકોને બ્લેક હોલની તસવીર લેવામાં સફળતા મળી છે.

> આ ખગોળ વિજ્ઞાનના ઈતિહાસની પ્રથમ ઘટના છે. જેમાં સૌપ્રથમ વખત બ્લેક હોલની તસવીર લેવામાં આવી છે.

=> કયા બ્લેક હોલની તસવીર લેવાઈ છે ?

- > ખગોળ વૈજ્ઞાનિકોએ જે બ્લેક હોલની તસવીર લીધી છે તે 'M-87' અથવા તો 'મેસિયર - 87' નામની ગેલેક્ષીના કેન્દ્રમાં આવેલો છે.
- > આ બ્લેક હોલ આપણી સૂર્યમાળા કરતા પણ મોટો છે અને વૈજ્ઞાનિકોએ આજ સુધી જોયેલો અથવા તો નોંધેલો તે સૌથી મોટો બ્લેક હોલ છે.
- > આ વિશાળકાય બ્લેક હોલને વૈજ્ઞાનિકો 'મોન્સ્ટર' (એટલે કે 'રાક્ષસ') નામથી ઓળખે છે.

=> કયા ટેલિસ્કોપની મદદથી આ તસવીર લેવાઈ છે ?

- > કોઈ એક ટેલિસ્કોપની મદદથી આ બ્લેક હોલની તસવીર લેવાનું શક્ય ન હોવાથી Global network of radio telescopes દ્વારા વિશ્વમાં જુદા-જુદા સ્થળોએ આવેલા ણ ટેલિસ્કોપની મદદથી આ તસવીર તૈયાર કરવામાં આવી છે.
- > આ છ ટેલિસ્કોપમાં સ્પેન, મેક્સિકો, ચીલી તથા દક્ષિણ ધ્રુવ પર આવેલા 1-1 અને અમેરિકાના 2 ટેલિસ્કોપનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ ટેલિસ્કોપ દ્વારા મળેલી અબજો જીબી માહિતી જર્મનીની મેક્સ પ્લાન્ક ઈન્સ્ટિટ્યૂટમાં એકઠી કરવામાં આવી હતી.
- > અને ત્યારબાદ આ માહિતીને આધારે આ તસવીર તૈયાર કરવામાં આવી હતી.
- > Event Horizon Telescope (EHT) Collaboration દ્વારા હાથ ધરાયેલા પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત આ તસવીર લેવામાં સફળતા મળી છે.

=> બ્લેક હોલની તસવીર લેવાનો સૌપ્રથમ વિચાર કોણે આપ્યો હતો?

- > બ્લેક હોલની તસવીર લેવાનો સૌપ્રથમ વિચાર નેધરલેન્ડના વૈજ્ઞાનિક ડો. હેનીઓ ફલેકે રજૂ કર્યો હતો.
- > અમેરિકાના ભૌતિક શાસ્ત્રી શ્રી જહોન આર્કિબાલ્ડ વ્હિલરે 1967માં 'બ્લેક હોલ' શબ્દ આપ્યો હતો.
- > 'બ્લેક હોલ' માટે ગુજરાતીમાં 'કૃષ્ણ વિવર' શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે.

=> નોંધ :

- (1) ઈંગ્લેન્ડના પ્રસિદ્ધ વૈજ્ઞાનિક શ્રી સ્ટીફન હોર્કિંગે બ્લેક હોલમાંથી રેડિયેશન બહાર નીકળે છે એવી માહિતી આપી હતી. જે 'હોર્કિંગ રેડિયેશન' તરીકે ઓળખાય છે.
- (2) 'બ્લેક હોલ' અંગેની શ્રી સ્ટીફન હોર્કિંગની આ શોધના સન્માનમાં ઈંગ્લેન્ડ દ્વારા તાજેતરમાં 50 PenceGF 'Black hole' Coin પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે.

મૈત્રી બ્રિજ

- > ભારતીય સૈન્ય દ્વારા સૌથી લાંબો સસ્પેન્શન બ્રિજ લેહમાં સિંધુ નદી પર માત્ર 40 દિવસમાં બનાવવામાં આવેલો છે. આ બ્રિજનું નામ મૈત્રી બ્રિજ રાખવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતીય સૈન્યના 'Fire and Fury' Corps ની 'સાહસ અને યોગ્યતા' રેજિમેન્ટના કોમ્બેટ એન્જિનિયર દ્વારા આ બ્રિજનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ બ્રિજ 260 ફુટ લાંબો છે.

- > આ બ્રિજ દ્વારા લેહના દૂરના વિસ્તારો સુધીની પહોંચ શક્ય બનશે.
- > કારગિલ વિજય દિવસના 20માં વર્ષની યાદી તરીકે આ બ્રિજનું લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું છે.

વાયુસેના અને ઈસરો વચ્ચે MoU

- > ભારતીય વાયુ સેના એ ઈસરો સાથે ગગનયાન મિશન માટેનો એક MoU કર્યો છે. આ MoU અંતર્ગત અવકાશયાત્રીઓની પસંદગી કરવામાં આવશે.
- > 12-14 મહિના સુધી પસંદગીનું કાર્ય ચાલશે ત્યારબાદ તાલીમ શરૂ કરવામાં આવશે. વધુ પડતી પ્રાથમિક તાલીમ ઈસરો દ્વારા આપવામાં આવશે. ત્યારબાદ ઉચ્ચ-તબક્કાની તાલીમ માટે વિદેશનો સહારો લેવામાં આવશે. વાયુ સેના તરફથી 'ઈન્સ્ટીટ્યૂટ ઓફ એરોસ્પેસ મેડીસીન અવકાશયાત્રીઓના પસંદગી અને તાલીમનું કાર્ય કરશે.

DRDO દ્વારા આકાશ મિસાઈલનું પરીક્ષણ

- > તાજેતરમાં 25 અને 27 મે, 2019ના રોજ DRDO દ્વારા આકાશ મિસાઈલની નવી આવૃત્તિ AKASH-MK-1Sનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ભારતમાં ઓડિશાના બાલાસોરમાં આવેલા 'ઈન્ડિગ્રેડેડ ટેસ્ટ રેંજ' ખાતેથી આ મિસાઈલનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.

=> આકાશ મિસાઈલની વિશેષતા :

- > આકાશ ભારતની ઓછા અંતરની જમીનથી હવામાં પ્રહાર કરતી સ્વદેશી મિસાઈલ છે.
- > 25 કિલોમીટરની રેન્જ ધરાવતી આ મિસાઈલ કોઈપણ ઋતુ કે વાતાવરણમાં પોતાના લક્ષ્યને સચોટ રીતે ભેદવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.
- > આ મિસાઈલ યુદ્ધ વિમાન, ફૂઝ મિસાઈલ તથા બેલેસ્ટિક મિસાઈલને તોડી પાડવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.
- > ભારત ડાયનામિક્સ લિમિટેડ (BDL) દ્વારા તેનું નિર્માણ કરવામાં આવેલું છે.

=> મિસાઈલના લક્ષણો

- > આ એક સુપરસોનીક મિસાઈલ છે જે સપાટી પરથી હવામાં પ્રહાર કરી શકે છે.
- > તે એક સાથે એકથી વધુ લક્ષ્યોને ભેદવાની શક્તિ ધરાવે છે.
- > આ મિસાઈલમાં 'કમાન્ડ ગાઈડન્સ' અને ટર્મીનલ ગાયડન્સ એમ બંને સંયુક્ત રીતે વાપરવામાં આવેલા છે.
- > તે આક્રમણ કરતાં શસ્ત્રોને નિષ્ક્રીય કરી શકે છે. ઉપરાંત દુશ્મનોના વિમાન તથા ડ્રોનને પણ તોડી શકે છે.

=> નોંધ :

- (1) DRDO દ્વારા ઈન્ડિગ્રેડેડ ગાઈડેડ મિસાઈલ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત આ મિસાઈલ વિકસાવવામાં આવી છે.
- (2) ભારતમાં ઈન્ડિગ્રેડેડ ગાઈડેડ મિસાઈલ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામનો પ્રારંભ 1984થી થયો હતો.
- (3) DRDOનું પૂરું નામ Defence Research and Development Organization છે.

કારગીલ યુદ્ધના જવાનોને શ્રદ્ધાંજલિ

- > 'ઓપરેશન સફેદ સાગર' દરમિયાન મૃત્યુ પામેલા યોદ્ધાઓને શ્રદ્ધાંજલી આપવા માટે વાયુ સેનાના વડા (એર ચીફ માર્શલ) બી. એસ. ધનોઆ એ 'ભીષીઆના' અને 'સારસ્વ' વાયુ સેના મથકની મુલાકાત લીધી હતી.

=> ઓપરેશન સફેદ સાગર (Operation White sea) :-

- > 1999માં થયેલા કારગીલ યુદ્ધ દરમિયાન જમીન પરના યોદ્ધાઓને સહાય આપવા માટે વાયુસેનાના આ ઓપરેશનનું નામ સફેદ સાગર હતું.
- > Line of Control(LOC)ની પાસેના કારગીલ વિસ્તારમાંથી પાકિસ્તાની સૈન્યને દૂર કરવાનું તેમનું લક્ષ્ય હતું. આ દરમિયાન દ્રાસ વિસ્તારમાં દુશ્મનો પર સફળ આક્રમણ બાદ ભારતીય વાયુ સેનાએ Mi-17 હેલિકોપ્ટર ગુમાવ્યું હતું. 28 મે 1999 એ ભારતે ઘણા વીર યોદ્ધાઓને ગુમાવ્યા હતા. જેમનાં નામો આ મુજબ છે :

- (1) સ્કવોડ્રન લીડર અજય આહુજા
- (2) સ્કવોડ્રન લીડર આર. પુન્ધીર
- (3) ફ્લાઈટ લેફ્ટનન્ટ એસ. મુહીલાન
- (4) સારજન્ટ આર. કે. સાહુ
- (5) સારજન્ટ પી.વી. એન. આર. પ્રસાદ

=> 'Missing Man' formation :-

- > વાયુ સેનાના વડાએ 'મિસીંગ મેન' ફોર્મેશન દ્વારા યોદ્ધાઓને શ્રદ્ધાંજલિ આપી હતી. 'મિસીંગ મેન' ફોર્મેશન એ એક અવકાશીય સલામ છે, જે યુદ્ધ દરમિયાન મૃત્યુ પામેલા વીરોને સન્માન આપવા માટે વપરાય છે.
- > આ એક 'એરો' ફોર્મેશન છે. જેમાં બે વિમાનો વચ્ચે ગેપ (ખાલી જગ્યા) હોય છે, જે 'મિસીંગ મેન'નું સૂચન કરે છે.

SpaceX દ્વારા 60 ઉપગ્રહોનું પ્રક્ષેપણ

- > SpaceX દ્વારા તેમની 'Starlink' તારામંડળ યોજના માટે 60 ઉપગ્રહો પ્રક્ષેપિત કરવામાં આવેલા છે. પ્રક્ષેપિત કરાયેલાં આ ઉપગ્રહોનું લક્ષ્ય અવકાશ પરથી ઈન્ટરનેટ સેવાઓ પૂરું પાડવાનું છે. આ પ્રક્ષેપણ માટે Falcon-9 રોકેટો વાપરવામાં આવ્યા હતા.
- > દરેક ઉપગ્રહોનું વજન 227 kg હતું. આ 'Starlink' તારામંડળ યોજના એ એક વખત 800 ઉપગ્રહો પ્રક્ષેપિત થઈને સક્રિય થાય ત્યારે ઉપયોગમાં આવશે. આ માટે આવા સમાન રીતના વધુ 12 પ્રક્ષેપણોની જરૂર છે.
- > 12,000 ઉપગ્રહો વાળું એક મહા-તારા મંડળ (Megaconstellation) સ્થાપિત કરવાના ભાગ રૂપે આ 60 ઉપગ્રહો પ્રક્ષેપિત કરવામાં આવેલા હતા. આ મહા-તારામંડળનું લક્ષ્ય પૃથ્વી પર અવકાશમાંથી ઉચ્ચ ઝડપે ઈન્ટરનેટ સેવાઓ પૂરી પાડવાનું છે.
- > SpaceX એ એક ખાનગી કંપની છે જેની સ્થાપના એલોન મસ્ક દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. એલોન મસ્ક એ ટેસ્લાના પણ CEO છે.

ઈસરોની નવી વ્યવસાયિક શાખા : 'New Space India Limite'

- > ઈસરોની નવી વ્યવસાયિક શાખા NSIL - New Space India Limitedનું બેંગાલુરુ ખાતે ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું છે.
- > અવકાશ વિભાગ દ્વારા 6 માર્ચ, 2019 એ NSILની નોંધણી કરવામાં આવી હતી. તે ઈસરોની બીજી વ્યવસાયિક શાખા બનશે. આ પહેલા 'Antrix' કોર્પોરેશન એ ઈસરોની પ્રથમ વ્યવસાયિક શાખા છે.

- > 'Antrix'ની સ્થાપના સપ્ટેમ્બર, 1992 માં થઈ હતી. તેનું મુખ્ય કાર્ય ઈસરોની ચીજ-વસ્તુઓ તથા સેવાઓના માર્કેટીંગનું છે. NSILની સ્થાપના ISROની અવકાશ સંબંધી સંશોધન અને વિકાસ(R&D) ક્રિયાઓનો વ્યવસાયિક ઉપયોગ કરવાના ઉદ્દેશથી કરવામાં આવી છે.
- > ઉપરાંત NSILનો મુખ્ય હેતુ ભારતીય અવકાશ કાર્યક્રમોમાં ઉદ્યોગોની ભાગીદારીને વધારવાનો છે.

ભારતીય વાયુ સેનાના પ્રથમ મહિલા પાયલોટ

- > ફ્લાઈટ લેફ્ટનન્ટ ભાવના કાંચએ ભારતીય વાયુ સેનાના પ્રથમ મહિલા પાયલોટ બન્યા છે કે જે 'કોમ્બેટ મિશન'માં લડાકું જેટ વિમાનમાં જવા માટેની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી છે.
- > હાલ તેમણે માત્ર દિવસ દરમિયાનની ઊડાન માટેની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી છે. ટૂંક સમયમાં તાલીમ પૂર્ણ થયા બાદ તેઓને રાત્રી દરમિયાનના ઊડાનની પણ યોગ્યતા મળશે.
- > તેમણે Mig-21 Bison જહાજ ઊડાડેલ છે.

ચીન દ્વારા CFC-11નો વપરાશ

- > 'નેચર' મેગેઝીનમાં પ્રકાશિત થયેલા એક સંશોધન મુજબ, ચીનમાંથી હજુ પણ ટ્રાય-ક્લોરો-ફ્લોરો-મીથેન (CFC-11)નું ઉત્સર્જન ગેરકાયદેસર રીતે થઈ રહ્યું છે. CFC-11 એ એક પ્રતિબંધિત કરવામાં આવેલો ઓઝોન ક્ષય કરતો (Ozone Depleting) વાયુ છે.
- > મોન્ટ્રીઆલ પ્રોટોકોલની અંતર્ગત CFC-11 વાયુને પ્રતિબંધિત કરવામાં આવેલ છે. તથા દરેક સહીકર્તાઓ 2010 સુધીમાં આ વાયુનો વપરાશ સંપૂર્ણ રીતે બંધ કરવા માટે સહમત થયા હતા.
- > ચીન પણ આ પ્રોટોકોલમાં સહીકર્તા છે, પરંતુ તે હજુ પણ આ વાયુનું ઉત્સર્જન કરે છે, આથી તેણે મોન્ટ્રીઆલ પ્રોટોકોલનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.
- > આ ઉત્સર્જન પાછળનું કારણ ચીનની પોલી યુરેથીન ફોમ (Poly Urethane Foam) બજાર છે, જે વિશ્વની સૌથી મોટી બજાર છે તથા વિશ્વનો કુલ 40% વપરાશ અહીં થાય છે.
- > ચીની ઉત્પાદકો વધુ ઉત્પાદન ખર્ચ ન થાય તે માટે CFC-11 નો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે.

=> મોન્ટ્રીઆલ પ્રોટોકોલ :-

- > ઓઝોનનો ઘટાડો કરે તેવા તત્વોનું ઉત્પાદન તથા વપરાશ ઓછો કરવા માટેનો આ પ્રોટોકોલ છે.
- > આ પ્રોટોકોલ દ્વારા હવામાં આવા તત્વોનું પ્રમાણ ઘટશે જેથી ઓઝોન સ્તરનું સંરક્ષણ થશે.
- > આ ઉપરાંત પ્રોટોકોલ દ્વારા 2030 સુધીમાં હાઈડ્રોક્લોરો ફ્લોરોકાર્બન (HCFC)ને ઘટાડો કરવાનો છે.
- > સપ્ટેમ્બર 1987માં આ પ્રોટોકોલ મંજૂર થયો હતો તથા 1 જાન્યુઆરી, 1989થી તે અમલમાં આવ્યો હતો. આ એક સફળ પ્રોટોકોલ માનવામાં આવે છે કેમ કે, આ દ્વારા ઓઝોન હોલના કદમાં ઘટાડો થઈ રહ્યો છે.

સ્કવેર કિલોમીટર એરે (SKA)

- > કેમ્બ્રિજ યુનિવર્સિટીના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા વિશ્વના સૌથી મોટા રેડિયો ટેલિસ્કોપ 'સ્કવેર કિલોમીટર એરે' (SKA) ના મગજનું નિર્માણ કાર્ય પૂર્ણ કર્યું હતું.
- > SKA અંતર્ગત એક સુપર કમ્પ્યુટર છે જે SKAના ટેલિસ્કોપ દ્વારા ઉત્પાદિત વિશાળ પ્રમાણમાં ડેટા પર પ્રક્રિયા કરશે. આ સુપર કમ્પ્યુટરની કુલ ગણતરી શક્તિ આશરે 250 PFlops હશે. જે હાલના વિશ્વના સૌથી ઝડપી સુપર કમ્પ્યુટર IBM ના Summit કરતા 25% વધે ઝડપી છે.

- > SKA એ બ્રહ્માંડની ઉત્પત્તિ અને તેના વિકાસના મૂળમૂત પ્રશ્નો વિશે જવાબો આપશે. SKA 10000 ગણી ઝડપથી અવકાશનો સર્વે કરશે.
- > SKA ટેલિસ્કોપ પ્રોજેક્ટને સાઉથ આફ્રિકા અને ઓસ્ટ્રેલિયા અંતર્ગત બનાવવામાં આવશે.
- > ભારતનું 'નેશનલ સેન્ટર ફોર રેડિયો એસ્ટ્રોફિઝિક્સ' એ SKA પ્રોજેક્ટનું સભ્ય છે.

મંગળ ગ્રહ ઉપર બરફના સ્તરોની શોધ

- > વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા મંગળ ગ્રહ ઉપર મોટા પ્રમાણમાં જળસ્ત્રોતોની શોધ કરવામાં આવી છે.
- > આ સ્ત્રોતો બરફના સ્તરોના સ્વરૂપમાં છે તથા સપાટીથી એક કિલોમીટર (કે વધુ) ઊંડાણે દટાયેલા છે.
- > આ શોધ SHARAD નામના ઉપકરણ દ્વારા લેવામાં આવેલી માહિતી પરથી કરવામાં આવેલ છે. SHARADનું પૂરું નામ Shallow Radar છે અને તે Mars Reconnaissance Orbiter (MRO)નું એક ઉપકરણ છે.
- > આ MROનું પ્રક્ષેપણ નાસા દ્વારા કરવામાં આવેલ હતું, પરંતુ SHARADની ફાળવણી ઈટાલીયન સ્પેસ એજન્સી (ASI) દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.
- > SHARADમાંથી ઉત્સર્જિત થતા રડાર તરંગો મંગળ પર 1.5 માઈલ સુધી અંદર પહોંચી શકે છે. અહીં, બરફ અને રેતીના સ્તરો મળેલા છે જેમાં અમુક વિસ્તારોમાં પાણીનું પ્રમાણ 90% સુધીનું છે.
- > જમા થયેલા બરફના સ્તરો મંગળ પર ભૂતકાળમાં થયેલાં હિમયુગનું સૂચન કરે છે. દરેક વખતે જ્યારે તાપમાન ઊંચું ગયું હશે ત્યારે બરફના શિખરો કે વિસ્તારો ઉપર રેતી જમા થઈ હશે, જેના કારણે સૂર્યના કિરણોથી તેનો બચાવ થયો હશે. આ દ્વારા વૈજ્ઞાનિકો જાણી શકશે કે, શું અહીં પહેલાં પરિસ્થિતિઓ અને આબોહવા વસવાટ માટે યોગ્ય હતી કે કેમ ?

=> Mars Reconnaissance Orbiter વિશે :-

- > MROનું પ્રક્ષેપણ 2009 માં કરવામાં આવ્યું હતું. તેનું કાર્ય મંગળ ઉપર પાણીની શોધ કરવાનું હતું. તેમાં વિવિધ ઉપકરણો સામેલ હતાં. જેના મુખ્ય ઉપકરણો નીચે મુજબના છે :

 1. HIRISE - High Resolution Imaging Science Experiment
 2. CTX - Context Camera
 3. MARCI - Mars Color Imager
 4. CRISM - Compact Reconnaissance Imaging Spectrometer for Mars
 5. MCS - Mars Climate Sounder
 6. Shallow Radar (SHARAD) sounder

'ધ ફોરબિડન પ્લાનેટ' :-

- > ખગોળશાસ્ત્રીઓ દ્વારા એક બાહ્યગ્રહની શોધ 'નેપ્ચ્યુનિઅન ડેઝર્ટ' (નેપ્ચ્યુન કદના ગ્રહો મળતા હોય તેવો તારાઓની પાસેનો વિસ્તાર) વિસ્તારમાંથી કરવામાં આવેલ છે.
- > આ ગ્રહનું હુલામણું નામ 'ધ ફોરબિડન પ્લાનેટ' રાખવામાં આવેલું છે. તેનું સાચું નામ NGTS-4b છે. તે નેપ્ચ્યુન કરતાં 20% નાનો છે પરંતુ પૃથ્વી કરતાં ત્રણ ગણા કદનો છે. આ ગ્રહ પૃથ્વીના દળ કરતા 20 ગણું દળ ધરાવે છે. આ ગ્રહ પરનું તાપમાન 1000° C છે.

- > તે તેના તારાની આસપાસ 1.3 દિવસમાં ભ્રમણ કરે છે. (પૃથ્વીને સૂર્યની આસપાસ ભ્રમણ કરતાં એક વર્ષ લાગે છે.) આવા પ્રકારનો આ પ્રથમ બાહ્ય ગ્રહ છે, જે 'નેપ્ચ્યુનિઅન ડેઝર્ટ' માંથી મળેલો હોય.
- > 'બાહ્ય ગ્રહો : તેઓ અન્ય તારાઓની આસપાસ અન્ય અવકાશોમાં ભ્રમણ કરતાં ગ્રહો છે. તેઓને ટેલીસ્કોપ વડે જોવા અઘરા છે કેમ કે, તારાઓના ચળકાટમાં તે દેખાઈ શકતા નથી.

ઓપરેશન સનરાઈઝ :-

- > 'ઓપરેશન સનરાઈઝ 2' એ ભારત અને મ્યાનમારની સેના દ્વારા કરાયેલ સંયુક્ત ઓપરેશન છે.
- > મણિપુર, નાગાલેન્ડ અને આસામના સરહદી વિસ્તારોમાં કાર્યકરતા ઘણા આતંકવાદી જૂથોને લક્ષ્યાંક બનાવનાર આ ઓપરેશનનો કાર્યકાળ 3 અઠવાડિયા જેટલો છે.
- > આ ઓપરેશનમાં નીચે આપેલા આતંકવાદી સંગઠનો તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવેલ છે.
 - (1) કમ્તાપુર લિબરેશન ઓર્ગનાઈઝેશન
 - (2) ધ નેશનલ સોશિયાલિસ્ટ કાઉન્સિલ ઓફ નાગાલેન્ડ (ખાપલાંગ)
 - (3) ધ યુનાઈટેડ લિબરેશન ફ્રન્ટ ઓફ આસામ
 - (4) ધ નેશનલ ડેમોક્રેટિક ફ્રંટ ઓફ બોડોલેન્ડ

=> ઓપરેશન સનરાઈઝ વિશે :-

- > આ ઓપરેશનનો પ્રથમ તબક્કો ફેબ્રુઆરી-માર્ચ, દરમિયાન ભારત અને મ્યાનમારની સરહદ પર થયો હતો.
- > આ દરમિયાન ભારતીય સેના દ્વારા અરાકાન સેનાના સભ્યોને લક્ષ્ય બનાવવામાં આવ્યા હતા.
- > અરાકાન સેના એ મ્યાનમાર સ્થિત બળવાખોર જૂથ છે, કે જેઓ 'કાલાદાન મલ્ટી-મોડલ ટ્રોન્ગીટ ટ્રાન્સપોર્ટ પ્રોજેક્ટ'નો વિરોધ કરી રહ્યા હતાં.
- > ભારત માટે કાલાદાન પ્રોજેક્ટ મહત્ત્વનો છે, કેમ કે :
 - (1) તે ભારતના પૂર્વોત્તર ભાગ સુધી પહોંચવાનો એક અન્ય માર્ગ તૈયાર કરશે.
 - (2) કાલાદાન પ્રોજેક્ટથી ભારતની 'ચિકન નેક' માર્ગ ઉપરની નિર્ભરતા ઘટશે.
 - (3) ભારતના મ્યાનમાર સાથેના સંબંધોમાં વધારો થશે.
 - (4) પૂર્વોત્તર ભારતનો યોગ્ય વિકાસ શક્ય બનશે.
 - (5) ભારતે દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયા સાથે તેના પૂર્વોત્તર ભાગ થકી જોડાઈ શકશે.

ReCAAP :-

- > તાજેતરમાં ભારતીય તટરક્ષક દ્વારા દિલ્હી ખાતે 12મા 'કેપેસિટી બિલ્ડિંગ વર્કશોપ'નું આયોજન ReCAAP સાથે કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ReCAAPનું પૂરું નામ Regional Co-operation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery Against Ships in Asia છે.

=> ReCAPP વિશે :-

- > આ એવો પ્રથમ પ્રાદેશીક સરકાર-સરકાર વચ્ચેનો કરાર છે જે એશિયાના સમુદ્રમાં પાઈરેસી (ચાંચીયાગીરી) અને સશસ્ત્ર લૂંટ વિરુદ્ધ સાથે સંકળાયેલ છે.
- > નવેમ્બર, 2006માં આ કરારની શરૂઆત એશિયાના 14 કરારબદ્ધ દેશો સાથે કરવામાં થઈ હતી. હાલમાં 20 કરારબદ્ધ સભ્યો છે જેમાં નોર્વે, નેધરલેન્ડ, ડેન્માર્ક, યુ.કે., યુ. એસ. અને ઓસ્ટ્રેલિયાનો પણ સમાવેશ થાય છે.

- > ReCAAP કરાર હેઠળ સહકારના ત્રણ મુખ્ય આધાર સ્તંભો નીચે મુજબના છે : (1) માહિતી વહેંચણી (2) ક્ષમતા નિર્માણ (3) પરસ્પર કાનૂની સહાય

=> ReCAAP ઈન્ફોર્મેશન શેરીંગ સેન્ટર :-

- > ReCAAP ISCની સ્થાપના નવેમ્બર, 2006માં સિંગાપોરમાં થઈ હતી.
- > ભારત દ્વારા ભારતીય તટરક્ષકને ReCAAPના કેન્દ્ર તરીકે નિયુક્ત કરેલ છે.

ઈલેક્ટ્રોનિક નિકોટિન ડિલિવરી સિસ્ટમ્સ અથવા ઈ-સિગારેટ્સ :-

- > આઈ.સી.એમ.આર. (Indian Council of Medical Research) દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવી છે કે, ઈલેક્ટ્રોનિક નિકોટિન ડિલિવરી સિસ્ટમ્સ (ENDS) અને ઈ-સિગારેટ્સ ઉપર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ લાવવો જોઈએ.
- > World No Tobacco Day (31 મે) નિમિત્તે ICMR દ્વારા એક 'વાઈટ પેપર' પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં ENDS અને ઈ-સિગારેટ્સની નુકસાનકારક અસરો વિશે ચર્ચા કરવામાં આવી છે.
- > તેના દ્વારા નોંધ લેવામાં આવી છે કે ઈ-સિગારેટ્સ અને તેના જેવા અન્ય સાધનોમાં માત્ર 'નિકોટીન યુક્ત દ્રાવણ' કે જે ખૂબ વ્યસનકારી છે તે જ નહીં પરંતુ અન્ય હાનિકારક ઘટકો જેવા કે ફલેવરીંગ એજન્ટ્સ અને વેપરાઈઝર્સ (Vaporisers) પણ હોય છે.
- > ENDS અથવા ઈ-સિગારેટનો ઉપયોગ લોકોમાં તમાકુના નવા વ્યસન માટેનો દરવાજો ખોલે છે અને તેની જાહેર આરોગ્ય ઉપર નકારાત્મક અસર થાય છે.
- > આવા ઉપકરણોના ઉપયોગથી આરોગ્યમાં વિવિધ જાતના નુકસાન થાય છે. જેમ કે, ડી.એન.એ.ને હાનિ, શ્વસન, હૃદયરોગ અને ન્યુરોલોજીકલ વિકૃતિઓ, રોગપ્રતિકારક ક્ષમતા, કાર્સિનોજેનિક (કેન્સરકારી) ઝેર ઉપરાંત ગર્ભ વિકાસ અને ગર્ભાવસ્થામાં પણ અસર કરે છે.
- > નોંધ :- નિકોટીન પોતે કેન્સરકારી નથી.

હાઈપરસોનિક ટેકનોલોજી ડેમોન્સ્ટ્રેટર વ્હીકલ (Hypersonic Technology Demonstrator Vehicle - HSTDV) :-

- > હાલમાં જ ભારતના રક્ષા સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO - Defence Research and Development Organisation) દ્વારા સ્વદેશી રૂપથી વિકસાવેલા હાઈપરસોનિક ટેકનોલોજી ડેમોન્સ્ટ્રેટર વ્હીકલ (HSTDV)નું પ્રથમ સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવેલ છે.
- > આ પરીક્ષણ ઓરિસ્સાના બાલાસોરમાં આવેલા ડો. અબ્દુલ કલામ ટાપુના એકીકૃત પરીક્ષણ રેન્જ (Integrated Testing Range - ITR) પરથી કરવામાં આવેલ છે.

=> HSTDV (કે HTDV) વિશે :-

- > આ પ્રોજેક્ટ DRDOની મહત્વપૂર્ણ યોજના છે, જેનો ઉદ્દેશ સૈન્ય અને નાગરિક હેતુઓને સેવાઓ પૂરી પાડવાનો છે.
- > આ એક માનવરહિત સ્કેમજેટ પ્રદર્શન વિમાન છે. તેની ગતિ અવાજની ગતિથી 6 ગણી છે મતલબ કે 6 મેક (6 mach) છે. જેથી તે એક હાઈપરસોનિક વિમાન પણ છે. ઉપરાંત આકાશમાં તે 20 સેકન્ડમાં 32.5 kmની ઊંચાઈ સુધી જઈ શકે છે.
- > આ વિમાનનો ઉપયોગ કૂઝ મિસાઈલોના લોર્ચીંગ (પ્રક્ષેપણ) માટે થઈ શકે છે. અને ઓછા ખર્ચે ઉપગ્રહોને લોન્ચ કરવાની પણ તે ક્ષમતા ધરાવે

છે. આ ઉપરાંત ભવિષ્યમાં લાંબા અંતરની બ્રહ્મોસ જેવી કુઝ મિસાઈલો માટે પણ ઉપલબ્ધ રહેશે.

- > HSTDVની રચના DRDO દ્વારા ઈઝરાયેલ, બ્રિટન અને રશિયાની મદદથી કરવામાં આવી રહી છે.

જમ્પીંગ જીન (Jumping Genes) :-

- > જિન સંપાદન માટે વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા એક નવી તકનીકની શોધ થઈ છે. જેને 'જમ્પીંગ જીન' કહે છે.
- => જિન સંપાદન (Gene Editor) શું છે ?
- > જિન સંપાદન એ DNA ના ભાગને બદલવાની પ્રક્રિયા છે. તેના DNA ના ભાગોને સુધારી અથવા તો કાઢી શકાય છે. અથવા રોગોથી બચવા માટે નવા ભાગોને દાખલ કરી શકાય છે.
- > હાલમાં જિન સંપાદન માટે CRISPR-Cas9 જેવી તકનીકનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

ભારતનું પોતાનું સ્પેસ સ્ટેશન/અંતરિક્ષ મથક :-

- > વર્ષ 2030 સુધીમાં ભારત પોતાનું સ્પેસ સ્ટેશન લોન્ચ કરવાની યોજના બનાવી રહ્યું છે. આ સાથે તે એક એવા અંતરીક્ષ ક્લબમાં સમાવિષ્ટ થશે કે જેમનું પોતાનું સ્પેસ સ્ટેશન હોય, હાલમાં આ ક્લબમાં માત્ર યુ.એસ.એ., રશિયા અને ચીનનો સમાવેશ થાય છે.
- > સ્પેસ સ્ટેશન એક વસવાટ યોગ્ય અવકાશયાન છે. જેની રચના અવકાશમાં રહીને માનવ કૂમેમ્બર્સને સહાય આપવા માટે કરવામાં આવી છે.
- > અત્યાર સુધીમાં, ઈન્ટરનેશનલ સ્પેસ સ્ટેશન (ISS) એ એકમાત્ર સંપૂર્ણ રીતે કાર્યરત સ્પેસ સ્ટેશન છે અને પૃથ્વીની નીચેની ભ્રમણકક્ષા (Low Earth Orbit) માં કાર્યરત છે.

=> ભારતીય સ્પેસ સ્ટેશન

- > ભારતીય સ્પેસ સ્ટેશન ઘણું નાનું હશે (આશરે 20 ટન દળ ધરાવતું) અને તેનો ઉપયોગ 'માઈક્રોગ્રેવિટી' પ્રયોગો કરવા માટે થશે. (અવકાશીય પ્રવાસનો માટે તેનો ઉપયોગ નહીં થાય)
- > આ પ્રોજેક્ટને ગગનયાન મિશનનું વિસ્તૃત સ્વરૂપ માનવામાં આવશે અને પ્રારંભિક રીતે 20 દિવસ સુધી અવકાશયાત્રીઓને સહાય કરી શકે તેવી યોજના છે.
- > તે પૃથ્વીની નીચલી ભ્રમણકક્ષા (Low Earth Orbit)માં આશરે 400 km અંતરે રહેશે.
- > ઈસરો સ્પેસ ડોકીંગ પ્રયોગો (Spadex) પર કાર્ય કરી રહ્યું છે. આ તકનીક સ્પેસ સ્ટેશનને કાર્યરત બનાવવા માટે નિર્ણાયક છે.
- > સ્પેસ ડોકીંગ એ એવી તકનીક છે કે જેના દ્વારા અવકાશયાત્રીઓ એક સ્પેસ ક્રાફ્ટમાંથી અન્યમાં સ્થાનાંતરીત થઈ શકે છે.

=> International Space Station (ISS)

- > 'ઈન્ટરનેશનલ સ્પેસ સ્ટેશન'એ હાલ સંપૂર્ણ રીતે કાર્યરત હોય એવું વિશ્વનું લગભગ એકમાત્ર સ્પેસ સ્ટેશન છે.
- > અમેરિકા અને રશિયાએ સંયુક્ત પ્રોજેક્ટ હેઠળ 20 નવેમ્બર, 1998ના રોજ આ સ્પેસ સ્ટેશન લોન્ચ કર્યું હતું.
- > ત્યારબાદ તેમાં જાપાન, કેનેડા, યુરોપિયન સ્પેસ એજન્સીનો પણ સહયોગ મળ્યો હતો.
- > આ સ્પેસ સ્ટેશન પૃથ્વીથી લગભગ 400 કિમીના અંતરે આવેલું છે.
- > 14 માર્ચ 2019 સુધીમાં 18 દેશોના 236 જેટલા અવકાશયાત્રીઓ આ સ્પેસ સ્ટેશન પર જઈ ચૂક્યા છે.

ભારતીય નૌસેના દ્વારા ચાંચિયાગીરી વિરુદ્ધ ચોકી (Anti - Piracy Patrol)

- > ભારતીય નૌસેનાએ તેનું P-8I લોંગ-રેંજ મરીટાઈમ સર્વેલન્સ એરક્રાફ્ટ એન્ટી-પાયરસી માટે ઓમાનની સલાહથી એડનની ખાડીની દેખરેખ માટે ગોઠવ્યું છે.
 - > નૌ સેનાએ આ પહેલ 'મિશન બેઝડ ડેપ્લોયમેન્ટ' (MBD) અંતર્ગત હિંદ મહાસાગર વિસ્તારમાં કરી છે.
 - > MBD અંતર્ગત નૌસેના દરેક સમયે દરેક ચોક પોઈન્ટ ઉપર એક જહાજ હિંદ મહાસાગર વિસ્તારમાં રાખશે.
- => **P-8I વિમાન**
- > P-8I વિમાન ભારતના વિશાળ દરિયાકિનારા અને પ્રાદેશિક પાણીની સુરક્ષા માટે બનાવવામાં આવ્યું છે તે સબમરીન વિરોધી યુદ્ધ, સપાટી વિરોધી યુદ્ધ, ગુપ્તચર, દરિયાઈ પેટ્રોલિંગ અને જાસૂસી મિશનો કરી શકે છે.
 - > આ વિમાનોનું ઉત્પાદન બોઈંગ કંપની દ્વારા થયેલું છે.

ખર્ગા પ્રહાર :-

- > ભારતીય સેના (Indian Army) અને વાયુ સેના દ્વારા થતી સંયુક્ત ક્વાયટનું નામ ખર્ગા પ્રહાર છે.
- > ભારતીય સેનાની ખર્ગા ટુકડી દ્વારા 27 મે, 2019 થી 4 જૂન, 2019 દરમિયાન પંજાબમાં કરવામાં આવી હતી.
- > ખર્ગા દળ :- તેઓ 1985 થી અંબાલામાં સ્થિત છે. જો ભારત-પાકિસ્તાન વચ્ચે યુદ્ધ થાય તો તેનું કાર્ય આક્રમક હુમલો કરવાનું છે.

થર્ટી મીટર ટેલિસ્કોપ (TMT)

- > તાજેતરમાં TMTનું નિર્માણ કાર્ય શરૂ કરવામાં આવેલું છે.
- > TMTએ એક 'Extremely Large Telescope' (ELT) ધરાવતી ખગોળીય વૈદ્યશાળા છે અને આ એક આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રોજેક્ટ છે.
- > આ આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રોજેક્ટને કેનેડા, ચીન, ભારત, જાપાન અને યુ.એસ.એ. દ્વારા નાણાકીય સહાય આપવામાં આવી છે.
- > TMTને યુ.એસ.એ.ના હવાઈ રાજ્યના મૌના કીઆ ટાપુ પર રાખવામાં આવશે.
- > TMTએ નજીકના અલ્ટ્રાવાયોલેટથી લઈને મધ્ય-ઈન્ફ્રારેડ અવલોકનો કરવા માટે રચાયેલ છે.

=> TMTની ઉપયોગિતા :-

- TMT એ વૈજ્ઞાનિકોને બ્રહ્માંડમાં આપણાથી ખૂબ દૂરના અસ્પષ્ટ પદાર્થોનો અભ્યાસ કરવા માટે સક્ષમ બનાવશે. જે બ્રહ્માંડની ઉત્ક્રાંતિના પ્રારંભિક તબક્કા વિશે માહિતી આપશે.

વરુણાસ્ત્ર (Varunastra) :-

- > ભારતીય નૌસેના એ સ્વદેશી બનાવટની હેવી-વેઈટ ટોર્પીડો (વરુણાશસ્ત્ર) ને પોતાના શસ્ત્રાગારમાં સમાવિષ્ટ કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.
- > ભારત હવે એ આઠ દેશોના સમૂહમાં છે કે જેમની પાસે હેવી-વેઈટ ટોર્પીડો નિર્માણની ક્ષમતા છે.

- > વરુણાસ્ત્રની લંબાઈ 8 મીટર છે અને તેનો વજન 1500 kg તથા વ્યાસ 533 મિલીમીટર છે. જ્યારે લોન્ચ કરવામાં આવે ત્યારે સબમરીન વિરોધી આ ઈલેક્ટ્રોનિક ટોર્પીડો 74 kmph (40 નોટીકલ માઈલ)ની ઝડપે ગતિ કરે છે. તેની કાર્યક્ષમ રેંજ 40 km છે અને 250 kg વિસ્ફોટક સામગ્રી લઈ જવા માટે સક્ષમ છે.
- > તેનું નિર્માણ Naval Science and Technology Laboratory (NSTL), વિશાખાપટ્ટનમ્ અને Bharat Dynamics Limited (BDL), હૈદરાબાદ દ્વારા સંયુક્ત રીતે કરવામાં આવ્યું છે.
- > NSTLની સ્થાપના 20 ઓગસ્ટ, 1969માં વિશાખાપટ્ટનમ્માં થઈ હતી. તેનો મુખ્ય હેતુ ભારતીય નૌસેનાને પૂર્ણ રૂપથી આત્મનિર્ભર બનાવવા માટે નૌસેનાની મુખ્ય પ્રણાલીઓ (અંડરવોટર માઈન્સ, ટોર્પીડોસ, ફાયર કંટ્રોલ સિસ્ટમ, વેપન લોન્ચર, ટાર્ગેટ ડેકોટ વગેરે)નો વિકાસ કરવાનો છે.
- > BDLની સ્થાપના 1970માં હૈદરાબાદમાં થઈ હતી. તે ભારત સરકારના રક્ષા મંત્રાલયની અંતર્ગત આવે છે. તેનો મુખ્ય હેતુ લક્ષ્ય નિર્દેશિત મિસાઈલ (Guided Missiles) અને સહયોગી રક્ષા ઉપકરણોનો વિકાસ કરવાનો છે.

લીબ્રા (ક્રિપ્ટોકરન્સી) :-

- > ફેસબુક દ્વારા પોતાની ક્રિપ્ટોકરન્સી 'લીબ્રા'ની જાહેરાત કરવામાં આવી જેનો ઉપયોગ 2020થી શરૂ થશે.
- > લીબ્રા એ બ્લોકચેન આધારિત છે અને 'લીબ્રા રિઝર્વ' દ્વારા સમર્થિત છે.
- > ફેસબુક દ્વારા એક ડિજિટલ વોલેટની પણ જાહેરાત થઈ છે જેનું નામ Calibra છે.

આરોગ્ય પથા :-

- > કેરલ યુનિવર્સિટીના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા 'આરોગ્ય પથા' નામના એક ઔષધીય છોડની આનુવંશિક બનાવટને ડીકોડ કરવામાં આવેલ છે. આ છોડ 'અગસ્ત્ય પહાડી'ઓમાં જાવા મળે છે અને તેને 'જાદુઈ છોડ' પણ કહેવામાં આવે છે. તેનું વૈજ્ઞાનિક નામ - Trichopus Zeylanicus છે. કની જનજાતિ દ્વારા આ છોડનો ઉપયોગ પરંપરાગત રીતે થાકને દૂર કરવા માટે થાય છે.
- > અભ્યાસ મુજબ આ છોડમાં જોવા મળતાં ગુણધર્મો આ મુજબ છે : Anti - oxidant, Anti - Microbial, Anti - inflammatory, Immuno - modulatory, Anti- Tumor, Anti - ulcer, Anti - Hyperlipidemic, Hepatoprotective, Anti - Diabetic વગેરે.
- > કની જનજાતિ આદીવાસી લોકો વિશે :- તેઓ કેરલના પશ્ચિમઘાટ વિસ્તારમાં રહે છે. અગસ્ત્યમલાઈ પહાડી વિસ્તારની આસપાસ તે વધુ જોવા મળે છે. તેઓની વસતી આશરે 25,000 જેટલી છે અને તેઓ છૂટી છવાઈ વસાહતોમાં રહે છે.

લુનાર ઈવેક્યુએશન સિસ્ટમ :-

- > નાસાના 2024 ના ચંદ્ર મિશન માટે, યુરોપીયન સ્પેસ એજન્સી (ESA) દ્વારા લુનાર ઈવેક્યુએશન સિસ્ટમ અસેમ્બલી (LESA) તૈયાર કરવામાં આવેલ છે.
- > LESA એ એક પિરામીડ જેવી રચના છે, જેનો ઉદ્દેશ ઈજા પહોંચેલા અંતરિક્ષયાત્રીઓને ઉપાડવા અને બચાવવા માટે કરવામાં આવશે.
- > આ અંતર્ગત પડી ગયેલા અંતરિક્ષયાત્રીને સહભાગી દ્વારા 10 મિનિટની અંદર જ 'મોબાઈલ સ્ટ્રેચર' દ્વારા ઉપાડી શકાશે.

ડ્રેગન ફ્લાય મિશન :-

- > નાસાએ પોતાનું ડ્રેગન ફ્લાય (Dragonfly) મિશન જાહેર કર્યું છે. જે અંતર્ગત શની ગ્રહના સૌથી મોટા ઉપગ્રહ ટાઈટન ઉપર 'ડ્રોન કોપ્ટર' ઊડાડવામાં આવશે.
- > આ ડ્રોનની મદદથી શની પર જીવન જીવવા માટેના અગત્યના તત્વોની શોધ કરવામાં આવશે. આ મિશન વર્ષ 2026માં પ્રક્ષેપિત થશે અને વર્ષ 2034માં તેના નિર્ધારિત સ્થાને પહોંચશે. વધુમાં આ ડ્રોન 'ન્યુક્લીઅર પાવર્ડ' હશે.

=> ટાઈટન વિશે :-

- > તે શનીનો સૌથી મોટો અને આપડાં સૂર્યમંડળનો બીજો સૌથી મોટો ઉપગ્રહ છે.
- > તેની સપાટી પર મિથેન અને ઈથેન જેવા હાઈડ્રોકાર્બન પ્રવાહી સ્વરૂપે જોવા મળે છે. આવા હાઈડ્રોકાર્બનના નદીઓ, તળાવો અને સમુદ્રો ટાઈટનની સપાટી પર આવેલા છે.
- > ટાઈટનનું વાતાવરણ મુખ્યત્વે નાઈટ્રોજનનું બનેલું છે. પરંતુ પૃથ્વીના વાતાવરણ કરતાં ચાર ગણું વધુ ઘટ્ટ છે.
- > પૃથ્વી કરતાં વિરુદ્ધ, ટાઈટન પર મિથેનના વાદળો અને મિથેનનો વરસાદ થાય છે.
- > પૃથ્વી જેટલી સૂર્યથી દૂર છે તેના કરતાં 10 ગણો ટાઈટન સૂર્યથી દૂર છે. (આશરે 1.4 બિલિયન કિલોમીટર)
- > તે સૂર્યથી દૂર હોવાથી તેની સપાટીનું તાપમાન (માઈનસ) -179°C જેટલું ઓછું છે.
- > પૃથ્વી પર સપાટીના દબાણ કરતાં ટાઈટન પર 50% વધુ સપાટી દબાણ છે.

INS વિરાટ

- > રક્ષા મંત્રાલય દ્વારા INS વિરાટને તોડી પાડવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. વિરાટ એ એક 'Centaur Class Aircraft Carrier' છે. જેનો વજન 27,800 ટન છે.
- > તેણે બ્રિટિશ નેવીમાં HMS Hermes તરીકે 1959થી 1984 એમ 25 વર્ષ સુધી સેવાઓ આપેલી છે. ત્યારબાદ તેના નવીનીકરણ બાદ ભારતીય નૌસેનાએ મે, 1987માં આપવામાં આવી હતી.
- > મુંબઈના નેવલ ડોકયાર્ડમાં માર્ચ 2017માં તેને નૌસેનામાંથી ડિકમિશન (સેવા મુક્ત) કરવામાં આવી હતી.
- > સૌથી વધુ સેવા આપનાર યુદ્ધ જહાજ તરીકે તેનો ગીનીસ બુક રેકોર્ડ પણ છે. શ્રી લંકામાં થયેલા 'પિસક્રીપીંગ ઓપરેશન : જ્યુપિટર (1989)'માં તેણે મહત્વનો ફાળો આપેલો છે.

ગરુડ VI

- > 'ગરુડ'એ ભારતીય વાયુસેના અને ફ્રેન્ચ વાયુ સેના વચ્ચે થતી દ્વિપક્ષિય 'એર એક્સરસાઈઝ' છે.
- > ગરુડ VI એ નવીનતમ આવૃત્તિ છે જે ફ્રેન્ચમાં યોજાયેલ છે. દર વર્ષે એકાંતરે આ કવાયતનું આયોજન ભારત અને ફ્રેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- > તેનો હેતુ હવા સંરક્ષણ અને ગ્રાઉન્ડ એટેક મિશનમાં ફ્રેન્ચ અને ભારતીય ટુકડીઓની આંતરપ્રક્રિયાના સ્તરને વધારવાનો છે.

પ્રોજેક્ટ માનવ

- > પ્રોજેક્ટ માનવ એ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ બાયોટેકનોલોજી અને એક બાયોટેકનોલોજી કંપની 'Persistent Systems' દ્વારા શરૂ કરાવેલ છે. આ પ્રોજેક્ટનો હેતુ 'હ્યુમન એટલાસ' બનાવવાનો છે. જેમાં શરીરની દરેક કોશીકાઓના મોલેક્યુલર નેટવર્કનો ડેટાબેઝ બનાવવામાં આવશે.
- > વિશ્વના મુખ્ય વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા પણ આવો એક પ્રોજેક્ટ 2016માં શરૂ કરવામાં આવેલો હતો. જેનું નામ 'Human cell Atlas Project' છે. આ પ્રોજેક્ટ IISER અને NCCS, પૂણે દ્વારા ચલાવવામાં આવશે.
- > IISER :- તેનું પૂરું નામ ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ સાયન્સ એજ્યુકેશન એન્ડ રીસર્ચ છે. માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા સ્થપાયેલી તે એક સ્વાયત સંસ્થા છે.
- > NCCS :- તેનું પૂરું નામ National Center for Cell Sciences છે. તેની સ્થાપના ડીપાર્ટમેન્ટ ઓફ બાયોટેકનોલોજી (વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી મંત્રાલય) દ્વારા કરવામાં આવી છે. તે પણ એક સ્વાયત સંસ્થા છે.

ત્રી-નેટ્ર :-

- > રેલ મંત્રી શ્રી પિયુષ ગોયલ દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ભારતીય રેલ્વે દ્વારા ત્રી-નેટ્ર (TRI-NETRA) ટેકનોલોજીનું પરીક્ષણ થઈ રહ્યું છે.
- > TRI-NETRAનું પૂરું નામ Terrain Imaging for Drivers Infrared, Optical & Radar Assited છે. આ ટેકનોલોજી દ્વારા રેલ માર્ગ પર આવતાં અવરોધો જાણી શકાશે.
- > તેમાં મુખ્ય ત્રણ ઉપકરણો ઈન્ફ્રારેડ કેમેરા, ઓપ્ટીકલ કેમેરા અને રડાર સહાયક ઈમેજિંગ સિસ્ટમ હોય છે. સામાન્ય રીતે ધુમ્સવાળી પરિસ્થિતિઓમાં તે ઉપયોગી થશે અને તેના દ્વારા અકસ્માતોને ટાળી શકાશે.

નવી મિસાઈલ ટેસ્ટિંગ ફેસિલીટી :-

- > ભારતમાં બંગાળની ખાડીના કિનારે આંધ્રપ્રદેશના કિષ્ના જિલ્લામાં 'ગુલ્લાલમોડા' ગામમાં નવી 'મિસાઈલ ટેસ્ટિંગ લોન્ચ ફેસિલીટી' સ્થાપવામાં આવશે.
- > હાલમાં જ પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા પર્યાવરણ અને CRZ (કોસ્ટલ રેગ્યુલેટરી ઝોન) માટેની મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > ભારતમાં અન્ય મિસાઈલ ટેસ્ટિંગ ફેસિલીટી ઓરીસ્સાના કિનારા પર આવેલા ડો. અબ્દુલ કલામ ટાપુ પર છે. આ ટાપુનું પહેલાનું નામ 'વ્હીલર આઈલેન્ડ' હતું.

'મિશન રક્ષા જ્ઞાન શક્તિ'

- > ભારતના સંરક્ષણ ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં ઈન્ટેલેક્ટ્યુઅલ પ્રોપર્ટી કલ્ચર વિકસાવવા માટે વર્ષ 2018માં 'મિશન રક્ષા જ્ઞાન શક્તિ' શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ મિશન અંતર્ગત IPFC (Intellectual Property Facilitation Cell)ની સ્થાપના DGQA(Director General Quality Assurance)ની હેઠળ કરવામાં આવશે.
- > આ મિશનનું લક્ષ્ય સંરક્ષણ ક્ષેત્રના જાહેર વિભાગોના 1000 વ્યક્તિઓને ઈન્ટેલેક્ટ્યુઅલ પ્રોપર્ટી રાટ્ઈસ સંદર્ભે તાલીમ આપી 1000 નવી IPR ફાઈલ કરવાનો છે.

એજન્ટ સ્મીથ માલવેર (Malware) :-

- > ચેક પોઈન્ટ રીસર્ચ નામની સાયબર સિક્યુરીટી સુવિધા આપનાર સંસ્થાના એક અભ્યાસ મુજબ, "Agent Smith" એ સ્માર્ટ ફોનમાં જોવા મળતો એક નવા પ્રકારનો માલવેર છે.
- > આ માલવેર દ્વારા વિશ્વમાં 25 મિલિયન એન્ડ્રોઈડ ઉપકરણોને અસર થયેલ છે. જેમાંથી 15 મિલિયન એન્ડ્રોઈડ ઉપકરણો ભારતમાં અસરગ્રસ્ત છે.
- > આ માલવેર વ્યક્તિના મોબાઈલમાંથી ઓરીજનલ એપ્લિકેશનને ઓટોમેટીક રીતે વપરાશકર્તાઓની સંમતિ વિના ખોટી (ખામીયુક્ત) એપ્લિકેશન દ્વારા બદલી દે છે. આ માલવેર ખોટી જાહેરાતો પણ દર્શાવે છે તથા સાયબર એટેક (બેંકને લગતાં કે વ્યક્તિની પ્રાઈવસીને લગતાં) પણ કરી શકે છે.
- > 'એજન્ટ સ્મીથ' જેવા ભૂતકાળના અન્ય માલવેર Copycat, Gooligan અને HummingBad હતા. પ્રથમ વખત '9 APPS' નામની એપ્લિકેશનમાંથી આ માલવેર ડાઉનલોડ થયો હતો અને હિન્દી, અરબી, રશિયન અને ઈન્ડોનેશિયન ભાષાના વપરાશકર્તાઓને લક્ષ્યાંક બનાવવામાં આવેલાં હતા.
- > ભારત સિવાય પાકિસ્તાન, બાંગ્લાદેશ, યુ.કે., ઓસ્ટ્રેલિયા અને યુ.એસ.માં પણ આ માલવેરનો ભોગ બનેલા લોકો જોવા મળ્યા છે.

વિજળી વગર ડિસેલીનેશન :-

- > હાલમાં જ TIFR, મુંબઈના સંશોધકો દ્વારા કરાયેલી શોધ મુજબ તેઓએ દરિયાના પાણીનું ડિસેલીનેશન વિજળીના વપરાશ વગર કરી તેમાંથી પીવાનું પાણી બનાવ્યું છે.
- > TIFRનું પૂરું નામ તાતા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફન્ડામેન્ટલ રિસર્ચ છે. પરંપરાગત ડિસેલીનેશન પદ્ધતિમાં 'રીવર્સ ઓસ્મોસીસ'નો ઉપયોગ થાય છે, જેમાં ઊર્જાનો વધુ વપરાશ થાય છે.
- > આ સંશોધનમાં સંશોધકોએ 'ગોલ્ડ નેનો-પાર્ટીકલ'નો ઉપયોગ કર્યો છે. જેમાં ઊર્જા / વિજળીની જરૂર પડતી નથી.
- > આ પદ્ધતિમાં 'ગોલ્ડ નેનો-પાર્ટીકલ' દ્વારા સૂર્યના કિરણોનો ઉપયોગ કરીને દરિયાના પાણીને ગરમ કરી તેમાંથી પીવાનું પાણી મેળવવામાં આવે છે.
- > આ 'ગોલ્ડ નેનો પાર્ટીકલ'નો ઉપયોગ કાર્બન ડાયોક્સાઈડને મિથેનમાં ફેરવવા માટે પણ થઈ શકે છે. આ સંશોધન બાદ હવે સોનાની ધાતુના બદલે હવે કોઈ ઓછી કિંમતની આર્થિક રીતે વ્યવહારુ ધાતુનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

રશિયાનું નવું ટેલિસ્કોપ :-

- > રશિયા દ્વારા Spektr-RG નામનું અંતરિક્ષ ટેલિસ્કોપ પ્રક્ષેપિત કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ પ્રોજેક્ટમાં જર્મની પણ સહભાગી છે. જાન્યુઆરી, 2019માં રશિયાનો Spektr-R નામના ટેલિસ્કોપ સાથેનો સંપર્ક તૂટ્યો હતો. આથી આ ટેલિસ્કોપના બદલે નવું Spektr-RG રશિયા દ્વારા પ્રક્ષેપિત કરવામાં આવ્યું છે.
- > Spektr-Rને 'રશિયન હબલ' પણ કહેવામાં આવતું હતું. Spektr-Rને વર્ષ 2011માં પ્રક્ષેપિત કરવામાં આવ્યું હતું.
- > તેનું કાર્ય બ્લેક હોલ, ન્યુટ્રોન તારાઓ, મેગનેટીક ફિલ્ડ વગેરેના અવલોકનનું હતું. Spektr-RG પણ આ જ કાર્ય કરશે. વધારામાં તે અવકાશમાં ક્ષ-કિરણો વિષયક અભ્યાસ પણ કરશે.

- > Spectr - RGને અંતરિક્ષની સ્થાયી કક્ષા 'લાગ્રાંજ પોઈન્ટ-2' (L2)માં મુકવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત Spectr - RG એ રહસ્યમય અંતરિક્ષ ઘટકો જેવા કે 'ડાર્ક મેટર' અને 'ડાર્ક એનર્જી' વિશેની તપાસ પણ કરશે.

વન-ગ્રામ કેપ્સ્યૂલ

- > હાલમાં ભારતીય કૃષિ સંશોધન પરિષદ (ICAR)ના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા એક નવી તકનીક વિકસાવવામાં આવી છે.
- > જે અંતર્ગત જૈવિક ખાતરોને હવે નાનકડી કેપ્સ્યૂલમાં પેક કરી શકાશે. આ કેપ્સ્યૂલને 'વન-ગ્રામ કેપ્સ્યૂલ' મતલબ કે એક ગ્રામની કેપ્સ્યૂલ કહેવામાં આવે છે.
- > આશરે એક કિલોની બેગમાં કે એક લિટરની બોટલમાં જેટલું જૈવિક ખાતર સમાય શકે છે તેટલી ક્ષમતા ધરાવતું ખાતર માત્ર એક ગ્રામની આ કેપ્સ્યૂલમાં સમાય શકશે. આથી ખેડૂતોને ખાતરના પરિવહનમાં મુશ્કેલીઓ નહિવત થશે.

Ploonets

- > ખગોળશાસ્ત્રીઓ દ્વારા અવકાશી પદાર્થોના એક નવા વર્ગને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલો છે, જેને 'Ploonets' કહે છે.
- > તેઓ 'અનાથ' (છૂટા પડેલાં) ઉપગ્રહો છે કે જે તેના મૂળ ગ્રહ કે પદાર્થની કક્ષામાંથી છૂટા પડ્યાં હોય.
- > Ploonet નામ એ પ્લાનેટ અને મૂન નામના મિશ્રણથી આપવામાં આવ્યું છે. (Planet + Moon = Ploonet)

રામાનુજન મશીન :-

- > Technion - ઈઝરાયેલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજીના સંશોધકોએ એક નવો ખ્યાલ (Concept) વિકસાવ્યો છે, જેનું નામ રામાનુજન મશીન રાખવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતના મહાન ગણિતજ્ઞ શ્રી શ્રીનિવાસ રામાનુજનના નામ પરથી આ મશીનનું નામ રાખવામાં આવ્યું છે.
- > આ કોઈ મશીન ન હોવાને બદલે એક પ્રકારનો ખ્યાલ છે, જેના દ્વારા અનુમાનો (Conjectures)ને ગણિતના સૂત્રરૂપે સ્થાપિત કરી શકાશે. આ મશીન કમ્પ્યુટરના નેટવર્ક રૂપે છે અને એક અલ્ગોરીધમ ચલાવે છે.

શ્રીનિવાસ રામાનુજન :-

- > તેમનો જન્મ 22 ડિસેમ્બર, 1887માં ઈરોડ (Erode) નામના ગામમાં થયો હતો. તેમના બાળપણથી જ તેઓ ગણિત પ્રત્યે ખૂબ ઉત્સાહ ધરાવતાં હતા.
- > ભારતમાં શ્રી રામાનુજનની યાદમાં દર વર્ષે 22મી ડિસેમ્બરે 'રાષ્ટ્રીય ગણિત દિવસ' ઊજવવામાં આવે છે. વર્ષ 1918મા તેઓ લંડનની 'રોયલ સોસાયટી'માં ચૂંટાઈ આવ્યાં હતા. 32 વર્ષની વયે (26 એપ્રિલ, 1920) તેમનું બિમારીના કારણે મૃત્યુ થયું હતું.

સાગર મૈત્રી-2 :-

- > રક્ષા સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO)ના દરિયાઈ શોધખોળ માટેના જહાસ INS સાગરધ્વનીને 2 મહિનાના સાગર મૈત્રી મિશન-2 માટે કોચીથી રવાના કરેલ છે.
- > સાગરનું પૂરું નામ Safety and Growth for All in the Region (SAGAR) છે.

- > મૈત્રીએ DRDOનું એક વિશિષ્ટ વૈજ્ઞાનિક અંગ છે જેનું પૂરું નામ Marine & Allied Interdisciplinary Training and Research Institute (MAITRI) છે.
- > INS સાગરધ્વનિનું નિર્માણ 'નોસેના ભૌતિક અને સમુદ્ર વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા' (NPOL) દ્વારા કરવામાં આવેલું છે. તે ભારતીય સમુદ્ર વિસ્તારમાં સમુદ્ર સંશોધન કાર્ય કરે છે, અને NPOLની માહિતી એકત્રીકરણની પ્રક્રિયાને વેગ આપે છે.

નાગ મિસાઈલ :-

- > ભારતીય સૈન્ય દ્વારા નાગ મિસાઈલનું ટ્રાયલ સફળ રીતે પોખરણ ખાતે કરવામાં આવેલું છે.
- > નાગ એ 'થર્ડ જનરેશન એન્ટિ ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ' (ATGM) છે. તેની રચના રક્ષા સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા કરવામાં આવેલી છે.
- > તે દિવસ રાત્રિ દરમિયાન દુશ્મનના ટેન્કને નષ્ટ કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. તે જમીન તથા હવા એમ બંને રીતે પ્રક્ષેપિત થઈ શકે છે.
- > તે કોઈપણ ઋતુ દરમિયાન કાર્ય કરવા માટે સક્ષમ છે. તેની ઓછામાં ઓછી રેંજ 500 મીટર તથા વધુમાં વધુ રેંજ 4 km. છે.
- > હેલિકોપ્ટર દ્વારા છોડવામાં આવતી નાગ મિસાઈલને HELINA કહે છે. તથા તે ધ્રુવ અને હલ રુદ્રા નામના આક્રમક હેલિકોપ્ટરમાંથી પ્રક્ષેપિત થઈ શકે છે.
- > નાગ મિસાઈલને 'ઈન્ટિગ્રેટેડ ગાઈડેડ મિસાઈલ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત વિકસિત કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત વિકાસ કરવામાં આવેલ અન્ય મિસાઈલો પૃથ્વી, ત્રિશુલ, આકાશ અને અગ્નિ છે.

ભાભા ક્વચ :-

- > તે ભારતનું પ્રથમ સ્થાનિક રીતે બનાવેલ 'બુલેટપ્રુફ જેકેટ' છે. તે સૌથી ઓછી કિંમતનું તથા સૌથી હળવું પણ છે. તેનું વજન માત્ર 6.6 kg. છે. જ્યારે પારંપરીક બુલેટપ્રુફ જેકેટનું વજન 17 kg. જેટલું હોય છે.
- => ઉત્પાદન :-
- > તેનું ઉત્પાદન ભારતની સંરક્ષણ સંસ્થાઓ જેવી કે ઓર્ડેનન્સ ફેક્ટરી બોર્ડ (Ordnance Factory Board) અને મિશ્ર ધાતુ નિગમ (MIDHANI) દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.
 - > OFB એ એક ઔદ્યોગિક સંસ્થા છે જે સંરક્ષણ મંત્રાલયના 'સંરક્ષણ ઉત્પાદન વિભાગ' અંતર્ગત કાર્ય કરે છે.
 - > OFBનું વડુંમથક કોલકાતામાં આવેલું છે. મિશ્ર ધાતુ નિગમ એ એક જાહેર નિગમ છે જે ભારતમાં વિશિષ્ટ ધાતુઓ અને મિશ્ર ધાતુઓના ઉત્પાદન સાથે સંકળાયેલ છે. તેનું વડુંમથક હૈદરાબાદમાં આવેલું છે.
 - > આ બુલેટપ્રુફ જેકેટના ઉત્પાદનમાં કાર્બન - નેનો મટીરીયલ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ થયેલો છે, જે ભાભા પરમાણુ સંશોધન (BARC) કેન્દ્ર દ્વારા આપવામાં આવેલ છે.
 - > ભાભા ક્વચમાં ઉચ્ચ-ઘનતા તથા ઉચ્ચ-કઠિનતા (સખ્તાઈ)ના સ્તરો વાપરવામાં આવેલ છે. આ ઉચ્ચ-કઠિનતા પોલિઇથિલીનમાંથી લેવામાં આવે છે. ત્યારબાદ તેને ઉચ્ચ તાપમાને ગરમ કરી એક જાડી કઠિન તકતી (પ્લેટ) બનાવવામાં આવે છે. જેના પર BARC દ્વારા આપવામાં આવેલ કાર્બન-નેનો મટીરીયલ લગાવવામાં આવે છે.

- > આ ક્વચના ઉત્પાદનમાં લેવાયેલ વિવિધ તત્ત્વોમાં કઠિન બોરોન કાર્બાઈડ સિરામિક્સ, કાર્બન નેનો-ટ્યુબ અને સંયુક્ત પોલિમરનો સમાવેશ થાય છે.

=> ક્વચ દ્વારા સંરક્ષણ :-

- > આ ક્વચ દ્વારા નીચે મુજબની રાઈફલ/ગન વિરુ સંરક્ષણ મળી શકે છે.
 - (1) AK-47 રાઈફલ : જેમાં 7.62 mm કઠિન સ્ટીલ હોય છે.
 - (2) INSAS બુલેટ : તે 5.56 mmની બુલેટ છે.
 - INSANનું પૂરું નામ Indian Small Arms System છે.
 - (3) SLR : તે સેલ્ફ-લોડીંગ રાઈફલ છે, જેની બુલેટ 7.65 mmની હોય છે.
- => ભાભા પરમાણુ સંશોધન કેન્દ્ર :-
- > તે ભારતની મુખ્ય પરમાણુ સંશોધન સંસ્થા છે. જે મહારાષ્ટ્રના ટ્રોમ્બે (મુંબઈ)માં આવેલી છે.
 - > તેનો હેતુ પરમાણુ ઊર્જાનો શાંતિપૂર્ણ ઉપયોગ ખાસ કરીને ઊર્જા ઉત્પાદનમાં થાય તે વિશેનો છે. BARCની સ્થાપના 3 જાન્યુઆરી, 1954માં થઈ હતી.
 - > આ સંસ્થાના સ્થાપક શ્રી હોમી જે. ભાભા હતા. તેમના નામ પરથી જ આ ક્વચનું નામ રાખવામાં આવેલું છે. આ સંસ્થા પરમાણુ ઊર્જા વિભાગની હેઠળ કાર્ય કરે છે.

જતન (JATAN) સોફ્ટવેર :-

- > C-DAC, પૂણેની 'હુમન સેન્ટર્સ ડિઝાઈન એન્ડ કમ્પ્યુટીંગ ગ્રુપ' સંસ્થા દ્વારા જતન સોફ્ટવેરની રચના તથા વિકાસ કરવામાં આવેલ છે.
 - > આ સોફ્ટવેર દ્વારા વિવિધ સંગ્રહાલયોનો ડિજિટલ સંગ્રહ બનાવી શકાય છે. આ માહિતીનો ઉપયોગ ભારતીય સંગ્રહાલયોની ડિજિટલ રિપોઝિટરી તથા નેશનલ પોર્ટલના નિયમન માટે થઈ શકે છે.
 - > આ ઉપરાંત સોફ્ટવેરનો ઉદ્દેશ્ય સંગ્રહાલયની બધી જ વસ્તુઓની ડિજિટલ છાપ બનાવવાનો છે.
 - > C-DAC પૂણે દ્વારા એક અન્ય સોફ્ટવેર 'દર્શક' પણ બનાવવામાં આવેલો છે. આ એક મોબાઈલ એપ્લિકેશન છે જેનો ઉપયોગ દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓની સંગ્રહાલયોની મુલાકાતના અનુભવને સારો બનાવવા માટે થાય છે.
- => C-DAC વિશે
- > C-DACનું પૂરું નામ સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ સ્માર્ટ કમ્પ્યુટીંગ છે. તે 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ એન્ડ ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી' હેઠળની સંશોધન અને વિકાસ સંસ્થા છે.
 - > ભારતનું પ્રથમ સ્વદેશી બનાવટનું સુપર-કમ્પ્યુટર 'પરમ 8000'ની રચના 1991માં C-DAC દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

શણના તારમાંથી સેલ્યુલોઝની શીટ

- > બાંગ્લાદેશના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા શણના તારને સેલ્યુલોઝની શીટમાં રૂપાંતરીત કરવાની નવી પદ્ધતિ વિકસાવવામાં આવી છે.
- > આ પદ્ધતિ દ્વારા તૈયાર થતી શીટ ઓછી કિંમતની તથા વિઘટનક્ષમ (બાયો ડિગ્રેડેબલ) છે. આ શીટનું નામ 'સોનાલિ' રાખવામાં આવ્યું છે. આ શીટનો ઉપયોગ વીટવાના પદાર્થ તરીકે તથા પોલી-બેગ (પ્લાસ્ટીકની કેરી બેગ જેવી) તરીકે થઈ શકે છે.
- > આ પોલી-બેગ ઈકો-ફ્રેન્ડલી છે. તેનો ઉપયોગ ખાદ્ય પદાર્થોના પેકીંગમાં થઈ શકે છે અને સ્વાસ્થ્યને નુકશાનકર્તા નથી. આથી આ દ્વારા પ્લાસ્ટીકના પ્રદૂષણને ઘટાડવામાં મદદ મળશે.

ARIENIS મિશન

- > ARIENIS મિશન એ નાસા દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલું એક મિશન છે.
- > આ મિશનનો હેતુ :- જ્યારે સૂર્યનું રેડિએશન ચંદ્રના ખડકો પર પડે છે ત્યારે ચંદ્ર પર શું અસર થાય છે એ જાણવા માટે એક અવકાશયાન આ મિશન અંતર્ગત મોકલવામાં આવશે. ચંદ્રનું સૂર્યના કિરણોથી રક્ષણ કરવા માટે કોઈ યુંબકીય ક્ષેત્ર ચંદ્ર પાસે નથી.

Security Pedia :-

- > કેન્દ્રીય ઔદ્યોગિક સુરક્ષા બળ (CISF) દ્વારા સિક્યુરિટી પીડિયા નામનો ઓનલાઈન જ્ઞાનકોષ (Encyclopedia) શરૂ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ વેબસાઈટમાં સંરક્ષણ સંબંધિત વિવિધ મુદ્દાઓ, વિશ્વમાં ઉપલબ્ધ હોય તેવી સંરક્ષણ ક્ષેત્રની આધુનિક ટેકનોલોજીઓ (સંરક્ષણ ક્ષેત્રમાં) વગેરેને આવરી લેવામાં આવેલ છે.
- > તે માત્ર સ્થાયી જ્ઞાનનો સંગ્રહ નથી પરંતુ એક ક્રિયાશીલ પ્લેટફોર્મ છે. તેમાં સુરક્ષા બળના સદસ્યો સૈન્ય સુરક્ષા સંબંધિત બાબતો વિશે બ્લોગ (Blog) પણ લખી શકે છે.
- > વિકિપીડિયાની જેમ જે કોઈપણ સભ્ય અધિકૃત અને ચકાસી શકાય તેવો સ્ત્રોત ટાંક્યા પછી માહિતી પોસ્ટ કરી શકે છે અથવા લેખમાં સુધારા-વધારી કરી શકે છે.
- > સિક્યુરિટી પીડિયાની સાથે-સાથે CISF દ્વારા CISF Tube પણ બનાવવામાં આવ્યું છે. તે CISFને લગતા વિડિયોનો ઓનલાઈન ડેટાબેઝ છે.
- > CIST Tube પર ઉપલબ્ધ વિડિયો, CISFના જવાનોને તેમના કાર્યક્ષેત્રથી સંબંધિત વિવિધ વિષયો વિશે શીખવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.

એકીકૃત યુદ્ધ સમૂહ (Integrated Battle Groups)

- > ભારતીય સેનાએ યુદ્ધમાં સારા પ્રદર્શન માટે અને દુશ્મન પર ઝડપથી હુમલો કરવા માટેની ક્ષમતા વધારવા એકીકૃત યુદ્ધ સમૂહ (IBG)ની રચના કરવાનું નક્કી કર્યું છે.
- > ભારતીય સૈન્યમાં સુધારાના હેતુથી IBGનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે. ઓગસ્ટ 2019ના અંત સુધીમાં IBGનો અમલ થશે તેવી સંભાવના છે.
- > IBG એ બ્રિગેડના કદ જેવડી કાર્યક્ષમ અને આત્મનિર્ભર કોમ્બેટ ફોર્મેશન છે.
- > સંભવિત જોખમો (Threat), ભૂપ્રદેશ (Terrain) અને કામગીરીના (Task) આધારે IBGની રચના અને તેના સંસાધનોની ફાળવણી કરવામાં આવશે.
- > IBGની ગોઠવણી જે-તે સ્થાનના આધારે 12થી 48 કલાકમાં એકત્રિત થઈ શકે તે રીતે કરવામાં આવશે.
- > રક્ષણાત્મક અને આક્રમક એમ બંને પ્રકારના IBG હશે. આક્રમક IBG એ ઝડપથી કાર્યવાહી કરીને દુશ્મનના પ્રદેશમાં હુમલો કરવા માટે સક્ષમ હશે. રક્ષણાત્મક IBG એ દુશ્મનના સંભવિત હુમલાના સંવેદનશીલ વિસ્તારોનું રક્ષણ કરશે.

માઈક્રોડોટ્સ (Microdots)

- > સડક પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલય એ વાહનોમાં માઈક્રો ડોટ્સ ફરજિયાત બનાવવા માટેની એક ડ્રાફ્ટ નોટીફિકેશન જાહેર કરી છે.
- > આ ડ્રાફ્ટ નિયમો દ્વારા 'કેન્દ્રીય મોટર વાહન નિયમો, 1969'માં ફેરફાર કરવામાં આવશે.

- > મોટર વાહનો અને તેના ભાગોને કાયમી અને લગભગ અદૃશ્ય માઈક્રોડોટ્સ સાથે જોડવામાં આવશે જેને ભૌતિક રીતે માઈક્રોસ્કોપથી વાંચી શકાય છે અને અલ્ટ્રાવાયોલેટ (UV) કિરણોથી ઓળખી શકાશે. આ માઈક્રોડોટ્સને નરી આંખે જોઈ શકાતા નથી.

- > હજારો માઈક્રોડોટ્સને વાહન અને તેના વિવિધ ભાગોમાં સ્પ્રે કરવામાં આવે છે. દરેક માઈક્રોડોટમાં 'યુનિટ આઈડેન્ટીફિકેશન' હોય છે, જેના દ્વારા વાહનોના વિવિધ ભાગોની તથા તે વાહનના માલિકની માહિતી મેળવી શકાશે.

- > માઈક્રોડોટ દ્વારા ભારતમાં વાહનોના નકલી ભાગોના વેચાણ અને વાહનોની ચોરી ઉપર નિયંત્રણ લાગશે.

ઓટોમેટેડ મલ્ટી-મોડલ બાયોમેટ્રિક આઈડેન્ટીફિકેશન સિસ્ટમ (Automated Multimodal Biometric Identification System - AMBIS)

- > મહારાષ્ટ્ર એ પ્રથમ રાજ્ય બન્યું છે જેના દ્વારા AMBISને અપનાવવામાં આવી છે. ટૂંક સમયમાં અન્ય રાજ્યો દ્વારા પણ આ પ્રણાલીને અપનાવવામાં આવશે.

=> AMBIS વિશે :-

- > Automated Fingerprint Identification System
- > AMBIS એ AFISનું સુધારેલું સ્વરૂપ છે. AFISમાં માત્ર 'વન-ટુ-વન ફિંગર પ્રિન્ટ'ની તપાસ થઈ શકતી હતી.
- > AMBIS પ્રણાલિમાં ફિંગરપ્રિન્ટ સિવાયના બાયોમેટ્રિક જેવાં કે આઈરીસ (Iris), ફેસ રેકગ્નીશન (Face Recognition), હથેળીઓનું સ્કેનીંગ વગેરે પણ સામેલ છે.
- > આ દ્વારા અપરાધીઓનો એક ડેટાબેઝ બનાવવામાં આવશે. જેથી પોલીસને મોટા પ્રમાણમાં મદદ થશે.

LCU L-56 જહાજ :-

- > ગાર્ડન રિસર્ચ શિપબિલ્ડર્સ એન્ડ એન્જિનિયર્સ (GRSE)ના 100મા યુદ્ધ જહાજ LCU L-56ને હાલમાં જ ભારતીય નૌ સેના દ્વારા વપરાશમાં લેવામાં આવ્યું છે.
- > આ જહાજને અંદમાન અને નિકોબાર દ્વીપ સમૂહ કમાન્ડ પર રાખવામાં આવશે. આ જહાજને વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે બીચ ઓપરેશન, શોધ અને બચાવ કાર્ય, આપત્તિ રાહત કાર્ય, પેટ્રોલીંગ તથા દેખરેખના કાર્યો માટે ઉપયોગમાં લેવાશે.
- > આ જહાજ MK IV શ્રેણીમાં છે. આ શ્રેણીમાં 'મેક ઈન ઈન્ડિયા' અંતર્ગત 90% જેટલી સામગ્રીઓ સ્વદેશી બનાવટની વાપરવામાં આવી છે.
- > LCU 56 એ એક ઉભયજીવી જહાજ પણ છે. તેની મુખ્ય ભૂમિકા યુદ્ધ ટૅકો, સશસ્ત્ર વાહનો, સૈનિકો અને સાધનોના પરિવહન માટેની છે.

=> GRSE વિશે :-

- > તેની સ્થાપના 1884માં થઈ હતી અને વર્ષ 1960માં તેનું રાષ્ટ્રીયકરણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > તે ભારતનું પ્રમુખ શિપયાર્ડ (Ship yard) છે. જે વ્યવહારિક તથા નૌ સેનાના જહાજોનું સમારકામ તથા ઉત્પાદન કરે છે.
- > હાલમાં તે ભારતનું પ્રથમ શિપયાર્ડ બન્યું છે જેણે 100 યુદ્ધ જહાજો બનાવ્યા હોય.

ઈસરોનું ટેકનીકલ સંપર્ક એકમ (ISRO Technical Liaison Unit - ITLU)

- > રશિયાના મોસ્કોમાં ITLUની સ્થાપનાને કેબિનેટ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આ પ્રકારનું આ ત્રીજું ITLU હશે.
- > અવકાશ વિભાગ (DoS) દ્વારા અન્ય 2 ITLU યુ.એસ.ના વોશિંગ્ટનમાં તથા ફ્રાંસના પેરિસમાં કાર્યરત કરવામાં આવેલા છે.
- > ITLU દ્વારા વિવિધ દેશો, તેમની અવકાશ સંસ્થાઓ, સંલગ્ન ઉદ્યોગો સાથે સહકાર તથા સંપર્કમાં વધારો કરવામાં આવે છે.

પાર્કર સોલાર પ્રોબ

- > 12 ઓગસ્ટ, 2019 એ નાસાના પાર્કર સોલાર પ્રોબ એ પોતાના સેવાનું એક વર્ષ પૂર્ણ કર્યું છે.
- > નાસાના 'Living with a Star' કાર્યક્રમ હેઠળનું આ પ્રોબ છે. નાસાના આ કાર્યક્રમમાં સૂર્ય-પૃથ્વીની પ્રણાલીના વિવિધ પાસાઓના અભ્યાસ કરવામાં આવે છે.
- > આ સોલાર પ્રોબ દ્વારા નાસા સૂર્યના વાતાવરણની માહિતી મેળવશે. નાસાના મત મુજબ આ પ્રોબ દ્વારા 'સૂર્ય વિશેની આપણી સમજમાં ક્રાંતિ આવશે.'
- > ઉપરાંત પાર્કર સોલાર પ્રોબ એ સૂર્યની સૌથી નજીકનો માનવ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ પદાર્થ છે.

SKYBOT F-850

- > રશિયાનો Skybot F-850 એ અવકાશમાં મોકલવામાં આવેલો પ્રથમ Humanoid Robot છે.
- > આ રોબોટને FEDOR પણ કહેવામાં આવે છે. જેનું પૂર્વ નામ Final Experimental Demonstration Object Research છે. માણસ માટેના ખૂબ જ જોખમ ધરાવતાં કાર્યોને આ રોબોટ દ્વારા કરવામાં આવશે. આ રોબોટ માણસ જેવો અને માણસોની હલન-ચલનને નકલ કરી શકે છે.

નાસાનું જેમ્સ વેબ-ટેલિસ્કોપ :-

- > નાસા વર્ષ 2021માં જેમ્સ વેબ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ (JWST) લોન્ચ કરવાની યોજના કરી રહ્યું છે.
- > આ ટેલિસ્કોપ એ 'ગ્રેવિટેશનલ લેન્સિંગ'ના ઉપયોગથી ખગોળીય અવલોકનો કરશે.
- > 'ગ્રેવિટેશનલ લેન્સિંગ' એ એક કુદરતી ઘટના છે. આ ઘટના આઈન્સ્ટાઈનની 'થિઅરી ઓફ જનરલ રિલેટિવિટી' પર આધારિત છે.
- > JWST દ્વારા આપણા બ્રહ્માંડની ઉત્પતિ વિશે અભ્યાસ કરવામાં આવશે. આ અંતર્ગત આપણા સૌર-મંડળના ઉત્પતિ તથા તેના વિકાસને લગતા દરેક તબક્કા વિશે અભ્યાસ કરવામાં આવશે.

'મિત્રા કેટર' :-

- > ચંદ્રયાન-2 દ્વારા 'મિત્રા' નામના કેટરની ઈમેજ લેવામાં આવી હતી.
- > આ કેટરનું નામ 20મી સદીના રેડિયો ભૌતિક શાસ્ત્રી શ્રી શિશિર કુમાર મિત્રાના નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું છે.

- > ભારતમાં રેડિયો કમ્યુનિકેશનના અધ્યયનની રજૂઆત કરનાર તેઓ પ્રથમ વ્યક્તિ હતાં.
- > તેઓએ આયનોસ્ફીયર વિશે તથા રેડિયો ફ્રિજિક્સ ક્ષેત્રે સંશોધન કાર્ય કર્યું છે
- > તેમણે 'Upper Atmosphere' નામનું એક પુસ્તક લખ્યું છે જે આયનોસ્ફીયરનો અભ્યાસ કરવા માંગતા લોકો માટે બાઈબલ સમાન છે.

ઈન્ડિયા સિક્યુરિટી સમીટ :-

- > 28 ઓગસ્ટ, 2019 એ નવી દિલ્હીમાં 12મી ઈન્ડિયા સિક્યુરિટી સમીટ યોજવામાં આવી હતી.
- > તેનું આયોજન એ 'એશોસિયેટેડ ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રી ઓફ ઈન્ડિયા(ASSOCHAM).
- > આ માટેની થીમ :- "Towards New National Cyber Security strategy" હતી.

હાયપરલૂપ :-

- > રિચાર્ડ બ્રાન્સનની 'વર્જન હાયપરલૂપ વન' કંપની દ્વારા મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય સરકાર સાથે એક હાયપરલૂપના નિર્માણ અંગે કરાર કરવામાં આવ્યો છે. આ અંતર્ગત તેઓ મુંબઈ અને પૂણેને જોડતી હાયપરલૂપનું નિર્માણ કરશે. જેમા પરિવહન માટે માત્ર 25 મિનિટનો સમય લાગશે.
- > હાયપરલૂપ એ એક પરિવહન પ્રણાલી છે, જેમાં લગભગ શૂન્યાવકાશ જેવી પરિસ્થિતિ ધરાવતી ટ્યુબ દ્વારા પરિવહન કરવામાં આવે છે.
- > હાયપરલૂપની વિચારધારા એ ટેસ્લાના સંસ્થાપક એલન મસ્ક (Elon Musk)ની છે.
- > હાયપરલૂપ દ્વારા માણસ અને માલ-સામાન બંનેનું પરિવહન શક્ય છે.

QRSAM

- > DRDO દ્વારા સ્વદેશી બનાવટની QRSAMનું ઓડિશાના કિનારા પાસેથી સફળ રીતે પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > QRSAMનું પૂર્વ નામ Quick Reaction Surface-to-Air Missile છે.
- > આકાશ મિસાઈલનું સ્થાન લેવા માટે QRSAMની રચના કરવામાં આવી છે.
- > QRSAM એ 360 ડિગ્રી કવરેજ ધરાવે છે.
- > તે ઘન (સોલિડ) ઈંધણ પ્રોપેલન્ટનો ઉપયોગ કરે છે અને તેની સ્ટ્રાઈક રેંજ 25-30 કિમીની છે. તે અનેક લક્ષ્યોને મારવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.
- > QRSAM એ નીચે ઉડતા પદાર્થો (Low Flying Objects)ને મારવા માટેની ક્ષમતા ધરાવે છે.

સ્પેસ સિચ્યુએશનલ અવેરનેસ કંટ્રોલ સેન્ટર (Space Situational Awareness Control Center) -

- > ઈસરો એ 'સ્પેસ સિચ્યુએશનલ અવેરનેસ કંટ્રોલ સેન્ટર'ની સ્થાપના માટેનો પાયો બેંગાલુરુમાં નાખ્યો છે.

- > ભારતીય અંતરિક્ષ સંપત્તિના રક્ષણને લગતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે, નિષ્ક્રીય ઉપગ્રહો, ભ્રમણ કરતા પદાર્થોના ટુકડાઓ, પૃથ્વીની નજીકથી પસાર થતી ઉલ્કાશિલાઓ અને ખરાબ અવકાશીય હવામાનનું નિયંત્રણ આ કેન્દ્ર દ્વારા કરવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત તે સ્વદેશી નિરીક્ષણ સુવિધાઓમાંથી નિષ્ક્રીય ઉપગ્રહોના ટ્રેકિંગ ડેટાનું પણ એકત્રીકરણ કરશે.
- > તે અવકાશના ટકાઉ ઉપયોગ માટે સક્રિય અવકાશીય ક્યારાના નિકાલ, અવકાશી ક્યારાનું મોડેલીંગ અને તેની અસર ઓછી કરવા સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓનું સંશોધન કાર્ય પણ કરશે.
- > ઈસરો દ્વારા એક 'ડિરેક્ટોરેટ ઓફ સ્પેસ સિસ્ટમ્સ એન્ડ અવેરનેસ એન્ડ મેનેજમેન્ટ'ની રચના કરવામાં આવી છે.
- > તેનો હેતુ અંતરિક્ષમાં ઉચ્ચ-મૂલ્યની અંતરિક્ષ સંપત્તિને અંતરિક્ષ ક્યારાઓના નજીકના પસાર થવાથી તથા ટકરાવથી સુરક્ષા આપવાનો છે. Space Situational Awareness & Management સંબંધિત તમામ પ્રવૃત્તિઓને વ્યવસ્થિત રીતે કરવા માટે જ બેંગાલુરુમાં નિયંત્રણ કેન્દ્રની સ્થાપના કરવામાં આવી રહી છે.

બાયોમેટ્રિક ટોકન સિસ્ટમ (Biometric Token System - BTS)

- > પશ્ચિમ અને કેન્દ્રીય રેલ્વે દ્વારા એક બાયોમેટ્રિક ટોકન સિસ્ટમ (BTS) રજૂ કરવામાં આવી છે. આ દ્વારા બિન-અનામત ડબ્બાઓની (સામાન્ય/જનરલ કોચ) પ્રક્રિયાને સુવ્યવસ્થિત કરવામાં આવશે.
- > આશરે ટ્રેન ઉપડવાના ત્રણ કલાક અગાઉ મુસાફરોને ટોકન આપવામાં આવશે.
- > આ ટોકન વહેલાં તે પહેલાંના ધોરણે આપવામાં આવશે. દરેક ટોકનમાં સિરિયલ નંબર હશે, આ નંબર મુજબ મુસાફરોએ ટ્રેનમાં જવાનું રહેશે.
- > વ્યક્તિગત મુસાફરોની બાયોમેટ્રિક માહિતીની ચકાસણી બાદ જ આ ટોકન આપવામાં આવશે. માન્ય ટિકિટ ધરાવતાં મુસાફરોનું 'ફિંગરપ્રિન્ટ સ્કેનીંગ' થયા બાદ તેમને ટોકન આપવામાં આવશે.
- > બાયોમેટ્રિક દ્વારા મળતી માહિતીને સ્થાનિક સ્થળે જ એક વર્ષ સુધી સંગ્રહ કરવામાં આવશે.
- > કોઈ આપત્તિના બનાવમાં, રેલ્વે સંચાલકોને મુસાફરોની યોગ્ય માહિતી પણ આ પદ્ધતિ દ્વારા સરળ રીતે મળી રહેશે.
- > આ ઉપરાંત, ટિકિટના કાળા બજારની પ્રવૃત્તિઓ પણ આ દ્વારા અટકાવી શકાશે.

ટાર્ડિગ્રેડ (Tardigrade)

- > ઈઝરાયેલનું અવકાશયાન 'Beresheet' એ ચંદ્ર પર કેશ થયું હતું. આ અવકાશયાનમાં 'ટાર્ડિગ્રેડ' નામના સજીવોને પણ સાથે મોકલવામાં આવ્યાં હતાં.
- > Beresheet એ ઈઝરાયેલની બિન-નફાકારી સંસ્થા 'SpaceIL'નું ખાનગી મિશન હતું. તેને ફાલ્કન-9 રોકેટ દ્વારા ફેબ્રુઆરી, 2019માં લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ટાર્ડિગ્રેડ એ પૃથ્વીની સપાટી પર, દરિયામાં તથા મીઠાં પાણીના સ્ત્રોતમાં જોવા મળે છે. ઉપરાંત આર્કટીક થી એન્ટાર્કટીક સુધી ખૂબ જ ઊંડાઈમાં પણ તે જોવા મળે છે.

- > તેઓ બ્રહ્માંડના ઠંડામાં ઠંડા તાપમાન, ઊંચામાં ઊંચું તાપમાન તથા અત્યંત રેડિયેશનને પણ સહન કરી શકે છે. તેઓ ખોરાક વગર પણ વર્ષો સુધી રહી શકે છે.
- > તેઓને પાણીના રીંછ (Water Bear) તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. તેઓની લંબાઈ માત્ર અડધા મિલીમીટર જેટલી હોય છે.
- > તેઓ 150°C જેટલા નીચા તાપમાને પણ જીવી રહી શકે છે.
- > તેઓ પૃથ્વી પરના સૌથી જટિલ સંરચના ધરાવતા જીવોમાંના એક છે.
- > વર્ષ 2017માં કરવામાં આવેલાં એક અભ્યાસ મુજબ, સુપરનોવા વિસ્ફોટ તથા ગામા-કિરણોની અસર જેવી મોટી ઘટનાઓ બાદ પણ તે પૃથ્વી પર જીવી શકશે.
- > ચંદ્ર પર આ જીવનું આગળ શું થશે? તેના વિશે વૈજ્ઞાનિકોમાં ચર્ચા ચાલું છે. આ જીવ પાણીમાં રહે છે અને ચંદ્ર પર જો આ જીવ સફળ રીતે જીવી શકશે તો ચંદ્ર પર પાણીની હાજરીના પુરાવાઓ મળી શકશે.

AN - 32

- > 3 જૂન 2019ના રોજ આસામના જોરહાટ એરપોર્ટથી અરૂણાચલ પ્રદેશના મેયુકા જવા માટે ભારતીય વાયુસેનાના AN-32 નામના વિમાને ઉડાન ભરી હતી. જોકે, ત્યારબાદ કુલ 13 લોકો સાથેનું આ વિમાન ગુમ થઈ ગયું હતું. આ વિમાનનો કાટમાળ અરૂણાચલ પ્રદેશના સિયાંગ જિલ્લામાં 12000 ફૂટની ઊંચાઈએ આવેલા જંગલો વાળા પહાડ પરથી મળી આવ્યો છે.
- => AN - 32 વિશે :-
- > આ એક વ્યૂહાત્મક (Tactical) પરિવહન વિમાન છે. જે ભારતીય વાયુ સેના દ્વારા સારા પ્રમાણમાં વપરાય રહ્યું છે.
- > તે 1984 થી સેવામાં છે અને વાયુ સેના માટેનું એક વિશ્વાસપૂર્વક વિમાન ઘણા વર્ષોથી છે.
- > તેનું આખું નામ એન્ટોનોવ (Antonov) AN - 32 છે. તે બે એન્જિનવાળું વિમાન છે અને તેની મહત્તમ ઝડપ 470 kmph થી 530 kmph સુધીની છે.

જલિયાંવાલા બાગ હત્યાકાંડની 100મી વર્ષગાંઠ

- > એપ્રિલ, 2019ના રોજ જલિયાંવાલા બાગ હત્યાકાંડની 100મી વર્ષગાંઠ નિમિત્તે પંજાબમાં અમૃતસરના જલિયાંવાલા બાગ સ્મારકમાં એક કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- > જેમાં ભારતના ઉપરાષ્ટ્રપતિ શ્રી એમ. વેંકેયા નાયડુએ જલિયાંવાલા બાગના શહીદોને શ્રદ્ધાંજલિ અર્પી હતી.
- > આ ઉપરાંત શ્રી એમ. વેંકેયા નાયડુએ આ પ્રસંગે 100 રૂપિયાના સ્મારક સિક્કા અને ટપાલ ટિકિટનું પણ અનાવરણ કર્યું હતું.

શ્રી કાશી વિશ્વનાથ કોરિડોરનો શિલાન્યાસ

- > તાજેતરમાં ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ઉત્તરપ્રદેશના વારાણસીમાં શ્રી કાશી વિશ્વનાથ કોરિડોરનો શિલાન્યાસ કર્યો છે.
- > આ 50 ફૂટના કોરિડોર દ્વારા ગંગા નદીના મણિકર્ણિકા અને લલિતા ઘાટને શ્રી કાશી વિશ્વનાથ મંદિર સાથે જોડવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત શ્રી કાશી વિશ્વનાથ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર પણ થશે.
- > આ અગાઉ 1780માં મરાઠા રાણી અહિલ્યાબાઈ હોલકરે આ મંદિર તથા તેની આસપાસના વિસ્તારનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હતો.

=> નોંધ :- ઉત્તરપ્રદેશના વારાણસી ખાતે આવેલા આ પ્રસિદ્ધ શ્રી કાશી વિશ્વનાથ મંદિરનો સમાવેશ ભારતના પ્રસિદ્ધ 12 જ્યોતિર્લિંગમાં થાય છે.

ભારતની 38મી વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ તરીકે જયપુરનો સમાવેશ

- > તાજેતરમાં યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં 'જયપુર'નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- > વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં સામેલ થનાર આ ભારતની 38મી સાઈટ છે.
- > અઝરબેજાનની રાજધાની બાકુ ખાતે યોજાયેલા વર્લ્ડ હેરિટેજ સમિતિના 43મા સત્રમાં આ સાઈટને વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં સમાવવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ સત્રમાં વિશ્વની કુલ 29 નવી સાઈટનો વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

જયપુર

- > ભારતના 'ધ વોલ્ડ સિટી ઓફ જયપુર'ને સાંસ્કૃતિક સ્થળ તરીકે વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ તરીકેનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે.
- > કેવલાદેવ નેશનલ પાર્ક, જંતરમંતર (જયપુર) અને હિલ ફોર્ટ્સ ઓફ રાજસ્થાન બાદ જયપુર વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં સમાવેશ પામનાર રાજસ્થાનની ચોથી સાઈટ છે.
- > જયપુરની સ્થાપના 1727માં આમેરના રાજા શ્રી જયસિંહ બીજાએ કરી હતી.

નોંધ :

- (1) આ અગાઉ ભારતની 37મી વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ તરીકે મુંબઈના વિક્ટોરિયન એન્ડ આર્ટ ડેકો એન્સેમ્બલનો અને એ અગાઉ ભારતની 36મી વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ તરીકે ગુજરાતના અમદાવાદનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

- (2) વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટની સંખ્યાની બાબતમાં સમગ્ર વિશ્વમાં ભારત છઠ્ઠા નંબરે છે. જ્યારે એશિયા-પેસિફિક રિજિયનમાં ચીન બાદ ભારત બીજા ક્રમે છે.
- (3) યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં સમાવેશ પામનાર ભારતની પ્રથમ સાઈટ અજંતાની ગુફાઓ (મહારાષ્ટ્ર, 1983) છે.
- (4) ભારતના વિવિધ રાજ્યોમાં સૌથી વધુ મહારાષ્ટ્રની 5 સાઈટનો અને ત્યારબાદ બીજા ક્રમે રાજસ્થાન અને તમિલનાડુની 4-4 સાઈટનો વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

ભારતની 38 વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટમાં

સમાવેશ પામેલી ગુજરાતની ત્રણ સાઈટો

ક્રમ	સાઈટ	ક્યારે સમાવેશ	કયા ક્રમે સમાવેશ	સ્થળ
1	ચાંપાનેર-પાવાગઢ આર્કિયોલોજિકલ પાર્ક	2004	26મા	જિલ્લો પંચમહાલ
2	રાણકી વાવ	2014	31મા	પાટણ
3	ઐતિહાસિક શહેર અમદાવાદ	2017	36મા	અમદાવાદ

યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સમિતિ

- > યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સમિતિમાં વર્તમાન સમયે કુલ 21 સભ્યો છે.
- > અને આ સભ્યોની મુદત 6 વર્ષની હોય છે.
- > યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સમિતિ દ્વારા યુનેસ્કોના વર્લ્ડ હેરિટેજ સ્થળોની પસંદગી કરવામાં આવે છે.

દિવસ મહિમા : 18 એપ્રિલ, World Heritage Day (વિશ્વ વિરાસત દિવસ)

- > માનવ સંસ્કૃતિ સાથે જોડાયેલા ઐતિહાસિક અને સાંસ્કૃતિક સ્થળોના સંરક્ષણ અંગે જાગૃતિ લાવવા માટે સમગ્ર વિશ્વમાં 18 એપ્રિલના રોજ 'વર્લ્ડ હેરિટેજ ડે'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > ઈ.સ. 1982માં ICOMOS નામની સંસ્થાએ ટ્યૂનિશિયામાં 18 એપ્રિલને 'World Heritage Day' અથવા તે 'International Day for Monuments and Sites' તરીકે ઉજવવાની શરૂઆત કરી હતી.
- > ત્યારબાદ યોજાયેલી UNESCOની 22મી સામાન્ય સભામાં આ દિવસની ઉજવણીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > ત્યારથી 18 એપ્રિલ 'વર્લ્ડ હેરિટેજ ડે' તરીકે ઉજવાય છે.
- > વર્ષ 2019ના 'World Heritage Day'ની થીમ 'Rural Landscapes' છે.

ગુરુ પદ્મસંભવા

- > હિમાલયના સંત ગુરુ પદ્મસંભવા માટેનું આઠમું આંતરરાષ્ટ્રીય સંમેલન નવી દિલ્હીમાં યોજવામાં આવ્યું છે.
- > ભારત અને ભૂટાનના રાજદ્વારી સંબંધોના ઔપચારિકરણના 50 વર્ષોની યાદી તરીકે આ સંમેલનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.
- > ગુરુ પદ્મસંભવાને ભૂટાનમાં ખૂબ જ પૂજનીય માનવામાં આવે છે.
- > તિબેટ, નેપાળ અને ભૂટાનમાં માનવામાં આવતાં 'તિબેટ બુદ્ધ ધર્મ' માં ગુરુ પદ્મસંભવાને 'દ્વિતિય બુદ્ધ' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

જન્મતિથી :- વીર સાવરકર

- > સ્વાતંત્ર્યવીર વિનાયક દામોદર સાવરકરની જન્મતિથી 28 મે,ના રોજ મનાવવામાં આવે છે. તેમનું લોકપ્રિય નામ વીર સાવરકર છે.
- > તેમનો જન્મ 28 મે, 1883 એ મહારાષ્ટ્રમાં નાસીક નજીક ભગુરમાં થયો હતો. તેમનું મૃત્યું 82 વર્ષની વયે 26 ફેબ્રુઆરી 1966માં થયું હતું.
- > તેઓ સ્વાતંત્ર્ય સેનાની ઉપરાંત રાજકીય નેતા, વકીલ, લેખક તથા 'હિન્દુત્વ' વિચારધારા (Philosophy)ના પ્રણેતા પણ હતા.
- > ભારતમાં સ્વદેશી આંદોલન દરમિયાન વિદેશી કાપડની હોળી કરનાર સ્વાતંત્ર્ય સેનાની 'વીર સાવરકર' હતા. "સુરાજ કદી સ્વરાજનું સ્થાન લઈ શકતું નથી" આ વિધાન વીર સાવરકરે ઉચ્ચાર્યું હતું.
- > તેઓ હિન્દુ મહાસભામાં સભ્ય હતા. તેઓ જ્યારે ઈંગ્લેન્ડમાં હતા ત્યારે 'ઈન્ડિયા હાઉસ' સાથે સંકળાયેલા હતા તથા તેમણે 'અભિનવ ભારત સોસાયટી' (પૂણે) તથા 'ફ્રી ઈન્ડિયા સોસાયટી'ની લંડનમાં સ્થાપના કરી હતી.
- > વર્ષ 1857ના બળવા વિશે તેમણે 'ધ ઈન્ડિયન વોર ઓફ ઈન્ડિપેન્ડેન્સ' પણ પ્રકાશિત કરેલ છે. તેઓ હિન્દુ મહાસભાના અધ્યક્ષ પણ બન્યા હતા.
- > ઉપરાંત તેમણે 'હિન્દુ રાષ્ટ્ર'ના વિચારને ટેકો આપ્યો હતો અને 'હિંદ છોડો' ચળવળનો વિરોધ પણ કર્યો હતો.
- > તેમણે અન્ય 2 પુસ્તકોનું પણ લેખન કર્યું છે, જે
1. 'જોસેફમઝીની : બાયોગ્રાફી એન્ડ પોલિટિક્સ
2. 'હિન્દુત્વ : વુ ઈઝ હિન્દુ' (તેમના કારાવાસ દરમિયાન) છે.
- > તેમના માનમાં વર્ષ 2002માં 'પોર્ટ બ્લેરના વિમાન મથકનું નામ 'વીર સાવરકર આંતરરાષ્ટ્રીય વિમાન મથક' રાખવામાં આવેલું છે.

મધ્યપ્રદેશનું ઓરછા શહેર અને યુનેસ્કો :-

- > હાલમાં યુનેસ્કો દ્વારા ઓરછા શહેરની સ્થાપત્ય વિરાસતને 'વિશ્વ ધરોહર સ્થળો'ની અસ્થાયી યાદ (Tentative List)માં સામેલ કરવામાં આવેલ છે.
- => **ઓરછા શહેર વિશે :-**
- > આ શહેર મધ્યપ્રદેશમાં બેતવા નદીના કિનારે બુંદેલખંડ વિસ્તારના નિવારી જીલ્લામાં આવેલું છે.
- > અહીંની સ્થાપત્ય શૈલી એ બુંદેલ રાજવંશ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ વાસ્તુકલાની એક વિશિષ્ટ શૈલી છે.
- > આ શહેરનું નિર્માણ 16મી સદીમાં બુંદેલ રાજા રૂદ્ર પ્રતાપસિંહ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.
- > ઓરછા પરિસર (Orchha Complex)ને મુખ્યત્વે ત્રણ વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવે છે. જેમાં જહાંગીર મહેલ, રાજ મહેલ અને શીશ મહેલનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ ઉપરાંત બે ઊંચી મિનારો પણ આકર્ષણનું કેન્દ્ર છે. જેનું નામ 'સાવન' અને 'ભાદો' છે. રાય પ્રવીન મહેલ અને ચતુર્ભુજ મંદિર પણ આકર્ષણના કેન્દ્રો છે.
- > ઓરછામાં એક 'શ્રી રામ રાજા મંદિર' આવેલું છે. આ ભારતનું એકમાત્ર સ્થળ છે જ્યાં ભગવાન રામની પૂજા એ કોઈ દેવી સ્વરૂપ તરીકે નહીં પરંતુ એક રાજા તરીકે કરવામાં આવે છે.
- > યુનેસ્કોની વિશ્વ ધરોહર સૂચિમાં સ્થાન પામતાં પહેલાં આ અસ્થાયી સૂચિમાં સ્થાન પામવું જરૂરી છે. જો આ સ્થળ યુનેસ્કોની અંતિમ સૂચિમાં સ્થાન પામશે તો તે ભારતનું 38મું સ્થળ બનશે, જે યુનેસ્કોની વિશ્વ ધરોહર સૂચિમાં સ્થાન પામેલ હોય.
- > ભારતના 37 વિશ્વ ધરોહર સ્થળોમાંથી 3 મધ્યપ્રદેશમાં આવેલો છે. જેમાં ભીમબેટકા, સાંચી અને ખજૂરાહોનો સમાવેશ થાય છે.

- > UNESCOનું પૂરું નામ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization છે.

નેશનલ મેરિટાઈમ હેરિટેજ મ્યુઝિયમ :-

- > ભારત અને પોર્ટુગલ ગુજરાતના લોથલમાં : પ્રાચીન ભારતીય સ્થળ પર 'નેશનલ મેરિટાઈમ હેરિટેજ મ્યુઝિયમ(સંગ્રહાલય)'ની સ્થાપનામાં સહભાગી થશે.
- > સંગ્રહાલયમાં ભારતનો આંતરિક જળમાર્ગનો વારસો અને પાણી દ્વારા થતો વેપાર પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે.
- > સાગરમાલા કાર્યક્રમ અંતર્ગત, મિનિસ્ટ્રી ઓફ શિપિંગ દ્વારા આ યોજાના અમલમાં લાવવામાં આવશે. ઉપરાંત આર્કેલોજીકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા (ASI-Archaeological Survey of India) (રાષ્ટ્રીય પુરાતત્ત્વ સર્વેક્ષણ), રાજ્ય સરકાર અને અન્ય હિસ્સેદારો પણ આ યોજનામાં સમાવિષ્ટ છે.

પાષાણ કલા (Rock Art)ના વિનાશ વિશે નિલગીરીના આદિવાસીઓમાં ચિંતા :-

- > નિલગીરી જંગલોના કરિકિયુર, (કીલ કોટાગીરીમાં આવેલ) ખાતે 40% જેટલી પાષાણ ચિત્રકલાઓ ટ્રેક્સ, પ્રવાસીઓ અને ફેરીયાઓ- વાંદરાઓ દ્વારા નાશ પામી છે.
- > ઈરુલા આદિવાસી પ્રજાતિ કે જેની નિલગીરી જંગલોની પાષાણ કલા સાથે પૂર્વજોના સમયથી સંબંધ છે, તેઓ આવા ગેરકાયદેસર ટ્રેક્સ દ્વારા થતા નાશના કારણે ખૂબ જ ગુસ્સે છે.
- > કરિકિયુરમાં આવેલ પાષાણ ચિત્રકલાની લિપિ એ સિંધુ ખીણની સભ્યતામાં જોવા મળતી લિપિઓ જેવી છે.

=> ઈરુલા આદિવાસી વિશે

- > તેઓ તમિલનાડુના ઉત્તરી જિલ્લાઓ અને કેરળના અમુક ભાગમાં વસવાટ કરે છે.
- > તેઓ 'ઈરુલા ભાષા' બોલે છે જે કન્નડ અને તમિલ ભાષાને મળતી આવે છે.
- > તેઓ ભારતના 'પર્ટીક્યુલરલી વલનરેબલ ટ્રાઈબલ ગ્રુપ' (PVTG- Particularly Vulnerable Tribal Groups)માં સમાવિષ્ટ છે. (ખાસ નબળા આદિવાસી જૂથો)
- > પાષાણ કલા ભારતમાં નીચેના સ્થળોએ જોવા મળે છે :
(1) ભીમબેટકા ગુફા :- હોશંગાબાદ અને ભોપાલની વચ્ચે તથા વિંધ્ય પર્વતમાળાના તળિયે આવેલી છે.
(2) બાઘ ગુફા :- બાઘાની નદીના કિનારે તથા મધ્યપ્રદેશના ધાર જિલ્લામાં આવેલી છે.
(3) જોગીમારા ગુફા :- આ પ્રાગૈત્ત્વિક ગુફાઓ છે. જે અજંતા અને બાઘની પહેલા બનેલ છે. તે છત્તીસગઢના સૂરગુજામાં નર્મદાના ઉદ્ભવ સ્થાનની નજીક આવેલ છે.
(4) અર્મામલાઈ ગુફા :- તે તમિલનાડુમાં વેલ્લોર જિલ્લામાં આવેલી છે. તે જૈન મંદિર, પ્રાચીન ચિત્રો અને પાષાણ કલા માટે જાણીતી છે.

ઓટ્ટમ થુલલ (Ottam Thullal) :-

- > ઓટ્ટમ થુલલ એ કેરળનું નાટ્ય-નાટક પ્રદર્શન કલા (Performing Art) સ્વરૂપ છે. જેની રચના કંચન નામ્બિયાર દ્વારા 'ચક્યાર કૂથુ' (Chakyar Koothu)ના વિકલ્પ તરીકે કરવામાં આવી હતી.

- > કંચન નામિયારે તેના સમયના રાજકીય-સામાજિક માળખા અને સમાજના પૂર્વગ્રહ સામે વિરોધ કરવાના એક માધ્યમ તરીકે તેનો ઉપયોગ કર્યો હતો, પરંતુ તે કેરલના મંદિરોમાં સૌથી લોકપ્રિય લોક કલા બની ગયું.
- > ઓટ્ટમ થુલલની વિશિષ્ટતા એ છે કે એક કલાકાર પોતે જ ગાયન અને વાર્તા કરે છે. જે ખૂબ જ કઠિન છે. અન્ય વ્યક્તિ સંલગ્ન છંદોનું પઠન કરે છે. આ કલામાં મૃદંગ અને ઈડિકકાએ જેવા સાધનો વપરાય છે.

=> ચક્ર્યાર કૃષ્ટુ વિશે :-

- > તે કેરળની એક પ્રદર્શન કળા છે.
- > તે અત્યંત શુદ્ધ એકપાત્રી નાટક/સંવાદ છે. જેમાં કલાકાર હિંદુ મહાકાવ્યો અને પુરાણોની કથાઓના બનાવો/વૃત્તાંતો વર્ણવે છે.
- > કોઈવાર, તેને આધુનિક 'સ્ટેન્ડ અપ કોમેડી એક્ટ'ના પારંપરિક સમકક્ષ માનવામાં આવે છે. જેમાં વર્તમાન સામાજિક-રાજકીય મુદ્દાઓ કે ઘટનાઓ પર ટિપ્પણી કરવામાં આવે છે.

ચૌખંડી સ્તૂપ

- > કેન્દ્રીય સંસ્કૃતિ મંત્રાલય દ્વારા જાહેર સૂચના મુજબ ઉત્તરપ્રદેશના સારનાથમાં આવેલ 'ચૌખંડી સ્તૂપ'ને 'રાષ્ટ્રીય પુરાતત્ત્વ સર્વેક્ષણ' (ASI-Archaeological Survey of India) દ્વારા 'રાષ્ટ્રીય મહત્વનું સ્મારક' (Protected Area of National Importance) ઘોષિત કરવામાં આવ્યું છે.

=> ચૌખંડી સ્તૂપ :-

- > આ એક પ્રાચીન બૌદ્ધ સ્થળ છે, જેનું નિર્માણ 5મી સદીમાં કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ સ્તૂપનું વર્ણન હ્યુ-એન-ત્સાંગ દ્વારા પણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > એવું માનવામાં આવે છે કે આ સ્તૂપ ચોથી અને છઠ્ઠી સદીની (ગુપ્તકાળ) વચ્ચે એક મંદિર તરીકે નિર્માણ પામ્યું હતું.
- > આ સ્થળ એ સ્થળની ઓળખ કરાવે છે; જ્યાં બુદ્ધ અને તેના શિષ્યો બોધ ગયાથી સારનાથ મુસાફરી દરમિયાન મળ્યા હતા.
- > બાદમાં રાજા તોડરમલના પુત્ર ગોવર્ધન દ્વારા મુઘલ શાસક હુમાયુની મુલાકાતના સ્મરણ માટે આ મંદિરને તેના હાલના આકાર 'અષ્ટકોણ ટાવર' ની રચનામાં ફેરવવામાં આવ્યું હતું.

કાશ્મીરનો ખીર ભવાની મેળો

- > ખીર ભવાની મેળો એ કાશ્મીરી પંડિતોના સૌથી મોટા ધાર્મિક તહેવારમાં નો એક છે.
- > તે સાંપ્રદાયિક સંવાદિતા (Communal Harmony)નું પ્રતીક બની ગયો છે કારણ કે મુસ્લિમ લોકો ભક્તો માટે બધી ગોઠવણ કરે છે, જેમાં ફૂલો-સ્ટોલ (Stall) અને અન્ય ચઢાવાની વસ્તુઓનો સમાવેશ થાય છે.
- > જમ્મુ અને કાશ્મીરના ગંદરબાલ જિલ્લાના ખીર ભવાની મંદિરમાં દર વર્ષે જ્યેષ્ઠ (જેઠ) અષ્ટમીના (આ વર્ષે 10 જૂન) દિવસે આ તહેવાર ઉજવાય છે.

બૌદ્ધ અવશેષ

- > આંધ્રપ્રદેશમાંથી બૌદ્ધ અવશેષ મળી આવેલ છે. તે એક યૂનાના પત્થરનો સ્તંભ છે.
- > સ્તંભની કેન્દ્રમાં ટોચ પર ચારે બાજુએ અર્ધ કમળના ચંદ્રકો મુકવામાં આવેલ છે.

- > આ સ્તંભ ઈક્સાવકુ સમયનો તથા અમરાવતી શૈલીનો છે. બૌદ્ધ મઠમાં બૌદ્ધ ગુરુઓ દ્વારા શીલમંડપમાં ઉપદેશો આપવામાં આવતા. આ સ્તંભ આ શીલમંડપનો ભાગ હશે તેમ જણાય છે.
- > આ શોધખોળ એક જાગૃતતા અભિયાન "Preserve Heritage for Posterity" અંતર્ગત કરવામાં આવી હતી.
- > આ અભિયાન CCVA (Cultural Centre of vijaywada and Amaravati) દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલું હતું.

=> અમરાવતી શૈલી વિશે :-

- > આ શૈલી આશરે 200 - 100 BC થી શરૂ થઈ છે. સદીઓ સુધી આ શૈલી વિકાસ પામી હતી. તેના ઉપર બહારનો કોઈ પ્રભાવ નથી.
- > તેને સૌપ્રથમ સાતવાહનો દ્વારા અને ત્યારબાદ ઈક્સાવકુ દ્વારા પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું હતું.
- > આ શૈલીમાં સફેદ મારબલનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- > બિન સાંપ્રદાયિક, હિંદુ અને ખાસ કરીને બૌદ્ધ ધર્મની કલાકૃતિઓ આ શૈલીમાં મળે છે.

મહારાજા રણજિત સિંઘની પ્રતિમા

- > મહારાજા રણજિત સિંઘની 180મી પુણ્યતિથી નિમિત્તે લાહોરમાં તેની એક પ્રતિમાનું અનાવરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > મહારાજા રણજિત સિંઘે પંજાબ વિસ્તાર પર આશરે ચાર દશકા સુધી રાજ કર્યું હતું (1801-39).
- > તેમણે તેમના રાજ્યને અંગ્રેજોથી બચાવ્યું હતું. સૈન્યનું આધુનિકીકરણ કયુ હતું. રાજ્યમાં બિનસાંપ્રદાયિકતા જાળવી હતી અને અમૃતસરના હરમિંદર સાહિબ મંદિરને સુવર્ણથી જડી તેને સુવર્ણ મંદિર બનાવ્યું હતું.

સ્વદેશ દર્શન યોજના

- > દેશમાં ગ્રામીણ પ્રવાસનું મહત્ત્વ સમજી, પ્રવાસન મંત્રાલય દ્વારા નવી 'ગ્રામીણ સર્કીટ' સ્વદેશ દર્શન યોજના અંતર્ગત શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > આ દ્વારા ગ્રામીણ અર્થતંત્રને પ્રોત્સાહન મળશે અને રોજગારીમાં વધારો થશે.
- > ઉપરાંત રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રવાસીઓ ભારતની ગ્રામ્ય સભ્યતાને ઓળખતાં થશે.
- > આ યોજના પ્રવાસન મંત્રાલય દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી હતી.
- > આ યોજના અંતર્ગતની પ્રવાસન સર્કીટો (થીમ મુજબ) આ પ્રમાણેની છે. બુદ્ધીસ્ટ સર્કીટ, કોસ્ટલ (તટીય-કિનારો) સર્કીટ, રણ સર્કીટ, ઈકો સર્કીટ, ધરોહર (હેરીટેજ) સર્કીટ, હિમાલય સર્કીટ, કિષ્ના સર્કીટ, ઉત્તર-પૂર્વ સર્કીટ, રામાયણ સર્કીટ, ગ્રામ્ય સર્કીટ, સ્પીરિચ્યુઅલ (આધ્યાત્મિક) સર્કીટ, સુફી સર્કીટ, તિર્થંકર સર્કીટ, ટ્રાઈબલ (આદિવાસી) સર્કીટ અને વાઈલ્ડલાઈફ સર્કીટ.

ચમલીયાલ મેળો

- > તે એક પ્રખ્યાત મેળો છે જે બાબા દલીપ સિંઘ મન્હાસની સમાધિ પર ઊજવવામાં આવે છે.
- > પ્રખ્યાત રીતે બાબા દલીપ સંઘ બાબા રામલીયાલ તરીકે ઓળખાય છે. તે એક સંત હતા. તેમના નામ પરથી જ તે ગામનું નામ રાખવામાં આવ્યું છે.
- > આ ગામ સાંબા જિલ્લાના રામગઢ વિસ્તારમાં આવેલું છે. આ ગામ ભારત-પાકિસ્તાનની સરહદ પર આવેલું છે.

- > તેમને દરેક ધર્મના લોકો દ્વારા પૂજનીય ગણવામાં આવે છે. ભારતીય બાજુ પર મેળો 3 દિવસ સુધી યોજાય છે અને પાકિસ્તાનની બાજુ પર (સૈદાનવલી ગામ, સિયાલકોટ જિલ્લા, પાકિસ્તાન) 7 દિવસ સુધી આ મેળો યોજાય છે.
- > આ સમાધિ એ કોમી એકતાનું સૌથી મોટું ઉદાહરણ છે, કેમ કે સરહદના બંને બાજુના લોકો પ્રાર્થના માટે એકત્ર થાય છે.
- > પાકિસ્તાન રૅજર્સ અને ભારતીય સૈન્ય વચ્ચે 'ચાદર', 'સક્કર' અને 'શરબત' ની આપ-લે આ મેળા દરમિયાન થાય છે.
- > વર્ષ 2018માં ભારત-પાકિસ્તાન તણાવ દરમિયાન આ મેળો બંધ રહ્યો હતો. (70 વર્ષમાં પ્રથમ વખત આ મેળો બંધ થયો હતો) વર્ષ 2019માં પણ સાદી રીતે ઊજવણી થઈ હતી અને ભારત-પાકિસ્તાનના સૈન્યો વચ્ચે કોઈ આપ-લે થઈ નથી.

મોહન રનાડે

- > 25 જૂન, 2019 એ પીઠ સ્વાતંત્ર્ય સેનાની શ્રી મોહન રનાડેનું મૃત્યુ પૂનામાં 90 વર્ષની વયે થયેલું છે.
- > તેઓએ 1950ના દશકાની ગોવાની આઝાદીની ચળવળમાં મહત્વનો ફાળો આપેલો છે.
- > તેમનો જન્મ 25 ડિસેમ્બર, 1930ના રોજ મહારાષ્ટ્રના સાંગલીમાં થયો હતો. તેમનું મૂળનામ 'મનોહર આપ્ટે' છે.
- > તેઓ એક વકીલ હતા અને ગણેશ દામોદર સાવરકર અને વિનાયક સાવરકર જેવા સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓથી ખૂબ પ્રભાવીત થયાં હતા.
- > ગોવાને પોર્ટુગીઝની હુકૂમતમાંથી છોડાવવા માટે તેમણે એક 'આઝાદ ગોમાંતક દળ'ની સ્થાપના કરી હતી.
- > આ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ પોર્ટુગીઝો વિરુદ્ધ સશસ્ત્ર બળવો કરવાનો હતો.
- > પોલીસ મથક પરના એક હુમલામાં 1955 દરમિયાન તેઓને ઈજા પહોંચી હતી અને તેમને 'Fort of Caxias'માં કેદ રાખવામાં આવ્યાં હતા.
- > 14 વર્ષના જેલવાસ બાદ 1969માં તે છૂટયા હતા અને 1986માં તેમને ગોવા પુરસ્કાર અને 2001માં પદ્મશ્રી મળેલ છે.

માકડેશ્વર મંદિર :-

- > મહારાષ્ટ્રમાં આવેલાં માકડેશ્વર મંદિરના જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય ભારતીય પુરાતત્ત્વ સર્વેક્ષણ દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે.
- > આ મંદિર વેનગંગા નદીના કિનારે, ગઢચિરૌલી જિલ્લામાં મરકંડા ગામમાં આવેલું છે. તથા તે એક મંદિર નહીં પરંતુ મંદિરોનો સમૂહ છે.
- > આ મંદિરોને 'વિદર્ભના બજુરાહો' કે 'મિનિ બજુરાહો' પણ કહેવામાં આવે છે. ઉત્તર ભારતની નગર શૈલીમાં આ મંદિરોનું નિર્માણ થયેલું છે.
- > શિવ, વૈષ્ણવ તથા શક્ત સંપ્રદાયના મંદિરો અહીં આવેલા છે.
- > મોટાભાગના મંદિરો સરળ રચના ધરાવે છે. જેમાં અર્ધમંડપ, મંડપ, અંતરાલ અને ગર્ભગૃહનો સમાવેશ થાય છે.

નોન-એલાઇન મુવમેન્ટ (NAM) :-

- > તાજેતરમાં NAMના કો-ઓર્ડિનેટીંગ બ્યુરોના મંત્રીઓની મિટિંગ વેનેઝુએલાની રાજધાની કારાકાસ (Caracas)માં યોજાય હતી.
- > (NAM-Non-Aligned Movement)ને બિન-જોડાણવાદી ચળવળ/જૂથ-નિરપેક્ષ ચળવળ કે જૂથ-નિરપેક્ષ નીતિ પણ કહેવામાં આવે છે.
- > આ મિટિંગની થીમ - Promotion and consolidation of Peace Through Respect for International Law હતી.

- > આ મિટિંગ દરમિયાન ભારત દ્વારા આબોહવા પરિવર્તન, ડિજિટલ ટેકનોલોજી અને આતંકવાદ વિશેના મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

=> NAM વિશે :-

- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1961માં બેલગ્રેડ (Belgrade)માં કરવામાં આવી હતી.
- > તેની સ્થાપના યુગોસ્લાવીયા, ભારત, ઈજિપ્ત, ઘાના અને ઈન્ડોનેશિયાના વડાઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > NAMની સ્થાપના શીત યુદ્ધ દરમિયાન થઈ હતી. આ એક એવી સંસ્થા હતી કે જેના સભ્યો યુ. એસ. કે સોવિયેત યુનિયન સાથે જોડાવા માંગતા ન હતા પરંતુ નિરપેક્ષ કે સ્વતંત્ર રહેવા માંગતા હતા.
- > આ ચળવળનો ઉદ્ભવ એશિયા-આફ્રિકાના વર્ષ 1955ના સંમેલન દરમિયાન થયો હતો. આ સંમેલન ઈન્ડોનેશિયાના બાન્ડુંગમાં યોજાયું હતું.

મુથુલક્ષ્મી રેડ્ડી

- > 30 જુલાઈ, 2019એ ગૂગલે એક ડુડલ (Doodle) બનાવીને શ્રીમતી મુથુલક્ષ્મી રેડ્ડીની 133મી જન્મજયંતિ ઊજવી હતી.
- > તેઓ બ્રિટિશ ઈન્ડિયાના પ્રથમ મહિલા ધારાસભ્ય (અથવા તો કાયદો ઘડનાર-Legislator) હતાં.
- > તેઓને 'મદ્રાસ લેજિસ્લેટીવ કાઉન્સિલ'માં વર્ષ 1927માં નિયુક્ત કરવામાં આવ્યાં હતા.
- > આ ઉપરાંત તેઓ એક ડોક્ટર છે. તથા ઘણાં ક્ષેત્રોમાં 'પ્રથમ મહિલા' છે.
- > તમિલનાડુ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યું છે કે દર વર્ષે તેઓની જન્મ જયંતિના દિવસે દરેક હોસ્પિટલમાં 'હોસ્પિટલ ડે' તરીકે ઊજવવામાં આવશે.

શવાલા (શિવાલય) તેજ સિંઘ મંદિર

- > 1000 વર્ષ જૂનું શવાલા તેજ સિંઘ મંદિર પાકિસ્તાનના સિયાલકોટમાં આવેલું છે.
- > આઝાદીના 72 વર્ષો બાદ પ્રથમ વખત આ મંદિરને ખોલવામાં આવ્યું છે.
- > આ મંદિરનું નિર્માણ સરદાર તેજ (તેજા) સિંઘ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. આ એક શિવ મંદિર છે.
- > લાહોર સ્થિત 'સર ગંગારામ હેરિટેજ ફાઉન્ડેશન'ની સહાયથી પાકિસ્તાન સરકારના ETPB દ્વારા આ મંદિરનું નવીનીકરણ અને જાળવણી કરવામાં આવશે.
- > ETPBનું પૂરું નામ Evacuee Trust Property Board છે.

'આરબ કી સરાઈ બાવલી'

- > બાવલીનો ગુજરાતીમાં અર્થ વાવ થાય છે.
- > ભારતીય પુરાતત્ત્વ સર્વેક્ષણ, આગાખાનના સાંસ્કૃતિક ટ્રસ્ટ તથા જર્મન દૂતાવાસની મદદથી 'આરબ કી સરાઈ બાવલી'નું નવીનીકરણ થઈ રહ્યું છે.
- > 1560ના દશકામાં મુઘલ સમ્રાટ હુમાયુના પત્ની 'હમીદા બાનૂ બેગમ' દ્વારા આ વાવનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. તેણી પોતે મક્કાથી 300 આરબને લાવ્યાં હતા, આથી તેમના નિવાસની વ્યવસ્થા માટે આ વાવ તથા સરાઈનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું.

- > આ સ્થળ નવી દિલ્હીના હુમાયુના મકબરાના સંકુલની અંતર્ગત આવેલું છે.
- > આ એક વિશિષ્ટ 'L' આકારની વાવ છે.

બહેરિનજું કિષ્ના (શ્રીનાથજી) મંદિર :-

- > આ મંદિરનું નિર્માણ આશરે 1817માં થયાય ભાટિયા હિંદુ સમુદાય દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું તથા હાલ પણ આ મંદિરનું નિયમન પણ આ સમુદાય દ્વારા જ કરવામાં આવે છે.
- > ખાડી (ગલ્ફ) દેશોનું આ પ્રથમ અને સૌથી જૂનું મંદિર માનવામાં આવે છે.
- > વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદીએ આ મંદિરના જિર્ણોદ્ધારનો પ્રારંભ કરાવ્યો છે.

આદર્શ સ્મારક યોજના

- > સંસ્કૃતિ મંત્રાલય દ્વારા આ યોજના હેઠળ 100-દિવસીય એજન્ડા જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં 100 થી વધુ સ્મારકો પાસે વરસાદના પાણીના સંગ્રહ (જળ સંચય) માટેની રચના કરવામાં આવશે.
- > આ ઉપરાંત 25-જેટલા ફરતા વૈજ્ઞાનિક સંગ્રહાલયો ગ્રામ્ય વિસ્તારો માટેની પણ યોજના છે.
- > આ યોજના વર્ષ 2014માં શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ પર્યટકો અને ખાસ કરીને દિવ્યાંગ પર્યટકો માટેની સુવિધામાં વધારો કરવાનો છે.
- > આ અંતર્ગત 100 જેટલાં સ્મારકો (જેનું ASI દ્વારા સંરક્ષણ કરવામાં આવે છે.)નો આદર્શ સ્મારક તરીકે વિકાસ કરવામાં આવશે.

ઓડિશાનું 3600 વર્ષ જૂનું સ્થળ

- > ભારતીય પુરાતત્વ સર્વેક્ષણ (ASI-Archaeological Survey of India) મુજબ, ઓડિશાના એક સ્થળે 3600 વર્ષ પહેલા ગ્રામીણ વસાહતનો વિકાસ થયો હતો તેના પૂરાવા મળી આવ્યાં છે.
- > આ સ્થળ ઓડિશાના કટક જિલ્લાના જલાલપુર ગામનું 'ભારતી હુડા' સ્થળ છે.
- > આ સ્થળ વિશેની માહિતી, ASI દ્વારા વર્ષ 2018 માં શોધાયેલા અનાજ તથા પ્રાચીન કલાકૃતિઓ પરથી મળી આવેલ છે.
- > ચારકોલ (કોલસા)ના નમૂનાના 'રેડિયો કાર્બન ડેટિંગ' પરિક્ષણ પરથી આ સ્થળના સમયનો અંદાજ મેળવામાં આવ્યો છે.
- > આ શોધ પરથી અહીં તામ્રપાષાણ (Chalcolithic) સંસ્કૃતિનું અસ્તિત્વ હતું એ વાતની જાણ મળે છે.
- > આ સ્થળ મહાનદીના મુખત્રિકોણ પ્રદેશના અન્ય ઉત્ખનન કરાયેલા સ્થળો (ગોલાબાઈ સાસન, સુઆબરેઈ વગેરે) સાથે સાંસ્કૃતિક સામ્યતા ધરાવે છે.
- > આ સંસ્કૃતિમાં એક નવા પ્રકારની ધાર્મિક માન્યતા ઉદ્ભવી હશે તેવું એક સૂર્યના પ્રતીક પરથી કહી શકાય છે. આ લોકો પ્રકૃતિની પૂજા કરતાં હશે તેવો અંદાજ છે.
- > ઉલ્લેખનીય છે કે, પ્રસિદ્ધ કોણાર્કનું સૂર્યમંદિર અહીંથી માત્ર 30 કિમી જ દૂર છે. આ સૂર્યમંદિરનું નિર્માણ 13મી સદીમાં થયું હતું.
- > આથી, માનવ વસાહતની સાથે-સાથે આ સ્થળની આસપાસ સૂર્ય પૂજાની પરંપરાનો પણ વિકાસ થયો હશે.
- > રેડિયો કાર્બન ડેટિંગ પદ્ધતિને C-14 ડેટિંગ પદ્ધતિ પણ કહે છે. કેમ કે આ પદ્ધતિમાં C-14 નો ઉપયોગ થાય છે.

- > વર્ષ 2019 એ સ્થાનિક ભાષાઓ માટેનું સંયુક્ત રાષ્ટ્રોનું આંતરરાષ્ટ્રીય વર્ષ છે.
- > વિશ્વમાં સૌથી વધુ જીવંત સ્થાનિક ભાષાઓ પપુઆ-ન્યુ-ગિની દેશમાં છે. (આશરે 840 જેટલી) આ અંતર્ગત ભારત 453 ભાષાઓ સાથે ચોથા ક્રમે આવે છે.
- > Ethnologue નામની એક ભાષાઓની ડિરેક્ટરીમાં વિશ્વમાં કુલ 7,111 જીવંત ભાષાઓની સૂચિ આપવામાં આવી છે.
- > જ્યારે પ્રથમ ભાષાઓની ગણતરી કરવામાં આવે તો સૌથી વધુ બોલાતી ભાષાઓ આ મુજબ છે : યાઈનીઝ, સ્પેનીશ, અંગ્રેજી, હિન્દી અને અરબી.
- > વર્ષ 2016માં UN's Permanent Forum on Indigenous Issuesના એક તારણ મુજબ, 6700 બોલાતી ભાષાઓમાંથી 40% ભાષાઓ વિલુપ્ત થવાના ખતરામાં છે.
- > યુનેસ્કો મુજબ, વિશ્વમાં વર્ષ 1950થી હાલ સુધીમાં આશરે 228 ભાષાઓ વિલુપ્ત થઈ ગય છે.

સ્થાનિક લોકો

- > દર વર્ષે 9 ઓગસ્ટે 'સ્થાનિક લોકો માટેના આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ' (International Day of Indigenous People)ની ઊજવણી કરવામાં આવે છે. આ દિવસને 'વિશ્વ આદિવાસી દિવસ' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > સ્થાનિક લોકોની વસતી માટેની સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના કાર્યકારી સમૂહની પ્રથમ બેઠક વર્ષ 1982માં જીનીવા શહેરમાં યોજવામાં આવી હતી.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની વર્ષ 2019ના આ દિવસની થીમ 'સ્થાનિક ભાષાઓનું આંતરરાષ્ટ્રીય વર્ષ' (International Year of Indigenous Language) છે.
- > આ દિવસે, ભારતમાં 'ખાદી અને ગ્રામોદ્યોગ આયોગ' (KVIC-Khadi and Village Industries Commission) દ્વારા એક નવા 'લેધર મિશન'ની શરૂઆત કરવામાં આવેલી છે.

વિરાસત-એ-ખાલસા સંગ્રહાલય

- > એક દિવસમાં એશિયા ઉપખંડમાં સૌથી વધુ મુલાકાતીઓ માટે વિરાસત-એ-ખાલસા સંગ્રહાલયને 'Asia Book of Records'માં સ્થાન મળ્યું છે.
- > માત્ર એક દિવસમાં આ સંગ્રહાલયમાં 20,569 જેટલા મુલાકાતીઓ આવ્યાં હતાં.
- > આ સંગ્રહાલય પંજાબના આનંદપુર સાહિબમાં આવેલું છે.
- > 'લિમકા બુક ઓફ રેકોર્ડ્સ' તથા 'ઈન્ડિયા બુક ઓફ રેકોર્ડ્સ'માં પણ સૌથી વધુ મુલાકાતીઓના વિષયમાં આ સંગ્રહાલય ઉચ્ચ સ્થાન ધરાવે છે.
- > વિજ-ઉપયોગ ઘટાડવા માટે આ સંગ્રહાલયને રાજ્યની ઊર્જા-સંરક્ષણ સ્પર્ધામાં 'પંજાબ એનર્જી ડેવલપમેન્ટ એજન્સી' દ્વારા પુરસ્કાર આપવામાં આવ્યો છે.
- > ગુરુ ગોબિંદ સિંઘ (10મા શીખ ગુરુ) દ્વારા 'ખાલસા પંથ'ની સ્થાપના કરવાના 300 વર્ષની યાદી રૂપે આ સંગ્રહાલયની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

મહર્ષિ બાદરાયણ સન્માન 2019

- > રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા 'મહર્ષિ બાદરાયણ સન્માન' આપવામાં આવે છે. ભારત સરકાર દ્વારા વર્ષ 2002માં આ સન્માનની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

- > આ સન્માનનો હેતુ ફારસી, અરબી, પાલી, પ્રાકૃત અને શાસ્ત્રીય ભારતીય ભાષાઓ (ઓરિયા, કન્નડ, તેલુગુ, મલયાલમ)ના ક્ષેત્રે નોંધપાત્ર યોગદાન આપવા માટે 30-45 વર્ષની વયજૂથના વિદ્વાનોનું સન્માન કરવાનો છે.
- > આ સન્માનમાં એક સન્માન પત્ર, એક સ્મૃતિ ચિન્હ અને એક લાખ રૂપિયાનું ઈનામ આપવામાં આવે છે.
- > બાદરાયણે વેદાંતના મૂળ લખાણો લખ્યા હોવાથી તેઓને વેદાંત પ્રણાલિના સ્થાપક માનવામાં આવે છે.

આદિ મહોત્સવ

- > આદિ મહોત્સવ એ એક નવ દિવસનો આદિવાસી કાર્યક્રમ છે, જે 7 ઓગસ્ટ, 2019 થી લેહમાં યોજાશે. પ્રથમ વખત આ મહોત્સવ લેહમાં યોજવામાં આવી રહ્યો છે.
- > આદિ મહોત્સવ એ 'રાષ્ટ્રીય આદિવાસી કાર્યક્રમ' છે. આ કાર્યક્રમ એ 'જનજાતી મંત્રાલય' અને TRIFEDની સંયુક્ત પહેલ છે. TRIFEDનું પૂરું નામ Tribal Co-operative Marketing Development Federation of India છે.
- > આ કાર્યક્રમની થીમ : 'A Celebration of the Spirit of Tribal craft, Culture and commerce' છે. આ અંતર્ગત જનજાતીય વ્યાપારને ડિજિટલ તથા ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમ દ્વારા એક સ્તર આગળ લાવવામાં આવશે.
- > આ કાર્યક્રમમાં જનજાતીય કલાકૃતિ તથા હસ્તકલાનું પ્રદર્શન તથા વેંચાણ, વન ઔષધ તથા વન ખોરાકનું પ્રદર્શન, આદિવાસી લોકકલાનું પ્રદર્શન વગેરે જેવી ક્રિયાઓ કરવામાં આવશે.

Protection and Preservation of Endangered Languages :-

- > ભારત સરકાર દ્વારા જોખખમાં મુકાયેલી ભાષાઓના સંરક્ષણ હેતુ એક યોજના ચલાવવામાં આવી રહી છે, જેનું નામ 'Protection and Preservation of Endangered Languages' છે. આ યોજના વર્ષ 2013થી કાર્યરત છે.
- > આ યોજનાની દેખરેખ ભારતીય ભાષા સંસ્થા (CIIL - Central Institute of Indian Languages) દ્વારા કરવામાં આવે છે. આ સંસ્થા કર્ણાટકનાં મૈસુરમાં સ્થિત છે.
- > CIILની સ્થાપના વર્ષ 1969માં માનવ સંસાશન વિકાસ મંત્રાલય હેઠળ કરવામાં આવી હતી.
- > ભારત સરકાર ભાષાઓને એ રીતે વ્યાખ્યાયિત કરે છે કે જેની કોઈ ચોક્કસ લિપી હોય અને 10,000 કે તેથી વધુ આ ભાષા બોલનારા લોકો હોય છે.
- > UNESCO દ્વારા જે ભાષા કઈ બોલતું ન હોય કે જે ભાષાનું જ્ઞાન કોઈ પાસે ના હોય તેવી ભાષાને લુપ્ત થયેલી ભાષા ગણવામાં આવે છે.
- > UNESCO દ્વારા ભારતની 42 ભાષાઓને ગંભીર રીતે જોખખી (Critically Endangered) વર્ગમાં મુકવામાં આવેલી છે.

નવી બેચ
શરૂ

STI/PI
MAINS

ICE[®]
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

રાજકોટ

93757-01110 / 93280-01110

યુનેસ્કોના વિશ્વ ધરોહર સ્થળોની યાદીના ભારતીય સ્થળો

ક્રમ	સ્થળનું નામ	રાજ્ય / વિસ્તાર	માહિતી
01	અજંતાની ગુફાઓ	મહારાષ્ટ્ર	<ul style="list-style-type: none"> → અજંતાની ગુફાઓ એ બૌદ્ધ-ગુફાઓ છે. → આ ગુફાઓનું નિર્માણ બે તબક્કાઓમાં થયું હતું. પ્રથમ તબક્કો એ રાજા અશોકના કાળ દરમિયાન અને બીજો તબક્કો ગુપ્ત-કાળ દરમિયાન હતો. → આ ગુફાઓ ખડકોને કોતરીને (Rock-cut) બનાવવામાં આવેલી ગુફાઓ છે. → કુલ ગુફાઓ : 31
02	ઈલોરાની ગુફાઓ	મહારાષ્ટ્ર	<ul style="list-style-type: none"> → આ ગુફાઓમાં બુદ્ધ, હિંદુ અને જૈન એમ ત્રણેય ધર્મની સંયુક્ત ગુફાઓ જોવા મળે છે. → આ ગુફાઓનું નિર્માણ તથા તેની અંદરની કારિગરી ઈ.સ. 600 થી ઈ.સ. 1000 ના સમયગાળા દરમિયાન થયેલી છે. → 16 નંબરની ગુફામાં પ્રસિદ્ધ કૈલાશ મંદિર આવેલું છે. → અહીં કુલ 100 ગુફાઓ આવેલી છે, જે પૈકી માત્ર 34 ગુફાઓ જ જાહેર લોકો માટે ખૂલી છે. → આ 34 પૈકી 12 બૌદ્ધ ધર્મની ગુફાઓ, 17 હિંદુ ધર્મની ગુફાઓ અને 5 જૈન ધર્મની ગુફાઓ છે.
03	આગ્રાનો કિલ્લો	ઉત્તર પ્રદેશ	<ul style="list-style-type: none"> → આગ્રાના કિલ્લાને આગ્રાનો લાલ કિલ્લો પણ કહેવામાં આવે છે. → આ કિલ્લાનું હાલનું સ્વરૂપ મુઘલ રાજા અકબરના સમયગાળા (ઈ.સ. 1565 થી ઈ.સ. 1573) દરમિયાન આપવામાં આવ્યું હતું. → આ કિલ્લો યમુના નદીના કિનારે આવેલો છે. તથા મુઘલ રાજવંશના રહેઠાણ માટેનું આ પ્રમુખ સ્થળ હતું. → કિલ્લો જે સ્થળે બનાવાવમાં આવ્યો છે તે પ્રાચીન સ્થળને 'બાદલગઢ' કહેવામાં આવતું હતું.
04	તાજમહેલ	ઉત્તર પ્રદેશ	<ul style="list-style-type: none"> → તાજમહેલ એ વિશ્વની સાત અજાયબીઓ પૈકીની એક છે. → તાજમહેલનું નિર્માણ મુઘલ રાજા શાહજહાં દ્વારા તેની ત્રીજી પત્ની મુમતાજ મહેલ (અર્જુમંદ બાનુ) ની યાદમાં કરાવવામાં આવ્યું હતું. → તાજમહેલના પ્રમુખ સ્થાપત્યકાર (Architect) 'ઉસ્તાદ અહમદ લાહૌરી' હતા. → તાજમહેલના નિર્માણમાં ઈરાની શૈલી, ઈસ્લામીક શૈલી અને ભારતીય શૈલીના તત્ત્વોનું મિશ્રણ જોવા મળે છે.
05	કોણાર્કનું સૂર્ય મંદિર	ઓડિશા	<ul style="list-style-type: none"> → મહાનદીના મુખત્રિકોણ પ્રદેશના વિસ્તારમાં ઓડિશાના પુરી જિલ્લામાં આ મંદિર આવેલું છે. → આ મંદિરને 'કાળા પેગોડા' (Black Pagoda) પણ કહેવામાં આવે છે. → આ મંદિરનું નિર્માણ ઓડિશા શૈલીની અંતર્ગત આવતી કલિંગ સ્થાપત્ય શૈલીમાં થયેલું છે. → દર વર્ષે પ્રસિદ્ધ ચંદ્રભગા મેળો અહીં યોજવામાં આવે છે. → હિંદુ દેવતા 'સૂર્ય'ને આ મંદિર સમર્પિત છે.

06	મહાબલીપુરમ્	તમિલનાડુ	<ul style="list-style-type: none"> → સાતમી અને આઠમી સદી દરમિયાન પલ્લવ રાજાઓ દ્વારા મહાબલીપુરમ્માં આવેલા સ્મારકોનું નિર્માણ કરવામાં આવેલું હતું. → અહીં આશરે 400 જેટલા પ્રાચીન સ્મારકો તથા મંદિરો આવેલાં છે. → ગંગાનું અવતરણ તથા અર્જુનની તપસ્યા જેવા પ્રસંગોના વર્ણન અહીં જોવા મળે છે → અન્ય સ્થળો: પાંચ રથ, ગણેશ રથ, મુકુંદ નયનાર મંદિર, તટ મંદિરો, ગુફા મંદિરો વગેરે.
07	કાઝીરંગા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	આસામ	<ul style="list-style-type: none"> → બ્રહ્મપુત્રા નદીના પૂરનાં મેદાનોમાં આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન આવેલું છે. → સૌપ્રથમ વર્ષ 1908માં ગેંડાના સંરક્ષણ હેતુથી આ સ્થળને અનામત જંગલ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. → વર્ષ 1974માં કાઝીરંગાને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. → વિશ્વમાં એક-શિંગી ગેંડાના રહેઠાણનું આ સૌથી મોટું સ્થળ છે. → અહીં આશરે 2400 થી વધુ ગેંડા રહે છે. (વર્ષ 2018 ની ગેંડાની વસતી ગણતરી મુજબ) → અન્ય પ્રાણીઓ: વાઘ, હાથી, હરણ, જંગલી ભેંસ વગેરે.
08	માનસ વન્યજીવ અભયારણ્ય	આસામ	<ul style="list-style-type: none"> → હિમાલયની તળેટીમાં માનસ નદીના મેદાનોમાં આ અભયારણ્ય આવેલું છે. → આ અભયારણ્યનો થોડા ભાગ ભૂટાનમાં પણ આવેલો છે. → વાઘ સંરક્ષણ માટે 'પ્રોજેક્ટ ટાઈગર' હેઠળ આ સ્થળને 'વાઘ અનામત સ્થળ' પણ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. → 'જોખમમાં મૂકાયેલા વિશ્વ ધરોહર સ્થળો'ની યાદીમાંથી વર્ષ 2011માં આ સ્થળને દૂર કરવામાં આવ્યું છે.
09	કેવલાદેવ (કેઓલાદેઓ) રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	રાજસ્થાન	<ul style="list-style-type: none"> → રાજસ્થાનના ભરતપુરમાં આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન આવેલું છે. → આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનને પહેલાં 'ભરતપુર પક્ષી અભયારણ્ય' પણ કહેવામાં આવતું હતું. → રામસાર સ્થળોની યાદીમાં પણ આ અભયારણ્યનો સમાવેશ થાય છે. → સ્થળાંતરીત પક્ષીઓ માટેનું આ એક પ્રસિદ્ધ સ્થળ છે. → મુખ્ય બે સ્થળાંતરીત પક્ષીઓ: <ol style="list-style-type: none"> (1) પાણીનું બતક (Water Fowl) (2) સાઈબેરીયન કેન (Siberian Crane)
10	ગોવાના ચર્ય	ગોવા	<ul style="list-style-type: none"> → 16મી સદીથી 18મી સદી દરમિયાન પોર્ટુગીઝો દ્વારા ગોવાના ચર્યોનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. → ગોવાની જૂની રાજધાની વેલ્હા ગોવા (Velha Goa) માં આ ચર્યો આવેલા છે. → આ સ્મારકો તથા ચર્યોના લીધે ગોવાને 'પૂર્વનું રોમ' (Rome of the Orient) પણ કહેવામાં આવે છે. → સૌથી પ્રસિદ્ધ સ્થળ : Basilica of Bonn Jesus

11	બજુરાહો	મધ્ય પ્રદેશ	<ul style="list-style-type: none"> → અહીં કુલ 85 જેટલા મંદીરોનું નિર્માણ થયું હતું, જે પૈકી માત્ર 22 મંદિરો જ જીવંત છે. → આ 22 મંદીરો 10મી સદીના 'ચંદેલા રાજવંશ'નું સૂચન કરે છે. → અહીં હિંદુ અને જૈન એમ બન્ને ધર્મના મંદિરો જોવા મળે છે. → મંદીરોનું નિર્માણ મિશ્ર શૈલીમાં કરવામાં આવેલું છે. → પ્રસિદ્ધ સ્થળ : કંડારિયા મહાદેવ મંદિર.
12	હમ્પીના સ્મારકો	કર્ણાટક	<ul style="list-style-type: none"> → હમ્પીએ 14મી સદીના પ્રસિદ્ધ વિજયનગર રાજવંશનું કેન્દ્ર હતું. → કર્ણાટકમાં તુંગભદ્રા નદીના કિનારે બેલ્લારી/બલ્લારી જિલ્લામાં હમ્પીના સ્મારકો આવેલાં છે. → પ્રસિદ્ધ વિરુપક્ષ મંદીરનો પણ આ સ્મારકોના સમૂહમાં સમાવેશ થાય છે. → અહીં જોવા મળતાં મંદીરોનું નિર્માણ મુખ્યત્વે દ્રવીડ શૈલીમાં થયેલું છે. → હિંદુ તથા જૈન એમ બન્ને ધર્મના મંદીરો અહીં જોવા મળે છે.
13	ફતેહપુર સિકરી	ઉત્તર પ્રદેશ	<ul style="list-style-type: none"> → ફતેહપુર સિકરીનો અર્થ 'વિજયનુ શહેર' એવો થાય છે. → મુઘલ રાજા અકબર દ્વારા આ શહેરનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. → અહીં જોવા મળતા મોટાભાગના સ્થળોનું નિર્માણ મુઘલ શૈલીમાં કરવામાં આવ્યું છે. → પ્રસિદ્ધ સ્થળો : જામા મસ્જિદ, બુલંદ દરવાજા, પાંચ મહેલ, સલિમ ચિસ્તીનો મકબરો વગેરે.
14	પટ્ટકલના સ્મારકો	કર્ણાટક	<ul style="list-style-type: none"> → કર્ણાટકમાં બાઘલકોટ જિલ્લામાં માલપ્રભા નદીના કિનારે આ સ્મારકો આવેલાં છે. → પટ્ટકલને પટ્ટકલ કે પટ્ટકાલું કે રક્તપુરા તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. → અહીં હિંદુ તથા જૈન એમ બન્ને ધર્મના મંદિરો જોવા મળે છે. → મોટાભાગના હિંદુ મંદીરો ભગવાન શિવને સમર્પિત છે, પરંતુ વૈષ્ણવ તથા શકિત સંપ્રદાયના તત્ત્વો પણ જોવા મળે છે. → હમ્પી સિવાયનું એક અન્ય વિરુપક્ષ મંદીર અહીં પણ જોવા મળે છે.
15	એલિક્ઝાન્ડ્રી ગુફાઓ	મહારાષ્ટ્ર	<ul style="list-style-type: none"> → એલિક્ઝાન્ડ્રી ગુફાઓ, મુંબઈ હાર્બરના એલિક્ઝાન્ડ્રી દ્વીપમાં આવેલી છે. → અહીં બે સમૂહોમાં ગુફાઓને વિભાજિત કરવામાં આવેલી છે : <ul style="list-style-type: none"> (1) પ્રથમ સમૂહ : હિંદુ ધર્મની પાંચ ગુફાઓ (2) બીજો સમૂહ : બૌદ્ધ ધર્મની બે ગુફાઓ → હિંદુ ગુફાઓમાં મુખ્યત્વે શિવ ધર્મને લગતાં સ્થાપત્ય તથા શિલ્પો જોવા મળે છે.

16	ચોલ મંદીરો	તમિલનાડુ	<ul style="list-style-type: none"> → આ મંદીરોમાં મુખ્યત્વે 3 મંદીરોનો સમાવેશ થાય છે. (1) થંજાવુરમાં આવેલું બૃહદેશ્વર મંદીર (2) ગંગાઈકોડાચોલેશ્વરમ્માં આવેલું બૃહદેશ્વર મંદીર. (3) દારાસુરમમાં આવેલું ઐરાવતેશ્વર મંદીર → માત્ર હિંદુ ધર્મના મંદીરો જ અહીં જોવા મળે છે. → આ મંદીરોનું નિર્માણ ચોલ રાજવંશના વિવિધ રાજાઓ જેવા કે રાજેન્દ્ર I અને રાજરાજા II દ્વારા કરવામાં આવેલું છે.
17	સુંદરબન રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	પશ્ચિમ બંગાળ	<ul style="list-style-type: none"> → ગંગા નદીના મુખત્રિકોણ પ્રદેશમાં આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન આવેલું . → વિશ્વના સૌથી વધુ મેનગૃવ જંગલો અહીં આવેલા છે. → સુંદરબનનો થોડો ભાગ બાંગ્લાદેશમાં પણ આવેલો છે. → બંગાળના વાઘ (Royal Bengal Tiger)નું આ પ્રમુખ રહેઠાણ સ્થળ છે. → સુંદરબનનો વર્ષ 2019માં રામસાર સ્થળોની યાદીમાં પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
18	નંદાદેવી રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન અને વેલી ઓફ ફ્લાવર્સ (Vally of Flowers) રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	ઉત્તરાખંડ	<ul style="list-style-type: none"> → આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો પશ્ચિમ હિમાલયમાં વધુ ઊંચાઈએ આવેલાં છે. → વેલી ઓફ ફ્લાવર્સમાં આલ્પાઈન ફૂલો જોવા મળે છે, જે વિશ્વ પ્રસિદ્ધ છે. → વેલી ઓફ ફ્લાવર્સ એ ઉત્તરાખંડના રમોલી જિલ્લામાં આવેલું છે. → વેલી ઓફ ફ્લાવર્સમાં જોવા મળતી પ્રાણી-સૃષ્ટિ: એશિયન કાળું રિંછ, સ્નો લેપર્ડ (બરફમાં વસવાટ કરતા ચિત્તા), ભૂરું રિંછ, બ્લુ રંગના ઘેટા વગેરે. → નંદા દેવી એ હિમાલયમાં આશરે 3500 મીટરની ઊંચાઈએ આવેલું છે. → નંદા દેવીમાં જોવા મળતી પ્રાણી સૃષ્ટિ : હિમાલય કસ્તૂરી હરણ, સેરો (SEROW), હિમાલય તાહર (TAHR), રિંછ, ચિત્તા, લંગુર વગેરે.
19	સાંચીના બૌદ્ધ સ્મારકો	મધ્યપ્રદેશ	<ul style="list-style-type: none"> → મધ્યપ્રદેશના રાયસેન જિલ્લામાં સાંચી નગરમાં આ બૌદ્ધ સ્મારકો આવેલાં છે. → અહીં વિશ્વ પ્રસિદ્ધ સાંચીનો સ્તુપ આવેલો છે. → આ સ્તુપનું નિર્માણ ભારતીય શૈલીમાં કરવામાં આવ્યું છે. → મૂળ રીતે રાજા અશોક દ્વારા આ સ્તુપના નિર્માણના કાર્યનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.
20	હુમાયુનો મકબરો	દિલ્હી	<ul style="list-style-type: none"> → હુમાયુના વિધવા પત્ની બિગા બેગમ (હજીજ બેગમ) દ્વારા વર્ષ 1570માં આ મકબરાનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. → પ્રમુખ સ્થાપત્યકાર (Architect) : મિરઝા ગિયાથ સૈયદ મહંમદ. → આ ભારત ઉપખંડનો પ્રથમ બાગ-મકબરો છે. → મુઘલ સ્થાપત્ય શૈલીનું ઉત્તમ ઉદાહરણ આ મકબરામાં જોવા મળે છે.

21	કુતુબ મિનાર અને તેનાં સ્મારકો	દિલ્હી	<p>→ આ સ્મારકોમાં નીચેના સ્થળોનો સમાવેશ થાય છે.</p> <p>(1) અલાઈ દરવાજા</p> <p>(2) અલાઈ મિનાર</p> <p>(3) ઈલ્તુતમિશનો મકબરો</p> <p>(4) લોહ સ્તંભ</p> <p>(5) કુતુબ મિનાર</p> <p>(6) કુતુબ-અલ-ઈસ્લામ મસ્જિદ</p> <p>→ કુતુબ મિનારનું નિર્માણ કુતુબ-ઉદ્-દિન-એબક દ્વારા શરૂ કરાવવામાં આવ્યું હતું.</p>
22	ભારતની પર્વતીય રેલવે	તમિલનાડુ, હિમાચલ પ્રદેશ, પશ્ચિમ બંગાળ	<p>→ ભારતની પર્વતીય રેલવેમાં નીચેની ત્રણ રેલવેનો સમાવેશ થાય છે.</p> <p>(1) દાર્જિલિંગ હિમાલય રેલવે</p> <p>(2) નિલગિરી પર્વત રેલવે</p> <p>(3) કાલકા-શિમલા રેલવે</p> <p>→ દુર્ગમ, ઉચ્ચ પર્વતીય વિસ્તારોમાં સંપર્કની સુવિધા પુરી પાડવા માટેના એન્જિનિયરિંગના ઉત્કૃષ્ટ ઉદાહરણ માટે આ પર્વતીય રેલવેનો વિશ્વ ધરોહર સ્થળોની યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.</p>
23	મહાબોધી મંદીર પરિસર	બિહાર	<p>→ બિહારના બોધ ગયામાં આ મંદીર પરિસર આવેલું છે.</p> <p>→ બોધી વૃક્ષની નજીક આવેલાં પ્રથમ બૌદ્ધ મંદીરનું નિર્માણ રાજા અશોક દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.</p> <p>→ અન્ય મંદીરોનું નિર્માણ આશરે પાંચમી તથા છઠ્ઠી સદીમાં થયેલું હશે તેમ જાણવા મળ્યું છે.</p> <p>→ આ મંદીરોનું નિર્માણ “ભારતીય શૈલી”માં કરવામાં આવ્યું છે.</p>
24	ભિમબેટકા (Rock Shelters of Bhimbetka)	મધ્ય પ્રદેશ	<p>→ આ ધરોહર સ્થળ એ કુદરતી પથ્થરોમાં કરવામાં આવેલી ચિત્રકલાનો ઉત્તમ નમુનો છે.</p> <p>→ મધ્ય પ્રદેશમાં રાયસેન જિલ્લામાં વિંધ્યા પર્વતમાળાની તળેટીએ આ સ્થળ આવેલું છે.</p> <p>→ અહીં જોવા મળતા અમુક ગુફાચિત્રો આશરે 10,000 વર્ષો જૂનાં છે.</p> <p>→ અહીં ચિત્રોમાં પ્રાણી ચિત્રો, નૃત્યો તથા શિકારના ચિત્રો જોવા મળે છે.</p> <p>→ ભારતીય ઉપખંડમાં ભિમબેટકા એ ‘પાષણ કલા’નું સૌથી જૂનું ઉદાહરણ છે.</p>
25	છત્રપતિ શિવાજી ટર્મિનસ	મહારાષ્ટ્ર	<p>→ આ એક ઐતિહાસિક રેલવે સ્ટેશન છે.</p> <p>→ કેન્દ્રીય રેલવે વિભાગનું વડું મથક અહીં આવેલું છે.</p> <p>→ ફેડ્રિક વિલિયમ સ્ટીવન દ્વારા આ સ્ટેશનની ડિઝાઇન તૈયાર કરવામાં આવેલી હતી.</p> <p>→ આ સ્થળનું નિર્માણ “ગોથીક શૈલી”માં કરવામાં આવ્યું છે.</p> <p>→ આ સ્ટેશનનું જૂનું નામ ‘વિક્ટોરીયા ટર્મિનસ’ હતું.</p>

26	ચાંપાનેર-પાવાગઢ આર્કિયોલોજીકલ પાર્ક	ગુજરાત	<ul style="list-style-type: none"> → ગુજરાતના પંચમહાલ જિલ્લામાં આ ધરોહર સ્થળ આવેલું છે. → પાવાગઢ ડુંગરની ઉપર આવેલા જૈન મંદિરો તથા કાલિમાતાનું મંદીર ધાર્મિક રીતે ખૂબ મહત્ત્વ ધરાવે છે. → અહીં જોવા મળતા અન્ય સ્થળો : ચાલ્કોલિથિક સ્થળ ના પૂરાવા, ગુજરાતની જૂની રાજધાનીના સ્થળો, જૂનાં કિલ્લાઓ, કિલ્લેબંધી, ખેતી સ્થળો અને સિંચાઈના પૂરાવાઓ.
27	લાલ કિલ્લો	દિલ્હી	<ul style="list-style-type: none"> → લાલ કિલ્લાનું નિર્માણ 17મી સદીમાં મુઘલ રાજા શાહજહાં દ્વારા કરવામાં આવેલું હતું. → અહીં જોવા મળતા સ્થળોનું નિર્માણ ઈરાની શૈલી, તિમુરી શૈલી અને ભારતીય શૈલીમાં કરવામાં આવેલું છે. → અહીં દિવાન-એ-આમ, દિવાન-એ-ખાસ અને મોતી મસ્જિદ આવેલાં છે. → મુઘલ સ્થાપત્ય કલાનું ઉચ્ચત્તમ ઉદાહરણ આ કિલ્લામાં જોવા મળે છે.
28	જંતર-મંતર જયપુર	રાજસ્થાન	<ul style="list-style-type: none"> → મહારાજા જય સિંહ II દ્વારા વર્ષ 1727 થી 1734 દરમિયાન જંતર-મંતરનું નિર્માણ કરવામાં આવેલું છે. → અહીં ખગોળશાસ્ત્રના વિવિધ ઉપકરણો આવેલાં છે. → નરી આંખે ખગોળીય પરિસ્થિતિનું અવલોકન અહીં આવેલાં ઉપકરણો દ્વારા કરી શકાય છે. → આ વૈદ્યશાળામાં ટોલેમીના (Ptolemy) ખગોળ શાસ્ત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.
29	પશ્ચિમ ઘાટ		<ul style="list-style-type: none"> → આ યાદીમાં કુલ 39 સ્થળોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. → આ સ્થળોમાં વિવિધ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો, અભયારણ્ય તથા અનામત જંગલોનો સમાવેશ થાય છે. → આ 39 સ્થળો પૈકી 20 સ્થળો કેરળમાં, 10 સ્થળો કર્ણાટકમાં, 5 સ્થળો તમિલનાડુમાં અને 4 સ્થળો મહારાષ્ટ્રમાં આવેલાં છે.
30	રાજસ્થાનના ડુંગર કિલ્લાઓ	રાજસ્થાન	<ul style="list-style-type: none"> → અરવલ્લી પર્વત વિસ્તારમાં આ કિલ્લાઓ આવેલાં છે. → કુલ 6 કિલ્લાઓનો સમાવેશ આ યાદીમાં કરવામાં આવ્યો છે. (1) ચિત્તોડનો કિલ્લો (2) કુંભલગઢનો કિલ્લો (3) રણથંભોરનો કિલ્લો (4) ગાગરોનનો કિલ્લો (5) આમેરનો કિલ્લો (6) જેસલમેરનો કિલ્લો → રાજપૂત સૈન્ય બાંધકામ તથા સ્થાપત્યનું ઉત્તમ ઉદાહરણ આ કિલ્લાઓમાં જોવા મળે છે.
31	રાણકી વાવ	ગુજરાત	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2014માં આ વાવનો વિશ્વ ધરોહર સ્થળની યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. → આ વાવ ગુજરાતના પાટણ જિલ્લામાં સરસ્વતી નદીના કિનારે આવેલી છે. → આ વાવમાં ભગવાન/દેવના 500થી વધુ શિલ્પો જોવા મળે છે. → આ એક પગથિયાવાળી વાવ છે, જેનું નિર્માણ મારું-ગુર્જર શૈલીમાં થયેલું છે.

32	ગ્રેટ હિમાલય રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	હિમાચલ પ્રદેશ	<ul style="list-style-type: none"> → હિમાચલ પ્રદેશના કુલ્લુમાં આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન આવેલું છે. → અહીં આલ્પાઈન ઘાસના મેદાનો અને નદીના જંગલો જોવા મળે છે . → અહીં જોવા મળતી પ્રાણી સૃષ્ટિ : હિમાલયન તાહર, કસ્તુરી હરણ, સ્નો લેપર્ડ, ભૂરું રીંછ વગેરે.
33	નાલંદ મહાવિહારનું પુરાતત્વીય સ્થળ	બિહાર	<ul style="list-style-type: none"> → નાલંદાએ એક પ્રાચીન બૌદ્ધ મહાવિહાર તથા મહાવિદ્યાલય છે. → પ્રાચીન મગધ સામ્રાજ્ય દરમિયાન નાલંદા વિશ્વવિખ્યાત હતી. → પાંચમી તથા છઠ્ઠી સદીમાં ગુપ્ત વંશ દરમિયાન નાલંદાનો વિકાસ થયો હતો.
34	કાંચનજંગા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	સિક્કિમ	<ul style="list-style-type: none"> → તે ભારતનું પ્રથમ મિશ્ર વિશ્વ ધરોહર સ્થળ છે. → વર્ષ 2016માં તેને વિશ્વ ધરોહર સ્થળની યાદીમાં સમાવવામાં આવ્યું છે. → અહીં લેપચા આદિવાસીઓના રહેઠાણ પણ આવેલાં છે. → અહીં જોવા મળતી પ્રાણીસૃષ્ટિ : કસ્તુરી હરણ, જંગલી કૂતરાઓ, સ્લોથ રિંછ, કાળું રિંછ, લાલ પાન્ડા, તિબેટન જંગલી ખચ્ચર, ગોરલ વગેરે.
35	લે કોબ્યુસિઅરના આર્કિટેક્ચરલ કાર્યો	ચંદીગઢ	<ul style="list-style-type: none"> → વિશ્વના સાત દેશોમાં લે કોબ્યુસિઅર દ્વારા ડિઝાઈન કરવામાં આવેલાં 17 સ્થળોનો સમાવેશ આ યાદીમાં થાય છે.
36	ઐતિહાસિક શહેર : અમદાવાદ	ગુજરાત	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2017માં આ સ્થળનો વિશ્વ ધરોહર સ્થળોની યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. → 15મી સદીમાં સુલતાન અહમદ શાહ I દ્વારા બનાવવામાં આવેલ અહમદાવાદ શહેરનો સમાવેશ આ યાદીમાં થાય છે. → આ અંતર્ગત પોળ, ભદ્ર (ભદ્રા), વિવિધ મસ્જિદો તથા મકબરાઓ, જૂનું કિલ્લેબંધી કરેલું શહેર, હિંદુ તથા જૈન મંદીરોનો સમાવેશ થાય છે.
37	મુંબઈના વિક્ટોરિયન એન્ડ આર્ટ ડેકો એન્સેમ્બલ	મહારાષ્ટ્ર	<ul style="list-style-type: none"> → 19મી સદીના ગોથી શૈલીની જાહેર ઈમારતો તથા 20મી સદીના 'આર્ટ ડેકો' ઈમારતોનો સમાવેશ આ યાદીમાં કરવામાં આવ્યો છે. → આ અંતર્ગત સમાવિષ્ટ સ્થળો : બોમ્બે હાઈકોર્ટ, રાજાબાઈ કલોક ટાવર, ઈરોસ (EROS) સિનેમા અને મુંબઈ યુનિવર્સિટી.
38	જયપુર	રાજસ્થાન	<ul style="list-style-type: none"> → જયપુરની સ્થાપના વર્ષ 1727માં સવાય જયસિંહ II દ્વારા કરવામાં આવી હતી. → વર્ષ 2019માં 'ધ વોલ્ડ સિટી ઓફ જયપુર'નો સમાવેશ વિશ્વ ધરોહર સ્થળોની યાદીમાં કરવામાં આવ્યો છે. → આ શહેરનું નિર્માણ Grid Patternમાં વેદિક સ્થાપત્ય શૈલીમાં કરવામાં આવ્યું છે.

11th DefExpo India - 2020 લખનૌ ખાતે યોજાશે

- > ભારતની Defence Industry (સંરક્ષણ ઉદ્યોગ)ની ક્ષમતાના પ્રદર્શન અને તેની નિકાસમાં વૃદ્ધિ કરવા માટે ભારતમાં દર બે વર્ષે ડિકેન્સ એક્સ્પોનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
- > આ અંતર્ગત વર્ષ 2020માં 11મા DefExpo Indiaનું આયોજન સૌપ્રથમ વખત ઉત્તરપ્રદેશના પાટનગર લખનૌમાં કરવામાં આવશે.
- > ઉત્તરપ્રદેશના લખનૌમાં 5 થી 8 ફેબ્રુઆરી 2020 દરમિયાન આ 11મું સંરક્ષણ પ્રદર્શન યોજાશે.
- > જેની મુખ્ય થીમ 'India : The Emerging Defence Manufacturing Hub' છે.
- > અને તેમાં 'DefenceGF Digital Transformation' પર વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવશે.

50th International Film Festival of India (IFFI) 2019

- > 20 થી 28 નવેમ્બર 2019 દરમિયાન ભારતમાં 'ઈન્ટરનેશનલ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ ઓફ ઈન્ડિયા, 2019' ગોવા ખાતે યોજાશે.
- > આ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે આ ભારતનો 50મો ઈન્ટરનેશનલ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ હશે.
- > ગોવા ખાતે યોજનાર આ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલમાં તેની ગોલ્ડન જ્યુબિલી (સુવર્ણજયંતી) ની ઉજવણી કરવામાં આવશે.
- > ભારતમાં પ્રથમ 'ઈન્ટરનેશનલ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ ઓફ ઈન્ડિયા'નું આયોજન 24 જાન્યુઆરી, 1952ના રોજ મુંબઈ ખાતે થયું હતું.
- > ત્યારબાદ બીજો ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ 1961માં નવી દિલ્હી ખાતે યોજાયો હતો.
- > એકાદ અપવાદને બાદ કરતા ભારતમાં વર્ષ 1993થી આ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ દર વર્ષે યોજાય છે.
- > વર્ષ 2004થી આ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ દર વર્ષે ગોવા ખાતે યોજાય છે.
- > ભારત સરકારના માહિતી અને પ્રસારણ મંત્રાલય, ડિરેક્ટોરેટ ઓફ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલ અને ગોવા સરકાર દ્વારા આ ફિલ્મ ફેસ્ટિવલનું આયોજન કરવામાં આવે છે.

ભારત રત્ન 2019

- > 25 જાન્યુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના પ્રજાસત્તાક દિનની પૂર્વ સંધ્યાએ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે વર્ષ 2019ના ભારત રત્ન એવોર્ડ વિજેતા મહાનુભાવોની જાહેરાત કરી છે.
- > આ અંતર્ગત વર્ષ 2019માં કુલ ત્રણ વ્યક્તિઓને ભારત રત્ન એવોર્ડ એનાયત થયો છે :
 - (1) શ્રી પ્રણવ મુખર્જી
 - (2) શ્રી નાનાજી દેશમુખ (મરણોપરાંત)
 - (3) શ્રી ભૂપેન હજારિકા (મરણોપરાંત)

=> શ્રી પ્રણવ મુખર્જી

- > શ્રી પ્રણવ મુખર્જી ભારતના પ્રસિદ્ધ રાજનેતા છે. પશ્ચિમ બંગાળના મિરાતી નામના એક ગામમાં 11 ડિસેમ્બર, 1935ના રોજ તેમનો જન્મ થયો હતો.
- > શ્રી પ્રણવ મુખર્જીએ 2012થી 2017 દરમિયાન ભારતના 13મા રાષ્ટ્રપતિ તરીકે સેવા આપી છે.

- > રાષ્ટ્રપતિ બન્યા એ પહેલા શ્રી પ્રણવ મુખર્જી 2009 થી 2012 દરમિયાન ભારતના નાણામંત્રી હતા.

- > આ ઉપરાંત ભારતના સંરક્ષણ મંત્રી, વિદેશમંત્રી, યોજના આયોગના નાયબ અધ્યક્ષ વગેરે જેવા અનેક મહત્વના પદો પર તેમણે સેવા આપી છે.
- > શ્રી પ્રણવ મુખર્જીને આ અગાઉ વર્ષ 2008માં પદ્મ વિભૂષણ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.

=> શ્રી નાનાજી દેશમુખ

- > શ્રી નાનાજી દેશમુખ ભારતના પ્રસિદ્ધ સમાજસેવક હતા. તેમનું પૂરું નામ શ્રી ચંડિકાદાસ અમૃતરાવ દેશમુખ છે.
- > તેમનો જન્મ 11 ઓક્ટોબર, 1916ના રોજ મહારાષ્ટ્રના હિંગોલી જિલ્લાના કડોલી ગામમાં થયો હતો.
- > 27 ફેબ્રુઆરી, 2010ના રોજ 93 વર્ષની વયે તેમનું નિધન થયું હતું. શ્રી નાનાજી દેશમુખ અગાઉ 'ભારતીય જનસંઘ'ના નેતા હતા. ભારતમાં રાજ્યસભાના સભ્ય તરીકે પણ તેમણે સેવા આપી છે. તેમણે 1972 માં ગ્રામીણ વિકાસ માટે 'દીનદયાળ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યુટ'ની સ્થાપના કરી હતી.

- > ભારતમાં શિક્ષણ, સ્વાસ્થ્ય અને ગ્રામીણ સ્વાવલંબન ક્ષેત્રે શ્રી નાનાજી દેશમુખનું મહત્વનું યોગદાન છે. શ્રી નાનાજી દેશમુખને આ અગાઉ 1999 માં પદ્મ વિભૂષણ પુરસ્કારથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા.

=> શ્રી ભૂપેન હજારિકા

- > શ્રી ભૂપેન હજારિકા ભારતીય પ્લેબેક સિંગર, ગીતકાર, સંગીતકાર, ગાયક, કવિ અને આસામના ફિલ્મ નિર્માતા હતા.
- > તેમને 'Sudhakantha' (સુધાકંઠા) તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > તેમનો જન્મ 8 સપ્ટેમ્બર, 1926 ના રોજ આસામના સદિયા ખાતે થયો હતો. 5 નવેમ્બર, 2011 ના રોજ મહારાષ્ટ્રના મુંબઈ ખાતે 85 વર્ષની વયે તેમનું નિધન થયું હતું. મુખ્યત્વે આસામી ભાષામાં લખાયેલા અને ગાયેલા શ્રી ભૂપેન હજારિકાના ગીતોમાં માનવતા અને ભાઈચારાની ભાવના જોવા મળે છે.
- > શ્રી ભૂપેન હજારિકાને આ અગાઉ વર્ષ 1977માં પદ્મ શ્રી, 2001માં પદ્મ ભૂષણ અને 2012માં પદ્મ વિભૂષણ પુરસ્કાર એનાયત થયા હતા.
- > આ ઉપરાંત તેમને 1992માં દાદાસાહેબ ફાળકે પુરસ્કાર તથા 2008માં સંગીત નાટક અકાદમી ફેલોશિપથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા.

=> ભારત રત્ન

- > ભારત રત્ન એ ભારતનો સર્વોચ્ચ નાગરિક સન્માન પુરસ્કાર છે.
- > આ સન્માન દર વર્ષે વધુમાં વધુ ત્રણ વ્યક્તિઓને આપી શકાય છે.
- > આ સન્માન માટે ભારતના વડાપ્રધાન દ્વારા ભારતના રાષ્ટ્રપતિને ભલામણ કરવામાં આવે છે.
- > ભારતના વડાપ્રધાન આ સન્માન માટે દર વર્ષે વધુમાં વધુ ત્રણ નામોની ભલામણ કરી શકે છે.
- > વર્ષ 2019 સુધીમાં કુલ 48 વ્યક્તિઓને આ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.

=> ભારત રત્ન અંતર્ગત કેટલી રોકડ ધનરાશી આપવામાં આવે છે ?

- > ભારત રત્ન સાથે કોઈ નાણાકીય પુરસ્કાર જોડાયેલ નથી. આ પુરસ્કાર અંતર્ગત એકપણ રૂપિયાની રોકડ રકમ આપવામાં આવતી નથી.

- > પણ ભારત રત્ન મેળવનારી વ્યક્તિને ભારતના પ્રોટોકોલ લિસ્ટમાં (1) રાષ્ટ્રપતિ (2) ઉપરાષ્ટ્રપતિ (3) વડાપ્રધાન (4) રાજ્યપાલ (5) પૂર્વ રાષ્ટ્રપતિ તથા નાયબ વડાપ્રધાન (6) સુપ્રિમ કોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અને લોકસભાના સ્પીકર બાદ સાતમા ક્રમે ગણવામાં આવે છે.
- > ભારતના પ્રોટોકોલ લિસ્ટમાં સાતમા ક્રમે ભારતરત્ન મેળવનાર વ્યક્તિ ઉપરાંત ભારત સરકારના કેબિનેટ મંત્રી, જે તે રાજ્યના મુખ્યમંત્રી, યોજના આયોગના ઉપાધ્યક્ષ, પૂર્વ વડાપ્રધાન તથા રાજ્ય સભા અને લોકસભાના વિરોધ પક્ષના નેતાનો સમાવેશ થાય છે.
- > ભારત રત્ન મેળવનાર વ્યક્તિઓને રાષ્ટ્રપતિના હસ્તાક્ષરવાળું એક પ્રશસ્તિપત્ર અને પીપળાનાં પાનના આકારનું સન્માનચિહ્ન આપવામાં આવે છે. આ પુરસ્કાર વડે સન્માનિત વ્યક્તિ પોતાના નામ આગળ કોઈ પદવી લખતા નથી.

=> ભારત રત્ન કોને એનાયત થાય છે ?

- > ભારતમાં રાષ્ટ્રની સેવા બદલ આ પુરસ્કાર એનાયત થાય છે.
- > આ સેવાઓમાં કલા, સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અથવા સાર્વજનિક ક્ષેત્રે આપેલી સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે.
- > શરૂઆતમાં આ સન્માન ફક્ત કલા, વિજ્ઞાન, સાહિત્ય અને જાહેરસેવાના ક્ષેત્રમાં પ્રદાન કરનારી વ્યક્તિઓને જ આપવામાં આવતું હતું.
- > પરંતુ ડિસેમ્બર, 2011માં થયેલા સુધારા મુજબ હવે આ પુરસ્કાર વિસ્તૃત રીતે 'કોઈપણ ક્ષેત્રમાં માનવસેવાના પ્રયાસ' બદલ આપવામાં આવે છે.

=> ભારત રત્ન પુરસ્કારનો પ્રારંભ

- > ભારતમાં 2 જાન્યુઆરી, 1954ના રોજ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રાજેન્દ્ર પ્રસાદ દ્વારા 'ભારત રત્ન'નો પ્રારંભ થયો હતો.
- > ભારતમાં રાષ્ટ્રપતિના જાહેરનામા દ્વારા આ પુરસ્કારનો પ્રારંભ થયો હતો. 'ભારત રત્ન' અંગે ભારતના બંધારણમાં કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ નથી.
- > 1954માં સૌપ્રથમ ડો. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન, શ્રી સી. રાજગોપાલાચારી અને શ્રી સી. વી. રામનને આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.
- > જ્યારે વર્ષ 2019 અગાઉ છેલ્લે વર્ષ 2015માં શ્રી મદન મોહન માલવીય અને શ્રી અટલ બિહારી વાજપેયીને ભારત રત્ન એનાયત થયો હતો.

ભારત રત્ન પ્રથમ અને અંતિમ

વર્ષ	વિજેતા
1954	ડો. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન, શ્રી સી. રાજગોપાલાચારી અને શ્રી સી. વી. રામન
2015	શ્રી મદન મોહન માલવીય અને શ્રી અટલ બિહારી વાજપેયી
2019	શ્રી પ્રણવ મુખર્જી, શ્રી નાનાજી દેશમુખ અને શ્રી ભૂપેન હજારિકા

=> ભારત રત્ન સ્થગિત

- > અત્યાર સુધીમાં ભારત રત્ન પુરસ્કાર બે વખત સ્થગિત કરવામાં આવ્યો છે :
- (1) 13 જુલાઈ, 1977થી જાન્યુઆરી 1980 સુધી શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈ સરકાર દ્વારા અને
- (2) 1992 થી 1995 સુધી મધ્યપ્રદેશ અને કેરળ રાજ્યની હાઈકોર્ટમાં આ સન્માનોની બંધારણીય યોગ્યતાને પડકારતી અરજીને કારણે.

=> ભારત રત્ન વિજેતા વિદેશી વ્યક્તિઓ

- > સામાન્ય રીતે આ સન્માન ભારતના નાગરિકને જ આપવામાં આવે છે.
- > પરંતુ સૌપ્રથમ 1980માં ભારતની બહાર જન્મેલાં અને પાછળથી ભારતનું નાગરિકત્વ મેળવનાર મધર ટેરેસાને આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.
- > ત્યારબાદ પાકિસ્તાનના નાગરિક શ્રી ખાન અબ્દુલ ગફાર ખાનને 1987માં અને દક્ષિણ આફ્રિકાના નાગરિક શ્રી નેલ્સન મંડેલાને 1990માં આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.
- > વર્ષ 2019 સુધીમાં કુલ પાંચ મહિલાઓને 'ભારત રત્ન' પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.
- > આ પાંચ મહિલાઓમાં શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધી, મધર ટેરેસા, શ્રીમતી અરૂણા આસફઝલી, શ્રીમતી એમ. એસ. સુબ્બુલક્ષ્મી અને શ્રીમતી લતા મંગેશકરનો સમાવેશ થાય છે.
- > જેમાં સૌપ્રથમ શ્રીમતી ઈન્દિરા ગાંધીને 1971માં આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.

=> ભારત રત્ન મેડલની ડિઝાઇન

- > હાલ એનાયત થતા ભારત રત્ન પુરસ્કારના મેડલમાં તાંબાના બનેલા પિપળાના પત્તા પર પ્લેટિનમનો ચમકતો સૂર્ય છે.
- > તેની નીચે દેવનાગિરી લિપીમાં ચાંદીથી "ભારત રત્ન" લખેલું હોય છે.
- > આ મેડલની બીજી બાજુ પ્લેટિનમનું બનેલું ભારતનું રાષ્ટ્રીય ચિહ્ન અને તેની નીચે દેવનાગરિગી લિપીમાં 'સત્યમેવ જયતે' લખાયેલું હોય છે.
- > આ અગાઉ પ્રારંભમાં 'ભારત રત્ન' વિજેતા વ્યક્તિને 35 mmનો ગોળ ઠકાર સુવર્ણ ચંદ્રક એનાયત થતો હતો.

પદ્મ પુરસ્કાર-2019

- > વર્ષ 2019ના પદ્મ પુરસ્કાર માટે કુલ 112 મહાનુભાવોની પસંદગી કરવામાં આવી છે. તેમાંથી 4 વ્યક્તિને પદ્મ વિભૂષણ, 14 ને પદ્મ ભૂષણ અને 94 વ્યક્તિઓને પદ્મશ્રી એવોર્ડ એનાયત થશે.
- > દર વર્ષે 'પ્રજાસત્તાક દિન' નિમિત્તે પ્રજાસત્તાક દિવસની પૂર્વ સંધ્યાએ આ પુરસ્કાર વિજેતાઓની યાદી જાહેર કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019 માટેના પદ્મ પુરસ્કારની યાદીમાં 21 મહિલાઓ તથા 11 ફોરેનર અને 1 ટ્રાન્સજેન્ડર પર્સનનો સમાવેશ થયો છે.
- > જેમાં તમિલનાડુમાં જન્મેલા ભરત નાટયમ ડાન્સર નર્તકી નટરાજ પદ્મ શ્રી એવોર્ડ વિજેતા પ્રથમ ટ્રાન્સજેન્ડર પર્સન બની ગયા છે.
- > જ્યારે આ યાદીમાં ગુજરાતના છ મહાનુભાવો પદ્મશ્રી એવોર્ડ માટે પસંદગી પામ્યા છે.

=> પદ્મ પુરસ્કાર

પદ્મ પુરસ્કારમાં ત્રણ એવોર્ડનો સમાવેશ થાય છે.

- (1) પદ્મ વિભૂષણ : કોઈ ક્ષેત્રમાં અમૂલ્ય યોગદાન માટે
- (2) પદ્મ ભૂષણ : કોઈ ક્ષેત્રમાં વિશિષ્ટ અને ઉલ્લેખનીય યોગદાન માટે
- (3) પદ્મશ્રી : જીવનના વિવિધ ક્ષેત્રો સાહિત્ય, શિક્ષણ, કલા, વિજ્ઞાન વગેરેમાં વિશિષ્ટ યોગદાન માટે

=> નોંધ : ભારતનો સર્વોચ્ચ એવોર્ડ ક્રમ પ્રમાણે આ મુજબ છે :

- (1) ભારત રત્ન (2) પદ્મ વિભૂષણ (3) પદ્મ ભૂષણ (4) પદ્મ શ્રી

પદ્મ વિભૂષણ-2019 વિજેતા મહાનુભાવો

ક્રમ	નામ	ક્ષેત્ર	રાજ્ય
1	સુશ્રી તીજન બાઈ	કલા-ગાયન	છત્તીસગઢ
2	શ્રી ઈસ્માઈલ ઉમર ગુલેહ (ફોરેનર)	જાહેર બાબતો	(જીબૂટી)
3	શ્રી અનિલકુમાર મણિભાઈ નાયક	વ્યાપાર અને ઉદ્યોગ-ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર	મહારાષ્ટ્ર
4	શ્રી બલવંત મોરેશ્વર પુરંદરે	કલા-અભિનય-થિયેટર	મહારાષ્ટ્ર

=> પદ્મ ભૂષણ 2019 વિજેતા મહિલા

- > ભારતના પ્રસિદ્ધ મહિલા પર્વતારોહક સુશ્રી બચેન્દ્રી પાલને રમતગમત ક્ષેત્રમાં વર્ષ 2019નો પદ્મ ભૂષણ એવોર્ડ એનાયત થયો છે.
- > સુશ્રી બચેન્દ્રી પાલ વર્ષ 2019માં પદ્મ ભૂષણ એવોર્ડ વિજેતા એક માત્ર મહિલા અને એક માત્ર સ્પોર્ટ્સ પર્સન છે.

પદ્મ શ્રી-2019 વિજેતા ગુજરાતી મહાનુભાવો

ક્રમ	નામ	ક્ષેત્ર	રાજ્ય
1	શ્રી જયોતિ ભટ્ટ	કલા-ચિત્ર	ગુજરાત
2	સુશ્રી મુક્તાબેન પંકજકુમાર દાગલી	સામાજિક કાર્ય-દિવ્યાંગ કલ્યાણ	ગુજરાત
3	શ્રી બિમલ પટેલ	અન્ય-આર્કિટેક્ચર	ગુજરાત
4	શ્રી જોરાવરસિંહ જાદવ	કલા-નૃત્ય	ગુજરાત
5	શ્રી અબ્દુલ ગફુર ખત્રી	કલા-ચિત્ર	ગુજરાત
6	શ્રી વલ્લભભાઈ વસરામભાઈ મારવણિયા	અન્ય-કૃષિ	ગુજરાત

પદ્મ શ્રી-2019 વિજેતા રમતવીરો

ક્રમ	ખેલાડી	રમત	રાજ્ય
1	શ્રી સુનિલ છેત્રી	ફૂટબોલ	તેલંગાણા
2	સુશ્રી હરિકા દ્રોણાવલ્લી	ચેસ	આંધ્રપ્રદેશ
3	શ્રી ગૌતમ ગંભીર	ક્રિકેટ	દિલ્હી
4	શ્રી શરથ કમલ	ટેબલ ટેનિસ	તમિલનાડુ
5	સુશ્રી બોમ્બાયલા દેવી લેશરામ	તિરંદાજી	મણિપુર
6	શ્રી બજરંગ પુનિયા	રેસલિંગ(કુશ્તી)	હરિયાણા
7	સુશ્રી પ્રશાંતિ સિંહ	બાસ્કેટ બોલ	ઉત્તરપ્રદેશ
8	શ્રી અજય ઠાકુર	કબડ્ડી	હિમાચલપ્રદેશ

=> નોંધ :

- (1) ડો. રવિન્દ્ર કોલ્હે અને ડો. સ્મિતા કોલ્હે નામના મહારાષ્ટ્રના ડોક્ટર દંપતિને પણ વર્ષ 2019નો પદ્મ શ્રી પુરસ્કાર એનાયત થયો છે. તેઓ પદ્મ પુરસ્કાર વિજેતા વર્ષ 2019ના એકમાત્ર દંપતિ છે.
- (2) આ પુરસ્કાર માર્ચ-એપ્રિલ 2019 દરમિયાન રાષ્ટ્રપતિ ભવનમાં આયોજિત સમારંભમાં રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા એનાયત થશે.
- (3) દર વર્ષે વધુમાં વધુ 120 પદ્મ પુરસ્કાર એનાયત કરી શકાય છે.
- (4) 'ભારત રત્ન'ની સાથે પદ્મ પુરસ્કારનો પ્રારંભ પણ 1954 થી જ થયો હતો.

વ્યાસ સમ્માન 2018

- > વર્ષ 2018નો વ્યાસ સમ્માન પ્રસિદ્ધ હિન્દી સાહિત્યકાર શ્રી લીલાધર જગુડીને એનાયત થયો છે.
- > શ્રી લીલાધર જગુડીને તેમના કાવ્યસંગ્રહ 'જિતને લોગ ઉતને પ્રેમ' માટે આ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.
- => વ્યાસ સમ્માન
- > વ્યાસ સમ્માન એ ભારતમાં જ્ઞાનપીઠ પુરસ્કાર બાદ બીજો સૌથી મોટો સાહિત્ય પુરસ્કાર છે.
- > શ્રી કે.કે. બિરલા ફાઉન્ડેશન દ્વારા 1991થી આ વાર્ષિક પુરસ્કારની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. આ અંતર્ગત 1991માં સૌપ્રથમ શ્રી રામવિલાસ શર્માને 'ભારત કે પ્રાચીન ભાષા પરિવાર ઔર હિન્દી' કૃતિ માટે આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો. જ્યારે આ અગાઉ વર્ષ 2017નો વ્યાસ સમ્માન હિન્દીના પ્રસિદ્ધ મહિલા લેખિકા સુશ્રી મમતા કલિયાને તેમની કૃતિ 'દુખમ સુખમ' માટે એનાયત થયો હતો.
- > હિન્દી ભાષામાં છેલ્લા 10 વર્ષમાં પ્રકાશિત થયેલી શ્રેષ્ઠ સાહિત્ય કૃતિ માટે તેના લેખકને આ પુરસ્કાર એનાયત થાય છે. આ પુરસ્કાર અંતર્ગત વિજેતાને રૂ. 3,50,000 (વર્ષ 2017 અનુસાર) રોકડ રકમ આપવામાં આવે છે.

Tagore Award 2014 -15-16

- > 18 ફેબ્રુઆરી 2019ના રોજ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે નવી દિલ્હીના પ્રવાસી ભારતીય કેન્દ્ર ખાતેથી શ્રી રાજકુમાર સિંઘાજિત સિંઘ, છાયાનોત અને શ્રી રામ વી. સુતારને ક્રમશઃ વર્ષ 2014, 2015 અને 2016નો ટાગોર એવોર્ડ એનાયત કર્યો છે.

ટાગોર એવોર્ડ 2014-15-16

વર્ષ	વિજેતા	વિશેષતા
2014	શ્રી રાજકુમાર સિંઘાજિત સિંઘ	મણિપુરી નૃત્યના મહાન વિદ્વાન
2015	છાયાનોત	બાંગ્લાદેશનું એક સાંસ્કૃતિક સંગઠન
2016	શ્રી રામ વી. સુતાર	ભારતના સૌથી મહાન શિલ્પકારોમાંના એક

- > નોંધ : મૂર્તિકાર શ્રી રામ વી. સુતારે મહાત્મા ગાંધીજી, શ્રી જવાહરલાલ નહેરુ અને શ્રી સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના વિશ્વ પ્રસિદ્ધ સ્ટેચ્યુનું નિર્માણ કર્યું છે.

=> ટાગોર એવોર્ડ

- > ભારતમાં શ્રી રવિન્દ્રનાથ ટાગોરની યાદમાં સાંસ્કૃતિક સદ્ભાવ (Cultural Harmony) માટે આ એવોર્ડ એનાયત થાય છે.
- > શ્રી રવિન્દ્રનાથ ટાગોરની 150મી જયંતી નિમિત્તે વર્ષ 2012થી આ એવોર્ડનો પ્રારંભ થયો છે.
- > વર્ષ 2012માં સૌપ્રથમ ભારતના પ્રસિદ્ધ સિતાર વાદક પંડિત રવિ શંકરને આ એવોર્ડ એનાયત થયો હતો.
- > ત્યારબાદ વર્ષ 2013માં ભારતના પ્રસિદ્ધ સંગીતકાર શ્રી ઝુબિન મહેતાને આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.
- > આ પુરસ્કાર અંતર્ગત વિજેતાને રૂપિયા 1 કરોડ રોકડા, એક પ્રશસ્તિ પત્ર, ધાતુની મૂર્તિ અને એક ઉત્તમ હસ્તકલાની વસ્તુ આપીને સન્માનિત કરવામાં આવે છે.

- > ભારતના વડાપ્રધાનશ્રીની અધ્યક્ષતા વાળા નિર્ણાયક મંડળ દ્વારા આ પુરસ્કાર વિજેતાની પસંદગી કરવામાં આવે છે.
- > સાંસ્કૃતિક સદ્ભાવના મૂલ્યોની વૃદ્ધિ માટે અસાધારણ યોગદાન આપનાર કોઈ વ્યક્તિ, સંઘ, સંસ્થા કે સંગઠનને આ વાર્ષિક પુરસ્કાર એનાયત થાય છે.

સુશ્રી દૂતી ચંદ વર્લ્ડ યુનિવર્સિટી ગેમ્સમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર ભારતના પ્રથમ ખેલાડી બન્યા

- > તાજેતરમાં 3 થી 14 જુલાઈ 2019 દરમિયાન ઈટલીના નેપલ્સ અથવા તો નાપોલી ખાતે વર્લ્ડ યુનિવર્સિટી ગેમ્સ – 2019 Summer Universiadeનું આયોજન થયું હતું.
- > જેમાં 1 ગોલ્ડ, 1 સિલ્વર અને 2 બ્રોન્ઝ મેડલ સહિત કુલ , મેડલ સાથે ભારત મેડલ ટેબલમાં 29મા ક્રમે રહ્યું હતું.
- > આ સમર યુનિવર્સિયાડમાં ભારતના મહિલા દોડ વીરાંગના સુશ્રી દૂતી ચંદે 11.32 સેકન્ડમાં 100 મીટર દોડ પૂરી કરીને 100 મીટર દોડમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.
- > આ સાથે જ સુશ્રી દૂતી ચંદ વર્લ્ડ યુનિવર્સિટી ગેમ્સ અથવા તો વર્લ્ડ યુનિવર્સિયાડમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર ભારતના પ્રથમ દોડવીર અથવા તો દોડ વીરાંગના બની ગયા છે.

સુશ્રી દૂતી ચંદ

- > મહિલાઓની 100 મીટર દોડમાં તેઓ વર્તમાન નેશનલ ચેમ્પિયન છે.
- > મહિલાઓની 100 મીટર દોડની ઈવેન્ટમાં ઓલિમ્પિક માટે ક્વોલિફાય થનાર તેઓ ભારતના ત્રીજા મહિલા છે. તેઓ 2016માં ઓલિમ્પિક માટે ક્વોલિફાય થયા હતા.
- > કોઈ વૈશ્વિક ઈવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર શ્રી હિમા દાસ બાદ તેઓ ભારતના બીજા દોડ વીરાંગના છે.
- > વર્ષ 2018માં જકાર્તા ખાતે યોજાયેલી એશિયન ગેમ્સમાં મહિલાઓની 100 મીટર અને 200 મીટર દોડમાં તેમણે બે સિલ્વર મેડલ જીત્યા હતા.

'ગોલ્ડન ગર્લ' હિમા દાસે 20 દિવસમાં 5 ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા

- > ભારતના પ્રસિદ્ધ દોડ વીરાંગના સુશ્રી હિમા દાસે તાજેતરમાં 2 થી 20 જુલાઈ 2019 દરમિયાન 5 ગોલ્ડ મેડલ જીતીને અનોખી સિદ્ધિ મેળવી છે.
- > સુશ્રી હિમા દાસે જીતેલા 5 ગોલ્ડ મેડલ વિશેની વિગત આ પ્રમાણે છે :

સુશ્રી હિમા દાસના 5 ગોલ્ડ

ક્રમ	તારીખ	ટુર્નામેન્ટ	સ્થળ	ઈવેન્ટ	સમય
1.	2 જુલાઈ, 19	Poznan Athletics Grand Prix	પોલેન્ડ	200 મીટર દોડ	23.65 સેકન્ડ
2.	7 જુલાઈ, 19	Kutno Athletics Meet	પોલેન્ડ	200 મીટર દોડ	23.97 સેકન્ડ
3.	13 જુલાઈ, 19	Kladno Athletics Meet	ચેક રિપબ્લિક	200 મીટર દોડ	23.43 સેકન્ડ
4.	16 જુલાઈ, 19	Tabor Athletics Meet	ચેક રિપબ્લિક	200 મીટર દોડ	23.25 સેકન્ડ
5.	20 જુલાઈ, 19	Nove Mesto and Metuji Grand Prix	ચેક રિપબ્લિક	400 મીટર દોડ	52.09 સેકન્ડ

સુશ્રી હિમા દાસ

- > સુશ્રી હિમા દાસ 100, 200 અને 400 મીટર દોડ ઈવેન્ટના ભારતના પ્રસિદ્ધ દોડ વીરાંગના છે.
- > 9 જાન્યુઆરી, 2000ના રોજ આસામના નાગાંવ જિલ્લાના ધિંગ નામના ગામમાં તેમનો જન્મ થયો હતો.
- > ધિંગ ગામના હોવાથી તેઓ 'Dhing Express'ના હુલામણા નામથી પણ ઓળખાય છે.

મહત્વના મેડલ

1. IAAF World U20 Championshipમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર સુશ્રી હિમા દાસ ભારતના પ્રથમ એથ્લેટ છે. વર્ષ 2018માં ફિનલેન્ડના ટેમ્પેરે ખાતે યોજાયેલ IAAF World U20 Championshipમાં તેમણે 400 મીટર દોડમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.
2. વર્ષ 2018માં જકાર્તા ખાતે યોજાયેલ એશિયન ગેમ્સમાં તેમણે Women's 4 × 400 તથા Mixed 4 × 400 મીટર દોડમાં બે ગોલ્ડ મેડલ અને 400 મીટર દોડમાં એક સિલ્વર મેડલ જીત્યો હતો.

એવોર્ડ અને અન્ય સિદ્ધિ

1. અર્જુન એવોર્ડ (2018).
2. UNICEFના Youth Ambassador તરીકે નિમણૂક પામનાર ભારતના પ્રથમ વ્યક્તિ બન્યા (2018).
3. આસામ સરકાર દ્વારા સ્પોર્ટ્સ માટેના આસામના બ્રાન્ડ એમ્બેસેડર તરીકે નિમણૂક.
4. શ્રી ભોગેશ્વર બરુહ બાદ ઈન્ટરનેશનલ ઈવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર તેઓ આસામના બીજા એથ્લેટ છે.
5. 400 મીટર દોડનો 50.79 સેકન્ડનો ઈન્ડિયન નેશનલ રેકોર્ડ સુશ્રી હિમા દાસના નામે જ છે.

દોડની ઈવેન્ટમાં સુશ્રી હિમા દાસનું શ્રેષ્ઠ પ્રદર્શન

ક્રમ	ઈવેન્ટ	સેકન્ડ	વર્ષ
1.	100 મીટર દોડ	11.74	2018
2.	200 મીટર દોડ	23.10	2018
3.	400 મીટર દોડ	50.79	2018

વર્ષ 2020નો અંડર-17 વિમેન્સ ફૂટબોલ વર્લ્ડકપ ભારતમાં યોજાશે

- > તાજેતરમાં ફીફા દ્વારા કરવામાં આવેલી જાહેરાત અનુસાર વર્ષ 2020નો અંડર-17 વિમેન્સ ફૂટબોલ વર્લ્ડકપ ભારતમાં યોજાશે. ભારતે ફાન્સને હરાવીને આ યજમાની મેળવી છે. વર્ષ 2020નો અંડર-17 વિમેન્સ ફૂટબોલ વર્લ્ડકપ પોતાના દેશમાં યોજાય એ માટે ભારત અને ફાન્સ વચ્ચે તીવ્ર સ્પર્ધા હતી.

નોંધ :

- (1) અંડર-17 વિમેન્સ ફૂટબોલ વર્લ્ડકપનો પ્રારંભ વર્ષ 2008થી થયો હતો.
- (2) આ વર્લ્ડકપ દર બે વર્ષે યોજાય છે.
- (3) FIFAનું પૂરું નામ 'Federation International de Football Association' છે.

ઈન્ટરનેશનલ ફ્લીટ રિવ્યુ 2019

- > 23 એપ્રિલ, 2019ના રોજ ચીનના કિંગડાઓ ખાતે ઈન્ટરનેશનલ ફ્લીટ રિવ્યુ 2019નું આયોજન થયું હતું.

- > ચીનની નૌસેના 'People's Liberation Army (PLA)ની 70મી વર્ષગાંઠ નિમિત્તે ચીનમાં આ ફ્લીટ રિવ્યુનું આયોજન થયું હતું. જેમાં ભારત, જાપાન સહિત વિશ્વના અનેક દેશોના યુદ્ધ જહાજોએ ભાગ લીધો હતો. આ ફ્લીટ રિવ્યુમાં ભારત તરફથી INS કોલકાતા અને INS શક્તિ નામના બે જહાજોએ ભાગ લીધો હતો. આંતરરાષ્ટ્રીય ફ્લીટ રિવ્યુ એ નેવી શિપ, એરક્રાફ્ટ અને સબમરીનની એક પરેડ છે. જેના દ્વારા દેશ પોતાની જહાજ નિર્માણ ક્ષમતાનું પ્રદર્શન કરે છે.

=> નોંધ :

- (1) ચીનની People's Liberation Army (PLA) Navyની સ્થાપના 23 એપ્રિલ, 1949ના રોજ થઈ હતી.
- (2) ભારતમાં ફેબ્રુઆરી, 2016માં આંતરરાષ્ટ્રીય ફ્લીટ રિવ્યુનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં વિશ્વના આશરે 50 જેટલા દેશોના લગભગ 100 યુદ્ધ જહાજોએ ભાગ લીધો હતો.

=> INS કોલકાતા

- > INS કોલકાતા એ ભારતનું કોલકાતા ક્લાસ અંતર્ગત નિર્માણ પામેલું પ્રથમ યુદ્ધ જહાજ છે.
- > તેનું નિર્માણ ભારતમાં મઝગાંવ ડોક લિમિટેડ દ્વારા થયું હતું. આધુનિક હથિયારો તથા રડારોથી સજ્જ આ યુદ્ધ જહાજ ગાઈડેડ મિસાઈલોનો નાશ કરવા માટે પણ સક્ષમ છે.
- > ઔપચારિક રીતે 16 ઓગસ્ટ, 2014ના રોજ વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના હસ્તે આ જહાજ ભારતીય નેવીને સોંપવામાં આવ્યું હતું.

=> INS શક્તિ

- > INS શક્તિ અથવા તો INS શક્તિ (A57) એ ટીપક ક્લાસ અંતર્ગત નિર્માણ પામેલી બીજી fleet tanker છે.
- > ઈટાલિયન શિપબિલ્ડીંગ કંપની Fincantieri અને ભારતની Bharat Electronics દ્વારા તેનું નિર્માણ થયું છે.
- > INS શક્તિ એ અન્ય જહાજોને ફ્યુઅલ (બળતણ) પૂરું પાડતી tanker છે.
- > તે એક સાથે ચાર જહાજોને પ્રતિ કલાક 1500 ટનની ઝડપ સાથે બળતણ પૂરું પાડી શકે છે.
- > INS Shakti (A57)ને 1 ઓક્ટોબર, 2011ના રોજ ભારતીય નેવીને સોંપવામાં આવ્યું હતું.
- > આ જહાજમાં સેલ્ફ-ડીફેન્સ સિસ્ટમ પણ ગોઠવવામાં આવી છે, જેથી તે દુશ્મન દેશોથી તેનું રક્ષણ કરી શકે છે.

જાપાનના ઓસાકા ખાતે 14મી G20 Summit 2019 યોજાઈ

- > તાજેતરમાં 28-29 જૂન, 2019 દરમિયાન જાપાનના ઓસાકા 14મી G-20 સમિટનું આયોજન થયું હતું.
- > જાપાનમાં યોજાયેલી આ પ્રથમ G-20 સમિટ હતી.
- > આ સમિટમાં ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી, અમેરિકાના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી ડોનાલ્ડ ટ્રમ્પ, ચીનના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી શી જિનપિંગ, રશિયાના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી વ્લાદિમિર પુતિન સહિત વિશ્વના અનેક દેશોના વડાઓએ ભાગ લીધો હતો.
- > આ સમિટમાં ગ્લોબલ સસ્ટેઈનેબલ ડેવલપમેન્ટ ગોલ્સની ખાતરી માટે આઠ થીમ અંગે ચર્ચા કરવાનો એજન્ડા હતો.
- > આ આઠ થીમમાં Global Economy, Trade and Investment, Innovation, Environment and Energy, Employment, Women's empowerment, Development અને Healthનો સમાવેશ થાય છે.

- > આ અગાઉ 2018માં આર્જેન્ટીનામાં યોજાયેલી 13મી G-20 સમિટના સમાપન પ્રસંગે શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ વર્ષ 2022માં ન 20- Summit ભારતમાં નવી દિલ્હી ખાતે યોજવાની જાહેરાત કરી હતી.
- > આ જાહેરાત અનુસાર વર્ષ 2022માં ભારતની આઝાદીને 75 વર્ષ પૂર્ણ થવાને પ્રસંગે ભારતમાં સૌપ્રથમ વખત આ સમિટ યોજાશે.

=> G 20

- > G 20ને 'Group of Twenty' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > G 20 ભારત સહિત વિશ્વના 19 શક્તિશાળી દેશો અને યુરોપિયન યુનિયનનો સમૂહ છે.
- > આ સંગઠનના 20 સભ્યોમાં યુરોપિયન યુનિયન ઉપરાંત ભારત, આર્જેન્ટીના, ઓસ્ટ્રેલિયા, બ્રાઝિલ, કેનેડા, ચીન, ફ્રાન્સ, જર્મની, ઈન્ડોનેશિયા, ઈટાલી, જાપાન, મેક્સિકો, રશિયા, સાઉદી અરેબિયા, દક્ષિણ આફ્રિકા, દક્ષિણ કોરિયા, તૂર્કી, બ્રિટન અને અમેરિકાનો સમાવેશ થાય છે.
- > ચીન સિવાય ભારતનો એકપણ પાડોશી દેશ G 20 સમૂહનો સભ્ય નથી.
- > સમગ્ર વિશ્વના કુલ GDPમાં આ સમૂહ 90 ટકા, વિશ્વ વ્યાપારમાં 80 ટકા વિશ્વની કુલ વસતીમાં બે તૃતીયાંશ અને વિશ્વના જમીન વિસ્તારમાં અંદાજે અડધો હિસ્સો આ સમૂહ ધરાવે છે.
- > G 20 સમૂહની સ્થાપના 26 સપ્ટેમ્બર, 1999ના રોજ થઈ હતી.
- > નોંધ : વર્ષ 2019ની G 20 સમિટના અધ્યક્ષ જાપાનના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી શિન્જો અબે હતા.

સંયુક્ત રાષ્ટ્ર Global Road Safety Week 2019

- > તાજેતરમાં 6 થી 12 મે 2019 દરમિયાન સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 5મા Global Road Safety Week (વૈશ્વિક માર્ગ સુરક્ષા સપ્તાહ)ની ઉજવણી કરવામાં આવી છે.
- > વર્ષ 2019ના આ સપ્તાહની થીમ 'Leadership for Road Safety' (માર્ગ સુરક્ષા માટે નેતૃત્વ) હતી.
- > આ માર્ગ સુરક્ષા સપ્તાહ દરમિયાન વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO) દ્વારા માર્ગ સુરક્ષા અંગે એક વૈશ્વિક સ્ટેટસ રિપોર્ટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

Global Status Report on Road Safety

- > WHO દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલા રોડ સેફ્ટી અંગેના ગ્લોબલ સ્ટેટસ રિપોર્ટ અનુસાર :
- > 5 થી 29 વર્ષના લોકોના મૃત્યુનું મુખ્ય કારણ રોડ અકસ્માત છે.
- > દર વર્ષે 1.35 મિલિયન એટલે કે 13.5 લાખ લોકોના મૃત્યુ માર્ગ અકસ્માતને કારણે થાય છે.
- > દર વર્ષે 50 મિલિયન એટલે કે 5 કરોડ લોકો માર્ગ અકસ્માતથી ઘાયલ થાય છે.

- > વર્ષ 2008 બાદ સમગ્ર વિશ્વમાં રોડ અકસ્માતને કારણે સૌથી વધુ મૃત્યુ ભારતમાં થાય છે.
- > WHO અનુસાર ભારતમાં રોડ અકસ્માતમાં દર વર્ષે આશરે 2,99,000 લોકોના મૃત્યુ થાય છે.
- > જોકે, ભારત સરકારના આંકડા અનુસાર ભારતમાં રોડ અકસ્માતને કારણે દર વર્ષે થતા મૃત્યુની સંખ્યા આશરે 1,50,000 છે.

=> નોંધ :

- (1) ભારતે રોડ અકસ્માત અંગે Brasilia Declaration પર પણ હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
- (2) આ ડિક્લેરેશનમાં ભારતે વર્ષ 2020 સુધીમાં માર્ગ અકસ્માતમાં થતા મૃત્યુની સંખ્યામાં 50 ટકાનો ઘટાડો કરવાની પ્રતિબદ્ધતા વ્યક્ત કરી છે.

=> 'Save Lives - #Speak up' અભિયાન

- > સમગ્ર વિશ્વમાં માર્ગ અકસ્માતને કારણે થતા મૃત્યુ અને ઘાયલોની સંખ્યામાં ઘટાડો કરવાના ઉદ્દેશથી 'Save Lives - #Speakup' નામથી એક અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ અભિયાન 'Decade of Action for Road Safety 2011-2020' ના સિદ્ધાંત પર આધારિત છે.
- > આ અભિયાન દ્વારા માર્ગ સુરક્ષાના લક્ષ્યાંકો પ્રાપ્ત કરવા માટેના પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે.

Langkawi International Maritime and Aerospace Exhibition (LIMA) 2019

- > તાજેતરમાં 26થી 30 માર્ચ, 2019 દરમિયાન મલેશિયાના લેંગકાવી ખાતે LIMA 2019નું આયોજન થયું હતું.
- > મલેશિયાના લેંગકાવી ખાતે યોજાયેલા આ ઈન્ટરનેશનલ મેરિટાઈમ એન્ડ એરોસ્પેસ એક્ઝિબિશનમાં ભારતીય નૌસેનાના INS Kadmatt (P29) નામના જહાજ ભાગ લીધો હતો.
- > જેમાં ભારતના વાઈસ એડમિરલ કર્મબીર સિંહ સહિતના નેવી ઓફિસરો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

ઓર્ગનાઈઝેશન ઓફ ઈસ્લામિક કો-ઓપરેશન (OIC)ના સંમેલનમાં ભારત ગેસ્ટ ઓફ ઓનર

- > 1-2 માર્ચ 2019 દરમિયાન સંયુક્ત આરબ અમિરાતની રાજધાની અબુધાબીમાં ઓર્ગનાઈઝેશન ઓફ ઈસ્લામિક કો-ઓપરેશન (OIC) ના વિદેશ મંત્રીઓની 46મી બેઠકનું આયોજન થયું હતું.
- > OICના વિદેશ મંત્રીઓની આ બેઠકમાં ભારતને 50 વર્ષમાં સૌપ્રથમ વખત મુખ્ય અતિથિ તરીકે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું.
- > આ બેઠકમાં ભારતના વિદેશમંત્રી શ્રીમતી સુષ્મા સ્વરાજ મુખ્ય અતિથિ તરીકે હાજર રહ્યા હતા.
- > OICની બેઠકમાં ભારતને આમંત્રણ અપાતા નારાજ પાકિસ્તાને આ બેઠકમાં ભાગ લીધો ન હતો.

=> OIC શું છે ?

- > OICનું પૂરું નામ 'Organisation of Islamic Cooperation' છે.
- > OICએ વિશ્વના મુસ્લિમ દેશોનું એક સંગઠન છે.
- > 24 મુસ્લિમ દેશો દ્વારા 1969માં તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > હાલ 57 દેશો આ સંગઠનના સભ્યો છે.
- > સભ્યોની સંખ્યાની દૃષ્ટિએ OIC સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પછી વિશ્વનું બીજું સૌથી મોટું સંગઠન છે.

- > આ સંગઠન અગાઉ 'ઓર્ગનાઈઝેશન ઓફ ધ ઈસ્લામિક કો-ઓપરેશન' તરીકે ઓળખાતું હતું.
- > જોકે વર્ષ 2011માં તેનું નામ બદલીને 'ઓર્ગનાઈઝેશન ઓફ ઈસ્લામિક કો-ઓપરેશન' (OIC) કરવામાં આવ્યું છે.
- > તેનું હેડક્વાર્ટર સાઉદી અરેબિયાના જેદાહ ખાતે આવેલું છે.

=> નોંધ :

- (1) વર્ષ 2019માં OICના સુવર્ણ જયંતી વર્ષની ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે.
- (2) ભારતના પાડોશી દેશોમાંથી પાકિસ્તાન, અફઘાનિસ્તાન અને બાંગ્લાદેશ OICના સભ્યો છે.

વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને માલદીવનું સર્વોચ્ચ નાગરિક સન્માન 'નિશાન ઈઝુદ્દીન' એનાયત

- > ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ બીજી વખત વડાપ્રધાન બન્યા બાદ તેમની સૌપ્રથમ વિદેશ યાત્રાનો શુભારંભ માલદીવથી કર્યો હતો.
- > આ અંતર્ગત તેમણે 8 જૂન, 2019ના રોજ માલદીવની મુલાકાત લીધી હતી. વડાપ્રધાન તરીકે તેમની માલદીવની આ બીજી મુલાકાત હતી.
- > જ્યાં માલદીવના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી ઈબ્રાહીમ મોહમ્મદ સોલિહે વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને 'Order of the Distinguished Rule of Nishan Izzuddin' થી સન્માનિત કર્યા હતા.
- > 'નિશાન ઈઝુદ્દીન' એ વિદેશી મહાનુભાવોને આપવામાં આવતું માલદીવનું સર્વોચ્ચ સન્માન છે.
- > તેમની આ મુલાકાત દરમિયાન વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ માલદીવના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી ઈબ્રાહીમ મોહમ્મદ સોલિહેને ભારતીય ક્રિકેટ ટીમના હસ્તાક્ષર વાળું એક બેટ ભેટમાં આપ્યું હતું.

વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને

તાજેતરમાં એનાયત થયેલા આંતરરાષ્ટ્રીય એવોર્ડ

ક્રમ	એવોર્ડનું નામ	કોના દ્વારા
1	ઓર્ડર ઓફ સેન્ટ એન્ડ્ર્યુ ટ એપોસ્ટલ (2019)	રશિયા
2	ઝાયેદ મેડલ (2019)	યુનાઈટેડ આરબ અમિરાત (UAE)
3	(પ્રથમ) ફિલિપ કોટલર પુરસ્કાર (2019)	વર્લ્ડ માર્કેટિંગ સમિટ
4	સીયોલ શાંતિ પુરસ્કાર 2018	દક્ષિણ કોરિયા
5	ચેમ્પિયન્સ ઓફ ધ અર્થ પુરસ્કાર 2018	યુનાઈટેડ નેશન્સ (સંયુક્ત રાષ્ટ્ર)
6	ગ્રાન્ડ કોલર પુરસ્કાર 2018	પેલેસ્ટાઈન
7	અમિર અમાનુલ્લાહ ખાન પુરસ્કાર (2016)	અફઘાનિસ્તાન
8	કિંગ અબ્દુલ અઝિઝ સૈશ પુરસ્કાર (2016)	સાઉદી અરેબિયા

ભારતીય મહિલા લેખિકા સુશ્રી એની ઝૈદીને નાઈન ડોટ્સ પ્રાઈઝ 2019 એનાયત

- > તાજેતરમાં ભારતના મહિલા લેખિકા સુશ્રી એની ઝૈદીને Nine Dots Prize 2019 એનાયત કરવામાં આવ્યું છે.

- > સુશ્રી એની ઝેદીને તેમના 'Bread, Cement, Cactus' નામના સર્જન માટે આ પુરસ્કાર એનાયત થયું છે.
 - > આ પુરસ્કાર અંતર્ગત વિજેતાને 1 લાખ ડોલરનું ઈનામ આપવામાં આવે છે.
 - > નાઈન ડોટ્સ પ્રાઈઝ એ એક પ્રતિષ્ઠિત પુસ્તક પુરસ્કાર છે.
 - > સમગ્ર વિશ્વમાં નવીન વિચારસરણીને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશથી આ પુરસ્કાર આપવામાં આવે છે.
- => નોંધ :
- (1) સુશ્રી એની ઝેદી મુંબઈ-બેઝ્ડ ફીલાન્સ રાઈટર છે.
 - (2) તેમનું આ પુસ્તક તેમના ભારતમાંના જીવનના સંસ્મરણોને આધારે લખાયેલું છે.

મેન બૂકર પ્રાઈઝ 2019

- > વર્ષ 2019ના મેન બૂકર પ્રાઈઝ માટે ઓમાનના મહિલા લેખિકા સુશ્રી જોખા અલહર્થી (Jokha al-Harhi)ની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
 - > સુશ્રી જોખા અલહર્થીને તેમની નવલકથા 'સેલેસ્ટિયલ બોડીઝ' (Celestial Bodies) માટે આ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.
 - > આ સાથે જ સુશ્રી જોખા અલહર્થી મેન બૂકર પ્રાઈઝ મેળવનાર અરબી ભાષાના પ્રથમ લેખિકા અથવા તો લેખક બની ગયા છે.
 - > તેમની 'Celestial Bodies' નામની આ નવલકથા સૌપ્રથમ અરબી ભાષામાં 'Sayyidat el-Qamar' નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ હતી.
 - > જેનો સુશ્રી મેરિલીન બૂથે 'Celestial Bodies' નામથી અંગ્રેજીમાં અનુવાદ કર્યો હતો અને તે અંગ્રેજીમાં જૂન 2018માં પ્રસિદ્ધ થઈ હતી.
- => મેન બૂકર પ્રાઈઝ
- > મેન બૂકર પ્રાઈઝનો પ્રારંભ 1969થી થયો હતો.
 - > બ્રિટનમાં દર વર્ષે 'મેન ગ્રૂપ' દ્વારા આ પુરસ્કાર એનાયત કરવામાં આવે છે.
 - > અંગ્રેજીભાષામાં લખાયેલી અને બ્રિટનમાં પબ્લિશ થયેલી બેસ્ટ ઓરિજનલ નવલકથાને આ પુરસ્કાર આપવામાં આવે છે.
 - > બૂકર પ્રાઈઝ એ સાહિત્ય ક્ષેત્રનો બ્રિટિશ સંસ્કૃતિનો હાઈ પ્રોફાઈલ એવોર્ડ છે.
 - > કોમનવેલ્થ, આયર્લેન્ડ, સાઉથ આફ્રિકા (અને ઝિમ્બાબ્વેના) નાગરિકો દ્વારા લખાયેલી મૌલિક અંગ્રેજી નવલકથાને આ એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.
 - > મેન બૂકર પ્રાઈઝ એ 'મેન બૂકર પ્રાઈઝ ફોર ફિક્શન'નું ટૂંકું નામ છે. તે 'બૂકર મેક કનેલ પ્રાઈઝ' અને 'બૂકર પ્રાઈઝ' તરીકે પણ ઓળખાય છે.

ઈસરોના પૂર્વ અધ્યક્ષ શ્રી એ.એસ. કિરણ કુમારને ફાન્સનો સર્વોચ્ચ નાગરિક પુરસ્કાર એનાયત

- > ઈસરોના પૂર્વ અધ્યક્ષ શ્રી એ. એસ. કિરણ કુમારને તાજેતરમાં ફાન્સનો સર્વોચ્ચ નાગરિક પુરસ્કાર 'Chevalier of the Order of the Legion of Honour' થી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા છે.
- > ભારત અને ફાન્સ વચ્ચેના અવકાશ સહયોગમાં વિશિષ્ટ યોગદાન માટે શ્રી એ. એસ. કિરણ કુમારને આ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.
- > શ્રી એ. એસ. કિરણ કુમારને ફાન્સના રાષ્ટ્રપતિ તરફથી ફાન્સના રાજદૂતે આ પુરસ્કાર એનાયત કર્યો હતો.

સુશ્રી કારેન ઉહલેનબેક ગણિતનો એબેલ પુરસ્કાર જીતનાર પ્રથમ મહિલા બન્યા

- > તાજેતરમાં અમેરિકાના મહિલા પ્રોફેસર સુશ્રી કારેન ઉહલેનબેકને વર્ષ 2019નો ગણિતનો એબેલ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.

- > આ સાથે જ સુશ્રી કારેન ઉહલેનબેક આ પુરસ્કાર મેળવનાર વિશ્વના પ્રથમ મહિલા બની ગયા છે.

=> એબેલ પુરસ્કાર

- > નોર્વેના ગણિતશાસ્ત્રી શ્રી નિલ્સ હેનરિક એબેલના નામ પરથી નોર્વેની સરકાર દ્વારા આ પુરસ્કાર એનાયત થાય છે.
- > આ પુરસ્કાર 'ગણિતના નોબેલ' તરીકે પણ ઓળખાય છે.
- > આ પુરસ્કાર અંતર્ગત વિજેતાને 7 લાખ ડોલર આપવામાં આવે છે.

વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને સીઓલ શાંતિ પુરસ્કાર એનાયત

- > તાજેતરમાં ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી બે દિવસ માટે દક્ષિણ કોરિયાના પ્રવાસે ગયા હતા.
- > તેમની આ યાત્રા દરમિયાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને દક્ષિણ કોરિયાના પ્રતિષ્ઠિત સીઓલ શાંતિ પુરસ્કારથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા છે.
- > આ સાથે જ વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી આ પુરસ્કાર મેળવનાર પ્રથમ ભારતીય બની ગયા છે.
- > શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીને તેમની આર્થિક નીતિઓ અને આંતરરાષ્ટ્રીય સહયોગ માટે સીઓલ પીસ પ્રાઈઝ ફાઉન્ડેશન દ્વારા આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.
- > વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આ પુરસ્કારની રૂ. 1.42 કરોડની રકમ 'નમામિ ગંગે પ્રોગ્રામ' માટે આપવાની જાહેરાત કરી હતી.

=> મહાત્મા ગાંધીજીની પ્રતિમાનું અનાવરણ

- > દક્ષિણ કોરિયાની આ મુલાકાત દરમિયાન વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ દક્ષિણ કોરિયાની રાજધાની સીઓલની યોન્સેઈ યુનિવર્સિટીમાં મહાત્મા ગાંધીજીની પ્રતિમાનું અનાવરણ કર્યું હતું.

ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ 2019માં ઈંગ્લેન્ડનો ઐતિહાસિક વિજય

- > તાજેતરમાં 30 મેથી 14 જુલાઈ 2019 દરમિયાન ઈંગ્લેન્ડ અને વેલ્સમાં ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ 2019નું આયોજન થયું હતું.
- > વર્ષ 2019માં રમાયેલો આ ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ 12મો ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ હતો.
- > આ ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપમાં કુલ 10 ટીમોએ ભાગ લીધો હતો.
- > જેમાં આ વર્લ્ડ કપમાં ન્યૂઝીલેન્ડને પરાજય આપીને ઈંગ્લેન્ડે આ વર્લ્ડ કપ પ્રથમ વખત જીતી લીધો છે.

=> Boundary Countના આધારે ઈંગ્લેન્ડનો ફાઈનલમાં વિજય

- > આ વર્લ્ડ કપની ફાઈનલ મેચ ઈંગ્લેન્ડ અને ન્યૂઝીલેન્ડ વચ્ચે ઈંગ્લેન્ડના લંડન ખાતે આવેલા પ્રસિદ્ધ લોર્ડ્સ મેદાનમાં યોજાઈ હતી.
- > આ વર્લ્ડ કપની ફાઈનલ મેચમાં ઈંગ્લેન્ડ અને ન્યૂઝીલેન્ડ બંને ટીમોને 50 ઓવરમાં 241 રન થતાં ટાઈ પડી હતી.
- > આથી, સુપર ઓવર નાખવામાં આવી હતી. આ સુપર ઓવરમાં પણ બંને ટીમોને 15-15 રન થતાં ફરીથી ટાઈ પડી હતી.
- > પરિણામે, નિયમ પ્રમાણે સુપર ઓવર અને ઈનિંગ એમ બંને થઈને સૌથી વધુ બાઉન્ડ્રી ફટકારનારી ટીમ ઈંગ્લેન્ડને વિજેતા જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > આ ટુર્નામેન્ટમાં ઈંગ્લેન્ડે સુપર ઓવરમાં 2 અને 50 ઓવરની ઈનિંગમાં 24 મળીને કુલ 26 બાઉન્ડ્રી ફટકારી હતી. જ્યારે ન્યૂઝીલેન્ડની ટીમે સુપર ઓવરમાં 1 અને 50 ઓવરની ઈનિંગમાં 16 બાઉન્ડ્રી મળીને કુલ 17 બાઉન્ડ્રી ફટકારી હતી.

- > આથી, ઈંગ્લેન્ડ ચેમ્પિયન જાહેર થયું હતું.
- > બાઉન્ડ્રીના આધારે કોઈ ટીમને વિજેતા જાહેર કરવામાં આવી હોય એવી માત્ર વર્લ્ડ કપ જ નહિ પરંતુ ક્રિકેટના ઇતિહાસની આ પ્રથમ ઘટના હતી.
- > આ વર્લ્ડ કપની ફાઈનલ મેચમાં 84 રન ફટકારનાર ઈંગ્લેન્ડના ઓલરાઉન્ડર શ્રી બેન સ્ટોકસને 'મેન ઓફ ધ મેચ' જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

=> સેમીફાઈનલ મેચ

- > આ વર્લ્ડ કપની પ્રથમ સેમીફાઈનલ મેચ ભારત અને ન્યૂઝીલેન્ડ વચ્ચે ઈંગ્લેન્ડના માન્ચેસ્ટર ખાતે આવેલા ઓલ્ડ ટ્રેફોર્ડ ગ્રાઉન્ડમાં યોજાઈ હતી.
- > જેમાં ન્યૂઝીલેન્ડ સામે ભારતનો 18 રને પરાજય થયો હતો.
- > આ સેમીફાઈનલ મેચમાં ન્યૂઝીલેન્ડના બોલર શ્રી મેટ હેનરી 'મેન ઓફ ધ મેચ' જાહેર થયા હતા.
- > જ્યારે વર્લ્ડ કપની બીજી સેમીફાઈનલ મેચ ઓસ્ટ્રેલિયા અને ઈંગ્લેન્ડ વચ્ચે યોજાઈ હતી.
- > જેમાં ઈંગ્લેન્ડનો 8 વિકેટે વિજય થયો હતો.

=> વર્લ્ડ કપમાં એવોર્ડ

- > આ વર્લ્ડ કપમાં ન્યૂઝીલેન્ડની ટીમના કેપ્ટન શ્રી કેન વિલિયમ્સને 'પ્લેયર ઓફ ધ સીરીઝ' જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.
- > આ વર્લ્ડ કપમાં ભારતના પ્રસિદ્ધ બેટ્સમેન શ્રી રોહિત શર્માએ સૌથી વધુ 648 રન ફટકાર્યા હતા.
- > જ્યારે આ વર્લ્ડ કપમાં સૌથી વધુ 27 વિકેટ ઝડપવાનો રેકોર્ડ ઓસ્ટ્રેલિયાના બોલર શ્રી મિચેલ સ્ટાર્કના નામે છે.

=> ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ

- > ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપનો પ્રારંભ 1975થી થયો છે. આ અંતર્ગત પ્રથમ ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ જૂન 1975માં ઈંગ્લેન્ડમાં યોજાયો હતો.
- > જેમાં ઓસ્ટ્રેલિયાને પરાજય આપીને વેસ્ટ ઈન્ડિઝે આ પ્રથમ વર્લ્ડ કપ જીતી લીધો હતો.
- > 1999થી આ વર્લ્ડ કપ દર ચાર વર્ષે યોજાય છે. આ વર્લ્ડ કપનું સૌથી વધુ પાંચ વખત આયોજન ઈંગ્લેન્ડ અથવા તો ઈંગ્લેન્ડ અને વેલ્સમાં થયું છે.
- > આ વર્લ્ડ કપમાં સૌથી વધુ પાંચ વખત વિજેતા ટીમ ઓસ્ટ્રેલિયા છે. ઓસ્ટ્રેલિયા બાદ બીજા ક્રમે ભારત અને વેસ્ટ ઈન્ડિઝે આ વર્લ્ડ કપ 2-2 વખત જીત્યો છે. જ્યારે પાકિસ્તાન, શ્રીલંકા અને ઈંગ્લેન્ડે આ વર્લ્ડ કપ 1-1 વખત જીત્યો છે.

=> નોંધ : ભારતે સૌપ્રથમ વખત 1983માં રમાયેલો ત્રીજો વર્લ્ડ કપ અને ત્યારબાદ 2011માં રમાયેલો 10મો ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ જીત્યો હતો.

- (1) હવે પછી વર્ષ 2023માં 13મો ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ ભારતમાં યોજાશે.
- (2) વર્ષ 2023માં યોજાનાર આ વર્લ્ડ કપ ફક્ત ભારતમાં જ યોજાનાર પ્રથમ વર્લ્ડ કપ હશે.
- (3) આ અગાઉ 1987માં ભારત અને પાકિસ્તાનમાં 1996માં ભારત, પાકિસ્તાન અને શ્રીલંકામાં તથા 2011માં ભારત, શ્રીલંકા અને બાંગ્લાદેશમાં આ વર્લ્ડ કપનું આયોજન થયું હતું.

સુલતાન અઝલાન શાહ કપ 2019

- > તાજેતરમાં 23થી 30 માર્ચ 2019 દરમિયાન મલેશિયાના ઈપોહ ખાતે 28મા સુલતાન અઝલાન શાહ હોકી કપ 2019નું આયોજન થયું હતું.
- > આ કપની ફાઈનલ મેચમાં ભારતને પરાજય આપીને સાઉથ કોરિયાએ આ ટુર્નામેન્ટ ત્રીજી વખત જીતી લીધી છે.

=> સુલતાન અઝલાન શાહ કપ વિશે :

- > સુલતાન અઝલાન શાહ કપ એ દર વર્ષે યોજાતી એક હોકી ટુર્નામેન્ટ છે. દર વર્ષે આ ટુર્નામેન્ટ મલેશિયામાં યોજાય છે.
- > આ ટુર્નામેન્ટનો પ્રારંભ 1983થી થયો હતો. અને શરૂઆતમાં આ ટુર્નામેન્ટ દર બે વર્ષે યોજાતી હતી. જોકે, વર્ષ 1998થી આ ટુર્નામેન્ટ દર વર્ષે યોજાય છે.
- > મલેશિયાના નવમા રાજા શ્રી સુલતાન અઝલાન શાહના નામ પરથી આ ટુર્નામેન્ટને 'સુલતાન અઝલાન શાહ કપ' નામ આપવામાં આવ્યું છે.

વિમ્બલ્ડન ચેમ્પિયનશિપ 2019

- > તાજેતરમાં 1 થી 14 જુલાઈ, 2019 દરમિયાન ઈંગ્લેન્ડના વિમ્બલ્ડન ખાતે 133મી વિમ્બલ્ડન ચેમ્પિયનશિપનું આયોજન થયું હતું.
- > વિમ્બલ્ડન એ વિશ્વની સૌથી જૂની અને સૌથી વધુ પ્રતિષ્ઠિત ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ છે.
- > ઈ.સ. 1877થી ઈંગ્લેન્ડના લંડનના વિમ્બલ્ડનમાં ઓલ ઈંગ્લેન્ડ ક્લબ (અથવા તો ઓલ ઈંગ્લેન્ડ લોન ટેનિસ એન્ડ કોર્ટવેટ ક્લબ) ખાતે આ ટુર્નામેન્ટ યોજાય છે.
- > આ ટુર્નામેન્ટ ગ્રાસ કોર્ટ (ઘાસના મેદાન) પર રમાય છે.

=> વિમ્બલ્ડન 2019 વિજેતા

- > વિમ્બલ્ડન ચેમ્પિયનશિપ 2019માં સ્વિટ્ઝર્લેન્ડના શ્રી રોજર ફેડરરને પરાજય આપીને સર્બિયાના શ્રી નોવાક યોકોવિકે 'મેન્સ સિંગલ્સ'નું ટાઈટલ જીતી લીધું છે.
- > શ્રી નોવાક યોકોવિકની કારકિર્દીનું આ 16મું ગ્રાન્ડસ્લેમ અને પાંચમું વિમ્બલ્ડન ટાઈટલ હતું.
- > જ્યારે 'વિમેન્સ સિંગલ્સ' સ્પર્ધામાં રોમાનિયાના સુશ્રી સિમોના હાલેપે અમેરિકાના સુશ્રી સેરેના વિલિયમ્સને પરાજય આપીને વિમ્બલ્ડન ટાઈટલ પ્રથમ વખત જીતી લીધું છે.

વિમ્બલ્ડન 2019 વિજેતા ખેલાડીઓ

ક્રમ	ટાઈટલ	વિજેતા	કોને હરાવીને ?
1	મેન્સ સિંગલ્સ	શ્રી નોવાક યોકોવિક (સર્બિયા)	શ્રી રોજર ફેડરર (સ્વિટ્ઝર્લેન્ડ)
2	વિમેન્સ સિંગલ્સ	સુશ્રી સિમોના હાલેપ (રોમાનિયા)	સુશ્રી સેરેના વિલિયમ્સ (અમેરિકા)
3	મેન્સ ડબલ્સ	શ્રી જુઆન સેબેસ્ટિયન કેબેલ (કોલોમ્બિયા) શ્રી રોબર્ટ ફરાહ (કોલોમ્બિયા)	શ્રી નિકોલસ મહુત (ફ્રાન્સ) શ્રી એડવર્ડ રોજર-વાસ્સેલિન (ફ્રાન્સ)
4	વિમેન્સ ડબલ્સ	સુશ્રી હિસેહ સુ-વાઈ (ચાઈનીઝ ટાઈપેઈ) સુશ્રી બાબોરા સ્ટ્રીકોવા (ચેક રિપબ્લિક)	સુશ્રી ગાબ્રીએલા ડેબ્રોવસ્કી (કેનેડા) સુશ્રી ઝુ યિફાન (ચીન)
5	મિક્સ ડબલ્સ	શ્રી ઈવાન ડોડિગ (કોએશિયા) સુશ્રી લતીશા યાન (ચાઈનીઝ ટાઈપેઈ)	શ્રી રોબર્ટ લિન્ડસ્ટેડ (સ્વીડન) સુશ્રી જેલેના ઓસ્ટાપેન્કો (લાટવિયા)

ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ

- > ટેનિસની રમતની ચાર સૌથી મોટી ટુર્નામેન્ટમાં (1) ઓસ્ટ્રેલિયન ઓપન (2) ફ્રેન્ચ ઓપન (3) વિમ્બલ્ડન અને 2 યુએસ ઓપનનો સમાવેશ થાય છે.
- > ટેનિસની રમતની આ ચારેય સૌથી મોટી ટુર્નામેન્ટ ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ તરીકે ઓળખાય છે.
- > ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટમાં ઉપરોક્ત ચાર ટુર્નામેન્ટનો સમાવેશ થાય છે.

કઈ ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ ક્યારે યોજાય છે ?

ક્રમ	ટુર્નામેન્ટ	ક્યારે યોજાય છે ?	ક્યાં યોજાય છે ?	પ્રારંભ	કઈ કોર્ટ પર રમાય છે ?
1	ઓસ્ટ્રેલિયન ઓપન	જાન્યુઆરી	મેલબોર્ન	1905	હાર્ડકોર્ટ
2	ફ્રેન્ચ ઓપન	મે/જૂન	પેરિસ	1891	ક્લે કોર્ટ
3	વિમ્બલ્ડન ચેમ્પિયન શિપ	જૂન/જુલાઈ	લંડન	1877	ગ્રાસ કોર્ટ
4	યુએસ ઓપન	ઓગસ્ટ/સપ્ટેમ્બર	ન્યુયોર્ક	1881	હાર્ડ કોર્ટ

- > ફ્રેન્ચ ઓપન ક્લે કોર્ટ પર રમાય છે.
 - > ઓસ્ટ્રેલિયન ઓપન એ દર વર્ષે વર્ષના પ્રારંભે યોજાતી ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ છે.
 - > યુએસ ઓપન એ દર વર્ષે વર્ષના અંતે યોજાતી ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ છે.
 - > વિમ્બલ્ડન એ સૌથી જૂની ગ્રાન્ડ સ્લેમ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ છે.
- => નોંધ :
- (1) ટેનિસનું મેદાન કોર્ટ તરીકે ઓળખાય છે.
 - (2) ટેનિસ ઉપરાંત કબડ્ડી, વોલીબોલ, હેન્ડબોલ, બેડમિન્ટન, નેટબોલ, બો-બો વગેરેનું મેદાન પણ કોર્ટ તરીકે જ ઓળખાય છે.

ISSF Junior Shooting World Cup 2019માં ભારત પ્રથમ

- > તાજેતરમાં જર્મનીના સુહ (Suhl) ખાતે ISSF જૂનિયર શૂટિંગ વર્લ્ડ કપ 2019નું આયોજન થયું હતું.
 - > આ વર્લ્ડ કપમાં 10 ગોલ્ડ, 9 સિલ્વર અને 5 બ્રોન્ઝ મેડલ સહિત કુલ 24 મેડલ જીતીને ભારત મેડલ ટેબલમાં પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે.
 - > જ્યારે ભારત બાદ ચીન બીજા અને જર્મની ત્રીજા ક્રમે રહ્યું છે.
- => ISSF
- > ISSFનું પૂરું નામ 'International Shooting Sport Federation' છે.
 - > Rifle, Pistol અને Shotgunની શૂટિંગની ઈવેન્ટનું વૈશ્વિક સ્તરે સંચાલન ISSF દ્વારા કરવામાં આવે છે.
 - > ISSFની સ્થાપના 1907માં થઈ હતી.
 - > તેનું વડું મથક જર્મનીના મ્યુનિચ ખાતે આવેલું છે.

21મી કોમનવેલ્થ ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ 2019માં ભારતે તમામ 7 ઈવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા

- > તાજેતરમાં ભારતમાં ઓડિશાના કટક ખાતે યોજાયેલી 21મી કોમનવેલ્થ ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ 2019માં ભારતે તમામ 7 ઈવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા છે.

- > જેમાં ગુજરાતના સુરતના શ્રી હરમીત દેસાઈએ તેમના બર્થડેના દિવસે જ 'મેન્સ સિંગલ્સ' ઈવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.
- > પોતાની 26મી વર્ષગાંઠ ઉજવી રહેલા શ્રી હરમીત દેસાઈએ ભારતના જ શ્રી સથિયાન જ્ઞાનસેકરનને પરાજય આપીને આ ગોલ્ડ મેડલ જીતી લીધો હતો.
- > સુરતના જ બીજા એક ટેબલ ટેનિસ ખેલાડી શ્રી માનવ ઠક્કર અને તમિલનાડુના શ્રી એન્થોની અમલરાજની જોડીએ 'મેન્સ ડબલ્સ'માં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.
- > જ્યારે ભારતની સુશ્રી ઐહિકા મુખર્જીએ ભારતના જ સુશ્રી મધુરિકા પાટકરને હરાવીને 'વિમેન્સ સિંગલ્સ'માં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો. આ સાથે જ સુશ્રી ઐહિકા મુખર્જી આ ચેમ્પિયનશિપમાં 'વિમેન્સ સિંગલ્સ'નું ટાઈટલ જીતનાર ભારતના પ્રથમ મહિલા બની ગયા હતા.
- > મેન્સ ટીમ ઈવેન્ટ અને વિમેન્સ ટીમ ઈવેન્ટ એમ બંને ઈવેન્ટમાં ભારતે ઈંગ્લેન્ડને પરાજય આપીને બે ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા હતા.
- > આ ઉપરાંત ભારતે મિક્સ ટીમ ઈવેન્ટમાં સિંગાપોરના ખેલાડીઓને પરાજય આપીને ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.
- > 'વિમેન્સ ડબલ્સ' ઈવેન્ટમાં ભારતના મહિલા ખેલાડીઓએ ભારતના જ અન્ય મહિલા ખેલાડીઓને પરાજય આપીને ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.

FIH Women's Series Finals 2019માં ભારત વિજેતા

- > તાજેતરમાં જાપાનના હિરોશિમા ખાતે યોજાયેલી હોકીની FIH Women's Series Finals 2019 ટુર્નામેન્ટ ભારતે જીતી લીધી છે.
 - > આ ટુર્નામેન્ટની ફાઈનલ મેચમાં જાપાનને 3-1થી પરાજય આપીને ભારતીય મહિલા હોકી ટીમે આ ટુર્નામેન્ટ જીતી લીધી છે.
 - > આ ટુર્નામેન્ટમાં ભારતીય હોકી ટીમના કેપ્ટન સુશ્રી રાની રામપાલ 'પ્લેયર ઓફ ધ ટુર્નામેન્ટ' જાહેર થયા હતા.
- => નોંધ :
- (1) FIHનું પૂરું નામ "The Federation Internationale de Hockey" છે.
 - (2) વૈશ્વિક સ્તરે હોકીની રમતનું સંચાલન FIH દ્વારા કરવામાં આવે છે.
 - (3) FIHનું વડુંમથક સ્વિત્ઝર્લેન્ડના લૌસેન નામના શહેરમાં આવેલું છે.

મહિલા ફૂટબોલ વર્લ્ડકપ 2019માં નેધરલેન્ડ્સને પરાજય આપી અમેરિકા ચેમ્પિયન

- > 7 જૂનથી 7 જુલાઈ 2019 દરમિયાન ફ્રાન્સના 9 શહેરોમાં FIFA Women's World Cup 2019નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
 - > આ FIFAનો આઠમો મહિલા ફૂટબોલ વર્લ્ડ કપ હતો.
 - > આ વર્લ્ડ કપની ફાઈનલ મેચમાં નેધરલેન્ડ્સને પરાજય આપીને અમેરિકાએ આ વર્લ્ડ કપ ચોથી વખત જીતી લીધો છે.
- => એવોર્ડ
- > આ વર્લ્ડ કપમાં અમેરિકાના મહિલા ફૂટબોલ, ખેલાડી સુશ્રી મેગન રેપિનોને 'ગોલ્ડન બોલ' તથા 'ગોલ્ડન બૂટ' એમ મહત્ત્વના બંને એવોર્ડ એનાયત થયા હતા.
 - > આ ટુર્નામેન્ટમાં સુશ્રી મેગન રેપિનો 'બેસ્ટ પ્લેયર' જાહેર થયા હતા.
 - > આ ઉપરાંત આ ટુર્નામેન્ટમાં સૌથી વધુ 6-6 ગોલ સુશ્રી મેગન રેપિનો, સુશ્રી એલેક્સ મોર્ગન અને સુશ્રી એલેન વ્હાઈટે કર્યા હતા.

FIFA Women's World Cup

- > મહિલા ફૂટબોલ વર્લ્ડ કપનો પ્રારંભ 1991થી થયો હતો.
- > આ વર્લ્ડ કપ દર ચાર વર્ષે યોજાય છે.

- > અત્યાર સુધીમાં કુલ આઠ વખત યોજાયેલા આ વર્લ્ડ કપમાંથી સૌથી વધુ 4 વખત અમેરિકાએ આ વર્લ્ડ કપ જીત્યો છે.
- > આ અગાઉ 2015માં કેનેડા ખાતે યોજાયેલો મહિલા ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ પણ અમેરિકાએ જ જીત્યો હતો.
- > આથી, વર્ષ 2019માં અમેરિકાએ સતત બીજી વખત અને કુલ ચાર વખત મહિલા ક્રિકેટ વર્લ્ડ કપ જીત્યો છે.

ISSF Shooting World Cup 2019

- > તાજેતરમાં 24થી 31 મે 2019 દરમિયાન જર્મનીના મ્યુનિચમાં ISSF Shooting World Cup 2019ના ત્રીજા તબક્કાનું આયોજન થયું હતું.
- > જેમાં 5 ગોલ્ડ અને 1 સિલ્વર સહિત કુલ 6 મેડલ સાથે ભારત મેડલ ટેબલમાં પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે.
- > આ અગાઉ ફેબ્રુઆરી 2019માં ભારતમાં નવી દિલ્હી ખાતે યોજાયેલા આ વર્લ્ડ કપના પ્રથમ તબક્કામાં તેમજ એપ્રિલ 2019માં ચીનના બેઈજિંગ ખાતે યોજાયેલા આ વર્લ્ડ કપના બીજા તબક્કામાં પણ ભારત મેડલ ટેબલમાં પ્રથમ ક્રમે રહ્યું હતું.

ISSF World Cup 2019, Munich માં મેડલ વિજેતા ભારતીય ખેલાડીઓ

ક્રમ	નામ	મેડલ	ઈવેન્ટ	રાજ્ય/શહેર
1	શ્રી સૌરભ ચૌધરી	ગોલ્ડ	10 મીટર એર પિસ્ટલ	ઉત્તરપ્રદેશ
2	સુશ્રી અપૂર્વી ચંદેલા	ગોલ્ડ	10 મીટર એર રાઈફલ	રાજસ્થાન
3	સુશ્રી રાહી સર્નોબત	ગોલ્ડ	25 મીટર પિસ્ટલ	મહારાષ્ટ્ર
4	શ્રી સૌરભ ચૌધરી સુશ્રી મનુ ભાકર	ગોલ્ડ	10 મીટર એર પિસ્ટલ મિક્સ ટીમ	ઉત્તરપ્રદેશ હરિયાણા
5	શ્રી દિવ્યાંશ સિંહ પંવર સુશ્રી અંજુમ મુદ્દગીલ	ગોલ્ડ	10 મીટર એર રાઈફલ મિક્સ ટીમ	— ચંદીગઢ
6	શ્રી દીપક કુમાર સુશ્રી અપૂર્વી ચંદેલા	સિલ્વર	10 મીટર એર રાઈફલ મિક્સ ટીમ	દિલ્હી રાજસ્થાન

એશિયન રેસલિંગ (કુસ્તી) ચેમ્પિયનશિપ 2019

- > તાજેતરમાં 23થી 28 એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન ચીનના શિ'એન (Xi'an) ખાતે એશિયન રેસલિંગ (કુસ્તી) ચેમ્પિયનશિપ 2019નું આયોજન થયું હતું.
- > જેમાં 1 ગોલ્ડ, 6 સિલ્વર અને 9 બ્રોન્ઝ સહિત કુલ 16 મેડલ જીતીને ભારત મેડલ ટેબલમાં 8મા ક્રમે છે.
- > આ ચેમ્પિયનશિપમાં 11 ગોલ્ડ સહિત કુલ 17 મેડલ સાથે ઈરાન પ્રથમ અને ચીન બીજા તથા જાપાન ત્રીજા ક્રમે છે.

શ્રી બજરંગ પુનિયા

- > આ ચેમ્પિયનશિપમાં ભારતના પ્રસિદ્ધ કુસ્તીબાજ શ્રી બજરંગ પુનિયાએ ભારતને એક માત્ર ગોલ્ડ મેડલ અપાવ્યો હતો.
- > શ્રી બજરંગ પુનિયાને મેન્સ ફ્રી સ્ટાઈલની 65 કિગ્રા ઈવેન્ટમાં આ ગોલ્ડ મેડલ મળ્યો હતો.

- > આ અગાઉ 2017માં ભારતમાં નવી દિલ્હી ખાતે યોજાયેલી એશિયન રેસલિંગ ચેમ્પિયનશિપમાં પણ શ્રી બજરંગ પુનિયાએ ભારતને ગોલ્ડ મેડલ અપાવ્યો હતો.
- > આ ઉપરાંત વર્ષ 2018માં યોજાયેલી એશિયન ગેમ્સ અને કોમનવેલ્થ ગેમ્સમાં પણ તેમણે ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો.
- > નોંધ : એશિયન રેસલિંગ ચેમ્પિયનશિપ 2019માં ભારતના મહિલા કુસ્તી બાજો સુશ્રી વિનેશ ફોગટ (હરિયાણા), સુશ્રી સાક્ષી મલિક (હરિયાણા), સુશ્રી દિવ્યા કાકરાન (ઉત્તરપ્રદેશ) અને સુશ્રી મંજુ કુમારીને બ્રોન્ઝ મેડલ મળ્યા હતા.

એશિયન એથલેટિક્સ ચેમ્પિયનશિપ 2019

- > તાજેતરમાં એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન કતારની રાજધાની દોહા ખાતે એશિયન એથલેટિક્સ ચેમ્પિયનશિપ 2019નું આયોજન થયું હતું.
- > જેમાં 3 ગોલ્ડ, 7 સિલ્વર અને 7 બ્રોન્ઝ સહિત કુલ 17 મેડલ સાથે ભારત મેડલ ટેબલમાં ચોથા ક્રમે રહ્યું છે.
- > જ્યારે બહેરીન પ્રથમ, ચીન બીજા અને જાપાન ત્રીજા ક્રમે છે.

એશિયન એથલેટિક્સ ચેમ્પિયનશિપ 2019માં ગોલ્ડ મેડલ વિજેતા ભારતીય ખેલાડીઓ

ક્રમ	નામ	ઈવેન્ટ	રાજ્ય
1	શ્રી તેજન્દર પાલ સિંઘ તૂર	Shot Put (ગોળાફેક)	પંજાબ
2	સુશ્રી ગોમથીમરિમુથુ	800 મીટર દોડ	તમિલનાડુ
3	સુશ્રી પી. યુ. ચિત્રા	1500 મીટર દોડ	કેરળ

Wisden Cricketer's Almanack 2019

- > ક્રિકેટના બાઈબલ તરીકે પ્રસિદ્ધ મેગેઝિન 'વિઝડન' દ્વારા તાજેતરમાં વર્ષ 2019ના ક્રિકેટ એવોર્ડની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
- > આ અંતર્ગત ભારતના શ્રી વિરાટ કોહલીને 'લિડિંગ ક્રિકેટર ઈન ધ વર્લ્ડ' એવોર્ડ એનાયત થયો છે.
- > શ્રી વિરાટ કોહલીને સતત ત્રીજી વખત આ એવોર્ડ મળ્યો છે.
- > આ ઉપરાંત વિઝડન દ્વારા જાહેર થતા 'વિઝડન ક્રિકેટર્સ ઓફ ધ યર' માટે પણ શ્રી વિરાટ કોહલીની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > 'વિઝડન ક્રિકેટર્સ ઓફ ધ યર' એવોર્ડ માટે દર વર્ષે પાંચ ક્રિકેટરની પસંદગી કરવામાં આવે છે. જેમાં વર્ષ 2019માં શ્રી વિરાટ કોહલીની પણ પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > આ ઉપરાંત ભારતના મહિલા ક્રિકેટર સુશ્રી સ્મૃતિ માંધાનાને વિઝડનનો 'વુમેન્સ લિડિંગ ક્રિકેટર ઈન ધ વર્લ્ડ' એવોર્ડ એનાયત થયો છે.

વર્ષ 2019માં ભારતીય ક્રિકેટરને મળેલું વિઝડનનું સન્માન

ક્રમ	ખેલાડી	સન્માન
1	શ્રી વિરાટ કોહલી	લિડિંગ ક્રિકેટર ઈન ધ વર્લ્ડ તથા વિઝડન (ફાઈવ) ક્રિકેટર્સ ઓફ ધ યર
2	સુશ્રી સ્મૃતિ માંધાના	વુમેન્સ લિડિંગ ક્રિકેટર ઈન ધ વર્લ્ડ

NGTએ જાહેર કરેલી દેશની સૌથી વધુ પ્રદૂષણ ફેલાવતી 100 GIDCમાં ગુજરાતની 9ને સ્થાન

- > નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT) દ્વારા તાજેતરમાં ભારતની 100 સૌથી વધુ પ્રદૂષણ ફેલાવતી GIDCઓની યાદી જાહેર કરવામાં આવી છે.

- > આ યાદીમાં ગુજરાતની કુલ 9 GIDCનો સમાવેશ થયો છે.
- > જેમાં ગુજરાતમાં વડોદરા GIDC સૌથી વધુ પ્રદૂષિત છે.
- > ગુજરાતની 9 GIDCમાંથી 70થી વધુ CEPI Score ધરાવતી 6 GIDCને Critically Polluted જાહેર કરવામાં આવી છે.
- > ભારતની 100 સૌથી વધુ પ્રદૂષણ ફેલાવતી GIDCમાં મહારાષ્ટ્રની તારાપુર GIDC પ્રથમ ક્રમે છે.

The Global Innovation Index (GII) 2019

- > 24 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતમાં કેન્દ્રીય ઉદ્યોગ અને વ્યાપાર તથા રેલવે મંત્રી શ્રી પિયૂષ ગોયલે નવી દિલ્હી ખાતેથી 'The Global Innovation Index 2019' લોન્ચ કર્યો હતો.
- > કોઈ ઉભરતા અર્થતંત્ર (Emerging Economy)માં આ ઈન્ડેક્સ લોન્ચ થયો હોય એવી આ પ્રથમ ઘટના હતી.
- > વર્ષ 2019માં જાહેર થયેલા આ ઈન્ડેક્સમાં ભારત વિશ્વની 129 અર્થવ્યવસ્થાઓમાંથી 52મા ક્રમે છે.
- > આ અગાઉ વર્ષ 2018માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ ઈન્ડેક્સમાં ભારત 57મા ક્રમે હતું. આમ, ગત વર્ષની તુલનાએ ભારતનો આ ઈન્ડેક્સમાં 5 ક્રમનો સુધારો થયો છે.
- > છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં આ ઈન્ડેક્સમાં ભારતે 29 ક્રમની છલાંગ લગાવી છે.
- > વર્ષ 2015માં આ ઈન્ડેક્સમાં ભારતનો ક્રમ 81મો હતો.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં સૌપ્રથમ ટોપ-50 અને ત્યારબાદ ટોપ-25 દેશોમાં શામેલ થવાનું ભારત સરકારનું લક્ષ્ય છે.
- > તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ ઈન્ડેક્સમાં સ્વિત્ઝર્લેન્ડ વર્ષ 2018 બાદ 2019માં પણ પ્રથમ ક્રમે છે.
- > જ્યારે સ્વિત્ઝર્લેન્ડ બાદ સ્વીડન બીજા અને અમેરિકા ત્રીજા ક્રમે છે.
- > જ્યારે યમન અંતિમ 129મા ક્રમે છે.

Global Innovation Index (GII) 2019

ક્રમ	દેશ
1	સ્વિત્ઝર્લેન્ડ
2	સ્વીડન
3	અમેરિકા
52	ભારત
129	યમન

- > Cornell University, INSEAD અને સંયુક્ત રાષ્ટ્રના World Intellectual Property Organization(WIPO) તથા GII Knowledge Partners દ્વારા દર વર્ષે આ ઈન્ડેક્સ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019માં પ્રસિદ્ધ થયેલું આ 12મું GII Ranking હતું. જેમાં Intellectual Property Filing Ratesથી લઈને Mobile Application Creation, Education Spending અને Scientific and Technical Publications જેવા જુદા જુદા 80 Indicatorsને આધારે વિશ્વના 129 અર્થતંત્રોને રેન્ક આપવામાં આવ્યા છે.
- > આ ઈન્ડેક્સ વિવિધ દેશોની Innovation (નવીનીકરણ)ની ક્ષમતા અને સફળતા દર્શાવે છે.

Agricultural Marketing and Farmer Friendly Reforms Index 2019

- > ભારતમાં નીતિ આયોગ દ્વારા તાજેતરમાં 'એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ ફાર્મર ફ્રેન્ડલી રિફોર્મ્સ ઈન્ડેક્સ (AMFFR) 2019 પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

- > આ ઈન્ડેક્સમાં ભારતના રાજ્યોમાં મહારાષ્ટ્ર પ્રથમ ક્રમે છે.
- > જ્યારે ગુજરાત આ ઈન્ડેક્સમાં બીજા ક્રમે છે.
- > ગુજરાત બાદ રાજસ્થાન ત્રીજા અને મધ્યપ્રદેશ ચોથા ક્રમે છે.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં ગુજરાતનો સ્કોર 100માંથી 71.5 છે.
- > આ ઈન્ડેક્સ નો પ્રારંભ 2016થી થયો હતો.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં કૃષિ માર્કેટિંગ ક્ષેત્રે થયેલા સુધારાઓને આધારે રાજ્યોને ક્રમ આપવામાં આવે છે.

સ્વિત્ઝર્લેન્ડમાં નાણા જમા કરાવનાર દેશોની યાદીમાં ભારત 74મા ક્રમે

- > સ્વિસ નેશનલ બેન્ક (SNB) દ્વારા તાજેતરમાં જાહેર થયેલા વાર્ષિક બેન્કિંગ રિપોર્ટ 2019 અનુસાર સ્વિત્ઝર્લેન્ડની બેન્કોમાં નાણા જમા કરાવનાર દેશોની યાદીમાં ભારત 74મા ક્રમે છે.
- > આ યાદીમાં બ્રિટન પ્રથમ ક્રમે છે. જ્યારે અમેરિકા બીજા અને વેસ્ટ ઈન્ડિઝ ત્રીજા ક્રમે છે.
- > આ બેન્કોમાં જમા થયેલા કુલ નાણામાં ભારતીયોનો હિસ્સો માત્ર 0.07 ટકા છે.

Qs World University Rankings 2020

- > બ્રિટનની Quacquarelli Symonds (QS) નામની એજ્યુકેશન કંપની દ્વારા તાજેતરમાં World University Rankings 2020 પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ રેન્કિંગમાં વિશ્વની શ્રેષ્ઠ 1000 યુનિવર્સિટીઓની યાદી જાહેર કરવામાં આવી છે.
- > જેમાં અમેરિકાની Massachusetts Institute of Technology (MIT) સમગ્ર વિશ્વમાં પ્રથમ ક્રમે છે.
- > વિશ્વની શ્રેષ્ઠ 1000 યુનિવર્સિટીઓની આ યાદીમાં ભારતની કુલ 23 શિક્ષણ સંસ્થાઓનો સમાવેશ થયો છે. જેમાંથી ટોપ 200 યુનિવર્સિટીઓમાં સ્થાન પામેલ ભારતની ત્રણ શિક્ષણ સંસ્થાઓના નામ આ પ્રમાણે છે :

QS World University Rankings 2020

Rank	Name
152	Indian Institute of Technology Bombay (IITB)
182	Indian Institute of Technology Delhi (IITD)
184	Indian Institute of Science

Health Index 2019

- > ભારતમાં સૌપ્રથમ ફેબ્રુઆરી 2018માં નીતિ આયોગ દ્વારા Healthy States, Progressive India (સ્વસ્થ રાજ્ય, પ્રગતિશીલ ભારત)નામથી એક વ્યાપક સ્વાસ્થ્ય સૂચકાંક રિપોર્ટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > વર્ષ 2018 બાદ તાજેતરમાં 25 જૂન 2019ના રોજ નીતિ આયોગ દ્વારા ભારતમાં બીજો Healthy States Progressive India Report પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ રિપોર્ટને Health Index 2019 તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > આ રિપોર્ટનો મુખ્ય હેતુ દેશમાં સ્વાસ્થ્ય લક્ષ્યોની પ્રાપ્તિમાં ગતિ લાવવાનો છે.

- => આ રિપોર્ટ કોના દ્વારા તૈયાર થયો છે ?
- > વિશ્વબંકની ટેકનિકલ સહાય અને કેન્દ્ર સરકારના આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલયના સહયોગથી નીતિ આયોગ દ્વારા આ રિપોર્ટ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.
 - > આ રિપોર્ટ તૈયાર કરવા માટે દેશના રાજ્યો અને કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોને મુખ્ય ત્રણ વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવ્યા છે :
 - (1) દેશના 21 મોટા રાજ્યો
 - (2) દેશના 2 નાના રાજ્યો અને
 - (3) 7 કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશો
 - > આ રિપોર્ટ બે ભાગમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે :
 - (1) સમગ્ર પ્રદર્શન : એક બીજા રાજ્યોની તુલનાએ સમગ્ર પ્રદર્શનને આધારે અને
 - (2) વાર્ષિક પ્રગતિ : રાજ્ય કે કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશની વર્ષ 2015-16ની તુલનાએ વર્ષ 2017-18માં થયેલી વાર્ષિક પ્રગતિને આધારે.
 - > આ રિપોર્ટ અનુસાર વિવિધ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને મળેલા મુખ્ય ક્રમાંક નીચે પ્રમાણે છે :

વર્ષ 2017-18માં સમગ્ર પ્રદર્શનને આધારે ક્રમાંક

21 મોટા રાજ્યોનો ક્રમાંક	
ક્રમ	રાજ્ય
1	કેરળ
2	આંધ્રપ્રદેશ
3	મહારાષ્ટ્ર
4	ગુજરાત
21	ઉત્તરપ્રદેશ

8 નાના રાજ્યોનો ક્રમાંક	
ક્રમ	રાજ્ય
1	મિઝોરમ
2	મણિપુર
3	મેઘાલય

7 કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોનો ક્રમાંક	
ક્રમ	કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ
1	ચંદીગઢ
2	દાદરા અને નગર હવેલી

વર્ષ 2015-16ની તુલનાએ વર્ષ 2017-18માં વાર્ષિક પ્રગતિને આધારે ક્રમાંક

21 મોટા રાજ્યોનો ક્રમાંક	
ક્રમ	રાજ્ય
1	હરિયાણા
2	રાજસ્થાન
3	ઝારખંડ
10	ગુજરાત
21	બિહાર

8 નાના રાજ્યોનો ક્રમાંક	
ક્રમ	રાજ્ય
1	ત્રિપુરા
2	મણિપુર
3	મિઝોરમ

7 કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોનો ક્રમાંક	
ક્રમ	કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ
1	દાદરા અને નગર હવેલી
2	ચંદીગઢ

=> નોંધ :

- (1) આ રિપોર્ટમાં ઓવરઓલ પર્ફોર્મન્સને આધારે રાજ્યોને ત્રણ કેટેગરીમાં વહેંચવામાં આવ્યા હતા. જેમાં Aspirants, Achievers અને Front-runners નામની આ ત્રણ કેટેગરીમાંથી ગુજરાતનો સમાવેશ Front-runners નામની શ્રેષ્ઠ કેટેગરીમાં થયો છે.
- (2) જ્યારે વાર્ષિક પ્રગતિને આધારે આ રિપોર્ટમાં રાજ્યોને ચાર કેટેગરીમાં વહેંચવામાં આવ્યા હતા. જેમાંથી ગુજરાતનો સમાવેશ Least Improved નામની કેટેગરીમાં થયો છે.
- (3) આ રિપોર્ટમાં વર્ષ 2015-16ની તુલનાએ વર્ષ 2017-18માં ગુજરાતના પર્ફોર્મન્સમાં 1.53 પોઈન્ટનો સુધારો થયો છે. આથી આ રિપોર્ટમાં ગુજરાતનો સ્કોર 61.99થી વધીને 63.52 થઈ ગયો છે.

SRB Report

- > નીતિ આયોગ દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલા 'હેલ્થી સ્ટેટ, પ્રોગ્રેસિવ ઈન્ડિયા રિપોર્ટ' અંતર્ગત પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલા SRB (Sex Ratio at Birth) Report અથવા તો જન્મ સમયે જાતિ પ્રમાણ અંગેના રિપોર્ટમાં દેશ માટે એક ચિંતાજનક હકીકત સામે આવી છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર દેશના 21 મોટા રાજ્યોમાંથી ગુજરાત સહિત 12 રાજ્યોમાં વર્ષ 2013-2015ની તુલનાએ વર્ષ 2014-16માં 1000 પુરુષોની સામે સ્ત્રી જન્મદરમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો છે. જ્યારે બાકીના 9 રાજ્યોમાં તેમાં વધારો થયો છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર ભારતના 21 મોટા રાજ્યોમાંથી ફક્ત બે રાજ્યમાં જ દર 1000 પુરુષોએ સ્ત્રીનો જન્મ દર 950 થી વધુ છે.
- > ભારતના 21 મોટા રાજ્યોમાં સૌથી વધુ સ્ત્રી જન્મદર ધરાવતા આ બે રાજ્યોમાં (1) છત્તીસગઢ (963) અને (2) કેરળ (959)નો સમાવેશ થાય છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર ભારતના 21 મોટા રાજ્યોમાં સૌથી ઓછો સ્ત્રી જન્મદર હરિયાણામાં 832 છે.
- > સૌથી ઓછા સ્ત્રી જન્મદરમાં હરિયાણા (832) બાદ ગુજરાત (848) બીજા ક્રમે છે.

ભારતના 21 મોટા રાજ્યોમાં

વર્ષ 2014-16 દરમિયાન દર 1000 પુરુષોએ સ્ત્રી જન્મદર

ક્રમ	રાજ્ય	1000 પુરુષોએ સ્ત્રી જન્મ દર
1	છત્તીસગઢ	963
2	કેરળ	959
3	ઓડિશા	948
4	પશ્ચિમ બંગાળ	937
5	કર્ણાટક	935

17	મહારાષ્ટ્ર	876
18	રાજસ્થાન	857
19	ઉત્તરાખંડ	850
20	ગુજરાત	848
21	હરિયાણા	832

=> નોંધ :

- (1) આ રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2013-15માં ગુજરાતમાં 1000 પુરુષોએ સ્ત્રી જન્મદર 854 હતો. જે વર્ષ 2014-16 દરમિયાન ઘટીને 848 થઈ ગયો છે.
- (2) આ રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2013-15ની તુલનાએ વર્ષ 2014-16 દરમિયાન ભારતના 21 મોટા રાજ્યોમાં સ્ત્રી જન્મદરમાં સૌથી વધુ 16નો વધારો ઝારખંડમાં (902થી 918) થયો છે.
- (3) જ્યારે આ રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2013-15ની તુલનાએ વર્ષ 2014-16 દરમિયાન ભારતના 21 મોટા રાજ્યોમાં સ્ત્રી જન્મદરમાં સૌથી વધુ 17નો ઘટાડો તેલંગાણામાં (918થી 901) થયો છે.

World Happiness Report 2019

- > યુનાઈટેડ નેશન્સના સસ્ટેઈનેબલ ડેવલપમેન્ટ સોલ્યુશન્સ નેટવર્ક (SDSN) દ્વારા તાજેતરમાં વર્ષ 2019નો વર્લ્ડ હેપ્પીનેસ રિપોર્ટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. આ રિપોર્ટમાં કુલ 156 દેશોની યાદીમાં ભારત 140મા ક્રમે છે. જેમાં ભારતનો સ્કોર 4.015 છે.
- > આ અગાઉ વર્ષ 2018માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ રિપોર્ટમાં ભારતનો ક્રમ 133 અને એ અગાઉ 2017માં ભારતનો ક્રમ 122મો હતો.
- > આમ, વર્લ્ડ હેપ્પીનેસ રિપોર્ટમાં ભારત છેલ્લા કેટલાક વર્ષોથી પાછળ ધકેલાઈ રહ્યું છે.
- > તાજેતરમાં વર્ષ 2019માં પ્રસિદ્ધ થયેલા રિપોર્ટ અનુસાર પાકિસ્તાન, ચીન, ભૂટાન, નેપાળ, બાંગ્લાદેશ, શ્રીલંકા, મ્યાનમાર જેવા (અફઘાનિસ્તાન સિવાયના) ભારતના પાડોશી દેશો ભારત કરતા વધારે ખુશ છે. આ રિપોર્ટ અનુસાર વિશ્વમાં ફિનલેન્ડના લોકો સૌથી વધુ ખુશ છે.
- > ફિનલેન્ડ બાદ ક્રમશઃ ડેન્માર્ક, નોર્વે, આઈસલેન્ડ અને નેધરલેન્ડ આ રિપોર્ટમાં ટોચના પાંચ સ્થાને છે.
- > જ્યારે સાઉથ સુદાન આ રિપોર્ટમાં અંતિમ 156મા સ્થાને છે.

=> નોંધ :

- (1) આ રિપોર્ટ તૈયાર કરવા માટે માથાદીઠ આવક, સુશાસન, ભ્રષ્ટાચાર, દેશનો સોશિયલ સપોર્ટ, સ્વસ્થ રહેવાની આશા, નિર્ણયો લેવાની આઝાદી, દેશના નાગરિકોનું સરેરાશ આયુષ્ય વગેરે બાબતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.
- (2) વિશ્વમાં હેપ્પીનેસ માપવાનો ખ્યાલ સૌપ્રથમ ભૂટાન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. ભૂટાનના પ્રસ્તાવથી યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા વર્ષ 2012થી આ રિપોર્ટનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો હતો.
- (3) વર્ષ 2012ના પ્રથમ વર્લ્ડ હેપ્પીનેસ રિપોર્ટમાં ભારત 111મા ક્રમે હતો.

International IP Index 2019

- > અમેરિકન ચેમ્બર ઓફ કોમર્સના Global Innovation Policy Center (GIPC) દ્વારા તાજેતરમાં 7 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ International IP (Intellectual Property-બૌદ્ધિક સંપદા) Index 2019 પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ ઈન્ડેક્સ અનુસાર વર્ષ 2018ની તુલનાએ રેન્કમાં સૌથી વધુ સુધારો ભારતનો થયો છે.

- > વર્ષ 2018ના આ ઈન્ડેક્સમાં ભારત કુલ 50 દેશોમાં 44મા ક્રમે હતું.
- > વર્ષ 2019માં 8 ક્રમની છલાંગ લગાવીને ભારત આ રેન્કમાં 36મા ક્રમે પહોંચી ગયું છે.
- > વર્ષ 2017માં આ રેન્કમાં ભારત કુલ 45 દેશોમાંથી 43મા ક્રમે હતું.

=> પ્રથમ અને અંતિમ રેન્ક

- > વર્ષ 2019 આ બૌદ્ધિક સંપદા ઈન્ડેક્સમાં અમેરિકા પ્રથમ ક્રમે છે.
- > જ્યારે અમેરિકા બાદ બ્રિટન બીજા અને સ્વીડન ત્રીજા ક્રમે છે.
- > વેનેઝુએલા આ ઈન્ડેક્સમાં અંતિમ 50મા ક્રમે છે.
- > નોંધ : વર્ષ 2019ના ઈન્ટરનેશનલ બૌદ્ધિક સંપદા ઈન્ડેક્સમાં કુલ 45માં થી ભારતનો ઓવર ઓલ સ્કોર 16.22 છે.

World Press Freedom Index, 2019

- > તાજેતરમાં Reporters Without Borders દ્વારા World Press Freedom Index, 2019 પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર પ્રેસની સ્વતંત્રતાની બાબતમાં વિશ્વના 180 દેશોમાં ભારતનો ક્રમ 140મો છે.
- > આ અગાઉ વર્ષ 2018માં આ રિપોર્ટમાં ભારતનો ક્રમ 138 હતો.
- > વર્ષ 2019ના આ રિપોર્ટમાં નોર્વે પ્રથમ ક્રમે છે.
- > જ્યારે નોર્વે બાદ ફિનલેન્ડ બીજા અને સ્વીડન ત્રીજા ક્રમે છે.
- > આ રિપોર્ટમાં ચીન 177મા અને ઉત્તર કોરિયા 179મા ક્રમે છે.
- > તુર્કમેનિસ્તાન અંતિમ 180મા ક્રમે છે.

ARIIA Rankings 2019

- > તાજેતરમાં ભારત સરકારના માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા ATAL Rankings of institutions on innovation Achievements (ARIIA) 2019ની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
- > ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે નવી દિલ્હી ખાતે આ રેન્કિંગની જાહેરાત કરી હતી અને વિજેતાઓને એવોર્ડ એનાયત કર્યા હતા.
- > આ રેન્કિંગમાં ભારતની જાહેર ક્ષેત્રની પ્રથમ 10 શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં IIT મદ્રાસ પ્રથમ ક્રમે છે.
- > જ્યારે ભારતની ખાનગી ક્ષેત્રની પ્રથમ 5 શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં વેલ્લોર ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી પ્રથમ ક્રમે છે.

=> નોંધ :

- (1) ભારતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓની ઈનોવેશન સિદ્ધિઓને બિરદાવવા માટે ભારત સરકારના માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી આ એક પહેલ છે.
- (2) ભારતમાં 'ઈનોવેશન'ને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ભારતની ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને યુનિવર્સિટીઓને વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોમાં "ઈનોવેશન અને એન્ટરપ્રિન્યોરશીપ ડેવલપમેન્ટ"ને ધ્યાનમાં રાખીને આ અટલ રેન્કિંગ આપવામાં આવે છે.

વિદેશમાંથી સ્વદેશ નાણાં મોકલવામાં ભારતીયો મોખરે

- > તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા વર્લ્ડ બેન્કના એક રિપોર્ટ અનુસાર વિદેશમાં કમાણી કરીને સ્વદેશમાં નાણાં મોકલવામાં વર્ષ 2018માં પણ સમગ્ર વિશ્વમાં ભારતીય નાગરિકો પ્રથમ ક્રમે છે. આ યાદીમાં ભારત બાદ ચીન બીજા અને મેક્સિકો ત્રીજા ક્રમે છે.
- > વર્ષ 2018માં વિદેશમાં રહેલા ભારતીયોએ આશરે 79 અબજ ડોલર ભારતમાં મોકલ્યા હતા.
- > જેમાં સૌથી વધુ નાણાં પૂરગ્રસ્ત કેરળમાં વિદેશમાં વસતા કેરળ વાસીઓએ મોકલ્યા હતા.

NIRF India Rankings 2019

- > ભારતમાં કેન્દ્ર સરકારના માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા 'National Institutional Ranking Framework' (NIRF) અંતર્ગત વર્ષ 2016થી ભારતની શિક્ષણ સંસ્થાઓને વિવિધ કેટેગરીમાં રેન્કિંગ આપવામાં આવે છે.
- > આ અંતર્ગત તાજેતરમાં નવી દિલ્હી ખાતે યોજાયેલા એક કાર્યક્રમમાં ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે NIRF India Rankings 2019ની જાહેરાત કરી હતી.
- > જેમાં કુલ 9 કેટેગરીમાં ભારતની શિક્ષણ સંસ્થાઓને રેન્ક આપવામાં આવ્યા છે.
- > આ રેન્કિંગમાંથી ઓવરઓલ કેટેગરીમાં ભારતની સૌથી શ્રેષ્ઠ 100 શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં IIT મદ્રાસ પ્રથમ ક્રમે છે.
- > જ્યારે ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ સાયન્સ, બેંગાલુરુ બીજા અને IIT દિલ્હી ત્રીજા ક્રમે છે.
- > આ રેન્કિંગમાં ભારતની સૌથી શ્રેષ્ઠ 100 શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં ગુજરાતની ફક્ત બે જ સંસ્થાઓનો સમાવેશ થયો છે.
- > જેમાં IIT ગાંધીનગર 51મા અને આણંદ એગ્રિકલ્ચર યુનિવર્સિટી 96મા ક્રમે છે.

સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2019

- > ભારત સરકારના આવાસ અને શહેરી બાબતોના મંત્રાલય દ્વારા તાજેતરમાં ભારતમાં, જાન્યુઆરી, 2019 થી 31 જાન્યુઆરી, 2019 દરમિયાન ચોથા 'સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ'નું આયોજન થયું હતું.
- > આ સર્વેક્ષણમાં ભારતના 4237 શહેરોએ ભાગ લીધો હતો. જે વિશ્વનો સૌથી મોટો સ્વચ્છતા સર્વે હતો.
- > ભારતમાં સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણનો પ્રારંભ 2016થી થયો હતો. જેમાં ભારતના 73 શહેરોએ ભાગ લીધો હતો.

=> નોંધ :

- (1) સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2019માં ભારતના તમામ રાજ્યોમાંથી પશ્ચિમ બંગાળે ભાગ લીધો ન હતો.
- (2) જ્યારે લક્ષદ્વીપે સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણમાં એક પણ વખત ભાગ લીધો નથી.

=> એવોર્ડ માટેના માપદંડ

- > સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2019 'Karvy Data Management Services Limited' નામની સ્વતંત્ર એજન્સી દ્વારા કરાવવામાં આવ્યો હતો.
- > જેમાં એવોર્ડ માટે ચાર માપદંડો ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા.
- > આ ચાર માપદંડોને આધારે કુલ 5000 માર્ક્સમાંથી એવોર્ડ એનાયત થયા હતા.
- > આ ચાર માપદંડો અને તેમને અપાયેલું વેઈટેજ આ પ્રમાણે છે.

> સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ માટેના ચાર માપદંડ

ક્રમ	માપદંડ	વેઈટેજ	માર્ક્સ
1	સેવા સ્તરમાં થયેલી પ્રગતિ	25%	1250
2	પ્રત્યક્ષ નિરીક્ષણ	25%	1250
3	નાગરિકોના ફિડબેક	25%	1250
4	કચરા મુક્ત શહેરો અને ખુલ્લામાં શૌચ મુક્ત શહેરો માટેના સર્ટિફિકેટ	25%	1250
કુલ			5000

- > નોંધ : આ અગાઉ સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2018માં ઉપરોક્ત ચારમાંથી પ્રથમ ત્રણ માપદંડોને આધારે કુલ 4000 માર્ક્સમાંથી એવોર્ડ એનાયત થયા હતા.
- => સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2019 રિઝલ્ટ
- > સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ 2019 અંતર્ગત કુલ 55 કેટેગરીમાં એવોર્ડ જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.
- > જુદી જુદી 55 કેટેગરીમાં જાહેર થયેલા આ એવોર્ડમાંથી કેટલાક મુખ્ય એવોર્ડ આ પ્રમાણે છે :

ભારતના સૌથી સ્વચ્છ 100 શહેરો

રેન્ક	શહેરનું નામ	રાજ્ય	કુલ 5000માંથી મળેલા માર્ક્સ
1	ઈન્દોર	મધ્યપ્રદેશ	4659
2	અમ્બિકાપુર	છત્તીસગઢ	4394
3	મૈસૂર	કર્ણાટક	4379
4	ઉજ્જૈન	મધ્યપ્રદેશ	4244
5	નવી દિલ્હી (NDMC)	દિલ્હી	4191
6	અમદાવાદ	ગુજરાત	4137
7	નવી મુંબઈ	મહારાષ્ટ્ર	4129
8	તિરુપતિ	આંધ્રપ્રદેશ	4025
9	રાજકોટ	ગુજરાત	4000
10	દેવાસ	મધ્યપ્રદેશ	3968

=> નોંધ :

- (1) દસ લાખથી વધુ વસતી ધરાવતા ભારતના સૌથી સ્વચ્છ મોટા શહેરોમાં ગુજરાતનું અમદાવાદ પ્રથમ ક્રમે છે.
- (2) દસ લાખથી વધુ વસતી ધરાવતા ભારતના શહેરોમાં સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટમાં ગુજરાતનું સુરત પ્રથમ ક્રમે છે.

દિવસ મહિમા : 27 જૂન, MSME DAY

- > 6 એપ્રિલ, 2017ના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સામાન્ય સભાના 74મા અધિવેશનમાં 27 જૂનને 'MSME દિવસ' તરીકે ઉજવવાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત સૌપ્રથમ 27 જૂન, 2017ના રોજ પ્રથમ 'MSME દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- => MSMEનું પૂરું નામ શું છે ?
- > MSMEનું પૂરું નામ 'Micro, Small and Medium-Sized Enterprises' છે.
- > તેને ગુજરાતીમાં 'સુક્ષ્મ-લઘુ અને મધ્યમ કદના ઉદ્યોગો' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019ની થીમ
- > યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી વર્ષ 2019ની MSME દિવસની થીમ 'Big Money for Small Business : Financing the SDGs' છે.
- > અહીં, SDGsનું પૂરું નામ 'Sustainable Development Goals' છે.

દિવસ મહિમા : 29 જૂન, Statistics Day (આંકડાશાસ્ત્ર દિવસ)

- > ભારત સરકાર દ્વારા ભારતમાં દર વર્ષે 29 જૂનને 'Statistics Day' અથવા તો 'આંકડાશાસ્ત્ર દિવસ' તરીકે ઉજવવામાં આવે છે.

- > ભારતીય આંકડાકીય પ્રણાલીના વિકાસમાં શ્રી પી. સી. મહાલનોબિસના પ્રદાનને બિરદાવવા માટે ભારતમાં વર્ષ 2006થી તેમનો જન્મ દિન 29 જૂન 'આંકડાશાસ્ત્ર દિવસ' તરીકે ઉજવાય છે.
- > વર્ષ 2019ની 'સ્ટેટિસ્ટિક્સ ડે'ની થીમ 'Sustainable Development Goals (SDGs)' (સતત વિકાસ લક્ષ્ય) છે.

21 જૂન, વિશ્વ યોગ દિવસ (International Day of Yoga)

- > સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે 21 જૂનના રોજ 'વિશ્વ યોગ દિવસ' અથવા તો 'આંતરરાષ્ટ્રીય યોગ દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019માં પાંચમા 'વિશ્વ યોગ દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવી છે.

=> વર્ષ 2019ની વિશ્વ યોગ દિવસની થીમ

- > ગુજરાત સરકાર, ભારત સરકાર તથા યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા આપવામાં આવેલી વર્ષ 2019ની 'વિશ્વ યોગ દિવસ'ની થીમ આ પ્રમાણે છે :

ક્રમ	કોના દ્વારા	કઈ થીમ આપવામાં આવી છે ?
1	ગુજરાત સરકાર	યોગ ફોર હાર્ટ કેર
2	ભારત સરકાર	Yoga for Heart Care
3	યુનાઈટેડ નેશન્સ	Yoga for Climate Action

=> વિશ્વ યોગ દિવસનો ઇતિહાસ

- > ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ 27 સપ્ટેમ્બર, 2014ના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સામાન્ય સભામાં યોગ દિવસની ઉજવણી માટેનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો.
- > વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના આ પ્રસ્તાવને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંઘ દ્વારા સૌથી ઓછા સમયમાં એટલે કે ફક્ત 90 દિવસમાં જ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત 11 ડિસેમ્બર, 2014ના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રના 177 દેશો દ્વારા 21 જૂનના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય યોગ દિવસ' ઉજવવાના પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > ત્યારબાદ સૌપ્રથમ 21 જૂન, 2015ના રોજ પ્રથમ 'આંતરરાષ્ટ્રીય યોગ દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.

=> વિશ્વ યોગ દિવસની રાજ્યકક્ષાની ઉજવણી

- > 21 જૂન, 2019ના રોજ પાંચમા 'વિશ્વ યોગ દિવસ'ની રાજ્યકક્ષાની ઉજવણી ગુજરાતમાં અમદાવાદ ખાતે સરદાર પટેલ સ્ટેડિયમમાં કરવામાં આવી હતી.
- > આ પ્રસંગે મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ ભારતીય યોગ પરંપરાનો પ્રચાર-પ્રસાર કરવા ગુજરાતમાં 'ગુજરાત રાજ્ય યોગ બોર્ડ'ની સ્થાપના કરવાની જાહેરાત કરી હતી.
- > આ ઉપરાંત આ દિવસે ગુજરાતમાં 'સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી' ખાતે મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીની ઉપસ્થિતિમાં વિવિધ ધર્મસંપ્રદાયના આશરે 1000 જેટલા સંતો-મહંતો-ધર્મગુરુઓની સાથે સામૂહિક સાંઘ્ય યોગ અભ્યાસનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

=> વિશ્વ યોગ દિવસની રાષ્ટ્રકક્ષાની ઉજવણી

- > 21 જૂન, 2019ના રોજ વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ઝારખંડના રાંચી ખાતે આવેલા પ્રભાત તારા મેદાનમાં આયોજિત વિશ્વ યોગ દિવસની ઉજવણીના કાર્યક્રમમાં ભાગ લીધો હતો.
- > જેમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીની આગેવાની હેઠળ આશરે 40,000 જેટલા લોકોએ વિવિધ પ્રકારના યોગાસનો કર્યા હતા.

- > ઝારખંડના રાંચી ખાતે યોજાયેલા પાંચમા વિશ્વ યોગ દિવસના ઉજવણી સમારોહમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ યોગ અથવા તો યોગ દિવસ માટેના આદર્શ વાક્ય (motto) : 'Yoga for Peace, Harmony and Progress' (શાંતિ, સદ્ભાવ અને પ્રગતિ માટે યોગ)ની જાહેરાત કરી હતી.

=> નોંધ :

- (1) ભારતમાં ઝારખંડના રાંચી ખાતેથી જ 23 સપ્ટેમ્બર, 2018ના રોજ શ્રી પંડિત દીનદયાળ ઉપાધ્યાયની જન્મ જયંતી નિમિત્તે વિશ્વની સૌથી મોટી હેલ્થકેર યોજના આયુષ્માન ભારતનો શુભારંભ કરવામાં આવ્યો હતો.
- (2) ઝારખંડમાં પ્રચલિત 'સેરેકેલ્લા છઉ નૃત્ય'માં વિવિધ આસનો અને મુદ્રાઓને વ્યક્ત કરવામાં આવે છે.

=> વિશ્વ-કક્ષાએ યોગ દિવસની ઉજવણી

- > 21 જૂન, 2019ના રોજ સમગ્ર વિશ્વના આશરે 191 દેશોમાં આવેલા ભારતના દૂતાવાસો કોન્સુલેટમાં યોગ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- > ઈતિહાસમાં સૌપ્રથમ વખત સંયુક્ત રાષ્ટ્રની મહાસભાના હોલમાં પણ આ પાંચમા વિશ્વ યોગ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.

રાષ્ટ્રીય યોગ ઓલિમ્પિયાડ 2019

- > તાજેતરમાં જૂન 2019 દરમિયાન NCERT દ્વારા નવી દિલ્હી ખાતે સ્કૂલના બાળકો માટે રાષ્ટ્રીય યોગ ઓલિમ્પિયાડ 2019નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- > NCERT દ્વારા ભારતમાં યોજાયેલો આ ચોથો રાષ્ટ્રીય યોગ ઓલિમ્પિયાડ હતો.

=> નોંધ :

- (1) મુખ્ય ચાર કેટેગરીમાં એનાયત થયેલા આ ઓલિમ્પિયાડના મેડલોમાં થી ઉચ્ચ પ્રાથમિક સ્કૂલના છોકરાઓની કેટેગરીમાં ગુજરાતની ટીમને ગોલ્ડ મેડલ મળ્યો હતો.
- (2) NCERTનું પૂરું નામ National Council of Educational Research And Training છે.

દિવસ મહિમા : 20 જૂન, વિશ્વ શરણાર્થી દિવસ (World Refugee Day)

- > સમગ્ર વિશ્વમાં શરણાર્થીઓની સ્થિતિ અંગે જાગૃતિ લાવવા માટે દર વર્ષે 20 જૂનના રોજ 'વર્લ્ડ રેફ્યુજી ડે'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > 4 ડિસેમ્બર, 2000ના રોજ યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા આ દિવસની ઉજવણી માટેની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > વર્ષ 2019ની 'વર્લ્ડ રેફ્યુજી ડે'ની થીમ 'Take A Step On World Refugee Day' છે.

દિવસ મહિમા : 14 જૂન, વિશ્વ રક્તદાન દિવસ (અથવા તો વિશ્વ સ્વૈચ્છિક રક્તદાન દિવસ)

- > સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે 14 જૂનના રોજ 'વિશ્વ રક્તદાન દિવસ' અથવા તો 'વિશ્વ સ્વૈચ્છિક રક્તદાન દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > તેની ઉજવણીનો પ્રારંભ વર્ષ 2004થી થયો હતો.
- > સલામત રક્ત અને રક્ત ઉત્પાદનો અંગે જાગૃતિ લાવવા માટે તથા સ્વૈચ્છિક રીતે રક્તદાન કરનાર દાતાઓ પ્રત્યે આભારની લાગણી વ્યક્ત કરીને તેમને આ કાર્ય માટે પ્રોત્સાહન આપવા માટે આ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.

- > 'વિશ્વ રક્તદાન દિવસ' વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગનાઈઝેશન (WHO) દ્વારા ચલાવવામાં આવતા આઠ સત્તાવાર વૈશ્વિક આરોગ્ય અભિયાનોમાંનું એક છે.
 - > આ આઠ અભિયાનોમાં વિશ્વ રક્તદાન દિવસ ઉપરાંત વિશ્વ તમાકુ વિરોધ દિન, વર્લ્ડ ઈમ્યુનાઈઝેશન વીક, વિશ્વ મલેરિયા દિવસ, વર્લ્ડ હેપેટાઈટિસ ડે, વિશ્વ એઈડ્સ દિવસ, વિશ્વ આરોગ્ય દિવસ અને વિશ્વ ક્ષય રોગ દિવસનો સમાવેશ થાય છે.
 - > વર્ષ 2018ની વિશ્વ રક્તદાન દિવસની થીમ 'Be there for someone else. Give blood. Share life' હતી.
 - > જ્યારે વર્ષ 2019ની 'વિશ્વ રક્તદાન દિવસ'ની થીમ 'Safe blood for all' છે.
 - > વર્ષ 2019ની 'વિશ્વ રક્તદાન દિવસ'ની ઉજવણીનો યજમાન દેશ રવાન્ડા છે.
- ⇒ નોંધ :
- (1) પ્રસિદ્ધ વૈજ્ઞાનિક શ્રી કાર્લ લેન્ડસ્ટેઈનરની યાદમાં તેમની જન્મ તારીખ 14 જૂનના રોજ 'વિશ્વ રક્તદાન દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
 - (2) શ્રી કાર્લ લેન્ડસ્ટેઈનરનો જન્મ 14 જૂન, 1868ના રોજ થયો હતો.
 - (3) તેમણે ઈ.સ. 1901માં A, B અને O બ્લડ ગ્રુપની શોધ કરી હતી. અને તેમની આ શોધ માટે તેમને 1930માં નોબેલ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.

દિવસ મહિમા : 5 જૂન, વિશ્વ પર્યાવરણ દિન (World Environment Day-WED)

- > પર્યાવરણના સંરક્ષણ અને સુરક્ષા માટે દર વર્ષે 5 જૂનના રોજ સમગ્ર વિશ્વમાં 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે. તેને ECO DAY અથવા તો WED તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા સૌપ્રથમ 1972માં સ્ટોકહોમ કોન્ફરન્સમાં 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ'ની ઉજવણીની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત 5 જૂન, 1974ના રોજ પ્રથમ 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિન'ની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- > 1974માં યોજાયેલા આ પ્રથમ 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ'ની થીમ 'Only One Earth' (એટલે કે 'ફક્ત એક જ પૃથ્વી') હતી.
- > ત્યાર બાદ ઈ.સ. 1987માં આ દિવસની ઉજવણી જુદા-જુદા દેશોના યજમાન પદ હેઠળ યોજવાનું નક્કી થયું.
- > આ અંતર્ગત વર્ષ 2018માં વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણીનો યજમાન દેશ ભારત હતો.
- > વર્ષ 2018ના વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણીની થીમ 'Beat Plastic Pollution' (એટલે કે 'પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણને નાથો') હતી.
- > વર્ષ 2018માં 45મા વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- > ભારત વર્ષ 2018માં 45મા વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસનો આયોજક દેશ હતો.
- > જ્યારે વર્ષ 2019માં 46મા વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણીનો યજમાન દેશ ચીન છે.
- > આથી, 5 જૂન 2019ના રોજ વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણી માટેનો વિશ્વ કક્ષાનો સમારોહ ચીનના હૅંગઝાઉ ખાતે યોજાયો હતો.
- > UN Environment Programme (UNEP) દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી વર્ષ 2019ની 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ'ની થીમ 'Air Pollution' છે.
- > જ્યારે વર્ષ 2019નું 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ'નું સ્લોગન 'Beat Air Pollution' છે.

- ⇒ #Selfiewithsapling (સેલ્ફીવિથસેપલિંગ) અભિયાન
 - > 4 જૂન 2019ને 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ'ની પૂર્વ સંધ્યાએ કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રી શ્રી પ્રકાશ જાવડેકરે નવી દિલ્હી ખાતેથી #Selfiewithsapling (સેલ્ફીવિથસેપલિંગ) નામનું જન અભિયાન લોન્ચ કર્યું હતું.
 - > આ અભિયાન અંતર્ગત તેમણે લોકોને છોડ રોપવા અને એ સમયની સેલ્ફી સોશિયલ મીડિયા પર પોસ્ટ કરવાનો આગ્રહ કર્યો હતો.
- ⇒ નોંધ :
- (1) 5 જૂન, 2019ના રોજ કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રી શ્રી પ્રકાશ જાવડેકરે નવી દિલ્હીના પર્યાવરણ મંત્રાલયના ભવનમાં વૃક્ષારોપણ કર્યું હતું.
 - (2) જ્યારે 6 જૂન, 2019ના રોજ તેમણે મુંબઈમાં ફિલ્મ ડિવિઝનમાં આવેલા ગુલશન મહેલમાં ત્રણ છોડ રોપ્યા હતા.
- ⇒ સ્કૂલ નર્સરી
- > કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રી શ્રી પ્રકાશ જાવડેકરે આપેલી માહિતી અનુસાર ભારતમાં કેન્દ્ર સરકારના પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા ટૂંક સમયમાં 'સ્કૂલ નર્સરી' નામની એક પહેલ શરૂ કરવામાં આવશે.
 - > આ પહેલ અંતર્ગત સ્કૂલના દરેક બાળકો એક એક છોડ રોપીને તેની સંભાળ રાખશે.
 - > અને વાર્ષિક પરિણામના સમયે આ છોડને ટ્રોફી રૂપે લેવામાં આવશે.
 - > આ પહેલના માધ્યમથી સ્કૂલના બાળકો અને છોડ વચ્ચે એક સ્થાયી બંધનને પોષણ આપવામાં આવશે.
- ⇒ વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસનો રાજ્યકક્ષાનો સમારોહ
- > 5 જૂન 2019ના રોજ ગુજરાતમાં અમદાવાદના ગુજરાત યુનિવર્સિટી કન્વેન્શન હોલ ખાતે વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસનો રાજ્યકક્ષાનો સમારોહ યોજાયો હતો.
 - > ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ આ સમારોહનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.
 - > આ કાર્યક્રમમાં નેશનલ ગ્રીન ટ્રીબ્યુનલ (NGT)ના અધ્યક્ષ શ્રી આદર્શ કુમાર ગોયલ મુખ્ય અતિથિ તરીકે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.
- ⇒ ઉત્સર્જક વેપાર યોજના (Emission Trading Scheme)
- > 5 જૂન 2019ના રોજ વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણી નિમિત્તે ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ ઉત્સર્જક વેપાર યોજના (Emission Trading Scheme)ની જાહેરાત કરી હતી.
 - > આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ગુજરાતમાં ઓછું પ્રદૂષણ કરનારા ઉદ્યોગો તથા પોલ્યુશન બોર્ડના નિયમોનું પાલન કરનારા ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહિત કરવાનો છે.
 - > આ યોજનાથી ઓછું પ્રદૂષણ કરનારા તથા નિયમોનું પાલન કરનારા ઉદ્યોગોને નાણાકીય ફાયદો થશે.
 - > તથા હવા પ્રદૂષણ નિયંત્રણ સાધનોની કાર્યક્ષમતા વધશે અને પ્રદૂષણ નિયમનના ખર્ચમાં ઘટાડો થશે.
- ⇒ નોંધ : Emission Trading Market (ઉત્સર્જન વેપાર બજાર) ઉભું કરનાર 'ગુજરાત' દેશ અને વિશ્વમાં પ્રથમ રાજ્ય છે.
- ⇒ 'મિશન મિલિયન ટ્રીઝ' વૃક્ષારોપણ તથા 'સ્વચ્છ સાબરમતી' મહાઅભિયાન
- > 5 જૂન 2019ને વિશ્વ પર્યાવરણ દિન નિમિત્તે ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ અમદાવાદ ખાતેથી 'મિશન મિલિયન

ટ્રીઝ 'વૃક્ષારોપણ તથા 'સ્વચ્છ સાબરમતી' મહાઅભિયાનનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.

- > અમદાવાદમાં ગ્રીન ક્વરનું પ્રમાણ ,ઈંણ ટકા છે. તે વધારીને 15 ટકા સુધી લઈ જવા માટે આ 'મિશન મિલિયન ટ્રીઝ' વૃક્ષારોપણ અભિયાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > જ્યારે તેની સાથે સાથે સાબરમતી નદીને સ્વચ્છ બનાવવા માટે પાંચ દિવસનું 'સ્વચ્છ સાબરમતી' મહાઅભિયાન પણ લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.

=> પર્યાવરણની જાળવણી માટે ભારતનું યોગદાન

- (1) ભારત વિશ્વમાં સૌર ઊર્જાનો પાંચમો સૌથી મોટો ઉત્પાદક દેશ છે.
- (2) ભારત પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા ઉત્પન્ન કરવાવાળો વિશ્વનો છઠ્ઠો સૌથી મોટો દેશ છે.
- (3) ભારતમાં વર્ષ 2020 સુધીમાં 100 ગીગાવોટ અને વર્ષ 2022 સુધીમાં 175 ગીગાવોટ વીજળી સૌર તથા પવન ઊર્જા દ્વારા ઉત્પન્ન કરવાનું લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું છે.
- (4) ભારત વર્ષ 2005 થી 2030 સુધીમાં પોતાના GDPના 33થી 35 ટકા ઉત્સર્જનની તીવ્રતા ઓછી કરવાનું લક્ષ્ય ધરાવે છે.
- (5) કોપનહેગન સંકલ્પને પૂરો કરવા માટે ભારત 2022 સુધીમાં ઉત્સર્જનની તીવ્રતામાં 20 થી 25 ટકા સુધીનો ઘટાડો કરશે.

એનવાયરમેન્ટલ પરફોર્મન્સ ઇન્ડેક્સ-2018

- > વર્લ્ડ ઇકોનોમિક ફોરમ સાથે યેલ અને કોલંબિયા યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા થોડા સમય અગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલા બે વર્ષીય એનવાયરમેન્ટલ પરફોર્મન્સ ઇન્ડેક્સ-2018માં ઓવર ઓલ રેન્કિંગમાં કુલ 180 દેશોમાં ભારત 177મા ક્રમે હતું.
- > જ્યારે વર્ષ 2016માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ જ રિપોર્ટમાં કુલ 180 દેશોમાં ભારતનો ક્રમ 141મો હતો.
- > એનવાયરમેન્ટલ પરફોર્મન્સ ઇન્ડેક્સ-2018માં પ્રથમ ક્રમે સ્વિત્ઝર્લેન્ડ છે, જ્યારે 179મા ક્રમે બાંગ્લાદેશ અને 180મા ક્રમે ભૂરૂંડી છે.

દિવસ મહિમા : 22 મે, આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ (International Day for Biological Diversity)

- > સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે 22 મેના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 20 ડિસેમ્બર, 2000ના રોજ 22 મેને 'આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ' તરીકે ઉજવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ દિવસની ઉજવણીનો મુખ્ય ઉદ્દેશ 22 મે 1992ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા નૈરોબી એક્ટનું પાલન કરવાનું તથા જૈવ વિવિધતા અંગે લોકોમાં જાગૃતિ લાવવાનો છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા વર્ષ 2010ને જૈવ વિવિધતા વર્ષ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.
- > વર્ષ 2019ની 'આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ'ની થીમ 'Our Biodiversity, Our Food, Our Health' (અમારી જૈવ વિવિધતા, અમારો ખોરાક, અમારું આરોગ્ય) છે.
- > નોંધ : સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 22 મેને 'આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ' તરીકે ઉજવવાની કરવામાં આવેલી જાહેરાત અગાઉ દર વર્ષે 29 ડિસેમ્બરના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય જૈવ વિવિધતા દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવતી હતી.

દિવસ મહિમા : 22 એપ્રિલ, વિશ્વ પૃથ્વી દિવસ (World Earth Day)

- > પર્યાવરણ સંરક્ષણના સમર્થન માટે સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે 22 એપ્રિલના રોજ 'વિશ્વ પૃથ્વી દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
 - > તેની ઉજવણીનો પ્રારંભ 1970થી થયો હતો.
 - > 'વિશ્વ પૃથ્વી દિવસ'ની ઉજવણીનો પ્રારંભ શ્રી જેરાલ્ડ નેલ્સન નામના અમેરિકાના સેનેટર દ્વારા 'પર્યાવરણ શિક્ષણ'ના રૂપમાં કરવામાં આવ્યો હતો.
 - > અર્થ ડે નેટવર્ક દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી વર્ષ 2019ની વિશ્વ પૃથ્વી દિવસની થીમ 'Protect our Species' (અમારી પ્રજાતિઓને બચાવો) છે.
- => નોંધ :
- (1) સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે 22 એપ્રિલ 'World Earth Day' ઉપરાંત 'International Mother Earth Day' તરીકે પણ ઉજવાય છે.
 - (2) સમગ્ર વિશ્વમાં 22 એપ્રિલ 'પૃથ્વી દિવસ' તરીકે ઉજવાય છે, જ્યારે અમેરિકામાં તેને 'વૃક્ષ દિવસ' તરીકે ઉજવવામાં આવે છે.
 - (3) 22 એપ્રિલ, 2016ને 'વિશ્વ પૃથ્વી દિવસ'ના રોજ વિશ્વના કુલ 122 દેશો દ્વારા પર્યાવરણ સંરક્ષણ માટે ઐતિહાસિક 'પેરિસ સમજૂતી' પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.

દિવસ મહિમા : 7 એપ્રિલ, વિશ્વ આરોગ્ય (સ્વાસ્થ્ય) દિવસ

- > સમગ્ર વિશ્વમાં આરોગ્ય અંગે જાગૃતિ લાવવા માટે WHO દ્વારા દર વર્ષે 7 એપ્રિલના રોજ વિશ્વ આરોગ્ય દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > લોકોના સ્વાસ્થ્યની જાળવણી માટે 7 એપ્રિલ, 1948ના રોજ WHOની સ્થાપના થઈ હતી. આથી દર વર્ષે 7 એપ્રિલના રોજ વિશ્વ આરોગ્ય દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > 1948માં WHOની પ્રથમ વર્લ્ડ હેલ્થ એસેમ્બલીમાં નક્કી કર્યા મુજબ ઈ.સ. 1950 થી દર વર્ષે 7 એપ્રિલના રોજ આ વિશ્વ આરોગ્ય દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2018 તથા 2019ની વિશ્વ આરોગ્ય દિવસની થીમ 'યુનિવર્સલ હેલ્થ કવરેજ : એવરીવન, એવરીબ્ડેર' છે.
- > વર્ષ 2018 તથા 2019ના વિશ્વ આરોગ્ય દિવસનું સ્લોગન 'હેલ્થ ફોર ઓલ' છે
- > વર્ષ 2019ની વિશ્વ આરોગ્ય દિવસની ઉજવણી માટેની hashtag '#Health For All' છે.

=> WHO

- > WHOનું પૂરું નામ 'વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન' છે.
- > WHOએ આંતરરાષ્ટ્રીય જાહેર આરોગ્ય અંગેની યુનાઈટેડ નેશન્સ (સંયુક્ત રાષ્ટ્ર)ની એક ખાસ એજન્સી છે.
- > તેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વિશ્વના લોકોનું આરોગ્યનું સ્તર ઊંચું લઈ જવાનો છે.
- > તેનું વડુંમથક સ્વિત્ઝર્લેન્ડના જીનીવા ખાતે આવેલું છે.
- > WHOના વર્તમાન(7 એપ્રિલ, 2019ની સ્થિતિએ) ડાયરેક્ટર જનરલ (અધ્યક્ષ) શ્રી ટેડરોસ અધનમ છે.

આરોગ્ય નીતિ 2017 અંતર્ગત ભારત સરકારના મહત્વના લક્ષ્યાંકો

- > 15 માર્ચ, 2017ના રોજ મંજૂર થયેલી કેન્દ્ર સરકારની નવી આરોગ્ય નીતિ 2017 અંતર્ગત કેટલાક મહત્વના લક્ષ્યાંકો આ પ્રમાણે છે :
- > આરોગ્ય ખર્ચ GDPના 1.04 ટકાથી વધારીને GDPના 2.5 ટકા કરાશે.
- > વર્ષ 2025 સુધીમાં કુલ પ્રજનન દર ઘટાડીને 2.1 કરવામાં આવશે.
- > વર્ષ 2025 સુધીમાં પાંચ વર્ષ કરતા ઓછી વયના બાળકોનો મૃત્યુદર ઘટાડીને 23 કરવામાં આવશે.
- > ભારતમાં બાળકને જન્મ આપતી વખતે દર 1 લાખ માતાઓમાંથી 167નું મૃત્યુ થાય છે. વર્ષ 2020 સુધીમાં આ મૃત્યુ દર 167થી ઘટાડી 100 કરવામાં આવશે. વર્ષ 2025 સુધીમાં નવજાત શિશુ મૃત્યુદર ઘટાડીને 16 કરવો તથા મૃત જન્મતા બાળકોનો દર ઘટાડીને એક અંકમાં લાવવો.
- > વર્ષ 2018 સુધીમાં રક્તપિત્તનું ઉન્મૂલન કરવું. વર્ષ 2025 સુધીમાં ટીબીનું ઉન્મૂલન.
- > હાર્ટ, કેન્સર, ડાયાબિટીસ અને શ્વાસના જૂના રોગોથી અકાળ મૃત્યુનો દર 2025 સુધી ઘટાડીને 25 ટકા સુધી લાવવો.
- > વર્ષ 2025 સુધીમાં દષ્ટિ હિનતાના કેસ ઘટાડીને દર હજારે 0.25 કરવાનું લક્ષ્ય.

દિવસ મહિમા : 8 માર્ચ, આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ

- > સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે 8 માર્ચના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > 8 માર્ચના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસની ઉજવણી કરવા માટે સૌપ્રથમ સૂચન 1910માં ઈન્ટરનેશનલ સોશિયાલિસ્ટ વુમન કોન્ફરન્સ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
- > રશિયામાં 1917માં મહિલાઓને મતાધિકાર આપવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ રશિયામાં 8 માર્ચ રાષ્ટ્રીય રજા બની હતી.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (યુનાઈટેડ નેશન્સ) દ્વારા 1975માં 8 માર્ચનો આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ તરીકે સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો હતો.
- > એ અગાઉ વિવિધ સમાજવાદી આંદોલનો અને સામ્યવાદી દેશો દ્વારા 8 માર્ચના રોજ મહિલા દિવસની ઉજવણી થતી હતી.

- => વર્ષ 2019ની International Women's Dayની થીમ
- > યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલ વર્ષ 2019ની આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસની થીમ 'Think equal, build Smart, innovate for change' છે.

=> રાષ્ટ્રીય મહિલા રોજગાર સંમેલન 2019

- > 8 માર્ચ, 2019ને આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ઉત્તરપ્રદેશના વારાણસી ખાતે આવેલા દીનદયાળ હસ્તકલા સંકુલમાં યોજાયેલા 'રાષ્ટ્રીય મહિલા રોજગાર સંમેલન 2019'માં ભાગ લીધો હતો.

દિવસ મહિમા : 28 ફેબ્રુઆરી, રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિન (National Science Day)

- > દર વર્ષે 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ ભારતમાં 'રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.

- > 28 ફેબ્રુઆરી, 1928ના રોજ ભારતના પ્રસિદ્ધ ભૌતિક શાસ્ત્રી સર ચંદ્રશેખર વેંકટ રામને 'રામન ઈફેક્ટ'ની શોધ કરી હતી.
- > આથી તેની યાદમાં ભારતમાં દર વર્ષે 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ 'રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019ના 'રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિવસ'ની થીમ 'Science for the people, and the people for science' (લોકો માટે વિજ્ઞાન અને વિજ્ઞાન માટે લોકો) છે.
- > નોંધ : 'રામન ઈફેક્ટ'ની શોધ માટે સર ચંદ્રશેખર વેંકટરામન(શ્રી સી.વી.રામન)ને વર્ષ 1930માં ફિઝિક્સ(ભૌતિક શાસ્ત્ર)નો નોબલ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.

દિવસ મહિમા : 21 ફેબ્રુઆરી, આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ

- > ભાષાકીય અને સાંસ્કૃતિક વિવિધતા અંગે જાગૃતિ લાવવા તથા બહુ ભાષાવાદને પ્રોત્સાહન આપવા માટે 21 ફેબ્રુઆરીના રોજ સમગ્ર વિશ્વમાં 'આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > 17 નવેમ્બર, 1999ના રોજ યુનેસ્કો દ્વારા 'આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ'ની ઉજવણીની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત સૌપ્રથમ 21 ફેબ્રુઆરી, 2000ના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- > બાંગ્લાદેશમાં 1952માં થયેલી બંગાળી ભાષા ચળવળને માન્યતા આપવા માટે 21 ફેબ્રુઆરીના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019ના 'આંતરરાષ્ટ્રીય માતૃભાષા દિવસ'ની ઉજવણીની થીમ 'Indigenous Languages Matter for Development, Peace Building and Reconciliation' છે.
- => નોંધ :
- (1) UNESCOનું પૂરું નામ 'યુનાઈટેડ નેશન્સ એજ્યુકેશનલ, સાયન્ટિફિક એન્ડ કલ્ચરલ ઓર્ગેનાઈઝેશન' છે.
- (2) UNESCOનું વડું મથક ફ્રાન્સની રાજધાની પેરીસ ખાતે આવેલું છે.
- (3) યુનાઈટેડ નેશન્સની સામાન્ય સભા દ્વારા વર્ષ 2008ને 'આંતરરાષ્ટ્રીય ભાષા વર્ષ' તરીકે ઉજવવામાં આવ્યું હતું.
- (4) જ્યારે યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા વર્ષ 2019ને 'International Year of Indigenous Languages' તરીકે ઉજવવામાં આવશે.

વૈશ્વિક માર્ગ સલામતી સપ્તાહ(Global Road Safety Week)

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રોનું 'વૈશ્વિક માર્ગ સલામતી સપ્તાહ' ની 5મી આવૃત્તિની 6મે થી 12મે 2019 દરમિયાન ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે.
- > આ સાપ્તાહિક કાર્યક્રમની થીમ : "Leadership for road safety"(માર્ગ સલામતી માટે નેતૃત્વ) છે.
- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organisation) ની અધ્યક્ષતામાં 'યુનાઈટેડ નેશન રોડ-સેફ્ટી કોલાબોરેશન'(United Nations Road Safety Collaboration)ના સહકારથી આ સપ્તાહનું આયોજન થઈ રહ્યું છે.
- > આ સપ્તાહ દરમિયાન WHO દ્વારા 'માર્ગ સલામતીની વૈશ્વિક પરિસ્થિતિનો અહેવાલ' (Global Status Report on Road Safety) જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ ઉપરાંત 'Save Lives- #SpeakUp' નામનું એક અભિયાન પણ શરૂ કરવામાં આવેલું છે.
- > વર્ષ 2011-2020 એ માર્ગ સલામતી પરના કાર્યનું દશક છે. (Decade of Action for Road Safety 2011-2020) આ દશક અંતર્ગત જ ઉપરોક્ત અભિયાન ચલાવવામાં આવી રહ્યું છે.

- > WHO એ જાહેર કરેલાં અહેવાલમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, સમગ્ર વિશ્વમાં 5 થી 29 વર્ષના લોકો માટે માર્ગ અકસ્માતએ મૃત્યુનું એક પ્રમુખ કારણ છે.
- > દર વર્ષે વિશ્વમાં માર્ગ અકસ્માત દ્વારા 1.35 મિલિયન લોકો મૃત્યુ પામે છે જ્યારે 50 મિલિયન લોકો ઈજાગ્રસ્ત થાય છે.
- > વર્ષ 2008 થી માર્ગ અકસ્માતથી મૃત્યુના બનાવોમાં ભારત પ્રથમ ક્રમે છે.
- > ભારતે વર્ષ 2015માં 'Brasilia Declaration on Road Safety' પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે. આ અંતર્ગત ભારતે વર્ષ 2020 સુધીમાં માર્ગ અકસ્માત દ્વારા થતાં મૃત્યુઓનું પ્રમાણ 50% કરવાની પ્રતિબદ્ધતા લીધી છે.

ઇન્ડો - પેસિફિક ચિફ્ ઓફ ડિફેન્સ કોન્ફરન્સ (2019 Indo pacific chiefs of Defence conference)

- > વર્ષ 2019નું ઈન્ડો - પેસિફિક ચિફ્ ઓફ ડિફેન્સ સંમેલન થાઈલેન્ડના બેંગકોકમાં યોજાય રહ્યું છે.
- > આ સંમેલનની થીમ : "Collaboration in a free and open Indo-pacific".
- > 33 કરતાં વધુ દેશોના સંરક્ષણ વડાઓ આ સંમેલનમાં ભાગ લઈ રહ્યાં છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય એવરેસ્ટ દિવસ :- 29 મે

- > દર વર્ષે 29 મે એ આંતરરાષ્ટ્રીય એવરેસ્ટ દિવસ ઊજવવામાં આવેલ છે.
- > 29 મે 1953 માં પ્રથમ વખત સર એડમંડ હિલરી અને તેનઝીંગ નોર્ગે શેરપા એ એવરેસ્ટ સર કર્યો હતો.
- > 2008માં હિલરીનું મૃત્યુ થતા ત્યારથી નેપાળ સરકાર દ્વારા આ દિવસ (29 મે)ને આંતરરાષ્ટ્રીય એવરેસ્ટ દિવસ જાહેર કરવામાં આવ્યો.
- > એવરેસ્ટ એ વિશ્વનો સૌથી ઊંચો પર્વત છે, જેની ઊંચાઈ 8848 m છે. નેપાળમાં તેને 'સાગરમાથા' કહે છે અને તિબેટન ભાષામાં તેને 'ચોમોલુ ગ્મા' કહે છે.

'ઇન્ટરનેશનલ ડે ઓફ યુનાઈટેડ નેશન્સ પીસ-ડીપર્સ'

- > 2002થી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA-United Nations General Assembly) દ્વારા આ દિવસ 29 મે એ ઊજવવાની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી. આ વર્ષની થીમ 'Protecting Civilians, Protecting Peace' છે.

વૈશ્વિક સ્પર્ધાત્મક સૂચકાંક 2019 (World Competitiveness Index)

- > IMD (International Institute for Management Development) દ્વારા આ સૂચકાંક તૈયાર કરવામાં આવેલ છે.

ભારતના ક્રમો	2019માં અન્ય દેશો
2019 - 43	સીંગાપોર - 1
2018 - 44	હોંગકોંગ - 2
2017 - 45	યુ.એસ. - 3
2016 - 41	વેનેઝુએલા - 63 (અંતિમ)

- > ભારતના ક્રમમાં થયેલો ફેરફાર એ ભારતની મજબૂત આર્થિક વૃદ્ધિ, મોટું શ્રમબળ અને મોટી બજારને આભારી છે.
- > આ સૂચકાંકની શરૂઆત 1989થી થઈ હતી. 63 અર્થતંત્રોને 235 સૂચકો દ્વારા ક્રમાંકિત કરવામાં આવે છે.

- > અર્થતંત્રોને મુખ્ય 4 વર્ગો મુજબ ચકાસવામાં આવે છે :

- (1) આર્થિક પ્રદર્શન
- (2) માળખું
- (3) સરકારની કાર્યક્ષમતા
- (4) ધંધાની કાર્યક્ષમતા છે.

'હવા આને દે' ગીત

- > પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા 'હવા આને દે' ગીતને જાહેર કરવામાં આવેલ છે.
- > આ વર્ષે 'વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ' નિમિત્તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રો દ્વારા રાખવામાં આવેલી થીમ 'વાયુ પ્રદૂષણ' છે. આથી તેની સાથે સમન્વય સાધી લોકોમાં હવા પ્રદૂષણ વિશે જાગૃતતા ફેલાવવાના હેતુથી આ ગીત બનાવવામાં આવેલ છે.

=> ગીત વિશે

- નિર્માતા :- ભામલા ફાઉન્ડેશનના સહયોગથી પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા.
લેખક :- શ્રી સ્વાનંદ કીરકીરે
ગાયકો :- સુનિધિ ચૌહાણ, શ્રી શાંતાનું મુખર્જી, શંકર મહાદેવન અને કપીલ શર્મા
નિર્દેશક :- શ્રી રોમાંચક અરોરા

'ડો. લી-જોંગ-વુક મેમોરીયલ પ્રાઈઝ' ફોર પબ્લિક હેલ્થ

- > ICMR(Indian Council of Medical Research)ના ડાયરેક્ટર જનરલ શ્રી બલરામ ભાર્ગવાને સહભાગી રૂપે 'ડો. લી-જોંગ-વુક મેમોરીયલ પ્રાઈઝ' ફોર પબ્લિક હેલ્થ મળ્યું છે. આ પારિતોષ તેમને 72મા વિશ્વ આરોગ્ય સંમેલનમાં મળ્યું છે, જે સ્વિત્ઝરલેન્ડના જીનીવામાં યોજવામાં આવેલું હતું.
- > 'ડો. લી-જોંગ-વુક મેમોરીયલ પ્રાઈઝ ફોર પબ્લિક હેલ્થ'ની સ્થાપના 2008માં કરવામાં આવી હતી.
- > આ ઈનામ એવી સંસ્થાઓ, વ્યક્તિઓ, સરકારી કે બિનસરકારી સંસ્થાઓને આપવામાં આવે છે કે જેઓએ જાહેર આરોગ્ય ક્ષેત્રમાં સારો ફાળો આપ્યો હોય.
- > આ એક વાર્ષિક ઈનામ છે જે વિશ્વ આરોગ્ય સંમેલન (World Health Assembly) દરમિયાન આપવામાં આવે છે.
- > વિજેતાઓને એક ફલક અને મહત્તમ \$ 1,00,000 રોકડ આપવામાં આવે છે.

દિવસ :- 25 મે, વિશ્વ થાઈરોઈડ દિવસ

- > દર વર્ષે 25 મે, એ વિશ્વ થાઈરોઈડ દિવસ ઊજવવામાં આવે છે. આ દિવસ ઊજવવાની શરૂઆત 2008થી થઈ હતી.
- > તેની શરૂઆત અમેરિકન થાઈરોઈડ એસોસિએશન અને યુરોપીયન થાઈરોઈડ એસોસિએશન દ્વારા કરવામાં આવી છે.
- > આ દિવસનો હેતુ થાઈરોઈડ રોગ વિશે વિશ્વમાં જાગૃતતા વધારવાનો તેમજ થાઈરોઈડ ગ્રંથીના સ્વાસ્થ્ય અંગેની સમજ અને તેની સાથે રોગ નિવારણમાં થયેલા સુધારા અંગેની સમજ આપવા માટેનો છે.
- > થાઈરોઈડ :- ગરદનમાં આવેલી પતંગીયા જેવા આકારની આ એક ગ્રંથી છે.
- > યયાપચયની ક્રિયાના નિયમનમાં થાઈરોઈડ હોર્મોન મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે.

- > ઉપરાંત ઊર્જા વપરાશમાં પણ તે ભાગ ભજવે છે. થાઈરોઈડને ચયાપચય માટેની 'માસ્ટર' ગ્રંથી પણ કહેવામાં આવે છે.

શાંઘાઈ સહયોગ સંગઠન 'માસ મીડીયા' બેઠક

- > શાંઘાઈ સહયોગ સંગઠન (SCO-Shanghai Cooperation Organisation)ની બીજી 'માસ મીડીયા' બેઠક 23થી 26 મે, 2019 દરમિયાન બિસ્કેક (કિર્ગીસ્તાનની રાજધાની)માં યોજવામાં આવેલી હતી.
- > SCOના સભ્ય રાજ્યોએ 'મીડીયા ફોરમ ઠરાવ' (Resolution of Media Forum) અપનાવ્યું છે. જે SCO સભ્ય દેશોના માસ મીડીયા સંસ્થાઓના સફળ સહયોગની સ્થાપના કરવા માટે છે.

જાતિ વૈવિધ્યતા ઉપર ILO નો રીપોર્ટ

- > હાલમાં સંયુક્ત રાષ્ટ્રો (UN-United Nations)ની આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠન (ILO-International Labour Organization) સંસ્થા દ્વારા એક રીપોર્ટ જાહેર કરવામાં આવેલ છે જેનું શીર્ષક "Women in Business and Management : The business case for change" છે.
 - > આ રીપોર્ટમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, જે કંપનીઓ પોતાના કર્મચારીઓમાં જાતિ વૈવિધ્યતા (સ્ત્રી-પુરુષ પ્રમાણ) વધારે છે : ખાસ કરીને ઉચ્ચ સ્તરે, તેવી કંપનીઓનું પ્રદર્શન સારું રહે છે અને વધુ નફો મેળવે છે.
 - > આશરે 70 દેશોની 13,000 કંપનીઓમાં સર્વે કરાયાં બાદ આ રીપોર્ટ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે.
- આ રીપોર્ટના મુખ્ય તારણો નીચે મુજબ છે :
1. જે કંપનીઓ તેમના જાતિ પ્રમાણ (સ્ત્રી-પુરુષનું સમાન પ્રમાણ)ને સુધારે છે, ખાસ કરીને મેનેજમેન્ટ સ્તરે તેઓ 5%થી 20% ઊંચો નફો મેળવે છે.
 2. 1991થી 2017ના 156 દેશોની માહિતીઓના વિશ્લેષણ મુજબ જાણવા મળ્યું છે કે, જે દેશોમાં સ્ત્રીઓની રોજગારીમાં સુધારો થયા છે તે દેશોના અર્થતંત્રમાં વધુ સારો વૃદ્ધિદર જોવા મળ્યાં છે.
 3. 57% કંપનીઓની માહિતી મુજબ, જો ઉચ્ચ સ્તરે સ્ત્રીઓ હોય તો કંપની દ્વારા કૌશલ્યને આકર્ષવું અને ટકાવવું સહેલું બને છે.
 4. 54 % થી વધુ કંપનીઓએ એ વાતને મંજૂર કરી છે કે, અસરકારક જાતિ સમાવિષ્ટતા દ્વારા તેમની સર્જનાત્મકતા, નવીનતા અને નિખાલસતાની સાથે સાથે કંપનીના માનમાં વધારો થયો છે.

=> ILO વિશે :-

- > તેની સ્થાપના 29 ઓક્ટોબર, 1919માં થઈ હતી.
- > તેનું વડું મથક સ્વિત્ઝરલેન્ડના જીનીવા ખાતે આવેલું છે. 1946 માં તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની વિશિષ્ટ સંસ્થા બની હતી.
- > ILOમાં 187 સભ્યો છે. જેમાંથી 186 એ સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના સભ્યો અને એક કુક આઈલેન્ડ છે.

Man Booker International Prize

- > જોખા અલહાર્થી (Jokha Alharthi) એ પ્રથમ આરબ લેખક બન્યાં છે કે જે 'Man Booker International Prize' જીત્યાં હોય.
- > તેણીને તેમની નવલકથા 'Celestial Bodies' માટે આ ઈનામ મળેલ છે. તેમાં તેમની ઓમાની (Oman) જન્મભૂમીના બ્રિટીશ-શાસનકાળ બાદના પરિવર્તનની વાત કરેલ છે.
- > 'Man Booker Prize' એ લેખક એન્ના બર્ન્સ (Anna Burns)ને તેમની 'મિલકમેન' કૃતિ માટે મળેલ છે.

- > આ ઈનામ અંગ્રેજીમાં લખેલી તથા યુ.કે. માં પ્રકાશિત થયેલ કૃતિઓ માટે આપવામાં આવે છે. ફિક્શન વર્ક એટલે કે કાલ્પનિક કૃતિઓ માટે આ અપાય છે.
- > 'Man Booker International Prize' કોઈ અન્ય ભાષામાંથી અંગ્રેજીમાં રૂપાંતરીત થયેલ કૃતિ કે જે યુ.કે. અથવા આયરલેન્ડમાં પ્રકાશિત થયેલ હોય તેવી કાલ્પનિક કૃતિઓને આપવામાં આવે છે.

વૈશ્વિક સાહસિક સંમેલન (World Entrepreneurship Summit)

- > આ સંમેલનની 9મી આવૃત્તિ, 4-5 જૂન, 2019 દરમિયાન હાઉગ (The Hauge) નેધરલેન્ડમાં યોજાશે.
- > આ સમીટની થીમ :- 'The Future Now' છે.
- > આ વખતના યજમાન દેશો યુ.એસ. અને નેધરલેન્ડ છે અને યુરોપિયન યુનીયનમાં યોજનારી આ પ્રથમ આવૃત્તિ છે.
- > આ સંમેલનનો ઉદ્દેશ આગળ આવનારી પેઢીના સાહસિકો (Entrepreneurs) અને આંતરરાષ્ટ્રીય કંપનીઓને ટેકો આપવાનો છે. તથા એવી સંસ્થાઓને પણ ટેકો આપવાનો છે જે વૈશ્વિક પડકારોને નવીનતમ ઉકેલો પ્રદાન કરે છે.
- > વૈશ્વિક પડકારરૂપી પાંચ મુખ્ય વિસ્તારોમાં તે ધ્યાન કેન્દ્રીત કરે છે : પાણી-કૃષિ-આરોગ્ય-કનેક્ટીવિટી-ઊર્જા.
- > આ બેઠકની 8 મી આવૃત્તિ (2017) ભારતના હૈદરાબાદમાં યોજાય હતી. જે નીતિ આયોગ અને યુ.એસ.ની ભાગીદારીથી યોજવામાં આવી હતી.

કિમ્બરલે પ્રોસેસ

- > મુંબઈમાં કિમ્બરલે પ્રોસેસ (KP)ની આંતરરાષ્ટ્રીય બેઠક યોજાય રહી છે.
- > 1 જાન્યુઆરી, 2018થી ભારત KPCSનું અધ્યક્ષ છે. (KPCS - Kimberley Process Certification Scheme)
- > ભારત KPCSનું સ્થાપક સભ્ય છે.

=> કિમ્બરલે પ્રોસેસ વિશે

- > કિમ્બરલે પ્રોસેસ એ આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રમાણપત્ર યોજના છે જે રફ (Rough) હીરાના વેપારને નિયંત્રિત કરે છે.
- > તેનો ઉદ્દેશ રફ હીરામાં કાયદેસર વેપારને સુરક્ષિત કરવામાં મદદ કરતી વખતે 'કન્ફ્લીક્ટ ડાયમંડ' (સંઘર્ષ હીરા)ના પ્રવાહને અટકાવવાનો છે.
- > KPCS રફ હીરામાં વેપારને સંચાલિત કરે તેવા નિયમોની રૂપરેખા આપે છે.
- > તે કોઈ આંતરરાષ્ટ્રીય સંગઠન/સંસ્થા/સંઘિ નથી. તેની કોઈ સ્થાયી ઓફિસ કે કાયમી કર્મચારીઓ નથી.
- > તે 'બર્ડન શેરીંગ'ના નિયમ હેઠળ કાર્ય કરે છે અને વિવિધ યોગદાનો ઉપર આધાર રાખે છે.
- > કન્ફ્લીક્ટ ડાયમંડ :- કાયદેસર સરકારને દૂર કરવા કે નબળી પાડવા માટે બળવાખોર તત્ત્વો દ્વારા કે તેમના સાથીઓ દ્વારા 'રફ હીરાઓ'ના વેચાણ દ્વારા નાણાં પૂરા પાડવામાં આવે છે, જેને કન્ફ્લીક્ટ (Conflict) ડાયમંડ કહેવામાં આવે છે. UNSCના ઠરાવમાં પણ તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

પરમાણુ શસ્ત્રો વિશે અહેવાલ

- > SIPRI એ તેની 2019ની વરહુક (Year book) પ્રકાશિત કરી છે, જેના મુજબ વિશ્વમાં હવે પહેલેથી ઓછા પરંતુ આધુનિક પરમાણુ શસ્ત્રો છે.
- > SPIPRIનું પૂરું નામ The Stockholm International Peace Research Institute છે.

=> SIPRI વિશે :-

- > તે એક સ્વતંત્ર આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે. જે સંઘર્ષ, શસ્ત્રો, શસ્ત્ર નિયંત્રણ અને નિ:શસ્ત્રીકરણના સંશોધન માટે સમર્પિત છે.
- > તેની સ્થાપના 1966માં સ્ટોકહોમમાં થઈ હતી.
- > SIPRI દ્વારા ખૂલ્લા સ્ત્રોતો (Open Source) આધારિત ડેટા વિશ્લેષણ અને ભલામણો પ્રદાન કરવામાં આવે છે. જેનો ઉપયોગ નીતિ નિર્માતાઓ, સંશોધકો, મીડિયા અને રસ ધરાવતા લોકો દ્વારા થઈ શકે છે.

વર્લ્ડ બેંક : ગ્લોબલ ઇકોનોમિક પ્રોસ્પેક્ટ્સ

- > વર્લ્ડ બેંક દ્વારા 'ગ્લોબલ ઇકોનોમિક પ્રોસ્પેક્ટ્સ : હાઈટેન્ડ ટેન્સન્સ, સબડ્યુડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિપોર્ટ' જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. (Global Economic Prospects : Heightened Tensions, Subdued Investment)
- > ગ્લોબલ ઇકોનોમિક પ્રોસ્પેક્ટ્સ એ છ માસિક રિપોર્ટ છે. આ પહેલાનો રિપોર્ટ જાન્યુઆરી 2019માં જાહેર થયો હતો.
- > વિશ્વ બેંકે વૈશ્વિક વૃદ્ધિના દરની ધારણામાં 0.3%નો ઘટાડો કરી વર્ષ 2019-20 માટે તે 2.6% રહેશે તેમ જણાવ્યું છે.
- > આ માટેનું કારણ ધાર્યા કરતા ઓછો આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર અને મૂડી રોકાણ છે.
- > વિશ્વ બેંકે ભારતના વિકાસ માટે 7.5% દરની તેની આગાહી નાણાકીય વર્ષ 2019-20 અને ત્યારબાદ માટે જાળવી રાખી છે.

કઠ્ઠમુખર કોન્ઝીડન્સ સર્વે

- > આ સર્વે રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI-Reserve Bank of India) દ્વારા જાહેર કરવામાં આવે છે. હાલમાં જાહેર થયેલો સર્વે મે, 2019 માટેનો હતો.
- > આ સર્વે 13 શહેરોમાં હાથ ધરવામાં આવે છે.
- > નવીનતમ સર્વેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, શહેરી ભારતને મંદીએ જકડી રાખેલું છે.

વિશ્વ રોકાણ રિપોર્ટ (World Investment Report)

- > UNCTADના વિશ્વ રોકાણ રિપોર્ટ મુજબ, વર્ષ 2018માં ભારતમાં 42 બિલિયનનું વિદેશી રોકાણ થયેલ છે.
- > દક્ષિણ એશિયામાં આવેલા રોકાણોમાં ભારતનો હિસ્સો 77% રહ્યો છે.
- > ભારતમાં આવેલ આ રોકાણ 6%નો વધારો સૂચવે છે. ઉપરાંત વિદેશી રોકાણમાં ભારત પ્રથમ 20 દેશોમાં સ્થાન ધરાવે છે.
- > UNCTAD નું પૂરું નામ United Nations Conference on Trade and Development છે.
- > 2018માં વૈશ્વિક રોકાણોમાં 13%નો ઘટાડો થયો છે. 2017માં રોકાણ 1.5 ટ્રિલીયન હતું. તે 2018માં 1.3 ટ્રિલીયન થયું છે. ઉપરાંત સતત ત્રીજા વર્ષે વૈશ્વિક રોકાણોમાં ઘટાડો જોવા મળેલ છે.
- > દક્ષિણ એશિયામાં આવતા વિદેશી રોકાણો (FDI - Foreign Direct Investment) 3.5% વધીને 54 બિલિયન થયા છે.
- > ભારતમાં થયેલો 6%નો વધારો મુખ્યત્વે ઉત્પાદન, સંચાર, નાણાકીય સેવાઓ વગેરે જેવા ક્ષેત્રોમાં આવેલા રોકાણોને આભારી છે. જો કે, ભારતના ક્રમાંકમાં એક અંકનો ઘટાડો થયો છે.
- > FDI Inflows માટે ભારતનો હાલનો ક્રમ 10મો છે.

=> UNCTAD

- > તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA-United Nations General Assembly) દ્વારા વર્ષ 1964 માં સ્થપાયેલી કાયમી આંતરસરકારી સંસ્થા છે. તેનું મુખ્યમથક સ્વિટ્ઝરલેન્ડના જીનીવામાં આવેલું છે.
- > તે યુ.એન. સેક્રેટરીએટ (સચિવાલય)નો ભાગ છે.
- > વિકાસશીલ દેશો દ્વારા વૈશ્વિકીકૃત અર્થતંત્રના ફાયદાઓને વધુ વ્યાજબી અને અસરકારક રીતે મેળવી શકાય તે માટે આ સંસ્થા મદદ કરે છે.

રીન્યુએબલ પાવર જનરેશન કોસ્ટ ઈન 2018

- > હાલમાં 'ઈન્ટરનેશનલ રીન્યુએબલ એનર્જી એજન્સી' દ્વારા 'રીન્યુએબલ પાવર જનરેશન કોસ્ટ ઈન 2018' નામનો એક રિપોર્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ અભ્યાસ માટે IRENA દ્વારા સૂર્ય ઊર્જાના મુખ્ય 8 બજારોનું વિશ્લેષણ વર્ષ 2010થી 2018ના સમયગાળા માટે કરવામાં આવ્યું હતું. આ વિશ્લેષણમાં સમાવિષ્ટ આઠ દેશો ચીન, ફ્રાંસ, જર્મની, ભારત, ઈટલી, જાપાન, યુ.કે. અને યુ.એસ. છે.
- > વૈશ્વિક સ્તરે ભારત હવે સૌથી ઓછા ખર્ચમાં સૌર ઊર્જાનું ઉત્પાદન કરે છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ, વૈશ્વિક સ્તરે પણ પુન:પ્રાપ્ય ઊર્જા સ્ત્રોતોના ભાવમાં ઘટાડો નોંધાયો છે.

=> IRENA વિશે

- > તે એક આંતર સરકારી સંસ્થા છે.
- > તે એવી પ્રથમ આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે જે ખાસ કરીને પુન:પ્રાપ્ય ઊર્જા ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરે છે અને વિકસિત અને વિકાસશીલ એમ દરેક દેશોની જરૂરિયાતો પૂરી કરે છે.
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 2009માં થઈ હતી અને તેનું વડુ મથક આબુધાબીના મસ્દર શહેરમાં છે. ઉપરાંત IRENA(International Renewable Energy Agency) એ સંયુક્ત રાષ્ટ્રનું 'ઓબ્ઝર્વર' (Observer) છે.

સ્વચ્છ ભારત મિશન અને ભૂગર્ભજળ પ્રદુષણ

- > યુનિસેફના રિપોર્ટ મુજબ, જાહેર શૌચ મુક્ત (ODF - Open Defecation Free) દરજ્જો ધરાવતા ગામોમાં ODF ન મળેલ હોય તેવા ગામો કરતા ભૂગર્ભજળ 12.7 ગણું ઓછું દૂષિત હોવાની શક્યતા હોય છે. (યુનિસેફ - UNICEF - United Nations International Children's Emergency Fund)
- > યુનિસેફના 'એન્વાયરમેન્ટલ ઈમ્પેક્ટ ઓફ સ્વચ્છ ભારત મિશન (ગ્રામીણ) ઓન વોટર, સોઈલ એન્ડ ફૂડ' અંતર્ગત ભૂગર્ભજળના નમૂનાઓ ઓડિશા, બિહાર અને પશ્ચિમ બંગાળના ODF અને બિન ODF ગામોમાંથી લેવામાં આવ્યાં હતાં.

વાયુ પ્રદૂષણ અને અપેક્ષિત જીવન (Air Pollution and Life Expectancy)

- > સેન્ટર ફોર સાયન્સ એન્ડ એન્વાયરમેન્ટ (CSE-Centre for Science and Environment) નામની એક પર્યાવરણીય સંસ્થાએ તેના રિપોર્ટ 'એટ ધ ક્રોસરોડ' (At the Crossroad) માં જણાવ્યું છે કે, ભારતમાં વાયુ પ્રદૂષણને કારણે થતી ઘાતક બિમારીઓને લીધે અપેક્ષિત જીવન 2.6 વર્ષ નીચું ગયું છે.

- > આ રિપોર્ટ ત્રણ અલગ-અલગ સંસ્થાઓના અભ્યાસ પર આધારીત છે.
 - (1) ધ ગ્લોબલ બર્ડન ઓફ ડિસીઝ સ્ટડી 2017
 - (2) WHOનું 'એર પોલ્યુશન એન્ડ ચાઈલ્ડ હેલ્થ'
 - (3) 'ફોરમ ઓફ ઈન્ટરનેશનલ રેસ્પીરીરેટરી સોસાયટીઝ'ના વૈજ્ઞાનિકોના અહેવાલો
- > ભારતમાં તમામ આરોગ્ય જોખમોમાં વાયુ પ્રદુષણ એ મૃત્યુનું ત્રીજું સૌથી મોટું કારણ છે. આ બહારના પર્ટીક્યુલેટ મેટર (PM 2.5), ઓઝોન અને ઘરના વાયુ પ્રદુષણની સંયુક્ત અસર છે.
- > પર્ટીક્યુલેટ મેટર (PM-Particulate Matter) દ્વારા અપેક્ષિત જીવનમાં આશરે 1.5 વર્ષ ઘટતા હોવાનું જાણવામાં આવ્યું છે, જ્યારે ઘરના વાયુ પ્રદુષણ દ્વારા આશરે 1 વર્ષ અને 2 મહિનાનું નુકસાન થતું હોવાનું જણાયું છે.

માનવ શરીરમાં પ્લાસ્ટીક

- > વર્લ્ડ વાઈડ ફંડ ફોર નેચર (WWF - World Wide Fund for Nature) દ્વારા હાલમાં પ્રકાશિત થયેલા એક અભ્યાસ મુજબ, વિશ્વના દરેક લોકો અપ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે દર અઠવાડિયે લગભગ 5 ગ્રામ માઈક્રોપ્લાસ્ટીકના કણોને ગળી જાય છે. પ્લાસ્ટીકનું આટલું વજન એક ક્રેડિટ કાર્ડના વજન જેટલું હોય છે.
- => પ્લાસ્ટીક ગ્રહણ કરવાના સ્ત્રોતો
 - > પીવાનું પાણી : અભ્યાસ મુજબ જાણવા મળેલ છે કે પીવાનું પાણી એ પ્લાસ્ટીક ગ્રહણનું મુખ્ય કારણ છે. પ્લાસ્ટીકની બોટલ, નળ અને ભૂગર્ભજળ વગેરેમાં પ્લાસ્ટીકના સૂક્ષ્મ કણો હાજર હોય છે.
 - > માછલીના સેવનથી પણ આશરે 0.5 ગ્રામ જેટલું પ્લાસ્ટીક શરીરમાં પ્રવેશે છે.
 - > શ્વસન પ્રક્રિયા દ્વારા પણ માનવ શરીરમાં નહિવત પ્રમાણમાં કણો પ્રવેશે છે.
 - > ઘરમાં રહેલ હવા, મર્યાદિત પ્રસારના કારણે પ્લાસ્ટીકના કણોથી બહારની હવા કરતા પણ વધુ પ્રદુષિત હોય છે. ઘરમાં રહેલા આ માઈક્રોપ્લાસ્ટીકનું મુખ્ય કારણ કૃત્રિમ કાપડ અને ધૂળ છે.

વર્લ્ડ ડે ટુ કોમ્બેટ ડેઝર્ટીફિકેશન એન્ડ ડ્રાઈટ : મરુસ્થલીકરણ અને દુષ્કાળ સામે લડવા માટેનો વૈશ્વિક દિવસ

- > આ દિવસ દર વર્ષે 17 જૂને ઊજવવામાં આવે છે.
- > 2019 માટેની થીમ :- 'લેટ્સ ગ્રો ધ ફ્યુચર ટુગેથર' (Let's Grow the Future Together)
- > મરુસ્થલીકરણને રોકવા માટે થતા આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રયત્નો વિશે લોકોમાં જાગૃતતા લાવવા માટે આ દિવસ ઊજવવામાં આવે છે.
- > સપ્ટેમ્બર, 2019 માં UNCCD(United Nations Convention to Combat Desertification)ના કોન્ફરન્સ ઓફ પાર્ટીઝ (COP-14) ના 14મા સત્રનું આયોજન ભારત દ્વારા કરવામાં આવશે.
- > આ વખતે જમીન સાથે સંકળાયેલા 3 મુખ્ય મુદ્દાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરાયેલ છે. (દુષ્કાળ, માનવ સુરક્ષા અને આબોહવા.)
- > SDG(Sustainable Development Goals) નું લક્ષ્ય 15 જમીનના ધોવાણને અટકાવવું અને તેને ઊલટાવવાનું છે.
- => મરુસ્થલીકરણ (Desertification)
 - > શુષ્ક, અર્ધ-શુષ્ક અને સૂકા ઉપ-ભેજવાળા વિસ્તારોમાં જમીનના થતાં ધોવાણને મરુસ્થલીકરણ કે ડેઝર્ટીફિકેશન કહે છે.

- => બોન ચેલેન્જ
 - > આ ચેલેન્જનું મુખ્ય લક્ષ્ય 2020 સુધીમાં વન-વિનાશ થયેલ અને ધોવાણ થયેલ 150 મિલિયન હેક્ટર જમીનને પુનઃપ્રસ્થાપિત કરવી અને 350 મિલિયન હેક્ટર જમીનને 2030 સુધીમાં પુનઃપ્રસ્થાપિત કરવાનું છે.
 - > 2015માં થયેલ પેરિસ સમિટમાં ભારતે પણ આ સ્વૈચ્છિક બોન ચેલેન્જને અપનાવ્યું છે.
 - > આ માટે ભારતે 2020 સુધીમાં 13 મિલિયન હેક્ટર અને 2030 સુધીમાં વધારાના 8 મિલિયન હેક્ટર જમીનના પુનઃપ્રસ્થાપનના લક્ષ્યો રાખ્યા છે.
 - > ભારતની આ પ્રતિજ્ઞા એશિયામાં સૌથી મોટી છે.
- => UNCCD વિશે
 - > તેનું પૂરું નામ United Nations Convention to Combat Desertification છે.
 - > તેની સ્થાપના 1994 માં કરવામાં આવી હતી તે પર્યાવરણ અને વિકાસને, ટકાઉ જમીન સંચાલન સાથે જોડતો એકમાત્ર કાયદાકીય રીતે બંધનકર્તા કરાર છે.
 - > આ કરારના 197 સભ્યો સૂકા વિસ્તારોમાં રહેતાં લોકોની જીવન પરિસ્થિતિઓ સુધારવા માટે સાથે મળીને કાર્ય કરે છે.
- => ભારત માટેના પડકારો
 - > સ્ટેટ ઓફ એન્વાયરનમેન્ટ 2019 ના આંકડાઓ મુજબ 2003-05 થી 2011-13 દરમિયાન મરુસ્થલીકરણના સ્તરમાં 29માંથી 26 રાજ્યોમાં વધારો નોંધાયો છે.
 - > ત્રણ એવા જિલ્લાઓ કે જેમાં મરુસ્થલીકરણનું પ્રમાણ સૌથી વધુ જોવા મળે છે તે નીચે મુજબ છે :

જિલ્લા	રાજ્ય	2003-05માં પ્રમાણ	2011-13માં પ્રમાણ
જેસલમેર	રાજસ્થાન	98.13	92.96
લાહુલ અને સ્પિતિ	હિમાચલ પ્રદેશ	80.57	80.54
કારગીલ	જમ્મુ અને કાશ્મીર	87.22	78.23

- => ભારતમાં મરુસ્થલીકરણના મુખ્ય કારણો :-

- (1) પાણી દ્વારા ધોવાણ (10.98%)
- (2) વન દ્વારા ધોવાણ (5.55%)
- (3) માનવીય વસાહતો (0.69%)
- (4) વનસ્પતિમાં અધઃપતન (8.91%)
- (5) ખારાશ (1.12%)
- (6) અન્ય (2.07%)

જાતિ સૂચકાંક (Gender Index)

- > વર્ષ 2019નો એસ.ડી.જી. જાતિ સૂચકાંક જાહેર થયો છે. જે ઈકવલ મેઝર્સ 2030 (Equal Measures 2030) દ્વારા નિર્મિત છે. જે એક સંયુક્ત સંસ્થા છે જેમાં..
 1. આફ્રિકન વિમેન્સ ડેવલપમેન્ટ એન્ડ કમ્યુનિકેશન નેટવર્ક
 2. એશિયન પેસિફિક રીસોર્સ એન્ડ રિસર્ચ સેન્ટર ફોર વિમેન
 3. બિલ એન્ડ મેલીન્ડા ગેટ્સ ફાઉન્ડેશન વગેરે છે.
- > તેના દ્વારા 17માંથી 14 એસ.ડી.જી. (Sustainable Development Goals)ને ગણતરીમાં લેવામાં આવ્યા છે. જેમાં ગરીબી, આરોગ્ય,

શિક્ષણ, સાક્ષરતા, રાજકીય પ્રતિનિધિત્વ અને કામ કરવાની જગ્યાએ સમાનતા જેવા વિષયો આવી લેવાયા છે અને કુલ 51 સૂચકો છે.

- > 100નો સ્કોર દરેક સૂચક માટે નક્કી કરેલા લક્ષ્યોના સંબંધમાં જાતિ સમાનતાની સિદ્ધિઓને દર્શાવે છે.

=> ભારત વિશે :-

- > ભારતનો ક્રમ 129 દેશોમાંથી 95મો આવ્યો છે.
- > ભારતનો ઉચ્ચ આંક આ ક્ષેત્રોમાં છે : આરોગ્ય (79.9), ભૂખ અને પોષણ (76.2) તથા ઊર્જા (71.8).
- > ભારતનો ન્યુનતમ આંક આ ક્ષેત્રોમાં છે : ભાગીદારી (18.3, વિશ્વનો ન્યુનતમ 10), ઈન્ડસ્ટ્રી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર એન્ડ ઈનોવેશન (38.1) અને આબોહવા (43.4)
- > સુપ્રીમ કોર્ટમાં મહિલાઓની સંખ્યા માત્ર 4% છે. આથી ભારતનો આંક સાંસદીય ક્ષેત્રમાં માત્ર 18.4 છે.
- > જાતીય હિંસામાં પરિણિત મહિલા (20-24 વર્ષની) અને 18 વર્ષથી નીચેની બાળકીઓ (જે પરિવાર સાથે રહેતી હોય)નું પ્રમાણ લેવામાં આવે છે. જેમાં ભારતનો આંક માત્ર 27.3 છે.

પ્રથમ પાંચ દેશો	અંતિમ પાંચ દેશો
1. ડેનમાર્ક	1. સીએરા લીયોન
2. ફીનલેન્ડ	2. લાઈબેરીઆ
3. સ્વીડન	3. નાઈજીરિયા
4. નોર્વે	4. માલી
5. નેધરલેન્ડ	5. મોરીશિઆના

વૈશ્વિક વિકલાંગતા સંમેલન (Global Disability Summit)

- > બીજું વૈશ્વિક વિકલાંગતા સંમેલન 6થી 8 જૂન 2019 દરમિયાન આર્જેન્ટીનામાં આવેલ બ્યુનસ આયર્સ (Buenos Aires) શહેરમાં યોજાય રહ્યું છે.
- > હેતુ :- વિશ્વમાં અપંગ વ્યક્તિ (PWD - Persons with Disabilities) ને લગતા મહત્વના મુદ્દાઓ અને સમસ્યાઓની ચર્ચા કરી તેઓનું સશક્તિકરણ કરવું અને સમાજમાં તેની સમાવિષ્ટતા (Inclusion) વધારવી. ઉપરાંત તેઓ એક સ્વતંત્ર અને પ્રતિષ્ઠિત જીવન જીવવા માટે સક્ષમ બની શકે તેવી એક પ્રણાલીની રચના કરવી.
- => પ્રથમ સમિતિ વિશે
- > વિશ્વની આવી પ્રથમ સમિતિ 24 જુલાઈ, 2018માં લંડન(યુ.કે.)માં યોજાય હતી. તે યુ.કે. ડિપાર્ટમેન્ટ ફોર ઈન્ટરનેશનલ ડેવલપમેન્ટ (UK DFID-United Kingdom Department for International Development) ઈન્ટરનેશનલ ડિસએબિલીટી એલાયન્સ (IDA-International Disability Alliance) અને કેન્યા સરકાર દ્વારા સંયુક્ત રીતે યોજવામાં આવી હતી. આ સંમેલનમાં ભારતની સાથે 40 કરતા વધુ દેશોએ ભાગ લીધો હતો.
- > બીજી સમિતિ આર્જેન્ટીના સરકાર, ઈન્ટરનેશનલ ડિસએબિલીટી એલાયન્સ (IDA) અને 'લેટીન અમેરિકન નેટવર્ક ઓફ નોન-ગવર્નમેન્ટલ ઓર્ગેનાઈઝેશન ઓફ પર્સન્સ વીથ ડિસએબિલીટીઝ' (RIADIS) દ્વારા યોજાઈ હતી.

ચાઈલ્ડહૂડ ઈન્ડેક્સ

- > આ સૂચકાંક મુજબ ભારત 176 દેશોમાંથી 113મા ક્રમે છે. આ સૂચકાંકમાં બાળકોની સુખાકારી વિશે દેશોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે.
- > 'ધ એન્ડ ઓફ ચાઈલ્ડહૂડ ઈન્ડેક્સ' (The End of Childhood Index) એ ગ્લોબલ ચાઈલ્ડહૂડ રિપોર્ટનો એક ભાગ છે.
- > આ રિપોર્ટ યુ.કે. સ્થિત 'સેવ ધ ચિલ્ડ્રન' દ્વારા પ્રકાશિત થાય છે. આ સંસ્થા એ બાળકોના અધિકારો માટે કામ કરતી બિન-નફાકારક સંસ્થા છે.
- > આ સૂચકાંક બાળકો અને કિશોરો (0-19 વર્ષ) ની સુખાકારી નક્કી કરવા આઠ સૂચકો પર દેશનું મૂલ્યાંકન કરે છે.
 1. પાંચ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકોમાં મૃત્યુ દર
 2. કુપોષણ, જે વૃદ્ધિને અટકાવે છે.
 3. શિક્ષણનો અભાવ
 4. બાળ મજૂરી
 5. વહેલા લગ્ન
 6. કિશોરાવસ્થામાં જન્મ
 7. સંઘર્ષોના લીધે વિસ્થાપન (Displacement by Conflict)
 8. બાળ હત્યા (Child Homicide)

1. બાળ મૃત્યુ દર :- છેલ્લા બે દાયકાઓમાં ભારતે તેના બાળ મૃત્યુદરમાં 55%નો ઘટાડો કર્યો છે. વર્ષ 2000માં બાળ મૃત્યુદર પ્રતિ 1000 જન્મ એ 88 હતો જે 2017માં માત્ર 39 થયો છે.
2. બાળકોની વૃદ્ધિમાં રોક (Stunting of Children)
 - > સ્ટેટીંગ એટલે ઉંમર માટે ઓછી ઊંચાઈ. સ્ટેટીંગ ધરાવતા બાળકો માટે વર્ષ 2000થી 2019ની વચ્ચે સ્ટેટીંગ ધરાવતા બાળકોની સંખ્યા વિશ્વમાં 25% ઘટીને 198 મિલિયનમાંથી 149 મિલિયન થઈ છે.
 - > આ સૂચકાંક મુજબ ભારતમાં લગભગ 38% બાળકો સ્ટેટીંગ ધરાવતા હતા.
3. મફત સાર્વત્રિક શિક્ષણ :- બાળકોને મફત શિક્ષણ આપવાના સૂચકમાં ભારતે વિકાસ કર્યો છે. આમ છતાં, વર્ષ 2018 મુજબ 20% બાળકો (8-16 વર્ષ વયના) હજી શાળામાંથી બહાર છે.

વિશ્વ ખાદ્ય સુરક્ષા દિવસ (World Food Safety Day)

- > સૌપ્રથમ 'ફૂડ સેફ્ટી ડે' એ 7 જૂન દરમિયાન ઉજવવામાં આવી રહ્યો છે.
- > તેને સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સામાન્ય સભા (UNGA-United Nations General Assembly) દ્વારા ફૂડ એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ ઓર્ગેનાઈઝેશનના સહયોગ સાથે ડિસેમ્બર, 2018 માં અપનાવવામાં આવ્યો હતો.
- > વર્ષ 2019 માટેની થીમ :- 'ફૂડ સેફ્ટી, એવરીવનુસ બિઝનેસ' (Food Safety, Everyone's Business) છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રોને વિશ્વભરમાં ખાદ્ય સુરક્ષાને પ્રોત્સાહન આપવાના પ્રયાસોને આગળ વધારવા માટે તેની બે સંસ્થાઓને આ માટે નિયુક્ત થયેલી છે જે
 1. WHO - વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન
 2. FAO - ફૂડ એન્ડ એગ્રીકલ્ચર ઓર્ગેનાઈઝેશન
- > આ ઈન્ડેક્સમાં કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ ચંદીગઢ પ્રથમ ક્રમે છે.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં ચંદીગઢ ઉપરાંત ગુજરાત, ગોવા, કેરળ, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર અને તમિલનાડુ એમ કુલ છ રાજ્યો Distinction સાથે ટોચના ક્રમે રહ્યા છે.
- > આથી ચંદીગઢ ઉપરાંત, ગુજરાત, ગોવા, કેરળ, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર અને તમિલનાડુને ફૂડ સેફ્ટી ક્ષેત્રે અગ્રગણ્ય પ્રદર્શન કરવા બદલ ફૂડ

સેફ્ટી સ્ટાન્ડર્ડ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા (FSSAI-Food Safety and Standards Authority of India), નવી દિલ્હી તરફથી રાષ્ટ્રીય કક્ષાના એવોર્ડ તથા સન્માન પત્ર એનાયત થયા છે.

- > આ ઉપરાંત FSSAI દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલા ભારતના 7 'Eat Right Campus'માં ગુજરાતના IIT ગાંધીનગરના કેમ્પસનો પણ સમાવેશ થયો છે.

=> સરકારની પહેલો

- > ખાદ્ય સુરક્ષાના પાંચ સૂચકોના પર રાજ્યના પ્રદર્શનને માપવા માટે FSSAI એ પ્રથમ 'સ્ટેટ ફૂડ સેફ્ટી ઈન્ડેક્સ' (SFSI) વિકસાવ્યો છે. (FSSAI - Food Safety and Standard's Authority of India)
- > ખાદ્ય તેલ અને ઘી જેવા પદાર્થોમાં વ્યવહારું રીતે ભેજસેળની ઝડપી તપાસ (1 મિનિટથી ઓછા સમયમાં) કરવા માટે અદ્યતન, હેન્ડહેલ્ડ (હાથમાં પકડી શકાય તેવા) અને બેટરી સંચાલિત ઉપકરણ 'રમન 1.0' વિકસાવવામાં આવેલ છે.
- > 'ફૂડ સેફ્ટી મેજિક બોક્સ' એ શાળાઓ સુધી ખાદ્ય સુરક્ષા પહોંચાડવા માટેનો એક નવનિ ઉપાય છે. આ એક સ્વપરીક્ષણ કીટ છે, જેના દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ લેબોરેટરીમાં ખાદ્ય ચકાસણી કરી શકે છે.
- > આ ઉપરાંત FSSAI દ્વારા એક 'ઈટ રાઈટ એવોર્ડ્સ' (Eat Right Awards)ની સ્થાપના થઈ છે. જે ખાદ્ય કંપનીઓ અને વ્યક્તિઓના યોગદાનને ઓળખવા માટે છે. જેના દ્વારા નાગરિકો સલામત અને તંદુરસ્ત ખોરાકના વિકલ્પો પસંદ કરે અને તેમને સશક્ત બનાવી શકાય. ઉપરાંત આ દ્વારા નાગરિકોના આરોગ્ય અને સુખાકારીને સુધારવામાં પણ મદદ કરશે.
- => નોંધ : FSSAI દ્વારા તાજેતરમાં 7 જૂન, 2019ના રોજ પ્રથમ 'વિશ્વ ફૂડ સેફ્ટી દિવસ'ના રોજ આ એવોર્ડની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

ઈકવેટર પ્રાઈઝ - 2019

- > ડેક્કન ડેવલપમેન્ટ સોસાયટી (DDS-Deccan Development Society)ના 'સ્ત્રી સંઘમ' (Women Sanghams)ને UNDP દ્વારા 'ઈકવેટર પ્રાઈઝ 2019' દ્વારા સન્માનિત કરવામાં આવેલ છે.
- > આ ઈનામ તેમને તેના પારિસ્થિતિકતંત્ર (Ecology)માં અને બાજરી (Millet)ની વર્ષા આધારિત કૃષિમાં નવીનતા લાવવાના ફાળા બદલ આપવામાં આવેલ છે. (UNDP - United Nations Development Programme)
- > આ ઈનામ છ મહિલા ખેડૂતોને આપવામાં આવ્યું છે કે જેઓ ડેક્કન ડેવલપમેન્ટ સોસાયટીના સભ્યો છે. વર્ષ 2019 માં આ એવોર્ડ જીતનારું તે ભારતનું એકમાત્ર જૂથ બન્યું છે.
- > તેઓને આ સન્માન તેમની પોતાની 'સીડ બેંક' (Seed Bank) બનાવવાના પ્રયત્નો અને મુખ્યત્વે વરસાદ ઉપર આધારિત ગામોમાં બાજરીની ખેતી કરવાના પ્રયત્ન માટે આપવામાં આવ્યું છે. આ ગામો તેલંગણાના સંગારેડી જિલ્લામાં આવેલાં છે.
- => ડેક્કન ડેવલપમેન્ટ સોસાયટી વિશે
- > તે ભારતીય ખેતી આધારિત બિન-સરકારી સંસ્થા (NGO) છે, જે તેલંગણાના મેડક જિલ્લામાં સ્થિત છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1983 માં થઈ હતી ત્યારથી તે વિવિધ પાક સુધારા યોજનાઓ અને સ્થાનિક ખેડૂતોને મદદ કરતી પ્રવૃત્તિઓ માટે કાર્ય કરે છે.

- > સ્વાયત્તતા ઉપરાંત સંસ્થાના પ્રયત્નો દ્વારા ભારત ખાદ્ય સુરક્ષા મેળવી રહ્યું છે અને વિશ્વ ટકાઉ વિકાસ સાધી રહ્યું છે અને સાથે સાથે આબોહવા પરિવર્તનની સામે પણ લડી રહ્યું છે.

ટ્રાફિક ઈન્ડેક્સ 2018

- > ટ્રાફિક ભીડ પરના GPS(Global Positioning System) આધારિત અભ્યાસ મુજબ, સતત બીજા વર્ષે મુંબઈને વિશ્વના સૌથી વધુ ટ્રાફિક ગીચ શહેર તરીકે સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.
- > ટ્રાફિક ઈન્ડેક્સ 2018 એ એમ્સ્ટર ડેમ સ્થિત ટોમટોમ (TomTom) કંપની દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. જે 'લોકેશન ટેકનોલોજી'નો ઉપયોગ કરીને ટ્રાફિક વિશે માહિતી પ્રાપ્ત કરી તેના વિષયક ઉપાયો પ્રદાન કરે છે.
- > કોલમ્બિયાનું બોગોટા અને પેરુનું લિમા ક્રમશઃ બીજા અને ત્રીજા સ્થાને છે જ્યારે રશિયાની રાજધાની મોસ્કો પાંચમા સ્થાને છે.
- > દિલ્હી વિશ્વના ચોથા નંબરનું સૌથી ટ્રાફિક ગીચ શહેર છે.

ટ્રાફિકીંગ ઈન પર્સન્સ રિપોર્ટ (Trafficking in Persons)

- > વર્ષ 2019નો ટ્રાફિકીંગ ઈન પર્સન્સ રિપોર્ટ હાલમાં યુ.એસ. સ્ટેટ ડિપાર્ટમેન્ટ દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ છે.
- > આ રિપોર્ટમાં દેશોને ત્રણ સ્તરોમાં વહેંચવામાં આવ્યા છે.
- > આ વર્ગીકરણ માનવોના વેચાણ/હેરફેર (Human Trafficking)ને નાબૂદ કરવા માટેના ન્યૂનતમ માપદંડોને પહોંચી વળવાના પ્રયાસો પર આધારિત છે.
- > આ વર્ગીકરણ મુજબ, ભારતને સ્તર-2માં મુકવામાં આવેલ છે.

મધમાખી - પાલન વિકાસ સમિતિ

- > પ્રધાનમંત્રીની આર્થિક સલાહકાર પરિષદની અંતર્ગત બનાવવામાં આવેલ મધમાખી પાલન વિકાસ સમિતિ (BDC - Beekeeping Development Committee) એ હાલમાં પોતાનો રિપોર્ટ જાહેર કરેલ છે.
- > આ સમિતિની અધ્યક્ષતા શ્રી બિબેક દેબરોય દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > આ સમિતિની રચના મધમાખી પાલનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે અને નવી પદ્ધતિઓની ઓળખ કરવા માટેના ઉદ્દેશ્યથી કરવામાં આવેલ છે.
- > આ ઉદ્દેશ્યની સાથે સાથે મધમાખી પાલન દ્વારા કૃષિ ઉત્પાદકતા, રોજગાર સમર્થન અને પોષણ સુરક્ષા વધારવા તથા જૈવ વિવિધતાને જાળવી રાખવા માટેની પણ મદદ મળશે તેવો ઉદ્દેશ્ય છે.
- > ઉપરાંત, વર્ષ 2022 સુધીમાં ખેડૂતોની આવક બમણી કરવાનું લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કરવામાં પણ મધમાખી પાલન મહત્વની ભૂમિકા ભજવી શકે તેમ છે.

=> મધમાખી પાલનની હાલની પરિસ્થિતિ :-

- > આંતરરાષ્ટ્રીય ખાદ્ય અને કૃષિ સંગઠન (FAO-Food and Agriculture Organization)ના વર્ષ 2017-18ના આંકડાઓ મુજબ, મધ ઉત્પાદનમાં ભારત વિશ્વમાં 8 માં સ્થાને છે, જ્યારે ચીન પ્રથમ સ્થાને આવેલ છે.
- ભારત - 64.9 હજાર ટન મધ
- ચીન - 551 હજાર ટન મધ
- > ભારતમાં લગભગ 200 મિલિયન મધમાખી આવાસ ક્ષેત્રોની ક્ષમતા છે જ્યારે આ સમયે દેશમાં આવા માત્ર 3.4 મિલિયન મધમાખી આવાસ ક્ષેત્રો છે.
- > વર્ષ 2014-15માં ભારતમાંથી મધની નિકાસ 29.6 હજાર ટન હતી જે વધીને વર્ષ 2017-18માં 51.5 હજાર ટન થયેલ છે.

- > નિકાસના આ આંકડાઓ ખેડૂત કલ્યાણ મંત્રાલયના રાષ્ટ્રીય મધમાખી પાલન બોર્ડ પાસેથી લેવામાં આવેલાં છે.

નેશનલ ફૂડ એન્ડ ન્યુટ્રીશન સિક્યુરિટી એનાલિસીસ રિપોર્ટ

- > 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ સ્ટેટિસ્ટીક એન્ડ પ્રોગ્રામ ઇમ્પ્લિમેન્ટેશન' અને 'વર્લ્ડ ફૂડ પ્રોગ્રામ' દ્વારા નેશનલ ફૂડ એન્ડ ન્યુટ્રીશન સિક્યુરિટી એનાલિસીસ રિપોર્ટ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ, ભારતમાં ખાદ્ય સુરક્ષામાં પ્રગતિ થયેલી હોવા છતાં બાળકોમાં કુપોષણ ઉચ્ચ રહેવાનું અનુમાન છે.

=> વર્લ્ડ ફૂડ પ્રોગ્રામ (WFP-World Food Programme) વિશે :-

- > તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની ખાદ્ય - સહાય શાખા છે.
- > તે વિશ્વની સૌથી મોટી માનવતાવાદી સંસ્થા છે કે જે ભૂખને સંબોધે છે અને ખાદ્ય સુરક્ષાને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- > તેનું વડું મથક રોમ (ઈટલી)માં આવેલું છે.
- > તે એવા લોકોની સહાય કરવા માટે કાર્ય કરે છે કે જેઓ પોતાના માટે અને પોતાના પરિવાર માટે પૂરતો ખોરાક મેળવી શકતા નથી.
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1963 માં FAO અને સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA)દ્વારા 3 વર્ષ માટે પ્રાયોગિક ધોરણે થઈ હતી.
- > વર્ષ 1965માં તેને કાયમી ધોરણે વિસ્તૃત કરવામાં આવી.
- > તે યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ ગ્રુપની સભ્ય સંસ્થા છે અને તેની એકઝેક્યુટીવ કમીટીનો પણ એક ભાગ છે.

=> ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્ય - 2 (SDG - 2) :-

- > વર્ષ 2030 સુધીમાં ભૂખ અને દરેક પ્રકારના કુપોષણનો અંત લાવવો અને ખેત ઉત્પાદકતાને બમણી કરવી.

પ્રોગ્રેસ ઓફ ધ વર્લ્ડ્સ વીમેન, 2019-2020

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રો દ્વારા 'પ્રોગ્રેસ ઓફ ધ વર્લ્ડ્સ વીમેન, 2019-2020' જાહેર કરવામાં આવેલ છે.
- > આ રીપોર્ટમાં મુખ્ય એ વાત કહેવામાં આવેલી છે કે, 'અડધાથી વધુ પરિશિત સ્ત્રીઓ (ઉંમર 25-54) વૈશ્વિક શ્રમબળમાં ભાગ લેતી નથી.'
- > આ રિપોર્ટમાં આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠનની માહિતી ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલ છે.

રોબોટ અને ઉત્પાદન ક્ષેત્ર

- > ઓક્સફર્ડ ઈકોનોમિક્સના એક અભ્યાસ મુજબ ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં રોબોટ દ્વારા 10% રોજગારી આવનારા 10 વર્ષોમાં આવરી લેવામાં આવશે.
- > વર્ષ 2030 સુધીમાં રોબોટના લીધે 20 મિલીયન નોકરીઓ ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં ઘટશે તેવું આ અભ્યાસમાં જણાવ્યું છે. દરેક રોબોટ 1.6 નોકરી દૂર કરશે.
- > આ પરિવર્તનથી અર્થતંત્રને ફાયદો થશે, પરંતુ તેના દ્વારા અસમાનતા પણ આવી શકશે.
- > વર્લ્ડ ઈકોનોમીક ફોરમ (WEF-World Economic Forum)ના 'ફ્યુચર ઓફ જોબ્સ' રિપોર્ટમાં પણ આ વાત કહેવામાં આવી છે.

નવીનતા આધારીત યુનિવર્સિટીઓના ક્રમાંકો

- > Reuters list દ્વારા યુનિવર્સિટીઓને નવીનતા આધારીત ક્રમાંક આપવામાં આવેલા છે.

- > આ અહેવાલનું નામ 'મોસ્ટ ઈનોવેટીવ યુનિવર્સિટીસ ઈન ધ એશિયા-પેસિફિક' છે. જેમાં ભારતની માત્ર IITનો સમાવેશ થાય છે.
- > ઉચ્ચ ક્રમમાં દક્ષિણ કોરીયા અને મોટા ભાગે ચીનની યુનિવર્સિટીઓ આ યાદીમાં સમાવીષ્ટ છે.

જસ્ટ જોબ સૂચકાંક (Just Job Index)

- > આ સૂચકાંક એ નવો માહિતી સંચાલીત માપદંડ છે. જેના દ્વારા રાજ્ય સ્તરે નોકરીઓનું જથ્થાત્મક અને ગુણાત્મક માપન થઈ શકશે.
- > આ માપદંડની રચના એક ખાનગી સંસ્થા 'જસ્ટ જોબ્સ નેટવર્ક' દ્વારા કરવામાં આવી છે. આ કાર્ય માટે અઝીમ પ્રેમજી યુનિવર્સિટી તરફથી પણ સહાય મળેલ છે.
- > આ માપદંડમાં માત્ર સરકારી સ્ત્રોતોમાંથી માહિતીઓ લેવામાં આવી છે. જેમ કે, નેશનલ સેમ્પલ સર્વે ઓફિસ (NSSO-National Sample Survey Office), શ્રમ બ્યૂરો, એન્યુઅલ સર્વે ઓફ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, ભારતીય રીઝર્વ બેંક અને પિરિયોડિક લેબર ફોર્સ સર્વે (PLFS-Periodic Labour Force Survey).
- > આ અંતર્ગત મુખ્ય 5 પરિમાણો જોવામાં આવે છે. જે રોજગાર, ફોર્માલિટી, લાભો, આવકની અસમાનતા અને જાતિય સમાનતા છે.

=> રાજ્યોનું પ્રદર્શન :-

પરિમાણ	ટોચના રાજ્યો
રોજગાર	છત્તીસગઢ અને આંધ્રપ્રદેશ
ફોર્માલિટી	કેરળ
લાભો	જમ્મુ અને કાશ્મીર
આવકની અસમાનતા	છત્તીસગઢ અને મહારાષ્ટ્ર
જાતિય સમાનતા	હિમાચલ પ્રદેશ અને છત્તીસગઢ

ગ્લોબલ ટ્રાન્સ ફેટ એલિમિનેશન રિપોર્ટ

- > વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO) દ્વારા પ્રથમ વાર્ષિક 'ગ્લોબલ ટ્રાન્સ ફેટ એલિમિનેશન રીપોર્ટ' જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > વિશ્વમાંથી ટ્રાન્સ ફેટ (વધારાની ચરબી) દૂર કરવાના મુદ્દા પર આ રિપોર્ટ બનાવવામાં આવેલ છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ 110 દેશોમાં હજુ સુધી ટ્રાન્સ ફેટને લગતાં કોઈ નિયમો કે નિયંત્રણો નથી.
- > મે 2018માં WHO દ્વારા REPLACE પેકેજ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. જે અંતર્ગત ઔદ્યોગિક રીતે ઉત્પાદિત TFA (Trans Fatty Acids) ને ખોરાકની સાંકળોમાંથી વર્ષ 2023 સુધીમાં દૂર કરવાની વાત છે અને આ માટે દેશોને સહાય આપવામાં આવશે.
- > વર્ષ 2011માં ભારતે ખાદ્ય તેલોમાં TFAની મર્યાદા 10% નિશ્ચિત કરી હતી. જેને વર્ષ 2015 માં ઘટાડીને 5% કરવામાં આવી હતી. ડિસેમ્બર, 2018 માં FSSAI દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવી હતી કે TFAની મર્યાદા 2% કરવી અને વર્ષ 2022માં તેને સંપૂર્ણ રીતે દૂર કરવું.

નિ:શુલ્ક કાયદાકીય સહાય

- > નેશનલ લો યુનિવર્સિટી, દિલ્હી (NLUD-National Law University, Delhi) એ એક રિપોર્ટ જાહેર કર્યો છે, જેનું નામ 'Quality of Legal Representation : An Empirical Analysis of Free Legal Aid Services in India' છે.

- > આ અંતર્ગત કહેવામાં આવ્યું છે કે લોકોને નિ:શુલ્ક રીતે મળતી કાયદાકીય સહાય ઉપર વિશ્વાસ નથી.
- > વર્ષ 1987 માં લીગલ સર્વિસીઝ ઓથોરિટીઝ (LSA) એક્ટ બનાવવામાં આવેલી હતી, જે અંતર્ગત ગરીબ લોકોને નિ:શુલ્ક તથા સક્ષમ કાયદાકીય સેવાઓ આપવામાં આવે છે.
- > આ માટે નાલસા (NALSA)ની રચના કરવામાં આવી હતી. NALSAનું પૂરું નામ National Legal Service Authority છે.

બિન-ચેપી રોગો

- > ઈન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ મેડિકલ રીસર્ચ (ICMR-Indian Council of Medical Research) દ્વારા 'ઈન્ડિયા : હેલ્થ ઓફ ધ નેશન્સ સ્ટેટ્સ'નામનો એક રિપોર્ટ જાહેર કરાયો છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ દેશમાં બિન-ચેપી રોગો દ્વારા થયેલા મૃત્યુનું પ્રમાણ વર્ષ 2016માં 61.8% થયેલ છે. જે વર્ષ 1990માં માત્ર 37.9% જ હતું.
- > બિન-ચેપી રોગો મુખ્ય આ કારણોથી થાય છે : ઉંમર વધવી, અસ્વસ્થ ખોરાકો, શારીરિક કસરતનો અભાવ, હાઈબ્લડ પ્રેશર, સુગરનું વધુ પ્રમાણ (લોહી)માં, વધુ ચરબી અને વધુ વજન.
- > મુખ્ય બિન-ચેપી રોગો આ મુજબ છે : હૃદયનો હૂમલો, આંચકીઓ, કેન્સર, અસ્થમા, ડાયાબિટીઝ વગેરે આવા બિનચેપી રોગોને કારણે લોકોની ગરીબીમાં વધારો થાય છે.

ગરમીનો તણાવ અને શ્રમ ઉત્પાદકતા

- > વિશ્વ શ્રમ સંગઠન દ્વારા 'વર્કીંગ ઓન વોર્મર પ્લાનેટ : ધ ઈમ્પેક્ટ ઓફ હીટ સ્ટ્રેસ ઓન લેબર પ્રોડક્ટીવિટી એન્ડ ડીસન્ટ વર્ક' નામનો રિપોર્ટ પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ છે. જે અંતર્ગત આબોહવા પરિવર્તનના કારણે વધનારા ગરમીના તણાવના કારણે 80 મિલિયન નોકરીઓ વર્ષ 2030 સુધીમાં વિશ્વ ગુમાવશે તેવું કહેવામાં આવ્યું છે.
- > સદીના અંત સુધીમાં 1.5°C તાપમાન વધશે એ તથ્ય સ્વીકારીને આ રિપોર્ટમાં તારણો બનાવવામાં આવેલા છે.
- > અન્ય તારણો મુજબ વિશ્વમાં 2% કામકાજની કલાકો પણ દર વર્ષે ઘટશે. આ 2%માં 60% અછત કૃષિ ક્ષેત્રમાં થશે.
- > દક્ષિણ એશિયા અને પશ્ચિમી આફ્રિકામાં સૌથી વધુ અસરો જોવા મળશે. આ વિસ્તારો 5% કામકાજની કલાકો વર્ષ 2030માં ગુમાવશે.
- > ભારતમાં કૃષિક્ષેત્ર અને બાંધકામ ક્ષેત્રોમાં આ અંતર્ગત સૌથી વધુ અસરો જોવા મળશે.

હેનલે પાસપોર્ટ સૂચકાંક (Henley Passport Index)

- > હેનલે પાસપોર્ટ સૂચકાંક 2019 જાહેર થયો છે. આ સૂચકાંકમાં 199 પાસપોર્ટ અને 227 મુસાફરીના સ્થળો આવરી લેવામાં આવ્યા છે. આ માટે માહિતીઓ ઈન્ટરનેશનલ એર ટ્રાન્સપોર્ટ ઓથોરિટી (IATA-International Air Transport Authority) પાસેથી લેવામાં આવેલ છે.
- > નાગરિકો માટેની મુસાફરીની સ્વતંત્રતા અનુસાર વિવિધ દેશોને ક્રમાંક આ સૂચકાંકમાં આપવામાં આવેલ છે.
- > આ સૂચકાંકની શરૂઆત વર્ષ 2006માં Henley & Partners visa Restriction Index (HVRI) તરીકે થઈ હતી. વર્ષ 2018માં તેનું નામ બદલવામાં આવ્યું હતું.
- > આ સૂચકાંક કેટલા સ્થળોએ વિઝા વગર (Visa Free) પહોંચી શકાય (જે-તે દેશોના નાગરિકો માટે) છે તે અનુસાર ક્રમાંકો આપવામાં આવેલાં છે.

- > આ વર્ષે ભારતનો ક્રમ 86મો રહ્યો છે અને ભારતનો 'Mobility Score' 58 રહ્યો છે. ભારતીય નાગરિકો આશરે 58 દેશોની મુલાકાત પહેલેથી વિઝા કઢાવ્યા વગર લઈ શકે છે.
- > ભારત સાથે 86મો ક્રમ મોરીશિયાના અને સાઓ તોમે (Sao Tome)નો પણ છે.
- > વિશ્વમાં પ્રથમ ક્રમ જાપાન અને સિંગાપોરનો રહ્યો છે. છેલ્લો 109મો ક્રમ અફઘાનિસ્તાનનો છે.
- > રિપોર્ટમાં તારણ અપાયું છે કે અમુક અપવાદોને બાદ કરતાં દરેક દેશો દ્વારા 'વિઝા ઓપનનેસ' ને આર્થિક અને સામાજિક વિકાસ માટે મહત્વનું માનવામાં આવે છે.

નાલ્કોને રાષ્ટ્રપતિ પુરસ્કાર

- > નેશનલ એલ્યુમિનિયમ કંપની લિમિટેડ (NALCO-National Aluminium Company)ને તેને તેની કોર્પોરેટ સામાજિક જવાબદારી (CSR-Corporate social responsibility) બદલ રાષ્ટ્રપતિ પુરસ્કાર આપવામાં આવશે.
- > આ પુરસ્કાર NALCOને તેની અલિઅલિ જીઆ (Ali Ali Jhia) યોજના માટે આપવામાં આવ્યો છે.
- > NALCO એ ઓરીસ્સા સ્થિત નવરત્ન કંપની છે.
- > વર્ષ 2015માં NALCO દ્વારા આ યોજના ગરીબ તથા કુશળ બાળકોના ભણતરને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવેલી હતી. (બેટી બચાવો બેટી પઢાવો જેવી આ યોજના છે. CSR એટલે કે કોર્પોરેટ સોશિયલ રીસ્પોન્સીબીલીટી અંતર્ગત કોર્પોરેટ અમુક નાણાકીય કે અન્ય સહાય NGOને કરે છે.
- > કંપની એક્ટ, 2013 અંતર્ગત કંપનીઓએ તેમના સરેરાશ ચોખ્ખા (Net) નફાના 2% નાણાં (કે સહાય) CSR માં દેવા ફરજિયાત છે.

A Prime Minister to Remember - Memories of a Military Chief

- > ભૂતપૂર્વ નૌસેનાના વડા એડમીરલ શ્રી સુશીલ કુમાર દ્વારા 'A Prime Minister to Remember - Memories of a Military Chief' નામનું પુસ્તક લખવામાં આવ્યું છે તથા જાહેર થયું છે.
- > આ પુસ્તકમાં પૂર્વ વડાપ્રધાન શ્રી અટલ બિહારી વાજપેયીના સુરક્ષાને લગતા નિર્ણયોની વાત કરવામાં આવી છે.
- > આ પુસ્તકમાં વર્ષ 1999ના કારગીલ યુદ્ધને પૂર્વ વડાપ્રધાનની 'Finest hour' (શ્રેષ્ઠ સમય) કહેવામાં આવી છે.

International Day Against Drug Abuse and Illicit Trafficking

- > દર વર્ષે 26 જૂને 'ઈન્ટરનેશનલ ડે અગેઈનસ્ટ ડ્રગ એબ્યુઝ એન્ડ ઈલીસીટ ટ્રાફિકીંગ' ઉજવવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 1987માં સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA-United Nations General Assembly) દ્વારા 26 જૂને આ દિવસ ઊજવવાનો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો અને 1989માં પ્રથમ વખત આ દિવસની ઊજવણી કરવામાં આવી હતી.
- > ડ્રગનો દુરપયોગ અને તેવા બિનકાયદેસર વેપાર વિરુદ્ધ જાગૃતિ ફેલાવવી એ આ દિવસનો મુખ્ય હેતુ છે.
- > વર્ષ 2019 માટેની થીમ 'હેલ્થ ફોર જસ્ટિસ, જસ્ટિસ ફોર હેલ્થ' છે.

International Day of Seafarer

- > ઈન્ટરનેશનલ મેરીટાઇમ ઓર્ગનાઇઝેશન (IMO-International Maritime Organization) દ્વારા 25 જૂને 'International Day of Seafarer' ઊજવવામાં આવ્યો.
- > 'આઈ એમ ઓન બોર્ડ વીથ જેન્ડર ઈક્વાલીટી' નામનું એક અભિયાન પણ આ દરમિયાન શરૂ થયું હતું.
- > પ્રથમ વખત આ દિવસ 2011માં ઊજવવામાં આવ્યો હતો. IMOની સ્થાપના 17 માર્ચ, 1948 એ થઈ હતી અને તેનું વડું મથક લંડનમાં આવેલું છે. તેની 'પેરેન્ટ' સંસ્થા 'સંયુક્ત રાષ્ટ્ર આર્થિક અને સમાજિક પરિષદ' (ECOSOC-United Nations Economic and Social Council) છે.

BPRDનો રીપોર્ટ

- > 'વેકેન્સી ઈન ધ પોલીસ ઓર્ગનાઇઝેશન' પર "Bureau of Police research and Development" (BPR&D) એ પોતાનો રીપોર્ટ જાહેર કર્યો છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ પોલીસની 5.28 લાખ જગ્યાઓ ખાલી છે. હાલ કુલ સંખ્યા 23.79 લાખ છે જેમાંથી માત્ર 18.51 લાખ સંખ્યાઓ ભરાયેલી છે.
- > મુખ્યત્વે ઉત્તર પ્રદેશ, બિહાર, પશ્ચિમ બંગાળ, તેલંગણા અને મહારાષ્ટ્રમાં પોલીસની વધુ જગ્યાઓ ખાલી જોવા મળે છે.
- > માત્ર નાગાલેન્ડમાં જ કુલ સંખ્યાઓ કરતા ભરાયેલી પોલીસની જગ્યાઓ વધુ છે.
- > BPR&D એ ગૃહ મંત્રાલયની અંતર્ગત આવે છે અને તેનું મુખ્ય કાર્ય પોલીસના આધુનીકીકરણનું છે.

ગ્લોબલ સ્ટડી ઓન હોમીસાઈડ 2019

- > UNODC દ્વારા Global Study on Homicide 2019 (માનવ હત્યા પર વૈશ્વિક અભ્યાસ - 2019) જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > UNODCનું પૂરું નામ United Nations Office on Drugs and Crime છે.
- > સશસ્ત્ર વિદ્રોહ કરતા માનવ હત્યાઓ દ્વારા પાંચ ગણા વધુ લોકો વિશ્વમાં મૃત્યુ પામે છે.
- > વર્ષ 1992માં હોમીસાઈડ (માનવ હત્યા)ની સંખ્યા 4,00,000 હતી. જે 2017માં 4,60,000 થઈ છે.
- > જો કે, વસતીની સરખામણીએ આ આંકડો ઘટેલો છે, કેમ કે 1992માં તેનું પ્રમાણ 7.2% હતું. જે 2017માં 6.1% થયું છે.
- > વિવિધ વિસ્તારોનું હાલની સંખ્યામાં આ પ્રમાણ નીચે મુજબ છે :
અમેરિકા - 37% આફ્રિકા - 35%
એશિયા - 23% યુરોપ - 4.7%
ઓશનિયા - 0.2%
- > ઉપરાંત હોમીસાઈડનો દર (પ્રતિ 1,00,000 એ. થયેલી હત્યા/મૃત્યુ) આ મુજબ છે :
વિશ્વ - 6.1% એશિયા - 2.3%
યુરોપ - 3.0% ઓશનિયા - 2.8%
- > આ અભ્યાસ મુજબ સૌથી વધુ સંવેદનશીલ, સમૂહ 15-29 વર્ષના પુરુષો છે.
- > 'ઓર્ગનાઇઝ્ડ ક્રાઈમ' (આયોજિત ગુનાઓ) કુલ હોમીસાઈડના 19% જેટલાં છે અને તેમાં હત્યા પામતાં 95% લોકો પુરુષો જ છે.
- > દરેક વય જૂથમાં સ્ત્રીઓની હત્યા પર ઓછું જોખમ રહેલું છે.
- > ભારતમાં વર્ષ 2009થી 2015 દરમિયાન હોમીસાઈડના દરમાં 10%નો ઘટાડો નોંધાયો છે.

કૌશલ યુવા સંવાદ

- > કૌશલ વિકાસ અને ઉદ્યમશીલતા મંત્રાલય દ્વારા 'કૌશલ યુવા સંવાદ' નામની નવી યોજના 'સ્કીલ ઈન્ડિયા મિશન'ની ચોથી વર્ષગાંઠની ઊજવણી તરીકે શરૂ કરવામાં આવેલી છે.
- > ઉપરાંત જુલાઈ 15 એ આવતા 'World Youth Skill Day'ની યાદ તરીકે પણ આ યોજના શરૂ થયેલ છે.
- > સ્કીલ ઈન્ડિયાના દરેક તાલીમ કેન્દ્રોએ કૌશલ યુવા સંવાદનું આયોજન કરવામાં આવેલું છે.

ઈન્ટરનેશનલ કોન્ફરન્સ ફોર એન્જિનિયરિંગ સર્વિસીઝ

- > 7થી 9 જુલાઈ દરમિયાન નવી દિલ્હીમાં FIDIC ASPAC 2019ની 'ઈન્ટરનેશનલ કોન્ફરન્સ ફોર એન્જિનિયરિંગ સર્વિસીઝ' પરિષદ યોજવામાં આવશે.
- > આ પરિષદનું આયોજન CEAI - Consulting Engineers Association of India દ્વારા કરવામાં આવશે. FIDICનું પૂરું નામ International Federation of Consulting Engineers છે. ASPAC એ એશિયા પેસિફિક વિસ્તારનું સૂચન કરે છે.
- > પરિષદની થીમ 'Quality Infrastructure for clean and sustainable Development' છે.

વીમેન સ્ટાર્ટઅપ સમીટ 2019

- > ધ કેરલા સ્ટાર્ટઅપ મિશન (KSUM-Kerala Startup Mission) દ્વારા 'વીમેન સ્ટાર્ટઅપ સમીટ 2019' નું આયોજન 'ઈન્ડિયન વીમેન નેટવર્ક ઓફ કોન્ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટ્રીના સહયોગથી કરવામાં આવશે.
- > આ સંમેલન 1 ઓગસ્ટ, 2019 એ કોચી શહેરમાં યોજવામાં આવશે.
- > આ એક-દિવસીય કાર્યક્રમની થીમ 'Developing an Inclusive Entrepreneurship Ecosystem' છે.
- > 'શી લવ્સ ટેક્' (She Loves Tech) નામના એક ચેલેન્જ કાર્યક્રમમાં થી 20 મહિલા સ્ટાર્ટઅપની પસંદગી કરવામાં આવશે. જેનું પ્રદર્શન આ કાર્યક્રમમાં થશે.
- > 'શી લવ્સ ટેક્' એ એક વૈશ્વિક સ્પર્ધા છે જેની શરૂઆત વર્ષ 2015થી થઈ હતી. 'શી લવ્સ ટેક્' ભારતમાં પ્રથમ વખત યોજાય રહી છે.

આવક અસમાનતા પરનો વૈશ્વિક રિપોર્ટ

- > આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠન દ્વારા આવક અસમાનતા પર એક ડેટાસેટ તૈયાર કરવામાં આવેલો છે, જેનું નામ 'લેબર ઈન્કમ શેર એન્ડ ડીસ્ટ્રીબ્યુશન ડેટાસેટ' છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ શ્રમીકોને મળતા રાષ્ટ્રીય આવકના ભાગમાં ઘટાડો થયો છે.
- > વર્ષ 2004માં આ હિસ્સો 53.7% હતો જે વર્ષ 2017માં 51.4% થયો છે.
- > વિશ્વમાં મધ્યના 60% કર્મચારીઓ/શ્રમિકોને મળતા આવકના હિસ્સામાં વધારો થયો છે. જે વર્ષ 2004માં 23.6% હતો અને વર્ષ 2017માં 30.7% થયો છે.
- > સૌથી ધનવાન 20% લોકો કર્મચારીની સંખ્યામાં 6.8%નો ઘટાડો નોંધાયો છે.
- > સબ-સહારન આફ્રિકામાં નીચેના 50% કર્મચારીઓને માત્ર 3.3% શ્રમ - આવક મળે છે. આ આંકડો યુરોપીયન યુનિયન માટે 22.9% છે.

=> ભારત વિશેના તારણો

- > વર્ષ 2019 મુજબ, ભારતમાં ટોચના 10% કમાનારા લોકો પાસે દેશની કુલ શ્રમ-આવકનો 69% ભાગ છે. જ્યારે અંતના 10% કમાનારાઓ માત્ર 0.25% શ્રમ-આવકનો હિસ્સો ધરાવે છે.
- > ભારતમાં વર્ષ 2000થી 2017 દરમિયાન આવક અસમાનતામાં 6 ગણો વધારો થયો છે.
- > ભારતના પૈસાદાર ટોચના 10% લોકો દેશની કુલ સંપત્તિનો 80.7% ભાગ ધરાવે છે. જ્યારે અન્ય 90% લોકો કુલ સંપત્તિનો માત્ર 19.3% ભાગ ધરાવે છે.

ગ્લોબલ મલ્ટીડાયમેન્શનલ પોપર્ટી ઇન્ડેક્સ (વૈશ્વિક બહુપરિમાણીય ગરીબી સૂચકાંક)

- > Global Multidimensional Poverty Index - 2019 (MPI-2019), યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP-United Nations Development Programme) દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > UNDP ઉપરાંત OPHI (Oxford Poverty and Human Development Initiative) દ્વારા આ સૂચકાંક તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ સૂચકાંકમાં 101 દેશોનો અભ્યાસ : સ્વાસ્થ્ય, શિક્ષણ અને જીવન ધોરણના વિવિધ 10 સૂચકો આધારે કરવામાં આવ્યો છે.

=> મુખ્ય તારણો (વૈશ્વિક)

- > રિપોર્ટના આધારે વિશ્વમાં 1.3 બિલિયન લોકો હજુ પણ બહુપરિમાણીય રીતે ગરીબો (MP-Multidimensionally Poor) છે.
- > બહુપરિમાણીય ગરીબીમાં માત્ર આવક નહીં પરંતુ અન્ય સૂચકો જેવા કે ખરાબ સ્વાસ્થ્ય, ખરાબ કામ કરવાની ગુણવત્તા અને વારંવારની હિંસાની ધમકીઓની પણ નોંધ લેવામાં આવેલી છે.
- > સબ-સહારા આફ્રિકા અને દક્ષિણ એશિયામાં અસમાનતા અને ગરીબી વધુ પ્રમાણમાં જોવા મળે છે.
- > 10 વર્ષથી નીચેના ત્રણ બાળકોમાંથી એક અને 18 વર્ષથી નીચેના બાળકોમાં દરેક બીજો બાળક એ બહુપરિમાણીય રીતે ગરીબ છે. જ્યારે પુખ્ત વયના લોકોમાં 6 એ 1 માણસ બહુપરિમાણીય રીતે ગરીબ છે.
- > આફ્રિકાના દેશો જેવાં કે, બુર્કિના ફાસો, છાદ (Chad), ઈથિયોપીયા, નાઈજર અને દક્ષિણ સુદાનમાં 90% થી વધુ બાળકો (10 વર્ષથી ઓછી વયના) બહુપરિમાણીય રીતે ગરીબ છે.

=> ભારત વિષયક તારણો

- > ભારતમાં MPIમાં વર્ષ 2005-06માં વર્ષ 640 મિલિયન (55.1%) લોકો હતા, જે સંખ્યા 2015-16માં 369 મિલિયન (27.9%) થઈ છે.
- > આથી ભારત દ્વારા 10 વર્ષમાં 271 મિલિયન લોકોને ગરીબીમાંથી બહાર લાવવામાં આવ્યાં છે.
- > માત્ર 3 દેશોમાં દરેક 10 સૂચકોમાં સુધારો (હકારાત્મક) થયો છે, જેમાં ભારત, ઈથિયોપીયા અને પેરુનો સમાવેશ થાય છે.
- > ઉપરાંત ભારત અને કમ્બોડિયા દ્વારા સૌથી ઝડપી MPIના પ્રમાણમાં ઘટાડો કરવામાં આવ્યો છે. ઝારખંડે અન્ય વિસ્તારો કરતા વધુ ઝડપી રીતે ગરીબીની અસરો ઘટાડવામાં કાર્ય કર્યું છે.
- > ઝારખંડમાં વર્ષ 2005-06માં MPIની અસરો 74.9% લોકોમાં હતી જે આંકડો વર્ષ 2015-16માં 46.5% થયો છે.

AIFF એવોર્ડ્સ

- > હાલમાં ઓલ ઈન્ડિયા ફૂટબોલ ફેડરેશન (AIFF-All India Football Federation) 2018 - 19 એવોર્ડ્સ જાહેર થયાં છે.
- > ભારતની પુરુષ ફૂટબોલ ટીમના કેપ્ટન શ્રી સુનીલ છેત્રીને 'Men's footballer of the year' એવોર્ડ તથા આશાલતા દેવીને 'Women's Footballer of the Year' એવોર્ડ મળેલો છે.
- > વર્ષ 1992થી જ AIFF દ્વારા 'ક્લેટર ઓફ ધ યર' એવોર્ડ અપાય રહ્યા છે.
- > દર વર્ષે ભારત આ સંગઠનમાં ભારતના શ્રેષ્ઠ ફૂટબોલ ખેલાડીઓને એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 1937માં બનેલ AIFF એ ભારતના ફૂટબોલ સંગઠનનું સંચાલન કરતી સંસ્થા છે. ઉપરાંત તે 'Asian Football Confederation'ની સ્થાપક સભ્ય પણ છે.

પ્રોપર્ટી સર્વે

- > CBREના વાર્ષિક સર્વે 'Global Prime Office Occupancy Costs Survey' મુજબ, નવી દિલ્હીનું કનોટ પ્લેસ (Connaught place-CP) એ વિશ્વનું 9મા ક્રમાંકનું સૌથી મોંઘુ સ્થળ છે. CP વિસ્તારનું વાર્ષિક ભાડું \$144 (Rs. 9800) જેટલું માત્ર એક સ્કવેર ફૂટ માટેનું છે.
- > સતત બીજા વર્ષે હોંગકોંગનો 'સેન્ટ્રલ ડિસ્ટ્રિક્ટ' વિસ્તાર વિશ્વમાં સૌથી મોંઘો રહ્યો છે.
- > વિશ્વમાં પ્રથમ 10 મોંઘા સ્થળોમાં 6 સ્થળો એશિયાના છે.

શાર્ક અવેરનેસ ડે

- > દર વર્ષે 14, જુલાઈએ 'શાર્ક અવેરનેસ ડે' મનાવવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019 ના આ દિવસની થીમ : "The Sharks in Crisis : A Call to Action for the Mediterranean" છે.
- > આ દરમિયાન વર્લ્ડ વાઈડ ફંડ ફોર નેશન (WWF-World Wide Fund for Nature) દ્વારા ભૂમધ્ય સાગરમાં શાર્ક વિશેના જોખમો પર એક રિપોર્ટ જાહેર કરવામાં આવેલો છે.
- > આ રિપોર્ટમાં વધુ પ્રમાણમાં માછીમારી અને પ્લાસ્ટિકનું પ્રદૂષણ એ બે મુખ્ય જોખમો જણાવવામાં આવેલાં છે. શાર્ક એ IUCN (International Union for Conservation of Nature)ની 'Endangered' કેટેગરીમાં આવે છે.

વર્લ્ડ યુથ સ્કીલ ડે (વિશ્વ યુવા કૌશલ્ય દિવસ)

- > આ દિવસ દર વર્ષે 15મી જુલાઈએ ઊજવવામાં આવે છે.
- > આ દિવસ દરમિયાન 'સ્કીલ ઈન્ડિયા મિશન'ની ચોથી વર્ષગાંઠ 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ સ્કીલ ડેવલપમેન્ટ એન્ડ એન્ટ્રેપ્રેન્યોરશીપ' દ્વારા ઊજવવામાં આવી હતી.
- > આ દિવસ દરમિયાન 'વર્લ્ડ સ્કીલ ઈન્ટરનેશનલ કમ્પીટીશન' માટેની ભારતની ટીમો જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > આ કમ્પીટીશન 22થી 28 ઓગસ્ટ, 2019 દરમિયાન રશિયાના કઝાન (Kazan)માં યોજવામાં આવી રહી છે.
- > આ દિવસે એક 'ડીગ્રી પ્રોગ્રામ' પણ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

=> વર્લ્ડ યુથ સ્કીલ ડે વિશે :-

- > આ દિવસ ઊજવવા માટેની જાહેરાત સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA) દ્વારા નવેમ્બર 2, 2014માં કરવામાં આવી હતી.
- > વર્ષ 2019ના આ દિવસની થીમ 'Learning to learn for Life and Work' છે.

બ્રોડબેન્ડ રેડીનેસ ઇન્ડેક્સ ફોર સ્ટેટ્સ

- > ભારતના રાજ્યો તથા કેન્દ્રશાસીત પ્રદેશો માટે બ્રોડબેન્ડ રેડીનેસ ઇન્ડેક્સ બનાવવા માટે ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ટેલીકોમ્યુનિકેશન્સ અને ICRIER વચ્ચે એક MoU કરવામાં આવ્યો છે. ICRIERનું પૂરું નામ 'ઇન્ડિયન કાઉન્સિલ ફોર રિસર્ચ ઓન ઇન્ટરનેશનલ ઇકોનોમીક રિલેશન્સ' (Indian Council for Research on International Economic Relations) છે.

રિપોર્ટ : 'ધ સ્ટેટ ઓફ ફૂડ સિક્યુરિટી એન્ડ ન્યુટ્રિશન ઇન ધ વર્લ્ડ 2019'

- > આ એક સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN)નો રિપોર્ટ છે.
- > આ રિપોર્ટને ફૂડ એન્ડ એગ્રીકલ્ચર ઓર્ગેનાઈઝેશન (FAO-Food and Agriculture Organization) વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO-World Health Organization) તથા અન્ય સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સંસ્થાઓ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલો છે.
- > આ રિપોર્ટના મુખ્ય તારણ મુજબ 'વર્ષ 2018માં વિશ્વભરમાં 821 મિલિયનથી વધુ લોકો ભૂખથી પીડાયા હતા.' આ રિપોર્ટના અન્ય મુખ્ય તારણો નીચે મુજબ છે.

=> **કુપોષણ :-** સામાન્ય રીતે ભૂખને માપવા માટે આ પરિમાણનો ઉપયોગ થાય છે. વર્ષ 2015થી કુપોષણનો દર સ્થાયી રહ્યો છે, અને ખાસ કોઈ ઘટાડો જોવા મળ્યો નથી. વિશ્વમાં કુપોષણનું પ્રમાણ 11%થી થોડું જ નીચે છે.

- > આ કારણે ભૂખ અને ખાદ્ય સુરક્ષા માટેના ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્ય-2 (SDG)ને મેળવવામાં અવરોધ આવી શકે તેમ છે.
- > આફ્રિકા વિસ્તારમાં ભૂખમરમાં વધારો થઈ રહ્યો છે. અહીં કુપોષણનું પ્રમાણ આશરે 20% છે. દક્ષિણ એશિયામાં પણ આ પ્રમાણ વધુ જોવા મળે છે. જે આશરે 15% છે. કુપોષણના કારણે આફ્રિકા અને એશિયાના GDPમાં 11%નો ઘટાડો થવાની શક્યતા છે.

=> **ખાદ્ય અસુરક્ષા :-** વિશ્વમાં 2 મિલિયન લોકો મધ્યમથી ભારે ખાદ્ય અસુરક્ષાનો અનુભવ કરી રહ્યા છે. વિશ્વના દરેક ખંડમાં સ્ત્રીઓમાં ખાદ્ય અસુરક્ષાનું પ્રમાણ પુરુષો કરતાં વધુ જોવા મળે છે. ઉપરાંત દક્ષિણ અમેરિકામાં આ પ્રમાણ સૌથી વધુ જોવા મળે છે.

=> **સ્થૂળતા :-** દરેક વિસ્તારોમાં ખાસ કરીને શાળાએ જતાં બાળકો અને યુવાનોમાં સ્થૂળતામાં વધારો જોવા મળે છે. વર્ષ 2018માં 5 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના 40 મિલિયન બાળકોમાં વધુ વજન જોવા મળેલ છે. આ માટે મુખ્ય કારણો ફળ અને શાકભાજીનો ઓછો ખોરાક, નિયમિતપણે ફાસ્ટફૂડ તથા સોફ્ટ ડ્રીંકનું સેવન તથા શારિરિક હલન-ચલનનો અભાવ છે.

=> **એનિમિયા (રક્તક્ષીણતા) :-** પ્રજનન ક્ષમતાની ઉંમર ધરાવતી મહિલાઓમાં એનિમિયાનું પ્રમાણ 33% જેટલું છે. વર્ષ 2030માં આ પ્રમાણ 15% કરવાનું લક્ષ્ય છે.

=> **ભારત વિષયક તારણો :-** ભારતમાં વર્ષ 2004-06માં કુપોષણનું પ્રમાણ 22.2% હતું. જે વર્ષ 2016-18માં ઘટીને 14.5% થયું છે.

ઇન્ટરનેશનલ ડે અગેઈનસ્ટ ડ્રગ ઓબ્ઝુઅન્સ ઇલીમીનેટ ટ્રાફિકીંગ

- > 'ઇન્ટરનેશનલ ડે અગેઈનસ્ટ ડ્રગ ઓબ્ઝુઅન્સ ઇલીમીનેટ ટ્રાફિકીંગ' એ 26 જૂને હોય છે.
- > ભારતમાં મિનિસ્ટ્રી ઓફ સોશિયલ જસ્ટીસ એન્ડ એમ્પાવરમેન્ટ દ્વારા 'નેશનલ એક્શન પ્લાન ફોર ડ્રગ ડીમાન્ડ રિડક્શન' (NAPDDR-National Action Plan for Drug Demand Reduction) વર્ષ 2018થી 2025 માટે ચલાવાય રહ્યો છે.
- > આ અંતર્ગત અફીણનું નિવારણ, તેને સંલગ્ન સારવાર અને પીડિતનું પુનર્વસન જેવા કાર્યો કરવામાં આવે છે.

અતુલ્ય ભારત અભિયાન (Incredible India Campaign)

- > વર્ષ 2018-19 દરમિયાન પર્યટન મંત્રાલય દ્વારા અતુલ્ય ભારત અંતર્ગત એક 'Find the Incredible You' નામનું અભિયાન વૈશ્વિક રીતે શરૂ થયું હતું.
- > આ અભિયાનને PATA ગોલ્ડ એવોર્ડ -2019 મળેલો છે. આ એવોર્ડ 'માર્કેટીંગ-પ્રાયમરી ગવર્નમેન્ટ ડેસ્ટીનેશન' કેટેગરીમાં મળેલ છે.
- > અહીં PATAનું પૂરું નામ 'પેસિફિક-એશિયા ટ્રાવેલ એસોસિએશન' (Pacific Asia Travel Association) છે.
- > આ અભિયાનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ પર્યટકોના બાહ્ય અનુભવો કરતા પર્યટકોના આંતરીક અનુભવ પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવાનો છે.

=> **PATA ગોલ્ડ એવોર્ડ વિશે :-**

- > એશિયા પેસિફિક વિસ્તારમાં પર્યટન ક્ષેત્રના સફળ પ્રોત્સાહન માટેના ઉત્કૃષ્ટ ફાળા બદલ સંસ્થા કે વ્યક્તિઓને આ એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.
- > PATA એ એક બિન-નફાકારી સંસ્થા છે, જેની સ્થાપના વર્ષ 1951માં થઈ હતી. હાલમાં PATAનું વડું મથક બેંગકોકમાં આવેલું છે.

વર્લ્ડ ઇકોનોમિક આઉટલુક (WEO-World Economic Outlook)

- > જુલાઈ, 2019ના ઇન્ટરનેશનલ મોનેટરી ફંડ (IMF-International Monetary Fund)ના વર્લ્ડ ઇકોનોમિક આઉટલુક મુજબ ભારતના અર્થતંત્રનો વિકાસ દર વર્ષ 2019માં 7% અને વર્ષ 2020માં 7.2% રહેશે તેવું કહેવામાં આવ્યું છે.
- > એપ્રિલમાં IMF દ્વારા આ દર 7.5% અને 7.5% અનુક્રમે વર્ષ 2019 અને 2020માં રહેવાનો અંદાજ હતો.
- > પરંતુ ઘટાડેલા દરોનું કારણ ધાર્યા કરતા ઓછી ઘરેલું માંગ છે.
- > આમ છતાં ભારત વિશ્વનું સૌથી ઝડપી વિકાસતું અર્થતંત્ર બનશે.

=> **વર્લ્ડ ઇકોનોમિક આઉટલુક વિશે :-**

- > તે IMF દ્વારા કરાતો એક સર્વે છે જે વર્ષમાં બે વખત જાહેર થાય છે.
- > સામાન્ય રીતે તે એપ્રિલ અને ઓક્ટોબરમાં જાહેર થાય છે. ઉપરાંત તે વર્ષમાં બે વખત અપડેટ થાય છે. આ અપડેટ જુલાઈ તથા જાન્યુઆરીમાં થાય છે.

Electric Mobility : challenges and opportunities

- > 26 જુલાઈ, 2019 એ નવી દિલ્હીમાં ASSOCHAM દ્વારા એક આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદ યોજવામાં આવી રહી છે. આ પરિષદનું નામ 'Electric Mobility : challenges and opportunities' છે. આ પરિષદ ઇલેક્ટ્રીક વાહન ઉદ્યોગ સાથે સંકળાયેલાં વિવિધ લોકોને એક મંચ પર લાવવામાં આવશે.

=> ASSOCHAM વિશે :-

- > આ સંસ્થાનું પૂરું નામ Associated Chambers of Commerce and Industry of India છે.
- > તે એક બિન-સરકારી વેપાર સંગઠન છે.
- > આ સંસ્થાનો હેતુ ઘરેલું અને આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારને પ્રોત્સાહન આપવાનો તથા વેપાર પ્રતિબંધોને ઘટાડવાનો છે.
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1921માં કરવામાં આવી હતી. તથા તેનું વડું મથક નવી દિલ્હીમાં આવેલું છે.
- > તેની ત્રણ ક્ષેત્રીય ઓફિસ છે, જે અમદાવાદ, બેંગાલુરુ અને કોલકાતામાં સ્થિત છે.

ડિજિટલ વેપાર

- > હિનરિય ફાઉન્ડેશન નામની એક સંસ્થા તથા 'ઓલ ઈન્ડિયા મેનેજમેન્ટ એસોસિએશન (AIMA-All India Management Association)' દ્વારા ડિજિટલ વેપાર પર એક રિપોર્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ રિપોર્ટ મુજબ વર્ષ 2030 સુધીમાં ભારતમાં ડિજિટલ વેપાર દ્વારા રૂ. 3331 હજાર કરોડની આર્થિક તકો ઊભી થવાની સંભાવના છે.

=> AIMA વિશે :-

- > ભારતમાં મેનેજમેન્ટના વ્યવસાયને લગતી તે ભારતની મુખ્ય સંસ્થા છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1957માં કરવામાં આવી હતી.
- > તેનું વડું મથક નવી દિલ્હીમાં આવેલું છે.
- > AIMA દ્વારા 'મેનેજમેન્ટ એપ્રિટિયુડ ટેસ્ટ' લેવામાં આવે છે.

ડિજિટલ અર્થતંત્ર

- > નવી દિલ્હી ખાતે જુલાઈ, 2019માં 'ડિજિટલ & કેસલેસ ઈકોનોમી' વિષય પર એક સંમેલન યોજવામાં આવ્યું હતું. જેની થીમ 'The Future of India & digital Payments' છે.
- > આ દરમિયાન RBI દ્વારા 'Payment and Settlement Systems in India : Vision - 2019-2021' જાહેર કરવામાં આવેલું છે.
- > RBI ના આ પેપરનો હેતુ 'Cash-lite' અર્થતંત્રમાં રૂપાંતરિત થવાનો તથા સલામત અને સુરક્ષિત પેમેન્ટ પ્રણાલિની ખાતરી કરવાનો છે.
- > આ યોજનાની શરૂઆત માનવ સંસાધન અને વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.

અર્થ ઓવરશૂટ ડે (Earth Overshoot Day)

- > વર્ષ 2019માં 29 જુલાઈ, 2019એ અર્થ ઓવર શૂટ ડે આવ્યો હતો.
- > પૃથ્વી જે-તે વર્ષમાં જે ઈકોલોજીકલ (પારિસ્થિતિ તંત્રકીય) સેવાઓ અને સંસાધનો ઉત્પન્ન કરે છે તેને માણસ દ્વારા તે વર્ષના જે દિવસે સંપૂર્ણ રીતે વાપરી લેવામાં આવે તે દિવસને અર્થ ઓવરશૂટ ડે કહે છે.
- > વર્ષ 2006માં યુ.કે.ની એક થિંક ટૅંક 'New Economics Foundation'ના Andrew Simms દ્વારા અર્થ ઓવરશૂટ ડેનો ખ્યાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > અર્થ ઓવરશૂટ ડેની ગણતરી Global Footprint Network નામની સંસ્થા દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- > જેમ-જેમ આ દિવસ આગળ આવતો જાય છે તેમ-તેમ માણસોનું પૃથ્વીના સંસાધનો પરનું તણાવ વધતું જાય છે.
- > પૃથ્વી 365 દિવસ દરમિયાન જે ઉત્પન્ન કરે છે, માણસ તેને માત્ર 29 જુલાઈ (આશરે 210 દિવસ) સુધીમાં વાપરી નાંખે છે, અને ત્યારબાદ માણસ ભવિષ્યના સંસાધનોના ઉદારમાં ઉપયોગ કરે છે તેમ કહેવાય. (નોંધ:- આ ઉદાહરણ વર્ષ 2019 માટેનું છે.)

**ઈ-શાસન પરનું રાષ્ટ્રીય સંમેલન
(National conference on e-governance)**

- > વર્ષ 2019માં ઈ-શાસન પરનું 22મું રાષ્ટ્રીય સંમેલન મેઘાલય દ્વારા યોજવામાં આવ્યું છે.
- > આ સંમેલન 8 અને 9 ઓગસ્ટે મેઘાલયના શિલોંગમાં યોજાયું હતું.
- > આ સંમેલનનું આયોજન વહીવટી સુધારણા અને જાહેર ફરિયાદ વિભાગ (DARPG-Department of Administrative Reforms and Public Grievances) તથા ઈલેક્ટ્રોનિક્સ અને સૂચના ટેકનોલોજી મંત્રાલય (Meity-Ministry of Electronics and Information Technology) દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ સંમેલનની થીમ:- "Digital India : Success to Excellence" છે.
- > આ પ્રથમ બનાવ છે કે જ્યારે આ સંમેલનનું આયોજન દેશના પૂર્વોત્તર ભાગમાં કરવામાં આવ્યું હોય.
- > આ સંમેલનના અંતે શિલોંગ ઘોષણા (Shillong Declaration)ને અપનાવવામાં આવી હતી.

World Skills આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા 2019

- > World Skills આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા 2019 માટે 'કૌશલ વિકાસ અને ઉદ્યમશીલતા મંત્રાલય' દ્વારા ભારતના 48 સભ્યના સમૂહને જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > ભારત તરફથી નેશનલ સ્કીલ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન (NSDC-National Skill Development Corporation) ભારતની ટીમની આગેવાની કરે છે.
- > વર્ષ 2017ની આ સ્પર્ધામાં ભારતનો 56 દેશોમાંથી 19મો ક્રમ આવ્યો હતો, જેમાં ભારતે એક રજત અને એક કાંસ્ય ચંદ્રક જીત્યું હતું.
- > World Skills International એ એક બિન નફાકીય સભ્યપદ ધરાવતી સંસ્થા છે જે નેધરલેન્ડના એમ્સ્ટરડેમમાં આવેલી છે.
- > World Skills આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા એ એક દ્વિ વર્ષીય સ્પર્ધા છે, જેમાં વિશ્વનાં સર્વોત્તમ કૌશલ્યનું પ્રદર્શન થાય છે.
- > આ સ્પર્ધાને કૌશલ્ય માટેની ઓલિમ્પિક્સ (Olympics for Skills) પણ કહે છે.
- > વર્ષ 2019 માટેની આ સ્પર્ધા 22 થી 27 ઓગસ્ટ દરમિયાન રશિયાના કઝાન (Kazan) માં યોજવામાં આવશે. વર્ષ 2019 ની સ્પર્ધા એ આ સ્પર્ધાની 45મી આવૃત્તિ છે.
- > આ સ્પર્ધા દરમિયાન 60 દેશોના 1500 સ્પર્ધકો 55 જાતની વિવિધ કૌશલ્ય સ્પર્ધામાં ભાગ લેશે. ભારત દ્વારા 44 સ્પર્ધાઓમાં ભાગ લેવામાં આવી રહ્યો છે.

જળ પ્રદૂષણ

- > વિશ્વ બેંક (WB-World Bank) દ્વારા જળ પ્રદૂષણ વિશે અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ અહેવાલનું નામ 'Quality Unknown : The Invisible Water Crisis' છે.
- > આ અહેવાલ મુજબ પાણીના ભારે પ્રદૂષણને કારણે કેટલાક દેશોમાં આર્થિક વિકાસમાં ત્રીજા ભાગ જેટલો ઘટાડો જોવા મળે છે.

- > આર્થિક વિકાસ થતો આ ઘટાડો મુખ્યત્વે નીચેના બે કારણોને આભારી છે.
- (1) નાઈટ્રોજન :- પાણીમાં નાઈટ્રોજનનાં કારણે લોકોના અપેક્ષિત જીવનમાં તથા શારિરિક વિકાસમાં ઘટાડો થાય છે.
- (2) ક્ષાર :- પાણીમાં ક્ષારના પ્રમાણના લીધે કૃષિ પેદાશમાં ઘટાડો થાય છે.

વર્લ્ડ યુથ કોન્ફરન્સ ફોર કાર્ડનેસનેસ

- > વિશ્વની સૌપ્રથમ વર્લ્ડ યુથ કોન્ફરન્સ ફોર કાર્ડનેસનેસનું આયોજન દિલ્હીમાં યુનેસ્કોની MGIEP તથા માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
- > MGIEPનું પૂરું નામ Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace and Sustainable Development છે.
- > આ સંમેલનની થીમ : 'વસુધૈવ કુટુંબકમ્ : સમકાલીન યુગ માટે ગાંધી : મહાત્મા ગાંધીના 150માં જન્મોત્સવની ઊજવણી' (Vasudhaiva Kutumbakam : Gandhi for the Contemporary World : Celebrating 150th birth Anniversary of Mahatma Gandhi) છે.
- > આ સંમેલનનો મુખ્ય હેતુ યુવાનોમાં ગંભીર ક્ષમતાઓ પ્રદાન કરવાનો છે.

CWMI 2.0

- > નીતિ આયોગ દ્વારા જલ શક્તિ મંત્રાલય તથા ગ્રામ્ય વિકાસ મંત્રાલયની સાથે મળીને CWMI 2.0 એટલે કે Composite Water Management Index 2.0 જાહેર કરવામાં આવી છે.
- > નીતિ આયોગ દ્વારા વર્ષ 2018માં આ સૂચકાંકની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
- > CWMI 2.0માં વિવિધ રાજ્યોનો સંદર્ભ વર્ષ 2017-18 માટે ક્રમાંક આપવામાં આવ્યો છે. આ માટે આધાર વર્ષ 2016-17 રાખવામાં આવ્યું છે.
- > આ સૂચકાંક ગુજરાત આ વર્ષે પણ પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે. ત્યારબાદ ક્રમમાં આંધ્રપ્રદેશ, મધ્યપ્રદેશ, ગોવા, કર્ણાટક અને તમિલનાડુ આવે છે.
- > પૂર્વોત્તર તથા હિમાલયના રાજ્યોની યાદીમાં હિમાચલ પ્રદેશ પ્રથમ ક્રમે છે, અને ત્યારબાદ ઉત્તરાખંડ, ત્રિપુરા અને આસામ આવે છે.
- > કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં પુડુચેરી પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે. (પ્રથમ વખત જ કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોએ માહિતી આપેલી છે)
- > છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં આશરે 80% રાજ્યોએ પોતાના સ્કોરમાં સુધારો કર્યો છે.
- > નોંધ :- પાણીની તંગી માપવા માટે સામાન્ય રીતે Falkenmarks Indicatorનો ઉપયોગ થાય છે. તેને Water Stress Index પણ કહે છે.

IMF નો અહેવાલ

- > IMF એ 'Annual Observance Report of the Special Data Dissemination Standard for 2018' નામનો અહેવાલ રજૂ કર્યો છે.
- > આ અહેવાલ મુજબ ભારત SDDSની મોટાભાગની જરૂરિયાત પૂરી કરવામાં અસમર્થ રહ્યું છે. SDDSનું પૂરું નામ Special Data Dissemination Standard છે.

- > SDDSની શરૂઆત વર્ષ 1996માં IMF દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તથા ભારતે આજ વર્ષે SDDSને સબસ્ક્રાઈબ કર્યું હતું.

કમ્યુનિટી રેડિયો સંમેલન

- > 27 થી 27મી ઓગસ્ટ દરમિયાન નવી દિલ્હીમાં સાતમું કમ્યુનિટી રેડિયો સંમેલન યોજવામાં આવશે.
- > આ સંમેલનનું આયોજન સૂચના અને પ્રસારણ મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે.
- > આ સંમેલનની થીમ : 'SDG માટે કમ્યુનિટી રેડિયો (Community Radio for SDGS) છે.
- > દેશના દરેક કાર્યરત કમ્યુનિટી રેડિયો સ્ટેશને આ સંમેલનમાં હાજરી આપી છે.

નેશનલ અર્બન લાઈવલીહુડ મિશન (NULM)

- > રાષ્ટ્રીય શહેરી રોજગાર મિશન (DAY-NULM-Deendayal Antyodaya Yojana-National Urban Livelihoods Mission) ને SKOCH Governance Gold Award એનાયત થયો છે.
- > આ એવોર્ડ PAISA એટલે કે Portal for Affordable Credit and Interest Subvention Access માટે DAY-NULMને મળ્યો છે.
- > DAY-NULM એ આવાસ અને શહેરી કાર્ય મંત્રાલયની મુખ્ય યોજના છે જે વર્ષ 2014થી કાર્યરત છે.
- > PAISA એ એક કેન્દ્રીકૃત ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ છે. જેમાં DAY-NULM ની વ્યાજ માફીની પ્રક્રિયાને સરળ બનાવવામાં આવે છે.
- > આ પોર્ટલની રચના તથા નિર્માણ અલ્લાબાદ બેંક દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતને એક વધુ સારો દેશ બનાવવા માટે એક કદમ વધુ ચાલનાર વ્યક્તિ, સંસ્થા કે યોજનાને SKOCH એવોર્ડ વર્ષ 2003 થી આપવામાં આવે છે.

અંગીકાર

- > આવાસ અને શહેરી કાર્ય મંત્રાલય દ્વારા અંગીકાર અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > સામાજિક વર્તણુકના પરિવર્તન માટેનું આ અભિયાન છે, જેમાં પાણી, ઊર્જા બચાવ, કચરાનું નિયમન, આરોગ્ય, વૃક્ષારોપણ અને સ્વચ્છતા જેવા મુદ્દાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવામાં આવશે.
- > પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (શહેરી)ના લાભાર્થીઓને લક્ષ્યમાં રાખીને આ અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ અભિયાન ઉજવવા અને આયુષ્યમાન ભારત જેવી યોજનાઓ પર વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રીત કરશે.
- > ગાંધીજીની 150મી જન્મ જયંતીની યાદીરૂપે લક્ષિત શહેરીમાં 2 ઓક્ટોબર, 2019થી આ અભિયાનની શરૂઆત કરવામાં આવશે, અને માનવ અધિકાર દિન એટલે કે 10 ડિસેમ્બર, 2019 એ આ અભિયાન સમાપ્ત થશે.

Child Well-being Index (બાળ સુખાકારી સૂચકાંક)

- > બિન-સરકારી સંસ્થા 'World Vision India' તથા સંશોધન સંસ્થા IFMR LEAD દ્વારા child well-being index જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.

- > આ સૂચકાંક દ્વારા બાળકોની સુખાકારીને વ્યાપકપણે માપી શકાશે. તથા તેને ટ્રેક પણ કરી શકાશે.
- > આ સૂચકાંકની ગણતરીમા 3 પાસાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યાં છે.
 - (i) આરોગ્યપ્રદ વ્યક્તિગત વિકાસ
 - (ii) હકારાત્મક સંબંધ
 - (iii) રક્ષતાત્મક સંદર્ભો
- > આ સિવાય 24 પરિમાણોને પણ ગણતરી માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યાં છે.
- > આ સૂચકાંક મુજબ કેરળ, તમિલનાડુ, હિમાચલ પ્રદેશ તથા પુડુચેરી ચાર્ટમાં મોખરે રહ્યા છે.
- > આ ચાર્ટમાં મેઘાલય, ઝારખંડ અને મધ્ય પ્રદેશ છેલ્લાં સ્થાનોમાં આવે છે.

પાણીનો તણાવ

- > World Resource Institute (WRI)દ્વારા વિશ્વના દેશોની પાણીની સમસ્યા વિશેની માહિતી જાહેર કરવામાં આવી છે. WRIએ બિન-નફાકારી વૈશ્વિક સંશોધન સંસ્થા છે.
- > આ માહિતી મુજબ, વિશ્વમાં પાણીનું સૌથી વધુ તણાવ ધરાવતાં દેશોમાં ભારત 13મા ક્રમે આવે છે.
- > આ માહિતીમાં કતાર પ્રથમ ક્રમે, ઈઝરાયેલ બિજા ક્રમે અને પાકિસ્તાન 14માં ક્રમે આવે છે.
- > આ માહિતી મુજબ, ભારતના ઉત્તરના મેદાનોમાં ભૂગર્ભજળનું સ્તર ઘટી રહ્યું છે.
- > ભારતમાં પાણીનો તણાવ ધરાવતા સ્થળમાં પ્રથમ ક્રમે ચંદીગઢ આવે છે. ત્યારબાદ હરિયાણા, રજસ્થાન, ઉત્તરપ્રદેશ, પંજાબ, ગુજરાત, ઉત્તરાખંડ, મધ્યપ્રદેશ અને જમ્મુ-કાશ્મીરનો ક્રમ આવે છે.
- > પાણીની અછતના લીધે ખાદ્ય અસુરક્ષા, સ્થળાંતર, ઘર્ષણો તથા નાણાકીય અસંતુલન જેવા ખતરાઓનો ભય વધી ગયો છે.

અવકાશ વિજ્ઞાન, ટેક્નોલોજી અને સંશોધન ક્ષેત્રે વિક્રમ સારાભાઈ પત્રકારત્વ પુરસ્કાર

- > ભારતીય અવકાશ વિજ્ઞાનના પિતા ડો. વિક્રમ સારાભાઈના જન્મ શતાબ્દી વર્ષની ઊજવણી રૂપે, ઈસરો દ્વારા "અવકાશ વિજ્ઞાન, ટેક્નોલોજી અને સંશોધન ક્ષેત્રે વિક્રમ સારાભાઈ પત્રકારત્વ પુરસ્કાર" ની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
- > આ પુરસ્કાર અવકાશ વિજ્ઞાન, એપ્લીકેશન અને સંશોધન ક્ષેત્રે સક્રિયપણે યોગદાન આપનારા પત્રકારોને માન્યતા આપે છે અને ઈનામ આપે છે.
- > લાયકાત :- પત્રકારત્વનો સારો અનુભવ ધરાવતા તમામ ભારતીય આ પુરસ્કાર માટે નામાંકન કરી શકે છે. પસંદગી પામેલા ઉમેદવારોના નામની જાહેરાત 1 ઓગસ્ટ, 2020ના રોજ કરવામાં આવશે.

આબોહવા પરિવર્તન અને જમીન

- > IPCC દ્વારા 'આબોહવા પરિવર્તન અને જમીન' (Climate Change and Land) નામનો અહેવાલ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. IPCCનું પૂરું નામ Intergovernmental Panel on Climate Change છે.
- > આ એવો પ્રથમ બનાવ છે જેમાં IPCC દ્વારા માત્ર 'જમીન વિભાગ' પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવામાં આવ્યું હોય.

- > જમીન સાથે સંકળાયેલી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓના ગ્લોબલ વોર્મિંગમાં ફાળો વિશે આ અહેવાલમાં ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવામાં આવ્યું છે.
- > જેમ કે, ખેતી, ઉદ્યોગ, જંગલ, પશુ-પાલન અને શહેરીકરણ એ હરિત વાયુ (GHG-Greenhouse gas)ના ઉત્સર્જનને અસર કરે છે.

વિશ્વ જૈવ - ઈંધણ દિવસ (World Biofuel Day)

- > દર વર્ષે 10 ઓગસ્ટે પરંપરાગત અશ્મિભૂત બળતણોના વિકલ્પ તરીકે બિન-અશ્મિભૂત બળતણો વિશે જાગૃકતા ફેલાવવા માટે આ દિવસ ઊજવવામાં આવે છે.
- > ભારતમાં પેટ્રોલીયમ અને કુદરતી વાયુ મંત્રાલય દ્વારા આ દિવસની ઊજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019ના દિવસની થીમ 'વપરાયેલા ખાદ્યતેલમાંથી જૈવિક-ડિઝલનું ઉત્પાદન' (Production of Biodiesel from Used Cooking Oil) છે.
- > ભારત સરકાર દ્વારા વર્ષ 2018માં "જૈવ-ઈંધણ પરની રાષ્ટ્રીય નીતિ" (National policy on Biofuels) જાહેર કરવામાં આવી હતી, જે ઉપરોક્ત થીમ સાથે સાતત્યતા પણ ધરાવે છે.
- > વર્ષ 1893માં સર રુડોલ્ડ ડિઝલે (જે ડિઝલ એન્જિનના શોધકર્તા છે.) પ્રથમ વખત તેલીબિયાના તેલ (Peanut Oil) દ્વારા મિકેનિકલ એન્જિન ચલાવ્યું હતું. આથી, તેમની આ સિદ્ધીની યાદી રૂપે 10 ઓગસ્ટે આ દિવસની ઊજવણી કરવામાં આવે છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય યુવા દિવસ

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રો દ્વારા દર વર્ષે 12, ઓગસ્ટે આંતરરાષ્ટ્રીય યુવા દિવસની ઊજવણી કરવામાં આવે છે.
- > યુવાનોની આસપાસના સાંસ્કૃતિક અને કાનૂની પ્રશ્નો તરફ ધ્યાન દોરવાના હેતુથી આ દિવસની ઊજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2019ના આ દિવસની થીમ :- "Transforming Education" છે.
- > વર્ષ 1998માં લિસ્બનમાં 'World Conference of Ministers Responsible for Youth' દ્વારા ઠરાવ પસાર કરાયા બાદ સંયુક્ત રાષ્ટ્રો દ્વારા સૌપ્રથમ વખત 12 ઓગસ્ટ, 2000 એ આ દિવસ ઊજવવામાં આવ્યો હતો.

ગ્લોબલ પીસ ઈન્ડેક્સ

- > ઓસ્ટ્રેલિયા સ્થિત ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ફોર ઈકોનોમિક્સ એન્ડ પીસ (IEP-Institute for Economics and Peace) દ્વારા તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલા ગ્લોબલ પીસ ઈન્ડેક્સ 2019માં કુલ 163 દેશોમાં ભારત 141માં ક્રમે છે.
- > જ્યારે આ ઈન્ડેક્સમાં વર્ષ 2018માં ભારત 136માં અને વર્ષ 2017માં 137માં ક્રમે હતું.
- > આ યાદીમાં આઈસલેન્ડ પ્રથમ ક્રમે છે. જે વર્ષ 2008થી આ ઈન્ડેક્સમાં પ્રથમ ક્રમે છે.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં આઈસલેન્ડ બાદ ન્યુઝીલેન્ડ બીજા અને પોર્ટુગલ ત્રીજા ક્રમે છે.
- > જ્યારે અફઘાનિસ્તાન અંતિમ 163માં ક્રમે છે.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં દક્ષિણ એશિયામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ પ્રદર્શન ભૂટાનનું છે.
- > ભૂટાન આ ઈન્ડેક્સમાં 15મા ક્રમે છે.
- > જ્યારે શ્રીલંકા 72માં, નેપાળ 76માં, બાંગ્લાદેશ 101માં અને પાકિસ્તાન 153માં ક્રમે છે.

- > આ ઈન્ડેક્સમાં દક્ષિણ એશિયામાં ભારત કરતા ઓછો રેન્ક ધરાવતા ફક્ત બે જ દેશો પાકિસ્તાન (153) અને અફઘાનિસ્તાન (163) છે.

ગ્લોબલ પીસ ઈન્ડેક્સ 2019 રેન્કીંગ

ક્રમ	દેશ	ક્રમ	દેશ	ક્રમ	દેશ
1	આઈસલેન્ડ	72	શ્રીલંકા	141	ભારત
2	ન્યૂઝીલેન્ડ	76	નેપાળ	153	પાકિસ્તાન
3	પોર્ટુગલ	101	બાંગ્લાદેશ	154	રશિયા
4	ઓસ્ટ્રિયા	110	ચીન	161	દક્ષિણ સુદાન
5	ડેન્માર્ક	125	મ્યાનમાર	162	સીરિયા
6	ભૂટાન	128	અમેરિકા	163	અફઘાનિસ્તાન

=> ગ્લોબલ પીસ ઈન્ડેક્સ વિશે :-

- > GPIની સ્થાપના ઓસ્ટ્રેલિયન ટેકનોલોજી ઉદ્યોગ સાહસિક અને પરોપકારવાદી (Philanthropist) સ્ટીવ કિલેલા (Steve Kilela) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > નીચે આપેલ ત્રણ વિષયો અનુસાર દેશોને ક્રમાંક આપવામાં આવે છે.
 1. સામાજિક સુરક્ષા અને સુરક્ષાનું સ્તર
 2. દેશોમાં થતા આંતરિક અને બાહ્ય સંઘર્ષો
 3. સૈન્યીકરણનું પ્રમાણ
- > આબોહવા પરિવર્તનને કારણે થનારી અસરોને પણ આ વર્ષના સૂચકાંકની અંદર એક નવા માપદંડ તરીકે સમાવવામાં આવેલ છે.
- > જ્યારે છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં વૈશ્વિક શાંતિપૂર્ણતામાં પ્રથમ વાર સુધારો જોવા મળેલ છે. ત્યારે સૂચકાંક અનુસાર, વિશ્વ એક દાયકા પહેલા કરતા ઓછું શાંતિપૂર્ણ રહ્યું છે.
- > 2008થી વિશ્વની શાંતિપૂર્ણતામાં 3.78%નો ઘટાડો નોંધાયો છે.

=> નોંધ :

- (1) આ ઈન્ડેક્સમાં જુદા જુદા 23 માપદંડોને આધારે વિવિધ દેશોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે.
- (2) આ રિપોર્ટમાં વિશ્વની 99.7 ટકા વસતીનો સમાવેશ થાય છે.
- (3) આ ઈન્ડેક્સમાં આ અગાઉ સીરિયા સતત પાંચ વર્ષથી અંતિમ 163મા ક્રમે હતું.
- (4) જોકે, વર્ષ 2019માં સીરિયા 162મા ક્રમે છે. જ્યારે અફઘાનિસ્તાન અંતિમ 163મા ક્રમે છે.

World Investment Report 2019

- > United Nations Conference on Trade And Development (UNCTAD) દ્વારા તાજેતરમાં World Investment Report 2019 પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2018માં સૌથી વધુ સીધા વિદેશી રોકાણની બાબતમાં ભારત 10મા ક્રમે છે.
- > જોકે, આ અગાઉ વર્ષ 2018માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ રિપોર્ટમાં વર્ષ 2017માં સૌથી વધુ સીધા વિદેશી રોકાણની બાબતમાં ભારત 9મા ક્રમે હતું.
- > વર્ષ 2019માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ રિપોર્ટમાં અમેરિકા પ્રથમ, ચીન બીજા અને હોંગકોંગ ત્રીજા ક્રમે છે.
- > વર્ષ 2018માં વૈશ્વિક રોકાણોમાં 13% નો ઘટાડો થયો છે. 2017માં રોકાણ 1.5 ટ્રિલિયન હતું. જે 2018માં 1.3 ટ્રિલિયન થયું છે.

World Investment Report 2019 અનુસાર વર્ષ

2018માં Foreign direct Investment (FDI)

ક્રમ	દેશ	FDI (બિલિયન ડોલરમાં)
1	અમેરિકા	252
2	ચીન	139
3	હોંગકોંગ	116
4	સિંગાપોર	78
5	નેધરલેન્ડ	70
6	બ્રિટન	64
7	બ્રાઝિલ	61
8	ઓસ્ટ્રેલિયા	60
9	સ્પેન	44
10	ભારત	42

=> આ રિપોર્ટ અનુસાર ભારતમાં FDI

- > વર્ષ 2019માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આ રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2018માં ભારતમાં Foreign direct Investment - FDI (સીધું વિદેશી રોકાણ) 42 બિલિયન ડોલર થયું હતું.
- > જ્યારે આ અગાઉ વર્ષ 2017માં ભારતમાં FDI 40 બિલિયન ડોલર હતું.
- > આમ, તાજેતરના રિપોર્ટ અનુસાર વર્ષ 2018માં ભારતમાં FDIમાં 6 ટકાનો વધારો થયો છે.

=> દક્ષિણ એશિયામાં FDI

- > વર્ષ 2018માં દક્ષિણ એશિયામાં FDIમાં 3.5 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > વર્ષ 2018માં દક્ષિણ એશિયામાં FDI 54 બિલિયન ડોલર થયું હતું.
- > વર્ષ 2018માં દક્ષિણ એશિયામાં થયેલા ફોરેન ડાયરેક્ટ ઈન્વેસ્ટમેન્ટમાં ભારતનો હિસ્સો 77 ટકાથી વધુ છે.
- > વર્ષ 2018માં ભારતમાં FDI 42 બિલિયન ડોલર થયું હતું. જ્યારે બાંગ્લાદેશમાં તે 3.6 અને શ્રીલંકામાં 1.6 બિલિયન ડોલર હતું.
- > જ્યારે વર્ષ 2018માં પાકિસ્તાનમાં FDIનું પ્રમાણ 27 ટકા ઘટીને 2.4 બિલિયન ડોલર થયું હતું.

=> UNCTAD વિશે :-

- > તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (ONGC-Oil and Natural Gas Corporation) દ્વારા 1964માં સ્થપાયેલી કાયમી આંતરસરકારી સંસ્થા છે.
- > તેનું મુખ્ય મથક સ્વિત્ઝર્લેન્ડના જીનીવામાં આવેલું છે.
- > તે યુ. એન. સેક્રેટરીએટ (સચિવાલય)નો ભાગ છે.
- > વિકાસશીલ દેશો દ્વારા વૈશ્વિકીકૃત અર્થતંત્રના કાયદાઓ વધુ વાજબી અને અસરકારક રીતે મેળવી શકાય તે માટે આ સંસ્થા મદદ કરે છે.
- => નોંધ : વર્ષ 2018માં ભારતમાં Manufacturing, Communication અને Financial Services ના ક્ષેત્રમાં મજબૂત પ્રવાહને કારણે FDI 42 બિલિયન ડોલર થયું હતું.

કારગિલ વિજય દિવસ

- > ભારત અને પાકિસ્તાન વચ્ચે 1999માં થયેલા કારગિલ યુદ્ધમાં ભારતની સેના દ્વારા 'ઓપરેશન વિજય' હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.
- > જેમાં ભારતની સેનાની જીત થઈ હતી.

- > અને 26 જુલાઈ, 1999ના રોજ આ યુદ્ધનો અંત આવ્યો હતો.
- > આથી, ભારતમાં દર વર્ષે 26 જુલાઈના રોજ 'કારગિલ વિજય દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > આ અંતર્ગત વર્ષ 2019માં આ દિવસને 20 વર્ષ પૂર્ણ થયા હોવાથી 'કારગિલ વિજય દિવસ'ની 20મી વર્ષગાંઠની ઉજવણી કરવામાં આવી છે.
- > વર્ષ 2019ના દિવસ માટેની થીમ :- 'Remember, Rejoice and Renew' હતી.
- > આ અંતર્ગત 26 જુલાઈ, 2019ના રોજ જમ્મુ કાશ્મીરના કારગિલ જિલ્લાના દ્રાસ ખાતે આવેલ 'કારગિલ વોર મેમોરિયલ' પર દેશના ત્રણેય સેના પ્રમુખોએ કારગિલ યુદ્ધના જાંબાઝ શહીદોને શ્રદ્ધાંજલિ આપી હતી.
- > આ પ્રસંગે દિલ્હીથી નીકળેલી વિજયી મશાલને દ્રાસ ખાતે જનરલ બિપીન રાવતે કારગિલ વોર મેમોરિયલ પર સ્થાપિત અનંત જ્યોતની સાથે મિલાવી દીધી હતી.
- > આ કાર્યક્રમમાં ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદ ઉપસ્થિત રહેવાના હતા. પરંતુ ખરાબ હવામાનને કારણે તેઓ દ્રાસ સુધી પહોંચી શક્યા ન હતા.
- > ભારતીય સેના દ્વારા આ 20મી વર્ષગાંઠ દરમિયાન એક બુક લોન્ચ કરવામાં આવી હતી, જેનું નામ "Fire and Fury Corps saga of Valour, Fortitude and Sacrifice" છે.

=> નોંધ :

- (1) 26 જુલાઈ, 2019ના રોજ ભારતના સંરક્ષણ મંત્રી શ્રી રાજનાથ સિંહે નવી દિલ્હી ખાતે આવેલા 'નેશનલ વોર મેમોરિયલ' પર શહીદોને શ્રદ્ધાંજલિ આપી હતી.
- (2) 3 મે, 1999ના રોજ સૌપ્રથમ તાશી નામગ્યાલ નામના ગોવાળે કારગિલમાં પાકિસ્તાની સેનાએ ઘુસણખોરી કરી હોવાની માહિતી ભારતની સેનાને આપી હતી. ત્યારબાદ આ યુદ્ધની શરૂઆત થઈ હતી.
- (3) જેમાં જોજિલાથી તૂરતોક વચ્ચેના દુર્ગમ વિસ્તારોમાં 12,000 ફૂટથી વધુ ઊંચાઈએથી ભારતીય સેનાએ પાકિસ્તાની ઘુસણખોરોને ભગાડી દીધા હતા.
- (4) કારગિલ યુદ્ધ દરમિયાન ભારતીય વાયુ સેના દ્વારા 'ઓપરેશન સફેદ સાગર' હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. આ દરમિયાન ભારતે પ્રથમ વખત 32,000 ફૂટની ઊંચાઈએ વાયુ શક્તિનો પ્રયોગ કર્યો હતો.
- (5) પાકિસ્તાન દ્વારા હુમલો કરવા માટે રખાયેલાં ઓપરેશનનું નામ, 'Operation Badr' હતું.

આંતરરાષ્ટ્રીય વાઘ દિવસ

- > સમગ્ર વિશ્વમાં વાઘ સંરક્ષણ અંગે જાગૃતિ ફેલાવવા માટે દર વર્ષે 29 જુલાઈના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય વાઘ દિવસ'ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > વર્ષ 2010માં રશિયાના સેન્ટ પિટર્સબર્ગ નામના શહેરમાં યોજાયેલી 'Tiger Summit'માં આ દિવસની ઉજવણીનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો.
- > વિશ્વમાં વાઘ માત્ર મર્યાદિત દેશોમાં જ જોવા મળે છે. આ દેશોમાં ભારત, રશિયા, ઈન્ડોનેશિયા, મલેશિયા, નેપાળ, થાઈલેન્ડ, બાંગ્લાદેશ, ભૂટાન, ચીન, લાઓસ, કમ્બોડિયા અને વિયેતનામનો સમાવેશ થાય છે.
- > સૌથી વધુ વાઘની સંખ્યા ભારતમાં જોવા મળે છે, ત્યારબાદ બીજા ક્રમે રશિયા તથા ત્રીજા ક્રમે ઈન્ડોનેશિયા આવે છે.

=> All India Tiger Estimation Report 2018

- > 29 જુલાઈ, 2019ના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય વાઘ દિવસ' નિમિત્તે ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ નવી દિલ્હી ખાતેથી 'All

India Tiger Estimation Report 2018' રજૂ કર્યો હતો.

- > આ રિપોર્ટ અનુસાર ભારતમાં વાઘની સંખ્યા 2,967 અથવા તો 3000 છે.
- > આ રિપોર્ટ અનુસાર ભારતના રાજ્યોમાં સૌથી વધુ વાઘ મધ્યપ્રદેશમાં છે.
- > જ્યારે મધ્યપ્રદેશ બાદ કર્ણાટક બીજા અને ઉત્તરાખંડ ત્રીજા ક્રમે છે.
- > ભારતમાં વાઘની સંખ્યા મુખ્યત્વે આ વિસ્તારોમાં જોવા મળે છે : શિવાલિક પહાડીઓ, પૂર્વ ઘાટ તથા પશ્ચિમ ઘાટ, ઉત્તરપૂર્વની પહાડીઓ, બ્રહ્મપુત્રના મેદાનો તથા સુંદરબન.

ભારતના વિવિધ રાજ્યોમાં વાઘની સંખ્યા

ક્રમ	રાજ્ય	વાઘની સંખ્યા
1	મધ્યપ્રદેશ	526
2	કર્ણાટક	524
3	ઉત્તરાખંડ	442
4	મહારાષ્ટ્ર	312
5	તમિલનાડુ	264
6	કેરળ, આસામ	190

- > ભારતમાં વર્ષ 2006, 2010 અને 2014 બાદ તાજેતરમાં વર્ષ 2018માં વાઘની ચોથી વખત ગણતરી કરવામાં આવી હતી.
- > જેમાં વર્ષ 2014 બાદ વાઘની સંખ્યામાં સૌથી વધુ સુધારો તમિલનાડુના સત્યમંગલમ્ ટાઈગર રિઝર્વમાં થયો છે.
- > જ્યારે ભારતમાં મધ્યપ્રદેશના પેંચ ટાઈગર રિઝર્વમાં વાઘોની સંખ્યા સૌથી વધુ છે.
- > માત્ર છત્તીસગઢ અને મિઝોરમ રાજ્યમાં વાઘની વસતીમાં ઘટાડો થયો છે.

=> ભારતમાં વાઘની સંખ્યા

- > ભારતમાં વર્ષ 2014માં વાઘની સંખ્યા 2226 હતી.
- > જે વધીને વર્ષ 2018માં 2967 અથવા તો અંદાજે 3000 જેટલી થઈ ગઈ છે.
- > આથી, વર્ષ 2014 બાદ ભારતમાં વાઘની સંખ્યામાં 33 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > વિશ્વના મોટાભાગના વાઘ ભારતમાં વસે છે. એક માહિતી મુજબ, વાઘની કુલ વસતીના 63% થી વધુ વાઘ ભારતમાં રહે છે.

ભારતમાં વાઘની સંખ્યા

ક્રમ	વર્ષ	અંદાજિત સંખ્યા
1	2006	1411
2	2010	1706
3	2014	2226
4	2018	2967 અથવા 3000

=> નોંધ :

- (1) વર્ષ 2010માં સેન્ટ પિટર્સબર્ગ સંમેલનમાં 2022 સુધીમાં વાઘોની સંખ્યા બમણી કરવાનું લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું. જે ભારતે વર્ષ 2018માં જ પૂરું કરી લીધું છે.
- (2) વાઘની વસતી બમણી કરવાના આ પ્લાનનું નામ 'Global Tiger Recovery Plan' છે. આ લક્ષ્યને T × 2 પણ કહે છે.
- (3) ભારતમાં વર્ષ 2018માં વાઘની વાસ્તવિક સંખ્યા 2603 થી 3346 સુધી હોવાની સંભાવના છે. આથી અંદાજિત 3000 સંખ્યા રજૂ કરવામાં આવી છે.

વિવિધ સૂચકાંકો તથા અહેવાલો

ક્રમ	સૂચકાંક / અહેવાલો	જાહેર કરતી સંસ્થા	માહિતી
01	ઈઝ ઓફ ડુઈંગ બિઝનેસ/ ડુઈંગ બિઝનેસ રિપોર્ટ (Ease of Doing Business/ Doing Business Report)	વર્લ્ડ બેંક (World Bank)	<p>→ વર્ષ 2019 માટે ભારતનો ક્રમ 190 દેશોમાંથી 77મો રહ્યો છે.</p> <p>→ વર્ષ 2018 માટે ભારતનો ક્રમ 100મો તથા વર્ષ 2017 માટે ભારતનો ક્રમ 130 મો હતો.</p> <p>→ આ એક વાર્ષિક રિપોર્ટ છે.</p> <p>→ સતત ત્રણ વર્ષથી (2017, 2018 તથા 2019) ન્યૂઝીલેન્ડ પ્રથમ ક્રમે આવે છે.</p> <p>→ રિપોર્ટ બનાવવા માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવતા 10 પરિમાણો :</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) વેપારની શરૂઆત (2) બાંધકામ માટેની મંજૂરીઓ (3) વિજળી મેળવવી (4) મિલકતની નોંધણી (5) ધિરાણ મેળવવું (6) નાના રોકાણકારોની સલામતી (7) કર ભરવો. (8) આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર (9) કરારોનું પાલન (10) નાદારીનું સમાધાન
02	વર્લ્ડ ડેવલપમેન્ટ રિપોર્ટ (World Development Report)	વર્લ્ડ બેંકની IBRD (International Bank for Reconstruction and Development)	<p>→ આ રિપોર્ટ વર્ષ 1978 થી દર વર્ષે પ્રકાશિત થાય છે.</p> <p>→ વર્ષ 2019 ના રિપોર્ટની ટેગલાઈન 'The Changing nature of work' છે.</p>
03	લોજિસ્ટિક્સ પર્ફોમન્સ ઈન્ડેક્સ (Logistics Performance Index)	વર્લ્ડ બેંક	<p>→ આ સૂચકાંક દર 2 વર્ષે જાહેર થાય છે. વર્ષ 2019માં આ સૂચકાંક ની નવીનતમ આવૃત્તિ જાહેર થયેલી છે.</p> <p>→ આ સૂચકાંકમાં જર્મની પ્રથમ ક્રમાંકે તથા ભારતનો ક્રમ 44મો આવેલો છે.</p>

04	વિશ્વ પ્રવાસ અને પર્યટન સ્પર્ધાત્મકતા સૂચકાંક (World Travel and Tourism Competitive- ness Index)	વર્લ્ડ ઈકોનોમિક ફોરમ (World Economic Forum)	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2019 ના સૂચકાંકમાં ભારતનો ક્રમ 34મો છે. વર્ષ 2017માં ભારતનો ક્રમ 40મો હતો. → કોઈ પર્યટન સ્થળની આકર્ષકતાને બદલે પ્રવાસ અને પર્યટન ઉદ્યોગના વિકાસ માટેની આકર્ષકતા મુજબ આ સૂચકાંકમાં ક્રમાંકો આપવામાં આવેલા છે. → વર્ષ 2019માં પ્રથમ ક્રમ સ્પેનનો છે. → એશિયામાં આ સૂચકાંક માટે પ્રથમ ક્રમ જાપાનનો છે. જાપાનનો વૈશ્વિક ક્રમાંક ચોથો છે.
05	ઈન્ડેક્સ ઓફ કેન્સર પ્રિપેરડનેસ (Index of Cancer Preparedness)	ઈકોનોમિસ્ટ ઈન્ટેલીજન્સ યુનિટ (EIO- Economist Intel- ligence Unit)	<ul style="list-style-type: none"> → કેન્સર માટેની નીતિ તથા નિયંત્રણની માહિતીઓના આધારે 28 દેશોને આ સૂચકાંકમાં સમાવવામાં આવ્યાં છે. → ભારત 64.9 ગુણ સાથે 19માં ક્રમે છે. ઓસ્ટ્રેલિયા 90.6 ગુણ સાથે પ્રથમ ક્રમે છે. → કેન્સર માટેની તૈયારી મુખ્ય 3 કાર્યક્ષેત્રના આધારે જોવામાં આવે છે. <ol style="list-style-type: none"> (1) નીતિ અને આયોજન (2) કેર ડિલીવરી (3) આરોગ્ય પ્રણાલિ અને શાસન
06	કરપ્શન પર્સેપ્શન્સ ઈન્ડેક્સ (Corruption Percep- tions Index)	ટ્રાન્સપરન્સી ઈન્ટરનેશનલ (Transparency Interna- tional)	<ul style="list-style-type: none"> → જાન્યુઆરી 2019માં વર્ષ 2018 માટેના ક્રમાંકો જાહેર થયાં છે. → વર્ષ 2018 ની આ માહિતી માટે ભારતનો ક્રમ 180 દેશોમાંથી 78મો રહ્યો છે. (2017 → 81મો, 2016 → 79મો.) → નિષ્ણાંતો અને વ્યવસાયિક લોકોના જણાવ્યાં મુજબ જાહેર ક્ષેત્રના ભ્રષ્ટાચારના તેમના સ્તર મુજબ આ સૂચકાંક વિવિધ દેશોને સ્થાન આપે છે. → દેશોને 0 થી 100 ગુણ આપવામાં આવે છે. જેમાં 0 એટલે ખૂબ જ ભ્રષ્ટાચારી અને 100 એટલે એકદમ સાફ (શૂન્ય ભ્રષ્ટાચાર). → ડેન્માર્ક તથા ન્યૂઝીલેન્ડ ક્રમશઃ 88 અને 87 ગુણો સાથે યાદીમાં ઉચ્ચ સ્થાને આવે છે. → ભારતના ગુણ 41 છે.

07	એશિયન ડેવલપમેન્ટ આઉટલુક (Asian Development Outlook)	એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેન્ક (ADB - Asian Development Bank)	<ul style="list-style-type: none"> → તે એક વાર્ષિક પ્રકાશન છે, જે સામાન્ય રીતે માર્ચ/એપ્રિલમાં જાહેર થાય છે. → વર્ષ 2019 માટે એશિયાનો વિકાસ દર 5.7% તથા વર્ષ 2020 માટે 5.6% રહેવાની ધારણા છે. → ભારત માટે નાણાકીય વર્ષ 2019-20 માં વિકાસ દર 7.2% તથા 2020-21 માટે 7.3% રહેવાની ધારણા છે.
08	ગ્લોબલ હંગર ઈન્ડેક્સ (Global Hunger Index -GHI)	વર્ષ 2018 માટે Welthungerhilfe અને કન્સર્ન વર્લ્ડવાઈડ (concern worldwide)	<ul style="list-style-type: none"> → આ સૂચકાંક દર વર્ષે ઓક્ટોબર મહિનામાં જાહેર થાય છે. → અત્યાર સુધી IFPRI નામની સંસ્થા પણ આ સૂચકાંકના નિર્માણમાં ફાળો આપી રહી હતી. પરંતુ વર્ષ 2018 ના સૂચકાંકના નિર્માણમાં તેણે ભાગ લીધો નથી. → IFPRI નું પૂરું નામ International Food Policy Research Institute છે. → ઓક્ટોબર, 2018માં જાહેર થયેલ સૂચકાંકમાં 119 દેશોમાંથી ભારતનો ક્રમ 103મો છે. → ભારતમાં ભૂખએ 'ગંભીર સ્તર'માં છે. → વિશ્વમાં 124 મિલિયન લોકો તીવ્ર ભૂખની અસરથી પીડાય રહ્યા છે. 2 વર્ષ અગાઉ આ આંકડો માત્ર 80 મિલિયન હતો.
09	વિશ્વ રોજગાર અને સામાજિક આઉટલુક (World Employment and Social Outlook)	આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠન (ILO - International Labour Organisation)	<ul style="list-style-type: none"> → ફેબ્રુઆરી 2019માં આ રિપોર્ટની નવીનતમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થયેલ છે. → વર્ષ 2019માં બેરોજગારીનો દર 4.9% થશે તથા વર્ષ 2020માં આ દર સ્થાયી રહેશે તેવું અનુમાન છે. → બેરોજગારોના વાસ્તવીક આંકડાઓ 172 મિલિયનથી 174 મિલિયન થવાની સંભાવના છે → આ રિપોર્ટ મુજબ 5 થી 14 વર્ષના આશરે 114 મિલિયન બાળકો વૈશ્વિક શ્રમ બજારમાં જોડાયેલા છે. જે પૈકી 73 મિલિયન બાળકો ખતરો ધરાવતી સ્થિતિઓમાં કાર્ય કરે છે.

10	વૈશ્વિક વેતન અહેવાલ (Global Wage Report)	આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠન	<ul style="list-style-type: none"> → આ અહેવાલની નવીનતમ આવૃત્તિ નવેમ્બર, 2018માં પ્રકાશિત થયેલ છે. → પ્રથમ વખત વર્ષ 2018માં જાતિ મુજબ વેતનમાં તફાવત (જેન્ડર પે ગેપ) પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવામાં આવ્યું છે. → ભારતના કામદારોમાં વર્ષ 2007 થી 2018 ના સમયગાળા દરમિયાન સરેરાશ વેતન વૃદ્ધિ દર 5.5% રહ્યો હતો, જે દક્ષિણ એશિયાના દેશોમાં સૌથી વધુ છે. → ભારતમાં સ્ત્રીઓને પુરુષો કરતાં સરેરાશ 34% ઓછું વેતન મળે છે. આ તફાવત વિશ્વમાં સરેરાશ 16% દૈનિક કાર્યો માટે તથા 22% માસિક કામ માટે છે. → બાંગ્લાદેશમાં સ્ત્રીઓને કલાક દીઠ મળતું વેતન એ પુરુષોને મળતા વેતન કરતાં વધુ છે.
11	ગ્લોબલ ઈનોવેશન ઈન્ડેક્સ (Global Innovation Index -GII)	કોર્નેલ યુનિવર્સિટી, INSEAD (European Institute of Business Administration), સંયુક્ત રાષ્ટ્રની WIPO- (World Intellectual Property Organisation)	<ul style="list-style-type: none"> → જુલાઈ, 2019માં આ સૂચકાંકની નવીનતમ આવૃત્તિ જાહેર થઈ છે. → વર્ષ 2019 માટેની થીમ : “Creating Healthy Lives - The Future of Medical Innovation” છે. → GIIમાં 2 પેટા સૂચકાંકો સમાવિષ્ટ છે. (i) ઈનોવેશન ઈનપુટ સબ-ઈન્ડેક્સ (ii) ઈનોવેશન આઉટપુટ સબ-ઈન્ડેક્સ → વર્ષ 2019નો આ સૂચકાંક નવી દિલ્હીમાંથી જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. → ઊભરતા અર્થતંત્રમાંથી આ સૂચકાંક જાહેર થયો હોય તેવો આ પ્રથમ બનાવ છે. → ભારતનો આ વર્ષે ક્રમ 5 અંક સુધરીને 52મો થયો છે. → મધ્ય તથા દક્ષિણ એશિયામાં ભારત સૌથી વધુ ઈનોવેટીવ અર્થતંત્ર છે. → વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રે આ સૂચકાંક અંતર્ગત ભારત ઉચ્ચ સ્થાને આવે છે. → સ્વિત્ઝરલૅન્ડ આ સૂચકાંકમાં પ્રથમ ક્રમે છે.

12	વૈશ્વિક પ્રતિભા સ્પર્ધાત્મકતા સૂચકાંક (Global Talent Competitiveness Index)	INSEAD, તાતા કમ્યુનિકેશન્સ, એડેકો ગ્રુપ (Adecco)	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2013 થી પ્રકાશિત થતો આ સૂચકાંક વિશ્વના દેશોની પ્રતિભા વિષયક સ્પર્ધા માટેની ક્ષમતાની ચકાસણી કરે છે. → આ વર્ષે માટે ઉદ્યમશીલતાની પ્રતિભા પર વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવેલ છે. → આ વર્ષે ભારતનો ક્રમ 80મો રહ્યો છે. → પ્રથમ ક્રમ સ્વિત્ઝરલૅન્ડનો તથા અંતિમ ક્રમ (125મો) ચેમેનનો છે.
13	વિશ્વ ઊર્જા આઉટલુક (World Energy Outlook)	આંતરરાષ્ટ્રીય ઊર્જા સંસ્થા (International Energy Agency)	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2018 માટેનો અહેવાલ જાન્યુઆરી, 2019માં જાહેર થયેલો છે. → 2018ની આવૃત્તિ માટે વિજળી પર વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવેલ છે. → વિશ્વના કુલ ઊર્જા વપરાશમાં વિજળીનો ફાળો વધી રહ્યો છે જ્યારે વિજળીના ઉત્પાદનની પદ્ધતિઓમાં પરિવર્તન આવી રહ્યું છે. → વર્ષ 2017માં ભારત આંતરરાષ્ટ્રીય ઊર્જા સંસ્થાનો સહયોગી સભ્ય બન્યો છે.
14	વૈશ્વિક પર્યાવરણ આઉટલુક (Global Environment Outlook)	સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પર્યાવરણ કાર્યક્રમ (United Nations Environment Programme)	<ul style="list-style-type: none"> → માર્ચ, 2019માં પ્રકાશિત થયેલ રિપોર્ટ એ આ શ્રેણીનો છઠ્ઠો રિપોર્ટ છે. પાંચમો રિપોર્ટ વર્ષ 2012માં જાહેર થયો હતો. → વિશ્વમાં થતાં દરેક અકાળ મૃત્યુઓમાં તથા રોગો પૈકી આશરે 25% અકાળ મૃત્યુઓ તથા રોગો માનવનિર્મિત પ્રદૂષણ તથા પર્યાવરણીય નુકશાનને લીધે થાય છે. → આ દરેક સમસ્યાઓ જેવી કે : પ્રદૂષણ, પર્યાવરણીય નુકશાન, જોખમી ઉત્સર્જનો વગેરે દ્વારા વૈશ્વિક અર્થતંત્રને નુકશાન થશે. → વિશ્વમાં ઉત્પન્ન થતાં ખાદ્ય પદાર્થો પૈકી ત્રીજા ભાગના પદાર્થો ઉપયોગમાં લીધા વગર ફેકી દેવામાં આવે છે. ધનવાન રાષ્ટ્રોમાં આ પ્રમાણ 56% જેટલું છે. → ખોરાકના કચરાને લીધે કુલ હરિત વાયુ ઉત્સર્જનના 9% ઉત્સર્જન થાય છે.

15	વૈશ્વિક શિક્ષણ દેખરેખ અહેવાલ (Global Education Monitoring Report)	યુનેસ્કો (United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation)	<p>→ વર્ષ 2019ના રિપોર્ટનું શીર્ષક : “Migration, Displacement and Education : Building Bridges , not walls”</p> <p>→ સ્થનાંતરિત તથા શરણાર્થી બાળકોના શિક્ષણના હકો માટે વિવિધ દેશોની સિદ્ધિઓ અને ખામીઓને આ અહેવાલમાં દર્શાવવામાં આવી છે.</p> <p>→ આ અહેવાલમાં ભારતના શિક્ષણના અધિકારના અધિનિયમ 2009 ની પ્રસંશા કરવામાં આવી છે.</p> <p>→ ભારતમાં શિક્ષકો તથા બાળકોની શાળામાંથી ગેરહાજરી વ્યાપક પ્રમાણમાં જોવા મળી છે.</p> <p>→ ભારતમાં 80% મોસમી સ્થળાંતર કરતા બાળકોને કાર્ય કરવાની જગ્યા નજીક શાળા કે શિક્ષણ મળતું નથી.</p>
16	જાતિ સામ્યતા સૂચકાંક (Gender Parity Index)	યુનેસ્કો	<p>→ તે એક આર્થિક-સામાજિક સૂચકાંક છે. જેના દ્વારા સ્ત્રીઓ અને પુરુષોને મળતાં શિક્ષણની સરખામણી કરવામાં આવે છે.</p> <p>→ આપેલી શિક્ષણ સંસ્થા (પ્રાથમિક, માધ્યમિક)માં દાખલ થતી સ્ત્રીઓના પ્રમાણમાં દાખલ થતાં પુરુષોના પ્રમાણના રૂપમાં આ સૂચકાંક દર્શાવવામાં આવે છે.</p> <p>→ 1 અંક એ સ્ત્રી અને પુરુષોની સામ્યતા દર્શાવે છે. 1 કરતાં ઓછો અંક સૂચકાંકની પુરુષોની તરફેણ દર્શાવે છે. જ્યારે 1 કરતાં વધુનો અંક એ મહિલાઓ પ્રત્યેની તરફેણ દર્શાવે છે.</p>

17	વૈશ્વિક જાતિ તફાવત સૂચકાંક (Global Gender Gap Index)	વર્લ્ડ ઈકોનોમિક ફોરમ (World Economic Forum)	<p>→ મુખ્યત્વે 4 ક્ષેત્રોમાં સ્ત્રીઓ પ્રત્યેની અસમાનતા આ સૂચકાંકમાં ચકાસવામાં આવે છે.</p> <p>(1) આર્થિક ભાગીદારી અને તકો (2) શૈક્ષણિક પ્રાપ્તિ (3) આરોગ્ય અને અસ્તિત્વ (4) રાજકીય સશક્તિકરણ</p> <p>→ વર્ષ 2006 થી વાર્ષિક રીતે આ અહેવાલ પ્રકાશિત થાય છે.</p> <p>→ ડિસેમ્બર 2018માં પ્રકાશિત થયેલા સૂચકાંકમાં 149 દેશોમાંથી ભારતનો ક્રમ 108મો રહ્યો છે. વર્ષ 2017 માટે પણ ભારતનો આ જ ક્રમ હતો.</p> <p>→ આ વર્ષે Artificial Intelligence (AI) વિશે પણ જાતિ તફાવતનો અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે.</p> <p>→ આ સૂચકાંકમાં આઈસલેન્ડ પ્રથમ ક્રમે છે.</p>
18	વિશ્વ વસતીની પરિસ્થિતિ (State of world Population)	સંયુક્ત રાષ્ટ્ર વસતી ફંડ (UNFPA- United Nation Population Fund)	<p>→ એપ્રિલ, 2019માં આ અહેવાલ પ્રકાશિત થયો છે.</p> <p>→ વર્ષ 2010 થી 2019 દરમિયાન ભારતનો વસતી વૃદ્ધિ દર 1.2 % રહ્યો છે, જે આ સમયગાળા માટે ચીનના વસતી વૃદ્ધિ દરથી બમણો છે.</p> <p>→ વર્ષ 2019માં વિશ્વની વસતી 7.715 બિલિયન થઈ છે.</p> <p>→ વિશ્વના લોકોનું સરેરાશ અપેક્ષિત આયુષ્ય 72 વર્ષ છે.</p> <p>→ વર્ષ 2010 થી 2019 દરમિયાન વિશ્વની વસતીનો વૃદ્ધિ દર 1.1% રહ્યો છે.</p> <p>→ ભારતમાં વર્ષ 2019માં કુલ પ્રજનન દર (Total Fertility Rate) 2.3 રહ્યો છે.</p> <p>→ ભારતમાં 67% વસતી 15 થી 64 વર્ષની છે.</p>

19	આપત્તિ જોખમ ઘટાડા પરનો વૈશ્વિક મૂલ્યાંકન અહેવાલ (Global Assessment Report on Disaster Risks Reduction -GAR)	આપત્તિ જોખમ ઘટાડા માટેની સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની ઓફિસ (United Nations Office for Disaster Risk Reductin- UNDRR)	<ul style="list-style-type: none"> → વિશ્વમાં આબોહવા પરિવર્તનને કારણે ખૂબ મોટા જોખમો અર્થતંત્રો પર આવી શકે છે તેવી ચેતવણી આ અહેવાલમાં આપવામાં આવી છે. એશિયા-પેસિફિક વિસ્તાર માટે આ જોખમો ખૂબ જ વધુ છે. → UNDRRના 'ગ્લોબલ પ્લેટફોર્મ' દરમિયાન આ અહેવાલ મે, 2019માં જાહેર થયો છે. → આ 'ગ્લોબલ પ્લેટફોર્મ'નું આયોજન 13 થી 17 મે, 2019 દરમિયાન સ્વિત્ઝરલેન્ડના જિનિવામાં કરવામાં આવેલું છે. → જો દેશ 'આપત્તિ જોખમ ઘટાડા'માં રોકાણ ન કરે તો દેશની GDP (Gross Domestic Production) ના આર્થિક નુકશાન પ્રતિવર્ષ થવાની શક્યતા છે. → આ અહેવાલમાં 'Sendai Framemark' ને અમલમાં લાવવાની ભલામણ કરવામાં આવી છે.
20	વર્લ્ડ ડ્રગ રિપોર્ટ (World Drug Report)	યુનાઈટેડ નેશન્સ ઓફિસ ઓન ડ્રગ્સ એન્ડ ક્રાઈમ (United Nations Office on Drugs and Crime)	<ul style="list-style-type: none"> → વિશ્વમાં ડ્રગ વપરાશની અવ્યવસ્થાથી આશરે 35 મિલિયન લોકો પિડિત છે. જે પૈકી પ્રતિવર્ષ માત્ર પ્રતિ 7 વ્યક્તિએ 1 વ્યક્તિએ યોગ્ય સારવાર પ્રાપ્ત કરી છે. → વિશ્વમાં Opioid (એક પ્રકારનું અફીણ) ના આશરે 53 મિલિયન વપરાશકર્તાઓ છે. → વર્ષ 2017માં અફીણ કે માદક પદાર્થોના લીધે 585,000 મૃત્યુઓ થયાં હતા. જે પૈકી 2/3 મૃત્યુઓ Opioid ના કારણે થયેલાં છે. → આ અહેવાલ, 26 જૂન એટલે કે International Day against Drug abuse and Illicit Trafficking ના દિવસે જાહેર થયેલો છે.

21	પર્યાવરણીય પ્રદર્શન સૂચકાંક (Environmental Performance Index)	<ul style="list-style-type: none"> – વર્લ્ડ ઈકોનોમિક ફોરમ (World Economic Forum) – યેલ યુનિવર્સિટી (Yale University) – કોલંબિયા યુનિવર્સિટી (Columbia University) – યુરોપિયન યુનિયનનું સંયુક્ત સંશોધન કેન્દ્ર (Joint Research Center of the European Commission) 	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતનો ક્રમ 180 દેશોમાંથી 177મો રહ્યો છે. → પ્રથમ પાંચ દેશો : સ્વિટ્ઝરલેન્ડ, ફ્રાન્સ, ડેનમાર્ક, માલ્ટા અને સ્વીડન → અંતિમ પાંચ દેશો : નેપાળ, ભારત, કોંગો, બાંગ્લાદેશ અને બુરૂંડી. → મુખ્ય 10 પર્યાવરણીય મુદ્દાઓને આધારે સૂચકાંકની ગણતરી કરવામાં આવે છે.
22	વર્લ્ડ ઈન્ટેલેક્ટ્યુઅલ પ્રોપર્ટી ઈન્ડિકેટર (World Intellectual Property Indicator)	વર્લ્ડ ઈન્ટેલેક્ટ્યુઅલ પ્રોપર્ટી ઓર્ગેનાઈઝેશન (WIPO- World Intellectual Property Organisation)	<ul style="list-style-type: none"> → ડિસેમ્બર, 2018ના જિનિવામાં આ અહેવાલની નવીનતમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થયેલી છે. → ભારતમાં પેટન્ટને માન્યતા આપવામાં 50% વૃદ્ધિ થઈ છે. વર્ષ 2017માં ભારતમાં 12,387 પેટન્ટને માન્યતા આપવામાં આવી હતી. → પેટન્ટને માન્યતા આપવામાં ભારતનો ક્રમ 10મો રહ્યો છે. પરંતુ વૈશ્વિક યાદીમાં ટોચના 50 ક્રમોમાં કોઈ ભારતીય કંપની કે વ્યક્તિનો સમાવેશ થતો નથી.
23	લિવિંગ પ્લાનેટ રિપોર્ટ, લિવિંગ પ્લાનેટ ઈન્ડેક્સ (Living Planet Report, Living Planet Index)	વર્લ્ડ વાઈલ્ડલાઈફ ફંડ (WWF - World Wildlife Fund)	<ul style="list-style-type: none"> → લિવિંગ પ્લાનેટ ઈન્ડેક્સ એ વૈશ્વિક જૈવ વિવિધતાના સ્તર તથા આપણી પૃથ્વીના આરોગ્યનું સૂચક છે. → આ સૂચકાંક વિશ્વભરના હજારો સસ્તન પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ, માછલીઓ, સરિસૃપ અને ઉભયજીવીની વસતીની વિપુલતાને તપાસે છે.
24	વિશ્વ પ્રેસ સ્વતંત્રતા સૂચકાંક (World Press Freedom Index)	રિપોર્ટર્સ વિથાઉટ બોર્ડર્સ (Reporters without Borders)	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતનો ક્રમ 140 (વર્ષ 2018માં ભારતનો ક્રમ 138મો હતો) → વર્ષ 2002 થી વાર્ષિક રીતે આ સૂચકાંક જાહેર થાય છે. → 180 દેશોના પ્રેસ-મિડિયાની સ્વતંત્રતાને આ સૂચકાંક દ્વારા માપવામાં આવે છે.
25	સ્ટાર્ટઅપ ઈકોસિસ્ટમ રેન્કીંગ (Startup Ecosystem Ranking)	Startup Blink	<ul style="list-style-type: none"> → 100 દેશોમાંથી ભારતનો ક્રમ 17મો આવ્યો છે. → પ્રથમ ત્રણ ક્રમે : યુ.એસ., યુ.કે. અને કેનેડા છે. → સ્ટાર્ટઅપની સારી ઈકોસિસ્ટમ ધરાવતા ભારતના પ્રમુખ શહેરો : બંગાલુરુ, નવી દિલ્હી અને મુંબઈ.

26	સ્તનપાન વિશેનો અહેવાલ (Report card on Breast Feeding)	સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય	<ul style="list-style-type: none"> → પ્રથમ ક્રમ: મણિપુર → અંતિમ સ્થાન ધરાવતા રાજ્યો : રાજસ્થાન, ઉત્તરપ્રદેશ અને બિહાર. → WHO (World Health Organization) મુજબ બાળકને પ્રથમ 6 મહિના માત્ર માતાનું દૂધ જ પીવડાવવું જોઈએ.
27	ભારતમાં શિક્ષણના સ્તર વિશેનો અહેવાલ (State of the Education Report for India : Children with Disabilities)	– યુનેસ્કો – તાતા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ સોશિયલ સાયન્સ (Tata Institute of Social Science)	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતમાં દિવ્યાંગ બાળકોના શિક્ષણના અધિકારની સિદ્ધિઓ તથા ખામીઓને આ અહેવાલમાં દર્શાવવામાં આવી છે. → ભારતમાં કુલ બાળકોની વસતીના 1.7% બાળકો એટલે કે 78,64,636 બાળકો દિવ્યાંગ છે. → 27% દિવ્યાંગતા ધરાવતાં બાળકો કદી શાળાએ ગયા નથી. → દિવ્યાંગતા ધરાવતાં બાળકો સામાન્ય શાળાએ જવાને બદલે NIOS (National Institute of Open Schooling) માંથી શિક્ષણ મેળવવાનું પસંદ વધુ પસંદ કરે છે.
28	સ્વસ્થ રાજ્ય, પ્રગતિશીલ ભારત (Healthy States, Progressive India)	નીતિ આયોગ –વર્લ્ડ બેંક તથા સ્વાસ્થ્ય મંત્રાલયની સહાય	<ul style="list-style-type: none"> → જૂન, 2019માં આ અહેવાલની બીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ છે. → સમગ્ર પ્રદર્શનના દષ્ટિકોણથી સૌથી આગળ કેરળ, આંધ્રપ્રદેશ અને મહારાષ્ટ્ર છે. → સૌથી સારી વૃદ્ધિ કરનાર રાજ્યો : હરિયાણા, રાજસ્થાન અને ઝારખંડ. → ગુજરાત એ ‘ફ્રન્ટ રનર’ કેટેગરીમાં આવે છે. → નાના રાજ્યોમાં સમગ્ર પ્રદર્શનમાં મિઝોરમ અને મણિપુર મોખરે છે. → સૌથી સારી વૃદ્ધિ કરનાર નાના રાજ્યમાં મણિપુરનો સમાવેશ થાય છે. → કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં સમગ્ર પ્રદર્શનમાં ચંદીગઢ અને દાદરા-નગર હવેલી મોખરે છે તથા સૌથી સારી વૃદ્ધિ કરનારમાં પણ આ બંને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોનો સમાવેશ થાય છે.

29	વિશ્વ શાંતિ સૂચકાંક (Global Peace Index)	ઈન્સ્ટિટ્યુટ ફોર ઈકોનોમિક્સ એન્ડ પીસ (IEP- Institute for Eco- nomics and Peace)	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતનો ક્રમ 163 દેશોમાંથી 141મો આવ્યો છે → પ્રથમ ક્રમ: આઈસલેન્ડ → અંતિમ ક્રમ : અફઘાનીસ્તાન → સૈન્ય પાછળ સૌથી વધુ ખર્ચ કરતાં દેશો : યુ.એસ., ચીન, ભારત, રશિયા અને સાઉદી અરેબિયા. → એક કરતાં વધુ આપતિઓનું જોખમ હોય તેવા દેશો : ચીન, જાપાન, ભારત, ફિલિપાઈન્સ અને મ્યાનમાર. → ભૂટાનનો વિશ્વમાં ક્રમ 15મો છે તથા તે દક્ષિણ એશિયામાં પ્રથમ ક્રમે છે.
30	વિશ્વ આર્થિક પરિસ્થિતિ અને સંભાવના અહેવાલ 2019 (World Economic Situation and Prospects -WESP, Report 2019 Mid-year Update)	સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (United Nations)	<ul style="list-style-type: none"> → મે, 2019માં પ્રકાશિત થયેલ આ અહેવાલમાં ભારતનો આર્થિક વૃદ્ધિ દર નાણાક્રિય વર્ષ 2020 માટે 7.1% રહેવાની ધારણા કરવામાં આવી છે. → વિશ્વનો કુલ ઉત્પાદન વૃદ્ધિ દર વર્ષ 2019 માટે 2.7% અને વર્ષ 2020 માટે 2.9% રહેશે. → આ અહેવાલ નીચેની સંસ્થાઓ દ્વારા બનાવવામાં આવ્યો છે. (1) સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના આર્થિક અને સામાજિક કાર્ય વિભાગ (UNDESA- United Nations Department of Economic and Social Affairs) (2) વેપાર અને વિકાસ માટેનું સંયુક્ત રાષ્ટ્રોનું સંમેલન (UNCTAD- United Nations Conference on Trade and Development) (3) સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના પાંચ ક્ષેત્રીય કમિશન
31	ટેક એમ્પ્લોયમેન્ટ પ્રોજેક્શન (Tech Employment Projectins)	ઈન્ડિયન સ્ટાફીંગ ફેડરેશન (ISF- Indian Staffing Federation)	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતની ટેકનોલોજી ઈન્ડસ્ટ્રીઝ આવનારા 5 વર્ષોમાં 30 લાખ જેટલા નવા રોજગારની તકો ઊભી કરશે તેવું આ અભ્યાસમાં કહેવામાં આવ્યું છે. → આવનારા દરેક રોજગારો એ ડિજિટલ ક્ષેત્રે હશે જેવા કે: મશિન લર્નીંગ, આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલીજન્સ, ડેટા સાયન્સ, ઈન્ટરનેટ ઓફ થીંગ્સ, બિગ ડેટા એનાલીટીક્સ, બ્લોકચેઇન વગેરે.

32	<p>રાષ્ટ્રીય સંસ્થા રેન્કિંગ માળખું (NIRF- National Institute Ranking Framework)</p>	<p>માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય</p>	<ul style="list-style-type: none"> → સમગ્ર રેન્કિંગમાં IIT-મદ્રાસ (Indian Institute of Technology) પ્રથમ ક્રમે છે → બીજો ક્રમ IISc-બેંગાલુરુ (Indian Institute of Science) તથા ત્રીજો ક્રમ IIT-દિલ્હીનો છે. → વર્ષ 2018 માટે IISc-બેંગાલુરુ પ્રથમ ક્રમાંકે હતી. → ટોચની 10 સંસ્થાઓ પૈકી 7 IIT છે. → યુનિવર્સિટીની કેટેગરીમાં IISc-બેંગાલુરુ પ્રથમ ક્રમે છે. જેમાં બીજો ક્રમ જવાહરલાલ નેહરુ યુનિવર્સિટીનો તથા ત્રીજો ક્રમ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીનો છે.
33	<p>વૈશ્વિક ઊર્જા અને કાર્બન ડાયોક્સાઇડ પરિસ્થિતિ અહેવાલ (Global Energy & CO₂ Status Report)</p>	<p>આંતરરાષ્ટ્રીય ઊર્જા સંસ્થા (IEA- International Energy Agency)</p>	<ul style="list-style-type: none"> → વિશ્વમાં ઊર્જાની માંગમાં થયેલી કુલ વૃદ્ધિ પૈકી 70 ટકા વૃદ્ધિ આ ત્રણ દેશોની છે : ચીન, યુ.એસ. અને ભારત. → વર્ષ 2018માં વૈશ્વિક ઊર્જા માંગમાં 2.3% નો વધારો થયેલો છે. → વિશ્વમાં હિટીંગ તથા કુલીંગની જરૂરિયાતો તથા વૈશ્વિક અર્થતંત્રના વિકાસના કારણે ઊર્જાની માંગમાં વધારો થયો છે. → ઊર્જાની માંગમાં થયેલા વધારા પૈકી 45% યોગદાન કુદરતી ગેસની માંગને કારણે થયેલું છે. → ઊર્જા દ્વારા થતાં CO₂ ના ઉત્સર્જનમાં 1.7% વધારો થયો છે. આ ઉત્સર્જન 2018માં 33 ગીગાટન હતું. → પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જામાં ચીન પ્રમુખ સ્થાને છે. (સૌર ઊર્જા અને પવન ઊર્જા બંનેમાં), ત્યારબાદ યુરોપ અને યુ.એસ.નો ક્રમ આવે છે.

34	વિશ્વ ઊર્જા પરિવર્તન સૂચકાંક (Global Energy Transition Index)	વર્લ્ડ ઈકોનોમિક ફોરમ (World Economic Forum)	<ul style="list-style-type: none"> → આ સૂચકાંકમાં વિશ્વનાં 115 દેશોના ઊર્જા ક્ષેત્રની સરખામણી કરવામાં આવી છે અને ઊર્જા-પરિવર્તન માટેની તેમની તૈયારીઓનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે. → 'ઊર્જા ત્રિકોણ'ના આધારે વિવિધ દેશોની માહિતીઓ ચકાસવામાં આવી છે. આ 'ઊર્જા ત્રિકોણ'માં સમાવિષ્ટ ત્રણ વસ્તુઓ (1) ઊર્જા સુરક્ષા અને ઉપલબ્ધતા (2) આર્થિક વિકાસ અને વૃદ્ધિ, (3) પર્યાવરણ ટકાઉ-ક્ષમતા છે. → પ્રથમ ત્રણ દેશો : સ્વીડન, સ્વિત્ઝરલૅન્ડ અને નોર્વે છે. → ભારતનો ક્રમ = 76 → ચીનનો ક્રમ = 82 → આ અહેવાલમાં ભારતમાં રહેલાં ઉચ્ચ પ્રદૂષણના પ્રમાણ ઉપરાંત ઊર્જા પ્રણાલિમાં CO₂ ની તીવ્રતાને અંકિત કરવામાં આવેલ છે. → BRICS (Brazil, Russia, India, china, South Africa) દેશો પૈકી ભારત બીજા ક્રમે છે. → BRICS દેશોમાં 46માં ક્રમ સાથે બ્રાઝીલ પ્રથમ આવે છે. → BRICS દેશો પૈકી માત્ર ભારતે ગત વર્ષ કરતાં પોતાના ક્રમમાં સુધારો કર્યો છે.
35	નિકાસથી રોજગાર: દક્ષિણ એશિયામાં વેપાર દ્વારા મળતાં લાભોને વેગ (Export to jobs : Boosting the Gains from Trade in South Asia)	વર્લ્ડ બેંક અને આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંગઠન	-
36	આંતરરાષ્ટ્રીય IP સૂચકાંક (International IP Index)	વૈશ્વિક ઈનોવેશન નીતિ કેન્દ્ર (U.S. Chamber of Commerce's Global Innovation Polity Centre)	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2019માં ભારતનો ક્રમ 44માંથી 36મો થયો છે. → અહિં IP એટલે Intellectual Property. → ભારતના સ્થાનમાં થયેલો સુધારો કોપીરાઈટ સુરક્ષાના આંતરરાષ્ટ્રીય માનકોને અપનાવીને તથા IP માટેના પ્રોત્સાહનો દ્વારા થયો છે.
37	રેલનું ભવિષ્ય (The Future of the Rail Report)	- આંતરરાષ્ટ્રીય ઊર્જા સંસ્થા - રેલવેનું આંતરરાષ્ટ્રીય સંગઠન (UIC- International Union of Railways)	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2050 ની કુલ રેલ પ્રતિક્રિયાઓ પૈકી ભારતીય રેલ પ્રતિક્રિયાનો ભાગ 40% રહેશે. → વર્ષ 2050 સુધીમાં ભારતીય શહેરી રેલવેમાં 190 બિલિયન જેટલું રોકાણ માળખાગત સુવિધાઓમાં થશે.

38	આબોહવા પરિવર્તન પ્રદર્શન સૂચકાંક (Climate Change Performance Index)	– જર્મન વોચ – ન્યુ કલાઈમેટ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ – કલાઈમેટ એક્શન નેટવર્ક	→ ભારતનો ક્રમ=11
39	વિશ્વ સ્થળાંતર સૂચકાંક (World Migration Report)	સંયુક્ત રાષ્ટ્રો	→ ભારતનો ક્રમ=1
40	વિશ્વ આબોહવાની પરિસ્થિતિ (State of Global Climate)	વિશ્વ હવામાનશાસ્ત્ર સંસ્થા (WMO - World Meteorological Organization)	→ વર્ષ 2018 ને ચોથું સૌથી ગરમ વર્ષ આ અહેવાલમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. → વર્ષ 2017માં CO ₂ નું ઉત્સર્જન 405.5 PPM (Parts Per Million) થયું છે.

ICE[®]
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

ભારતની વિવિધ સૈન્ય ક્વાયતો

ક્રમ	નામ	કયા દેશ સાથે ?	અન્ય માહિતી
01	મિત્ર શક્તિ-VI	શ્રીલંકા	→ વાર્ષિક ક્વાયત → નવીનતમ આવૃત્તિ 26 માર્ચ, 2019 થી 8 એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન શ્રીલંકામાં યોજાય હતી.
02	સમપ્રિતી-VIII	બાંગ્લાદેશ	→ 14 માર્ચ, 2019 એ બાંગ્લાદેશમાં આ ક્વાયત યોજાય હતી. → ભારત તરફથી રાજપુતાના રાઈફલ્સએ ભાગ લીધેલો હતો.
03	TSENTR 2019	રશિયા	→ આ ક્વાયત 9 થી 23 સપ્ટેમ્બર, 2019 દરમિયાન રશિયાના સેન્ટ્રલ મિલિટરી કમાન્ડમાં યોજવામાં આવશે. → TSENTR એટલે CENTER → રશિયા આ ક્વાયતની યજમાની કરી રહ્યું છે. → ભારત સિવાય ભાગ લેનારા દેશો: ચીન, પાકિસ્તાન, તાજિકિસ્તાન, કિર્ગીસ્તાન, કઝાકસ્તાન, ઉઝબેકિસ્તાન. → બાલાકોટ એરસ્ટ્રાઈક બાદ ભારત-પાકિસ્તાન પ્રથમ વખત આ ક્વાયતમાં એકત્ર થઈ રહ્યાં છે.
04	યુદ્ધ અભ્યાસ-2019	યુ.એસ.	→ 5 થી 18 સપ્ટેમ્બર, 2019 દરમિયાન યુ.એસ.ના વોશિંગ્ટનમાં આ ક્વાયત યોજવામાં આવશે. → આ ક્વાયતની આ 15મી આવૃત્તિ છે.
05	હેન્ડ-ઈન-હેન્ડ	ચીન	→ આ ક્વાયત ડિસેમ્બર, 2019માં મેઘાલયમ યોજવામાં આવશે. → વર્ષ 2019ની આ ક્વાયત એ 8મી આવૃત્તિ છે.
06	બોલ્ડ કુરુક્ષેત્ર	સિંગાપોર	→ વર્ષ 2019ની આ ક્વાયત ઝાંસી કેન્ટોનમેન્ટમાં યોજવામાં આવી હતી.
07	AFINDEX કે IAFIX	આફ્રિકાના 16 દેશો સાથે	→ પૂણેમાં માર્ચ 18 થી 27 દરમિયાન આ ક્વાયત યોજવામાં આવી હતી.
08	મૈનામતી મૈત્રી (Mainamati Maitree)	બાંગ્લાદેશ	→ બોર્ડર સિક્યુરિટી ફોર્સ તથા બોર્ડર ગાર્ડ્સ બાંગ્લાદેશની સંયુક્ત ક્વાયત. → મૈનામતી પહાડીઓ (બાંગ્લાદેશના કોમીલા પાસે)માં આ ક્વાયત યોજવામાં આવી હતી. → ઉદ્દેશ: દાણચોરી તથા ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓની વિરૂદ્ધ ક્વાયત કરી સહકાર સાધવો.
09	તોપચી (Topachi)	-	→ ભારતીય સૈન્યની વાર્ષિક ક્વાયત છે.

10	કોબ્રા ગોલ્ડ	થાઈલેન્ડ તથા યુ.એસ.	<ul style="list-style-type: none"> → આ એક થાઈ-અમેરિકન કવાયત છે જે વર્ષ 1982 થી શરૂ થયેલ છે. → ભારતે પ્રથમ વખત વર્ષ 2016માં આ કવાયતમાં ભાગ લીધો હતો. → ઉત્તર થાઈલેન્ડના Phitsanulok પ્રદેશમાં આ વર્ષે કવાયત યોજાય રહી છે. → કુલ 29 દેશો ભાગ લઈ રહ્યાં છે અથવા તો ઓબ્ઝર્વર છે. → આ વર્ષની 38મી આવૃત્તિમાં સક્રિય રીતે ભાગ લેનાર દેશો: સિંગાપોર, જાપાન, ચીન, ભારત, ઈન્ડોનેશિયા, મલેશિયા, દક્ષિણ કોરિયા, થાઈલેન્ડ અને યુ.એસ..
11	રાહત	-	<ul style="list-style-type: none"> → આ એક આપત્તિ રાહત કવાયત છે. → 11-12 ફેબ્રુઆરી, 2019માં રાજસ્થાનના જયપુર, કોટા અને અલવારમાં આ કવાયત યોજાય રહી છે. → રાષ્ટ્રીય આપત્તિ નિયમન ઓથોરિટી (NDMA-National Disaster Management Authority) સાથે આ કવાયતમાં સહકાર સાધવામા આવશે.
12	IMBEX	મ્યાનમાર	<ul style="list-style-type: none"> → સ્થળ: ચાંદી મંદીર મિલિટરી સ્ટેશન → આ કવાયતની આ બીજી જ આવૃત્તિ છે. → મ્યાનમાર આર્મીના જવાનોને સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના શાંતિ સ્થાપવાના ઓપરેશન (UN Peace Keeping Operation) માટેની તાલીમ આપવા માટેની આ કવાયત છે.
13	TROPEX-2019 (Theatre Level Readiness and Operational Exercise)	-	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતના સૈન્ય, નૌ સેના, વાયુ સેના તથા તટરક્ષક (કોસ્ટ ગાર્ડ) ની આ સંયુક્ત કવાયત છે.
14	અલ-નાગાહ III (Al-Nagah III)	ઓમાન	<ul style="list-style-type: none"> → 12 માર્ચ, 2019 થી 25 માર્ચ, 2019 દરમિયાન ઓમાનના 'જાબેલ અલ અખ્દર' પહાડોમાં આ કવાયત યોજાય રહી છે. → અર્ધ-શહેરી અને પહાડી વિસ્તારોમાં આતંકવાદી પ્રવૃત્તિઓનો સામનો કરવા માટેની આ કવાયત છે.
15	ઈન્દ્ર	રશિયા	<ul style="list-style-type: none"> → નવેમ્બર, 2018 ની આ કવાયતની આવૃત્તિ ઉત્તર પ્રદેશના બખીના મિલિટરી સ્ટેશનમાં યોજાય હતી.

ભારતની વિવિધ નૌ સેના ક્વાયતો

ક્રમ	નામ	કયા દેશ સાથે ?	અન્ય માહિતી
01	કોર્પેટ (CORPAT - Cordinated Patrol અથવા IMCOR - Indo-Myanmar Coordinated Patrol)	મ્યાનમાર	<ul style="list-style-type: none"> → સૌપ્રથમ વર્ષ 2013માં આ ક્વાયત શરૂ થયેલી હતી. → વર્ષ 2019ની આ 8મી આવૃત્તિ છે. → ઉદ્દેશ: આતંકવાદ, માનવ વેપાર, ગેરકાયદેસર શિકાર, ગેરકાયદેસર માછીમારી, અફિશનો વેપાર વગેરે જેવી ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓને રોકવા માટેની આ ક્વાયત છે. → સ્થળ :- પોર્ટ બ્લેર (અંદમાન અને નિકોબાર) → ભારત તરફથી ભાગ લેનાર : INS સરયુ.
02	SIMBEX (Singapore India Maritime Bilateral Exercise)	સિંગાપોર	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 1993 થી શરૂ થયેલ આ એક વાર્ષિક ક્વાયત છે. → ભારત તરફથી ભાગ લેનાર : INS કોલકાતા અને INS શકિત.
03	ADMM - MS FTX (ASEAN Defence Minister's Meeting-Plus Maritime Security Field Training Exercise)	<ul style="list-style-type: none"> - ASEAN ના 10 દેશો - યુ.એસ., ઓસ્ટ્રેલિયા, ન્યુઝીલેન્ડ, દક્ષિણ કોરિયા, જાપાન, રશિયા, ચીન અને ભારત 	<ul style="list-style-type: none"> → સ્થળ: ચાંગી નેવલ બેઝ, સિંગાપોર (દક્ષિણ ચીની સમુદ્ર) → યજમાન: સિંગાપોર અને દક્ષિણ કોરિયા
04	ગ્રુપ સેઈલ (Group Sail)	યુ.એસ., ભારત, જાપાન, ફિલિપાઈન્સ	<ul style="list-style-type: none"> → ઉદ્દેશ :- આ ચાર દેશોની ભાગીદારીમાં વધારો કરવો. → ભારત તરફથી ભાગ લેનાર : INS કોલકાતા અને INS શકિત. → સ્થળ : દક્ષિણ ચીની સમુદ્ર.
05	વરુણ-2019	ફ્રાંસ	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2019ની આ ક્વાયતની 17મી આવૃત્તિ છે. → સ્થળ: ગોવાના કિનારે પ્રથમ ભાગ તથા જિબુટી (Djibouti) પાસે બીજો ભાગ. (આ ક્વાયત બે ભાગમાં યોજાય છે)
06	AUSINDEX-2019	ઓસ્ટ્રેલિયા	<ul style="list-style-type: none"> → વર્ષ 2019 માં યોજાય રહેલી આ ક્વાયતની આ ત્રીજી આવૃત્તિ છે. → સ્થળ : વિશાખાપટ્ટનમના કિનારે → આ વર્ષે એન્ટિ-સબમરીન યુદ્ધ પર વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવામાં આવી રહ્યું છે.

07	IND-INDO CORPAT (India-Indonesia Coordinated Patrol)	ઈન્ડોનેશિયા	<ul style="list-style-type: none"> → સ્થળ: - પોર્ટ-બ્લેર, અંદામાન અને નિકોબાર → ભારત તથા ઈન્ડોનેશિયા દર બે વર્ષે આ કવાયત કરે છે. → તાજેતરમાં આ કવાયતની 33મી આવૃત્તિ યોજાય હતી.
08	Sea Vigil	-	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતીય નૌ સેના તથા ભારતીય તટરક્ષક દ્વારા આ કવાયતમાં ભારતના સંપૂર્ણ 7516 km ના દરિયા કિનારાની ડ્રીલ કરવામાં આવેલી છે. → દરેક દરિયાઈ રાજ્ય (13) તથા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોનો પણ આ કવાયતમાં સમાવેશ થયેલો છે. → ભારતના દરિયા કિનારે સંપૂર્ણ સુરક્ષા જાળવવા માટેની આ એક અજોડ કવાયત છે.
09	કોંકણ	યુ.કે. (United Kingdom)	<ul style="list-style-type: none"> → યુ.કે.ની નજીક આવેલી English Channelમાં ઓગસ્ટ, 2019માં આ કવાયત યોજાય રહી છે. → ભારત તરફથી INS Tarkash આ કવાયતમાં ભાગ લઈ રહ્યું છે.
10	SLINEX-2019	શ્રીલંકા	<ul style="list-style-type: none"> → સપ્ટેમ્બર 12, 2019 થી આ કવાયતની 7મી આવૃત્તિ વિશાખાપટ્ટનમ ખાતે યોજવામાં આવશે.
11	સાગર કવચ	-	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતીય નૌ સેના, ભારતીય તટરક્ષક, તટ-પોલિસ (Costal Police) વગેરે દ્વારા આ કવાયત 24 થી 26 એપ્રિલ, 2019 દરમિયાન યોજવામાં આવેલ છે. → સ્થળ: કેરળનો કિનારો, માહે અને લક્ષદ્વીપ

ભારતની વિવિધ વાયુ સેનાની ક્વાયતો

ક્રમ	નામ	કયા દેશ સાથે ?	અન્ય માહિતી
01	ગરુડ-VI	ફ્રાંસ	<ul style="list-style-type: none"> → સ્થળ: Mont De Marsan, ફ્રાંસ. → આ વર્ષની ક્વાયત એ છટ્ટી આવૃત્તિ છે. → ભારત તરફથી ભાગ લેનાર: રફાલ, સુખોઈ 30, મિરાજ 2000.
02	વાયુ શક્તિ	-	<ul style="list-style-type: none"> → ભારતીય વાયુ સેના દ્વારા પોખરણમાં આ ક્વાયત કરવામાં આવેલી છે. → આ ક્વાયતમાં 140 જેટલા યુદ્ધ જેટ તથા હેલિકોપ્ટરોએ ભાગ લીધો હતો. → ભારતીય વાયુ સેના દ્વારા વાયુ શક્તિ ઉપરાંત ગગન શક્તિ ક્વાયત પણ યોજવામાં આવે છે.
03	કોપ ઈન્ડિયા (Cope India)	યુ. એસ.	<ul style="list-style-type: none"> → આ ક્વાયતની નવીનત્તમ આવૃત્તિ 3 ડિસેમ્બર, 2019 થી 14 ડિસેમ્બર, 2019 દરમિયાન પશ્ચિમ બંગાળના કલાઈકુંડા એર ફોર્સ સ્ટેશનમાં યોજાય રહી છે.

DY. SO

ડેપ્યુટી

મામલતદાર

નવી બેચ
શરૂ

રાજકોટ

93757-01110 / 93280-01110

Generalized System of Preferences(GSP)માંથી ભારતને બહાર કરવાની અમેરિકાની જાહેરાત

- > તાજેતરમાં અમેરિકાના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી ડોનાલ્ડ ટ્રમ્પે Generalized System of Preferences (GSP)માંથી ભારતને બહાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે.
- => **GSP વિશે :-**
- > અમેરિકામાં 1 જાન્યુઆરી, 1976ના રોજ જનરલાઈઝ્ડ સિસ્ટમ ઓફ પ્રેફરન્સીઝનો પ્રારંભ થયો હતો.
- > GSPએ એક ટ્રેડ પ્રોગ્રામ છે.
- > વિશ્વના વિકાસશીલ દેશોના આર્થિક વિકાસમાં વૃદ્ધિ થાય તે હેતુથી ટ્રેડ એક્ટ 1974 અંતર્ગત આ પ્રોગ્રામની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
- > આ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત 129 દેશોનો સમાવેશ થયો હતો.
- > આ 129 દેશોની કુલ 4,800 જેટલી પ્રોડક્ટની અમેરિકામાં થતી નિકાસ પર અમેરિકા કોઈ જ ટેક્સ વસુલતુ ન હતું. આથી આ બધી પ્રોડક્ટની ઝીરો ટકા કસ્ટમ ડ્યુટીથી અમેરિકામાં નિકાસ થતી હતી.
- > GSPની આ યાદીમાં ભારતનો પણ સમાવેશ થયો હતો.

કરતારપુરમાં રોજ 5000 શ્રદ્ધાળુને દર્શનની મંજૂરી

- > તાજેતરમાં ભારત અને પાકિસ્તાન વચ્ચેની અટારી વાઘા સરહદે કરતારપુર કોરિડોર અંગે બીજી મંત્રણાનું આયોજન થયું હતું.
- > જેમાં ભારત અને પાકિસ્તાનના 20-20 અધિકારીઓ હાજર રહ્યા હતા.
- > આ બેઠકમાં કરતારપુર દર્શનાર્થે જતા શ્રદ્ધાળુઓને વીઝા ફી એન્ટ્રી આપવાની ભારતની માંગ પાકિસ્તાને સ્વીકારી લીધી છે.
- > આથી, હવે દરરોજ લગભગ 5000 જેટલા શ્રદ્ધાળુઓ કરતારપુર સાહિબ ગુરુદ્વારાની યાત્રા કરી શકશે. આ ઉપરાંત ભારતે ખાસ તહેવાર હોય ત્યારે રોજના 10,000 શ્રદ્ધાળુઓને દર્શનની મંજૂરી આપવાની માંગ કરી છે. ભારતે પાકિસ્તાનને તેમની તરફ રાવી નદી પર પુલ બનાવવાની પણ અપીલ કરી છે. ભારત પણ તેની જમીન પર આવો પુલ બનાવી રહ્યું છે.

=> કરતારપુર કોરિડોર વિશે :-

- > કરતારપુર એ પાકિસ્તાનના પંજાબના નારોવલ જિલ્લાના શકરગઢ તાલુકામાં રાવી નદીના કિનારે આવેલું એક નગર છે.
- > શીખ ધર્મના પ્રથમ ગુરૂ શ્રી ગુરૂ નાનકે 16મી સદીમાં આ નગરની સ્થાપના કરી હતી. અને ત્યાં પ્રથમ શીખ સમુદાય સ્થાપ્યો હતો.
- > તેમણે તેમના જીવનના અંતિમ વર્ષો કરતારપુરમાં જ વીતાવ્યા હતા. અને 22 સપ્ટેમ્બર, 1539ના રોજ કરતારપુરમાં જ તેમનું નિધન થયું હતું.
- > આથી, કરતારપુરમાં આવેલા 'ગુરુદ્વારા દરબાર સાહિબ' તરીકે ઓળખાતા ગુરુદ્વારામાં દર્શનાર્થે જવાનું શીખોમાં વિશેષ મહત્ત્વ છે.
- > જોકે, આ સ્થળ પાકિસ્તાનમાં આવેલું હોવાથી શીખ શ્રદ્ધાળુઓ ત્યાં સરળતાથી દર્શનાર્થે જઈ શકતા ન હતા.
- > આથી, ભારતના શીખ શ્રદ્ધાળુઓ સરળતાથી કરતારપુર જઈ શકે તે માટે કરતારપુર કોરિડોર વિકસાવવાની યોજના બનાવવામાં આવી છે.
- > આ માટે ભારત અને પાકિસ્તાન દ્વારા ભારતના પંજાબના ડેરા બાબા નાનક સાહિબથી પાકિસ્તાનના પંજાબમાં આવેલા ગુરુદ્વારા દરબાર

સાહિબ કરતારપુરને જોડતો એક કોરિડોર બનાવવામાં આવી રહ્યો છે.

- > ડેરા બાબા નાનક અથવા તો ડેરા બાબા નાનક સાહિબ એ શીખ ધર્મનું પ્રસિદ્ધ તીર્થ સ્થળ છે. જે ભારતમાં પંજાબના ગુરદાસપુર જિલ્લામાં આવેલું છે.
- > આથી, આ બંને સ્થળો વચ્ચે કોરિડોર બનાવવામાં આવી રહ્યો છે. જેમાં રાવી નદી પર આશરે 800 મીટર લાંબા પુલનું પણ નિર્માણ કરવામાં આવશે.

=> કરતારપુર કોરિડોરનો શિલાન્યાસ :-

- > 26 નવેમ્બર, 2018ના રોજ ભારતના ઉપરાષ્ટ્રપતિ શ્રી એમ. વેંકેયા નાયડુએ ભારતમાં પંજાબના ગુરદાસપુર જિલ્લાના માન (Mann) ગામમાં આ કોરિડોરનો શિલાન્યાસ કર્યો હતો. જ્યારે 28 નવેમ્બર, 2018ના રોજ પાકિસ્તાનના વડાપ્રધાન શ્રી ઈમરાન ખાને પાકિસ્તાનના પંજાબના નારોવલ જિલ્લામાં આ કોરિડોરનો શિલાન્યાસ કરાવ્યો હતો. શ્રી ગુરૂ નાનક દેવની 550મી જયંતીના અવસરે 29 નવેમ્બર, 2019 સુધીમાં આ કોરિડોર ચાલુ થઈ જાય તેવી ભારત સરકારની ઈચ્છા છે.

=> નોંધ :

- (1) શ્રી ગુરૂ નાનક દેવનો જન્મ 29 નવેમ્બર, 1469ના રોજ તલવંડી અથવા તો રાય ભોઈની તલવંડી નામના ગામમાં (હાલ નાનકાના સાહિબ, પંજાબ, પાકિસ્તાનમાં) થયો હતો.
- (2) કરતારપુર કોરિડોરની રચનાનો સૌપ્રથમ પ્રસ્તાવ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી અટલ બિહારી વાજપેઈ દ્વારા 1999માં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

શ્રીલંકામાં 'ઈસ્ટ કન્ટેનર ટર્મિનલ'ના નિર્માણ માટે ભારત, જાપાન અને શ્રીલંકા વચ્ચે કરાર

- > શ્રીલંકાના કોલંબો બંદર પર 'ઈસ્ટ કન્ટેનર'ના નિર્માણ માટે તાજેતરમાં ભારત અને જાપાને શ્રીલંકા સાથે ત્રિપક્ષીય સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
- > 'ઈસ્ટ કન્ટેનર'ના નિર્માણ માટે 500 થી 700 મિલિયન ડોલરનો ખર્ચ થવાનીસંભાવના છે. આ માટે જાપાન 40 વર્ષની મુદત માટે 0.1 ટકાના વ્યાજથી સોફ્ટ લોન ઉપલબ્ધ કરાવશે. આ સમજૂતી અંતર્ગત 'ઈસ્ટ કન્ટેનર ટર્મિનલ'ની 100 ટકા માલિકી શ્રીલંકા પોર્ટ્સ ઓથોરિટી (SLPA)ની રહેશે.
- > જોકે, આ ટર્મિનલની કામગીરી માટે 'ટર્મિનલ ઓપરેશન્સ' નામથી એક નવી કંપનીની રચના કરવામાં આવી છે.
- > આ નવી કંપનીમાં એટલે કે ટર્મિનલની કામગીરીમાં શ્રીલંકાનો હિસ્સો 51% રહેશે. જ્યારે બાકીનો 49% હિસ્સો ભારત અને જાપાન પાસે રહેશે.

પ્રથમ Africa-India Field Training Exercise - 2019 (AFINDEX-19)

- > તાજેતરમાં 18થી 27 માર્ચ 2019 દરમિયાન ભારત અને 17 આફ્રિકી દેશો વચ્ચે ભારતમાં પૂણેના ઑંધ મિલિટરી સ્ટેશન ખાતે પ્રથમ 'આફ્રિકા-ઈન્ડિયા ફિલ્ડ ટ્રેઈનિંગ અભ્યાસ - 2019'નું આયોજન થયું છે.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસને 'AFINDEX-19' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

- > આ સૈન્ય અભ્યાસમાં દક્ષિણ આફ્રિકા, કેન્યા, ઝિમ્બાબ્વે, નાઈજીરીયા સહિત 17 આફ્રિકન દેશોના સૈનિકો ભાગ લઈ રહ્યા છે.
- > જ્યારે ભારત તરફથી મરાઠા લાઈટ ઈન્ફેન્ટ્રીના સૈનિકો આ અભ્યાસમાં ભાગ લઈ રહ્યા છે.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસનો મુખ્ય ઉદ્દેશ માનવીય સહયોગ અને શાંતિ મિશન માટે સહભાગી દેશોને ટ્રેઈનિંગ આપવાનો છે.
- > આ સૈન્ય અભ્યાસ દરમિયાન ભારતીય સેના સંયુક્ત રાષ્ટ્ર શાંતિ મિશન માટે પોતાના અનુભવોથી આફ્રિકી દેશોની સેનાને વાકેફ કરશે.

ભારતને મુખ્ય બિન નાટો સહયોગી દેશ તરીકેનો દરજ્જો આપવા અમેરિકાની સેનેટમાં બિલ પસાર

- > તાજેતરમાં ભારતને મુખ્ય બિન નાટો સહયોગી દેશ (Major non-NATO ally) તરીકેનો દરજ્જો આપવા માટે અમેરિકાની સેનેટમાં એક બિલ પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
 - > અમેરિકાની સેનેટમાં પસાર થયેલા આ બિલનું નામ 'National Defence Authorisation Act 2020' છે.
 - > આ બિલથી ભારતને સંરક્ષણ ક્ષેત્રે ફાયદો થશે. ખાસ કરીને અમેરિકા પાસેથી ભારતને આધુનિક શસ્ત્રો મળી શકશે.
 - > અમેરિકાની સંસદના બે ગૃહો (1) સેનેટ અને (2) પ્રતિનિધિ સભામાંથી હાલ સેનેટમાં આ બિલ પસાર થઈ ચૂક્યું છે.
 - > હવે પ્રતિનિધિ સભામાં પસાર થયા બાદ આ બિલ કાયદાનું સ્વરૂપ લેશે.
- નોંધ : અમેરિકાની સંસદ 'કોંગ્રેસ' તરીકે ઓળખાય છે.

⇒ Major non-NATO Ally :-

- > અમેરિકન સરકાર દ્વારા અમેરિકાના સશસ્ત્ર દળો સાથે વ્યૂહાત્મક સંબંધ ધરાવતા NATOના સભ્ય ન હોય તેવા દેશોને આ દરજ્જો આપવામાં આવે છે.
- > અમેરિકાએ સૌપ્રથમ 1989માં ઓસ્ટ્રેલિયા, ઈજિપ્ત, ઈઝરાયેલ, જાપાન અને સાઉથ કોરિયા એમ કુલ પાંચ દેશોને આ દરજ્જો આપ્યો હતો.
- > ત્યારબાદ અમેરિકાએ પાકિસ્તાન (2004), અફઘાનિસ્તાન (2012) સહિત અનેક દેશોને આ દરજ્જો આપ્યો છે.
- > તાજેતરમાં વર્ષ 2019માં ભારત અગાઉ બ્રાઝિલને આ દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે.

⇒ NATO :-

- > NATOનું પૂરું નામ 'નોર્થ એટલાન્ટિક ટ્રીટી ઓર્ગનાઈઝેશન' છે.
- > નાટો એક અર્ધસરકારી સૈન્ય ગઠબંધન છે.
- > તેની સ્થાપના, એપ્રિલ, 1949ના રોજ થઈ હતી.
- > અમેરિકા, કેનેડા તથા પશ્ચિમ યુરોપના 10 દેશો સહિત કુલ 12 દેશો દ્વારા વોશિંગ્ટન સંધિ (અથવા તો ઉત્તર એટલાન્ટિક સંધિ) પર હસ્તાક્ષર કરીને તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > તેનું હેડક્વાર્ટર્સ બેલ્જિયમના બ્રુસેલ્સ ખાતે આવેલું છે.
- > નાટોની સ્થાપનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ઉત્તર અમેરિકા અને યુરોપના દેશોને તેમની સામૂહિક સુરક્ષા માટે એકજૂથ કરવાનો છે.
- > આ માટે રાજકીય, આર્થિક, વૈજ્ઞાનિક તથા સૈન્ય ક્ષેત્રે એકબીજા દેશોને સહયોગ આપવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે.
- > નાટો દેશો દ્વારા 'સંગઠિત રક્ષણ'નો સિદ્ધાંત સ્વીકારવામાં આવ્યો છે. આ સિદ્ધાંત અનુસાર જો નાટોના સભ્ય દેશોમાંથી કોઈ એક દેશ અથવા તો એકથી વધુ દેશો વિરુદ્ધ સશસ્ત્ર હુમલો કરવામાં આવે, તો તે હુમલો નાટોના તમામ દેશો વિરુદ્ધ ગણાશે.

⇒ નોંધ :-

- (1) નાટોનું ઔપચારિક નામ 'Organisation du Traite de l'Atlantique Nord' છે. તેને ટૂંકમાં OTAN તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- (2) નાટોમાં વર્તમાન સમયે (10 જુલાઈ, 2019ની સ્થિતિએ) 29 સભ્ય દેશો છે.
- (3) નાટોમાં સૌથી છેલ્લે શામેલ થનાર દેશનું નામ મોન્ટેનેગ્રો છે. મોન્ટેનેગ્રો 5 જૂન, 2017ના રોજ નાટોનું સભ્ય બન્યું હતું.
- (4) નાટોના સભ્ય દેશોમાં કેનેડા, ફ્રાન્સ, ઈટાલી, બ્રિટન, અમેરિકા, ગ્રીસ, તુર્કી, જર્મની, સ્પેન વગેરે દેશોનો સમાવેશ થાય છે.
- (5) નાટોના 29 સભ્ય દેશોમાં ભારત, ચીન, રશિયા, જાપાન, ઓસ્ટ્રેલિયા, દક્ષિણ કોરિયા વગેરે દેશોનો સમાવેશ થતો નથી.

અમેરિકામાં ગ્રીન કાર્ડ પરની દેશ આધારિત

7 ટકા મર્યાદા રદ કરતો ખરડો પસાર

- > વિશ્વના જુદા જુદા અનેક દેશોમાંથી દર વર્ષે હજારો લોકો નોકરી કે ધંધા-રોજગાર અર્થે અમેરિકામાં આવે છે.
- > આવા બિન અમેરિકન લોકોએ જો અમેરિકામાં સ્થાયી થવું હોય અને અમેરિકાના કાયદેસરના કાયમી નિવાસી બનવું હોય તો અમેરિકાનું 'Green Card' મેળવવું જરૂરી છે.

⇒ 'ગ્રીન કાર્ડ' અંગે અત્યાર સુધી શું જોગવાઈ હતી ?

- > અત્યાર સુધી અમેરિકા દ્વારા દર વર્ષે લગભગ 1,40,000 જેટલા નવા 'ગ્રીન કાર્ડ' આપવામાં આવતા હતા.
- > આ 1,40,000 'ગ્રીન કાર્ડ'માંથી કયા દેશને કેટલા ગ્રીન કાર્ડ આપવા એ માટે અમેરિકાએ દરેક દેશ માટે 7 ટકાની મર્યાદા નક્કી કરી હતી.
- > આથી, દર વર્ષે ઈશ્યુ થતા કુલ ગ્રીન કાર્ડમાંથી દરેક દેશને 7 ટકા ગ્રીન કાર્ડ આપવામાં આવતા હતા.

⇒ તાજેતરમાં પસાર થયેલા બિલમાં કઈ જોગવાઈ છે ?

- > અમેરિકામાં તાજેતરમાં પસાર થયેલા બિલમાં કરવામાં આવેલી જોગવાઈ અનુસાર –
- (1) રોજગાર આધારિત ગ્રીન કાર્ડમાં દેશ દીઠ 7 ટકાની મર્યાદા હટાવી દેવામાં આવી છે.
- (2) પરિવાર આધારિત ગ્રીન કાર્ડમાં દેશ દીઠ 7 ટકાની મર્યાદા વધારીને 15 ટકા કરવામાં આવી છે.
- > અમેરિકાના આ નિર્ણયથી સૌથી વધુ ફાયદો ભારતના IT પ્રોફેશનલ્સને થશે. અમેરિકામાં H-1B વિઝા ધરાવતા હજારો ભારતીયો ગ્રીન કાર્ડ મળે તેની વર્ષોથી રાહ જોઈ રહ્યા છે.

⇒ અમેરિકામાં આ માટે કયું બિલ પસાર કરવામાં આવ્યું છે ?

- > તાજેતરમાં અમેરિકાની સંસદની પ્રતિનિધિ સભામાં આ માટે The fairness for High-Skilled Immigrants Act 2019 અથવા HR 1044 નામનું બિલ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > જે 365 વિરુદ્ધ 65 મતોથી પસાર થઈ ગયું છે.
- > હવે અમેરિકાની સંસદના બીજા ગૃહ સેનેટમાં પસાર થયા બાદ આ બિલ કાયદાનું સ્વરૂપ લેશે.

⇒ નોંધ :-

- (1) પ્રતિનિધિ સભા (House of Representatives)એ અમેરિકાની સંસદનું નીચલું ગૃહ છે.

- (2) પ્રતિનિધિ સભામાં 435 વોટિંગ મેમ્બર અને 6 નોન વોટિંગ મેમ્બર હોય છે.
- (3) જ્યારે સેનેટ (Senate) એ અમેરિકાની સંસદનું ઉપલું ગૃહ છે. તેમાં કુલ 100 સભ્યો હોય છે.

શારદા પીઠ કોરિડોર ખોલવા માટે પાકિસ્તાન સહમત

- > ભારતના હિંદુ શ્રદ્ધાળુઓ માટે પાકિસ્તાનના POK (પાકિસ્તાન ઓક્યુપાઇડ કાશ્મીર)માં આવેલા શારદા પીઠ કોરિડોરને ખોલવા માટે પાકિસ્તાન સહમત થઈ ગયું છે.
- > પાકિસ્તાનના ગુરૂદ્વારા કરતારપુર સાહિબ અને ભારતના પંજાબના ગુરદાસપુર જિલ્લાના ડેરા બાબા નાનક વચ્ચે કોરિડોર શરૂ કરવા માટે સહમતિ આપ્યા બાદ હવે પાકિસ્તાન ભારત માટે શારદા પીઠ કોરિડોર ખોલવા સહમત થયું છે.

શારદા પીઠ :-

- > પાકિસ્તાનના કબજાવાળા કાશ્મીરમાં આવેલું શારદા પીઠ હિંદુઓનું પ્રસિદ્ધ મંદિર છે.
- > શ્રીનગરથી 130 કિમી દૂર આવેલું શારદા પીઠ દેવી સતીના 18 મહાશક્તિ પીઠોમાંનું એક છે.
- > ભારતીય હિંદુ માન્યતા અનુસાર દેવી સતીનો અહીં જમણો હાથ પડ્યો હોવાનું માનવામાં આવે છે.
- > શારદા પીઠમાં દેવી સરસ્વતીની પૂજા-અર્ચના કરવામાં આવે છે.
- > ભારતમાં પ્રાચીન સમયમાં આ શારદા પીઠ વિદ્યાની સાધના માટેનું મહત્વનું કેન્દ્ર હતું.
- > ઋષિ પાણિનીએ 'અષ્ટાધ્યાયી' નામના તેમના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથની રચના આ શારદા પીઠમાં જ કરી હોવાનું કહેવાય છે.
- > આ મંદિરનું નિર્માણ મહારાજા અશોકના સમયમાં થયું હતું.
- > આ મંદિરની બાજુમાં 'માદોમતી' નામનું એક તળાવ પણ આવેલું છે. આ તળાવના જળનું હિન્દુ શ્રદ્ધાળુઓ માટે વિશેષ મહત્વ છે.
- > આ મંદિરનું સૌથી છેલ્લી વખત સમારકામ મહારાજા ગુલાબ સિંહે ઓગણીસમી સદીમાં કરાવ્યું હતું.
- > અહીં વર્ષ 2005માં આવેલા ભૂકંપમાં આ મંદિરને ઘણું નુકશાન થયું હતું.
- > નોંધ : ઋષિ કશ્યપના નામથી આ મંદિરને 'કશ્યપપુર' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

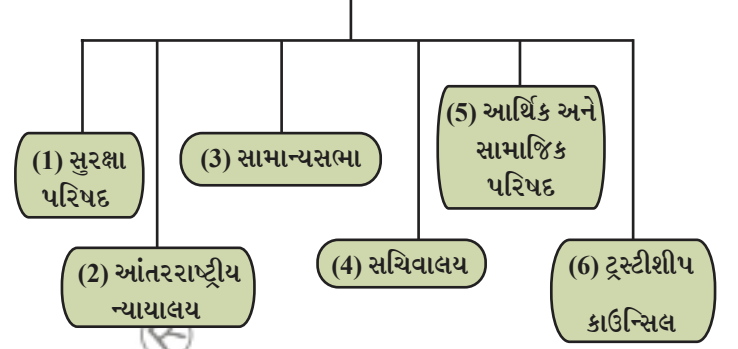
યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા મસૂદ અઝહર વૈશ્વિક આતંકવાદી જાહેર

- > 1 મે, 2019ના રોજ યુનાઈટેડ નેશન્સની સુરક્ષા પરિષદની પ્રતિબંધિત આતંકીઓની યાદીમાં મસૂદ અઝહરનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ સાથે જ પાકિસ્તાનમાં હયાત આતંકવાદી સંગઠન જેશ-એ-મોહમ્મદનો વડો અને પુલવામા હુમલાનો માસ્ટર માઈન્ડ મસૂદ અઝહર 'આંતરરાષ્ટ્રીય આતંકવાદી' જાહેર થઈ ગયો છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રમાં રહેલા ભારતના રાજદૂત શ્રી સૈયદ અકબરુદ્દીને આ માહિતી આપી હતી.
- > મસૂદ અઝહરને 'વૈશ્વિક આતંકી' જાહેર કરવા માટે છેલ્લા 10 વર્ષથી ભારત પ્રયાસ કરી રહ્યું હતું.
- > જેમાં અંતે ભારતને સફળતા મળી છે. જે પાકિસ્તાન અને ચીન સામે કૂટનીતિક દ્રષ્ટિએ ભારતનો વ્યૂહાત્મક વિજય છે. કારણ કે સતત છેલ્લા 10 વર્ષથી પોતાના વીટો પાવરનો ઉપયોગ કરીને ચીન આતંકી મસૂદ અઝહરને બચાવી રહ્યું હતું.

=> United Nationsની Security Council શું છે ?

- > યુનાઈટેડ નેશન્સની Security Council (સુરક્ષા પરિષદ) એ યુનાઈટેડ નેશન્સના મુખ્ય છ અંગોમાંનું એક અંગ છે.

સંયુક્ત રાષ્ટ્રના મુખ્ય છ અંગો

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રના આ મુખ્ય છ અંગોમાંથી સુરક્ષા પરિષદ (Security Council)નું મુખ્ય કાર્ય આંતરરાષ્ટ્રીય શાંતિ અને સલામતી જાળવવાનું છે.
- > આ માટે સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સુરક્ષા પરિષદ પ્રસ્તાવો દ્વારા નીચેના નિર્ણયો લઈ શકે છે :
 - (1) આંતરરાષ્ટ્રીય શાંતિ જાળવવા માટેની કાર્યવાહી કરવી.
 - (2) આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રતિબંધો મૂકવા.
 - (3) લશ્કરી કાર્યવાહી કરવી.

=> સુરક્ષા પરિષદ (Security Council)ના સભ્યો :-

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સુરક્ષા પરિષદમાં 5 કાયમી અને 10 અલ્પકાલિક સભ્યો મળીને કુલ 15 સભ્ય હોય છે.
- > જેમાં પાંચ કાયમી સભ્યોમાં ચીન, ફ્રાન્સ, રશિયા, બ્રિટન અને અમેરિકાનો સમાવેશ થાય છે.
- > જ્યારે બાકીના 10 સભ્યોની મુદત 2 વર્ષ માટેની હોય છે. આ દસ સભ્યોને ક્ષેત્રીય આધારે સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સામાન્ય સભા દ્વારા ચૂંટવામાં આવે છે.
- > આ 10 સભ્યોમાંથી દર વર્ષે 5 સભ્યોની ચૂંટણી થાય છે.
- > સુરક્ષા પરિષદના અધ્યક્ષ દર મહિને મૂળાક્ષર પ્રમાણે બદલાય છે. સુરક્ષા પરિષદના કોઈપણ સભ્ય તેના અધ્યક્ષ બની શકે છે.

=> સુરક્ષા પરિષદમાં પ્રસ્તાવ મંજૂર કરી રીતે થાય છે ?

- > સુરક્ષા પરિષદમાં કોઈપણ પ્રસ્તાવ તેના કુલ સભ્યોની બહુમતી દ્વારા પસાર કરવામાં આવે છે.
- > જોકે, સુરક્ષા પરિષદના પાંચ કાયમી સભ્યોને 'વીટો પાવર' આપવામાં આવ્યો છે.
- > આથી સુરક્ષા પરિષદના આ પાંચ કાયમી સભ્યોમાંથી જો કોઈ એક સભ્ય પણ પ્રસ્તાવ અંગે અસહમત હોય તો તે બહુમતી ધરાવતો પ્રસ્તાવ પણ પોતાના 'વીટો પાવર'નો ઉપયોગ કરીને રોકી શકે છે.
- > અત્યાર સુધી ચીન પોતાના વીટો પાવરનો ઉપયોગ કરીને જ મસૂદ અઝહરને વૈશ્વિક આતંકી જાહેર કરવાનો પ્રસ્તાવ રોકતું આવ્યું હતું.

રશિયાએ વિશ્વની સૌથી લાંબી સબમરિન લોન્ચ કરી

- > રશિયા દ્વારા તાજેતરમાં વિશ્વની સૌથી લાંબી સબમરિન લોન્ચ કરવામાં આવી છે.

- > 604 ફૂટ લંબાઈની આ સબમરિનનું નામ 'બેલગોરોડ' છે.
- > રશિયાના બેલગોરોડ નામના શહેરના નામ પરથી આ સબમરિનનું નામરાખવામાં આવ્યું છે.
- > રશિયાના Sevmasht નામના શિપયાર્ડ પરથી આ સબમરિન લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ સ્પેશિયલ મિશન સબમરિનને Project 09852 તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

વિશ્વમાં મેલેરિયાની પ્રથમ રસી મલાવીમાં લોન્ચ

- > તાજેતરમાં 23 એપ્રિલ, 2019ના રોજ આફ્રિકી દેશ મલાવીમાં વિશ્વની મેલેરિયાની પ્રથમ રસી લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ રસી પાંચ મહિનાથી બે વર્ષ સુધીના બાળકો માટે છે. આ રસી (Vaccine)નું નામ RTS-S અને તેનું વ્યાપારિક નામ Mosquirix છે.
- > આ રસી તૈયાર કરવા માટે આશરે 30 વર્ષનો સમય લાગ્યો હતો.
- > વૈજ્ઞાનિકોના મતે આ રસીની મદદથી બાળકોમાં મેલેરિયાના નિયંત્રણમાં સફળતા મળશે.
- > મલાવી બાદ આફ્રિકી દેશ ઘાના અને કેન્યામાં પણ આ રસીનો પ્રારંભ કરવામાં આવશે.

=> નોંધ :-

- (1) એક રિપોર્ટ અનુસાર આ બિમારીથી દર વર્ષે આશરે 4.35 લાખ લોકોના મોત થાય છે.
- (2) મેલેરિયાની બિમારીને કારણે વિશ્વમાં સૌથી વધુ મૃત્યુ આફ્રિકામાં થાય છે. WHOના મતે આફ્રિકામાં આ બિમારીને કારણે દર વર્ષે આશરે 2.5 લાખ બાળકોના મોત થાય છે.

=> મેલેરિયા વિશે :-

- > મેલેરિયા એ મચ્છરથી ફેલાતો ચેપી રોગ છે.
- > તે ચેપગ્રસ્ત માદા એનોફીલીસસ (Anopheles) મચ્છરના ડંખથી ફેલાય છે.
- > આ રોગ થવાનું મુખ્ય કારણ પ્લાઝમોડિયમ જૂથના કેટલાક પરજીવીઓ છે.
- > જેમાં ફાલ્સીપેરમ નામના પ્લાઝમોડિયમને સૌથી ઘાતક માનવામાં આવે છે.
- > આફ્રિકા સહિત વિશ્વના તમામ ભાગોમાં મેલેરિયાથી સૌથી વધુ મૃત્યુ આ ફાલ્સીપેરમ નામના પ્લાઝમોડિયમને કારણે જ થાય છે.
- > મેલેરિયાના લક્ષણોમાં તાવ, થાક, ઉલ્ટી, માથાનો દુઃખાવો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ચીને પાણી અને જમીન પર ચાલનારું વિશ્વનું પહેલું ફાઈટર ડ્રોન બનાવ્યું

- > તાજેતરમાં ચીને પાણી અને જમીન પર ચાલનારા વિશ્વના પહેલા ફાઈટર ડ્રોનનું સફળ પરીક્ષણ કર્યું છે.
- > આ ફાઈટર ડ્રોનને 'મરિન લિઝાર્ડ' નામ આપવામાં આવ્યું છે.
- > આ ફાઈટર ડ્રોનને સેટેલાઈટ મારફત કંટ્રોલ કરી શકાય છે. તેની મારક ક્ષમતા 1200 કિમી સુધીની છે.

અમેરિકામાં વિશ્વના સૌથી મોટા વિમાને પ્રથમ સફળ ઉડાન ભરી

- > તાજેતરમાં અમેરિકામાં વિશ્વના સૌથી મોટા વિમાને પ્રથમ સફળ ઉડાન ભરી હતી.

- > અમેરિકામાં કેલિફોર્નિયાના મોઝાવે રણની ઉપર વિશ્વના સૌથી મોટા આ વિમાનનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.

=> વિમાનની વિશેષતા :-

- > આ વિમાન બે એરક્રાફ્ટ બોડીવાળું વિમાન છે, જે પરસ્પર જોડાયેલું છે. ઉપગ્રહના લોન્ચ પેડ તરીકે આ વિમાનની ડિઝાઈન તૈયાર કરવામાં આવી છે.
- > તેમાં 6 બોઈંગ 747 એન્જિન લગાવવામાં આવ્યા છે.
- > તેની પાંખોની લંબાઈ અમેરિકન ફૂટબોલ મેદાનથી પણ વધારે એટલે કે 385 ફૂટ છે.
- > કાર્બન ફાઈબરથી બનેલા આ વિમાનમાં 28 પૈડા છે.
- > સ્ટ્રેટોલોન્ચ સિસ્ટમ્સ કોર્પોરેશન નામની અમેરિકાની કંપની દ્વારા આ વિમાનને બનાવવામાં આવ્યું છે. માર્કોસોફ્ટના સહ સ્થાપક શ્રી પોલ એલન દ્વારા 2011માં આ કંપનીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > તેની પ્રથમ ઉડાનમાં આ વિમાન આશરે 302 કિમી પ્રતિ કલાકની ઝડપે ઉડતા આશરે 17,500 ફૂટની ઊંચાઈ સુધી ગયું હતું.
- > આ વિમાનને 'ROC' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > આ ઉપરાંત આ વિમાનને 'Scaled Composites Model 351 Stratolaunch' અથવા તો ટૂંકમાં Stratolaunch તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

નેપાળ અને શ્રીલંકાના પ્રથમ ઉપગ્રહ સફળતાપૂર્વક લોન્ચ

- > 17 એપ્રિલ, 2019ના રોજ નેપાળનો પ્રથમ ઉપગ્રહ 'નેપાળી સેટ-1' (Nepali Sat-1) તથા શ્રીલંકાનો પ્રથમ ઉપગ્રહ 'રાવણ-1' (Raavana-1) સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કરવામાં આવ્યો છે.
- > અમેરિકાની અવકાશ સંસ્થા નાસા દ્વારા અમેરિકાના વર્જિનિયા ખાતે આવેલા રોકેટ લોન્ચિંગ સેન્ટર ખાતેથી Antares 230 નામના રોકેટ દ્વારા આ બંને ઉપગ્રહો લોન્ચ કરવામાં આવ્યા હતા.
- > આ બંને ઉપગ્રહોનું નિર્માણ 'Project BIRDS' અંતર્ગત જાપાનની ક્યુશુ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજીમાં થયું છે.

=> Nepali Sat-1 :-

- > 'નેપાળી સેટ-1' એ નેપાળનો પ્રથમ ઉપગ્રહ છે.
- > શ્રી આભાસ માસ્કે અને શ્રી હરિરામ શ્રેષ્ઠ નામના નેપાળના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા જાપાનની 'ક્યુશુ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી'માં આ ઉપગ્રહનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. 1.3 કિલોગ્રામ વજનનો આ ઉપગ્રહ રૂપિયા 2 કરોડના ખર્ચે તૈયાર થયો છે.
- > 'નેપાળી સેટ-1' એ નેપાળનો 'Research Satellite' છે.
- > આ સેટેલાઈટની મદદથી નેપાળ વિશેની વિસ્તૃત ભૌગોલિક માહિતી એકત્ર કરવામાં આવશે.
- > આ સેટેલાઈટ Bird NPL તરીકે પણ ઓળખાય છે.

=> Raavana-1 :-

- > 'રાવણ-1' એ શ્રીલંકાનો પ્રથમ ઉપગ્રહ છે.
- > 1.05 કિલોગ્રામ વજનના આ ઉપગ્રહનો કાર્યકાળ દોઢ વર્ષનો છે.
- > આ ઉપગ્રહ શ્રીલંકા તથા તેના પાડોશી દેશોના ચિત્રો લેવા માટે લોન્ચ કરવામાં આવ્યો છે.

સમગ્ર દેશમાં 5G સેવા લોન્ચ કરનાર

દક્ષિણ કોરિયા વિશ્વનો પહેલો દેશ બન્યો

- > 3 એપ્રિલ, 2019ના રોજ દક્ષિણ કોરિયાના સીયોલ ખાતે રાષ્ટ્રીય 5G સેવા લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- > આ સાથે જ દક્ષિણ કોરિયા સમગ્ર દેશમાં 5G સેવા લોન્ચ કરનાર વિશ્વનો પ્રથમ દેશ બની ગયો છે.

=> નોંધ :- આ અગાઉ તાજેતરમાં ચીનના શાંઘાઈનો હોંગકોઉ જિલ્લો વિશ્વનો પ્રથમ 5G જિલ્લો બન્યો હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો.

મોઝાંબિકમાં ચક્રવાતી તોફાન 'ઈદાઈ'થી ભારે નુકશાન

- > તાજેતરમાં મોઝાંબિકના બીરા નામના બંદરે ત્રાટકેલા 'ઈદાઈ' નામના ચક્રવાતી તોફાનને કારણે ભારે નુકશાન થયું હતું.
- > આ સંજોગોમાં મોઝાંબિકમાં મદદ માટે ભારતીય નૌસેના સૌથી પહેલા પહોંચી ગઈ હતી.
- > જેમાં મોઝાંબિકમાં સહાયતા માટે ભારતીય નૌસેનાના સુજાતા, સારથી અને શાર્દૂલ નામના ત્રણ જહાજોએ ભાગ લીધો હતો.

UNEAના ચોથા સભમાં ભારતે પ્રથમ વખત પર્યાવરણ સંબંધિત બે પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યા

- > તાજેતરમાં 11થી 15 માર્ચ, 2019 દરમિયાન કેન્યાની રાજધાની નૈરોબીમાં United Nations Environment Assembly - UNEA (સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પર્યાવરણ સભા)ના ચોથા સત્રનું આયોજન થયું હતું.
- > UNEAના આ સત્રમાં ભારતે સૌપ્રથમ વખત પર્યાવરણ સંબંધિત બે પ્રસ્તાવો રજૂ કર્યા હતા.
- > આ બે પ્રસ્તાવોમાં (1) સિંગલ યુઝ પ્લાસ્ટિક અને (2) સસ્ટેઈનેબલ નાઈટ્રોજન મેનેજમેન્ટ સંબંધિત પ્રસ્તાવોનો સમાવેશ થાય છે.
- > UNEA દ્વારા સર્વસંમતિથી ભારતના આ બંને પ્રસ્તાવોને સ્વીકારવામાં આવ્યા છે.
- > વિશ્વમાં નાઈટ્રોજનને કારણે થતા પ્રદૂષણને અને પ્લાસ્ટિકને કારણે થતા પર્યાવરણના નુકશાનને અટકાવવા માટે ભારત દ્વારા આ પ્રસ્તાવ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. UNEA-4ની થીમ યુનાઈટેડ નેશન્સ એનવાયર્નમેન્ટ એસેમ્બલીની આ વર્ષની થીમ 'Innovative Solutions for Environmental Challenges and Sustainable Production and Consumption' હતી.

મુરે ગેલ-મન

- > નોબેલ વિજેતા ભૌતિક શાસ્ત્રી મુરે ગેલ-મન (Murray - Gell - mann)નું 89 વર્ષની વયે ન્યુ મેક્સિકોમાં નિધન થયું છે. સબએટોમીક પાર્ટીકલના ક્ષેત્રમાં તેનો ફાળો મહત્વનો છે.
- > તેઓને 1969માં નોબેલ પારીતોષ ભૌતિક વિજ્ઞાન (Physics) વિષયમાં મળ્યું હતું. આ પારીતોષ તેમને પ્રારંભિક કણો (Elementary particles) અને તેમની ક્રિયા-પ્રતિક્રિયાઓના વર્ગીકરણ સંબંધિત યોગદાન અને શોધ માટે મળ્યું હતું.

લેફ્ટનન્ટ જનરલ શૈલેષ ટિનાઈકર

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના દક્ષિણ સુદાનના મિશન(UNMISS)માં નવા ફોર્સ કમાન્ડર તરીકે ભારતીય સેનાના લેફ્ટનન્ટ જનરલ શૈલેષ ટિનાઈકરની નિમણૂક કરવામાં આવી છે. આ નિમણૂક સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના સેક્રેટરી જનરલ એન્ટોનીઓ ગ્યુટેરેસ દ્વારા કરવામાં આવી છે.
- => UNPKF વિશે :-
- > તેનું પૂરું નામ United Nations Peace Keeping Force છે.
- > ભારત આ શાંતિ સેનામાં ચોથો સૌથી મોટો ફાળો આપતો દેશ છે.
- > હાલમાં ભારત દ્વારા 6400 સૈન્ય તથા પોલીસ જવાનો આ શાંતિ સૈન્યમાં કાર્યરત છે.
- > આ શાંતિ સૈન્યો મુખ્યત્વે (ભારત સામેલ હોય તેવાં) મધ્ય પૂર્વ, લેબનન, અબેયી, પશ્ચિમી સહારા, હૈતી, સાયપ્રસ, દક્ષિણ સુદાન અને ડેમોક્રેટીક રીપબ્લીક ઓફ કોંગોમાં ચાલુ છે.

ASEAN + 3

- > ચીન દ્વારા 'મુક્ત વેપાર સંગઠન/કાર' ASEAN + 3 ની વાત ઉપર ભાર મુકવામાં આવ્યો છે. હાલમાં યોજાયેલા પૂર્વ એશિયા સંમેલનમાં ચીન દ્વારા આ વાત મૂકવામાં આવી હતી.
- > RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership) માં 16 સભ્યો છે. જેમાં 10 સભ્યો આશિયાનના અને 6 સભ્યોમાં ચીન, જાપાન, દક્ષિણ કોરીયા, ભારત, ઓસ્ટ્રેલીયા અને ન્યુઝીલેન્ડનો સમાવેશ થાય છે.
- > ચીન દ્વારા પ્રસ્તાવિત ASEAN + 3 માં 10 સભ્યો આશિયાનના અને જાપાન, ચીન તથા દક્ષિણ કોરીયા સમાવીષ્ટ છે.

ન્યુઝીલેન્ડનું સુખાકારી (Wellbeing) બજેટ

- > ન્યુઝીલેન્ડ પ્રથમ દેશ બન્યો છે જેણે પોતાનું સુખાકાર બજેટ રજૂ કરેલું હોય.
- > આ અંતર્ગત અપેક્ષિત જીવન, ભણતરનું પ્રમાણ, વાયુ ગુણવત્તા અને 'સંબંધતાનો અહેસાસ' (A sense of belonging)ને સમાવવામાં આવેલ છે.
- > તેઓ દ્વારા માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સ્થાનિક સુખાકારી (Indigenous Wellbeing) અને બાળકોની ગરીબી ઉપર વધુ ભર્ય કરવામાં આવશે. અન્ય દેશો દ્વારા પણ આવી શરૂઆતો કરવામાં આવેલ છે પરંતુ ગંભીરતાથી પોતાના બજેટ-ભર્યમાં સમાવેલ હોય તેવો આ દેશ પ્રથમ છે.

યુ. એન. હેબીટેટ

- > નૈરોબીમાં યોજાયેલી યુ.એન. હેબીટેટની એસેમ્બલીમાં ભારત એકિઝક્યુટિવ બોર્ડમાં ચૂંટાણું છે.
- > યુ.એન. હેબીટેટનું પૂરું નામ 'યુનાઈટેડ નેશન્સ હુમન સેટલમેન્ટ પ્રોગ્રામ' છે, આ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર હેઠળનો એક પ્રોગ્રામ છે. જે શહેરોના વધુ સારા ભવિષ્ય તરફ કામ કરે છે.
- > તેનું લક્ષ્ય સામાજિક અને પર્યાવરણીય રીતે ટકાઉ (સસ્ટેઈનેબલ) માનવ વસાહતોના વિકાસ અને બધા માટે પૂરતી આશ્રયની સિદ્ધિઓને પ્રોત્સાહન આપવાનું છે. (Sustainable Human Settlement and Shelter for all)
- > વર્ષ 1976ની વેનકુવર, કેનેડાની પહેલી સંયુક્ત રાષ્ટ્રની કોન્ફરન્સ, 'હુમન સેટલમેન્ટ્સ એન્ડ સસ્ટેઈનેબલ અર્બન ડેવલપમેન્ટ (Habitat-I) (માનવ વસાહત અને ટકાઉ શહેરી વિકાસ)ના પરિણામ સ્વરૂપ 1978માં યુ.એન. હેબીટેટની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > તેનું વડું મથક કેન્યાના નૈરોબીમાં સ્થિત છે.
- > તે 'યુનાઈટેડ નેશન ડેવલપમેન્ટ ગ્રુપ'નું સભ્ય છે.
- > યુ.એન. હેબીટેટનો આદેશ (મેન્ડેટ) એ 1996માં ઈસ્ટાંબુલ, તર્કીમાં યોજાયેલ 'યુ.એન. કોન્ફરન્સ ઓન હુમન સેટલમેન્ટ્સ' (Habitat-II) દ્વારા અપનાવામાં આવેલ એજન્ડામાંથી લેવામાં આવેલ છે.
- > વર્લ્ડ અર્બન ફોરમ :- આ એક આંતરરાષ્ટ્રીય કોન્ફરન્સ છે જે શહેરોના મુદ્દાઓ તરફ કાર્ય કરે છે અને યુ.એન. હેબીટેટ દ્વારા આયોજિત છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા ઓક્ટોબર મહિનાના પ્રથમ સોમવારને 'વિશ્વ હેબીટેટ ડે' જાહેર કરવામાં આવેલ છે.
- > હેબીટેટ-III કોન્ફરન્સ ઈકવાડોરના ક્વીટો શહેરમાં 17-20 ઓક્ટોબર, 2016માં યોજાઈ હતી. (હેબીટેટ કોન્ફરન્સ દર 20 વર્ષે યોજાય છે.)
- > વર્ષ 2019માં યોજાયેલ બેઠક/એસેમ્બલીની થીમ આ હતી :- 'ઈનોવેશન ફોર બેટર ક્વોલીટી ઓફ લાઈફ ઈન સિટિઝ એન્ડ કોમ્યુનિટીઝ'.

=> **નેરોબી બેઠકના પરિણામો :-**

- > 152 મિલિયનનો ફાળો : શહેરોને વધુ ઈન્કલુઝીવ (સમાવિષ્ટ), સુરક્ષિત, રેઝિલિયન્ટ અને સસ્ટેઈનેબલ (ટકાઉ) બનાવવા સભ્ય દેશો કાર્ય કરશે.
- > સમુદાયો, શહેરો અથવા નગરો કે જે તેમના ઘન કચરા (સોલિડ વેસ્ટ)ના સંચાલનમાં સુધારો કરે છે અને તેમના કચરાના વ્યવસ્થાપન ખર્ચને ઘટાડે છે તેને જાહેરમાં 'વેસ્ટ-વાઈઝ-સિટીઝ' (Waste-Wise-Cities) તરીકે ઓળખવામાં આવશે.
- > આ પહેલ, સમુદાયો અને શહેરોને 'રિથીંક, રિડ્યુઝ, રિસાઈકલ, રિફ્યુઝ અને રિયુઝ વેસ્ટ'નું સૂચન કરે છે.
- > ઉપરાંત વર્ષ 2020-2025ના સમયગાળા માટેના યુ.એન. હુમન સેટલમેન્ટ પ્રોગ્રામનો 'સ્ટ્રેટેજિક પ્લાન' રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ પ્લાનનો હેતુ, બધા માટે જીવનની સ્થિતિ સુધારવા માટે, વિકાસ અને શાંતિના મુખ્ય પરિબલ તરીકે ટકાઉ શહેરીકરણને આગળ વધારવાનો છે.

ન્યુ સ્ટાર્ટ

- > રશિયાએ કહ્યું છે કે, તે 'ન્યુ સ્ટ્રેટેજિક આર્સ રીડક્શન ટ્રીટી' (START) થી દૂર જશે.
- > રશિયાએ કહ્યું છે કે યુ.એસ. આ નીતિની સમય મર્યાદા વધારવા માટે કોઈ રસ દાખવી રહ્યું નથી.
- > આ સંધિ દ્વારા બંને દેશોના પરમાણુ શસ્ત્રો અને મિસાઈલ્સની સંખ્યા પર મર્યાદા મુકવામાં આવે છે.

ભારતીય છોકરીનું UAEમાં સન્માન

- 22મી આવૃત્તિના 'એમિરેટ્સ રિસાઈકલીંગ એવોર્ડ્સ' દરમિયાન દુબઈ (UAE)માં આઠ વર્ષની ભારતીય મૂળની છોકરીને 'ઈકો ચેમ્પિયન્સ ઓફ રિસાઈકલીંગ' (Eco Champions of Recycling) એવોર્ડ મળેલ છે.
- આ ઈનામ તેને તેના પર્યાવરણ સ્વચ્છ રાખવાના કાર્ય માટે મળ્યું હતું. તેણીએ આશરે 14,914 kgનો કાગળ કચરો (Paper Waste) એકત્ર કર્યો હતો.
- ભારતીય મૂળની આ છોકરીનું નામ નીઆ ટોની (Nia Tony) છે.

યુ.એન. વિમેન (U.N. Women)

- સંયુક્ત રાષ્ટ્રના સેક્રેટરી જનરલ દ્વારા હાલમાં ભારતીય મૂળના અનિતા ભાટીયાને 'યુનાઈટેડ નેશન્સ એન્ટીટી ફોર જેન્ડર ઈકવાલીટી એન્ડ ધ એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેન' (યુ.એન. વિમેન)ના રિસોર્સ મેનેજમેન્ટ, સસ્ટેઈનેબીલીટી એન્ડ પાર્ટનરશીપના નાયબ કાર્યકારી નિયામક (Deputy Executive Director) નિમવામાં આવેલા છે.

=> **યુ.એન. વિમેન વિશે :-**

- > તે જાતીય સમાનતા અને મહિલાઓના સશક્તિકરણ માટે સમર્પિત સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સંસ્થા છે. તેની સ્થાપના 2010માં વિશ્વની જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા અને જાતીય સમાનતાને પ્રગતિ આપવા માટે કરવામાં આવી હતી.
- > તેનું વડું મથક ન્યુયોર્કમાં સ્થિત છે.
- > જીવનના દરેક પાસાઓમાં મહિલાઓ સમાન ભાગીદારી કરી શકે અને સસ્ટેઈનેબલ ડેવલપમેન્ટ ગોલ એ સ્ત્રીઓ માટે પણ પૂરા થાય તેના માટે તે કાર્ય કરે છે.

AWaRe

- > હાલમાં જ વિશ્વ સ્વાસ્થ્ય સંગઠન (WHO) દ્વારા એક વૈશ્વિક અભિયાન અંતર્ગત દરેક દેશોને પોતાના નવા ઓનલાઈન ટુલ AWaReનો ઉપયોગ કરવાનો આગ્રહ કર્યો છે.
- > ઉદ્દેશ :- સુરક્ષિત તથા અસરકારક રીતે એન્ટિબાયોટિક દવાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે નીતિ-નિર્માતાઓ અને સ્વાસ્થ્ય કાર્યકર્તાઓનું માર્ગદર્શન કરવું. ઉપરાંત રોગ પ્રતિરોધકતા આવી શકે તેવી જોખમવાળી દવાઓનું નિયંત્રણ કરવું.

=> **AWaRe વિશે :-**

- > AWaRe ટુલની રચના WHO Essential Medicines List દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.
- > આ ટુલ દ્વારા એન્ટિબાયોટિક દવાઓને ત્રણ સમૂહમાં વહેંચવામાં આવે છે.
- 1. Access :- એન્ટિબાયોટિકનો ઉપયોગ સૌથી સામાન્ય તથા ગંભીર ચેપોના ઈલાજ માટે થઈ શકે છે.
- 2. Watch :- સ્વાસ્થ્ય પ્રણાલિમાં એન્ટિબાયોટિક્સની દરેક સમયે ઉપલબ્ધતા.
- 3. Reserve :- એન્ટિબાયોટિક કે જેનો ઉપયોગ ખૂબ જ ઓછો કે સંરક્ષિત રીતે તથા છેલ્લા ઉપાય તરીકે જ થવો જોઈએ.

National Advanced Surface to Air Missile System - NASAMAS-II

- > યુ.એસ. દ્વારા NASAMAS-II વાયુ રક્ષા પ્રણાલિનું ભારતને વેચાણ મંજૂર કરવામાં આવ્યું છે.
- > તે NASAMASનું અપગ્રેડેડ વર્ઝન છે. તેની રચના નોર્વે અને યુ.એસ. દ્વારા સંયુક્ત રીતે કરવામાં આવેલી છે.
- > આ રક્ષા પ્રણાલી રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર દિલ્હીને હવાઈ હમલાઓથી બચવા માટે ઉપયોગી નીવડશે.
- > અમેરિકાના ન્યુયોર્કમાં થયેલા 9/11 આતંકવાદી હુમલા જેવા ખતરાઓ સામે આ પ્રણાલી સુરક્ષા આપી શકે છે.

આંતર રાષ્ટ્રીય નાગરિક ઉડ્ડયન સંસ્થા (International Civil Aviation Organization)

- > ICAOની કાઉન્સિલ (પરિષદ)માં ભારતના પ્રતિનિધિ તરીકે વરીષ્ઠ અધિકારી શૈફાલી જુનેજાને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા.
- > ICAO વિશે :-
- > ICAOની સ્થાપના 1944માં શિકાગો કન્વેન્શન (Convention on International Civil Aviation) હેઠળ કરવામાં આવેલ છે.
- > તેનું વડું મથક મોન્ટ્રીઆલ, કેનેડામાં છે.
- > ICAO એપ્રિલ, 1947થી અમલમાં આવી. તે જ વર્ષના ઓક્ટોબરમાં તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની આર્થિક અને સામાજિક પરિષદ સાથે સંકળાયેલી એક વિશિષ્ટ સંસ્થા બની હતી.

E - 2020

- > E - 2020 પહેલ મુજબ કુલ 21 દેશોમાં 2020 સુધીમાં મલેરિયાનો અંત લાવવાનું લક્ષ્ય છે.
- > આ પહેલ 2016માં શરૂ થઈ હતી.

- > WHO દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યું છે કે, આ 21 દેશોમાંથી 5 દેશોમાં વર્ષ 2018માં કોઈ પણ મલેરિયાનો સ્થાનિક કેસ નોંધાયો નથી. આ દેશો ચીન, ઈરાન, મલેશિયા, તિમોર-લેસ્તે અને એલ સાલ્વાડોર છે.

જોઈન્ટ કમ્પ્રેહેન્સીવ પ્લાન ઓફ એક્શન (JCPOA)

- > સામાન્ય રીતે JCPOAને 'ઈરાન ન્યુક્લીયર' કે 'ઈરાન ડીલ' તરીકે ઓળખાય છે. હાલમાં અમેરિકા અને ઈરાન વચ્ચેની તણાવયુક્ત પરિસ્થિતિઓને કારણે આ સંધિ ચર્ચામાં રહી છે. જુલાઈ 14, 2015 એ ઓસ્ટ્રીયાના વિયેના શહેરમાં ઈરાન અને P5+1 તથા યુરોપીયન યુનિયન (EU) સાથે આ કરાર શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- > કરારનો મુદ્દો 'ઈરાન ન્યુક્લીયર પ્રોગ્રામ'ને લગતો છે.
- > P5 એટલે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સુરક્ષા સમિતિ (UNSC)ના 5 કાયમી સભ્યો. આથી P5+1માં ચીન, ફ્રાંસ, રશિયા, યુ.કે., યુ.એસ. અને જર્મની નો સમાવેશ થાય છે. (+1 એટલે જર્મની).
- > આ કરાર અંતર્ગત ઈરાને તેના યુરેનીયમના વિવિધ જથ્થાને ઘટાડવાની તથા નષ્ટ કરવાની વાત કરવામાં આવેલ છે.

સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સુરક્ષા સમિતિ/પરિષદ (United Nations Security Council)

- > સુરક્ષા પરિષદમાં અસ્થાયી બેઠક માટેની ભારતની ઉમેદવારીને એશિયા-પેસિફિક જૂથ દ્વારા સર્વસંમતિથી સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. આ જૂથમાં પાકિસ્તાન સહિત 55 દેશોનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ પહેલા ભારત આ બેઠક માટે 8 વાર ચૂંટાય ચૂક્યું છે.
- > સુરક્ષા પરિષદમાં પાંચ કાયમી/સ્થાયી સભ્યોની સાથે 10 બિન કાયમી/અસ્થાયી સભ્યો પણ હોય છે. (વર્ષ 1965 સુધી અસ્થાયી સભ્યોની સંખ્યા 6 હતી) અસ્થાયી સભ્યોની ચૂંટણી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA) દ્વારા કરવામાં આવે છે. ચૂંટાવા માટે જે-તે બેઠકને અપાયેલા 2/3 મત જરૂરી છે. નિવૃત્ત થયેલ સભ્ય તરત જ ફરી ચૂંટાય શકે નહીં તેવી જોગવાઈ છે.
- > G4 બ્લોક :- આ બ્લોક સ્થાયી સભ્યોની સંખ્યા વધારી પોતાની સ્થાયી સભ્ય તરીકે નિમણૂક થાય તેવું ઈચ્છે છે. જેમાં જર્મની, જાપાન, બ્રાઝીલ અને ભારતનો સમાવેશ થાય છે.
- > કોફી કલબ :- G4 બ્લોકનું વિરોધ કરનાર સમૂહને કોફી કલબ કે Uniting for Consensus કહે છે. આ સમૂહમાં ઈટલી, સ્પેન, આર્જેન્ટીના, કેનેડા, મેક્સિકો, દક્ષિણ કોરીઆ અને પાકિસ્તાન છે.

વિવિધ વૈશ્વિક પ્રજાતિઓ

- > હાલમાં સમાચારમાં હોય તેવી વિવિધ વૈશ્વિક પ્રજાતિઓ/સમુદાયો નીચે મુજબ છે.
 1. મ્યાનમાર/બાંગ્લાદેશ : રોહિંગ્યા
 2. થાઈલેન્ડ : યાઓ(Yao), મોંગ(Hmong), કારેન(Karen) અને સી જીપ્સી(Sea Gypsies)
 3. સીરીયા : કુર્દ
 4. કુવૈત : બેદુઈન (Bedouin)
 5. ઈરાક : બિદૂન (Bidoon) અને ફૈલી કુર્દ (Faili Kurds)

અમદાવાદ-કોબે

- > વ્યાપાર, શિક્ષણ અને સાંસ્કૃતિક વિષયોમાં તકોનો વિકાસ કરવા, પ્રોત્સાહન વધારવા માટે અમદાવાદ અને કોબે વચ્ચે સિસ્ટર-સિટી એગ્રીમેન્ટ કરવામાં આવ્યો છે.
- > કોબે જાપાનના હોગો (Hyogo)વિસ્તારમાં આવેલું છે.

- > આ માટેનો MOU G20 સંમેલન દરમિયાન વડાપ્રધાન મોદી દ્વારા જાપાનના રાષ્ટ્રપતિ સાથે કરવામાં આવ્યો હતો.
- > અમદાવાદ એ યુનેસ્કો દ્વારા માન્ય 'વિશ્વ ધરોહર શહેર' (World Heritage City) છે તથા કોબે 'ક્રિએટીવ ડિઝાઈન સિટી' તરીકે જાણીતું છે. હાલમાં કોબેમાં સારા પ્રમાણમાં ગુજરાતી સમુદાય રહે છે.

=> અન્ય સિસ્ટર સીટી એગ્રીમેન્ટ:

દિલ્હી – બેઈજિંગ

બેંગ્લોર – ચેંગ્દુ

કોલકતા – કુનમીંગ

(નોંધ :- આ ત્રણે શહેર ચીનમાં આવેલા છે.)

યુરોપીયન હીટવેવ

- > યુરોપમાં ચાલી રહેલ હીટવેવ અંતર્ગત ફ્રાંસમાં સૌથી વધુ 45.9°C તાપમાન નોંધાઈ છે.
- > આ હીટવેવ અંતર્ગત યુરોપમાં ફ્લેશ ફ્લડ અને દાવાનળો પણ સર્જાયા છે.
- > વર્લ્ડ મીટીઓરોલોજીકલ ઓર્ગનાઈઝેશન (WMO)ના મત મુજબ, આ હીટવેવ એ આફ્રિકામાંથી આવતા ગરમ એરમાસ તથા ભારત, પાકિસ્તાન, મધ્ય પૂર્વ વિસ્તારના ભાગો અને ઓસ્ટ્રેલીયામાં જોવા મળેલી અતિશય ગરમીના કારણે સર્જાઈ છે. ઉપરાંત વધી રહેલા વૈશ્વિક તાપમાનને કારણે પણ હીટવેવ વધી રહી છે.

યુ.કે. ઈન્ડિયા એવોર્ડ્સ

- > લંડનમાં યોજાયેલો 'યુ.કે. – ઈન્ડિયા એવોર્ડ્સ' માં પીઠ બ્રિટીશ પત્રકાર સર માર્ક ટલી (Sir Mark Tully)ને 'લાઈફ ટાઈમ અચીવમેન્ટ એવોર્ડ' મળેલ છે.
- > તેમના ભારત-યુ.કે.ના સંબંધના ફાળા માટે તેમને આ એવોર્ડ મળેલ છે. તે દિલ્હીમાં BBC ના ભૂતપૂર્વ 'બ્યૂરો ચીફ' હતા.
- > આ ઉપરાંત પહેલાં તેમને રાણી એલિઝાબેથ II દ્વારા 'નાઈટ' (Knight) નું સન્માન અને ભારત સરકાર દ્વારા પદ્મભૂષણ પણ મળેલું છે.

ઈન્ટરનેશનલ ઓલમ્પિક કમિટી (IOC)

- > ઈન્ડિયન ઓલમ્પિક એસોસિએશનના અધ્યક્ષશ્રી નરીન્દર બતરા ઈન્ટરનેશનલ ઓલમ્પિક કમિટી (IOC)ના સભ્ય તરીકે ચૂંટાઈ આવ્યા છે. તેમનું આ પદ તેમને સ્વિત્ઝરલેન્ડના IOCના 134મા સત્રમાં મળ્યું છે.
- > રીલાયન્સના ચેરપર્સન શ્રીમતિ નીતા અંબાણી પણ વર્ષ 2016માં IOCના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયેલા છે.
- > IOC એ એક બિન-સરકારી રમત-ગમત માટેની સંસ્થા છે.
- > તેની સ્થાપના 23 જૂન 1894માં ફ્રાંસના પેરીસમાં થઈ હતી. તેનું વડું મથક લૌસાને (Lausanne), સ્વિત્ઝરલેન્ડમાં છે.

ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન એક્સપોર્ટ ઓર્ગનાઈઝેશન

- > નિકાસકોરોની સંસ્થા 'ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન એક્સપોર્ટ ઓર્ગનાઈઝેશન' (FIEO) દ્વારા શ્રી શરદ કુમાર શરાફને તેમના નવા અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટવામાં આવ્યાં છે.
- > FIEOની સ્થાપના વર્ષ 1965માં કરવામાં આવી હતી અને તેનું વડું મથક નવી દિલ્હીમાં આવેલું છે.
- > વાણીજ્ય મંત્રાલય – ખાનગી વ્યાપાર અને ઉદ્યોગ દ્વારા તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > તેના પ્રત્યક્ષ સભ્યોનો ભારતના નિકાસમાં ફાળો 70% છે.

એશિયન સ્નુકર ચેમ્પિયનશીપ

- > ભારતના પંકજ અડવાણી 35મી એશિયન સ્નુકર ચેમ્પિયનશીપમાં થાઈલેન્ડના પ્રતિસ્પર્ધકને હરાવીને વિજયી થયા છે. આ સાથે પંકજ અડવાણી એકમાત્ર એવા ખેલાડી બન્યા છે, જેણે પુરુષોની 'એશિયન સ્નુકર ચેમ્પિયનશીપ' દરેક ફોર્મેટમાં જીતી હોય.
- > પંકજ અડવાણીને 2004માં અર્જુન એવોર્ડ, 2006માં રાજીવ ગાંધી એવોર્ડ 2009માં પદ્મશ્રી અને 2018માં પદ્મભૂષણ એવોર્ડ મળેલ છે.
- > તેમના હુલામણા નામો 'ધ પ્રીન્સ ઓફ ઈન્ડિયા', 'ધ ગોલ્ડન બોય' અને 'ધ પ્રીન્સ ઓફ પૂને' છે.

ભૂટાનનો જળ વિદ્યુત પ્લાન્ટ

- > કેન્દ્રીય ભૂટાનના ટ્રોંગસા ઝોંગખાગ જિલ્લાની મંગડે-ચુ નદી પર 720 MWનો જળ વિદ્યુત પ્લાન્ટ બનાવવામાં આવ્યો છે.
- > રોયલ ભૂટાન સરકારના લક્ષ્ય મુજબ વર્ષ 2020 સુધીમાં 10,000 MW જળ વિદ્યુત મેળવવાની યોજના અંતર્ગત આ મંગડે-ચુ પ્લાન્ટ સ્થાપવામાં આવ્યો છે. આ યોજનામાં ભારત સરકાર પણ સહાય આપે છે.

ઈસ્ટર્ન ઈકોનોમીક ફોરમ

- > રશિયા દ્વારા 4થી 6 સપ્ટેમ્બર 2019 દરમિયાન 'વ્લાદીવોસ્તોક (Vladivostok)માં યોજનાર ઈસ્ટર્ન ઈકોનોમીક ફોરમ'માં ભારતમાં પ્રધાનમંત્રીને મુખ્ય મહેમાન તરીકે આમંત્રણ આપવામાં આવેલું છે.
- > 'ઈસ્ટર્ન ઈકોનોમીક ફોરમ'ની સ્થાપના વર્ષ 2015માં રશિયન ફેડરેશનના રાષ્ટ્રપતિના આદેશથી કરવામાં આવી હતી. દર વર્ષે વ્લાદીવોસ્તોકમાં આ ફોરમનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
- > પ્રથમ ઈન્ડિયા-રશિયા સ્ટ્રેટેજીક ઈકોનોમીક ડાયલોગ 2018માં સેંટ પીટર્સબર્ગમાં થયો હતો. આ બીજો ઈન્ડિયા-રશિયા સ્ટ્રેટેજીક ઈકોનોમીક ડાયલોગ-2019માં નવી દિલ્હીમાં યોજાયો હતો.

હાયાબુસા-2

- > જુલાઈ 12, 2019 એ જાપાનના હાયાબુસા-2 અવકાશયાને એસ્ટેરોઈડ (ઉલ્કા) રુયુગુ (Ryugu) પર બીજી વખત ટચડાઉન કરેલું હતું.
- > ઉલ્કાની સપાટીની નીચેથી પદાર્થ એકત્ર કરેલ હોય એવું આ પ્રથમ અવકાશયાન બન્યું છે.
- > આ અગાઉ હાયાબુસા અવકાશયાન જે સપ્ટેમ્બર, 2005 ઉલ્કા 'ઈતોકાવા'(Itokawa) પર ઊતર્યું હતું, તેણે પણ આ ઉલ્કાના અમુક પદાર્થો વર્ષ 2010માં પૃથ્વી પર પાછા લાવ્યા હતા.
- > હાયાબુસા-2 આશરે ડીસેમ્બર 2020માં પૃથ્વી પર પરત આવશે. રુયુગુ એ એક C-Type ઉલ્કા છે, મતલબ કે તે સૂર્યમંડળના અવશેષોમાંથી બનેલો છે.

રાખીને (રખાઈન) સ્ટેટ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ

- > હાલમાં ભારતે મ્યાનમારને 250 પ્રિ-ફેબ્રિકેટેડ ઘરો, બાંગ્લાદેશમાંથી પરત ફરેલા વિસ્થાપિત લોકો (રોહિંગ્યા) માટે આપવામાં આવેલાં છે.
- > આ ઘરો રાખીને સ્ટેટ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત ફાળવવામાં આવ્યાં છે.

- > વર્ષ 2017માં મ્યાનમાર સાથે આ પ્રોગ્રામ વિશે ભારત દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવેલાં હતાં, જે અંતર્ગત રોહિંગ્યા પ્રજા માટે રહેવાના ઘર જેવી માળખાગત સુવિધામાં ભારત દ્વારા મદદ કરવામાં આવશે તેમ નક્કી થયેલું હતું.

Gafa Tax

- > ફાંસની સંસદ દ્વારા પસાર કરવા આવેલાં કાયદા મુજબ – Google, Apple, Facebook and Amazon (Gafa) જેવી મોટી ડિજિટલ કંપની પર કર લેવામાં આવશે.
- > આવી કંપનીઓ ખૂબ વધુ નફો કમાતી હોવા છતાં દેશમાં નહિવત્ કર ભરતી હોય છે. આથી, હવેથી તેઓની કુલ વાર્ષિક આવક પર 3 ટકાના દરે કર લેવામાં આવશે.

ભૂટાન અને બાંગ્લાદેશને આંતરીક જળમાર્ગ દ્વારા જોડવામાં આવ્યાં

- > પ્રથમ વખત ભારત દ્વારા ભૂટાન અને બાંગ્લાદેશને આંતરીક જળમાર્ગ દ્વારા જોડવામાં આવ્યાં.
- > સૌપ્રથમ ભૂટાનમાંથી માલ-સામાન ભરેલો ટ્રક ભૂટાનના Phuentsholing માંથી નીકળીને આસામના ધુબરી સુધી પહોંચ્યો અને ત્યારબાદ ભારતના આંતરીક જળ-માર્ગ દ્વારા ધુબરીથી 600 કિમી કાપીને બાંગ્લાદેશના નારાયણગંજ સુધી આ સામાન પહોંચાડવામાં આવેલો છે.
- > તાજેતરમાં ભારતના પાડોશી દેશ ભૂટાનથી બાંગ્લાદેશ પથ્થરો મોકલવા માટે ભારતના અંતર્દેશીય જળમાર્ગ (Inland Waterway) નો ઉપયોગ થયો હતો.
- > કોઈ બે દેશો વચ્ચે માલની હેરફેર માટે ભારતના Inland Waterwayનો ઉપયોગ થયો હોય એવો આ પ્રથમ બનાવ હતો.
- > ભૂટાનથી બાંગ્લાદેશ પથ્થર મોકલવા માટે બ્રહ્મપુત્રા નદીના ભારત-બાંગ્લાદેશ પ્રોટોકોલ જળમાર્ગ (INDO - BANGLA Protocol Route)નો ઉપયોગ થયો હતો.
- > આ માટે 'ઈનલેન્ડ વોટરવેઝ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા' (IWAI)ના MV AAI નામના જહાજને આસામના ધુબરી ખાતેથી બાંગ્લાદેશના નારાયણગંજ સુધી જવા માટે રવાના કરવામાં આવ્યું હતું.
- > કેન્દ્રીય શિપિંગ મંત્રાલયનો સ્વતંત્ર હવાલો સંભાળતા મંત્રી શ્રી મનસુખ માંડવિયાએ ડિજિટલી લીલી ઝંડી બતાવીને આ જહાજનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.
- > આ માટે 'ઈન લેન્ડ વોટર ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા(IWAI)નું MV AAI નામનું જહાજ વાપરવામાં આવ્યું હતું. રસ્તા દ્વારા પરિવહનની સરખામણીએ જળ-માર્ગ પરિવહન દ્વારા 8થી 10 દિવસનો સમય બચ્યો છે. ઉપરાંત પરિવહન ખર્ચમાં 30%નો બચાવ પણ થયો છે.

અંશુલા કાંત

- > ભારતના શ્રીમતી અંશુલા કાંતને વિશ્વ બેંકના (WB) વહીવટી સંચાલક (MD) તથા મુખ્ય નાણાકીય અધિકારી (CFO-Chief Financial Officer) તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવેલાં છે. ઉપરાંત વિશ્વ બેંકના તે પ્રથમ મહિલા CFO બનશે.

- > વિશ્વ બેંકના MD તથા CFO તરીકેના તેમના મુખ્ય કાર્યો નીચે મુજબ રહેશે :
- > વિશ્વ બેંક સમૂહનું નાણાકીય અને જોખમ નિયમન
- > નાણાકીય અહેવાલો ઉપર દેખરેખ
- > નાણાકીય સ્ત્રોતોના સંકલન માટે વિશ્વબેંકના CEO સાથે કાર્ય કરવું.
- > આ અગાઉ તેઓ ભારતની SBIના CEO તથા MD હતા. સપ્ટેમ્બર 2018થી જ તેઓ વિશ્વ બેંકના સભ્ય તથા MD છે.

શિમલા સમજૂતી, 1972

- > 2 જુલાઈ, 1972માં વર્ષ 1971ના ભારત-પાકિસ્તાનના યુદ્ધ બાદ ભારતના પ્રધાનમંત્રી શ્રીમતિ ઈન્દિરા ગાંધી અને પાકિસ્તાનના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી જુલ્ફીકાર અલિ ભુટ્ટો વચ્ચે આ સમજૂતી કરવામાં આવેલી હતી.
- > તે માત્ર એક શાંતિ સમજૂતિ નહીં પરંતુ ભારત અને પાકિસ્તાનના આવનારા સારા સંબંધની રૂપરેખા પણ હતી.
- > આ સમજૂતિ મુજબ બંને દેશો દ્વારા ભેદભાવો અને સંઘર્ષોનો અંત લાવવાની પ્રતિજ્ઞા લેવામાં આવી હતી. ઉપરાંત બંને દેશો શાંતિ, મિત્રતા અને સહયોગની સ્થાપના તરફ કાર્યો કરશે તે વાત પણ કરવામાં આવી હતી.
- > આ સમજૂતિની એક વાત મુજબ “આ એક સમજૂતિ છે જે અંતર્ગત કાશ્મીર મુદ્દાનું કાયમી નિરાકરણ કરવામાં આવશે. આ વાત નિષ્ફળ જશે તો આ સમજૂતિ મુજબ પાકિસ્તાન દ્વારા કઈ ત્રીજા પક્ષને આ બાબતે સામેલ કરતાં અટકાવે છે.”

વિયેના કન્વેન્શન

- > ઈન્ટરનેશનલ કોર્ટ ઓફ જસ્ટીસ (ICJ) દ્વારા કુલભૂષણ જાધવ કેસમાં ચૂકાદો આપવામાં આવ્યો છે. જેમાં ICJ દ્વારા પાકિસ્તાન દ્વારા કુલભૂષણ જાધવને અપાયેલી ફાંસીની સજા ઉપર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે.
- > ICJ એ પાકિસ્તાનને કુલભૂષણ જાધવની સજાની સમીક્ષા કરવા અને એ અંગે પુનઃ વિચાર કરવા જણાવ્યું છે.
- > આ ઉપરાંત વિયેના કન્વેન્શન મુજબ કુલભૂષણ જાધવને Consular એક્સેસ આપવાનો પણ આદેશ આપ્યો છે.

=> વિયેના કન્વેન્શન વિશે :-

- > તે Consular સંબંધો વિશેની એક આંતરરાષ્ટ્રીય સંધિ છે. જેની શરૂઆત વર્ષ 1963થી થઈ હતી. આ સંધિ વિશ્વના 180 જેટલાં દેશો દ્વારા અપનાવવામાં આવી છે.
- > કોન્સ્યુલ (Consul) એટલે કે એવો દૂત કે જે કોઈ અધિકારી ન હોય. આ દૂત યજમાન દેશમાં અન્ય દેશનું પ્રતિનિધિત્વ, પોતાના દેશનાં હિત અર્થે કરે છે.

=> વિયેના કન્વેન્શનનો અનુચ્છેદ 36 :-

- > જે-તે યજમાન દેશમાં કોઈ વિદેશી નાગરિકની ઘરપકડ કે અટકાયત કરવામાં આવે તો તે નાગરિકના અધિકાર મુજબ, તે નાગરિકના તે દેશમાં આવેલા દૂતાવાસ કે દૂત (Consul)ને આ અંગેની ખબર કરવાની ફરજ યજમાન દેશની બને છે.

- > પાકિસ્તાન દ્વારા પોતાના દ્વારા છૂપી રીતે કુલભૂષણ જાધવ કેસનો ચૂકાદો આપવામાં આવ્યો હતો. આ દ્વારા પાકિસ્તાને વિયેના કન્વેન્શનનો ભંગ કરેલો છે.
- > જો ભારતને કોન્સ્યુલર પહોંચ મળે તો ફરીથી યોગ્ય રીતે આ કેસની તપાસ થઈ શકે છે.

=> આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાય અદાલત (ICJ) :-

- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1945માં થઈ હતી. તે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN)નું એક ન્યાયિક અંગ છે. ICJ નેધરલેન્ડના ધ હેગ (The Hague) શહેરમાં Peace Palace (શાંતિ મહેલ) ખાતે આવેલું છે. વિશ્વના 193 દેશો ICJ નાં સભ્યો છે.
- > તે વિવિધ દેશો વચ્ચેના કાયદાકીય વિવાદોનું નિવારણ લાવવાનું કાર્ય કરે છે. આ ઉપરાંત તે સુયુક્ત રાષ્ટ્રોને વિવિધ આંતરરાષ્ટ્રીય નિયમો વિશે સલાહ પણ આપે છે.
- > અહીં કુલ 15 ન્યાયધીશો હોય છે. એક ન્યાયધીશનો કાર્યકાળ 9 વર્ષનો હોય છે. આ ન્યાયધીશોની ચૂંટણી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા (UNGA) તથા સુરક્ષા પરિષદ (UNSC) દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- > દર ત્રણ વર્ષે ત્રીજા ભાગના ન્યાયધીશો નિવૃત્ત થાય છે અને ખાલી થયેલી જગ્યાએ માટે ચૂંટણી કરવામાં આવે છે.
- > ICJ પાસે યુદ્ધ અંગેના ગુનાઓ અથવા માનવતા વિરૂધ્ધના ગુનાઓ માટે આરોપિત વ્યક્તિઓ પર કેસ ચલાવવાનો અધિકાર નથી. ICJ એ ફોજદારી અદાલત નથી.

ચીનનું પ્રથમ વ્યાપારી રોકેટ

- > ચીનની કંપની iSpace દ્વારા સફળ રીતે દેશનું પ્રથમ એવું વ્યાપારી રોકેટ લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે. જે ઉપગ્રહોને કક્ષામાં છોડી શકવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.
- > આ iSpace કંપનીનું પૂરું નામ Interstellar Glory Space Technology છે. આ કંપની દ્વારા 20 મીટરનું રોકેટ ‘Hyperbola-1’ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ રોકેટ અવકાશમાં 300 km ની કક્ષા સુધી સફળ રીતે પહોંચ્યું છે. આ રોકેટ 500 km ની ધ્રુવીય કક્ષા સુધી 260 kg ના ઉપગ્રહને પ્રક્ષેપિત કરી શકવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.
- > આ રોકેટ દ્વારા પ્રક્ષેપિત કરાયેલ ઉપગ્રહ CAS-7B Cube Sat છે જે એક માઈક્રો સેટેલાઈટ છે.
- > અન્ય બે ખાનગી કંપનીઓ દ્વારા પણ આ પહેલા પ્રક્ષેપણના પ્રયાસો કરવામાં આવ્યાં હતા. પરંતુ આ બંને કંપનીઓ અસફળ રહી હતી આ બે કંપનીઓના નામ Land Space અને One Space છે.
- > ચીનની કંપનીઓનો મુખ્ય ઉદ્દેશ માઈક્રો સેટેલાઈટને લોન્ચ કરવાનો છે.

International Charter ‘Space and Major Disasters

- > ભારત આ ચાર્ટરનું સભ્ય હોવાથી હાલમાં ચીન, ફ્રાંસ અને રશિયા જેવા સભ્ય દેશો દ્વારા આસામના પૂર વિષયક સેટેલાઈટ માહિતી મળી હતી.

⇒ આ ચાર્ટર વિશે :-

- > તે બિન-બંધનકર્તા ચાર્ટર છે. તેની શરૂઆત યુરોપીયન અંતરિક્ષ સંસ્થા (ESA) અને ફ્રેન્ચ અંતરિક્ષ સંસ્થા (CNES) દ્વારા UNISPACE III સંમેલન પછી કરવામાં આવી હતી.
- > આ સંમેલન વિષયનામાં જુલાઈ, 1999માં યોજવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ, આ ચાર્ટર નવેમ્બર, 2000થી અમલમાં આવ્યું હતું.
- > માત્ર એવી સંસ્થાઓ કે જે ઉપગ્રહ આધારિત પૃથ્વી નિરિક્ષણ ડેટા ધરાવે છે અને તેને પ્રદાન કરવા સક્ષમ છે તેવી સંસ્થાઓ આ ચાર્ટરના સભ્ય બની શકે છે.
- > સભ્યો સ્વૈચ્છિક ધોરણે સહકાર આપે છે.
- > મોટી આપત્તિઓના સમયમાં આ ચાર્ટર દ્વારા રાહત આપતી સંસ્થાઓને માનવીય કાર્યો કરવા માટે ઉપગ્રહ આધારિત માહિતી પ્રદાન કરે છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય સમાધાન કરાર અંગે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંમેલન / સંધિ

- > UNISA પર સહી કરવાના મુદ્દે કેબિનેટ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > UNISA નું પુરું નામ United Nations Convention on International Settlement Agreement છે.
- > 7 ઓગસ્ટ, 2019એ ભારતના સિંગાપોરના હાઈ કમિશનર દ્વારા આ સંધિ પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યાં છે.
- > આ સંધિને 'મધ્યસ્થતા/સમાધાન પરનું સિંગાપોર સંમેલન' (Singapore Convention on Mediation) પણ કહે છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સામાન્ય સભા (UNGA) દ્વારા 20 ડિસેમ્બર, 2018 એ UNISA ને અપવાવવામાં આવ્યું હતું.
- > આ સંધિ પર હસ્તાક્ષર દ્વારા ભારતમાં રોકાણકારોનો વિશ્વાસ વધશે અને વિદેશી રોકાણકારો માટે ભારત માટેનું હકારાત્મક પાસું બનશે.
- > આ ઉપરાંત આ દ્વારા વેકલિપક વિવાદ નિરાકરણ (Alternate Dispute Resolution - ADR) પરના આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવહારનું પાલન કરવાની ભારતની પ્રતિબદ્ધતા સિદ્ધ થશે.
- > આ સાથે ભારતના 'Ease of Doing Business'ના દેખાવમાં સુધારો થશે
- > મધ્યસ્થતાથી પરિણમતા આંતરરાષ્ટ્રીય સમાધાન કરારોને લાગે કરવા માટેનું સમાન માળખું UNISA દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવ્યું છે.
- > UNISA દ્વારા આંતરરાષ્ટ્રીય વેપારમાં, સમાધાન કરવામાં, ન્યાય આપવામાં અને કાયદાના શાસનમાં વૃદ્ધિ થશે.
- > 7 ઓગસ્ટ, 2019 સુધીમાં 46 દેશો દ્વારા આ સંધિ પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યાં છે.

BASIC દેશની બેઠક

- > 14થી 16 ઓગસ્ટ, 2019 દરમિયાન BASIC દેશોના મંત્રીઓની બેઠક બ્રાઝિલ દેશના સાઓ પોલો (SAO PAULO)માં યોજવામાં આવી હતી. આ બેઠક એ 28મી મંત્રીઓની બેઠક છે.
- > BASIC દેશોના સમૂહમાં ચાર દેશોનો સમાવેશ થાય છે. (1) બ્રાઝિલ (2) દક્ષિણ આફ્રિકા (3) ભારત અને (4) ચીન
- > આ ચાર દેશોના કરાર દ્વારા 28 નવેમ્બર, 2009 એ BASIC સમૂહની રચના થઈ હતી.

- > આબોહવા પરિવર્તનમાં કાર્ય કરવાની પ્રતિબદ્ધતા દ્વારા આ સમૂહની રચના થઈ હતી.
- > BASICની 27મી મંત્રીઓની બેઠક 19-20 નવેમ્બર, 2018 એ દિલ્હીમાં યોજવામાં આવી હતી.

બવાર - 373 (Bavar-373)

- > તે ઈરાનની નવી સ્થાનિક રીતે બનાવવામાં આવેલી એર ડિકેન્સ સિસ્ટમ છે. તેને આ દેશની પ્રથમ ઘરેલું ઉત્પાદિત લાંબા અંતરની મિસાઈલ ડિકેન્સ સિસ્ટમ પણ કહેવાય છે.
- > તે લાંબા અંતરની મોબાઈલ સર્કેસ-ટુ-એર મિસાઈલ સિસ્ટમ છે.
- > તેની રેંજ 200 કિમી. થી વધુ છે.

ઓટો-ટ્રિગર મિકેનિઝમ

- > RCEPમાં પોતાના ઘરેલું ઉદ્યોગોના સંરક્ષણ માટે ભારત દ્વારા વધુ આયાતોને રોકાવા માટે 'ઓટો-ટ્રિગર મિકેનિઝમ' ની રજૂઆત કરી છે.
- > આ મિકેનિઝમ મુજબ જો આયોતોમાં ખૂબ વધારો થાય તો એક નિશ્ચિત સીમાએ પહોંચ્યા બાદ આયાત પર 'સેફગાર્ડ ડ્યુટી'નું આપોઆપ ઓટો-ટ્રિગર શરૂ થશે.
- > આમ કરીને ભારત પોતાના ઘરેલું ઉદ્યોગને સલામતી આપવા માંગે છે.

Akademik Lomonosov

- > તે એક રશિયન જહાજ છે જેમાં ફ્લોટીંગ (એટલે કે તરતો) પરમાણુ એકમો રહેલા છે.
- > આ જહાજે તેની પ્રથમ યાત્રા રશિયાના Marmansk નામના પોર્ટ પરથી શરૂ કરી છે.
- > તે વિશ્વનો એક માત્ર ફ્લોટીંગ પરમાણુ એકમ છે. તથા તે વિશ્વમાં સૌથી ઉત્તરે આવેલો પરમાણુ એકમ છે.
- > પર્યાવરણવાદીઓ દ્વારા તેનો વિરોધ કરવામાં આવી રહ્યો છે. Green peace દ્વારા આ જહાજને 'Cherobyl on Ice' કહેવામાં આવ્યું છે.

અતિશ ડાભોલકર

- > અતિશ ડાભોલકર એ ભારતના સૈદ્ધાંતિક ભૌતિકશાસ્ત્રી છે. તેઓ તેમના String Theory અને Quantum Black Holesના સંશોધનો માટે જાણીતા છે.
 - > ઈટલી સ્થિત 'સૈદ્ધાંતિક ભૌતિકશાસ્ત્ર માટેનું આંતરરાષ્ટ્રીય કેન્દ્ર' (ICTP - International Centre for Theoretical Physics) માટેના નવા ડિરેક્ટર તરીકે શ્રી અતિશ ડાભોલકરની નિમણૂક કરવામાં આવી છે.
 - > તેઓ બીજા એવા ભારતીય છે જેની નિમણૂક ICTPના ડિરેક્ટર તરીકે કરવામાં આવી હોય. આ અગાઉ કે. આર. શ્રીનીવાસનની નિમણૂક ICTPના ડિરેક્ટર તરીકે કરવામાં આવી હતી.
 - > અતિશ ડાભોલકરને વર્ષ 2006મો શાંતિ સ્વરૂપ ભટનાગર એવોર્ડ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી માટે પણ મળેલ છે.
- ⇒ ICTP વિશે :-
- > તેની સ્થાપના વર્ષ 1964માં નોબેલ વિજેતા અબ્દુસ સલામ (Abdus Salam) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

- આ સંસ્થા વિકાસશીલ દેશોના વૈજ્ઞાનિકોને તેઓની સારી કારકિર્દી માટે શિક્ષણ અને કુશળતા પ્રદાન કરવાના ઉદ્દેશ્યથી કાર્ય કરે છે.

હોપ પ્રોબ(Hope Probe)

- > UAE જુલાઈ, 2020 માં મંગળ ગ્રહ માટેનું પોતાનું અવકાશયાન લોન્ચ કરશે, જેનું નામ 'હોપ પ્રોબ' છે.
- > આરબ વિશ્વનું આ પ્રકારનું આ પ્રથમ અવકાશયાન હશે.
- > આ કાર્યક્રમને Emirates Mars Mission (EMM) પણ કહેવાશે. આ કાર્યક્રમ દ્વારા મંગળગ્રહના હવામાનનો અભ્યાસ કરી, તેમાંથી હાઈડ્રોજન અને ઓક્સિજન વાયુઓ કઈ રીતે છૂટાં પડે છે, તેના કારણે જાણવાનો પ્રયત્ન કરશે.

ઈંગ્લિશ ચેનલ (English Channel)

- > ઈંગ્લિશ ચેનલ એ એટલાન્ટિક મહાસાગરની એક શાખા છે કે બ્રિટનના દ્વિપસમૂહને ઉત્તરી ફાંસથી અલગ પડે છે.
- > તે 'નોર્થ સી' (North Sea)ને 'એટલાન્ટિક' થી જોડે છે. આ ચેનલ આશરે 560 કિમી લાંબી છે તથા તેની પહોળાઈ 34 કિમી થી 240 કિમી જેટલી છે.

કાજિન સારા તળાવ

- > નેપાળના મનાંગ જિલ્લાના શિંગારખર્કા વિસ્તારમાં શોધાયેલું આ નવીનતમ તળાવ છે.
- > આ તળાવને સ્થાનિક ભાષામાં શિંગાર કહે છે. આ તળાવની શોધ પર્વતારોહકો દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > હાલ, આ તળાવની ઊંચાઈ 5200 મીટર જેટલી નોંધવામાં આવી છે. જો ખરાઈ કર્યા બાદ તળાવની ઊંચાઈ આટલી હશે તો તે વિશ્વનું સૌથી વધુ ઊંચાઈએ આવેલું તળાવ બનશે.
- > હાલ, વિશ્વનું સૌથી ઊંચું તળાવ નેપાળમાં આવેલું તિલિચો (Tilicho) તળાવ છે. જે 4919 મીટરની ઊંચાઈએ આવેલું છે.

શાંઘાઈ કો-ઓપરેશન ઓર્ગનાઈઝેશનની સમિત

- > 13-14 જૂન 2019 દરમિયાન કિર્ગિસ્તાનની રાજધાની બિસ્કેકમાં શાંઘાઈ કો-ઓપરેશન ઓર્ગનાઈઝેશનની 19મી સમિટનું આયોજન થયું હતું.
- > આ સમિટમાં ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ટેરરિઝમ ફી સોસાયટી અને ન્યૂ વર્લ્ડનો નારો આપ્યો હતો.
- > આ ઉપરાંત તેમણે SCOના તમામ સભ્ય દેશોના લોકોને ભારત ઈ-વિઝાની સુવિધા આપશે એવી જાહેરાત કરી હતી.

=> SCO :-

- > શાંઘાઈ કો-ઓપરેશન ઓર્ગનાઈઝેશન (અથવા તો શાંઘાઈ સહયોગ સંગઠન)ને ટૂંકમાં SCO તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > 26 એપ્રિલ, 1996ના રોજ ચીનના શાંઘાઈમાં થયેલી એક બેઠકમાં ચીન, રશિયા, કઝાખસ્તાન, કિર્ગિસ્તાન અને તાજિકિસ્તાન એમ કુલ પાંચ દેશોએ એક બીજાના વંશીય અને ધાર્મિક તનાવોને દૂર કરવા માટે એક સંગઠનની રચના કરી.

- > આ સંગઠન 'શાંઘાઈ ફાઈવ' તરીકે ઓળખાયું.
- > ત્યારબાદ 15જૂન, 2001ના રોજ 'શાંઘાઈ ફાઈવ' દેશો ઉપરાંત ઉઝબેકિસ્તાન દ્વારા 'શાંઘાઈ કો-ઓપરેશન'ની રચના કરવામાં આવી હતી.
- > આ માટે 'શાંઘાઈ કો-ઓપરેશન ઓર્ગનાઈઝેશન ચાર્ટર' પર જૂન 2002માં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
- > અને આ ચાર્ટર 19 સપ્ટેમ્બર, 2003થી લાગુ થયું હતું.
- > આમ, કુલ છ દેશો દ્વારા આ સંગઠનની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. અને ભારત તેનું ઓબ્ઝર્વર કન્ટ્રી હતું.
- > જોકે ત્યારબાદ 9 જૂન, 2017ના રોજ કઝાખસ્તાનના અસ્તાના ખાતે મળેલી SCOની 17મી સમિટમાં ભારત આ સંગઠનના સાતમા અને પાકિસ્તાન આ સંગઠનના આઠમા સભ્ય તરીકે સામેલ થયા હતા.
- > આમ, જૂન 2019 સુધીમાં SCOમાં કુલ 8 સભ્ય દેશો છે.
- > 8 સભ્ય દેશો ઉપરાંત SCOમાં ચાર ઓબ્ઝર્વર દેશો, 6 ડાયલોગ પાર્ટનર અને 4 મહેમાન દેશોનો સમાવેશ થાય છે.
- > SCOના ઓબ્ઝર્વર દેશોમાં અફઘાનિસ્તાન, ઈરાન, બેલારુસ અને મોંગોલિયાનો સમાવેશ થાય છે.
- > SCO એ યુરેશિયન રાજકીય, આર્થિક અને સુરક્ષા સંગઠન છે.
- > વિસ્તાર અને વસતીની દૃષ્ટિએ આ વિશ્વનું સૌથી મોટું સંગઠન છે.
- > જે યુરેશિયન ખંડનો 3/5 હિસ્સો અને વિશ્વની કુલ વસતીનો અડધો હિસ્સો ધરાવે છે.
- > SCOને વિશ્વના સૌથી શક્તિશાળી સંગઠન NATO (નોર્થ એટલાન્ટિક ટ્રીટી ઓર્ગનાઈઝેશન)નો સામનો કરનારા સંગઠન તરીકે મૂલવવામાં આવે છે.
- > તેનું વડું મથક ચીનના બેઈજિંગ ખાતે આવેલું છે.
- > અંતે 'બિસ્કેક ડિક્લેરેશન' પણ અપનાવવામાં આવ્યું હતું જેમાં સંરક્ષણ, અવકાશ, અર્થતંત્ર અને બાર્કોટીફ્સ જેવા વિષયોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

=> નોંધ:- એક અન્ય 'બિસ્કેક ડિક્લેરેશન' પણ 2013માં 12 દેશો (ભારત સહિત) દ્વારા અપનાવવામાં આવ્યું છે. જેનો હેતુ 'સ્નો લેપર્ડ'ના સંરક્ષણ અને સાચવણ માટેનો હતો.

Financial Action Task Force

- > તાજેતરમાં જૂન 2019 દરમિયાન અમેરિકાના ફ્લોરિડા નામના રાજ્યના ઓર્લેન્ડો નામના શહેરમાં યોજાયેલી FATFની વાર્ષિક સમિટમાં સાઉદી અરેબિયાને FATFનું પૂર્ણ સભ્ય બનાવવામાં આવ્યું છે.
- > આ સાથે જ સાઉદી અરેબિયા FATFનું પૂર્ણ સભ્ય પદ મેળવનાર પ્રથમ આરબ દેશ બની ગયો છે.

=> FATF :-

- > FATFનું પૂર્ણ નામ 'Financial Action Task Force (On Money Laundering) છે.
- > FATFએ એક ઈન્ટરગવર્નમેન્ટલ ઓર્ગનાઈઝેશન છે.

- > 'મની લોન્ડરિંગ' અથવા તો કાળનાણાંને કાયદેસર થતા રોકવા માટે નીતિઓ બનાવવા 1989માં તેની સ્થાપના G7 દેશોની પહેલ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > વર્ષ 2001થી તેના કાર્યક્ષેત્રમાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે અને હવે તે 'ટેરર ફાઇનાન્સિંગ' એટલે કે આતંકવાદને પ્રોત્સાહન આપવા માટે થતી નાણાકીય મદદને અટકાવવા માટે પણ તે નીતિઓ બનાવે છે.
- > તેનું વડું મથક અથવા સચિવાલય ફ્રાન્સના પેરિસ ખાતે આવેલું છે.
- > FATFના સભ્ય દેશોમાં ભારત, અમેરિકા, ચીન સહિત કુલ 38 દેશોનો સમાવેશ થતો હતો.
- > હવે સાઉદી અરેબિયા FATFનું 39મું સભ્ય બન્યું છે.

> FATF દ્વારા બે સૂચિઓ જાળવવામાં આવે છે.

1. **બ્લેકલિસ્ટ** : જે દેશો તેમના AML/CTF શાસનમાં ખામીઓ ધરાવે છે, અને તેનું નિરાકરણ લાવવા માટે કોઈ પગલા લેતા નથી, તેવા દેશોને આ સૂચિમાં સામેલ કરવામાં આવે છે. (હાલ 25 જૂન 2019 મુજબ માત્ર બે દેશો આ સૂચિમાં સામેલ છે : ઉત્તર કોરીઆ, ઈરાન)
2. **ગ્રેલિસ્ટ** : જે દેશો તેમના AML/CTF શાસનમાં ખામીઓ ધરાવે છે અને તેનું નિરાકરણ લાવવાના પ્રયત્નો સાધે છે, તેઓને આ સૂચિમાં સામેલ કરવામાં આવે છે.
3. **AML/CTFનો અર્થ** : Anti-Money Laundering and Counter Terar financing થાય છે.

=> **નોંધ :-**

- (1) જૂન 2018માં FATF દ્વારા પાકિસ્તાનને 'ગ્રે લિસ્ટ'માં મૂકવામાં આવ્યું હતું.
- (2) તાજેતરમાં અમેરિકાના ઓર્લેન્ડો ખાતે મળેલી સમિતિમાં થયેલી સમીક્ષા બાદ પાકિસ્તાનને 'ગ્રે લિસ્ટ'માં યથાવત્ રાખવામાં આવ્યું છે.
- (3) જો તે ઓક્ટોબર 2019 સુધીમાં આતંકવાદને રોકવા માટે યોગ્ય કાર્યવાહી ન કરે તો ત્યારબાદ તેને FATFના 'બ્લેક લિસ્ટ'માં મૂકવામાં આવી શકે છે.
- (4) 'ગ્રે લિસ્ટ'માં મૂકાવાને કારણે વર્લ્ડ બેંક, IMF, એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેન્ક વગેરે જેવી સંસ્થાઓ તરફથી પાકિસ્તાનને મળતી આર્થિક સહાયમાં ઘટાડો થયો છે.

FATF બ્લેક લિસ્ટ

- > FATFના એશિયા પેસિફિક ગ્રુપ દ્વારા પાકિસ્તાનને બ્લેક લિસ્ટમાં મુકાવમાં આવ્યું છે.
- > આતંકવાદનું ફંડિંગ તથા મની લોન્ડ્રિંગ વિશેના 40 પરિમાણો પૈકી પાકિસ્તાને 32 પરિમાણોનું પાલન કર્યું ન હોવાથી આ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.
- > બ્લેક લિસ્ટને Enhanced Expedited Follow-up List પણ કહે છે.
- > જો પાકિસ્તાન દ્વારા આતંકવાદ ફંડિંગ તથા મની લોન્ડ્રિંગ વિશેના નક્કર પગલાંઓ લેવામાં નહિ આવે તો FATF દ્વારા પણ ઓક્ટોબર, 2019માં પાકિસ્તાનને બ્લેક લિસ્ટમાં મુકવામાં આવશે.

ગુજરાત સરકારની આવનારી બિનસચિવાલય ક્લાર્ક, સિનિયર ક્લાર્ક, તલાટી, જુનિયર ક્લાર્ક, PSI/ASI/CONSTABLE, આસિસ્ટન્ટ સહાયક આદિજાતિ વિકાસ કમિશનર, રેલવે, Dy.SO./Dy.MAM., સર્વેયર, 3 પોમેનેજર વગેરે તમામ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી

કરંટ અફેર્સની ઓછા સમયમાં શ્રેષ્ઠ તૈયારી માટે અત્યંત ઉપયોગી

વર્તમાન પ્રવાહો વિશેની ટૂ ધી પોઈન્ટ પરીક્ષાલક્ષી માહિતી

અનુચ્છેદ 370, ચંદ્રયાન-2, ભારત સરકારનું નવું મંત્રી મંડળ, ગુજરાત તથા ભારત સરકારના વર્ષ 2019-20ના નવા બજેટ વિશે વિશેષ માહિતી

ગુજરાત, ભારત તથા વિશ્વની મહત્વની ઘટનાઓનો સમાવેશ

કરંટ અફેર્સના
1500+ પ્રશ્ન
જવાબો

બિનસચિવાલય ક્લાર્ક સહિતની ગુજરાત સરકારની તમામ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી

કરંટ અફેર્સ
JAN TO AUG 2019

AVAILABLE
NOW

ICE
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

Available at
amazon

વધુ માહિતી માટે
CALL
93753-01110

➔ આ પુસ્તક તમામ અગ્રગણ્ય બુક સ્ટોર પર ઉપલબ્ધ ➔

મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણી દ્વારા સુરત ખાતેથી “ફેમિલી ફાર્મર અભિયાન”નો પ્રારંભ

- > 8 જૂન, 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ સુરતના અબ્રામા રોડ, ગોપીન ગામ ખાતેથી ‘ફેમિલી ફાર્મર અભિયાન’નો શુભારંભ કરાવ્યો છે. આ અંતર્ગત તેમણે www.familyfarmerabhiyaan.com નામની વેબસાઈટનું ડિજિટલી લોન્ચિંગ કર્યું હતું.
- => ફેમિલી ફાર્મર અભિયાન શું છે ?
- > આ અભિયાન અંતર્ગત www.familyfarmerabhiyaan.com નામની વેબસાઈટ પર ગાય આધારિત પ્રાકૃતિક ખેતી કરતા ખેડૂતોનું લિસ્ટ મૂકવામાં આવ્યું છે. ઓર્ગેનિક આહાર મેળવવા ઈચ્છતા લોકો આ ખેડૂતો સાથે કરાર કરી વિવિધ કૃષિ ઉત્પાદનો અને જરૂરી માર્ગદર્શન મેળવી શકશે.
- => આ અભિયાન કોના દ્વારા શરૂ કરવામાં આવ્યું છે ?
- > સૌરાષ્ટ્ર જલધારા ટ્રસ્ટ દ્વારા આ અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > સૌરાષ્ટ્ર જલધારા ટ્રસ્ટના પ્રમુખ પદ્મશ્રી મથુરભાઈ સવાણી આ અભિયાનના પ્રણેતા છે.

સમગ્ર દેશમાં સૌપ્રથમ વખત અમદાવાદમાં Joint Enforcement Team (JET)નો નવતર પ્રયોગ

- > શહેરમાં ગંદકી ફેલાવતા લોકો પર નજર રાખવા માટે સમગ્ર દેશમાં સૌપ્રથમ વખત અમદાવાદમાં Joint Enforcement Team (JET) નો નવતર પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ અંતર્ગત અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અમદાવાદ શહેર પોલીસ દ્વારા સંયુક્ત રીતે JET ટીમો બનાવવામાં આવી છે.
- > આ ટીમ શહેરના 48 વોર્ડમાં ઈ-રીક્ષામાં ફરીને શહેરમાં કાયમી ધોરણે સ્વચ્છતાની ચકાસણી અને તેની વ્યવસ્થા કરશે.
- > આવી એક ટીમમાં પાંચ સભ્યો હશે. શહેરના 48 વોર્ડ માટે વોર્ડ ટીક એક-એક ટીમ બનાવવામાં આવી છે.
- > 5 જૂન, 2019ને વિશ્વ પર્યાવરણ દિનના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ JET ટીમની ઈ-રીક્ષાનો લીલીઝંડી બતાવીને પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.

‘SASGUJ PROJECT’નો પાલનપુરથી શુભારંભ

- > 7 માર્ચ, 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ ગુજરાતમાં બનાસકાંઠા જિલ્લાના પાલનપુર ખાતે આવેલા પોલીસ હેડ ક્વાર્ટર ખાતેથી ‘SASGUJ PROJECT’નો શુભારંભ કર્યો છે.
- => SASGUJનું પૂરું નામ
- > ‘SASGUJ PROJECT’નું પૂરું નામ ‘Safe and Secure Gujarat Project’ છે.
- => SASGUJ PROJECT શું છે ?
- > સાસગુજ પ્રોજેક્ટ એ CCTV કેમેરા આધારિત Surveillance (દેખરેખ) અને Integrated Traffic Management System - ITMS (એકીકૃત ટ્રાફિક સંચાલન પદ્ધતિ) છે.

- > આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત ગુજરાતના દરેક જિલ્લા મથકોને CCTV કવરેજ હેઠળ આવરી લેવાશે.
- > દરેક જિલ્લા મથકોને CCTV કવરેજ હેઠળ આવરી લેતો આ ભારતનો સૌપ્રથમ પ્રોજેક્ટ છે.
- => પ્રથમ તબક્કામાં 7 જિલ્લામાં શુભારંભ
- > 7 માર્ચ, 2019થી પ્રથમ તબક્કામાં ગુજરાતના 7 જિલ્લાઓમાં આ પ્રોજેક્ટનો પ્રારંભ થયો છે.
- > જેમાં ગાંધીનગર, રાજકોટ ગ્રામ્ય, મહેસાણા, બનાસકાંઠા, કચ્છ પૂર્વ -ગાંધીધામ, બોટાદ અને નર્મદા એમ 7 કંટ્રોલરૂમ શરૂ કરવામાં આવ્યા છે.
- > કુલ રૂ. 330 કરોડના ખર્ચે સાસગુજ પ્રોજેક્ટ તૈયાર થશે. જેમાં પ્રથમ તબક્કામાં રૂ. 187 કરોડના ખર્ચે ઉપરોક્ત 7 જિલ્લા સહિત ગુજરાતના 34 શહેરો અને 5 ધાર્મિક સ્થળો તેમજ સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીમાં આ પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવામાં આવશે.
- > નોંધ : CCTVનું પૂરું નામ ‘Closed -Circuit Television’ છે.

Citizen First Mobile App

- > 7 માર્ચ, 2019ના રોજ મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ બનાસકાંઠા જિલ્લાના પાલનપુર ખાતેથી ‘Citizen First’ નામની Mobile App પણ લોન્ચ કરી હતી.
- > આ મોબાઈલ એપની મદદથી નાગરિકોને 14થી વધુ પોલીસ સેવાઓ ઓનલાઈન ઉપલબ્ધ થશે.
- > આ સેવાઓમાં FIRની કોપી, નો-ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ (NOC), વેરિફિકેશન સર્ટિફિકેશન, સીનિયર સિટિઝન અંગેની માહિતી, ખોવાયેલી અને ચોરાયેલી વસ્તુઓ અંગેની માહિતી વગેરે જેવી સુવિધાઓનો સમાવેશ થાય છે.

સુજલામ સુફલામ જળ અભિયાન-2019નો તરણેતર ખાતેથી પ્રારંભ

- > તાજેતરમાં ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના તરણેતર ખાતેથી રાજ્ય વ્યાપી સુજલામ સુફલામ જળ અભિયાન-2019નો પ્રારંભ કર્યો હતો. ગુજરાતમાં વરસાદી પાણીનો વધુ સંગ્રહ થાય તે માટે વર્ષ 2018થી સુજલામ સુફલામ જળ અભિયાનનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > સૌપ્રથમ 2018 બાદ 2019માં બીજા વર્ષે પણ આ જળ અભિયાનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ તરણેતરમાં આવેલા પ્રાચીન તળાવને ઊંડુ ઉતારવાની કામગીરીમાં શ્રમદાન કરીને આ જળ અભિયાનનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો. વર્ષ 2018માં ચલાવવામાં આવેલા આ અભિયાનમાં ગુજરાતના આશરે 14000 જેટલા તળાવોમાંથી 14000 લાખ ઘનફૂટ માટી કાઢવામાં આવી હતી.

ગુજરાતમાં ઈ-સિગારેટ પર પ્રતિબંધ

- > ગુજરાત સરકારના રાજ્ય કક્ષાના ગૃહ મંત્રી શ્રી પ્રદિપસિંહ જાડેજાએ તાજેતરમાં આપેલી માહિતી અનુસાર ગુજરાતમાં ઈ-સિગારેટ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવશે.

=> ઈ-સિગારેટ શું છે ?

- > ઈ-સિગારેટ અથવા તો ઈલેક્ટ્રોનિક સિગારેટ એ બેટરીથી ચાલતું એક એવું સાધન છે કે જે તેમાં રહેલા પ્રવાહીને એરોસોલમાં પરિવર્તિત કરે છે.
- > જેને ઈ-સિગારેટ પીનાર શ્વાસમાં લે છે અને બહાર કાઢે છે.
- > ઈ-સિગારેટમાં જે પ્રવાહી હોય છે તેમાં Propylene glycol, Glycerin, Nicotine, Flavorings તથા સીસુ જેવી ધાતુઓ અને અન્ય હાનિકારક રસાયણો હોય છે.
- > જેનાથી કેન્સર થવાનું જોખમ રહે છે.
- > આ ઉપરાંત ઈ-સિગારેટના એરોસોલમાં ડાયાસીટીલ નામનું રસાયણ પણ હોય છે, જે ફેફસાના રોગો માટે જવાબદાર છે.
- > તાજેતરમાં અમેરિકાના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા કરવામાં આવેલા સંશોધન અનુસાર ઈ-સિગારેટ દ્વારા મગજના સ્ટેમ સેલને પણ નુકશાન થાય છે.

ગુજરાતમાં 100 ટકા રસીકરણ માટે એકેડમી ઓફ પીડિયાટ્રિક્સ ગુજરાત સાથે સમજૂતી કરાર

- > ગુજરાતમાં રસીકરણના કાર્યક્રમને વધુ સફળતા મળે અને કોઈ બાળક રસી વિનાનું રહી ન જાય તે માટે ગુજરાત સરકારના આરોગ્ય વિભાગ દ્વારા તાજેતરમાં 'એકેડમી ઓફ પીડિયાટ્રિક્સ, ગુજરાત' સાથે સમજૂતી કરાર કરવામાં આવ્યા છે.
- > આરોગ્ય કમિશનર શ્રી જયંતી રવિએ આપેલી માહિતી અનુસાર ગુજરાતમાં પલ્સ પોલિયો રસીકરણ અભિયાન હેઠળ માર્ચ 2019માં 84 લાખથી વધુ એટલે કે 99.45 ટકા બાળકોનું રસીકરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > રાજ્યમાં સંપૂર્ણ રસીકરણ કાર્યક્રમ હેઠળ વર્ષ 2018-19માં રાજ્યનું સરેરાશ કવરેજ 96 ટકા થયું છે.
- > જેમાં અમદાવાદ, અરવલ્લી અને દાહોદ જિલ્લામાં 100 ટકા રસીકરણ થયું છે.

'CNG સહભાગી યોજના' અંતર્ગત ગુજરાતમાં 300 નવા CNG પંપ શરૂ કરાશે

- > 25 જૂન, 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીની અધ્યક્ષતામાં ગાંધીનગર ખાતે એક ઉચ્ચસ્તરીય બેઠકનું આયોજન થયું હતું.
- > આ બેઠકમાં થયેલા નિર્ણય અનુસાર ગુજરાતમાં 'CNG સહભાગી યોજના' અંતર્ગત આગામી બે વર્ષમાં 300થી વધુ CNG પંપ શરૂ કરવામાં આવશે.

=> CNG સહભાગી યોજનાની વિશેષતા

- > ગુજરાતમાં છેલ્લા 23 વર્ષમાં 542 CNG સ્ટેશન સ્થાપવામાં આવ્યા છે. તેની સામે 'CNG સહભાગી યોજના' અંતર્ગત ગુજરાતમાં આગામી બે વર્ષમાં 300થી વધુ CNG સ્ટેશન શરૂ કરવામાં આવશે.
- > આ CNG સ્ટેશનની સ્થાપના ગુજરાત સરકાર હસ્તકની 'ગુજરાત ગેસ લિમિટેડ' અને 'સાબરમતી ગેસ લિમિટેડ'નામની નેચરલ ગેસ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કંપની દ્વારા કરવામાં આવશે.

=> પાર્થપલાઈન દ્વારા ગેસ - PNG ગેસ

- > તાજેતરમાં યોજાયેલી બેઠકમાં મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ ગુજરાતમાં PNGના નેટવર્કનો વ્યાપ વધારવા માટે પણ માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

- > આ અંતર્ગત ગુજરાતમાં હાલ 13.50 લાખ ઘરોમાં PNG એટલે કે પાર્થપલાઈન દ્વારા નેચરલ ગેસનો ઉપયોગ થાય છે. તેમાં આગામી ત્રણ વર્ષમાં 4.5 લાખ ઘરોનો વધારો કરવામાં આવશે.
- > આથી, વર્ષ 2022 સુધીમાં 'ગુજરાત ગેસ લિમિટેડ' અને 'સાબરમતી ગેસ લિમિટેડ' દ્વારા ગુજરાતના 18 લાખ ઘરોને PNG ગેસથી સાંકળી લેવાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ માટે મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ વાર્ષિક રૂ. બે લાખ સુધીની આવક ધરાવતા પરિવારો માટે PNG કનેક્શનની ડિપોઝિટ રૂ. 1000 તથા બે લાખથી વધુ વાર્ષિક આવક ધરાવતા પરિવારો માટે રૂ. 5000 ડિપોઝિટ લેવાનું સૂચન કર્યું હતું.

=> 'પ્રદૂષણ મુક્ત નવા ભારત'ના નિર્માણમાં ગુજરાતનું યોગદાન

(1) જ્યાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીની પ્રાકૃતિક ગેસ વિતરણ સંબંધિત નીતિઓ સંપૂર્ણ રીતે લાગુ થઈ હોય તેવું ગુજરાત ભારતનું પ્રથમ રાજ્ય છે.

- (2) ગુજરાત ભારતનું એવું પ્રથમ રાજ્ય છે કે જેના તમામ જિલ્લાઓમાં સિટી ગેસના વિતરણ માટેની અધિકૃત મંજૂરીઓ મળેલી છે.
- (3) CNG સ્ટેશનની સૌથી વધુ સંખ્યાની દૃષ્ટિએ ગુજરાત ભારતનું પ્રથમ રાજ્ય છે. ભારતમાં સૌથી વધુ CNG સ્ટેશન ગુજરાતમાં છે. અત્યાર સુધીમાં સમગ્ર ભારતમાં 1762 CNG સ્ટેશન સ્થાપાયા છે, તેમાંથી 31 ટકા એટલે કે 542 CNG સ્ટેશન ગુજરાતમાં છે. (ગુજરાતના આ 542 CNG સ્ટેશનમાંથી 62 ટકા એટલે કે 344 CNG સ્ટેશન 'ગુજરાત ગેસ લિમિટેડ' અને 'સાબરમતી ગેસ લિમિટેડ' સંચાલિત છે.)
- (4) ભારતમાં હાલ સૌથી વધુ ઘરેલું PNG ગ્રાહકો ગુજરાતમાં જ છે.
- (5) ગુજરાતમાં આ વર્ષે ઔદ્યોગિક PNG વપરાશમાં બે ગણી એટલે કે 40 લાખ SCMDથી વધીને 80 લાખ SCMDની વૃદ્ધિ થઈ છે.

=> નોંધ :

- (1) CNGનું પૂરું નામ 'Compressed Natural Gas' છે.
- (2) PNGનું પૂરું નામ 'Piped Natural Gas' છે.
- (3) SCMDનું પૂરું નામ 'Standard Cubic Meters Per Day' છે.

ગુજરાતમાં ઓવર સ્પીડથી ચાલતા વાહનો પર બ્રેક લગાવવા ટ્રાફિક પોલીસને સ્પીડ ગનથી સજ્જ કરાશે

- > ગુજરાતમાં થતા જીવલેણ માર્ગ અકસ્માતો પાછળ મોટા ભાગે વાહનોની ઓવર સ્પીડ કારણભૂત હોય છે.
- > આથી, ગુજરાત સરકારે સ્પીડથી ચાલતા વાહનો પર બ્રેક લગાવવા માટે અદ્યતન ટેકનોલોજી આધારિત સ્પીડ ગનનો અમલ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે.
- > રૂ. 10 લાખની કિંમતની આ પ્રત્યેક ગન હાઈટેક સ્પીડ ગન છે.
- > જે એક સેકન્ડમાં ત્રણ વાહનોની ઝડપ 1 કિલોમીટર દૂરથી જ માપી શકે છે.
- > આ ગન 0 થી 320 કિમી/પ્રતિ કલાક સુધીની ઝડપ માપી શકે છે.
- > આ સ્પીડ ગનની મદદથી ઓવર સ્પીડ વાહનના ચાલકોને પુરાવા સાથે ઈ-મેમો મોકલી શકાશે તેમજ તેનાથી ઓન ધ સ્પોટ ફોટો સાથેનો મેમો જનરેટ કરીને પણ આપી શકાશે.
- > આ ઉપરાંત આ સ્પીડ ગનમાં વાહનોની સ્પીડનું વીડિયો રેકોર્ડિંગ પણ સ્ટોર થતું રહેશે, જે પુરાવા રૂપે કામ લાગશે.

ગુજરાતમાં બુદ્ધિસ્ટ સર્કિટ

- > ગુજરાત સરકારના પ્રવાસન વિભાગ દ્વારા ગુજરાતના 13 જેટલા પર્યટન સ્થળોને આંતરરાષ્ટ્રીય બુદ્ધિસ્ટ સર્કિટ તરીકે વિકસાવવાનો પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવામાં આવ્યો છે.
- > આ આંતરરાષ્ટ્રીય બુદ્ધિસ્ટ સર્કિટ વિકસાવવા માટે ઈન્ટરનેશનલ બુદ્ધિસ્ટ ફેડરેશન સાથે ગુજરાત સરકારે કરાર કર્યા છે.
- > આ 13 સ્થળોમાંથી મેશ્વો નદીને કિનારે આવેલા અરવલ્લી જિલ્લાના દેવની મોરીને મહત્વના ગ્લોબલ બુદ્ધિસ્ટ સ્પિરિચ્યુઅલ સ્થળ તરીકે વિકસાવવામાં આવશે.

24 કલાક ઓપન માર્કેટવાળું ગુજરાત પ્રથમ રાજ્ય બન્યું

- > તાજેતરમાં ગુજરાત સરકારે 'Gujarat Shops and Establishments (Regulation of Employment and Conditions of Service) Act 2019'ના અમલ અંગેનું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી દીધું છે.
- > આ સાથે જ ગુજરાત 24 કલાક ઓપન માર્કેટવાળું ભારતનું પ્રથમ રાજ્ય બની ગયું છે.
- > આ અગાઉ મુંબઈમાં 24 કલાક દુકાનો ચાલુ રાખવાના નિયમનો અમલ થયો હતો. પરંતુ રાજ્યભરમાં આ નિયમ લાગુ કરનાર ગુજરાત ભારતનું પ્રથમ રાજ્ય છે.

=> જૂના કયા એક્ટની જગ્યાએ આ નવો એક્ટ અમલમાં આવ્યો છે?

- > ગુજરાતમાં 'Gujarat Shops and Establishment Act, 1948'માં ફેરફાર કરીને તેની જગ્યાએ નવો 'Gujarat Shops and Establishment Act, 2019' લાવવામાં આવ્યો છે.
- > શ્રી શાંતિલાલ શાહ કમિટીની ભલામણથી 11 જાન્યુઆરી, 1949થી ગુજરાતમાં 'Gujarat Shops and Establishment Act, 1948' અમલમાં આવ્યો હતો.
- > આ એક્ટ તે સમયે 'Bombay Shops and Establishment Act, 1948' તરીકે ઓળખાતો હતો.

=> નવા Gujarat Shops and Establishment Act 2019ની મહત્વની બેગવર્કો

- > નવા 'ગુજરાત શોપ્સ એન્ડ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ, 2019'ની કેટલીક મહત્વની બેગવર્કો આ પ્રમાણે છે :

- (1) નાના વેપારીઓ અને નાના ઔદ્યોગિક એકમોને પ્રતિ વર્ષ રજીસ્ટ્રેશનમાં થી મુક્તિ આપવામાં આવશે. અને હવે વ્યવસાયનું રજીસ્ટ્રેશન ફક્ત એક જ વખત કરવાનું રહેશે.
- (2) દસથી ઓછા શ્રમયોગીઓને કામ ઉપર રાખે ત્યાં સુધી રજીસ્ટ્રેશન કરાવવાનું રહેશે નહિ. ફક્ત તેની જાણ કરવાની રહેશે.
- (3) જીવન જરૂરી ચીજવસ્તુઓ માટેની દુકાનો વિવિધ પરવાનગીઓને આધીન 24 કલાક ખુલ્લી રાખી શકાશે.

=> ગુજરાતમાં કયાં આવેલી દુકાનો 24 કલાક ખુલ્લી રાખી શકાશે?

- > નવા એક્ટ અંતર્ગત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન વિસ્તારો, નેશનલ હાઈવે, રેલવે પ્લેટફોર્મ, એસ.ટી. બસ સ્ટેન્ડ, હોસ્પિટલ, પેટ્રોલપંપ પર આવેલી દુકાનોને 24 કલાક ખુલ્લી રાખી શકાશે.
- > જ્યારે નગરપાલિકા અને સ્ટેટ હાઈવે પર આવેલ દુકાનોને સવારના 6.00 વાગ્યાથી રાત્રીના 2.00 વાગ્યા સુધી ખુલ્લી રાખી શકાશે.
- > તથા ગ્રામ્ય વિસ્તારો કે ગ્રામ્ય વિસ્તારના રોડ પરના સંસ્થાનો સવારના 6.00 વાગ્યાથી રાત્રીના 11.00 વાગ્યા સુધી ખુલ્લા રાખી શકાશે.

- > જોકે, દુકાનો ખુલ્લી રાખવાની આ છૂટ કેટલીક શરતોને આધીન આપવામાં આવશે.

=> શ્રમયોગીઓ માટે બેગવર્કો

- (1) શ્રમયોગી કર્મચારીઓને શીફ્ટમાં કામ કરવાની છૂટ આપવામાં આવશે.
- (2) કોઈપણ કર્મચારીને દિવસના 9 કલાક અથવા તો અઠવાડિયાના 48 કલાકથી વધુ કામની ફરજ પાડી શકાય નહીં.
- (3) તેમને ઓવર ટાઈમમાં દોઢ ગણાને બદલે હવેથી બમણું વેતન આપવામાં આવશે.
- (4) મહિલા શ્રમયોગીઓ માટેનો સમય સવારના 6.00થી રાત્રીના 9.00 સુધીનો રહેશે. જોકે, કેટલીક શરતોને આધીન નાઈટ શિફ્ટમાં પણ મહિલા કર્મચારીઓ પાસે કામ કરાવી શકાશે.
- (5) 30થી વધુ મહિલાઓ જે એકમોમાં નોકરી કરતી હોય ત્યાં તેમના બાળકો માટે ઘોડિયાઘરની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવાશે.
- (6) જે એકમોમાં 100થી વધુ શ્રમયોગીઓ નોકરી કરતા હોય ત્યાં અલાયદી કેન્ટીનની સુવિધા પણ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.

=> આ નવા કાયદાથી શું લાભ થશે ?

- > આ નવા કાયદાથી વેપારીઓ સરળતાથી પોતાનો વેપાર કરી શકશે, ગ્રાહકો અનુકૂળ સમયે ખરીદી કરી શકશે, શ્રમયોગીઓના હિતોનું રક્ષણ થશે અને રોજગારીમાં વૃદ્ધિ થશે.

ટ્રાન્સજેન્ડર સમુદાયના કલ્યાણ માટે ગુજરાતમાં

'ટ્રાન્સજેન્ડર કલ્યાણ બોર્ડ'ની રચના

- > ટ્રાન્સજેન્ડર સમુદાયના કલ્યાણ માટે ગુજરાતમાં ગુજરાત સરકારના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ દ્વારા તાજેતરમાં 'ટ્રાન્સજેન્ડર કલ્યાણ બોર્ડ'ની રચના કરવામાં આવી છે.
- > ભારતમાં એપ્રિલ 2014માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાન્સજેન્ડર વ્યક્તિઓને ત્રીજા વર્ગમાં ઓળખ આપવામાં આવી હતી. અને ત્યારબાદ તેમના કલ્યાણ માટે રાજ્ય સરકારને એક બોર્ડ રચવા માટે સૂચના આપવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત ગુજરાતમાં ટ્રાન્સજેન્ડર વ્યક્તિઓ માટે આરોગ્ય, શિક્ષણ, રોજગાર અને સુરક્ષા સહિતના વિવિધ વિષયોમાં યોજનાઓના ઘડતર અને તેના સુચારુ સંચાલન માટે આ 'ટ્રાન્સજેન્ડર કલ્યાણ બોર્ડ'ની રચના કરવામાં આવી છે.

=> ટ્રાન્સજેન્ડર કલ્યાણ બોર્ડના સભ્યો

- > ગુજરાત સરકારના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના મંત્રી શ્રી આ બોર્ડના અધ્યક્ષ રહેશે.
- > અધ્યક્ષ ઉપરાંત આ બોર્ડમાં અન્ય 16 સભ્યશ્રીઓની નિમણૂક કરવામાં આવશે.
- > આ બોર્ડમાં ટ્રાન્સજેન્ડર મહિલા પ્રતિનિધિઓ, ટ્રાન્સજેન્ડર પુરુષ પ્રતિનિધિઓ અને ત્રીજા લિંગ/કિન્નર સમુદાયના બે પ્રતિનિધિઓ તથા આ ક્ષેત્રમાં અનુભવ ધરાવતા NGOના બે પ્રતિનિધિઓની બિન સરકારી સભ્યો તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવશે.

=> નોંધ :

- (1) આ બોર્ડની બેઠક દર છ મહિને મળશે.
- (2) ટ્રાન્સજેન્ડર કલ્યાણ બોર્ડની રચનાથી આ સમુદાયના વિકાસ, રોજગારી અને આરોગ્ય વિષયક પ્રશ્નો સરળતાથી નિવારી શકાશે.

ગુજરાતમાં 'મા' અને 'મા-વાત્સલ્ય' કાર્ડ ધારકોને આયુષ્યમાન યોજનાનો લાભ મળશે

- > ગુજરાત સરકાર દ્વારા લેવાયેલ નિર્ણય અનુસાર ગુજરાતમાં હવે 'આયુષ્યમાન ભારત-પ્રધાનમંત્રી જન આરોગ્ય યોજના'નો લાભ ગુજરાતના 'મા' અને 'મા-વાત્સલ્ય' કાર્ડ ધારકોને પણ આપવામાં આવશે.
 - > ગુજરાતમાં 'મા' અને 'મા-વાત્સલ્ય' સાથે આયુષ્યમાન ભારત યોજનાને સાંકળી લેવામાં આવી છે.
- => **યોજનાનો લાભ**
- > ગુજરાતમાં 'મા' અને 'મા-વાત્સલ્ય' કાર્ડ ધરાવતા દરેક નાગરિકોને નોંધાયેલી સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં આયુષ્યમાન યોજના હેઠળ કુટુંબ દીઠ વાર્ષિક રૂ. 5 લાખ સુધીની મફત સારવાર મળશે. તેઓ આંખના રોગ, કાનની તકલીફો, નાક અને ગળાના રોગ, સ્ત્રી રોગ, હૃદય રોગ, માનસિક રોગ, ક્રીડાની બીમારીઓ, ગંભીર ઈજાઓ, નવજાત શીશુઓને લગતા ગંભીર રોગ, કેન્સર, ઘૂંટણ અને થાપાના રિપ્લેસમેન્ટની સારવાર વગેરે જેવી સારવાર પણ લઈ શકશે. ગુજરાતની આશરે 3110 જેટલી સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં આ સારવાર મળશે. દરેક લાભાર્થીને આવવા અને જવા માટે રૂ. 300 ટ્રાન્સપોર્ટેશન ચાર્જ પણ આપવામાં આવશે. આ યોજના સાથે જોડાવા માટે તમામ હોસ્પિટલોમાં પ્રધાનમંત્રી આયુષ્યમાન મિત્ર પણ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે. આ આયુષ્યમાન મિત્ર દરેક લાભાર્થીઓને સારવાર મેળવતી વખતે જરૂરી માર્ગદર્શન આપશે અને મદદરૂપ પણ થશે.
 - > ગુજરાતના મુખ્ય સચિવ શ્રી ડો. જે. એન. સિંઘે કરેલી જાહેરાત અનુસાર ગુજરાતમાં શૈક્ષણિક વર્ષ 2019-20થી ગુજરાતના ગાંધીનગર ખાતે 'ગુજરાત મેરિટાઈમ યુનિવર્સિટી'નો પ્રારંભ કરવામાં આવશે.
 - > ગુજરાત મેરિટાઈમ યુનિવર્સિટીના સ્વાયત્ત કેમ્પસનું નિર્માણ ન થાય ત્યાં સુધી ગુજરાત નેશનલ લો યુનિવર્સિટી, ગાંધીનગર ખાતે આ યુનિવર્સિટી કાર્યરત રહેશે.
 - > ગુજરાતના મુખ્ય સચિવ શ્રી ડો. જે. એન. સિંઘે ગુજરાતમાં ગાંધીનગરના શાહપુર ખાતે ગુજરાત બાયોટેકનોલોજી યુનિવર્સિટીનો શિલાન્યાસ કર્યો છે.
 - > આ યુનિવર્સિટીનું પ્રથમ શૈક્ષણિક સત્ર જૂન-જુલાઈ, 2020થી શરૂ કરવાનું ગુજરાત સરકારનું આયોજન છે.
 - > ગુજરાતમાં બિનપરંપરાગત ઊર્જાના ઉત્પાદનમાં વૃદ્ધિ થાય તે માટે તથા ગુજરાતમાં નાના વીજ ઉત્પાદકોને વીજ ઉત્પાદનની પૂરતી તક મળે તે માટે ગુજરાત સરકારે સમગ્ર દેશમાં સૌપ્રથમ ગુજરાતમાં "સ્મોલ સ્કેલ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન સોલાર પ્રોજેક્ટ નીતિ" અમલમાં મૂકી છે.

ભગવાનશ્રી જગન્નાથની 142મી રથયાત્રા

- > 4 જુલાઈ, 2019ને અષાઢ સુદ બીજના રોજ ગુજરાતમાં અમદાવાદના પ્રસિદ્ધ જગન્નાથ મંદિરેથી ભગવાન શ્રી જગન્નાથ, ભાઈ શ્રી બલભદ્ર અને બહેન સુભદ્રાજીની 142મી રથયાત્રા નીકળી હતી. ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણી અને નાયબ મુખ્યમંત્રી શ્રી નીતિનભાઈ પટેલે 'પહિંદ વિધિ' (સોનાની સાવરણીથી ભગવાનના રથને સાફ કરવાની વિધિ) કરીને આ રથયાત્રાનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો. જેમાં મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ સતત ત્રીજી વખત 'પહિંદ વિધિ' કરીને આ રથયાત્રાનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.

- > નોંધ : અષાઢ સુદ બીજના રોજ અમદાવાદ ખાતે યોજાતી રથયાત્રા ઓડિશાના પૂરી અને કોલકાતા ખાતે યોજાતી રથયાત્રા બાદ વિશ્વની ત્રીજી સૌથી મહત્ત્વની અને સૌથી મોટી રથયાત્રા છે.

ગુજરાતમાં રાજ્યકક્ષાનો 70મો વન મહોત્સવ અમદાવાદના ઓટવમાં યોજાશે

- > ગુજરાત સરકાર દ્વારા તાજેતરમાં કરવામાં આવેલી જાહેરાત અનુસાર વર્ષ 2019માં ગુજરાતનો રાજ્યકક્ષાનો 70મો વન મહોત્સવ અમદાવાદના ઓટવના જડેશ્વરમાં યોજાશે.
 - > આ અંતર્ગત અમદાવાદના ઓટવના જડેશ્વરમાં 8.55 હેક્ટર વિસ્તારમાં 'જડેશ્વર વન' નામના સાંસ્કૃતિક વનનું નિર્માણ કરવામાં આવશે.
 - > જે અમદાવાદ જિલ્લાનું પ્રથમ અને ગુજરાતનું 19મું સાંસ્કૃતિક વન હશે.
 - > આ ઉપરાંત આગામી વન મહોત્સવ અંતર્ગત ગુજરાતમાં 10 કરોડ રોપાઓનું વિતરણ તેમજ વાવેતર કરવામાં આવશે.
- => **નોંધ :**
- (1) ગુજરાતમાં વન મહોત્સવ અંતર્ગત વર્ષ 2018 સુધીમાં 18 સાંસ્કૃતિક વનોનું નિર્માણ થયું છે.
 - (2) 2017ના સ્ટેટ ઓફ ફોરેસ્ટ રિપોર્ટ અનુસાર ગુજરાતમાં ફોરેસ્ટ કવર અને ટ્રી કવર મળીને બંનેનો કુલ વિસ્તાર 11.61 ટકા છે.

Festival of Innovation and Entrepreneurship (FINE) 2019

- > તાજેતરમાં ગુજરાતના ગાંધીનગર ખાતે ફેસ્ટિવલ ઓફ ઈનોવેશન એન્ડ એન્ટરપ્રીન્યોરશિપ 2019નું આયોજન થયું હતું.
 - > 15 માર્ચ, 2019ના રોજ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રામનાથ કોવિંદે આ ફેસ્ટિવલનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું.
- => **FINE શું છે ?**
- > FINE એ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ ભવન દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી એક પહેલ છે.
 - > ભારત સરકારના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિભાગ તથા નેશનલ ઈનોવેશન ફાઉન્ડેશન-ઈન્ડિયાના સહયોગથી તેનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
 - > સુખી, સમૃદ્ધ અને સુરક્ષિત ભારતના નિર્માણ માટે ઈનોવેશન અને એન્ટરપ્રીન્યોરશિપનો શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ થઈ શકે એ માટે આ પહેલ શરૂ કરવામાં આવી છે.

ભારતમાં સૌપ્રથમ ગુજરાતમાં 8મી વાર્ષિક ઈન્ટરપા કોન્ફરન્સ 2019નું આયોજન

- > તાજેતરમાં 11થી 13 ફેબ્રુઆરી, 2019 દરમિયાન ગુજરાતના ગાંધીનગર ખાતે 'ગુજરાત ફોરેન્સિક સાયન્સિસ યુનિવર્સિટી' (GFSU) ના ઓડિટોરિયમ હોલમાં 8મી વાર્ષિક ઈન્ટરપા કોન્ફરન્સ 2019નું આયોજન થયું હતું.
- > ઈન્ટરનેશનલ એસોશિયેશન ઓફ પોલીસ એકેડેમીઝ અને GFSUના સંયુક્ત ઉપક્રમે ભારતમાં પ્રથમ વખત આ સમિટનું આયોજન થયું હતું.
- > 11 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ આ 8મી ઈન્ટરપા કોન્ફરન્સનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું.

- => INTERPA શું છે ?
- > INTERPAનું પૂરું નામ International Association of Police Academies છે.
- > ઈન્ટરપા એ વિશ્વના વિવિધ દેશોમાં આવેલી પોલીસ એકેડમીઝ અને તેને સમકક્ષ, સુરક્ષા ક્ષેત્રે કાર્યરત સંસ્થાઓનું વૈશ્વિક એસોશિયેશન છે.
- > તેની સ્થાપના 2 જુલાઈ, 2011ના રોજ ઈસ્ટંબુલમાં થઈ હતી.
- > જેમાં ભારત સહિત કુલ પણ દેશના કુલ 72 સભ્યો છે.
- > ગુજરાત ફોરેન્સિક સાયન્સિસ યુનિવર્સિટી (GFSU) પણ આ ઈન્ટરપાની સભ્ય છે.
- > આ સંસ્થાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ પોલીસ તાલીમ અને શિક્ષણ ક્ષેત્રે આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ કોમ્યુનિકેશન એન્ડ કોલોબોરેશનનું પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડવાનો છે.
- > ડો. ઈલમાઝ કોલક કી નોટ ઈન્ટરપાના વર્તમાન (14 ફેબ્રુઆરી, 2019ની સ્થિતિએ) પ્રમુખ છે.
- > ઈન્ટરપાનું હેડક્વાર્ટર તૂર્કીના અંકારા ખાતે Turkish National Police Academyમાં આવેલું છે.

- => ગુજરાત ફોરેન્સિક સાયન્સિસ યુનિવર્સિટી (GFSU)
- > ગુજરાત ફોરેન્સિક સાયન્સિસ યુનિવર્સિટી (GFSU)એ ફોરેન્સિક અને તેની સાથે સંબંધિત વિજ્ઞાન માટે સમર્પિત વિશ્વની પ્રથમ અને એકમાત્ર યુનિવર્સિટી છે.
- > 30 સપ્ટેમ્બર, 2008ના રોજ ગુજરાત વિધાનસભામાં એક્ટ પસાર કરીને આ યુનિવર્સિટીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > ત્યારબાદ જુલાઈ, 2009થી તેમાં વિવિધ અભ્યાસક્રમોનો પ્રારંભ થયો હતો.
- > મે, 2011માં તેને UGC દ્વારા યુનિવર્સિટી તરીકેની માન્યતા મળી હતી.
- > ગુજરાત ફોરેન્સિક સાયન્સિસ યુનિવર્સિટીનું સૂત્ર (આદર્શ વાક્ય) 'જ્ઞાન-વિજ્ઞાન વિમુક્તયે' છે.
- > આ યુનિવર્સિટીના વર્તમાન (14 ફેબ્રુઆરી, 2019ની સ્થિતિએ) ડાયરેક્ટર જનરલ ડો. જે. એમ. વ્યાસ છે.

રાષ્ટ્રીય આદિવાસી કલા મહોત્સવ - 2019

- > તાજેતરમાં 3થી 5 ફેબ્રુઆરી 2019 દરમિયાન ગુજરાતમાં પૂર્વનું પ્રવેશદ્વાર ગણાતા દાહોદ ખાતે 'રાષ્ટ્રીય આદિવાસી કલા મહોત્સવ-2019'નું આયોજન થયું હતું.
- > ગુજરાતમાં પ્રથમ વખત યોજાયેલા આ રાષ્ટ્રીય આદિવાસી કલા મહોત્સવનું ઉદ્ઘાટન ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ કર્યું હતું.
- > ભારતના વિવિધ રાજ્યોના આદિજાતિ કલામંડળોના સેંકડો કલાકારોએ આ મહોત્સવમાં ભાગ લીધો હતો.
- => આદિજાતિ ભવનનું લોકાર્પણ
- > આ પ્રસંગે મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ 2.63 કરોડથી વધુ રકમના ખર્ચે નિર્માણ પામેલા આદિજાતિ ભવનનું દાહોદ ખાતેથી લોકાર્પણ કર્યું હતું.

પંડિત ઓમકારનાથ શાસ્ત્રીય સંગીત એવોર્ડ 2014-15થી 2017-18

- > ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ તાજેતરમાં ગાંધીનગર ખાતે યોજાયેલા એક સમારોહમાં ગુજરાત સરકાર દ્વારા એનાયત થતા પંડિત ઓમકારનાથ શાસ્ત્રીય સંગીત એવોર્ડથી ચાર સંગીતકારોને સન્માનિત કર્યા છે.

- > ગુજરાત સરકારની સંગીત નાટક અકાદમી અને ગાંધીનગર કલ્ચરલ ફોરમના સંયુક્ત ઉપક્રમે આ સમારોહનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- > જેમાં વર્ષ 2014-15થી 2017-18 સુધીના પંડિત ઓમકારનાથ શાસ્ત્રીય સંગીત એવોર્ડ માટે નીચેના મહાનુભાવોને સન્માનિત કરવામાં આવ્યા છે.

પંડિત ઓમકારનાથ શાસ્ત્રીય સંગીત એવોર્ડ વિજેતા ગાયકો

ક્રમ	નામ	વર્ષ
1	શ્રી અજોય ચક્રવર્તી	2014-15
2	ઉસ્તાદ ગુલામ મુસ્તૂફા ખાન	2015-16
3	પંડિત ઉલ્લાસ કાશલકર	2016-17
4	શ્રી શેખરસેન	2017-18

- => પંડિત ઓમકારનાથ શાસ્ત્રીય એવોર્ડ
- > ગુજરાતના આણંદ જિલ્લાના જહાજ નામના ગામમાં જન્મેલા ભારતના પ્રસિદ્ધ હિન્દુસ્તાની શાસ્ત્રીય ગાયક પંડિત ઓમકારનાથ ઠાકુરની યાદમાં ગુજરાતના તત્કાલીન મુખ્યમંત્રી શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી દ્વારા વર્ષ 2012માં આ પુરસ્કારની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત સૌપ્રથમ પંડિત જસરાજને વર્ષ 2012-13 માટેનો આ પુરસ્કાર એનાયત થયો હતો.
- > જ્યારે વર્ષ 2013-14 માટેનો આ એવોર્ડ પંડિત રાજન અને સાજન મિશ્રાને એનાયત થયો હતો.
- > આ એવોર્ડ વિજેતા ગાયક-સંગીતકારને તામ્રપત્ર અને રૂ. 5 લાખ પુરસ્કાર રૂપે આપવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત શાલ ઓઢાડીને તેમનું સન્માન કરવામાં આવે છે.
- => નોંધ : ગાંધીનગર ખાતે યોજાયેલા સમારોહમાં ઉપરોક્ત ચાર સિદ્ધહસ્ત ગાયકો ઉપરાંત હિન્દી ફિલ્મ જગતના પ્રસિદ્ધ ગાયિકા સુશ્રી કવિતા કૃષ્ણમૂર્તિને પણ મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ પ્રશસ્તિપત્રથી વિશેષ સન્માનિત કર્યા હતા.

સાહિત્ય અકાદમી બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર 2019

- > સાહિત્ય અકાદમી દિલ્હી દ્વારા તાજેતરમાં જુદી જુદી ભાષાના ભારતના 22 લેખકોની 'બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર 2019' માટે પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > આ અંતર્ગત ગુજરાતી ભાષાના 'બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર 2019' માટે શ્રી કુમારપાળ દેસાઈની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > શ્રી કુમારપાળ દેસાઈને બાળ સાહિત્યમાં તેમના સમગ્ર પ્રદાન બદલ આ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.
- => શ્રી કુમારપાળ દેસાઈ
- > શ્રી કુમારપાળ દેસાઈ ગુજરાતી ભાષાના પ્રસિદ્ધ લેખક, વિવેચક, કટારલેખક અને અનુવાદક છે.
- > તેમનો જન્મ બોટાદ જિલ્લાના રાણપુરમાં થયો હતો. જ્યારે તેમનું વતન સાયલા છે.
- > તેમના પિતા શ્રી બાલાભાઈ દેસાઈ 'જયભિખ્ખુ' તરીકે જાણીતા ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રસિદ્ધ લેખક હતા.
- => શ્રી કુમારપાળ દેસાઈનું સર્જન
- > શ્રી કુમારપાળ દેસાઈએ ચરિત્ર, વિવેચન, સંશોધન, ચિંતન, બાળસાહિત્ય, અનુવાદ, પ્રૌઢ સાહિત્ય, નવલિકા અને ધર્મદર્શન વિશે 100થી વધુ ગ્રંથો લખ્યા છે.

=> કેટલીક પ્રસિદ્ધ કૃતિઓ :

- > નાની ઉંમર મોટું કામ (1978) અપંગના ઓજસ, એકાંતે કોલાહલ, લાલ ગુલાબ, મહામાનવ શાસ્ત્રી

=> બાળ સાહિત્ય :

- > વતન, તારા રતન (1965), ડાહ્યો ડમરો, કેડે કટારી ખભે ઢાલ, બિરાદરી, મોતને હાથતાળી, ઝબક દીવડી, હૈયું નાનું હિંમત મોટી, પરાક્રમી રામ, રામ વનવાસ, સીતાહરણ, વીરહુમાન, ભીમ, ચાલો પશુઓની દુનિયામાં 1-2-3, વહેતી વાતો, મોતીની માળા, વાતોના વાળુ, ઢોલ વાગે ઢમાઢમ, સાયના સિપાહી, કથરોટમાં ગંગા
- > શ્રી કુમારપાળ દેસાઈનું 'નાની ઉંમર મોટું કામ' પુસ્તક પ્રગટ થયું ત્યારે સમગ્ર દેશની તમામ ભાષાઓમાં એ વર્ષનું બાળસાહિત્યનું શ્રેષ્ઠ પુસ્તક ગણાયું હતું.
- > 'અપંગના ઓજસ' એ ત્રણ ભાષામાં લખાયેલું તેમનું પ્રસિદ્ધ પુસ્તક છે. આ પુસ્તક ગુજરાતીમાં 'અપંગના ઓજસ', હિન્દીમાં 'અપાહિજ તન, અડિંગ મન' અને અંગ્રેજીમાં 'The Brave Hearts' નામથી તેમણે લખ્યું છે. અંધજનો માટે આ પુસ્તકનું બ્રેઈલ લિપિમાં પણ રૂપાંતર થયું છે.
- > 'એકાંતે કોલાહલ' તેમનો પ્રસિદ્ધ વાર્તા (નવલિકા) સંગ્રહ છે.
- > 'લાલ ગુલાબ' અને 'મહામાનવ શાસ્ત્રી'એ શ્રી લાલ બહાદુર શાસ્ત્રી વિશે લખાયેલા તેમના પ્રસિદ્ધ પુસ્તક છે.

=> કટાર લેખન

- > શ્રી કુમારપાળ દેસાઈ ગુજરાતના પ્રસિદ્ધ કટાર લેખક છે.
- > તેઓ ગુજરાત સમાચારમાં 'ઈટ અને ઈમારત', 'ઝાકળ બન્યું મોતી', 'પારિજાતનો પરિસંવાદ', 'આકાશની ઓળખ' વગેરે જેવી અનેક કોલમો નિયમિત લખે છે.
- > જેમાં તેમના પિતા શ્રી 'જયભિખુ' દ્વારા 1952માં શરૂ કરવામાં આવેલી કોલમ 'ઈટ અને ઈમારત' શ્રી કુમારપાળ દેસાઈ આજે પણ લખી રહ્યા છે.
- > પિતા પુત્ર દ્વારા અડધી સદીથી પણ વધુ સમય નિયમિત રીતે એક કોલમ લખાઈ હોય તેવી ગુજરાતી પત્રકારત્વક્ષેત્રની આ વીરલ ઘટના છે.
- > 'ગુજરાત સમાચાર' ઉપરાંત 'ગુજરાત ટાઈમ્સ'માં પણ તેઓ 'પાંદડુ અને પિરામિડ' નામની કોલમ નિયમિત લખે છે.

=> કેટલાક મુખ્ય એવોર્ડ

- (1) ધનજી કાનજી ગાંધી સુવર્ણ ચંદ્રક-2001
- (2) પદ્મ શ્રી-2004
- (3) કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્ય સુવર્ણચંદ્રક-2005
- (4) સાહિત્ય ગૌરવ પુરસ્કાર-2009
- (5) રણજીતરામ સુવર્ણચંદ્રક-2015
- (6) સાહિત્ય અકાદમી બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર-2019

=> નોંધ :

- (1) શ્રી કુમારપાળ દેસાઈએ માત્ર અગિયાર વર્ષની વયે 'ઝગમગ' નામના બાલસાપ્તાહિકમાં એક કાંતિવીરની કથાથી લખાણનો પ્રારંભ કર્યો હતો.
- (2) તેમના પિતાની ઓળખાણથી તેમનું લખાણ ન છપાય એ માટે તેમણે પોતાનું પ્રથમ લખાણ 'કુ. બા. દેસાઈ'ના નામથી સમાચારપત્રના તંત્રીને મોકલ્યું હતું.

- (3) તેમનું પ્રથમ પુસ્તક 'વતન, તારાં રતન' તેમના કોલેજના અભ્યાસકાળ દરમિયાન પ્રગટ થયું હતું.
- (4) ડો. કુમારપાળ દેસાઈ સાહિત્ય, પત્રકારત્વ અને જૈનદર્શનમાં પીએચ.ડી.ના ગાઈડ તરીકે માન્યતા ધરાવે છે.
- (5) તેમણે વિશ્વના અનેક દેશોમાં ગુજરાતી સાહિત્ય તથા જૈનદર્શન વિશે પ્રવચનો કર્યા છે.
- (6) રમતગમતક્ષેત્રે પણ તેમનું નોંધપાત્ર પ્રદાન છે. જેમાં 'ભારતીય ક્રિકેટ' અને 'ક્રિકેટના વિશ્વવિક્રમો' તેમજ 'ક્રિકેટ રમતાં શીખો' ભાગ 1-2 તેમના પ્રસિદ્ધ પુસ્તકો છે.

સાહિત્ય અકાદમી યુવા પુરસ્કાર 2019

- > સાહિત્ય અકાદમી દિલ્હી દ્વારા તાજેતરમાં 'બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર 2019' ઉપરાંત 'યુવા પુરસ્કાર 2019' વિજેતા યુવા લેખકોની પણ જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
- > આ અંતર્ગત ભારતની વિવિધ ભાષાઓના 23 લેખકોની 'યુવા પુરસ્કાર 2019' માટે પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > જેમાં ગુજરાતી ભાષાના 'યુવા પુરસ્કાર 2019' માટે શ્રી અજય સોનીની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > શ્રી અજય સોનીને તેમના નવલિકા સંગ્રહ 'રેતીનો માણસ' માટે આ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે.
- > 'રેતીનો માણસ' નવલિકા સંગ્રહમાં શ્રી અજય સોનીની 18 સંવેદના સભર ટૂંકીવાર્તાઓનો સમાવેશ થયો છે.

=> શ્રી અજય સોની

- > શ્રી અજય સોની ગુજરાતના પ્રસિદ્ધ યુવા વાર્તાકાર છે.
- > 21 નવેમ્બર 1991ના રોજ જન્મેલા શ્રી અજય સોની કચ્છના અંજારના વતની છે.
- > તેઓ વ્યવસાયે સોની છે.
- > 'રેતીનો માણસ' એ તેમનો પ્રથમ નવલિકા સંગ્રહ (અથવા તો ટૂંકી વાર્તાઓનો સંગ્રહ) છે.
- > તેમની કેટલીક પ્રસિદ્ધ વાર્તાઓમાં 'વાછંટ', 'ગળામાં અટવાયેલી તરસ', 'હું કબીર અને મીરા', 'અગ્નિકંઠા', 'રેતીનો માણસ', 'ક્લોક ટાવર', 'ચામાચીડિયાં' વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

=> બાળ સાહિત્ય અને યુવા પુરસ્કાર અંતર્ગત રોકડ પુરસ્કાર

- > સાહિત્ય અકાદમી બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર અને સાહિત્ય અકાદમી યુવા પુરસ્કાર વિજેતા સાહિત્યકારોને પુરસ્કાર રૂપે એક પ્રશસ્તિ પત્ર અને રૂ. 50,000નો ચેક આપવામાં આવે છે.
- > નોંધ : સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા 35 વર્ષ અથવા તો તેનાથી ઓછી ઉંમરના ભારતીય લેખકોને 'યુવા પુરસ્કાર' એનાયત કરવામાં આવે છે.

ગુજરાતી ભાષા માટેના સાહિત્ય અકાદમી પુરસ્કાર-2018

ક્રમ	પુરસ્કારનું નામ	વિજેતા	કયા પુસ્તક માટે ?
1	સાહિત્ય અકાદમી પુરસ્કાર	સુશ્રી શરિકા વીજળીવાળા	વિભાજનની વ્યથા (નિબંધ)
2	સાહિત્ય અકાદમી બાળ સાહિત્ય પુરસ્કાર	શ્રી ચંદ્રકાન્ત શેઠ	(સમગ્ર પ્રદાન બદલ)
3	સાહિત્ય અકાદમી યુવા પુરસ્કાર	સુશ્રી એષા દાદાવાળા	જન્મારો (કાવ્યસંગ્રહ)

ઈ-ગવર્નન્સ ક્ષેત્રે ગુજરાતની વધુ એક સિદ્ધિ : CCMS ક્ષેત્રે ગુજરાતને CSIનો પ્રતિષ્ઠિત એવોર્ડ 'ઇ એવોર્ડ ઓફ એક્સેલન્સ' એનાયત

- > Computer Society of India (CSI) દ્વારા તાજેતરમાં ગુજરાત સરકારની ઈ-ગવર્નન્સ સિસ્ટમ Computerized Case Monitoring System (CCMS)ને CSI Nihilent e-governance Awards 2018 Award of Excellence એનાયત થયો છે.
 - > હૈદરાબાદ ખાતે તત્કાલીન અધિક સચિવ શ્રી વિક્ટર મેકવાન દ્વારા આ એવોર્ડ સ્વીકારવામાં આવ્યો છે.
- => CCMS શું છે ?
- > ગુજરાતમાં મહેસૂલી કેસોના મેનેજમેન્ટ માટે મે-2015થી ઓનલાઈન Computerized Case Monitoring System (CCMS)નો પ્રારંભ થયો હતો.
 - > CCMS દ્વારા મહેસૂલી કેસોની તમામ પ્રક્રિયા ઓનલાઈન થતાં કેસનું મોનિટરિંગ અને એનાલિસિસ સરળ બન્યું છે.
 - > આ ઉપરાંત તેનાથી નાગરિકોને કેસનું સ્ટેટસ, કેસની વિગત, મહેસૂલી કેસોની સુનાવણીની તારીખ તથા હુકમની માહિતી પણ સરળતાથી મળી રહે છે.
 - > આ ઓનલાઈન પ્રોજેક્ટથી વહીવટમાં પારદર્શિતા આવી છે અને નાગરિકોના સમયની બચત થવાની સાથે કામો પણ ઝડપી બન્યા છે.
 - > આ સિસ્ટમથી ગુજરાતમાં અત્યાર સુધીમાં 25 હજારથી વધુ મહેસૂલી કેસોનો નિકાલ થયો છે.

ગુજરાત અશાંત ધારા સુધારા વિધેયક 2019

- > ગુજરાત સરકારના મંત્રી શ્રી ભૂપેન્દ્રસિંહ ચૂડાસમા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલું ગુજરાત અશાંત ધારા સુધારા વિધેયક 2019 તાજેતરમાં ગુજરાત વિધાનસભા ગૃહમાં પસાર કરવામાં આવ્યું છે.
- => કયા બિલમાં સુધારો કરવા માટે આ બિલ લાવવામાં આવ્યું છે ?
- > 'ગુજરાત અશાંત વિસ્તાર ધારો-1991'ની જોગવાઈઓમાંની ઉણપને દૂર કરવા આ બિલ લાવવામાં આવ્યું છે.
 - > ગુજરાતમાં હાલ અમદાવાદ, સુરત, વડોદરા, ભરૂચ, ગોધરા, હિંમતનગર અને કપડવંજના ચોક્કસ વિસ્તારોમાં આ કાયદો અમલી છે.
 - > જેમાંથી અમદાવાદમાં અશાંત ધારા હેઠળ આવરી લેવાયેલા વિસ્તારોની સંખ્યા સૌથી વધુ (760 થી વધુ) છે.
- => નવા કાયદાની મહત્વની જોગવાઈઓ
1. આ વિધેયક લાગુ થયા બાદ અશાંત વિસ્તાર ધારા હેઠળ સમાવિષ્ટ કોઈપણ ભાગમાં કલેક્ટરની પૂર્વમંજૂરી વગર એક ધાર્મિક સમુદાય બીજા ધાર્મિક સમુદાયની વ્યક્તિને મિલકત ટ્રાન્સફર કરી શકશે નહીં.
 2. માત્ર વેચાણ જ નહીં બક્ષિસ, વિનિમય, પાવર ઓફ એટર્ની, ભાડાપટ્ટે કે કોઈપણ પ્રકારના દસ્તાવેજથી પણ મિલકત તબદીલ કરવી હોય તો પણ કલેક્ટરની પૂર્વ મંજૂરી જરૂરી.
 3. અશાંત વિસ્તારની આસપાસના 500 મીટરની ત્રિજ્યામાં આવતા વિસ્તારોમાં પણ આ જોગવાઈ લાગુ પડશે.
 4. અશાંત વિસ્તારોમાં નવા વિસ્તારોનો સમાવેશ કરવા SITની રચના કરવી.

અમદાવાદ મેટ્રો સેવાના પ્રથમ ચરણનું ઉદ્ઘાટન

- > 4 માર્ચ, 2019ના રોજ વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ અમદાવાદના વસ્ત્રાલ ખાતેથી અમદાવાદ મેટ્રો સેવાના ફેઝ-1નું લોકાર્પણ કર્યું છે.
- => મેટ્રો ચલાવનાર અમદાવાદ ભારતનું 12મું શહેર
- > ભારતમાં સૌપ્રથમ 24 ઓક્ટોબર, 1984ના રોજ કોલકાતામાં મેટ્રો ટ્રેનનો પ્રારંભ થયો હતો.
 - > ત્યારબાદ નવી દિલ્હીમાં 24 ડિસેમ્બર, 2002ના રોજ મેટ્રો સેવાનો પ્રારંભ થયો હતો.
 - > ભારતમાં કોલકાતા અને નવી દિલ્હી બાદ ક્રમશઃ બેંગાલુરુ (2011), ગુરુગ્રામ (2013), મુંબઈ (2014), જયપુર (2015), ચેન્નાઈ (2015), કોચી (2017), લખનૌ (2017), હૈદરાબાદ (2017), નોઈડા (25 જાન્યુઆરી, 2019), અમદાવાદ (4 માર્ચ, 2019) અને નાગપુરમાં (7 માર્ચ, 2019)ના રોજ મેટ્રો સેવાનો પ્રારંભ થયો છે.
 - > મેટ્રો સેવા શરૂ કરનાર અમદાવાદ ભારતનું 12મું શહેર બન્યું છે.
 - > અમદાવાદ બાદ તાજેતરમાં મહારાષ્ટ્રના નાગપુરમાં પણ મેટ્રો સેવાનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો છે.
- => નોંધ :
- (1) 'Metro'ને 'Rapid Transit' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
 - (2) અમદાવાદ મેટ્રો સેવા એ ભારતની 12મી કાર્યરત મેટ્રો સેવા છે.

ગુજરાત મેટ્રો રેલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ

- > ગુજરાતમાં અમદાવાદ અને ગાંધીનગર ખાતે મેટ્રો સેવા શરૂ કરવા માટે ભારત સરકાર અને ગુજરાત સરકાર દ્વારા એક Joint Venture (સંયુક્ત સાહસ)ની રચના કરવામાં આવી છે.
 - > આ જોઈન્ટ વેન્યરને 'ગુજરાત મેટ્રો રેલ કોર્પોરેશન (GMRC) લિમિટેડ' નામ આપવામાં આવ્યું છે.
 - > અમદાવાદ મેટ્રોનું ઓફિશિયલ નામ 'ગુજરાત મેટ્રો' છે.
- => નોંધ :
- (1) AMTS, BRTS અને METRO એમ ત્રણેય પબ્લિક ટ્રાન્સપોર્ટ ધરાવતું અમદાવાદ ભારતનું એકમાત્ર શહેર બની ગયું છે.
 - (2) તાજેતરમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ અમદાવાદ મેટ્રોના ફેઝ-1ના ઈસ્ટ-વેસ્ટ કોરિડોરના જે રૂટનું લોકાર્પણ કર્યું છે તેનો શિલાન્યાસ 14 માર્ચ, 2015ના રોજ ગુજરાતના તત્કાલીન મુખ્યમંત્રી શ્રીમતી આનંદીબેન પટેલે કર્યો હતો.

ગુજરાતનો પ્રથમ ડિસેલીનેશન પ્લાન્ટ

- > 4 માર્ચ, 2019ના રોજ વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ જામનગર ખાતેથી ગુજરાતમાં જામનગર જિલ્લાના જોડિયા ખાતે સ્થપાયેલા ડિસેલીનેશન પ્લાન્ટનો શુભારંભ કર્યો છે.
- > આ પ્લાન્ટમાં દરિયાના ખારા પાણીમાંથી દરરોજ 10 કરોડ લિટર શુદ્ધ પાણી મેળવવામાં આવશે.
- > જોડિયા ખાતે સ્થપાયેલો આ ગુજરાતનો પ્રથમ ડિસેલીનેશન પ્લાન્ટ છે.

ગુજરાતના પ્રથમ ઈથેનોલ પ્લાન્ટનું લોકાર્પણ

- > તાજેતરમાં ગુજરાતના નાયબ મુખ્યમંત્રી શ્રી નીતિનભાઈ પટેલના હસ્તે ગુજરાતના નર્મદા જિલ્લામાં ગુજરાતના પ્રથમ અને ભારતના ત્રીજા 45 KLPD ઈથેનોલ પ્લાન્ટનું લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું છે.

- > ગુજરાતમાં નર્મદા જિલ્લાના નાંદોદ તાલુકાના ધારીખેડા નામના ગામમાં આવેલી શ્રી નર્મદા ખાંડ ઉદ્યોગ સહકારી મંડળી લિ.માં આ ઈથેનોલ પ્લાન્ટનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > રૂ. 60 કરોડના ખર્ચે તૈયાર થયેલા આ ઈથેનોલ પ્લાન્ટમાં શેરડીના પીલાણમાંથી દૈનિક 40 હજાર લિટર ઈથેનોલનું ઉત્પાદન થશે.
- > ગુજરાતમાં અત્યાર સુધી સુગર મિલોમાં શેરડીનાં પીલાણના બાય પ્રોડક્ટ મોલાસીસમાંથી ઈથેનોલ બનાવવામાં આવતું હતું.
- > જ્યારે આ નવા પ્લાન્ટમાં આધુનિક ટેકનોલોજીની મદદથી શેરડીનાં પીલાણમાંથી સીધું સીધું જ ઈથેનોલ બનશે. આથી, તેના ઉત્પાદન ખર્ચમાં ઘટાડો થતાં અને ઉત્પાદકતા વધતા ખેડૂતોને લાભ થશે.

ભારતના પ્રથમ અને વિશ્વના ત્રીજા ડાયનાસોર મ્યુઝિયમ અને ફોસીલ પાર્કનું રૈયોલીમાં લોકાર્પણ

- > 8 જૂન 2019ના રોજ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ ગુજરાતમાં મહિસાગર જિલ્લાના બાલાસિનોર તાલુકાના રૈયોલી (અથવા રૈયાલી) ખાતે ડાયનાસોર મ્યુઝિયમ અને ફોસીલ પાર્કનું લોકાર્પણ કરાવ્યું છે.
- > રૈયોલી ખાતે લોકાર્પણ પામેલું આ ડાયનાસોર મ્યુઝિયમ અને ફોસીલ પાર્ક ભારતનું પ્રથમ અને વિશ્વનું ત્રીજા નંબરનું ડાયનાસોર મ્યુઝિયમ અને ફોસીલ પાર્ક છે.
- > આશરે 6.5 કરોડ વર્ષ પહેલા મહિસાગર જિલ્લાના બાલાસિનોર તાલુકાના રૈયોલી ગામના આશરે 52 હેક્ટર જેટલા વિસ્તારોમાં મહાકાય ડાયનાસોરની વિવિધ પ્રજાતિઓ અસ્તિત્વમાં હતી.
- > 1980થી 83ના ગાળામાં રૈયોલીમાં ખોદકામ દરમિયાન ક્રિટેશિયસ યુગના ડાયનાસોરનાં ઈંડા અને અવશેષો (ડાયનાસોરના વિવિધ ભાગોના હાડકાં) મળી આવ્યા હતા.
- > ડાયનાસોરના જીવાશ્મ (ફોસીલ) અવશેષો તથા થીજીને પથ્થર બની ગયેલા ડાયનાસોરના ઈંડા તેમજ વિવિધ સંશોધનોને આધારે આ વિશ્વનો ત્રીજો અને ભારતનો પ્રથમ ડાયનાસોર જીવાશ્મ ઉદ્યાન (ફોસીલ પાર્ક) બનાવવામાં આવ્યો છે.
- > આ ફોસીલ પાર્કની સાથે સાથે અદ્યતન ટેકનોલોજીનો વિનિયોગ કરીને 10 ગેલેરી ધરાવતું ડાયનાસોર મ્યુઝિયમ પણ અહીં બનાવવામાં આવ્યું છે.
- > જેમાં ડાયનાસોરની પ્રજાતિઓના ઉદ્ભવથી વિલુપ્ત સુધીના વિજ્ઞાન અને ઇતિહાસની માહિતી મળશે.
- > ગુજરાત રાજ્યના પ્રવાસન નિગમ દ્વારા આ સ્થળ વિકસાવવામાં આવ્યું છે.
- > આ મ્યુઝિયમ-ફોસીલ પાર્કના નિર્માણથી રૈયોલીનું ડાયનાસોર પાર્ક સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી બાદ વર્લ્ડ મેપ પર ગુજરાતનું વધુ એક અલભ્ય પ્રવાસન સ્થળ બનશે.

=> નોંધ :

- (1) આ પ્રસંગે મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ રૈયોલીના ડાયનાસોર મ્યુઝિયમ અને ફોસીલ પાર્કને શ્રી ડી ટેકનોલોજી અને આધુનિક ટેકનિક સાથે વિશ્વ પ્રવાસન કેન્દ્ર તરીકે વિકસાવવા માટે પ્રવાસન વિભાગને 10 કરોડ રૂપિયાની વધારાની રકમ આપવાની જાહેરાત કરી હતી.
- (2) 1980થી 83 દરમિયાન રૈયોલી ખાતેથી ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓ:
 - (1) રાજાસોરસ નર્મડેન્સિસ
 - (2) રાયોલિસોરસ ગુજરાતેન્સિસ અને
 - (3) ટાએટેમોસોરસના હાડકાંરૂપી અવશેષો મળી આવ્યા હતા.

- (3) ત્યારબાદ વર્ષ 2003માં રૈયોલીમાં ટાયરેનોસૌરસ રેક્સ કુળની ડાયનાસોરની લગભગ સાત પ્રજાતિઓ શોધી કાઢવામાં આવી હતી.

સિંહોના સંવર્ધન સંરક્ષણ માટેના 'ગીર હાઈટેક મોનિટરિંગ સેન્ટર'નું સાસણગીરમાં લોકાર્પણ

- > ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ ગુજરાતમાં જૂનાગઢ જિલ્લાના સાસણગીર ખાતે 'ગીર હાઈટેક મોનિટરિંગ સેન્ટર'નું લોકાર્પણ કર્યું છે.
- > ગુજરાતમાં સિંહોના સંરક્ષણ સંવર્ધન માટે અત્યાર સુધીની સૌથી ઉચ્ચ અને વર્લ્ડ ક્લાસ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને આ મોનિટરિંગ સેન્ટરનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.

=> ગીર હાઈટેક મોનિટરિંગ સેન્ટરની વિશેષતા

- (1) ગીર અને આસપાસના જંગલ વિસ્તારમાં નિરીક્ષણ હેઠળ મૂકેલા તમામ સિંહોનું આ એક જ સ્થળેથી મોનિટરિંગ થશે.
 - (2) ગીરમાં સિંહ દર્શન માટે જતી તમામ જીપ્સીને GPS સિસ્ટમથી સજ્જ કરી તેનું મોનિટરિંગ પણ આ સેન્ટર ખાતેથી જ થશે.
 - (3) આ સેન્ટરના માધ્યમથી ગીરમાં પ્રવેશતા લોકોની ગતિવિધિ પણ જાણી શકાશે.
 - (4) આ સેન્ટરના મોનિટરિંગ તેમજ અન્ય જરૂરી કામગીરી માટે 'ગીર વાયરલેસ સર્વેલન્સ સેલ'ની પણ રચના કરવામાં આવી છે.
 - (5) આ ઉપરાંત આ સેન્ટરના માધ્યમથી એક જ સ્થળેથી તમામ પ્રવૃત્તિઓનું મોનિટરિંગ થઈ શકે તે માટે 'ફોરેસ્ટ બ્લિકલ સર્વેલન્સ સિસ્ટમ', 'રેડિયો ટેલીમેટરી મોનિટરિંગ સેલ', 'ચેકપોસ્ટ સર્વેલન્સ સિસ્ટમ' તથા 'ડિજિટલ વાયલેસ સર્વેલન્સ સિસ્ટમ'ની સુવિધા પણ કરવામાં આવી છે.
- > નોંધ : ગુજરાતમાં સિંહોના સંવર્ધન અને સંરક્ષણ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા રૂ. 350 કરોડનું પેકેજ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

=> લાયન એમ્બ્યુલન્સ

- > ગીર હાઈટેક મોનિટરિંગ સેન્ટરના લોકાર્પણ ઉપરાંત મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ જૂનાગઢ જિલ્લાના સાસણગીર ખાતે 'લાયન એમ્બ્યુલન્સ'નો પણ લીલી ઝંડી બતાવીને પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.
- અદ્યતન સુવિધા સાથેની આ એમ્બ્યુલન્સ સિંહોની સારવાર માટે ખૂબ જ ઉપયોગી થશે.

=> એનિમલ એક્સચેન્જ પ્રોગ્રામ

- > આ ઉપરાંત મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણીએ એનિમલ એક્સચેન્જ પ્રોગ્રામનો પણ પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.
- > આ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત ગુજરાતના આશરે 30 જેટલા સિંહ કર્ણાટક, આંધ્રપ્રદેશ, ઉત્તરપ્રદેશ સહિતના રાજ્યોને આપવામાં આવશે.
- > અને તેના બદલામાં આશરે 142થી વધુ દુર્લભ વન્યપ્રાણીઓને ગુજરાતના સક્કરબાગ ઝૂ તેમજ અન્ય ઝૂમાં લાવવામાં આવશે.
- > નોંધ : ગુજરાત સરકાર દ્વારા વન વિભાગના કર્મચારીઓને 1000 જેટલા ટેબ્લેટ આપવાનું પણ આયોજન હાથ ધરવામાં આવ્યું છે.

વડોદરા કોર્ટમાં ગુજરાતના સર્વપ્રથમ 'સંવેદનશીલ સાક્ષી જુબાની કેન્દ્ર'નો પ્રારંભ

- > કોઈ બાળક બચાવપક્ષના દબાણ કે પ્રભાવ હેઠળ આવ્યા વિના જુબાની આપી શકે તે માટે વડોદરા જિલ્લા કોર્ટમાં ગુજરાતનું સર્વપ્રથમ 'સંવેદનશીલ સાક્ષી જુબાની કેન્દ્ર' સ્થાપવામાં આવ્યું છે.

- > ગુજરાત હાઈકોર્ટના કાર્યકારી ચીફ જસ્ટિસ શ્રી અનંત દવેના માર્ગદર્શન હેઠળ ગુજરાતના આ પ્રથમ 'સંવેદનશીલ સાક્ષી જુબાની કેન્દ્ર'ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

રાષ્ટ્રીય નમક સત્યાગ્રહ સ્મારક

(National Salt Satyagraha Memorial)નું લોકાર્પણ

- > 30 જાન્યુઆરી, 2019ને મહાત્મા ગાંધીજીના 71મા નિર્વાણ દિનના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ગુજરાતમાં નવસારી જિલ્લાના જલાલપોર તાલુકાના દાંડી ખાતે 'રાષ્ટ્રીય નમક સત્યાગ્રહ સ્મારક'નું લોકાર્પણ કર્યું છે.

=> રાષ્ટ્રીય નમક સત્યાગ્રહ સ્મારકની વિશેષતા

- (1) 'દાંડી સત્યાગ્રહ'ની યાદમાં આ સ્મારક તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.
- (2) આ સ્મારકમાં મહાત્મા ગાંધીજી ઉપરાંત ગાંધીજી સાથે દાંડી કૂચમાં જોડાયેલા તેમના 80 સાથીદારોની પ્રતિમા છે.
- (3) અહીં દાંડી યાત્રા સાથે જોડાયેલા 24 સ્થળોનો સ્મૃતિ પથ પણ બનાવવામાં આવ્યો છે.
- (4) આ સ્મારકમાં આશરે 41 જેટલા સોલાર ટ્રી બનાવવામાં આવ્યા છે, જે સ્મારકની વીજળીની જરૂરિયાતો પૂરી કરશે. આશરે રૂ. 110 કરોડના ખર્ચે આ સ્મારકનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. આ સ્મારકમાં મુલાકાતી સોલ્ટ મેકિંગ પેન્સમાં મીઠું બનવાની પ્રક્રિયા પણ જોઈ શકશે. અને અહીં 1400 ચોરસ મીટરનું કૃત્રિમ તળાવ પણ બનાવવામાં આવ્યું છે.

ગુજરાત સરકારનું ફેરફાર કરેલ અંદાજપત્ર 2019-20

- > ગુજરાત સરકાર દ્વારા વર્ષ 2019માં આ અગાઉ 19 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ લેખાનુદાન પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં ફેરફાર કરીને 2 જુલાઈ, 2019ના રોજ આ નવું બજેટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે.
- > 2 જુલાઈ 2019ના રોજ ગુજરાતના નાણામંત્રી તથા નાયબ મુખ્યમંત્રી શ્રી નીતિનભાઈ પટેલે ગુજરાત વિધાનસભામાં વર્ષ 2019-20 માટેનું ફેરફાર કરેલું અંદાજપત્ર રજૂ કર્યું હતું.
- > ગુજરાતના ઈતિહાસમાં રૂ. 2 લાખ કરોડથી વધુનું કુલ કદ ધરાવતું આ પ્રથમ બજેટ હતું.
- > આ ઉપરાંત મહેસૂલી પુરાંતવાળુ આ ગુજરાત સરકારનું સતત આઠમું બજેટ હતું.

=> ગુજરાતના બજેટની વિશિષ્ટતા

- > ગુજરાત સરકારના બજેટ અંતર્ગત પ્રસિદ્ધ થતા વિવિધ દસ્તાવેજોમાં ગુજરાત સરકારના બજેટમાં બે વિશિષ્ટ બજેટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે :
 - (1) જેન્ડર બજેટ (Gender Budget)
 - (2) પરિણામલક્ષી બજેટ (Outcome Budget)
- > આ અંતર્ગત વર્ષ 2019-20ના ગુજરાત સરકારના અંદાજપત્રમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું 'જેન્ડર બજેટ' છઠ્ઠું જેન્ડર બજેટ હતું.
- > અને આ બજેટમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું 'પરિણામલક્ષી બજેટ' ગુજરાતનું ત્રીજું પરિણામલક્ષી બજેટ હતું.

=> જેન્ડર બજેટ (Gender Budget)

- > ગુજરાત સરકાર દ્વારા નાણાકીય વર્ષ 2014-15થી 'જેન્ડર બજેટ' પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે.

- > આ બજેટમાં વિવિધ વિભાગો દ્વારા કરવામાં આવેલ મહિલાલક્ષી નાણાકીય ફાળવણીની વિગતો દર્શાવવામાં આવે છે.
- > આ બજેટ સરકારના વિવિધ વિભાગોને જુદા-જુદા ક્ષેત્રોમાં જાતિગત ચોક્કસ ફાળવણી માટેની જરૂરિયાત અને મહત્ત્વ નક્કી કરવા સક્ષમ બનાવે છે.
- > આ બજેટનો મુખ્ય ઉદ્દેશ મહિલા સશક્તિકરણ અને જાતિગત સમાનતાના ઈચ્છિત પરિણામો હાંસલ કરવા માટે જરૂરી બજેટની ફાળવણી અંગે દિશાસૂચન કરવાનો છે.

=> પરિણામલક્ષી બજેટ (Outcome Budget)

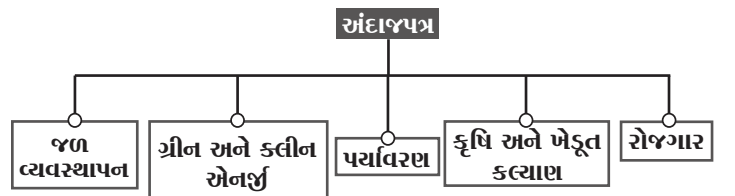
- > ગુજરાત સરકાર દ્વારા નાણાકીય વર્ષ 2017-18થી 'પરિણામલક્ષી અંદાજપત્ર' પ્રકાશિત કરવાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- > ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા અંદાજપત્ર પ્રકાશન નંબર - 56 તરીકે પરિણામલક્ષી અંદાજપત્ર પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે.
- > પરિણામલક્ષી અંદાજપત્રનો મુખ્ય હેતુ અંદાજપત્રીય જોગવાઈઓને વિવિધ યોજનાઓના વિકાસના પરિણામો સાથે સાંકળવાનો છે.
- > પરિણામલક્ષી અંદાજપત્ર સરકારની અગ્રતાઓ, નિર્ણયો, ઉદ્દેશો અને કાર્યક્રમોને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવામાં મદદરૂપ બને છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘના એજન્ડા 2030 દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલા 17 સસ્ટેઈનેબલ ડેવલપમેન્ટ ગોલ્સ (SDGs) અંતર્ગત ગુજરાત સરકાર દ્વારા 'ગુજરાત સસ્ટેઈનેબલ વિઝન 2030' તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. પરિણામલક્ષી અંદાજપત્ર એ આ દિશામાં એક પહેલ છે.

=> નોંધ :

- (1) ગુજરાત સરકારના બજેટમાં રાજકોષીય જવાબદારી અંગેના પત્રકો 'ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, 2005' હેઠળ અંદાજપત્ર પ્રકાશન નંબર - 30 અંતર્ગત પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.
- (2) ગુજરાત સરકારના અંદાજપત્ર પ્રકાશન નંબર - 2 અંતર્ગત પ્રસિદ્ધ થતું 'એકત્રિત નિધિ હેઠળ પ્રાપ્તિ અને આકસ્મિકતા નિધિ તથા જાહેર હિસાબ લેવડદેવડ માટેનું બજેટ' ભારતના કોમ્પ્રોલર અને ઓડિટર જનરલે પાંચમી પંચવર્ષીય યોજનાના પ્રથમ વર્ષને સમવર્તી એટલે કે 1974-75ના વર્ષથી નિયત કરેલા સુધારેલા ફોર્મ મુજબ (અથવા તો હિસાબ વર્ગીકરણની સુધારેલી પદ્ધતિ મુજબ) તૈયાર કરવામાં આવે છે.
- (3) ગુજરાત સરકારના અંદાજપત્રના પ્રકાશન નંબર - 34 અંતર્ગત 'સામાજિક-આર્થિક સમીક્ષા' (Social- Economic Review) પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

=> વર્ષ 2019-20ના અંદાજપત્રનું ફોકસ

- > ગુજરાત સરકારના વર્ષ 2019-20ના ફેરફાર કરેલા અંદાજપત્રમાં મુખ્ય પાંચ ક્ષેત્રો પર વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. આ મુખ્ય પાંચ ક્ષેત્રોમાં નીચેના ક્ષેત્રોનો સમાવેશ થાય છે :

> આ પાંચ ક્ષેત્રોમાં થયેલી કેટલીક અગત્યની જાહેરાત નીચે પ્રમાણે છે :

1. જળ વ્યવસ્થાપન

- > વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ તાજેતરમાં જાહેર કરેલી 'નલ સે જલ' યોજના અંતર્ગત આગામી પાંચ વર્ષમાં દેશના દરેક ઘરમાં નળ દ્વારા પીવાનું શુદ્ધ પાણી પૂરું પાડવામાં આવશે.
- > નલ સે જલ યોજના અંતર્ગત ગુજરાત સરકાર દ્વારા આગામી ત્રણ વર્ષમાં આશરે રૂ. 20 હજાર કરોડનો ખર્ચ કરીને ગુજરાતનું એક પણ ઘર નળ દ્વારા પાણીથી વંચિત ન રહે તે સુનિશ્ચિત કરવામાં આવશે.
- > આ હેતુસર ચાલુ વર્ષે રૂ. 4500 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, જે ગત વર્ષ કરતા 36 ટકા વધારે છે.
- > નોંધ : ગુજરાત સરકાર દ્વારા ગુજરાતમાં ઘરે ઘરે પીવાનું પાણી પૂરું પાડવા વોટર ગ્રીડની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

2. ગ્રીન એન્ડ ક્લીન એનર્જી

- > વર્ષ 2013માં ગુજરાતની રીન્યુએબલ એનર્જીની સ્થાપિત ક્ષમતા 4126 મેગાવોટ હતી, જે આજે 8885 મેગાવોટ છે.
- > જેને વર્ષ 2022 સુધીમાં 30,000 મેગાવોટ સુધી લઈ જવાનું આયોજન છે.
- > જેમાંથી 20 હજાર મેગાવોટનો ઉપયોગ ગુજરાતમાં કરવામાં આવશે અને 10 હજાર મેગાવોટ વીજળી અન્ય રાજ્યોમાં પહોંચાડવામાં આવશે.

=> સોલાર રૂફટોપ યોજના

- > સૌર ઊર્જાની સસ્તી વીજળી નાગરિકો પોતાના ઘરે સોલાર રૂફટોપથી ઉત્પન્ન કરી પોતાની જરૂરિયાત પૂરતી વીજળી ઉપયોગ કરે અને વધારાની વીજળી ગ્રીડમાં આપે તે પ્રમાણેની યોજનાનો લાભ અત્યાર સુધી લગભગ 50 હજાર નાગરિકોએ લીધેલ છે.
- > આ વર્ષે 2 લાખ પરિવારો પોતાના ઘર ઉપર સૌર ઊર્જાના પેનલ લગાવે અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી ગ્રીન, ક્લીન અને સસ્તી વીજળી પોતાના વપરાશમાં ઉપયોગ કરે તેમજ વધારાની વીજળી ગ્રીડમાં આપીને તેની આવક મેળવે તે પ્રમાણેની નવી સોલાર રૂફટોપ યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.
- > આ યોજના હેઠળ 3 કિલોવોટ સુધીની સિસ્ટમ બેસાડનાર પરિવારને નિયત કરેલ કિંમત પર 40 ટકાની માતબર સબસીડી અને 3 થી 10 કિલોવોટ સુધીની સિસ્ટમ બેસાડનાર પરિવારને 20 ટકા સબસીડી આપવામાં આવશે.
- > આ યોજના માટે રૂ. 1000 કરોડની જોગવાઈ.

3. પર્યાવરણ

- > અમદાવાદ, વડોદરા અને જેતપુરના હજારો ઉદ્યોગોના પ્રદૂષિત પાણીને શુદ્ધ કરી તે પાણી ઊંડા દરિયામાં વૈજ્ઞાનિક ઢબે નિકાલ કરવાની પાઈપલાઈન પબ્લિક પ્રાઈવેટ પાર્ટનરશિપ (PPP)ના ધોરણે નાખવામાં આવશે.
- > જેથી નદીમાં થતું પ્રદૂષણ અટકશે.
- > કુલ અંદાજે રૂ. 2275 કરોડની આ યોજનાઓ માટે આ વર્ષે રૂ. 500 કરોડની જોગવાઈ.

4. કૃષિ અને ખેડૂત કલ્યાણ

- > અત્યાર સુધીમાં જેટલા ખેડૂતોએ ખેતીવાડી વીજ જોડાણ મેળવવા અરજી કરી છે તેવા તમામ ખેડૂતોને આવતી અષાઢી બીજ સુધીમાં વીજ કનેક્શન આપી દેવામાં આવશે.
- > આમ, અત્યારે પડતર તમામ 1 લાખ 25 હજાર માંગણીઓમાં ખેડૂતોને નવા વીજ કનેક્શન આપી દેવામાં આવશે.

5. રોજગાર

- > ગુજરાત સરકારે આગામી ત્રણ વર્ષમાં હર હાથ કો કામ એ દિશામાં આગળ વધવાનો નિર્ધાર કર્યો છે.

=> સખી મંડળો

- > રાજ્યમાં અત્યારે દોઢ લાખ સખી મંડળો સક્રિય છે. જેમાં અંદાજે 20 લાખ બહેનો જોડાયેલા છે.
- > આ સખી મંડળોને અત્યાર સુધીમાં રૂ. 1,900 કરોડનું બેંક ધિરાણ થયેલ છે.
- > જેમાં 5 થી 8 ટકા વ્યાજ સહાય અને અન્ય નાણાકીય મદદ રાજ્ય સરકાર આપે છે.
- > હવે આગામી ત્રણ વર્ષમાં નવા 70,000 સખીમંડળો બનાવવા બહેનોને પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવશે.
- > નવા બનેલ સખી મંડળોને પણ ધિરાણ અને વ્યાજ સહાયની મદદ કરવામાં આવશે.
- > આમ, 25 લાખ બહેનો માટે રૂ. 700 કરોડ ધિરાણ ઉપલબ્ધ કરાવી સ્વરોજગારીની તકો ઊભી કરવામાં આવશે.

=> અન્ય યોજના

- > મુખ્યમંત્રી એપ્રેન્ટીશીપ યોજના, મુખ્યમંત્રી ગ્રામોદય યોજના, વાજપાઈ બેન્કેબલ યોજના, માનવ કલ્યાણ યોજના, પશુકાર્મની સ્થાપના જેવી રોજગારલક્ષી અને પરિવારની આવક વધારતી યોજનાઓ દ્વારા આશરે 15 લાખ યુવાનોને આગામી ત્રણ વર્ષમાં રોજગાર મળે તેવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.
- > ઉપરાંત, મુદ્રા યોજના દ્વારા છેલ્લા 3 વર્ષમાં આશરે 44 લાખ લાભાર્થીઓને રૂ. 31,877 કરોડનું ધિરાણ આપી સ્વરોજગારીની વિપુલ તકો પૂરી પાડવામાં આવેલ છે.
- > આગામી ત્રણ વર્ષમાં મુદ્રા યોજના દ્વારા ઓછામાં ઓછા 50 લાખ લાભાર્થીઓને નવું ધિરાણ આપી તેમની પસંદગીનો વ્યવસાય સ્થાપવામાં મદદ કરવામાં આવશે.

=> નવી 'વ્હાલી દીકરી યોજના'ની જાહેરાત

- > ગુજરાત સરકારના વર્ષ 2019-20ના બજેટમાં નવી 'વ્હાલી દીકરી યોજના'ની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.

=> આ યોજનાનો ઉદ્દેશ

- > ગુજરાત સરકાર દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવેલી 'વ્હાલી દીકરી યોજના'ના મુખ્ય ઉદ્દેશો આ પ્રમાણે છે :
 1. ગુજરાતમાં દીકરીઓના જન્મદરમાં વધારો કરવો
 2. દીકરીઓની આર્થિક સામાજિક સ્થિતિ મજબૂત કરવી
 3. શિક્ષણમાં ડ્રોપઆઉટ રેટ ઘટાડવો
 4. બાળલગ્ન પ્રથા અટકાવવી

=> આ યોજનાનો લાભ કોને મળશે ?

- > ગુજરાતમાં કુટુંબના પહેલા બે બાળકો પૈકીની દીકરીઓને આ યોજનાનો લાભ મળશે.
- > આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે પરિવારની વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. 2 લાખ સુધીની છે.

=> આ યોજનાથી શું લાભ થશે ?

- > આ યોજના અંતર્ગત લાભાર્થી દીકરીઓને ત્રણ તબક્કામાં કુલ 1,10,000 રૂપિયાની સહાય આપવામાં આવશે. જેમાં...

1. દીકરીના પહેલા ધોરણમાં પ્રવેશ વખતે રૂ. 4000
 2. દીકરી નવમા ધોરણમાં આવે ત્યારે રૂ. 6000
 3. દીકરી 18 વર્ષની વય વટાવે ત્યારે રૂ. 1,00,000 આપવામાં આવશે.
- > આ યોજનાથી ગુજરાતમાં સ્ત્રી ભૂણ હત્યા અટકાવવામાં મદદ થશે, કન્યા કેળવણીને પ્રોત્સાહન મળશે અને દીકરી પુખ્ત વયની થાય ત્યારે ઉચ્ચ શિક્ષણ અને તેના લગ્ન પ્રસંગ માટે મોટી રકમ મળશે.
 - > નોંધ : આ નવી યોજના માટે સરકારે બજેટમાં રૂ. 133 કરોડની જોગવાઈ કરી છે.

=> વર્ષ 2019-20ના બજેટમાં નાણાકીય વ્યવસ્થાપન

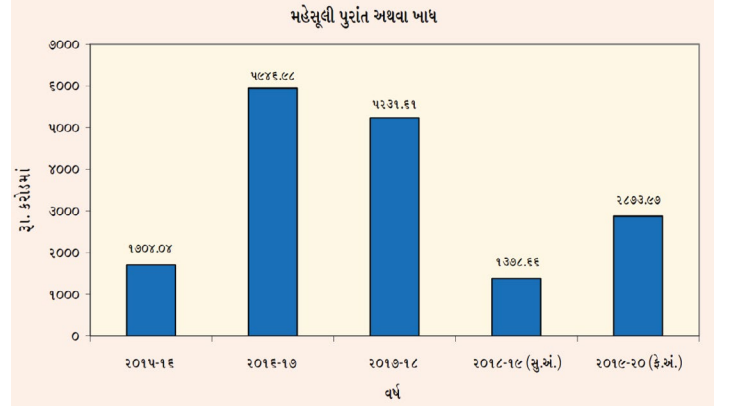
- > વર્ષ 2019-20ના બજેટનું કુલ કદ રૂ. 2,04,815 કરોડ છે. જે વર્ષ 2018-19ના બજેટના કુલ કદના સુધારેલા અંદાજ કરતાં લગભગ રૂ. 15,375 કરોડ વધારે છે.
- > આ બજેટની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે, રૂ. 2 લાખ કરોડથી વધુનું કુલ કદ ધરાવતું આ ગુજરાતના ઇતિહાસનું પ્રથમ બજેટ છે.
- > આ અંદાજપત્ર (સૂચિત નવા કરવેરાની આવક સિવાય) રૂ. 285 કરોડની પુરાંત ધરાવે છે.
- > જ્યારે આ અંદાજપત્ર સૂચિત નવા કરવેરા સાથે રૂ. 572 કરોડની એકં દર અંદાજિત પુરાંત ધરાવે છે.

=> વિકાસલક્ષી ખર્ચ

- > ગુજરાતના લાંબાગાળાના વિકાસને ધ્યાનમાં રાખીને આ બજેટમાં રૂ. 1,27,560 કરોડ જેટલા વિકાસલક્ષી ખર્ચની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- > જે બજેટના કુલ ખર્ચનો 62.79% હિસ્સો ધરાવે છે.
- > આ બજેટમાં બિનવિકાસલક્ષી ખર્ચ રૂ. 74,857 કરોડ છે. આ બિનવિકાસલક્ષી ખર્ચ કરતાં વિકાસલક્ષી ખર્ચ રૂ. 52,703 કરોડ વધારે છે.
- > આ ઉપરાંત ગુજરાતના કુલ વિકાસલક્ષી ખર્ચમાંથી 56% કરતાં વધુ રકમ સામાજિક ક્ષેત્ર માટે ફાળવવામાં આવી છે.

=> મહેસૂલી પુરાંત

- > વર્ષ 2019-20ના આ અંદાજપત્રમાં રૂ. 2,874 કરોડની મહેસૂલી પુરાંત રહેવાનો અંદાજ છે.
- > મહેસૂલી પુરાંતવાળું ગુજરાત સરકારનું આ સતત આઠમું બજેટ છે.
- > નાણાકીય વર્ષ 2019-20 દરમિયાન ગુજરાતમાં રૂ. 1,54,732 કરોડની મહેસૂલી આવક થવાનો અંદાજ છે.
- > જે નાણાકીય વર્ષ 2018-19 માટેના મહેસૂલી આવકના સુધારેલા અંદાજ કરતાં 10 ટકા વધારે છે.

=> મહેસૂલી આવક

- > ગુજરાતની મહેસૂલી આવક વર્ષ 2004-05 દરમિયાન રૂ. 20,265 કરોડ હતી. જે વધીને વર્ષ 2017-18ના સુધારેલા અંદાજ અનુસાર રૂ. 1,31,551 કરોડ થઈ ગઈ હતી.
- > આમ, ગુજરાતની મહેસૂલી આવક વર્ષ 2004-05 થી 2017-18ના સમયગાળા દરમિયાન વાર્ષિક 15.48 ટકાના દરે વધતી રહી છે.
- > ત્યારબાદ વર્ષ 2018-19 દરમિયાન સુધારેલા અંદાજ અનુસાર ગુજરાતની મહેસૂલી આવક રૂ. 1,40,531 કરોડ હતી.
- > જ્યારે વર્ષ 2019-20માં ગુજરાતની મહેસૂલી આવક રૂ. 1,54,732 કરોડ રહેવાનો અંદાજ છે.
- > આમ, ગુજરાતની મહેસૂલી આવકમાં ઉત્તરોત્તર વધારો થઈ રહ્યો છે.

=> રાજકોષીય ખાધ

- > વર્ષ 2015-16 દરમિયાન ગુજરાતની રાજકોષીય ખાધ ગુજરાતના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના 2.24 ટકા હતી.
- > જે ઘટીને વર્ષ 2016-17માં રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના 1.42 ટકા રહી હતી. રાજકોષીય ખાધની આ ટકાવારી ગુજરાતની અત્યાર સુધીની સૌથી ઓછી ટકાવારી હતી.
- > વર્ષ 2018-19ના અંદાજપત્રમાં ગુજરાતમાં રાજકોષીય ખાધ GSDP (કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન)ના 1.71 ટકા રહેવાનો અંદાજ હતો. જોકે વર્ષ 2018-19ના સુધારેલા અંદાજો અનુસાર તે 2.12 ટકા રહેવાની શક્યતા છે.
- > જ્યારે વર્ષ 2019-20 દરમિયાન અંદાજપત્રમાં ગુજરાતમાં રાજકોષીય ખાધ GSDP (કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન)ના 1.84 ટકા રહેવાનો અંદાજ છે.
- > નોંધ : ભારત સરકાર અને રિઝર્વ બેન્કના નિયમો પ્રમાણે કોઈપણ રાજ્યની રાજકોષીય ખાધ જે તે રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના વધુમાં વધુ 3 ટકા સુધી રાખી શકાય છે. ગુજરાત સરકારનું 1.84 ટકાનું લક્ષ્યાંક તેનાથી ઘણું નીચું છે.

ગુજરાતમાં રાજકોષીય ખાધ

ક્રમ	વર્ષ	રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના પ્રમાણમાં ટકા
1	2015-16	2.24%
2	2016-17	1.42%
3	2017-18	1.63%
4	2018-19 (સુધારેલો અંદાજ)	2.12%
5	2019-20 (બજેટ અંદાજ)	1.84%

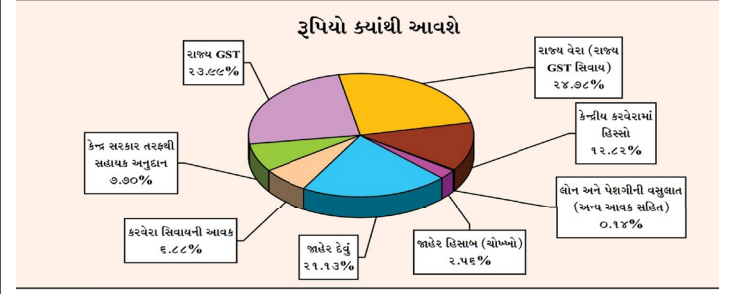
- => ગુજરાતનું જાહેર દેવું
- > વર્ષ 2018-19ના સુધારેલા અંદાજ અનુસાર ગુજરાતનું જાહેર દેવું ગુજરાતના કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના 16.03 ટકા રહ્યું હતું.
- > જ્યારે વર્ષ 2019-20માં તે 15.69 ટકા રહેવાનો અંદાજ છે.
- > વર્ષ 2019-20 દરમિયાન સરકાર રૂ. 42,929 કરોડનું નવું દેવું કરશે.
- > રાજ્યનું દેવું એ રાજ્યના વિકાસકાર્યો (મૂડી ખર્ચ) માટેનું એક સંશાધન છે.
- > ગુજરાત સરકારના અસરકારક નાણાકીય સંચાલન અને કુશળ નાણાકીય વ્યવસ્થાપનને કારણે છેલ્લા 15 નાણાકીય વર્ષથી (2004-05 થી 2018-19 આજદિન સુધી) ગુજરાત સરકારે સાધનોપાય પેશગી લીધેલ નથી.
- > આ ઉપરાંત રાજ્યએ જાહેર દેવાની ચૂકવણીમાં ક્યારેય ચૂક કરી નથી.
- > ગુજરાતમાં જાહેર દેવા અંગેનું ખર્ચ 2004-05માં 10.79 ટકા હતું, જે ઘટીને 2017-18માં 8.60 ટકા થયું હતું અને 2018-19ના સુધારેલા અંદાજમાં તે 8.53 ટકા થવાની અપેક્ષા છે.

ગુજરાત રાજકોષીય જવાબદારી અને અંદાજપત્રીય વ્યવસ્થાપન ધારા હેઠળના લક્ષ્યાંક

વિગત	લક્ષ્યાંક	વર્ષ 2018-19		વર્ષ 2019-20 માટેના અંદાજ
		અંદાજો	સુધારેલ અંદાજો	
મહેસૂલી પુરાંત (રૂ. કરોડમાં)	0	5,998	1,379	2,874
રાજ્યના કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના પ્રમાણમાં રાજકોષીય ખાદ્ય (ટકામાં)	3%	1.71%	2.12%	1.84%
રાજ્યના કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનના પ્રમાણમાં કુલ જાહેર દેવું (ટકામાં)	27.1%	15.96%	16.03%	15.69%

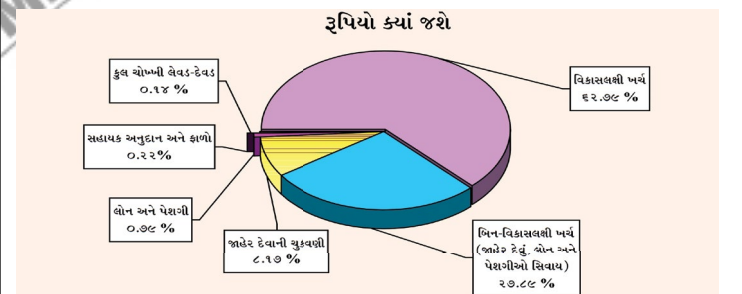
- => ગુજરાત સરકારની આવકના અંદાજો
- > વર્ષ 2019-20 દરમિયાન ગુજરાત સરકારની કુલ આવક રૂ. 2,03,147 કરોડ રહેવાનો અંદાજ છે.
- > જેમાંથી ગુજરાત સરકારના કુલ ખર્ચને બાદ કરતા બજેટમાં રૂ. 285 કરોડની પુરાંત રહેવાનો અંદાજ છે.
- > સરકારની કુલ આવકમાં સૌથી વધુ 24.78 ટકા હિસ્સો (રાજ્ય GST સિવાયના) રાજ્ય સરકારના ટેકસનો છે.
- > ત્યારબાદ બીજા ક્રમે 23.99 ટકા હિસ્સો રાજ્ય GSTનો છે.
- > અને ત્રીજા ક્રમે 21.13 ટકા હિસ્સો જાહેર દેવાનો છે.

રાજ્ય સરકારની આવકના અંદા, ૨૦૧૯-૨૦	
બાબત	રૂ. કરોડમાં
કરવેરા સિવાયની આવક	૧૩૦૭૯.૭૩
કેન્દ્ર સરકાર તરફથી સહાયક અનુદાન	૧૫૬૪૧.૬૦
રાજ્ય GST	૪૮૭૩૫.૦૦
રાજ્ય વેરા (રાજ્ય GST સિવાય)	૫૦૩૨૭.૯૯
કેન્દ્રીય કરવેરામાં હિસ્સો	૨૬૦૪૭.૬૪
લોન અને પેશગીની વસુલાત (અન્ય આવક સહિત)	૨૮૬.૦૧
જાહેર હિસાબ (ચોખ્ખો)	૫૨૦૦.૦૦
જાહેર દેવું	૪૨૯૨૯.૦૦
કુલ	૨૦૩૧૪૬.૯૭

- => ગુજરાત સરકારના ખર્ચના અંદાજો
- > વર્ષ 2019-20 દરમિયાન ગુજરાત સરકારના કુલ ખર્ચમાંથી વિકાસલક્ષી ખર્ચ રૂ. 1,27,560 કરોડ થવાનો અંદાજ છે.
- > જ્યારે જાહેર દેવું, લોન અને પેશગીઓ સિવાયનો બિન-વિકાસલક્ષી ખર્ચ રૂ. 56,656 કરોડ થવાનો અંદાજ છે.
- > વર્ષ 2019-20 દરમિયાન ગુજરાત સરકારના કુલ ખર્ચમાં વિકાસલક્ષી ખર્ચનો હિસ્સો 62.79 ટકા છે.
- > જ્યારે જાહેર દેવું, લોન અને પેશગીઓ સિવાયના બિન-વિકાસલક્ષી ખર્ચનો હિસ્સો 27.89 ટકા છે.

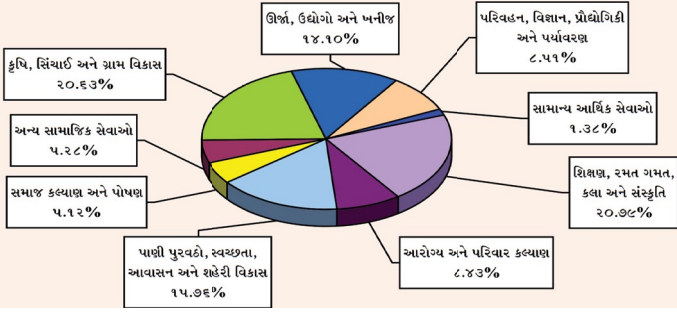
રાજ્ય સરકારના ખર્ચના અંદાજો, ૨૦૧૯-૨૦	
બાબત	રૂ. કરોડમાં
વિકાસલક્ષી ખર્ચ	૧૨૭૫૬૦.૧૧
બિન-વિકાસલક્ષી ખર્ચ (જાહેર દેવું, લોન અને પેશગીઓ સિવાય)	૫૬૬૫૯.૫૨
જાહેર દેવાની ચૂકવણી	૧૬૫૯૦.૯૫
લોન અને પેશગી	૧૬૦૬.૩૪
સહાયક અનુદાન અને ફાળો	૪૪૪.૯૩
કુલ ચોખ્ખો લેવડ-દેવડ	૨૮૫.૧૨
કુલ	૨૦૩૧૪૬.૯૭

- => વિવિધ સેક્ટરોમાં વિકાસલક્ષી ખર્ચની ફાળવણી
- > વર્ષ 2019-20 દરમિયાન ગુજરાત સરકારના બજેટમાં વિકાસલક્ષી ખર્ચ માટે કુલ રૂ. 1,27,560 કરોડ ફાળવવામાં આવ્યા છે.
- > તેમાંથી સૌથી વધુ 20.79 ટકા રકમ શિક્ષણ, રમત ગમત, કલા અને સંસ્કૃતિ માટે ફાળવવામાં આવી છે.
- > ત્યારબાદ બીજા નંબરે 20.63 ટકા રકમ કૃષિ, સિંચાઈ અને ગ્રામ વિકાસ માટે તથા ત્રીજા નંબરે પાણી પુરવઠો, સ્વચ્છતા, આવાસન અને શહેરી વિકાસ માટે 15.76 ટકા રકમ ફાળવવામાં આવી છે.

અ.નં.	સેક્ટર	રૂ. કરોડમાં
૧	શિક્ષણ, રમત ગમત, કલા અને સંસ્કૃતિ	૨૬૫૧૮.૧૩
૨	આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ	૧૦૭૫૩.૬૦
૩	પાણી પુરવઠો, સ્વચ્છતા, આવાસન અને શહેરી વિકાસ	૨૦૧૦૩.૪૮
૪	સમાજ કલ્યાણ અને પોષણ	૬૫૨૯.૧૭
૫	અન્ય સામાજિક સેવાઓ	૬૭૩૬.૨૪
૬	કૃષિ, સિંચાઈ અને ગ્રામ વિકાસ	૨૬૩૨૧.૨૧
૭	ઊર્જા, ઉદ્યોગો અને ખનિજ	૧૭૯૮૫.૧૦
૮	પરિવહન, વિજ્ઞાન, પ્રૌદ્યોગિકી અને પર્યાવરણ	૧૦૮૫૮.૪૩
૯	સામાન્ય આર્થિક સેવાઓ	૧૭૫૪.૭૫
	કુલ	૧૨૭૫૬૦.૧૧

વિકાસલક્ષી ખર્ચમાં વિવિધ સેક્ટરોનો હિસ્સો - ૨૦૧૯-૨૦

વર્ષ 2019-20ના ગુજરાત સરકારના બજેટની મહત્વની બહેરાતો કૃષિ, પશુપાલન અને ડેરી વિકાસ માટેની યોજનાઓ

- => **2771 નવી જગ્યાઓ**
 - > ગુજરાત તથા ભારત સરકારની વિવિધ ખેડૂત કલ્યાણકારી યોજનાઓના સુચારુ અમલીકરણ માટે ગુજરાતમાં આગામી ત્રણ વર્ષમાં ગ્રામ્ય કક્ષાએ કર્મચારીઓની 2771 નવી જગ્યાઓ ભરવામાં આવશે.
 - > જે પૈકી આ વર્ષે 1121 જગ્યાઓ ભરવાની કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.
- => **18 લાખ ખેડૂતોને વીમા કવચ**
 - > પાક વીમા નિધિ સહિત પ્રધાનમંત્રી ફસલ વીમા યોજના હેઠળ ચાલુ વર્ષે 18 લાખ ખેડૂતોને વીમા કવચ પૂરું પાડવા માટે રૂ. 1073 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- => **ઝીરો ટકા વ્યાજે રૂ. 15 હજાર કરોડનું પાક ધિરાણ**
 - > ગુજરાતના ખેડૂતો સહકારી તેમજ રાષ્ટ્રીયકૃત બેન્કો મારફત દર વર્ષે આશરે રૂ. 15 હજાર કરોડનું ટૂંકી મુદતનું પાક ધિરાણ મેળવે છે.
 - > આ પાક ધિરાણ ઝીરો ટકા વ્યાજે ઉપલબ્ધ કરાવવા રૂ. 952 કરોડની જોગવાઈ.
- => **ફાર્મ મિકેનાઈઝેશન અંતર્ગત ટ્રેક્ટર માટે સહાય**
 - > ફાર્મ મિકેનાઈઝેશન અંતર્ગત 29,000 ખેડૂતોને ટ્રેક્ટરની અને 32,000 ખેડૂતોને આધુનિક સાધનો અને ઓજારોની ખરીદીમાં સહાય આપવા રૂ. 235 કરોડની જોગવાઈ.
- => **100 ટકા સેન્દ્રીય ખેતી**
 - > સમગ્ર ડાંગ જિલ્લો, વલસાડ જિલ્લાના ધરમપુર, કપરાડા તથા નવસારી જિલ્લાના વાંસદા તાલુકાને 100% સેન્દ્રીય ખેતી હેઠળ આવરી લેવા રૂ. 15 કરોડની જોગવાઈ.
- => **ત્રણ નવા સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સની સ્થાપના**
 - > રાજ્યના ખેડૂતો માટે ગુણવત્તાયુક્ત શાકભાજીના ધરૂં તૈયાર કરવા પંચમહાલ, નર્મદા અને અરવલ્લી જિલ્લામાં નવા ત્રણ સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સ સ્થાપવા રૂ. 8 કરોડની જોગવાઈ.
- => **ગુજરાત હોર્ટીકલ્ચર નોલેજ સોસાયટીની સ્થાપના**
 - > બાગાયતી પાકમાં મૂલ્યવર્ધન કરવાના ઉદ્દેશથી ગુજરાત હોર્ટીકલ્ચર નોલેજ સોસાયટીની સ્થાપના કરવામાં આવશે.
 - > આ સોસાયટી દ્વારા નર્સરીમાં પ્લાન્ટેશન માટે ગુણવત્તાયુક્ત સાધન સામગ્રી તૈયાર કરવા અને હાઈટેક હોર્ટીકલ્ચર માટે તાલીમ પૂરી પાડવામાં આવશે.

- => **નવા બાગાયત ડિવિઝનની સ્થાપના**
 - > બાગાયતનો વ્યાપ વધારવા ઉત્તર ગુજરાત અને દક્ષિણ ગુજરાતમાં નવા બાગાયત ડિવિઝનની સ્થાપના માટે રૂપિયા 60 લાખની જોગવાઈ.
 - => **હિંમતનગર ખાતે નવી વેટરનરી કોલેજની સ્થાપના**
 - > કામધેનુ યુનિવર્સિટી હેઠળ હિંમતનગર ખાતે નવી વેટરનરી કોલેજની સ્થાપના માટે પ્રથમ તબક્કામાં રૂ. 1 કરોડની જોગવાઈ.
 - => **4000 ડેરી ફાર્મની સ્થાપના**
 - > 12 દૂધાળા પશુઓનું એક એવા 4000 ડેરી ફાર્મ સ્થાપવા માટે રૂ. 134 કરોડની જોગવાઈ.
 - => **કિસાન કલ્પવૃક્ષ યોજના**
 - > કિસાન કલ્પવૃક્ષ યોજના અંતર્ગત બજાર સમિતિઓનું આધુનિકરણ કરવા અને પાયાની સગવડો ઊભી કરવા રૂ. 33 કરોડની જોગવાઈ.
 - => **છ બંદરોનો વિકાસ**
 - > માંગરોળ, નવાબંદર, વેરાવળ, માઢવાડ, પોરબંદર અને સુત્રાપાડા મત્સ્ય બંદરોના વિકાસ માટે રૂ. 210 કરોડની જોગવાઈ.
 - => **નર્મદાના નીર વિવિધ જળાશયોમાં**
 - > ગુજરાતના અનેક વિસ્તારોના લોકોની પીવાના પાણીની જરૂરિયાત સંતોષવા માટે તાજેતરમાં સુજલામ સુફલામ યોજના અને સૌની યોજના દ્વારા નર્મદા યોજનાની નહેરમાંથી પાણી ઉપાડી નીચેના જળાશયો ભરવામાં આવ્યા હતા.
ક્રમ	શહેર	જળાશય
1	રાજકોટ	આજી-1 અને ન્યારી-1
2	જામનગર	આજી-3 અને રણજીતસાગર
3	ગોંડલ	વેરી-1
4	મોરબી	મચ્છુ-2
5	વાંકાનેર	મચ્છુ-1
6	જેતપુર, ગોંડલ તથા તેની આજુબાજુના અન્ય વિસ્તારો	ભાદર-1
7	રાણપુર	સુખભાદર
8	કચ્છ	ટપ્પર ડેમ
- => **સૌની યોજના અંતર્ગત સૌરાષ્ટ્રમાં પાણીની વ્યવસ્થા**
 - > સૌની યોજનાના બીજા તબક્કા હેઠળ જામનગર, ગોંડલ અને ભાવનગર માટે અગત્યના ત્રણ ડેમ સુધીની પાઈપલાઈનની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
 - > આગામી વર્ષમાં નર્મદાના પાણીની ઉપલબ્ધિ અનુસાર 35 જળાશયો અને 100 કરતા વધુ ચેકડેમો ભરવાનું આયોજન છે.
 - > સૌની યોજનાનાં ત્રીજા તબક્કાના રૂ. 2258 કરોડના ચાર પેકેજોના કામો શરૂ થયેલ છે.
 - > આ ઉપરાંત ભાવનગર શહેરના પીવાના પાણી માટે મહત્વના સ્ત્રોત બોર તળાવને સૌની યોજના હેઠળ સમાવવાનો મહત્વનો નિર્ણય કરવામાં આવેલ છે.
 - > સૌની યોજના માટે રૂ. 1880 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

- => **ઉત્તર ગુજરાતમાં સિંચાઈ યોજના**
- > બનાસકાંઠા જિલ્લા માટે અગત્યની થરાદથી સીપુ ડેમ સુધીની પાઈપલાઈન માટે રૂ. 100 કરોડની જોગવાઈ. આ યોજનાથી બનાસકાંઠા જિલ્લાના 6000 હેક્ટરમાં પિયત થશે.
- => **આદિવાસી વિસ્તારમાં સિંચાઈ યોજના**
- > ઊંકાઈ જળાશયના ઉપરવાસમાં વસતા આદિવાસી લોકોની સમસ્યાને ધ્યાને લઈ ઊંકાઈ જળાશય આધારિત ઉચ્છલ, નીઝર અને સોનગઢ તાલુકાના 27600 હેક્ટર વિસ્તારને સિંચાઈનો લાભ આપવા રૂ. 962 કરોડના ખર્ચે 3 મોટી ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજના હાથ ધરવામાં આવેલ છે. જે માટે ચાલુ વર્ષે રૂ. 75 કરોડની જોગવાઈ.
 - > સોનગઢ, ઉમરપાડા અને ડેડિયાપાડા તાલુકાઓમાં તાપી-કરજણ લીંક પાઈપલાઈન ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજના રૂ. 720 કરોડના ખર્ચે હાથ ધરવામાં આવનાર છે. જેનાથી 73 ગામોના 21 હજારથી વધારે હેક્ટરને સિંચાઈનો લાભ થશે. તેમજ હયાત 100 ચેકડેમો ભરવામાં આવશે.
 - > નવસારી જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકામાં રૂ. 372 કરોડના ખર્ચે અંબિકા નદી પર વાઘરેચ રિચાર્જ પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવામાં આવશે. જેનાથી 11 ગામોના 800 હેક્ટર વિસ્તારને સિંચાઈનો લાભ તેમજ બીલીમોરા નગરપાલિકાને પીવાનું પાણી ઉપલબ્ધ થશે.
- => **કલ્પસર - ભાડભૂત યોજના**
- > દરિયાઈ ભરતી દરમ્યાન નર્મદા નદીના પટમાં ખારું પાણી પ્રવેશતા અટકાવવા માટે ભાડભૂત યોજના અંતર્ગત નર્મદા નદી ઉપર બેરેજ બનાવવાથી 60 કરોડ ધન મીટર પાણીનો સંગ્રહ થશે.
 - > જે પીવા માટે તેમજ ઉદ્યોગો માટે ઉપલબ્ધ થશે.
 - > છ માર્ગી બ્રીજ બનવાથી હજીરા-સુરત-ઔલપાડ-દહેજ વિસ્તારમાં પરિવહનના નવા આયામો ઊભા થશે.
 - > આ યોજના માટે રૂ. 130 કરોડની જોગવાઈ.
- => **નર્મદા યોજના**
- > સરદાર સરોવર યોજના દેશની અગત્યની આંતર-રાજ્ય બહુહેતુક યોજનાની સાથે સાથે ગુજરાતની જીવદોરી છે.
 - > આ યોજના માટે રૂ. 6595 કરોડની જોગવાઈ.

શિક્ષણ ક્ષેત્રની વિવિધ યોજનાઓ

- => **5000 નવા વર્ગખંડોનું નિર્માણ**
- > પ્રાથમિક શાળાઓમાં નવા 5 હજાર જેટલા વર્ગખંડો બાંધવામાં આવશે. જેનાથી આશરે દોઢ લાખ વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ માટે સારી સગવડ મળશે. જેના માટે રૂ. 454 કરોડની જોગવાઈ.
- => **રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન એક્ટ અંતર્ગત બાળક દીઠ રૂ. 3000ની સહાય**
- > રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન એક્ટ અંતર્ગત રાજ્યમાં અંદાજે 2 લાખ 70 હજાર વિદ્યાર્થીઓ ખાનગી પ્રાથમિક શાળામાં અભ્યાસ કરે છે.
 - > આ બાળકોની ફી અને યુનિફોર્મ, બૂટ તથા સ્કૂલ બેગ આપવા માટે દરેક બાળકને રૂ. 3000 રાજ્ય સરકાર ચૂકવે છે. તે માટે રૂ. 341 કરોડની જોગવાઈ.

- => **જ્ઞાનકુંજ પ્રોજેક્ટ**
- > જ્ઞાનકુંજ અંતર્ગત પ્રાથમિક શાળાઓના 10,000 વર્ગખંડમાં વર્ચ્યુઅલ ક્લાસરૂમ અને ભાર વિનાના ભણતર માટે રૂ. 103 કરોડની જોગવાઈ.
- => **1.34 લાખ બાળકોનું પરિવહન**
- > ઘરથી શાળાનું અંતર એક કિલોમીટરથી વધારે હોય તેવી સરકારી શાળાના 1 લાખ 34 હજાર બાળકોના પરિવહન માટે રૂ. 60 કરોડની જોગવાઈ.
- => **અનિયમિત બાળકો માટે બ્રીજ-કોર્ષ**
- > શાળામાં ન ગયેલ હોય અને અનિયમિત હોય તેવા બાળકોને નિશાળે નિયમિત લાવવા તેમજ આવા બાળકોને બ્રીજ-કોર્ષ કરાવવા માટે રૂ. 64 કરોડની જોગવાઈ.
- => **3 લાખ વિદ્યાર્થીઓને ટેબલેટ**
- > કોલેજ અને પોલિટેકનિકના પ્રથમ વર્ષમાં પ્રવેશ મેળવતા 3 લાખ વિદ્યાર્થીઓને ટેબલેટ આપવા માટે રૂ. 252 કરોડની જોગવાઈ.

આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ અંગેની યોજનાઓ

- => **8600 આરોગ્ય કર્મચારીઓની નિમણૂક**
- > શહેરી વિસ્તારોના આરોગ્ય તંત્રના સુદ્રઢીકરણ માટે સામૂહિક આરોગ્ય કેન્દ્ર સુધીના નિષ્ણાંતો, તબીબો, સ્ટાફ, નર્સો, આશા બહેનો સહિત 8600 જેટલા આરોગ્ય કર્મચારીઓની નિમણૂક કરવામાં આવશે. આ પ્રોગ્રામ માટે રૂ. 110 કરોડની જોગવાઈ.
- => **બાળસખા-3 યોજના**
- > ઓછા વજન સાથે જન્મેલા બાળકો માટેની સફળ બાલસખા-3 યોજનાનો વ્યાપ વધારી સમગ્ર રાજ્યમાં અમલ કરવા રૂ. 85 કરોડની જોગવાઈ.
- => **ગ્રીન ફીલ્ડ અને બ્રાઉન ફીલ્ડ કોલેજો**
- > પાલનપુર અને દાહોદ ખાતે બ્રાઉન ફીલ્ડ કોલેજો કાર્યરત છે.
 - > વિસનગર અને નડિયાદમાં ગ્રીન ફીલ્ડ અને અમરેલીમાં બ્રાઉન ફીલ્ડ કોલેજોને ચાલુ વર્ષે મંજૂરી મળેલ છે.
 - > જેનાથી રાજ્યમાં MBBSની 750 બેઠકોનો વધારો થયેલ છે. જેના માટે રૂ. 80 કરોડની જોગવાઈ.
- => **પ્રધાનમંત્રી સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા યોજના**
- > પ્રધાનમંત્રી સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા યોજના અંતર્ગત સુરત અને ભાવનગર ખાતે સુપર સ્પેશ્યાલિટી હોસ્પિટલના બાંધકામ અને ઉપકરણો માટે રૂ. 160 કરોડની જોગવાઈ.
- => **નવી 100 એમ્બ્યુલન્સ**
- > રાજ્યની લોકપ્રિય 108 એમ્બ્યુલન્સ સેવા માટે નવી 100 એમ્બ્યુલન્સ ખરીદવા રૂ. 18 કરોડની જોગવાઈ.
- => **મેટરનીટી ચાઈલ્ડ**
- > જી. જી. હોસ્પિટલ, જામનગરને આધુનિક સુવિધા ધરાવતી હોસ્પિટલ તરીકે અપગ્રેડ કરવા પ્રથમ તબક્કે "મેટરનીટી ચાઈલ્ડ" બ્લોક માટે રૂ. 25 કરોડની જોગવાઈ.

- > સર ટી. હોસ્પિટલ, ભાવનગર ખાતે 'મેટરનીટી ચાઈલ્ડ' બ્લોક માટે રૂ. 10 કરોડની જોગવાઈ.

પાણી પુરવઠા વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => બ્રેકીશ વોટર ડીસેલીનેશન પ્લાન્ટ
- > દરિયાકાંઠા અને રણ વિસ્તારના ગામો માટે 100 નાના "બ્રેકીશ વોટર ડીસેલીનેશન" પ્લાન્ટની સ્થાપના માટે રૂ. 50 કરોડની જોગવાઈ સૂચવેલ છે.
- => રીયુઝ ઓફ ટ્રીટેડ વેસ્ટ વોટર નીતિ
- > દેશમાં સુએઝની ટ્રીટમેન્ટ કરી તેના પુનઃવપરાશ માટે "રીયુઝ ઓફ ટ્રીટેડ વેસ્ટ વોટર" નીતિ જાહેર કરનાર ગુજરાત પ્રથમ રાજ્ય છે. આ નીતિ અંતર્ગત જુદા જુદા પ્રોજેક્ટ્સ માટે રૂ. 199 કરોડની જોગવાઈ.

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => મકાન બાંધવા સહાય
- > અનુસૂચિત જાતિના 7500 લાભાર્થીઓને ડો. આંબેડકર આવાસ યોજના અને વિકસતી જાતિના 16,375 લાભાર્થીઓને પંડિત દીનદયાળ ઉપાધ્યાય આવાસ યોજના અંતર્ગત મકાન બાંધવા લાભાર્થી દીઠ રૂ. 1 લાખ 20 હજારની સહાય આપવા માટે રૂ. 186 કરોડની જોગવાઈ.
- => સમરસ કુમાર-કન્યા છાત્રાલય
- > ગાંધીનગર, બારડોલી અને મોડાસા ખાતે સમરસ કુમાર-કન્યા છાત્રાલયના બાંધકામ માટે રૂ. 9 કરોડની જોગવાઈ.
- => દિવ્યાંગો માટે તાલીમ સેન્ટર
- > પ્રખ્યાત EDI, ગાંધીનગર ખાતે દિવ્યાંગો માટે ખાસ તાલીમ સેન્ટર ઊભું કરી ત્રણ વર્ષમાં 24 હજાર દિવ્યાંગોને રોજગારલક્ષી તાલીમ આપવામાં આવશે. જે માટે રૂ. 8 કરોડની જોગવાઈ.
- => દિવ્યાંગ કલ્યાણ સંસ્થા
- > માનસિક દિવ્યાંગ બહેનો માટે રાજકોટ ખાતે દિવ્યાંગ કલ્યાણ સંસ્થા શરૂ કરવામાં આવશે. જેના બાંધકામ અને સંચાલન માટે રૂ. 5 કરોડની જોગવાઈ.

આદિજાતિ વિકાસ માટેની વિવિધ યોજનાઓ

- => બિરસા મુંડા ટ્રાયબલ યુનિવર્સિટી
- > રાજપીપળા ખાતે બિરસા મુંડા ટ્રાયબલ યુનિવર્સિટી રૂ. 341 કરોડના ખર્ચે બાંધવામાં આવી રહેલ છે. જેના માટે આ વર્ષે રૂ. 125 કરોડની જોગવાઈ.
- => નવી પાંચ એકલવ્ય મોડલ રેસીડેન્સીયલ સ્કૂલ
- > એકલવ્ય મોડલ રેસીડેન્સીયલ સ્કૂલોના સારા પરિણામો ધ્યાને લેતાં ચાલુ વર્ષે રાજ્ય સરકારના ખર્ચે ઘોઘંબા, માંગરોળ, કુકરમુંડા, ઉમરગામ અને મેઘરજ ખાતે નવી પાંચ એકલવ્ય મોડલ રેસીડેન્સીયલ સ્કૂલ શરૂ કરવામાં આવશે. જે માટે આ વર્ષે રૂ. 2 કરોડની પ્રાથમિક જોગવાઈ.

- => કન્યા સાક્ષરતા નિવાસી શાળા યોજના
- > કન્યા સાક્ષરતા નિવાસી શાળા (GLLRS)ના માધ્યમથી ઓછા સાક્ષરતા દર વાળા આદિજાતિ વિસ્તારની આદિજાતિ કન્યાઓના શિક્ષણ પર વિશેષ ધ્યાન આપવામાં આવે છે. GLLRS માં હાલમાં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કન્યા દીઠ વાર્ષિક રૂ. 27100 અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા રૂ. 10 હજાર, આમ કુલ રૂ. 37100નો ખર્ચ કરવામાં આવે છે. હવે રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેમાં કન્યા દીઠ વાર્ષિક રૂ. 20 હજારનો નોંધપાત્ર વધારો કરી રૂ. 57100નો ખર્ચ કરવામાં આવશે. સરકારના આ મહત્વપૂર્ણ નિર્ણયથી 16140 આદિજાતિ કન્યાઓને સીધો લાભ મળશે. જે માટે રૂ. 33 કરોડની જોગવાઈ.

વાર્ષિક રીકરીંગ ગ્રાન્ટમાં વધારો

- => વાર્ષિક રીકરીંગ ગ્રાન્ટમાં વધારો
- > સૈનિક સ્કૂલ ખેરંચા અને બીલવણમાં વિદ્યાર્થીદીઠ વાર્ષિક રીકરીંગ ગ્રાન્ટ રૂ. 52 હજારમાં રૂ. 18 હજારનો વધારો કરી તે રૂ. 70 હજાર કરવામાં આવશે. ડાંગ જિલ્લાની પાંચ તેમજ કવાંટ અને વાઘોડિયાની બે ઈ.એમ.આર.એસ. શાળાઓમાં પણ વાર્ષિક રીકરીંગ ગ્રાન્ટ રૂ. 42 હજારમાં રૂ. 28 હજારનો વધારો કરી તે રૂ. 70 હજાર કરવામાં આવશે. જે માટે રૂ. 7 કરોડની જોગવાઈ.

ડેરીના ખાસ પ્રોજેક્ટ

- => ડેરીના ખાસ પ્રોજેક્ટ
- > સંકલિત ડેરી વિકાસ યોજના હેઠળ દાંતા અને પોશીના ખાતે ડેરીના ખાસ પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવામાં આવશે. જેના માટે રૂ. 37 કરોડની જોગવાઈ.

પંચાયત અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => સૌને આવાસ
- > વર્ષ 2022 સુધીમાં સૌને આવાસનો ઉમદા આશય પૂર્ણ કરવા 2 લાખ 4 હજાર આવાસોના લક્ષ્યાંક સામે અત્યાર સુધી રૂ. 2105 કરોડના ખર્ચે 1 લાખ 85 હજાર આવાસોનું બાંધકામ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે. આ કાર્યક્રમ અન્વયે આ વર્ષે 1 લાખ 7 હજાર નવા આવાસો બાંધવામાં આવશે. જેના માટે રૂ. 1208 કરોડની જોગવાઈ.

વધારાના 21 હજાર આવાસો

- => વધારાના 21 હજાર આવાસો
- > લોકોને વધુ ઝડપથી રહેણાંકના પાકા મકાન આપી શકાય તે માટે રાજ્ય સરકારે લક્ષ્યાંક ઉપરાંત વધારાના 21 હજાર આવાસો માટે રૂ. 250 કરોડની જોગવાઈ કરી છે.

મુખ્યમંત્રી આવાસ પ્રોત્સાહક સહાય યોજના

- => મુખ્યમંત્રી આવાસ પ્રોત્સાહક સહાય યોજના
- > 6 માસમાં આવાસનું બાંધકામ પૂર્ણ કરનાર 10 હજાર જેટલા લાભાર્થીઓને મુખ્યમંત્રી આવાસ પ્રોત્સાહક સહાય યોજના અંતર્ગત વધારાના રૂ. 20 હજારની સહાય આપવામાં આવશે. જે માટે રૂ. 20 કરોડની જોગવાઈ.

તાપી નદીના શુદ્ધિકરણનો પ્રોજેક્ટ

- => તાપી નદીના શુદ્ધિકરણનો પ્રોજેક્ટ
- > નેશનલ રીવર કન્ઝર્વેશન પ્રોગ્રામ હેઠળ દક્ષિણ ગુજરાતની ખૂબ જ અગત્યની અને પવિત્ર તાપી નદીના શુદ્ધિકરણનો પ્રોજેક્ટ ભારત સરકાર, ગુજરાત સરકાર અને સુરત મહાનગરપાલિકાના સહયોગથી રૂ. 922 કરોડના ખર્ચે હાથ ધરાશે. જેનો લાભ સુરત શહેર સહિત સમગ્ર તાપી નદીના વિસ્તારને મળશે.

શહેરી વિકાસ અંગેની વિવિધ યોજનાઓ

- => **પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (શહેરી)**
 - > 2022 સુધીમાં સૌને ઘર પૂરા પાડવાના ઉમદા હેતુસર પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના અમલમાં છે. જેમાં રાજ્યમાં 4 લાખ 80 હજાર આવાસો મંજૂર કરેલ છે. આ યોજના માટે રૂ. 1248 કરોડની જોગવાઈ.
- => **સ્વર્ણિમ જયંતી મુખ્યમંત્રી શહેરી વિકાસ યોજના**
 - > શહેરોની ટ્રાફિકની સમસ્યાના ઉકેલ માટે તેમજ પેટ્રોલ, ડીઝલ અને સમયની બચત કરવાના ઉદ્દેશથી મહાનગરપાલિકા વિસ્તારોમાં 54 અને નગરપાલિકા વિસ્તારોમાં 21 એમ કુલ 75 ફ્લાયઓવર બનાવવામાં આવશે. જેના માટે સ્વર્ણિમ જયંતી મુખ્યમંત્રી શહેરી વિકાસ યોજના અંતર્ગત રૂ. 250 કરોડની જોગવાઈ.
- => **રેલવે ફાટકો ઉપર ઓવર બ્રીજ**
 - > શહેરી વિસ્તારમાં ટ્રાફિકની સમસ્યા નિવારવા એક લાખથી વધારે એવરેજ ટ્રાફિક વ્હીકલ યુનિટ ધરાવતા 37 રેલવે ફાટકો ઉપર ઓવરબ્રીજ અથવા અન્ડરબ્રીજ બનાવવા ચાલુ વર્ષે રૂ. 100 કરોડની જોગવાઈ.
- => **શહેરની નજીકના વિસ્તારોમાં માળખાકીય સુવિધા**
 - > રાજ્યના શહેરો સતત વધતા જાય છે. શહેરની નજીકમાં આવેલ ગામડા તથા આઉટગ્રોથ વિસ્તાર શહેરમાં સમાવિષ્ટ થઈ જાય તેવી સ્થિતિ ઊભી થયેલ છે. આ વિસ્તારોમાં જરૂરી માળખાકીય સુવિધાઓ—પાણી, રસ્તા, સ્ટ્રીટ લાઈટ, ડ્રેનેજ વગેરે માટે સ્વર્ણિમ જયંતી મુખ્યમંત્રી શહેરી વિકાસ યોજના અંતર્ગત રૂ. 250 કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જેનો લાભ લાખો નાગરિકોને મળશે.

શ્રમ અને રોજગાર વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => **મુખ્યમંત્રી એપ્રેન્ટીશીપ યોજના**
 - > મુખ્યમંત્રી એપ્રેન્ટીશીપ યોજના અંતર્ગત એક લાખ એપ્રેન્ટીસોની ભરતી માટે રૂ. 78 કરોડની જોગવાઈ.
- => **સચેત યોજના**
 - > જોખમી કારખાનાઓમાં અને બાંધકામ સાઈટ પર કામ કરતા શ્રમયોગીઓના તંદુરસ્ત વર્ક એન્વાયરમેન્ટ અર્થે 'સચેત યોજના' માટે રૂ. 15 કરોડની જોગવાઈ.

માર્ગ અને મકાન વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => **મુખ્યમંત્રી ગ્રામ સડક યોજના**
 - > મુખ્યમંત્રી ગ્રામ સડક યોજનાના પ્રથમ તબક્કામાં છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં રૂ. 10,243 કરોડના ખર્ચે 29,885 કિલોમીટર ગ્રામ્ય માર્ગોના 11,224 કામોને મંજૂરી મળેલ છે.
 - > આ યોજનાની સફળતા, લોકોની જરૂરિયાતો અને માંગણીઓ ધ્યાને લઈ સરકારે યોજનાનો બીજો તબક્કો હાથ ધરવાનો નિર્ણય કરેલ છે. આગામી ત્રણ વર્ષમાં વધારાના રૂ. 10,000 કરોડના કામો આ યોજના હેઠળ હાથ ધરવામાં આવશે.
- => **પગદંડીની સુવિધા**
 - > અમદાવાદ-શંખેશ્વર રસ્તા પર પગદંડીની સુવિધા રૂ. 20 કરોડના ખર્ચે ઊભી કરવામાં આવશે. જે માટે રૂ. 6 કરોડની જોગવાઈ.

બંદરો અને વાહન વ્યવહાર વિભાગની યોજનાઓ

- => **1 હજાર નવી ST બસ**
 - > એસ.ટી.ની સેવાઓનો વ્યાપ વધારવા માટે ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમને રાજ્ય સરકાર દ્વારા એક હજાર નવી બસ પૂરી પાડવામાં આવશે. જેમાં વિદ્યુત અને સી.એન.જી. સંચાલિત બસનો પણ સમાવેશ થશે. જે માટે રૂ. 221 કરોડની જોગવાઈ.
- => **RTOની નવી કચેરી**
 - > રાજકોટ અને બારડોલી ખાતે આર.ટી.ઓ.ની નવી કચેરીઓના બાંધકામ માટે રૂ. 5 કરોડની જોગવાઈ.
- => **કામદારોને સુરક્ષા અંગેની તાલીમ**
 - > અલંગ શીપ બ્રેકીંગ યાર્ડમાં કામ કરતા પાંચ હજાર કામદારોને સલામતી અને સુરક્ષા અંગેની તાલીમ આપવા રૂ. 8 કરોડની જોગવાઈ. તથા આ કામદારોને આરોગ્ય વિષયક સેવાઓ આપવા માટે રૂ. 3 કરોડની જોગવાઈ.

ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગની યોજનાઓ

- => **સોલાર પી.વી. પ્રોજેક્ટ**
 - > જેટકોના સબસ્ટેશનની નજીકમાં આવતી સરકારી જમીનમાં ગુજરાત સ્ટેટ ઈલેક્ટ્રીસિટી કોર્પોરેશન દ્વારા આગામી બે વર્ષમાં 2500 મેગાવોટ સૌર ક્ષમતાના સોલાર પી.વી. પ્રોજેક્ટ સ્થાપવાના આયોજન પૈકી ચાલુ વર્ષે રૂ. 500 કરોડની જોગવાઈ કરેલ છે.
- => **1 લાખ 25 હજાર નવા વીજ જોડાણ**
 - > ચાલુ વર્ષે આશરે 1 લાખ 25 હજાર કૃષિ વિષયક વીજ જોડાણો આપવા માટે રૂ. 1931 કરોડની જોગવાઈ.
- => **નવા PNG જોડાણો**
 - > દેશનું સૌથી મોટું ગેસ ગ્રીડ ધરાવતા ગુજરાતમાં અંદાજિત 14 લાખ ઘરોમાં પાઈપ લાઈન દ્વારા પી.એન.જી. જોડાણો આપવામાં આવેલ છે.
 - > વર્ષ 2022 સુધીમાં વધારાના 4 લાખ સાથે કુલ 18 લાખ ઘરોમાં PNG જોડાણ દ્વારા ગેસ પહોંચાડવાનો લક્ષ્યાંક છે.
- => **નવા CNG સ્ટેશન**
 - > રાજ્યમાં 542 CNG સ્ટેશન કાર્યરત છે. આગામી 2 વર્ષમાં 300 નવા CNG સ્ટેશન શરૂ કરવામાં આવશે.

કલાઈમેટ ચેન્જ વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => **બેટરી સંચાલિત વાહનોને પ્રોત્સાહન**
 - > રાજ્યમાં પવન ઊર્જાની સ્થાપિત ક્ષમતા 6200 મેગાવોટ અને સૌર ઊર્જાની સ્થાપિત ક્ષમતા 2500 મેગાવોટ પહોંચી છે. આ દિશામાં આગળ વધતા ગુજરાત સરકાર બેટરી સંચાલિત વાહનોને પ્રોત્સાહન આપી પર્યાવરણના સંભવિત પડકારોને પહોંચી વળવા સજજ થઈ રહેલ છે.

- => 2 લાખ મકાનોમાં સૌર પેનલ
- > 2 લાખ રહેણાંકના મકાનોની અગાળી પર સૌર પેનલો બેસાડવા માટે રૂ. 1000 કરોડની જોગવાઈ.

કુટિર અને ગ્રામોદ્યોગ વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => શ્રી વાજપાઈ બેન્કેબલ યોજના
 - > શ્રી વાજપાઈ બેન્કેબલ યોજના અંતર્ગત ઉદ્યોગ, વેપાર અને સેવા ક્ષેત્રે રૂ. 8 લાખ સુધીના ધિરાણ પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા કેપીટલ સબસીડી આપવામાં આવે છે. આ યોજનાથી આ વર્ષે 37 હજાર લાભાર્થીઓને સ્વરોજગારીની તકો મળશે. જેના માટે રૂ. 304 કરોડની જોગવાઈ.
- => માનવ કલ્યાણ યોજના
 - > માનવ કલ્યાણ યોજના અંતર્ગત નાના કારીગરોને વિના મૂલ્યે તેમના રોજગારને અનુરૂપ સાધન-ઓજાર આપવામાં આવે છે. આ વર્ષે આ યોજના હેઠળ 28 હજાર નાના કારીગરોને આવરી લેવાશે. જેના માટે રૂ. 48 કરોડની જોગવાઈ.
- => સોલર ચરખા
 - > રાજ્યમાં ખાદી વણાટ સાથે સંકળાયેલા 1300 કારીગરોને એક હજાર નવા સોલર ચરખા અને 300 સોલર વણાટ શાળ 65 ટકા સહાયથી આપવામાં આવશે. આ માટે રૂ. 3 કરોડની જોગવાઈ.

પ્રવાસન વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એક્સલન્સ
 - > સ્ટેટ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હોટેલ મેનેજમેન્ટ, સિદ્ધપુરને ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એક્સલન્સ તરીકે વિકસાવવા રૂ. 4 કરોડની જોગવાઈ.
- => ઉપરકોટ કિલ્લો
 - > જૂનાગઢનો ઐતિહાસિક અને પ્રાચીન ઉપરકોટ કિલ્લો એક જાણીતું હેરીટેજ સ્થળ છે. પુરાતત્ત્વના આ અગત્યના વારસાના વિકાસ માટે રૂ. 7 કરોડની જોગવાઈ.
- => પાંચાળ પ્રદેશના 13 દેવસ્થાનોનો વિકાસ
 - > સુરેન્દ્રનગર અને મોરબી જિલ્લાઓના પુરાણોક્ત પાંચાળ પ્રદેશના 13 દેવસ્થાનોના વિકાસ માટે રૂ. 5 કરોડની જોગવાઈ.

નાગરિક ઉદ્યોગ વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => વોટર એરોડ્રોમ
 - > સરદાર સરોવર, શેત્રુંજય ડેમ, સાબરમતી રિવરફ્રન્ટ જળ સ્થળો ઉપર વિમાન ઉતરાણની સેવા શરૂ કરવા વોટર એરોડ્રોમ બનાવવા માટે રૂ. 5 કરોડની જોગવાઈ.
- => રાજપીપળા એરસ્ટ્રીપ
 - > રાજપીપળા નજીક ઉભરતા વિવિધ પ્રવાસન સ્થળોનું આકર્ષણ વધારવા માટે રાજપીપળા એરસ્ટ્રીપને એરોડ્રોમ તરીકે વિકસાવવાના ફીઝીબીલીટી સ્ટડી અને સર્વે માટે રૂ. 1 કરોડની જોગવાઈ.

વન અને પર્યાવરણ વિભાગની યોજના

- => નવા શેત્રુંજી ડિવિઝનની રચના
 - > ગુજરાતના ગૌરવ એશિયાટિક સિંહોના સંરક્ષણ માટે નવા શેત્રુંજી ડિવિઝનની રચના ઉપરાંત અદ્યતન હોસ્પિટલ, સિંહ એમ્બ્યુલન્સ, સી.સી. ટી.વી. નેટવર્ક, રેડિયો કોલર, ડ્રોન સર્વેલન્સ વગેરે માટે રૂ. 123 કરોડની જોગવાઈ.

ગૃહ વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ

- => સેફ એન્ડ સિક્યોર ગુજરાત યોજના
 - > સેફ એન્ડ સિક્યોર ગુજરાત યોજના હેઠળ તમામ જિલ્લા મુખ્ય મથકો તેમજ મોટા અને મધ્યમ શહેરોમાં CCTV કેમેરા આધારિત સર્વેલન્સ અને ઈન્ટીગ્રેટેડ ટ્રાફિક મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ ગોઠવવા રૂ. 100 કરોડની જોગવાઈ.
- => સેફ સીટી પ્રોજેક્ટ
 - > મહિલાઓ, બાળકો અને વરિષ્ઠ નાગરિકોની સુરક્ષા અને સલામતી માટે સેફ સીટી પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત રૂ. 157 કરોડની જોગવાઈ.
- => કન્વીકશન રેટ ઈમ્પ્રુવમેન્ટ પ્રોજેક્ટ
 - > કન્વીકશન રેટ ઈમ્પ્રુવમેન્ટ પ્રોજેક્ટ થકી ગંભીર ગુનાઓમાં કન્વીકશન રેટ ઓછામાં ઓછો 30 ટકા લઈ જવા માટે ઈન્વેસ્ટીગેશન પદ્ધતિમાં સુધારો, ચાર્જ-શીટ સમયસર દાખલ કરવી અને એફ.એસ.એલ.ને વધુ સુદૃઢ કરવા માટે રૂ. 25 કરોડની જોગવાઈ.
- => રાજ્ય અનામત પોલીસ દળના બે નવા ગ્રુપ
 - > રાજ્યમાં આવેલ ઉદ્યોગો તેમજ અતિ મહત્વપૂર્ણ મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટની સુરક્ષા માટે 2400 પોલીસ કર્મીઓ સાથેના રાજ્ય અનામત પોલીસ દળના બે નવા ગ્રુપ ઉભા કરવામાં આવશે.
- => નર્મદા જિલ્લામાં ફોર્ટીફાઈડ યોખાનું વિતરણ
 - > એનેમિયા અને કુપોષણના નિવારણ માટે રાજ્યમાં ફોર્ટીફાઈડ યોખાનું વિતરણ કરવાનું આયોજન છે. આ માટેનો પાયલોટ પ્રોજેક્ટ નર્મદા જિલ્લામાં આ વર્ષે શરૂ કરવામાં આવશે. જેના માટે રૂ. 1 કરોડની જોગવાઈ.
- => સુગમ્ય ભારત યોજના
 - > સુગમ્ય ભારત યોજના અંતર્ગત ક્ષેત્રીય કચેરીઓમાં દિવ્યાંગો માટે જરૂરી સુવિધાઓ ઊભી કરવા રૂ. 3 કરોડની જોગવાઈ.

મહેસૂલ વિભાગની યોજના

- => ડીફરન્શીયલ ગ્લોબલ પોઝીશનિંગ સિસ્ટમ
 - > ખેતીની જમીનની માપણી આધુનિક રીતે તેમજ વિવાદ રહિત થાય તે માટે હાલ 41 ડીફરન્શીયલ ગ્લોબલ પોઝીશનિંગ સિસ્ટમ(DGPS) ઉપલબ્ધ છે.
 - > જેની સફળતા ધ્યાને રાખીને તેનો વ્યાપ વધારવા 100 નવા DGPS ગોઠવવા રૂ. 25 કરોડની જોગવાઈ.

વિજ્ઞાન અને પ્રૌદ્યોગિકી વિભાગની વિવિધ યોજનાઓ**=> ભારત નેટ ફેઝ-2**

- > ભારત નેટ ફેઝ-1 અન્વયે રાજ્યની 6,490 ગ્રામ પંચાયતોને તાલુકા સાથે ઓપ્ટીકલ ફાયબરથી જોડવામાં આવેલ છે. હવે ભારત નેટ ફેઝ-2 પ્રોજેક્ટ રૂ. 2150 કરોડના ખર્ચે શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- > જે અંતર્ગત 7522 ગ્રામ પંચાયતો, 140 તાલુકા મથકો અને 30 જિલ્લા મથકોને ગાંધીનગર સાથે ઓપ્ટીકલ ફાયબરથી જોડવામાં આવશે.
- > તેમજ સીમલેશ કનેક્ટીવિટી અને ટ્રાન્સપોર્ટ લેયર પૂરું પાડવામાં આવશે.
- > જે માર્ચ-2020 સુધીમાં પૂર્ણ કરવાનું આયોજન છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ પૂર્ણ થયેથી રાજ્યના તમામ ગામોમાં ઈન્ટરનેટ અને ડેટા ટ્રાન્સફર હાલ કરતા 100 ગણી વધુ ઝડપથી શક્ય બનશે.

=> સાયન્સ સિટી

- > સાયન્સ સિટીના બીજા તબક્કાના વિકાસના ભાગરૂપે સ્પેસ અને એસ્ટ્રોનોમી ગેલેરીના નિર્માણ માટે રૂ. 60 કરોડની જોગવાઈ.

=> સ્ટેટ ઈનોવેશન ફંડ

- > સાયન્સ ટેકનોલોજી અને ઈનોવેશન પોલિસી અંતર્ગત રૂ. 50 કરોડનું સ્ટેટ ઈનોવેશન ફંડ ઊભું કરવામાં આવશે. આ ફંડનો ઉપયોગ રિસર્ચ, ઈનોવેશન તેમજ ટેકનોલોજીના પાયલોટ પ્રોજેક્ટ માટે કરવામાં આવશે. જેના માટે રૂ. 10 કરોડની જોગવાઈ.

રમતગમત, યુવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ અંગેની યોજનાઓ**=> ગુજરાત રાજ્ય યોગ બોર્ડ**

- > યોગની પ્રાચીન પરંપરાને આગળ વધારવા તેમજ રાજ્યમાં યોગના પ્રચાર અને પ્રસાર માટે 'ગુજરાત રાજ્ય યોગ બોર્ડ'ની રચના કરવામાં આવશે.

=> સિન્થેટિક એથ્લેટિક ટ્રેક

- > રાજ્યના આદિજાતિ વિસ્તારો દેવગઢ બારિયા, હિંમતનગર, રાજપીપળા તથા છોટા ઉદેપુર ખાતે સિન્થેટિક એથ્લેટિક ટ્રેક સાથે રમતગમતની માળખાકીય સુવિધાઓના વિકાસ માટે રૂ. 12 કરોડની જોગવાઈ.

માહિતી અને પ્રસારણ વિભાગની યોજના**=> મીડિયા ફેલોશિપ યોજના**

- > પત્રકારત્વનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરેલા યુવાનોને રાજ્ય સરકારની કામગીરી સાથે જોડવા માટે "મીડિયા ફેલોશિપ" ની નવી યોજના દાખલ કરવામાં આવશે. જેના માટે રૂ. 28 લાખની જોગવાઈ.

ટેક્સના દરોમાં ફેરફાર

- > ઔદ્યોગિક એકમોના સ્વ-ઉત્પાદિત વીજ વપરાશ ઉપર વીજ કર પરંપરાગત સ્ત્રોતોથી સ્વ-ઉત્પાદિત કેપ્ટીવ વીજ વપરાશ કરતા ઔદ્યોગિક એકમો પાસેથી લેવાતા વીજ કરના હાલના યુનિટ દીઠ 55 પૈસાના દરમાં વધારો કરીને તે યુનિટ દીઠ 70 પૈસા કરવા દરખાસ્ત.

- > તેમજ આ દરને Wholesale Price Index (WPI) સાથે સંકળી લેવા અને તદ્દનુસાર WPIમાં થતાં ફેરફાર પ્રમાણે દરમાં વાર્ષિક ધોરણે ફેરફાર કરવાની દરખાસ્ત છે.
- > સૂચિત દરખાસ્તના પરિણામે રાજ્યની વેરાકીય આવકમાં વાર્ષિક રૂ. 270 કરોડનો જ્યારે ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં રૂ. 180 કરોડનો વધારો થવાનો અંદાજ છે.

=> સ્ટેમ્પ ડ્યુટી

- > રાજ્યમાં ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ 1958ની અનુસૂચિ-1 માં સમાવિષ્ટ જુદા-જુદા લેખના પ્રકાર પ્રમાણે અલગ-અલગ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસુલવામાં આવે છે.
- > આ અનુસૂચિમાં સમાવિષ્ટ સ્થાવર મિલકતના લેખો ઉપર ફિક્સ રકમના દરે જે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસુલવામાં આવે છે, તેમાં નીચે મુજબ ફેરફાર કરવાની દરખાસ્ત છે :
- (1) સોગંદનામા તથા નોટરીના લખાણના લેખો માટે હાલના સ્ટેમ્પ ડ્યુટીના રૂ. 20ના દરમાં વધારો કરી રૂ. 50 કરવા.
- (2) દત્તકપત્ર, લગ્ન નોંધણી, ભાગીદારી લેખ તથા વારસાગત મિલકતમાં કોટ્ટુંબિક સભ્ય દ્વારા કે તેઓની તરફેણમાં હક્ક જતો કરવાના લેખ ઉપર રૂ. 100 સ્ટેમ્પ ડ્યુટીનો દર છે. આ તમામમાં વધારો કરી રૂ. 200 કરવાની દરખાસ્ત છે.
- (3) અગાઉ ઉલ્લેખ કર્યા તે સિવાયના તમામ ફિક્સ રકમવાળા લેખો ઉપર સ્ટેમ્પ ડ્યુટીના રૂ. 100ના દરમાં વધારો કરી રૂ. 300 કરવા દરખાસ્ત છે. સૂચિત દરખાસ્તના પરિણામે રાજ્યની વેરાકીય આવકમાં વાર્ષિક રૂ. 160 કરોડની જ્યારે ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં રૂ. 107 કરોડનો વધારો થવાનો અંદાજ છે.

=> સમાધાન યોજના

- > રાજ્યમાં અને સમગ્ર દેશમાં તા. 01-07-2017થી ગુડ્ઝ એન્ડ સર્વિસીસ ટેક્સ-GST કરપ્રણાલિનો અમલ શરૂ થયેલ છે. GST અમલમાં આવ્યા પહેલા સેલ્સ ટેક્સ, વેટ, મોટર સ્પીરીટ ટેક્સ, સીએસટી, એન્ટ્રી ટેક્સ, સુગરકેન પરચેઝ ટેક્સ વિગેરે વેરા અમલમાં હતા.
- > આ તમામ વેરા અંગે વેપારીવર્ગના અંદાજે 20,000થી વધુ વિવાદ વિવિધ સ્તરે પડતર છે.
- > આથી આ વિવાદોના ઉકેલ માટેની એક સમાધાન યોજના અમલમાં મૂકવાની બજેટમાં દરખાસ્ત છે.
- > આ સમાધાન યોજના હેઠળ વેચાણવેરા, વેટ, મોટર સ્પીરીટ ટેક્સ, એન્ટ્રી ટેક્સ, સુગરકેન પરચેઝ ટેક્સ અને કેન્દ્રીય વેચાણ વેરાની બાકી રહેલી વસૂલાતોને આવરી લેવામાં આવશે અને અને યોજનાના સમયગાળા દરમિયાન બાકી રહેલ વેરો ભરપાઈ કરવામાં આવશે તો વ્યાજ અને દંડમાં કેટલીક ઉદાર રાહતો આપવામાં આવશે.
- > જે કરદાતાના મૂળ માંગણાની રકમ રૂ. 100 કરોડથી ઓછી હોય તેમને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર રહેશે.
- > આ યોજના તા. 15-8-2019 થી 6 (છ) માસના સમયગાળા માટે અમલમાં રહેશે. આ યોજનાની વિગતવાર જાહેરાત ટૂંક સમયમાં કરવામાં આવશે.
- > નોંધ :
- (1) ગુજરાતના અર્થતંત્રનો છેલ્લા 6 વર્ષનો સરેરાશ વૃદ્ધિ દર 10 ટકા રહ્યો છે. જે સ્થિર ભાવે દેશના મોટા રાજ્યોમાં ઉચ્ચતમ છે.
- (2) વર્ષ 2017-18માં ઉચ્ચ વિકાસની ગતિ જાળવી રાખતાં ગુજરાતમાં આર્થિક વૃદ્ધિ દર 11.2 ટકા રહ્યો હતો.

- (3) દેશની 5 ટકા વસતી ધરાવતું ગુજરાત દેશના ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનમાં 16.8 ટકાના હિસ્સા સાથે મોખરે છે.
- (4) ગુજરાતમાં ખાણ ખનિજની કુલ આવકમાં વર્ષ 2017-18ની તુલનાએ વર્ષ 2018-19માં 31 ટકાનો નોંધપાત્ર વધારો થયો છે.
- (5) 11 કાર્યરત એરપોર્ટ અને 5 એરસ્ટ્રીપ સાથે નાગરિક ઉડ્ડયન ક્ષેત્રે ગુજરાત દેશમાં અગ્રેસર છે.
- (6) ગુજરાત વિધાનસભામાં તાજેતરમાં રજૂ થયેલું બજેટ શ્રી નીતિનભાઈ પટેલે નાણામંત્રી તરીકે રજૂ કરેલું તેમનું સાતમું બજેટ હતું.

ગુજરાતનો 59મો સ્થાપના દિવસ

- > 1 મે, 2019ના રોજ ગુજરાતના 59મા સ્થાપના દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી છે.
- > ગુજરાતમાં ગુજરાતનો સ્થાપના દિવસ 'ગુજરાત ગૌરવ દિવસ' તરીકે ઉજવાય છે.
- > ભારતની આઝાદી બાદ 'બૃહદ મુંબઈ' અને 'સૌરાષ્ટ્ર' નામના બે રાજ્યો તથા કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ 'કચ્છ'માંથી 1 મે, 1960ના રોજ 'ગુજરાત' અને 'મહારાષ્ટ્ર' નામના બે નવા રાજ્યોની સ્થાપના થઈ હતી.
- > આથી, ગુજરાત તથા મહારાષ્ટ્રમાં 1 મે ના રોજ ગુજરાત અને મહારાષ્ટ્રનો સ્થાપના દિવસ ઉજવાય છે.

ગુજરાતના આર્થિક સર્વેક્ષણ 2018-19ની મુખ્ય બાબતો :-

- > ગુજરાત એ ભારત દેશનું ત્રીજું એન્જિન તરીકે ઓળખાય છે. ગુજરાત એ દેશના ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનમાં લગભગ 16% હિસ્સો ધરાવે છે.
- > ગુજરાત દેશના કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં (Gross Domestic Production) 7.7% હિસ્સો ધરાવે છે. જે સમગ્ર ભારતના વૃદ્ધિદર કરતાં વધુ છે.
- > ગુજરાતમાં વર્ષ 2011-12 થી વર્ષ 2017-18 સુધી ચાલુ ભાવે રાજ્યનો કુલ ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનનો વાર્ષિક વૃદ્ધિદર 13% થી વધુ રહ્યો છે.
- > ભારતના કુલ સીધા વિદેશી રોકાણમાં (Foreign Direct Investment) ગુજરાતનું 5% યોગદાન છે.

=> ગુજરાત આર્થિક સર્વેક્ષણ 2018-19ના મુખ્ય તથ્યો :-

- > ગુજરાત એ દેશમાં કપાસ, મગફળી અને મસાલાનું સૌથી વધુ ઉત્પાદન કરે છે. આ ઉપરાંત ગુજરાત રાજ્ય એ ઈસબગુલ પ્રોસેસીંગમાં ઈજારો ધરાવે છે.
- > National Dairy Development Board મુજબ સમગ્ર દેશમાં ગુજરાત એ દૂધ ઉત્પાદનમાં 5મું સ્થાન ધરાવે છે.
- > વર્ષ 2017-18માં ગુજરાત રાજ્યનો જંગલ વિસ્તાર એ કુલ ભૌગોલિક વિસ્તારના આશરે 11.8% (21909 ચો.કિમી.) જેટલો હતો.
- > ગુજરાતના સરદાર સરોવર પ્રોજેક્ટ દ્વારા રાજ્યના 17 જિલ્લાઓના 77 તાલુકા સહિત 18 લાખ હેક્ટર વિસ્તારને સિંચાઈનો લાભ મળશે.
- > વર્ષ 2017-18માં વર્ષ 2011-12 ના સ્થિતિ ભાવે ગુજરાત રાજ્ય અંતર્ગત પ્રાથમિક, દ્વિતીય અને તૃતીય ક્ષેત્રનો ફાળો અનુક્રમે 19.2%, 45% તથા 35.8% નોંધાયેલો છે. જ્યારે ચાલુ ભાવે ઉપરોક્ત ક્ષેત્રનો ફાળો અનુક્રમે 20.4%, 43.9% અને 35.7% રહ્યો છે.
- > ગુજરાત એ ડેનીમ (ટેક્સટાઈલ ઉદ્યોગ) ઉત્પાદનનું સૌથી મોટું ઉત્પાદક રાજ્ય છે. દેશના કુલ ડેનીમ ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો હિસ્સો 60-70% છે.

- > ગુજરાત રાજ્યનાં મેરીટાઈમ બોર્ડની સ્થાપના વર્ષ 1982માં 'ગુજરાત મેરીટાઈમ બોર્ડ કાયદો, 1981' અંતર્ગત કરવામાં આવી હતી. જેનો મુખ્ય હેતુ ગુજરાત રાજ્યના બંદર ક્ષેત્રોનો વિકાસ તથા નિયમન કરવાનો છે.
- > ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા 2 Liquefied Natural Gas (LNG) ટર્મીનલ વિકસાવવામાં આવ્યા છે. જેના દ્વારા મિડલ ઈસ્ટ અને યુરોપથી નેચરલ ગેસ, ફૂડ ઓઈલ અને પેટ્રોલિયમ પ્રોડક્ટનું પરિવહન કરવામાં આવે છે.
- > ગુજરાત રાજ્યની કુલ વસતીના લગભગ 42.58% લોકો શહેરી વિસ્તારોમાં રહે છે.
- > ભારત દેશની કુલ નિકાસમાં ગુજરાત રાજ્યનો હિસ્સો 20% છે. આ ઉપરાંત ગુજરાત રાજ્ય એ સૌથી ઓછી બેરોજગારીનો દર ધરાવે છે. વર્ષ 2018 દરમિયાન થયેલ નોંધણી સામે રોજગારી પૂરી પાડવામાં ગુજરાતનો હિસ્સો 80.98% રહેલો છે.
- > ગુજરાત રાજ્યમાં 'મુખ્યમંત્રી અમૃતમ્ (મા) યોજના' અંતર્ગત તમામ જિલ્લાઓના ગરિબી રેખા હેઠળના તથા મધ્યમ વર્ગના પરિવારોને 5 લાખ સુધીની પ્રાથમિક, દ્વિતીય અને તૃતીય સ્તરની આરોગ્ય સેવાઓ આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ જે વ્યક્તિ હોસ્પિટલમાં હોય તેને રૂ. 300 વાહનવ્યવહારનું ભથ્થુ પણ ચૂકવવામાં આવે છે.
- > ગુજરાત રાજ્યમાં 'મા અન્નપૂર્ણા યોજના' એ રાષ્ટ્રીય અન્ન સલામતી કાયદો-2013' અંતર્ગત કરવામાં આવેલી છે. જેમાં રાજ્યના અંત્યોદય અન્ન યોજના હેઠળના તમામ કાર્ડધારકો અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરાયેલ ધોરણો મુજબના અગ્રતા ધરાવતા કુટુંબોને લાભ મળે છે. અગ્રતા ધરાવતા કુટુંબોને રાજ્ય સરકાર દ્વારા દર મહિને 5 કિલો અનાજના જથ્થાનું વિતરણ કરવામાં આવે છે.
- > ગુજરાત રાજ્યની સરકાર દ્વારા પાયાના સ્તરના આયોજનને મજબૂત કરવા માટે 'આપણો તાલુકો વાયબ્રન્ટ તાલુકો' નામનો અભિગમ અપનાવેલ છે. આ ઉપરાંત સરકાર દ્વારા 'વિકેન્દ્રિત જિલ્લા આયોજન' કાર્યક્રમ અમલમાં મૂકવામાં આવેલો છે. જેના અંતર્ગત જિલ્લા કક્ષાની યોજનાઓ માટે નક્કી કરેલી જોગવાઈના 20% રકમ એ જિલ્લા આયોજન મંડળોને આપવામાં આવે છે.

વાયુ પ્રદુષણનો સામનો કરવા ગુજરાત દ્વારા શરૂ કરાયો

ભારતનો સૌપ્રથમ વેપાર કાર્યક્રમ :-

- > આ વર્ષના વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ નિમિત્તે ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી દ્વારા સુરતમાં 'પાર્ટીક્યુલેટ' વાયુ પ્રદુષણનો સામનો કરવા માટે એક વેચાણ કાર્યક્રમની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી. આ વર્ષની વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની થીમ પણ 'વાયુ પ્રદુષણ' છે.
- > આ એક બજાર આધારિત સિસ્ટમ છે. જેમાં સરકાર દ્વારા ઉત્સર્જન મર્યાદા (Emission Limits) નક્કી કરવામાં આવે છે અને આ મર્યાદાની નીચે રહેવા માટે 'પરમીટ્સ'ની વેચાણ અને ખરીદદારીની સુવિધાઓ આપવામાં આવે છે. આવી સિસ્ટમને 'કેપ એન્ડ ટ્રેડ સિસ્ટમ' (Cap and Trade) કહે છે.
- > તેની શરૂઆત ગુજરાત પ્રદુષણ નિયંત્રણ બોર્ડ (GPCB) દ્વારા કરવામાં આવી છે.

- > આ ઉત્સર્જન વેચાણ યોજના (ETS - Emission Trading Scheme)ની રચના GPCBની સાથે એનર્જી પોલિસી ઈન્સ્ટીટ્યુટ એટ ધ યુનિવર્સિટી ઓફ શિકાગો - EPICના સંશોધનકર્તાની ટીમ, ધ ઈકોનોમિક ગ્રોથ સેન્ટર એટ યેલ યુનિવર્સિટી અને અબ્દુલ લતીફ જમીલ પોવર્ટી એક્શન લેબ (J-PAL) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > ગુજરાતનો આ કાર્યક્રમ વિશ્વમાં 'પર્ટીક્યુલેટ' વાયુ પ્રદૂષણના સંદર્ભમાં પ્રથમ છે. આ કાર્યક્રમમાં PM 2.5 અને PM 10; એમ બંને પ્રદૂષકોનો સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે.

ચાંદીપુરા વાયરસ :-

- > ગુજરાતમાંથી ચાંદીપુરા વાયરસ હાલમાં મળી આવેલ છે. સૌપ્રથમ મહારાષ્ટ્રના ચાંદીપુરા નામના ગામમાંથી આ વાયરસની શોધ થઈ હતી. આ વાયરસ દ્વારા મગજમાં બળતરા થાય છે, અને ફ્લુ જેવી બિમારીના લક્ષણો જોવા મળે છે, જે કોમા કે મૃત્યુમાં પરિણમી શકે છે. આ વાયરસ મુખ્યત્વે 2 થી 16 વર્ષનાં બાળકોને અસર કરે છે. આ રોગનો ફેલાવો સેન્ડફ્લાય (Sandfly) દ્વારા થાય છે. કોઈ વખત મચ્છર દ્વારા પણ આ વાયરસ ફેલાય શકે છે.

સ્પેશિયલ બેચ

2019માં ઝડપથી આવી રહેલી સરકારી ભરતીની માસ્ટર સ્ટ્રોક તૈયારી

ઘોરણ- 12માં આપની
ટકાવારી મુજબ
**Special
Discount**

નવી બેચ
શરૂ

50%
Discount

85%
થી વધુને

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના
દરેક વિષયોનો
સ્માર્ટ વર્ક અને
સમજણ શક્તિના
સમન્વયથી ગહન
અભ્યાસ

જેનું સ્તર જ્યાં
છે ત્યાંથી
સફળતાની
ટોચે લઈ જવાની
આગવી ટેકનિક

20%
Discount

70%
થી વધુને

32થી વધુ
Weekly OMR
પદ્ધતિથી Test
(મૂલ્યાંકન સાથે)

21થી વધુ
Updated
પરીક્ષાલક્ષી
મટીરિયલ્સ

10%
Discount

40%
થી વધુને

શરૂઆતથી
છેક પરીક્ષાખંડ
સુધીનો
આયોજનબદ્ધ
રોડ મેપ

સ્પર્ધાત્મક
પરીક્ષાની
નિષ્ણાતો દ્વારા
અભ્યાસ

2012 - 18
1237+
સફળ
ઉમેદવાર

દુ ધી પોઈન્ટ
પરીક્ષાલક્ષી
એડવાન્સ
લેવલ
મટીરિયલ્સ

સ્માર્ટ વર્ક
અને સમજણ
શક્તિના
સમન્વયથી
અભ્યાસ

Mega Test
OMR Sheet
સાથે
**10 Mega
Test Paper**

પૂર્ણ સંભાવના
ધરાવતા પ્રશ્નો
સાથે તૈયારી

સ્પેશિયલ બેચમાં જોડાનાર તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે Current Affairsના Special Lecture ફ્રી માં રહેશે.

ICE[®]
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

93757-01110
93280-01110

સદગુરુ કોમ્પ્લેક્સ, કાલાવડ રોડ,
તિરૂપતી પેટ્રોલ પંપ સામે,
સ્વામિનારાયણ મંદિર પાસે

રાજકોટ

કેરળના પ્રસિદ્ધ ત્રિશુર પુરમ ઉત્સવનો પ્રારંભ

- > 13 મે, 2019ના રોજ કેરળના ત્રિશુર ખાતે આવેલા વડકુમનાથન મંદિરમાં કેરળના પ્રસિદ્ધ ત્રિશુર પુરમ ઉત્સવનો પ્રારંભ થયો છે.
- > Thechikottukavu Ramachandran નામના હાથીએ પ્રતિકાત્મક રીતે મંદિરના દ્વાર ખોલીને આ ઉત્સવનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો.
- > કેરળના ત્રિશુરમાં દેવી દુર્ગા અને ભગવાન શિવની પૂજા અર્ચના નિમિત્તે આ ઉત્સવ યોજાય છે.
- > આ ઉત્સવ માત્ર કેરળનો જ નહિ, પરંતુ દક્ષિણ ભારતનો પ્રસિદ્ધ ઉત્સવ છે. જેમાં અનેક પર્યટકો ભાગ લે છે.
- > આ ઉત્સવમાં રંગ-બેરંગી કપડામાં સજ્જ લોકો અને વિશિષ્ટ રીતે સજાવેલા અનેક હાથીઓ આકર્ષણનું કેન્દ્ર બને છે.

બિહારમાં 'ચમકી' નામના મગજના તાવને કારણે 140થી વધુ બાળકોના મોત

- > તાજેતરમાં ભારતના બિહારમાં સ્થાનિક લોકોમાં 'ચમકી' તરીકે ઓળખાતા રહસ્યમય મગજના તાવને કારણે 140થી વધુ બાળકોના મોત થયા છે.
- > ખાસ કરીને બિહારના મુઝફ્ફરપુર જિલ્લામાં આ તાવનો સૌથી વધુ ઉપદ્રવ જોવા મળ્યો છે.
- > આ તાવને મેડિકલની ભાષામાં Acute Encephalitis Syndrome (AES) અથવા તો Japanese Encephalitis (JE) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- => તાવના લક્ષણો
- > ખાસ કરીને 15 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકોમાં આ તાવ વધુ જોવા મળે છે.
- > તેમાંય મૃત બાળકોમાં 1 થી 7 વર્ષના બાળકોનું પ્રમાણ વધારે છે.
- > આ બિમારીમાં શરૂઆતમાં ભારે તાવના લક્ષણો જોવા મળે છે.
- > ત્યાર બાદ બાળકને આંચકી આવવા લાગે છે.
- > આ ઉપરાંત શરીરમાં બ્લડ સુગરનું પ્રમાણ ઘટતા બાળકોને મગજનો તાવ આવે છે, તેમજ ઝાડા-ઉલટી થઈ જાય છે. અને બાળક બેહોશ થઈને અંતે મૃત્યુ પામે છે.
- > આ તાવને કારણે પીડીત બાળકો કોમમાં પણ જઈ શકે છે.
- => આ તાવનું કારણ
- > આ તાવને કારણે થયેલા મૃત્યુનું કારણ હાઈપોગ્લાઈસીમિયા એટલે કે રક્તમાં સુગરની કમી જવાબદાર છે.
- > બિહારના મુઝફ્ફરપુરમાં આ રોગ વકરવા પાછળ લીચી નામના ફળને દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યું છે.
- > આ તાવ લીચીમાં જોવા મળતા ઝેરી તત્વથી ફેલાયો હોવાનું માનવામાં આવે છે.
- > લીચીમાં હાઈપોગ્લાયસિન અને મીથિલિન સાઈકલોપ્રોપાઈલ ગ્લાઈસિન નામના તત્વો મળી આવે છે, જે ફેટી એસિડ બનાવવામાં આવરોધરૂપ બને છે. એ કારણે લોહીમાં સુગરનું પ્રમાણ ઘટી જાય છે, જેને હાઈપોગ્લાઈસીમિયા કહે છે.
- => નોંધ :
- (1) બિહારના મુઝફ્ફરપુર અને આસપાસના વિસ્તારોમાં લીચીનો પાક વ્યાપક રીતે લેવાય છે.

- (2) મુઝફ્ફરપુરની સૌથી મોટી શ્રીકૃષ્ણ મેડિકલ કોલેજ હોસ્પિટલ (SKMCH)માં સૌથી વધુ એટલે કે 100થી વધુ બાળકોના મૃત્યુ થયા છે.

ઉત્તરપ્રદેશમાં બનશે વિશ્વનો સૌથી લાંબો એક્સપ્રેસવે

- > ઉત્તરપ્રદેશ સરકારે કરેલી જાહેરાત અનુસાર ઉત્તરપ્રદેશમાં આશરે રૂ. 36,000 કરોડના ખર્ચે 600 કિલોમીટર લાંબો 'ગંગા એક્સપ્રેસવે' બનાવવામાં આવશે.
- > ઉત્તરપ્રદેશ સરકારના જણાવ્યા અનુસાર 600 કિમી લાંબો આ 'ગંગા એક્સપ્રેસવે' વિશ્વનો સૌથી લાંબો એક્સપ્રેસવે હશે.
- > ઉત્તરપ્રદેશના મેરઠ અને પ્રયાગરાજ વચ્ચે આ એક્સપ્રેસવેનું નિર્માણ કરવામાં આવશે.
- > આ એક્સપ્રેસવેના નિર્માણથી પ્રયાગરાજ અને પશ્ચિમ ઉત્તરપ્રદેશ વચ્ચે કનેક્ટિવિટી મજબૂત થશે.
- => નોંધ : ભારતમાં માર્ગ પરિવહન અને હાઈવે મંત્રાલય અંતર્ગત 'નેશનલ એક્સપ્રેસવેઝ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા' દ્વારા એક્સપ્રેસવેનું નિર્માણ તથા જાળવણી કરવામાં આવે છે.

રાજસ્થાન દ્વારા ઈ-સીગારેટ ઉપર પ્રતિબંધ

- > હાલમાં (31 મે) રાજસ્થાન સરકાર દ્વારા ઈ-સીગારેટના ઉત્પાદન, વહેંચણી, જાહેરાત અને વહેંચણા ઉપર પ્રતિબંધ મુકવામાં આવ્યો છે. આ નિર્ણય 'વર્લ્ડ નો ટોબેકો ડે' કે જે 31 May એ ઊજવવામાં આવે છે, તે દરમિયાન જાહેર કરવામાં આવેલો છે. આ રાજ્યમાં તમાકુનું વેંચણ અને સીગારેટ વેંચણ યથાવત્ છે, જ્યારે ઈ-સીગારેટ ઉપર પ્રતિબંધ મુકવામાં આવ્યો છે. ઉપરાંત ઈ-સીગારેટ કરતાં સામાન્ય સીગારેટ એ વધુ જોખમકારી છે.
- => વિશ્વ તમાકુ નિષેધ દિવસ
- > સમગ્ર વિશ્વમાં 31 મેના રોજ વિશ્વ તમાકુ નિષેધ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- > આ દિવસની ઉજવણીનો હેતુ સમગ્ર વિશ્વમાં 24 કલાક માટે તમાકુના તમામ સ્વરૂપોના ઉપયોગનો ત્યાગ કરવા લોકોને પ્રોત્સાહિત કરવાનો છે.
- > આ દિવસની ઉજવણીનો હેતુ તમાકુના ઉપયોગની નકારાત્મક સ્વાસ્થ્ય અસરો અંગે જાગૃતિ કેળવવાનો પણ છે.
- > WHO(વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન)ના સભ્ય દેશો દ્વારા 1987માં 'વિશ્વ તમાકુ નિષેધ દિન' ની રચના કરવામાં આવી હતી.
- > વર્ષ 2018ની વર્લ્ડ નો ટોબેકો ડેની થીમ 'ટોબેકો બ્રેક્સ હર્ટ્સ : ચૂઝ હેલ્થ, નોટ ટોબેકો' હતી.
- > જ્યારે વર્ષ 2019ની વર્લ્ડ નો ટોબેકો ડેની થીમ 'Tobacco and Lung Health' (તમાકુ અને ફેફસાનું આરોગ્ય) છે.
- => નોંધ : 31મે 'વિશ્વ તમાકુ નિષેધ દિન' તરીકે ઉજવાય છે. જ્યારે 26 જૂન 'વિશ્વ માદક પદાર્થ વિરોધ દિન' તરીકે ઉજવાય છે.

કેરલ દ્વારા પૂર સેસ (Flood Cess) :-

- > કેરલ સરકાર 1 જૂનથી 5%થી વધુ સ્તરની GST વાળી વસ્તુઓ અને સેવાઓમાં વધારાનો 1% સેસ લગાવશે. રાજ્યને પુનઃપ્રસ્થાપિત કરવા તથા રાજ્યના પુનઃનિર્માણ માટે નાણાં ઊભા કરવાના હેતુથી સેસ લેવામાં આવશે. કેરલમાં ઓગસ્ટ 2018માં ખતરનાક પૂર આવેલું હતું.

- > સેસ દ્વારા મળતા નાણાને મુખ્યમંત્રીના 'Distress Relief Fund'માં જમા કરવામાં આવશે. આ સેસ 2 વર્ષ સુધી સક્રિય રહેશે. રેલવે સેવાઓ તથા ફિલ્મ ટિકિટો પર આ સેસ નહીં લાગે. GST ઉપર વધારાનો સેસ લગાવનાર કેરલ પ્રથમ રાજ્ય બનશે. આ સેસ માત્ર રાજ્યની અંદર થતા વિનિમયો માટે જ લાગુ પડશે.

કાલેશ્વરમ યોજના

- > તે વિશ્વની સૌથી મોટી સિંચાઈ અને પીવાના પાણીની વ્યવસ્થા છે. જેનું 21 જૂન, 2019 એ ઉદ્ઘાટન તેલંગણાના મુખ્યમંત્રી શ્રી ચંદ્રશેખર રાઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ યોજનાનું પૂરું નામ Kaleshwaram Multipurpose Lift Irrigation Project છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ દ્વારા 7.38 લાખ હેક્ટર ખેત-જમીનની સિંચાઈ શક્ય બનશે.
- > ઉપરાંત આ પ્રોજેક્ટથી તેલંગણા વિસ્તારની પાણીની સમસ્યા દૂર થશે.

અબૂજ મારિઆ (Abujh Maria) :-

- > છત્તીસગઢ સરકાર અબૂજ મારિઆ લોકો માટે આવાસના હકો પર કાર્યવાહી કરી રહી છે. આ લોકો PVTG સમૂહમાં આવે છે. (PVTG - Particularly Vulnerable Tribal Group)
- > અબૂજ મારિઆ PVTG અંતર્ગત આવતા હોવાથી, તેઓને વન અધિકાર કાનૂન, 2006 (FRA) મુજબ આવાસના હકો મળે છે.
- > અબુઝમાર (અબુઝમાસ) કે જ્યાં આ આદિવાસી જાતિ રહે છે, તેને સરકાર દ્વારા ડાબેરી પક્ષના ઉગ્રવાદ (Left-wing extremism)ના છેલ્લા બાકી રહેલા મજબૂત સ્થળ પૈકી ગણાવવામાં આવે છે. અબુઝમાર એ એક જંગલ વિસ્તાર છે. અબૂજ મારિઆ લોકો પાસે તેમની પોતાની શાસન વ્યવસ્થા છે.

=> PVTG વિશે

- > આદિવાસી જાતિ જૂથોમાં PVTG વધુ નબળા/સંવેદનશીલ છે. 1975માં ભારત સરકારે સૌથી વધુ નબળા આદિવાસી જાતિ જૂથોને PVTG તરીકે ઓળખાતી એક અલગ કેટેગરી તરીકે ઓળખવાની શરૂઆત કરી હતી અને 52 આવા જૂથોની જાહેરાત કરી હતી. 1993માં વધારાના 23 જૂથોને આ શ્રેણીમાં ઉમેરવામાં આવ્યા હતા. આથી કુલ 75 જૂથો બન્યા જે કુલ 705 અનુસૂચિત જનજાતિઓમાંથી બનેલ છે. તેઓની સંખ્યા 18 રાજ્યો અને એક કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ (અંદામાન)માં ફેલાયેલી છે.
- > તેઓના ઓછા વિકાસના સૂચકોના કારણે તેમને અલગ તારવવામાં આવ્યા હતા, જેથી તેઓની પરિસ્થિતિમાં સુધારો કરી શકાય.
- > સૌપ્રથમ 1960-61માં ઢેબર કમિશન દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું કે, અનુસૂચિત જનજાતિઓમાં બહોળા પ્રમાણમાં અસમાનતાઓ જોવા મળે છે. આ કમિશનની ભલામણો દ્વારા જ ચતુર્થ પંચવર્ષીય યોજનામાં જ 'પ્રીમીટીવ ટ્રાઈબલ ગ્રુપ' (PTG) બનાવવામાં આવેલ છે. જેનું નામ હાલમાં 'ખાસ કરીને નબળા આદિવાસી જૂથો' (PVTG - Particularly Vulnerable Tribal Group) રખાયું છે.
- > જનજાતીય કાર્ય મંત્રાલય (Ministry of Tribal Affairs) દ્વારા PVTGના વિવિધ કાર્યક્રમોનું અમલીકરણ કરવામાં આવે છે.

ઈમ્ફાલ શાંતિ સંગ્રહાલય (Imphal Peace Museum) :-

- > ઈમ્ફાલ શાંતિ સંગ્રહાલયની સ્થાપના 'The Nippo Foundation'ના સહયોગ દ્વારા 'મણિપુર ટુરીઝમ ફોરમ' અને મણિપુર સરકાર દ્વારા કરવામાં આવી છે.

- > આ સંગ્રહાલયની સ્થાપના 'રેડ હીલ'ની તળેટીમાં કરવામાં આવેલ છે. આ સંગ્રહાલયનું ઉદ્ઘાટન 'ઈમ્ફાલ યુદ્ધ'ની 75મી વર્ષગાંઠ નિમિત્તે કરવામાં આવેલું હતું. 'ઈમ્ફાલ યુદ્ધ' બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન થયું હતું. આ યુદ્ધ રેડ હીલ વિસ્તારમાં લડવામાં આવેલું હતું. રેડ હીલને Maibam Lokpa Ching પણ કહેવાય છે. રેડ હીલ એ સ્થળ માંનું એક છે જ્યાંથી ભારતમાં દ્વિતીય વિશ્વ યુદ્ધ વખતે જાપાનના આક્રમણનો અંત શરૂ થયો હતો.

'જલ હી જીવન હે' યોજના :-

- > હરિયાણા સરકાર દ્વારા 'જલ હી જીવન હે' યોજના શરૂ કરવામાં આવેલ છે. ભૂગર્ભ-જલના ઓછા થતા પ્રમાણને રોકવા માટે આ યોજના શરૂ કરવામાં આવેલ છે. ખેડૂતો પાક વૈવિધ્યકરણ (Crop Diversification) ને અપનાવે અને વધુ પાણી વાપરતા પાકો (ચોખા, ધાન)ને બદલે ઓછો પાણી વાપરતા પાકો (મકાઈ, અડદ દાળ વગેરે) વાવે એ વિષયક પ્રોત્સાહન આપવું એ આ યોજનાનો મુખ્ય હેતુ છે.
- > 50,000 હેક્ટર પાક-જમીનમાં પાક વૈવિધ્યકરણ કરવાનું લક્ષ્ય રાખવામાં આવેલ છે. વધુ પાણી વાપરતા પાકોને લીધે પાણીનું સ્તર દર વર્ષે 1 મીટર જેટલું ઘટી રહ્યું હતું. પ્રોત્સાહન રૂપે ખેડૂતોને પ્રતિ એકર રૂા. 2000 આપવામાં આવશે. આ યોજના હેઠળ વિનામૂલ્યે સંકર બીજ (Hybrid Seed) પણ અપાશે, ઉપરાંત ઉત્પાદન થયેલા વૈવિધ્યકરણ વાળા પાકોની ખરીદી સંપૂર્ણ રીતે રાજ્ય સરકાર દ્વારા કરવામાં આવશે.

ફર્સ્ટ રેઝિલિયન્ટ કેરાલા પ્રોગ્રામ

(First Resilient Kerala Program) :-

- > ફર્સ્ટ રીઝિલિયન્ટ કેરાલા પ્રોગ્રામ માટે 250 મિલિયન ડોલરની એક લોન ભારત સરકાર, કેરળ રાજ્ય-સરકાર અને વિશ્વબેંક વચ્ચે કરવામાં આવી છે. આ અંતર્ગત કુદરતી આફતો અને આબોહવા પરિવર્તન સામે કેરળ રાજ્યની સ્થિતિ સ્થાપકતા વધારવામાં આવશે.

મરાઠા અનામત

- > બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા મરાઠા સમુદાયોને આપવામાં આવેલ અનામતને માન્ય માનવામાં આવ્યું છે. પરંતુ રાજ્ય સરકાર દ્વારા અપાયેલા 16% અનામતને બદલે 12% શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં અને 13% સરકારી નોકરીઓમાં અનામત આપવાની વાત કરી છે.
- > આ મર્યાદા (12% અને 13%)ની ભલામણ 'મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ બેકવર્ડ ક્લાસ કમિશન' (MSBCC) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > મહારાષ્ટ્રમાં મરાઠાઓની વસતી આશરે 30% જેટલી છે. આથી, OBC અંતર્ગત અનામત આપવામાં આવે તો એ 19% અનામતમાં મરાઠાઓનો પ્રભાવ વધી ન જાય તે માટે તેઓને અલગ સમુદાય તરીકે અનામત આપવામાં આવેલ છે.
- > હાલમાં મહારાષ્ટ્રમાં અનામતની ટકાવારી 52% છે. (OBC - 19%, SC - 13%, ST - 7%, SBC - 13%). જે મરાઠા અનામતના અમલીકરણ બાદ 64-65% થશે. ઉલ્લેખનીય છે કે, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઈન્દ્રા સાહની કેસમાં અનામતની મર્યાદા વધુમાં વધુ 50% રાખવાનો ચુકાદો હતો.
- > ગાયકવાડ કમિશન દ્વારા અનામત માટે મરાઠા સમુદાય વિષયક પછાતતાની અને અન્ય માહિતીઓ (Quantifiable Data) આપવામાં આવેલી છે.

લોકતંત્ર સેનાની

- > હરિયાણાના મુખ્યમંત્રી શ્રી મનોહર લાલ ખટ્ટર દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યું છે કે, લોકતંત્ર સેનાનીઓને વાર્ષિક રૂ.5 લાખની સહાય તેઓને કે તેઓના પતિ/પત્નીને સરકારી કે ખાનગી હોસ્પિટલમાં ઈલાજ માટે આપવામાં આવશે.
- > લોકતંત્ર સેનાની એ લોકો છે જેઓએ 1975-77ની કોટકટી દરમિયાન 'પ્રીવેન્ટીવ ડીટેન્શન લો' અંતર્ગત જેલમાં ગયા હોય. તેઓના ઓળખપત્રો ઉપર 'કટોકટી પીડીતો' (Emergency Victims)ને બદલે લોકતંત્ર સેનાની લખવામાં આવશે.
- > હાલમાં, હરિયાણા સરકાર દ્વારા લોકતંત્ર સેનાનીઓને માસિક રૂ. 10,000ની સહાય કરવામાં આવે છે અને રાજ્યની બસોમાં મફત મુસાફરી પણ આપવામાં આવેલ છે.

=> કટોકટી વિશે :-

- > 25 જૂન 1975 થી શરૂ થયેલી કોટકટી 21 મહિનાઓ એટલે કે 25 માર્ચ 1977 સુધી ચાલુ રહી હતી. અનુચ્છેદ-352 અંતર્ગત આ કટોકટી ભૂતપૂર્વ રાષ્ટ્રપતિ શ્રી ફખરુદ્દીન અલિ અહેમદ દ્વારા વડાપ્રધાન શ્રીમતિ ઈન્દિરા ગાંધીની સલાહથી જાહેર કરવામાં આવેલી હતી.

ખર્ચી પૂજા

- > ખર્ચી પૂજા એ ત્રિપુરા રાજ્યમાં ઊજવવામાં આવતો એક તહેવાર છે. મૂળ રીતે હિન્દુ જનજાતિ/આદીવાસી લોકોનો આ તહેવાર હતો, પરંતુ હાલ દરેક ધર્મ અને જાતિ દ્વારા આ તહેવાર ઊજવવામાં આવે છે. 'ખર્ચી'માં 'ખ્યા' શબ્દનો વપરાશ થાય છે, જેનો અર્થ પૃથ્વી થાય છે. આથી મૂળ 'પૃથ્વી'ની પૂજા આ તહેવાર દરમિયાન થાય છે.
- > આ તહેવારમાં 14 દેવી-દેવતાઓની પૂજા કરવામાં આવે છે. આ વર્ષના ખર્ચી પૂજા મેળાની થીમ - 'નશા મુક્ત ત્રિપુરા' અને 'પાણી બચાવો' (Durg Free Tripura and Save Water) છે.

મેઘાલયની રાજ્ય જળ નીતિ

- > મેઘાલયની કેબિનેટ દ્વારા રાજ્યમાં પાણીના વપરાશ, જળસ્ત્રોતોની જાળવણી અને સંરક્ષણના મુદ્દાઓના સમાધાન માટે એક 'રાજ્ય જળ નીતિ'ને પસાર કરવામાં આવી છે.
- > આ દ્વારા મેઘાલય એવું પ્રથમ રાજ્ય બનશે કે જેની પોતાની 'રાજ્ય જળ નીતિ' હોય. બંધારણની અનુસૂચિ 7 મુજબ, 'પાણી' એ રાજ્યચાદીના વિષયોમાં આવે છે.
- > આ રાજ્ય નીતિના હેતુઓ આ મુજબ છે. : જળ સ્ત્રોતને એક સહભાગી સ્ત્રોત માનવો, વરસાદી પાણીનો સંચય (સંગ્રહ) કરવો, પીવા માટે ચોખ્ખા પાણીની વ્યવસ્થા કરવી, આ ઉપરાંત ઘરેલું જરૂરિયાતો માટે અને રોજગારના વિકાસ માટે પાણીની સુવિધા કરવી વગેરે છે.
- > આ નીતિનો અમલ ગ્રામ્ય સ્તરે એક 'વોટર સેનિટેશન વિલેજ કાઉન્સિલ' નિર્માણ દ્વારા થશે.
- > આ નીતિમાં પાણીની જાળવણી માટેના વિવિધ ઊપાયો સૂચવવામાં આવ્યાં છે. જેમ કે વરસાદી પાણીના સંરક્ષણ માટે ચેક ડેમનું નિર્માણ કરવું, વરસાદી પાણીના સંચયની પ્રણાલીઓ બનાવવી, ભૂ-જળના અયોગ્ય વપરાશને નિયંત્રિત કરવો અને પાણીની ગુણવત્તાની જાળવણી કરવી. જો કે મેઘાલય વરસાદ દ્વારા ઘણું પાણી મેળવે છે. પરંતુ તે ખૂબ

જ ઝડપે બાંગ્લાદેશ તરફ વહી જાય છે. આથી આ પાણીનો સંગ્રહ કરવો એ કઠિન છે. ઉપરાંત 'સોશિયલ ઓડીટ લો' લાવનાર પ્રથમ રાજ્ય પણ મેઘાલય હતું.

દિબાંગ મલ્ટી-પર્પઝ પ્રોજેક્ટ (MPP) :-

- > કેબિનેટ દ્વારા અરુણાચલ પ્રદેશના 2880 MWના દિબાંગ મલ્ટી-પર્પઝ પ્રોજેક્ટને મંજૂરી અપવામાં આવેલી છે, અને રૂ. 1600 કરોડના ખર્ચને પણ મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- => આ પ્રોજેક્ટ વિશે :-
- > જળ-સંગ્રહ આધારિત આ એક જળવિદ્યુત પ્રોજેક્ટ છે. જેનો એક મુખ્ય હેતુ પૂરની અસરને ઓછી કરવાનો પણ છે. આ ડેમ દિબાંગ નદી પર તથા 'લોઅર દિબાંગ વેલે' જિલ્લામાં આવેલો એક ગ્રેવિટી ડેમ હશે.
- > આ ભારતનો સૌથી મોટો જળવિદ્યુત પ્રોજેક્ટ હશે. ઉપરાંત તેના નિર્માણ બાદ તે ભારતનો સૌથી મોટો અને વિશ્વનો સૌથી ઊંચો 'કો ક્રીટ ગ્રેવિટી ડેમ' બનશે.
- > આ ડેમની નિર્ધારિત ઊંચાઈ 278 મીટર છે. આ ડેમ દ્વારા 2880 MWની જળવિદ્યુત ઊર્જા ઉત્પન્ન થઈ શકશે. આ પ્રોજેક્ટના વિરુદ્ધમાં ઘણાં પર્યાવરણીય સ્થાનિક તથા આંતરરાષ્ટ્રીય વિરોધ થઈ રહ્યાં છે.

રાતાપાની વન્યજીવ અભયારણ્ય :-

- > મધ્યપ્રદેશ સરકારે રાતાપાની વન્યજીવ અભયારણ્યને વાઘ સંરક્ષણ ક્ષેત્ર જાહેર કરવાનો નિર્ણય લીધો છે. આ માટેની મંજૂરી NTCA (નેશનલ ટાઈગર કન્ઝર્વેશન ઓથોરિટી) દ્વારા પહેલેથી જ આપવામાં આવેલી છે.
- > આ અભયારણ્ય ભોપાલ-રાઈસેન જંગલ વિસ્તારમાં 890 km² વિસ્તારમાં ફેલાયેલ છે. અહીં વાઘોની સંખ્યા આશરે 40 જેટલી છે અને અન્ય 12 વાઘો ભોપાલની નજીકના જંગલમાં જોવા મળેલ છે.
- > આ સમગ્ર વિસ્તારને એક કરીને તેને વાઘ સંરક્ષણ ક્ષેત્ર જાહેર કરવામાં આવશે. આ માટે આસપાસના જંગલ વિસ્તારના 3500 km² વિસ્તારને અનામત રાખવામાં આવેલ છે. આ વન્યજીવ અભયારણ્ય દ્વારા વાઘ સંરક્ષણને પ્રોત્સાહન મળશે.

ઓડિશા દ્વારા ઘરિયાલ સંરક્ષણ

- > ઓડિશા દ્વારા ઘરિયાલ (માછલી ખાતા મગરોની એક પ્રજાતિ)ની વસતી વધારવાના પ્રયાસો શરૂ કરવામાં આવ્યાં છે. તેઓ વહેતી નદીના રેતાળ કિનારાઓ પર રહેવાનું પસંદ કરે છે.
- > એક સમયે સિંધુથી ઈરાવદી સુધીની દરેક નદીઓમાં તે જોવા મળતા હતા. પરંતુ હાલ તે માત્ર ભારતની 2% નદીઓમાં જ જોવા મળે છે. ભારતમાં તે મુખ્યત્વે ગિરવા નદી, ચંબલ નદી, કેન નદી, સોન નદી, મહા નદી તથા રામગંગા નદીમાં જોવા મળે છે.
- > ભારત ઉપરાંત નેપાળમાં રાપ્તી-નારાયણી નદીમાં પણ ઘરિયાલ જોવા મળે છે.
- > તેના વિરુદ્ધના જોખમો આ મુજબ છે :
 - (1) તેની ચામડી માટે તેનો શિકાર,
 - (2) સ્થાનિક દાવઓના નિર્માણ માટે શિકાર,
 - (3) ડેમ જેવી અન્ય અડચણોના કારણે તેઓની હેરફેર પર રોક.

- > ઉપરાંત નદી કિનારે રેતીના ખનન દ્વારા તેમના રહેઠાણોને નુકશાન થાય છે.
- => **ઘરિયાલ સંરક્ષણ :-**
- > IUCNનું વર્ગીકરણ - ગંભીર રીતે જોખમી (Critically Endangered)
- > વન્યજીવ અધિનિયમ, 1972 અંતર્ગત અનુસૂચિ 1માં સમાવેશ
- > પ્રોજેક્ટ કોકોડાઈલ - 1975 માં ભારત સરકાર, સંયુક્ત રાષ્ટ્ર વિકાસ ફંડ તથા ખાદ્ય અને કૃષિ સંસ્થા (FAO) દ્વારા શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તેનો હેતુ ઘરિયાલના સંવર્ધન અને ઉછેરનો હતો.
- > સંરક્ષિત વિસ્તારો : રાષ્ટ્રીય ચંબલ અભયારણ્ય અને કતર્બિયા ઘાટ વન્યજીવ અભયારણ્ય.

સારસ કેન

- > ઉત્તરપ્રદેશ રાજ્યના વન વિભાગ દ્વારા દર વર્ષે સારસ કેનની વસતી ગણતરી કરવામાં આવે છે. સારસ કેન એ ઊડી શકે તેવું સૌથી લાંબુ પક્ષી છે. ઉપરાંત તે ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યનું 'રાજ્ય પક્ષી' પણ છે. વર્લ્ડ વાઈલ્ડ લાઈફ ફંડ (WWF) મુજબ ભારતમાં સારસ કેનની વસતી આશરે 15,000થી 20,000 જેટલી છે. પરંતુ તે સમય સાથે ઘટી રહી છે. આ પૈકી મોટા ભાગના સારસ કેનની વસતી ઉત્તર પ્રદેશમાં જોવા મળે છે.

સંરક્ષણ

- IUCNનું વર્ગીકરણ - સંવેદનશીલ (Vulnerable)
- વન્યજીવ અધિનિયમ, 1972 અંતર્ગત અનુસૂચિ IVમાં વર્ગીકૃત

આંધ્રપ્રદેશ દ્વારા સ્થાનિકોને રોજગારીમાં અનામત :-

- > આંધ્રપ્રદેશ સરકાર દ્વારા હાલમાં એક બિલ પસાર કરવામાં આવ્યું છે, જેનું નામ 'Employment of Local Candidates in Industries and Factories Bill, 2019' છે.
- > આ બિલ મુજબ સ્થાનિક લોકોને ફેક્ટરીના રોજગારમાં 75% અનામત આપવામાં આવશે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવતું આ અનામત ઉદ્યોગોમાં, ફેક્ટરીમાં, સંયુક્ત સાહસોના એકમોમાં તથા PPP પ્રોજેક્ટમાં લાગુ પાડવામાં આવશે. જો સ્થાનિક શ્રમબળમાં યોગ્ય કુશળતા ના હોય તો જે-તે ફેક્ટરી દ્વારા 'ટ્રેનીંગ પ્રોગ્રામ' ગોઠવવાની પણ જોગવાઈ આ બિલમાં કરવામાં આવી છે.
- => **શા કારણે આ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ?**
- > ઉદ્યોગોમાં વધારો થવાની જમીનની માંગમાં પણ વધારો થયો છે. વધુ પડતી જમીનની માંગ ખાનગી કૃષિ જમીનના અધિગ્રહણ દ્વારા પૂરી કરવામાં આવે છે. આ કારણે જમીન-માલિકોને સ્થળાંતર કરવું પડે છે તથા તેમના રોજગાર ઉપર જોખમ આવે છે. આથી સ્થાનિક લોકોની ઔદ્યોગીકરણ વિરૂદ્ધની ફરિયાદના કારણે તેઓના રોજગારની ખાતરી માટે આ નિયમ લાવવામાં આવ્યો છે.

ઓડિશાના રસાગોલાને GI ટેગ

- > હાલમાં ઓડિશાને રાજ્યના સ્થાનિક રસાગોલા (Rasagola) મળેલ. આ માત્ર બીજો જ GI ટેગ મળ્યો છે. ઓડિશાને પ્રથમ GI ટેગ 'કંધામલ હલ્દી' (Kandhamal Haldi) માટે મળેલ છે.

- > વર્ષ 2017માં પશ્ચિમ બંગાળને પણ તેમના રસગુલ્લા : બંગ્લાર રસોગોલ્લા (Banglar Raogolla) માટે GI ટેગ મળેલ છે.
- > બંગાળી લોકોનું માનવું છે કે રસગુલ્લાની શોધ 19મી સદીમાં નોબીન ચંદ્રદાસ દ્વારા કોલકાતામાં કરવામાં આવી હતી.
- > ઓડિશાનું માનવું છે કે રસગુલ્લા નિલાદ્રી બીજ દરમિયાન ધરવામાં આવતા હતા, અને આ પરંપરા 12મી સદીમાં શરૂ થયેલી હતી. બલદામ દાસ દ્વારા ઓડિશા ભાષામાં લખાયેલી રામાયણમાં પણ રસગુલ્લાનો ઉલ્લેખ છે, જે 15મી સદીમાં લખવામાં આવી હતી.

મારી શાળા, મારું ખેતર

- > મિઝોરમ રાજ્યની યોજના 'કાન સિકુલ, કાન હુઆન' (Kan Sikul, Kal Huan) નો સાદો અર્થ- મારી શાળા, મારું ખેતર એવો થાય છે.
- > મિઝોરમના લાવાંગતલાઈ (Lawngtlai) નામના જિલ્લાની આ યોજના છે. આ યોજના કૂપોષણ સામે લડવા માટે તથા જિલ્લામાં ફળ અને શાકભાજીની અછત સામે લડવા માટેની છે.
- > આ યોજનામાં દરેક શાળાએ 'પોષણ બગીચાઓ' બનાવવામાં આવશે. જેથી પોષણયુક્ત આહારની અછત અને કૂપોષણ બંને સામે લડી શકાશે.
- > આ યોજના કેન્દ્ર સરકારના 'પોષણ અભિયાન' સાથે સુસંગત છે.
- > મિઝોરમનો લાવાંગતલાઈ (કે લોંગતલાઈ) જિલ્લો બાંગ્લાદેશ તથા મ્યાનમાર એમ બંને દેશની સરહદોને સ્પર્શે છે.

'દીદી કો બોલો' અભિયાન

- > જાહેર ફરિયાદો અને અન્ય સામાજિક મુદ્દાઓના નિવારણ માટે પશ્ચિમ બંગાળમાં 'દીદી કો બોલો' અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ અભિયાન અંતર્ગત પશ્ચિમ બંગાળના નાગરિકો મુખ્યમંત્રીને સીધો જ સંપર્ક કરી શકે છે. લોકો એક ચોક્કસ નંબર પર કોલ કરીને આ સંપર્ક કરી શકે છે.
- > આ અભિયાનનો મુખ્ય હેતુ એક મંચ દ્વારા લોકોની ભાગીદારી વધારવાનો છે. આ અભિયાન દ્વારા જે-તે સમસ્યા માટે દરેક નાગરિક જરૂરી પગલાઓ તથા સલાહ પ્રદાન કરી શકશે.

પબ્લિસિટી રથ

- > બિહાર રાજ્ય સરકારની જળ સંસાધન યોજનાઓ, પાણીનો બચાવ અને પાણી બચાવવાના પગલાં વિશે જાગૃકતા ફેલાવવાં માટે વપરાતું આ એક વાહન છે.
- > આ વાહન ઓડિયો-વિડિયો માધ્યમ દ્વારા 'જલ-જીવન-હરિયાણી' અભિયાન વિશે જાગૃતિ લાવશે.
- > આ રથ લોકોને એ હકીકતથી પણ જાગૃત કરશે કે ઓછા વરસાદના સમયમાં ભૂગર્ભ જળ જ પાણીનો એકમાત્ર સ્ત્રોત છે.

સુપર 50 :-

- > બિહારના શ્રી આનંદ કુમારથી પ્રોત્સાહિત થઈને મહારાષ્ટ્ર દ્વારા સુપર 50 કાર્યક્રમ શરૂ કરવામાં આવ્યો છે.
- > આ કાર્યક્રમમાં 50 સૌથી વધુ હોશિયાર આદિવાસી વિદ્યાર્થીઓને એન્જિનિયર તથા મેડિકલ પરીક્ષાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવશે.

- > રાજ્યના 10મું ધોરણ પાસ કરેલા આદિવાસી વિદ્યાર્થીઓ આ કાર્યક્રમમાં જોડાઈ શકે છે. આ 2 વર્ષનો રહેઠાણ સાથેનો કાર્યક્રમ હશે.

કાશ્મીર સુપર 50 :-

- > આ કાર્યક્રમ ભારતીય સૈન્ય, CSRL તથા પેટ્રોનેટની સંયુક્ત પહેલ છે.
- > આ કાર્યક્રમ માર્ચ 2013નો છે જેમાં આર્થિક રીતે પછાત વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષિત બનાવ એન્જિનિયરીંગની પ્રમુખ સંસ્થાઓ (IIT-JEE-JK CET વગેરે)માં પ્રવેશ આપવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે.

તમિલનાડુને 2 GI ટેગ મળ્યા

- > તમિલનાડુના બે ઉત્પાદનો (1) ડિંડિગુલ તાળું અને (2) કંદંગી સાડીને GI ટેગ મળ્યા છે.
- > ડિંડિગુલના તાળાઓ વિશ્વભરમાં તેની ઉચ્ચ ગુણવત્તા અને મજબૂતાઈ માટે જાણીતા છે. ડિંડિગુલ શહેરને પણ આથી 'Lock City' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > શિવગંગા જિલ્લાના કરાઈકુડી તાલુકામાં કંદંગી સાડીઓ બનાવાવામાં આવે છે. આ સાડીઓ તેની મોટી બોર્ડર માટે જાણીતી છે.

રાજસ્થાન દ્વારા મોબ લિંચિંગ અને ઓનર કિલિંગ પરના બિલ

- > રાજસ્થાન વિધાનસભા દ્વારા મોબ લિંચિંગ (Mob Lynching) અને ઓનર કિલિંગ (Honour Killing)ની વિરુદ્ધના બિલ પસાર કરવામાં આવ્યાં છે.
- > આ બિલ પસાર થતાંની સાથે જ, રાજસ્થાનમાં મોબ લિંચિંગ અને ઓનર કિલિંગ ગુનાત્મક અને બિનજામીનપત્ર ગુના બની ગયા છે.
- > રાજસ્થાનમાં હવે આ અપરાધ માટે આજીવન કેદ અને 5 લાખ રૂપિયા સુધીના દંડની સજા થઈ શકે છે.
- > બિલમાં ઓનર કિલિંગ પ્રતિબંધ મૂકવાના હેતુથી દોષીઓને ફાંસીની સજાની પણ જોગવાઈ છે.

મુખ્યમંત્રી કૃષિ આશીર્વાદ યોજના (MMKAY)

- > ઝારખંડ રાજ્યમાં શ્રી વૈક્યા નાયડુ દ્વારા મુખ્યમંત્રી કૃષિ આશીર્વાદ યોજનાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- > આ યોજના દ્વારા ઝારખંડ રાજ્યમાં ખેડૂતોના કલ્યાણ તથા તેમને નાણાકીય સહાય પ્રદાન કરવા માટેનું સરકારે નક્કી કરેલું લક્ષ્ય છે.
- > ઝારખંડ સરકારની આ પ્રથમ એવી યોજના છે જેમાં ખેડૂતોને 100% DBT (ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર) દ્વારા લાભ આપવામાં આવશે.
- > આ યોજનાના પ્રથમ તબક્કામાં 13.60 લાખ જેટલા ખેડૂતોને પ્રતિ એકર રૂ.5000ની ફાળવણી કરવામાં આવશે. આ અંતર્ગત વધુમાં રૂ.25,000 ની ફાળવણીની મર્યાદા રાખવામાં આવી છે.
- > ખેડૂતોના બેંક ખાતામાં RTGS (Real Time Gross Settlement) દ્વારા લાભની રકમ જમા કરાવવામાં આવશે.
- > ઓક્ટોબર, 2019 સુધીમાં અન્ય 22 લાખ ખેડૂતોની પણ નોંધણી કરી તેમને લાભ આપવામાં આવશે.

પલાની પંચમિર્થમ

- > પલાનીના મુર્ગન મંદિરમાં 'પલાની પંચમિર્થમ' નામનો પ્રસાદ આપવામાં આવે છે, જેને હાલમાં GI ટેગ મળ્યો છે.

- > આ એવો પ્રથમ બનાવ છે જેમાં તમિલનાડુના કોઈ મંદિરના પ્રસાદને GI ટેગ મળ્યો હોય.
- > પંચમિર્થમ એ પાંચ કુદરતી તત્ત્વો દ્વારા બને છે. જેમાં કેળા, ગોળ, ગાયનું ઘી, મધ અને ઈલાયચીનો સમાવેશ થાય છે.
- > કોઈ વખત સ્વાદ માટે ખજૂર તથા ખાંડ/સાકરને પણ ઉમેરવામાં આવે છે.

વોર્ડ અને ગ્રામ્ય સ્વયંસેવક પ્રણાલી

- > આંધ્રપ્રદેશમાં વોર્ડ અને ગ્રામ્ય સ્વયંસેવક પ્રણાલી (Ward and Village Volunteer System)ની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- > આ પ્રણાલીનો હેતુ એ ઘરો સુધી સરકારની કલ્યાણકારી યોજનાઓની અસરકારક અને ભ્રષ્ટાચાર મુક્ત વહેંચણી સુનિશ્ચિત કરવાનું છે.
- > આ પ્રણાલી દ્વારા સરકારી શાસનને લોકોના ઘર-આંગણા સુધી લાવવામાં આવશે.
- > આ કાર્યક્રમમાં આશરે 2.8 લાખ સ્વયંસેવકો જોડાશે.
- > સ્વયંસેવકો દ્વારા પોતાના વિસ્તારમાં રહેતા લોકોની સમસ્યા જાણવામાં આવશે તથા તેનો ઉકેલ શોધવા માટેના જરૂરી પગલા લેશે.
- > 72 કલાકની અંદર લોકો સુધી સરકારી શાસન પહોંચાડવા માટે દરેક ગામડાંમાં ગ્રામ્ય-સચિવાલય ઊભું કરવામાં આવશે.
- > સ્વયંસેવકોને આઈ-કાર્ડ તથા પ્રતિમાસ રૂ. 5000 વેતન આપવામાં આવશે.
- > દરેક સ્વયંસેવક દરેક ગામડાંમાં આશરે 50 પરિવારોને આવરી લેશે તેવી યોજના છે.

કોન્ડાપલ્લી રમકડાં (Kondapalli Toys)

- > કોન્ડાપલ્લી રમકડાંઓને હાલમાં GI ટેગ આપવામાં આવ્યો છે.
- > કોન્ડાપલ્લી રમકડાંને આંધ્રપ્રદેશનું સાંસ્કૃતિક પ્રતીક માનવામાં આવે છે. તેઓ ભારતમાં તથા વિદેશમાં સૌથી વધુ વેચાતી કલાકૃતિઓમાંના એક છે.
- > આ રમકડાંઓને 'ટેલ્લા પોનિકિ' (Tella Poniki) લાકડાંમાંથી બનાવવામાં આવે છે, જેને કારણે જ તેને તેનું અજોડ સ્વરૂપ મળે છે.
- > અન્ય કોઈ લાકડું એ ટેલ્લા પોનિકિનો વિકલ્પ બની શકશે નહીં કેમ કે, આ લાકડું ઘડી શકાય તેવું હોય છે એન તેને જે-તે આકારમાં સહેલાઈ થી છીંણી શકાય છે.

- > ભારત સરકારના ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ આયોગ દ્વારા ભારતમાં મધના ઉત્પાદનમાં વૃદ્ધિ અને ખેડૂતોની આવકમાં વધારો કરવાના હેતુથી 'હની મિશન'નો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો હતો.
- આ મિશન અંતર્ગત બે વર્ષથી પણ ઓછા સમયમાં 1 લાખથી વધુ મધમાખી બોક્સનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળ દ્વારા તાજેતરમાં ભારત અને માલદીવ વચ્ચે નૌકાસેવા શરૂ કરવા માટે થયેલી સમજૂતીને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- આ સમજૂતી મુજબ ભારતના કેરળ અને માલદીવ વચ્ચે સમુદ્ર માર્ગે યાત્રી સેવા અને માલ-સામાન લાવવા લઈ જવા માટે નૌકાસેવા શરૂ કરવામાં આવશે.
- જેમાં કેરળના કોચિ અને માલદીવના માલે તથા કુલહુધુફુસી (Kulhudhuffushi) નામના શહેરો વચ્ચે નૌકાસેવા શરૂ કરવામાં આવશે.
- > ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ તાજેતરમાં નવી દિલ્હી ખાતે યોજાયેલા 'કન્સ્ટ્રક્શન ટેકનોલોજી ઈન્ડિયા 2019' સંમેલનનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું.
- આ સંમેલનમાં તેમણે ભારતમાં 1 એપ્રિલ 2019 થી 31 માર્ચ 2020 સુધીના વર્ષને 'નિર્માણ ટેકનોલોજી વર્ષ' તરીકે ઉજવવાની જાહેરાત કરી હતી.
- ભારતમાં ગૃહ નિર્માણની વધતી જતી માંગને પૂરી કરવા માટે એડવાન્સ નિર્માણ ટેકનોલોજી પર ફોકસ કરી શકાય તે માટે આ વર્ષની ઉજવણી કરવામાં આવશે.
- > 19 મે 2019ના રોજ રાજસ્થાનના જયપુરમાં ભારતનું પ્રથમ બ્લડ બેન્ક વોલેટ લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- રાજસ્થાનમાં આરોગ્ય કલ્યાણ બ્લડ બેન્ક દ્વારા તેના 25મા સ્થાપના દિનની ઉજવણી નિમિત્તે આ વોલેટ લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.
- > C-441 શિપનું કેરળમાં તિરુવનંતપુરમના વિઝિન્જમ નામના બંદર પરથી જલાવતરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- C-441 નામની આ શિપનો ઉપયોગ સમુદ્ર કિનારાની દેખરેખ, શોધ અને બચાવ કાર્ય તેમજ અન્ય નાવને મદદ કરવા માટે થશે.
- > 9 ફેબ્રુઆરી, 2019ના રોજ ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આસામના નુમાલીગઢ ખાતે ભારતની સૌથી મોટી બાયો-રિફાઈનરી નરીનો શિલાન્યાસ કર્યો છે. ભારતમાં કુલ 12 નવી બાયો-રિફાઈનરી સ્થાપવાની કેન્દ્ર સરકારની યોજના છે. જેમાં આસામના નુમાલીગઢ ખાતે સ્થપનાનાર NRL (Numaligarh Refinery Limited) બાયો-રિફાઈનરી ભારતની સૌથી મોટી બાયો-રિફાઈનરી હશે.
- > સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા તાજેતરમાં કરવામાં આવેલી જાહેરાત અનુસાર હવે સુપ્રીમ કોર્ટના તમામ આદેશ તેની ઓફિશિયલ વેબસાઈટ પર અંગ્રેજી ભાષા ઉપરાંત છ સ્થાનિક ભાષાઓમાં પણ ઉપલબ્ધ થશે.
- આ છ ભાષાઓમાં આસામી, હિન્દી, કન્નડ, મરાઠી, ઉડિયા અને તેલુ ગુનો સમાવેશ થાય છે.
- > 23 એપ્રિલ, 2019ના રોજ ઈન્ડોનેશિયામાં રામાયણની થીમ પર એક વિશેષ સ્મારક ટિકિટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.
- ભારત અને ઈન્ડોનેશિયા વચ્ચેના રાજદ્વારી સંબંધોને 70 વર્ષ પૂર્ણ થવાને પ્રસંગે આ સ્મારક ટિકિટ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.
- જેમાં રામાયણમાં સીતાજીને બચાવવા માટે લડતા જટાયુનું ચિત્ર અંકિત છે.
- > All India Football Federation (AIFF)ના અધ્યક્ષ શ્રી પ્રફુલ પટેલ ફિફા એકિઝક્યુટિવ કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે ચૂંટાઈ આવ્યા છે.
- આ સાથે જ શ્રી પ્રફુલ પટેલ ફિફાના પ્રથમ ભારતીય સભ્ય બની ગયા છે.
- > ભારતીય પુરાતત્વ સર્વેક્ષણ દ્વારા નિર્માણ કરાયેલ 'આઝાદી-કે-દિવાને' સંગ્રહાલય એ લાલ કિલ્લામાં આવેલું છે. ભારતની આઝાદીની યજ્ઞવળના અજાણ્યા વિરોની યાદમાં આ સંગ્રહાલય બનાવવામાં આવ્યું છે.
- > શીખ ગુરુ ગોવિંદ શિખની 350મી જન્મ જયંતિ નિમિત્તે પ્રધાનમંત્રી દ્વારા રૂ. 350નો એક સિક્કો જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.
- > ભારતમાં રાષ્ટ્રીય ન્યુનતમ વેતનની પદ્ધતિ નક્કી કરવા માટે ડો.અનુપ સત્રપથીની અધ્યક્ષતામાં એક વિશેષ સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. આ સમિતિએ તાજેતરમાં ભારત સરકારને પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો છે.
- > ભારતીય વાયુ સેના દ્વારા એક 3-D મોબાઈલ વિડિયો ગેમ લોન્ચ કરવામાં આવી છે. આ ગેમનું નામ 'Indian Air Force : A cut Above' છે. આ અગાઉ વર્ષ 2014માં વાયુ સેના દ્વારા 'Guardians of the Skies' નામની ગેમમાં વિંગ કમાન્ડર અભિનંદન વર્ધમાનનું પણ પાત્ર છે.
- > રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા મુંબઈના રાજભવન ખાતે અંડર-ગ્રાઉન્ડ 'બંકર મ્યુઝિયમ' નું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું છે. આ મ્યુઝિયમમાં Virtual Reality દ્વારા લોકો 19મી સદીનો અનુભવ કરી શકશે.
- > પાંચમું ધર્મ-ધર્મ સંમેલન બિહારના રાજગિરમાં જુલાઈ 27-28 દરમિયાન યોજવામાં આવી રહ્યું છે. આ દરમિયાન સત્-ચિત્-આનંદ અને નિર્વાણ-ધર્મ-ધર્મ-પરંપરાના વિષયો પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત આતંક, હિંસા અને ગ્લોબલ વોર્મિંગ વિશે પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.
- > બોધિસત્વ :- તેલંગણા રાજ્યના સુર્યાપેટના ફનીગીરી પાસે ભારતીય પુરાતત્વવિદોને માણસના કદ જેવડું સ્ટુકો (Stucco) શિલ્પ મળી આવ્યું છે. હાલ સુધી ભારતમાં શોધાયેલ આ સૌથી મોટું સ્ટુકો શિલ્પ છે.
- તેની ઊંચાઈ 1.73 મીટર અને પહોળાઈ 35 cm છે.
- પુરાતત્વવિદોના મત મુજબ આ શિલ્પ જાતક ચક્રના બોધિસત્વને દર્શાવે છે.
- ઈકસાવકુ રાજવંશના ટોચના સમયે, આશરે 17 વર્ષ અગાઉ ફનીગીરીના કારીગરો દ્વારા આ શિલ્પનું નિર્માણ થયું હશે તેમ જણાવવામાં આવ્યું છે.

- > પતંજલીના વહીવટી સંચાલક (MD) આચાર્ય બાલક્રિષ્નાને 'UNSDG (United Nations Sustainable Development Group) 10 Most Influential People in Healthcare Award' દ્વારા સન્માનિત કરવામાં આવેલ છે. આ પારિતોષ તેમને જીનીવા, સ્વિત્ઝરલેન્ડમાં થયેલા કાર્યક્રમ દરમિયાન આપવામાં આવેલ છે.
- > નૌકાદળની વિધવાઓ 'વીર નારીઓ' માટે દિલ્હીના વસંત કુંજમાં સહારા નેવલ હોસ્ટેલ (Sahara Naval Hostel) શરૂ કરવામાં આવી છે. નૌકાદળના જવાનોના અકાળ મૃત્યુના કારણે, તેમના પરિવારજનો તથા પત્નીઓને સહારો આપવા માટે તેની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.
- > રેલ્વે ટ્રેક ઈલેક્ટ્રીફિકેશન પ્રોજેક્ટ માટે એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેન્ક (ADB) દ્વારા 750 મિલિયનનું લાંબા ગાળાનું ધીરાણ કરાર મુજબ આપવામાં આવશે. આ અંતર્ગત રેલ્વે ટ્રેકને વીજળી કૃત કરવામાં આવશે. આ પ્રથમ સૌથી મોટી બિન-સાર્વભૌમ (Non-soueregin) લોન છે, જે ADB દ્વારા કોઈ સભ્ય દેશને આપવામાં આવેલી હોય.
- > પાકિસ્તાન દ્વારા જમીન પરની બેલીસ્ટીક મિસાઈલ શહીન-II નું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું. તે સર્ફસ ટુ સર્ફસ મિસાઈલ છે જે 2000kmની રેન્જ ધરાવે છે.
- > બાંગ્લાદેશ સ્થિત આતંકવાદી સંગઠન જમાત-ઉલ-મુજાહિદીન બાંગ્લાદેશ (IMB)ને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પ્રતિબંધીત કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રતિબંધ આતંકવાદ વિરોધી કાનૂન 'Unlawful Activities (Prevention) Act' હેઠળ લગાવવામાં આવેલ છે.
- > વેપાર અને ઉદ્યોગના વિષયમાં સરકાર દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવેલી એક ઉચ્ચ-સ્તરીય સમિતિએ 'એલીફન્ટ બોન્ડ' માટેની ભલામણ કરી છે. આ બોન્ડ દ્વારા લોકો પોતાની ન જણાવેલી આવકને જાહેર કરી શકે છે પરંતુ ફરજિયાત 50% રકમને રોકાણમાં મૂકવી પડશે.
- > FORUM-ASIA દ્વારા દ્વિવર્ષીય રિપોર્ટ 'ડીફેન્ડિંગ ઈન નંબર્સ' જાહેર કરવામાં આવેલ છે.
- FORUM-ASIAનું પૂરું નામ Asian Forum for Human Rights and Development છે.
- > UAEની કેબિનેટ દ્વારા 'નેશનલ સ્ટ્રેટેજી ફોર વેલબીંગ 2031' શરૂ કરવામાં આવેલી છે.
- આ નીતિ અંતર્ગત 'નેશનલ વેલબીંગ ઓબ્જર્વેટરી' બનાવવાની વાત મુખ્ય છે.
- > નેશનલ ફ્રેઈટ ઈન્ડેક્સ (National Freight Index) :- રસ્તા-ભાડાં ના દરોમાં પારદર્શિતા લાવવા માટે, ગુરુગ્રામ સ્થિત Rivigo નામની સ્ટાર્ટ-અપ કંપની દ્વારા 'નેશનલ ફ્રેઈટ ઈન્ડેક્સ-NFI'ની શરૂઆત કરવામાં આવી. આ સૂચકાંકમાં દેશભરના વિવિધ માર્ગો અને વાહનો માટે લાઈવ ભાડાં - દરો આપવામાં આવશે. NFI એ 'રીવીગો એક્સચેન્જ રેટ' પર આધારીત છે.
- > RBI દ્વારા વી.જી. કાનન (જે ઈન્ડિયન બેંક્સ એસોસિએશનના ચીફ એક્ઝિક્યુટીવ છે)ની અધ્યક્ષતા હેઠળ એક ઉચ્ચ-સ્તરીય સમિતિનું ગઠન થયું છે. જેનું કાર્ય ATM શુલ્ક અને ફીની સંપૂર્ણ સમીક્ષા કરવાનું છે.
- > ઈન્ફોર્મેશન ફ્યુઝન સેન્ટર - ઈન્ડિયન ઓશન રિજિયન (IFC - IOR : Information Fusion Centre - Indian Ocean Region) અંતર્ગત ભારતીય નૈસેના દ્વારા 'મેરિટાઈમ ઈન્ફોર્મેશન શેરીંગ વર્કશોપ 2019 એડિશન' યોજવામાં આવી હતી. જે હરિયાણાના ગુરુગ્રામમાં યોજાય હતી.
- આ દરમિયાન 29 દેશોના 41 પ્રતિનિધિઓએ ભાગ લીધો હતો.
- > NRSC અને OSDMA દ્વારા ઓરીસ્સાનો પૂર અનુમાન માટેનો એટલાસ તૈયાર કર્યો છે. આ દ્વારા પૂરની સ્થિતિઓનું વધુ સારું સંચાલન થઈ શકશે. NRSCનું પૂરું નામ National Remote Sensing Centre છે. OSDMAનું પૂરું નામ Odisha State Disaster Management Authority છે.
- > ફોલ આર્મી વોર્મ - Fall Armyworm (FAW) :- FAW કૃષિ-પાકોમાં જાવા મળતો કિડો છે. તે મૂળ ઉષ્ણકટિબંધીય અમેરિકન વિસ્તારમાં જોવા મળે છે. તેની પ્રથમ જાણ વર્ષ 2016માં આફ્રિકા ખંડમાં થઈ હતી. ગત વર્ષે ભારતમાં કર્ણાટકમાં તે જોવા મળ્યો હતો. માત્ર 6 મહીનાઓની અંદર જ ભારતના લગભગ 50% વિસ્તારમાં તેનો ઉપદ્રવ પ્રસરી ચૂક્યો છે.
- > પ્રોટોન થેરાપી :- તે એક જાતની રેડિયેશન થેરાપી છે. કેન્સરની સારવારમાં તેના દ્વારા ક્ષ-કિરણોને બદલે પ્રોટોનને ઉપયોગ થાય છે.
- > તારા નિર્માણ ક્ષેત્ર G 351.7-1.2 માં ભારતીય ખગોળશાસ્ત્રીઓ દ્વારા સુપરનોવા એક્સપ્લોઝનના પુરાવાઓ મળ્યા છે. આ માટેના નિરીક્ષણમાં Giant Metrewave Radio Telescope (GMRT) નો ઉપયોગ થયો હતો. આ ટેલેસ્કોપ પૂને ની 'National Center of Radio Astrophysics' ની સંસ્થામાં સ્થિત છે.
- > કેન્દ્ર દ્વારા જલશક્તિ અભિયાન શરૂ કરવામાં આવેલું છે. જે અંતર્ગત રેઈનવોટર હાર્વેસ્ટીંગ અને પાણીનું સંરક્ષણ કરવામાં આવશે. 1 જુલાઈ થી 255 પાણીની તંગી વાળા જિલ્લાઓમાં 255 IAS અધિકારીઓ દ્વારા આ અભિયાન ચલાવવામાં આવશે.
- > ઈન્ટરનેશનલ સીડ ટેસ્ટીંગ એસોસિએશન (ISTA) (આંતરરાષ્ટ્રીય બીજ પરીક્ષણ સંસ્થા) :- ISTAનું 32મું કોંગ્રેસ (સંમેલન) હૈદરાબાદમાં યોજાશે. આ માટે કૃષિ મંત્રાલય તથા તેલંગાણા સરકાર દ્વારા યજમાની કરવામાં આવશે.
- > 27 જૂન, 2019 એ રીઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા 'ફાઈનાન્સીયલ સ્ટેબિલીટી રીપોર્ટ'ની 19મી આવૃત્તિ જાહેર કરવામાં આવેલી છે.
- > કૈલાશ માનસરોવર :- કૈલાશ માનસરોવરની ભારતીય બાજુને વિશ્વ ધરોહર સ્થળોની અસ્થાયી યાદીમાં સામેલ કરવામાં આવેલ છે.

- > દક્ષિણ બ્રાઝીલના Cruzeiro do Oeste શહેરમાં શોધકર્તાઓએ એક નવી પ્રજાતિના ડાયનોસોરના અવશેષોની શોધ કરી છે. આ પ્રજાતિનું નામ Vespersaurus Paranaensis છે.
- > સરકાર દ્વારા GAMA પોર્ટલ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. GAMAનું પૂરું નામ 'Grievance Against Misleading Advertisement' છે. આ અંતર્ગત ગેરમાર્ગે દોરતી જાહેરાતો વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરી શકાશે.
- > યુનિવર્સિટી ગ્રાંટ કમિશન દ્વારા નવી પહેલ STRIDE શરૂ કરવામાં આવી છે. STRIDEનું પૂરું નામ 'Scheme for Trans Disciplinary Research for India's Developing Economy' છે. આ યોજના અંતર્ગત સંશોધન પ્રવૃત્તિઓને વેગ મળશે.
- > જાપાન દ્વારા 30 વર્ષના અંતરાળ બાદ ફરીથી વ્યાપારી ધોરણે હેલોનો શિકાર કરવાનું શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. ઈન્ટરનેશનલ હેલોંગ કમિશન (IWC-International Whaling Commission) દ્વારા 1986થી વ્યાપારીક ધોરણે હેલોના શિકાર પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવેલો છે.
- > 2 જુલાઈ 2019 ના રોજ દક્ષિણ પેસિફિક અને દક્ષિણ અમેરિકા (આર્જેન્ટિના અને ચિલી)માં 'પૂર્ણ' સૂર્યગ્રહણ જોવા મળેલું હતું. 2019નું આ એક માત્ર 'પૂર્ણ' સૂર્યગ્રહણ હતું. જે વિશ્વના સૌથી સ્પષ્ટ આકાશ (અટાકામાનું રણ) માંથી લોકો દ્વારા જાવામાં આવેલું હતું.
- > રેલ મંત્રાલય દ્વારા ઉપનગરો (suburban)ના રેલ્વે સ્ટેશનને અપગ્રેડ કરી તેને આદર્શ સ્ટેશન બનાવવા માટે એક નવી 'આદર્શ સ્ટેશન' યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > બાંગ્લાદેશની હાઈકોર્ટ દ્વારા બાંગ્લાદેશની નદીઓને 'જીવિત વ્યક્તિ' (Legal Entities)નો દરજ્જો આપવામાં આવેલો છે. આ દરજ્જો નદીઓને બિનકાયદાકીય દબાણો (વધુ વસ્તી ગીચતાને લીધે)થી બચાવવા માટે આપવામાં આવ્યો છે.
- > UIDAI દ્વારા પ્રથમ 'આધાર સેવા કેન્દ્ર' દિલ્હી અને વિજયવાડામાં શરૂ કરવામાં આવ્યાં છે. આ દ્વારા લોકો આધાર કાર્ડ મેળવી શકશે અને માહિતીઓમાં સુધારણા પણ કરી શકશે. UIDAIનું પૂરું નામ Unique Identification Authority of India છે.
- > અષાઠી બીજ :- ઉત્તર ભારત, ખાસ કરીને ગુજરાત, ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય કેટલા સ્થળોએ ખેડૂતો માટે આ દિવસ શુભ છે. આ તહેવાર મુખ્યત્વે ચોમાસાની આગાહી કે આગમન માટે ઊજવવામાં આવે છે.
- > કેન્દ્રીય ટેલિકોમ મંત્રી શ્રી રવિ શંકર પ્રસાદ એ ટેલીકોમ ક્ષેત્રના પુનર્જીવનની યોજના બનાવવા માટે એક સમિતિનું નિર્માણ કર્યું છે. આ સમિતિની અધ્યક્ષતા અરુણા સુંદરરાજન દ્વારા કરવામાં આવશે.
- > દર વર્ષે 29 જૂનને 'ઈન્ટરનેશનલ ડે ઓફ ટ્રોપીક્સ' તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. વર્ષ 2016થી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભા દ્વારા આ દિવસ ઊજવવાનો ઠરાવ પસાર થયો હતો.
- > વિશેષ આર્થિક ક્ષેત્ર (સુધારા) બિલ, 2019(Special Economic Zone Amendment) Bill, 2019) :- 17મી લોકસભા તથા સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલું આ પ્રથમ બિલ છે. જે અંતર્ગત 'ટ્રસ્ટ' ને વિશેષ આર્થિક ક્ષેત્રમાં એકમો સ્થાપવાની પરવાનગી આપવામાં આવેલી છે.
- > કે. નટરાજનની 'ભારતીય તટ રક્ષક' (ICG)ના નવા 'ડીરેક્ટર જનરલ' તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવેલી છે.
- > લેખક વિનિત ગોએન્કા એ પોતાની નવી બુક જાહેર કરી છે. જેનું નામ 'Function of Data Sovereignty : The Pursuit of Supremacy' છે. તેઓ 'સેન્ટર ફોર નોલેજ સુપ્રીમસી'ના સંસ્થાપક સભ્ય પણ છે.
- > ફ્રાંસ પાસેથી આઝાદી મેળવ્યા બાદ 'મોરીશિયાના' માં 60 વર્ષ બાદ પ્રથમ વખત ચૂંટણીનું આયોજન થયું હતું. આફ્રિકા ખંડમાં ઉત્તર- પશ્ચિમે આ દેશ આવેલો છે.
- > મોંગોલિયાના ઊલ્લાનબાતરમાં યોજાય રહેલાં 'એશિયન આર્ટિસ્ટીક જીમ્નાસ્ટીક ચેમ્પીયનશીપ 2019'માં ભારતની પ્રનતી નાયકને કાંસ્ય ચંદ્રક 'વોલ્ટ ઈવેન્ટ'માં મળેલ છે.
- > યોગ ગુરુ બાબા રામદેવે પોતાની આત્મકથાનું પુસ્તક જાહેર કરેલ છે. આ પુસ્તકનું નામ 'માય લાઈફ, માય મિશન' છે. આ પુસ્તક પત્રકાર ઉદય માહુરકર દ્વારા સહ-લિખિત છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના 'વર્લ્ડ ફૂડ પ્રોગ્રામ' સાથે ભારતની 50 વર્ષની ભાગીદારીની યાદી તરીકે એક 'કોફી ટેબલ બુક' જાહેર કરવામાં આવેલી છે. આ બુકમાં ભારત સરકાર દ્વારા ભૂખ અને કુપોષણને દૂર કરવાના લક્ષ્યાંકની સફળતા અને તેમાં 'વર્લ્ડ ફૂડ પ્રોગ્રામ'નો ફાળો દર્શાવવામાં આવેલાં છે.
- > અલિબાબા ક્લાઉડની સાથે કામ કરીને 'વર્લ્ડ ફૂડ પ્રોગ્રામ' દ્વારા 'World Hunger Map' બનાવવામાં આવશે. વર્ષ 2030માં ભૂખને નાબૂદ કરવાના લક્ષ્ય હેતુથી આ અંતર્ગત થઈ રહેલી કામગીરીની દેખરેખ આ મેપ દ્વારા રાખી શકાશે.
- > ભારત સરકાર દ્વારા ભારતમાલા પરિયોજના Phase-1ને મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આ અંતર્ગત 5,53,000 કરોડની નાણાકીય ફાળવણી 24,800kmના હાઈવે વિકાસ માટે કરવામાં આવેલી છે. એ 'નેશનલ હાઈવે ડેવલપમેન્ટ પ્રોજેક્ટ' બાદની બીજી સૌથી મોટી યોજના છે.
- > 9 જુલાઈ, 2019 એ નવી દિલ્હીમાં 'India - ASEAN Troika Trade Minister' મીટીંગ યોજવામાં આવી હતી. આ એક અનૌપચારિક મીટીંગ હતી, જેમાં RCEP(Regional Comprehensive Economic Partnership) વિશે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.
- > કેબિનેટ દ્વારા ઈન્ડિયન રેલ્વે પ્રોટેક્શન ફોર્સ (RPF) સર્વિસને 'ઓર્ગનાઈઝ્ડ ગ્રુપ A'નો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે.
- > પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા 'અમરાબાદ ટાઈગર રીઝર્વ' (તેલંગણા)માં યુરેનિયમના સર્વે તથા શોધખોળ કરવા માટેની 'ઈન-પ્રિન્સીપલ' મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

- > જન જાગૃક્તા અભિયાન :- સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા દિલ્હીમાં આ અભિયાન શરૂ કરવામાં આવેલું છે. મલેરિયા, ડેન્ગ્યુ અને ચિકનગુનિયા જેવા વેક્ટર બોર્ન (વાહક જન્ય) રોગો (VBDs- Vector Borne Diseases) વિશે લોકોમાં જાગૃક્તા ફેલાવવા અને તેને અટકાવવાં તથા નિયંત્રિત કરવા માટેના ઉપાયો માટેનું આ અભિયાન છે.
- ડેમોક્રેટિક રિપબ્લીક ઓફ કોંગોમાં થયેલાં ઈ-બોલાનાં ફેલાવાને વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO) દ્વારા ‘ગ્લોબલ હેલ્થ ઈમરજન્સી’ જાહેર કરવામાં આવી છે.
- > સેવા ભોજ યોજના :- સંસ્કૃતિ મંત્રાલય દ્વારા જૂન, 2018માં સેવા ભોજ યોજના જાહેર કરવામાં આવી હતી. એવી સેવાભાવી ધાર્મિક સંસ્થાઓ કે જે વિનામૂલ્યે કોઈ જાતના ભેદભાવ વગર ખોરાક/પ્રસાદ/લંગર/ભંડારો લોકોને આપે છે. તેઓ દ્વારા ભરવામાં આવેલા GST પૈકી કેન્દ્રીય GST અને એકીકૃત GST તેઓને પરત આપવા માટેની આ યોજના છે.
- > તાન્ઝાનીયાના ઉસામ્બરા પર્વતો પર એક નવી પ્રજાતિના કુલોવાળા વૃક્ષની શોધ થઈ છે. આ પ્રજાતિનું નામ Mischogyne Iddi (M iddi) છે. ICUN દ્વારા તેને ભયાવહ (Endangered) તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવેલ છે.
- > ‘બેક ટુ વિલેજસ’ (Back to Villages) :- આ પ્રોગ્રામ જમ્મુ અને કાશ્મીરમાં કાર્યરત્ છે, જે અંતર્ગત સરકારી અધિકારીઓ ગામડાઓની મુલાકાત લે છે અને લોકોની સમસ્યાઓનો ઉકેલ તેમનાં ઘરઆંગણે કરે છે. (આ પ્રોગ્રામ જૂન, 2019 નો છે.)
- > તાજેતરમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર જોડાણ (ISA)માં જોડાનાર પલાઉ (PALAU) એ 76મો દેશ બન્યો છે. પલાઉ એ પશ્ચિમ પેસિફિક સમુદ્રમાં આવેલો પરવાળા (કોરલ)નો અને જવાળામુખી ટાપુ દેશ છે.
- > વચ્ચુંલ કરન્સી ઉપર સુભાષચંદ્ર ગર્ગની અધ્યક્ષતામાં એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. આ સમિતિએ હાલમાં પોતાનો રિપોર્ટ તથા ક્રિપ્ટોકરન્સી વિશેનું એક ડ્રાફ્ટ બિલ પણ જાહેર કર્યું છે. આ ડ્રાફ્ટ બિલનું હાલનું નામ ડ્રાફ્ટ બિલ ‘બેનીગ ઓફ ક્રિપ્ટોકરન્સી એન્ડ રેગ્યુલેશન ઓફ ઓફિશિયલ ડિજિટલ કરન્સી બિલ, 2019’ છે.
- > પશ્ચિમ ઘાટમાંથી સંશોધકો દ્વારા એક નવી પ્રજાતિના વાઈન સ્નેક (Vine Snake)ની શોધ કરવામાં આવી છે, જેનું નામ Prochaetutfla Antiqua છે. વાઈન સ્નેક એટલે એવા સાપ જે વેલ જેવા આકારના હોય. (Vine એટલે વેલ)
- > દૂતી ચંદ :- તે પ્રથમ ભારતીય છે જેને 100 મીટરની આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધામાં સુવર્ણ ચંદ્રક જીત્યો હોય. 100 મીટરમાં તેમનો 11.24 સેકન્ડનો રાષ્ટ્રીય રેકોર્ડ છે.
- > વર્ષ 2019ના ‘ગ્લોબલ ઈનોવેશન ઈન્ડેક્સ’ની થીમ ‘Creating Healthy Lives - The Future of Medical Innovation’ છે.
- > OBCના પેટા-વર્ગીકરણ માટેના કમિશનનું પ્રતિનિધિત્વ નિવૃત્ત ન્યાયધીશ જી. રોહિની દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે.
- > ભારતમાં થાઈરોઈડ વિશેની જાગૃતતા વધારવા માટે ‘Making India Thyroid Aware’ નામનું અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ અભિયાન ‘The Federation of Obstetric and Gynaecological Societies of India’ તથા ‘Abott’ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારત દ્વારા બેનિનને 100 મિલિયન ડોલરની લાઈન ઓફ ક્રેડિટ વિકાસલક્ષી યોજનાઓ માટે આપવાની ઓફર કરવામાં આવેલી છે. બેનિને એ પશ્ચિમ આફ્રિકામાં આવેલો દેશ છે.
- > 30 જુલાઈ, 2019એ ‘રાષ્ટ્રીય રોગ નિયંત્રણ કેન્દ્ર’ (NCDC)નો 110મો વાર્ષિક દિવસ ઊજવવામાં આવ્યો હતો. તેની સ્થાપના વર્ષ 1909માં ‘સેન્ટ્રલ મેલેરિયા બ્યુરો’ તરીકે થઈ હતી.
- > નાસાના TESS દ્વારા એક નવી ખગોળીય પ્રણાલિની શોધ કરવામાં આવી છે, જેનું નામ TESS Object of Interest (TOI) 270 રાખવામાં આવ્યું છે. આ પ્રણાલિ પૃથ્વીથી 73 પ્રકાશવર્ષ દૂર છે. TESSનું પૂરું નામ Transiting exoplanet Survey Satellite છે. આ પ્રણાલિ Pictar તારામંડળમાં આવેલી છે.
- > વિશ્વ બેંકની 31 જુલાઈ, 2019ની માહિતી મુજબ, ભારત હવે વિશ્વનું સાતમાં ક્રમનું મોટું અર્થતંત્ર છે. આ અગાઉ વર્ષ 2018માં ભારત પાંચમાં ક્રમનું સૌથી મોટું અર્થતંત્ર હતું, પરંતુ ફ્રાંસ તથા બ્રિટનના ઉચ્ચ વિકાસદર તથા ભારતના ઘટેલા વિકાસદરને લીધે અર્થતંત્રના હાલનાં ક્રમાંકોમાં ફેરફાર થયેલો છે.
- > સરકાર દ્વારા ‘નેશનલ ડિજિટલ હેલ્થ બ્લુપ્રિન્ટ’ જાહેર કરવામાં આવી છે, જેનો હેતુ ‘નેશનલ ડિજિટલ હેલ્થ ઈકો-સિસ્ટમ’ની રચના કરવાનો છે.
- > આબોહવા પરિવર્તનના કારણે સૌપ્રથમ ‘Okjokull’ નામનું ગ્લેસિયર (હિમપ્રવાહ) વિલૂપ્ત થયો છે. આ ગ્લેસિયર પશ્ચિમ આઈસલેન્ડમાં આવેલું છે તથા તેની યાદમાં એક તાંબાની તકતી સ્મારક તરીકે મૂકવામાં આવી છે. આબોહવા પરિવર્તનને કારણે વિલૂપ્ત થયેલા ગ્લેસિયર માટે સ્મારક બનાવવામાં આવ્યું હોય તેવો આ સૌપ્રથમ બનાવ છે. ‘Okjokull’નો અર્થ ‘OK Glacier’ એવો થાય છે.
- > UAE નું સર્વોચ્ચ નાગરિક સન્માન ‘Zayed Medal’ છે. જે હાલ ભારતના પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્ર મોદીને એનાયત કરવામાં આવ્યું છે.
- > ભારતમાં SO₂ના ઉત્સર્જનનું પ્રમુખ કારણ કોલસા આધારિત વીજ ઉત્પાદન એકમો છે.
- > નવા પ્રત્યક્ષ કરનો કાયદો બનવા માટે એક ટાસ્ક ફોર્સની રચના નવેમ્બર 2017માં કરવામાં આવી હતી. આ ટાસ્ક ફોર્સની અધ્યક્ષતા શરૂઆતમાં શ્રી અરબિંદ મોદી દ્વારા અને ત્યારબાદ શ્રી અખિલેશ રંજન દ્વારા કરવામાં આવેલી છે.
- > ડો. રેડ્ડી લેબોરેટરી દ્વારા ‘Versavo Bevacizumab’ નામની દવા લોચ કરવામાં આવી છે. ઘણાં પ્રકારની કેન્સરની સારવાર માટેની આ એક ઉપયોગી દવા છે. ઉપરાંત તે Roche's Avastinની Biosimilar દવા છે.

- > નાસાનું મેગનેટોસ્ફેરીક મલ્ટીસ્કેલ મિશન (Magnetospheric Multiscale Mission - MMS) એ સૂર્ય અને પૃથ્વીના ચુંબકીય ક્ષેત્રો કેવી રીતે એકબીજા સાથે કનેક્ટ અને ડિસ્કનેક્ટ થાય છે તેને લગતી તપાસ કરે છે.
- > યુ.એસ.ના ખાદ્ય અને દવા વહિવટતંત્ર (U.S. - FDA) દ્વારા દવા સામે પ્રતિરોધ દર્શાવતા TB જેવા કે MDR - TB તથા XDR - TB માટે એક નવી દવા મંજૂર કરવામાં આવી છે. આ દવાનું નામ Prestomanid છે.
- > 20 ઓગસ્ટ, 2019 એ નવી દિલ્હીમાં પ્રવાસન મંત્રીઓનું એક દિવસીય રાષ્ટ્રીય સંમેલન યોજવામાં આવ્યું હતું. આ દરમિયાન કેન્દ્રીય પ્રવાસન મંત્રીએ 'Incredible India' નું ડિ-ન્ટી પોર્ટલ લોન્ચ કર્યું હતું. આ ઉપરાંત એક મહિનામાં અરેબીક, સ્પેનિશ તથા ચાઈનીઝ પોર્ટલ પણ શરૂ કરવામાં આવશે.
- > કેરળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા રાજ્યના જાહેર ક્ષેત્રના સાહસો તથા વિવિધ સરકારી વિભાગોમાં મહિલા ડ્રાઈવરોની નિમણૂક કરવા માટેનો નવો કાયદો બનાવવામાં આવશે. આ સાથે કેરળ એવું પ્રથમ રાજ્ય બનશે જેમાં મહિલા દ્વારા સરકારી વાહનો ચલાવવા આવતાં હોય.
- > સુદાનમાં નવી સાર્વભૌમ પરિષદ તથા પ્રધાનમંત્રી શ્રી અબ્દુલ્લા હમ્દોક (Abdulla Hamdok) ની નિમણૂક કરવામાં આવી છે. પ્રથમ વખત સુદાન પૂર્ણ સૈન્ય શાસનથી મુક્ત થયો છે, અને નાગરિક દ્વારા સંચાલિત શાસનમાં રૂપાંતરણ થઈ રહ્યું છે.
- > સરકારના નવીન તથા નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રાલય દ્વારા દરિયામાંથી મળતી ઊર્જા (Ocean Energy)ને પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા સ્ત્રોત તરીકેનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે. આ સાથે ઓશન થર્મલ એનર્જી, ભરતી દ્વારા, મોજા દ્વારા વગેરેને પુનઃ પ્રાપ્ય ઊર્જા ગણવામાં આવશે. ઉપરાંત આવી ઊર્જાને બિન-સૌર RPO (Renewable Purchase Obligations) ના લક્ષ્ય સુધી પહોંચવા માટે માન્ય ગણવામાં આવશે.
- > Timeની વિશ્વના 100 Greatest સ્થળોની યાદીમાં 'Statue of Unity' તથા મુંબઈના 'Soho House'નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- > વર્ષ 1998થી યુનેસ્કો દ્વારા 'ગુલામોનો વેપાર અને તેના અંતને યાદ કરવા માટેનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ' દર વર્ષે 23 ઓગસ્ટે ઊજવવામાં આવે છે.
- > દેશમાં વીજ-વેચાણ અને ખરીદીના બંધારણ અને વ્યવસ્થામાં ફેરફાર કરવા માટેની ભલામણ કરવા માટે કેન્દ્રએ ઉચ્ચ-સ્તરીય જૂથ બનાવ્યું છે. આ જૂથની અધ્યક્ષતા શ્રી સંજીવ નંદન સહાઈ દ્વારા કરવામાં આવી રહી છે. આ જૂથ છ માસમાં પોતાની ભલામણો રજૂ કરશે.
- > ઉત્સર્જન અને આસપાસની હવાની દેખરેખ માટેના સાધનો અને ઉપકરણોને પ્રમાણિત કરવા માટે કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલયે CSIR-NPLને રાષ્ટ્રીય ચકાસણી સંસ્થા (National Verification Agency) જાહેર કરવામાં આવી છે.
- CSIR-NPLનું પૂરું નામ Council of Scientific and Industrial Research National Physical Laboratory છે.
- > CITES CoP 2019 દરમિયાન સ્ટાર ટોરટોઇજ, એશિયન સ્મોલ કલોલ્ડ ઓટર તથા સ્મુથ કોટેડ ઓટરને Appendix I માં મુકવામાં આવ્યા છે. CITESએ વન્ય પશુ તથા છોડની જોખમી પ્રજાતિઓના આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર માટેનું સંમેલન છે. CoP 2019ને COP 18 કહે છે જે જિનીવામાં યોજવામાં આવ્યું હતું.
- > શહીન VIII :- ચીન તથા પાકિસ્તાન દ્વારા કરવામાં આવી રહેલી આ સંયુક્ત વાયુ કવાયત છે જે ચીનના હોલ્ટન શહેરમાં યોજાય રહી છે. આ કવાયત દ્વારા બન્ને દેશોની વાયુ સેનાની આંતરવ્યવહારિકતામાં વધારો થશે. શહીન VIII ને Eagle VIII પણ કહે છે.
- > ટેક્નોલોજી દ્વારા MSME ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે MSME(Micro, Small and Medium Enterprises) મંત્રાલય દ્વારા 'ટેક્ સક્ષમ' નામના કાર્યક્રમની શરૂઆત CIIની સાથે મળીને કરવામાં આવી છે. CIIનું પૂરું નામ Confederation of Indian Industry (CII) છે.
- > Biometric Seafarer Identity Document (BSID) ઈસ્યુ કરનાર ભારત વિશ્વનો પ્રથમ દેશ બન્યો છે. આ અંતર્ગત દરિયામાં જતાં લોકો (Seafarer) નો ઈસિયલ બાયો-મેટ્રિક ડેટા એકત્ર કરવામાં આવશે.
- > કેબિનેટ દ્વારા International Coalition for Disaster Resilient Infrastructure ની સ્થાપનાને મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આ વૈશ્વિક જોડાણને 23 સપ્ટેમ્બર, 2019 એ ન્યુયોર્કમાં યોજાઈ રહેલી યુ.એન. ક્લાઈમેટ સમીટ દરમિયાન લોન્ચ કરવામાં આવશે.
- > યુ. એસ. દ્વારા નવીનતમ સૈન્ય કમાન્ડ 'સ્પેસ કમાન્ડ' લોન્ચ કરવામાં આવ્યો છે. યુ.એસ.નો આ 11મો કોમ્બેટ કમાન્ડ છે.
- > કોર્બેટ વાહ સંરક્ષણ કેન્દ્ર માટે ઉત્તરાખંડ દ્વારા 'સ્પેશિયલ ટાઈગર ફોર્સ'ની રચના કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. કોર્બેટની આસપાસના ગામોમાં થી ગેરકાયદેસર રીતે કોઈ વ્યક્તિ સંરક્ષણ કેન્દ્રમાં પ્રવેશ નહીં તે બાબતનું ધ્યાન નવી ફોર્સ દ્વારા રાખવામાં આવશે.
- > ઉપરાષ્ટ્રપતિ દ્વારા પાંચમા Aqua Aquaria India, 2019નું હેદરાબાદ ખાતે ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું છે. જેની થીમ :- "To take Blue Revolution to India's hinterland" છે. આ એક દ્વિવાર્ષિક પ્રદર્શન છે જેનું આયોજન મરીન પ્રોડક્ટ્સ એક્સપોર્ટ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (MPEDA-Marine Products Export Development Authority) દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- > 'ફિચ સોલ્યુશન મેકો રિસર્ચ'ના એક અહેવાલ મુજબ વર્ષ 2025 સુધીમાં ભારત ચીનની આગળ વધી વિશ્વમાં કોર્કીંગ કોલસાની આયાતમાં પ્રથમ ક્રમે આવશે. ભારતમાં સ્ટીલ ઉત્પાદનમાં વૃદ્ધિ થવાથી વર્ષ 2019થી 2028 દરમિયાન કોર્કીંગ કોલના વપરાશમાં 5.4% સરેરાશ વાર્ષિક વિકાસ થશે.
- > ઓસ્ટ્રેલિયા દ્વારા પ્રથમ વખત ગ્રેટ બેરિયર રીફના લાંબા ગાળાના દરજ્જાને 'Very Poor' કેટેગરીમાં સામેલ કરવામાં આવ્યો છે.
- > સૂચના અને પ્રસારણ મંત્રાલય દ્વારા પ્રસિદ્ધ થતા 'રોજગાર સમાચાર' પત્રનું ઈ-વર્ઝન 'ઈ-રોજગાર સમાચાર'ની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.

- > વિશ્વ સ્તરે 'વિશ્વ સ્તનપાન સપ્તાહ'ની ઉજવણી સ્તનપાન ક્રિયા માટેના વિશ્વ જોડાણ (World Alliance for Breastfeeding Action-WABA) દ્વારા કરવામાં આવે છે. આ સપ્તાહ દર વર્ષે 1થી 7 ઓગસ્ટ દરમિયાન ઉજવવામાં આવે છે.
- > RBI દ્વારા 'Fit and Proper Criteria' માટેની માર્ગદર્શિકા જાહેર કરવામાં આવે છે. આ અંતર્ગત જાહેર ક્ષેત્રની બેંકો (PSB)ના ડિરેક્ટરોની નિમણૂક ફરજિયાત પણે NRC(Nomination and Remuneration Committee) દ્વારા કરવાની ફરજ પાડવામાં આવી છે.
- > તુંગભદ્રા કમાન્ડ એરિયા એ પ્રસિદ્ધ રીતે કર્ણાટકના 'રાઈસ બોલ' (Rice Bowl) તરીકે ઓળખાય છે. કોમ્પલ, બેલ્લારી અને રાઈચુર જિલ્લાની 10 લાખ એકર જમીનનો સમાવેશ આ વિસ્તારમાં થાય છે. અહીં ઉચ્ચ ગુણવત્તાના 'સોના-મસુરી' ચોખાનું ઉત્પાદન કરવામાં આવે છે, જેની સંપૂર્ણ દેશમાં મોટા પ્રમાણમાં માંગ છે.
- > યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ કમિશન (UGC)ની એક સૂચના મુજબ, ભારતની દરેક યુનિવર્સિટીને 1 સપ્ટેમ્બર, 2019 સુધીમાં 'Urkund' સોફ્ટવેર વાપરવા માટે મળશે.
- આ એક સ્વીડિશ એન્ટિ-પ્લેગરિઝમ સોફ્ટવેર છે. પ્લેગરિઝમ એટલે અન્ય કોઈના કાર્ય, લખાણ કે વિચારોને પોતાના તરીકે વાપરવા. આથી સંશોધન ક્ષેત્રની ગુણવત્તા સુધારવા માટે આ સોફ્ટવેરનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સુરક્ષા પરિષદનો ઠરાવ 47(Resolution 47)એ 21 એપ્રિલ, 1948માં અપનાવવામાં આવ્યો હતો. આ ઠરાવમાં ભારત - પાકિસ્તાનના કાશ્મીર મુદ્દા વિશેની જોગવાઈઓ છે. નોંધપાત્ર પ્રયત્નો કર્યા પછી કમિશને ડિસેમ્બર, 1949માં આ ઠરાવની નિષ્ફળતા જાહેર કરી હતી.
- > 7 ઓગસ્ટ, 2019એ ભારતમાં પાંચમો 'રાષ્ટ્રીય હેન્ડલૂમ દિવસ' ઉજવવામાં આવ્યો હતો. આ તારીખ માટેનું કારણ, 1905ની સ્વદેશી ચળવળની યાદી તરીકેનું છે.
- > IRDAI દ્વારા માઈક્રો-ઈન્સ્યોરન્સના નિયમનના માળખાની તપાસ કરવા માટે તથા આવી સેવાઓની માંગ વધારવા માટેની ભલામણો કરવા માટે 'સુરેશ માથુર કમિટી' ની રચના કરવામાં આવી છે.
- > દક્ષિણ કોરિયાને પછાડીને ભારત વિશ્વનો બીજા ક્રમનો સૌથી વધુ સ્ટીલના ભંગારની આયાત કરતો દેશ બન્યો છે. (પ્રથમ ક્રમ તુર્કીનો છે) ભારતની આ આયાતમાં આ વર્ષના પ્રથમ છ માસમાં 35% નો વધારો થયો છે. હાલ સ્ટીલના ભંગારની આ આયાત 3.87 મિલિયન ટન છે.
- > નીતિ આયોગ દ્વારા "વુમન ટ્રાંસફોર્મિંગ ઇન્ડિયા" (WTI)પુરસ્કારની ચોથી આવૃત્તિની શરૂઆત કરવામાં આવેલી છે. ભારતમાં ઉદ્યમશીલ મહિલાઓને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના સહયોગથી WTIનું આયોજન કરવામાં આવે છે. વર્ષ 2019ના WTI પુરસ્કારની થીમ 'Women and Entrepreneurship' છે. (વર્ષ 2018ના પુરસ્કારની પણ આ જ થીમ હતી.)
- > આંતરરાષ્ટ્રીય રૂપિયા બજાર (Offshore Rupee Markets) પર RBI દ્વારા શ્રીમતિ ઉષા થોરાટની અધ્યક્ષતામાં ફેબ્રુઆરી 2019માં એક ટાસ્ક ફોર્સની રચના કરવામાં આવી હતી. જેમણે, તેઓનો અહેવાલ RBIના ગવર્નરને સોંપ્યો છે. શ્રીમતિ ઉષા થોરાટ એ RBIના ભૂતપૂર્વ ડેપ્યુટી ગવર્નર છે.
- > હાલમાં ઈલેક્ટ્રીક વાહનો માટેની આંતરરાષ્ટ્રીય મિટીંગ (International Electric Vehicle Conclave)ની ત્રીજી આવૃત્તિ ગુરુગ્રામના ICAT કેન્દ્રમાં યોજવામાં આવી હતી. આ મિટીંગનો ઉદ્દેશ ઓટોમોટીવ ક્ષેત્રમાં દરેક સ્તરે માહિતીની વહેંચણી તથા માહિતી વહેંચણીના પ્લટફોર્મના નિર્માણ માટેનો હતો. ICATનું પૂરું નામ International Center for Automotive Technology છે.
- > બિહારના કટિહાર જિલ્લામાં આવેલાં "ગોગાબીલ"(જે એક પ્રકારનું તળાવ છે)ને રાજ્યનું પ્રથમ કમ્યુનિટી રિઝર્વ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે.
- > ઈસરોની બીજી વ્યાપારી શાખા NSILને તેનો પ્રથમ કરાર મળ્યો છે. આ કરાર યુ.એસ.ની એક ખાનગી અવકાશ સુવિધા આપતી કંપની 'Spaceflight' સાથેનો છે. આ કરારમાં એક અવકાશયાનના પ્રક્ષેપણ માટે ઈસરોના SSLVનું બુકીંગ કરવામાં આવ્યું છે. NSILનું તથા SSLVનું પૂરું નામ New Space India Ltd. તથા Small Satellite Launch Vehicle છે.
- > ભારતીય રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન એકેડમી (INSA)ના પ્રથમ મહિલા પ્રેસીડેન્ટ ચંદ્રિમા શાહ જાન્યુઆરી, 2020થી બનશે.
- > IIT મદ્રાસ દ્વારા રિચાર્જ થઈ શકે તેવી આયર્ન બેટરીની બનાવટ કરવામાં આવી છે તથા તેમાં પ્રાથમિક રીતે સફળતા જોવા મળી છે. આ બેટરીમાં મંદ સ્ટીલનો એનોડ તરીકે તથા વેનેડિયમ પેન્ટોકસાઈડનો કેથોડ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.
- > ફલક :- ઈરાન દ્વારા સુધારેલી રડાર વાયુ સુરક્ષા પ્રણાલિનું અનાવરણ કરવામાં આવ્યું છે, જેને ફલક નામ આપવામાં આવ્યું છે. તે Gammaનું સુધારેલું સ્વરૂપ છે, જે રશિયન બનાવટનું હતું. આ પ્રણાલી મિસાઈલ, બેલીસ્ટીક મિસાઈલ અને ડ્રોન સામે રક્ષણ આપી શકે છે.
- > પર્સેઈડ ઉલ્કાવર્ષા (Perseid Meteor Shower)
- પર્સેઈડ ઉલ્કાવર્ષા 17 જુલાઈથી 24 ઓગસ્ટ સુધી જોવા મળે છે. પૃથ્વી દર વર્ષે Swift - Tuttle નામના ધૂમકેતુ પાસેથી આ સમયગાળા દરમિયાન પસાર થતી હોવાથી આ ધૂમકેતુમાંથી છૂટા પડેલાં અવકાશીય કચરાને લીધે આ ઉલ્કા વર્ષા જોવા મળે છે.
- > સરકાર દ્વારા પાંચ માદા જંગલી ભેંસો (Wild Buffalo)ને આસામના માનસ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનમાંથી છત્તીસગઢના રાયપુર જિલ્લાના 'ઉદન્તી વન્યજીવ અભ્યારણ્ય' માં ખસેડવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. જંગલી ભેંસોની ઘટતી જતી વસતીને કારણે આ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. ઉપરાંત જંગલી ભેંસો એ છત્તીસગઢનું રાજ્ય પ્રાણી પણ છે. IUCN (International Union for Conservation of Nature)ની યાદીમાં તેને જોખમી (Endangered) તથા વન્યજીવ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1972માં તેને અનુસૂચિ-1માં મૂકવામાં આવેલ છે.

- > વિશ્વમાં હાથીના સંરક્ષણ માટે 12 ઓગસ્ટે 'વિશ્વ હાથી દિવસ'ની ઊજવણી કરવામાં આવે છે. આ દિવસ ઊજવવાની શરૂઆત વર્ષ 2021થી કરાવવામાં આવી હતી.
- > રેલવે સુરક્ષા બળ દ્વારા 'ઓપરેશન નંબર પ્લેટ' શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. રેલવેની સલામતી જોખમમાં ના મૂકાય તે માટે રેલવેની આસપાસના વિસ્તારોમાં પાર્ક કરેલા અજાણ્યા વાહનોની ઓળખ અને ચકાસ માટેનું આ ઓપરેશન છે.
- > કેન્દ્રીય આરોગ્ય મંત્રાલય દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલ માહિતી મુજબ, એલોપેથીની દવા આપતા 57.3% વ્યક્તિઓ તબીબી લાયકાત ધરાવતા નથી. ભારતમાં પ્રતિ 1456 લોકોએ 1 ડોક્ટર છે જે WHO મુજબ પ્રતિ 1000 લોકોએ 1 ડોક્ટર હોવા જોઈએ.
- > ઈજેટી શ્રીનિવાસની અધ્યક્ષતામાં રચાયેલ સમિતિએ CSR વિશેની પોતાની ભલામણો કોર્પોરેટ અફેર્સ મિનિસ્ટરને સોંપી છે.
- > રેલવેની સુરક્ષા માટે ભારતીય રેલવે દ્વારા CORAS (કમાન્ડો ફોર રેલવે સિક્યુરિટી)ની રચના કરવામાં આવી છે. તેઓ RPF/RPSF ના પ્રોત્સાહિત તથા યુવા કર્મચારીઓ છે જે ઉચ્ચ શારીરિક માપદંડો ધરાવતા 30થી 35 વર્ષના લોકો છે. તેઓને નક્કસલવાદ/આતંકવાદથી અસરગ્રસ્ત રેલવે વિસ્તારોમાં તૈનાત કરવામાં આવશે.
- > શ્યામોલી:- શ્યામોલી એ રબીન્દ્રનાથ ટાગોરનું વારસાગત ઘર છે. તેનું હાલમાં જ અનાવરણ કરવામાં આવેલું છે. વર્ષ 1935માં શાં તિનિકેતનમાં પ્રાયોગિક ધોરણે ગારાથી બનેલા ઘરને શ્યામોલી કહેવાતું. હાલમાં જ આ ઘરનું ASI દ્વારા નવીનીકરણ કરવામાં આવ્યું છે. આ ઘર એ 'વિશ્વ-ભારતી'ની માલિકીનું છે.
- > ભારતીય તબીબ-વિજ્ઞાન સંશોધન પરિષદ (ICMR) દ્વારા દેશની પ્રથમ 'રાષ્ટ્રીય આવશ્યક નિદાન સૂચિ' (National Essential Diagnostics List)ને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે. આ સાથે ભારત વિશ્વનો પ્રથમ એવો દેશ બન્યો છે જેણે આવી કોઈ સૂચિ તૈયાર કરી હોય.
- > WWF-India તથા BNHS દ્વારા હાલમાં ડ્રેગનફ્લાય (તીડ)ની વસતી ગણતરી કરવામાં આવી હતી તથા 18 ઓગસ્ટે ડ્રેગનફ્લાય દિવસની ઊજવણી દિલ્હી તથા આસપાસના વિસ્તારોમાં કરવામાં આવી હતી. BNHSનું પૂરું નામ Bombay Natural History Society છે. ડ્રેગનફ્લાય એ મહત્વના જૈવ-સૂચકો છે. તેઓ મચ્છરને ખાઈને જીવે છે. આથી તેઓ દ્વારા ગંભીર રોગોનો ફેલાવો અટકાવવામાં પણ મદદ મળે છે.
- > 29 જૂન એટલે કે MSME દિવસ દરમિયાન ઈન્ટરનેશનલ ટ્રેડ સેન્ટર દ્વારા એક રીપોર્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. જેનું નામ "The SME Competitiveness Outlook 2019 : Big money for small business" છે.
- ઈન્ટરનેશનલ ટ્રેડ સેન્ટરની સ્થાપના 1964માં થઈ હતી અને તે વર્લ્ડ ટ્રેડ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WTO) સાથે સંકળાયેલ સંસ્થા છે. ઉપરાંત તે સંપૂર્ણ રીતે SMEના વૈશ્વિકીકરણ માટે કાર્ય કરે છે.
- > G20 સમિતિને 'સમિટ ઓન ફાઈનાન્સિયલ માર્કેટ્સ એન્ડ ધ વર્લ્ડ ઈકોનોમી' પણ કહે છે.
- શેરપા એ સભ્યો દેશોનો વ્યક્તિગત પ્રતિનિધિ હોય છે. જે G8 કે G20 જેવી પરિષદોમાં નેતાઓની બેઠકો પહેલાં માહિતી દેવા માટે જવાબદાર હોય છે.
- > તમિલનાડુ દ્વારા એક પતંગીયાને રાજ્ય પતંગીયું ઘોષીત કરવામાં આવ્યું છે. આ પતંગીયાનું નામ Tamil Yeoman(Cirrochroa Thais) છે. તે પશ્ચિમ ઘાટનું સ્થાનિક છે. તેઓ નારંગી રંગના હોય છે તથા તેઓની બહારની રિંગ ભૂરા રંગની હોય છે. આ સાથે તમિલનાડુ એ પાંચમું રાજ્ય બન્યું છે જેણે પતંગીયાને રાજ્ય પતંગીયું જાહેર કર્યું હોય. મહારાષ્ટ્ર પ્રથમ રાજ્ય હતું જેણે Blue Mormonને પોતાનું રાજ્ય પતંગીયું જાહેર કર્યું હતું. ત્યારબાદ ઉત્તરાખંડ (COMMON PEACOCK), કર્ણાટક (SOUTHERN BIRD WINGS) અને કેરળ (MALABAR BANDED PEACOCK) દ્વારા રાજ્ય પતંગીયું જાહેર કરવામાં આવેલ છે.
- > જમ્મુ અને કશ્મીર રાજ્યમાં સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબર 2019માં રાજ્યની સૌપ્રથમ 'ઈન્વેસ્ટમેન્ટ સમીટ' યોજાશે. પ્રવાસન, બાગાયતી ખેતી, હાથ બનાવટો વગેરે જેવા ઉદ્યોગોમાં સારું એવું રોકાણ થશે તેવી અપેક્ષા છે. ઉપરાંત સરકાર ઊર્જા ઉદ્યોગ અને ઉત્પાદન ઉદ્યોગ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.
- > તેલંગણા સરકાર દ્વારા શહેરી વૃક્ષારોપણ માટે જાપાનની 'મિયાવાકી' (Miyawaki) પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવી છે. આ પદ્ધતિથી ઝડપી અને ઘન વૃક્ષારોપણ શહેરી વિસ્તારોમાં શક્ય છે.
- > કેરળના 'Tirur Vettala'ને GI ટેગ આપવામાં આવ્યો છે. તિરુર વેટ્ટીલાએ એક પ્રકારના સોપારીના છોડનું પાન છે જેમાં ઉચ્ચ પ્રમાણમાં ક્લોરોફીલ તથા પ્રોટીન હોય છે. ઉપરાંત આ પાનમાં પોષક તત્ત્વો પણ છે તથા તે કેન્સર-વિરોધી ગુણો પણ ધરાવે છે. આથી ભવિષ્યમાં કેન્સર માટેની દવાઓ માટે તેના પર સંશોધન થઈ શકે તેમ છે.
- > પશ્ચિમ બંગાળ દ્વારા મોબ લિંચિંગને અટકાવવા તથા ગુનેગારોને સજા કરવા માટેનું બિલ પસાર કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં કોઈ વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડનારને ત્રણ વર્ષની કેદ તથા મૃત્યુના કિસ્સામાં આજીવન કેદની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. આ બિલનું નામ West Bental (Prevention of Lynching) Bill, 2019 છે.
- સૌપ્રથમ વખત મણિપુર રાજ્ય દ્વારા મોબ લિંચિંગ વિશેનું બિલ પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.
- > બિહાર સરકાર દ્વારા વિવિધ શહેરોમાં વૃક્ષોના કાપવા ઉપર પ્રતિબંધ લગાવવામાં આવ્યો છે. રાજ્યમાં ચાલી રહેલી હીટવેવ તથા શહેરોમાં વધતાં જતાં પ્રદૂષણના લીધે આ નિર્ણય લેવામાં આવેલો છે.
- > નાણાકીય તણાવને કારણે કામધેનુ ગૌ અભ્યારણનું ખાનગીકરણ કરવામાં આવશે. આ પ્રથમ ગૌ અભ્યારણ છે જેનું ખાનગીકરણ થઈ રહ્યું છે. આ અભ્યારણ મધ્યપ્રદેશના અગર-માળવા જિલ્લામાં આવેલું છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 2017માં 32 કરોડના ખર્ચે થઈ હતી. આ અભ્યારણમાં પૂર્ણ ક્ષમતાએ 6000 ગાયો સચવાઈ શકે છે. સામાન્ય રીતે વૃદ્ધ, માંદી તથા દુધ ન આપતી ગાયો અહીં હોય છે. ગત વર્ષે ખરાબ હવામાનને કારણે 600 જેટલી ગાયોના આ અભ્યારણમાં મૃત્યુ થયેલા હતા.

દરેક પ્રકારની સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા માટે ઉપયોગી ફ્રી ઓનલાઇન મટીરિયલ્સની માહિતી માટે icerajkot PAGE LIKE કરો.

FACEBOOK
icerajkot

આ મેગેઝિન ફ્રી મેળવવા માટે અમારી નવી AUTHENTIC TELEGRAM CHANNEL

(t.me / icerajkotofficial)

આજે જ JOIN કરો.

ICE®

INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

ALL TYPE OF COMPETITIVE EXAMS

✓ GPSC	✓ SBI	✓ PSI	✓ TALATI
✓ UPSC	✓ PO	✓ PI	✓ Dy. S.O.
✓ IBPS	✓ CLERK	✓ CONSTABLE	✓ Dy. MAMLATDAR

- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના નિષ્ણાતો દ્વારા અભ્યાસ.
- ગણિત, ENGLISH, ગુજરાતી અને સામાન્ય જ્ઞાનની સર્વગ્રાહી સફળ ફોર્મ્યુલા.
- પૂર્ણ સંભાવના ધરાવતા પ્રશ્નો સાથે તૈયારી.
- જરૂરી અને મર્યાદિત વાંચનના માધ્યમથી પરીક્ષાલક્ષી અને પરિણામલક્ષી તૈયારી.
- વ્યૂહાત્મક તૈયારી માટે અલ્ટ્રાપ્લાનિંગ.
- અનુભવી નિષ્ણાતો દ્વારા તૈયાર થયેલું ટુ ધી પોઇન્ટ અપડેટેડ સ્ટડી મટીરિયલ્સ.
- સ્માર્ટ વર્ક અને સમજણ શક્તિના સમન્વયથી અભ્યાસ.